శ్రీరస్తు.

ఓం పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరబ్రహ్మనిష్ఠుండును, మహావ్రతయాజియునగు-
యల్లాజియను మహాపండితవర్య ప్రణీతంబును,
ఆపస్తంబశాఖీయులకు ముఖ్యంబును,
ప్రాయశ్చిత్త కారికాది సహితంబునైన,

యల్లాజీయం

సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి - రంగయ్య శాస్త్రులవారిచేత
ఆంధ్రతాత్పర్య సహితముగ
నుండునటుల
వ్రాయఁబడినది.

చెన్నపురి:
ప్రాతచాకలపేట నివాసులునగు
పమ్మి - త్యాగరాయ సెట్టిగారివలన
స్వకీయ
శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రించి ప్రకటింపంబడినది.
1934 సం॥ మార్చినెల.

ప్రకటన.

1925 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రము. మూలగ్రంథము ముద్రించినందులకు తాత్పర్యముతో వ్రాయించి ముద్రించునట్లు కొందఱు కోరినందున ఈ 1934 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రమునకు, యజుశ్శాఖజనితులైన. బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారిచే తాత్పర్యము తేటతెనుగు మాటలతో సంస్కృతమూలగ్రంథమునకు యేలోటు లేకుండా వ్రాయించి మొదట మూలగ్రంథమును, తదుపరి గ్రంథాంతమందు ఆంధ్రతాత్పర్యమును యుండులాగును ఆయావిషయాదులకు వేరువేరు విషయసంఖ్యలతో ముద్రించి ప్రకటింపఁబడెను.

యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రం మూలము రూ. ౧-౦-౦

డిటో మూలమున్ను, తాత్పర్యముం గల గ్రంథము రూ. ౨-౦-౦

వలయువారు యీదిగువ కనుపఱచియుండు చిరునామాదారులకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవలెను.

ఇట్లు,

పమ్మి - త్యాగరాయసెట్టి, అండు సన్సు,

శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ప్రెస్,

ప్రాతచాకలపేట, మద్రాసు.

త్యాగరాజస్వామిచరిత్రహరికథ. 0-4-0
రామదాసుచరిత్రము. 0-2-0
టీకా, అమరము. 0-14-0
డిటో గ్లేసు కాలికోబైండు. 1-12-0
శ్రీమద్రామాయణము మూలము. 3-8-0
„ మేలుప్రతి, రెండువాల్యములు. 6-0-0
„ సుందరకాండము, చిన్నసైజు. 1-0-0
„ ఉత్తరకాండము, మేలుప్రతి. 1-4-0
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము సస్వరము. 0-12-0
ఉత్తరకాండము శ్లో॥ తా॥ 2-8-0
యాజుషస్మార్త మంత్రపాఠము, సస్వరము, ప్రథమభాగము. 3-0-0
యాజుషస్మార్త మంత్రపాఠము, సస్వరము, ద్వితీయభాగము. 1-8-0
శూద్రకమలాకరస్మృతి పూర్వప్రయోగము. 1-4-0
పద్మపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము ఆంధ్రతాత్పర్యసహితం 2-0-0
యల్లాజీయము శ్లో॥ తా॥ 2-0-0
యల్లాజీయము మూలము 1-0-0
కర్మవిపాకము తాత్పర్యము. 1-0-0
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యాన చతుష్టయ విశిష్టము 2 సంపుటములు, చిన్నసైజున చక్కగా ముద్రింపఁబడినది. 15-0-0
శ్రీమద్రామాయణము శ్లోకతాత్పర్యము 7 సంపుటములు. 13-0-0
శ్రీమద్భాగవతము. శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యాన సహితము. 10-0-0
నరమాయ శంకరశతకము 0-2-0
శ్రీగురుభక్తవిజయము.—ఇందు పండరి భక్తుల చరిత్రము లన్నియు అనేక ముండును. 6-0-0

మణికుండలోపాఖ్యానం వచనం 0-8-0
రుద్రం, నమకం, చమకం, సస్వరం చిన్నసైజు. 0-2-0
సుందరకాండము. శ్లో॥ తా॥ పారాయణ గ్రంథము గ్లేజుప్రతికిత్తానుబైండు 2-0-0
డిటో రఫ్ ప్రతి కిత్తానుబైండు 1-8-0
శ్రీ వాల్మీకిరామాయణము వచన కావ్యము 116 పటములు 3 సంపుటములు క్యాలికోబైండు 12-12-0
భాగవతం వచనం 8 సంపుటములు కాలికోబైండు 10-0-0
భారతంవచనం ఆదిపంచకం 5 పర్వములు 4-11-0
డిటో యుద్ధపంచకము 5 పర్వములు 3-12-0
డిటో శాంతిత్రయం 8 పర్వములు 3-14-0
శ్రీమదాఞ్జనేయ సహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజుప్రతి. 0-3-0
శ్రీకృష్ణసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీవేంకటేశసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీదుర్గాసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-5-0
శ్రీగణపతిసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీశివసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీసుబ్రహ్మణ్యసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీరామసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-4-0
శ్రీవిష్ణుసహస్రనామకదమ్బమ్ నామావళి సహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-6-0

☞ మాయొద్ద సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములన్నియు దొరకును.

శ్రీరస్తు.

విషయానుక్రమణికా.

	పుటసంఖ్యా.

ఇ తి వి ష యా ను క్ర మ ణి కా.

స మా ప్తా.

ప్ర క ట న.

సకలమైన సంస్కృత, ఆంధ్ర గ్రంథములు వలయువారలు ఈదిగువ కనబరచియుండు పైవిలాస దార్లకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

ఇట్లు,

ప మ్మి - త్యా గ రా య సె ట్టి.

శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలాధికారి,

నెం. ౫ రామానుజకూటంవీధి, చాకలపేటపోస్టు మద్రాసు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీశారదాంబాయైనమః.

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

౧. ఓమ్॥ శ్రీపతింపార్వతీనాథం విఘ్నేశం విఘ్ననాశినమ్। గురూ౯ పిత్రూ౯ స్వకా౯ వృద్ధా౯ విప్రాన్వేదవిదస్తతః॥ ౧॥ భగవంతంభరద్వాజం ప్రణమ్యాచకపర్దినమ్। బ్రహ్మజ్ఞో విదుషామిష్టో భారద్వాజ సముద్భవః॥ ౨॥ తలముడ్యన్వయభవోయల్ల భట్టసుతస్సుధీః। మహావ్రతాత్పరబ్రహ్మ నిష్ఠో యల్లాజినామకః॥ ౩॥ వక్ష్యామ్యహం పరేతస్య చాహితాగ్నే ర్ద్విజన్మనః। భారద్వాజీయ సూత్రస్య పైతృమేధిక మంజసా॥ ౪॥ తత్సూత్రమన్య సూత్రాణి తత్తద్భాష్యాణ్యశేషతః॥ సద్భిరాచరితంపూర్వ మాచారంచ సమాసతః॥ ౫॥ విలోక్య వివిధాన్గ్రంథా౯ ప్రయోగ ప్రతిపత్తయే॥

—(*) పైతృమేధిక పరిభాషా. (*)—

౨. అథాతః పైతృమేధికం దహనమథే దానీంమృత కర్మోచ్యతే। పైతృమేధిక మితికర్మనామ అశ్వమేధ పురుషమేధ ఇతివత్। ఆహితాగ్ని మగ్ని భిర్దహంతియజ్ఞ పాత్రైశ్చేతి శ్రుతి విహితత్వాత్। ఆహితాగ్నేః ప్రేతస్య పైతృమేధికే నకర్మణా దహనంకర్తవ్యం పురుషాహుతిర్హ్యస్య ప్రియతమా ఇతి విజ్ఞాయత ఇతి శ్రుతేశ్చ- మృతస్యపురుషస్య దహనమేవ పురుషాహుతిః। బ్రహ్మిష్ఠశ్చేద్బ్రహ్మమేధః పైతృమేధికేన బ్రహ్మమేధే నచ ఉభాభ్యాంతస్య సంస్కారః। అహితాగ్నేర్మరణ సంశయే ప్రాచీనావీతీ దహనదేశం జోషయత ఇత్యయం పక్షోనా శ్రయణీయః లోకగర్హితత్వాత్। గ్రామేవాస్యైతేన కల్పేన జుహుయాదిత్యయమేవపక్షః కలావనుష్ఠేయః- దధ్యంజలి హోమవత్। ఆహితాగ్నేర్మరణ సంశయేగ్ని ష్వహృత్యాథాஉ జస్రాణాం ద్వ్యహంత్ర్యహమిత్యాదయో వికల్పాః।

యావద్వ్యాసం శయమన్యే తతావజస్రానగ్నీం ధారయేత్ హోమకాలే ప్రాప్తే తేష్వగ్నిషు పయసాగ్నిహోత్రం ప్రకృతివజ్జుహోతి అమరణాత్ । అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణం ప్రతిజ్ఞాతం నిదధాతి । పాత్రపూరణార్థం పానార్థంవా ప్రాణావా ఏత ఆహితాగ్నేర్య దగ్నయః తదేనం సమిద్ధాః । పాలయన్త్య గదో హైవభవతీతి విజ్ఞాయత ఇతి వచనాత్ । భైషజ్యమేతత్ ॥ తేష్వజస్రేషు జుహ్వా ద్యేష్వితి వచనాత్ । నకేవల మగ్ని హోత్రమేవ అన్యా స్వపిదర్శపూర్ణ మాసాదినిత్య నైమిత్తికకామ్య ప్రాయశ్చిత్తా న్యపి కర్తవ్యాని యదిజీవేత్ । మరణసంశయ నివృత్తౌ ఏతదగ్ని హోత్రోచ్ఛేషణం స్వయం యజమానః పిబేత్ । ప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వాజస్రైర్విరమ్యాఅన్యం ప్రణీయపథికృతి మాయుష్మతీంచకుర్యాత్ । అపివానాజస్రాన్ కుర్వీత ప్రాగిష్టగమనాద్వి హారగ్ సాధయేత్ । ప్రేతేపివిహరణ మేకేసమామనంతి । తదనర్థకం ప్రజాయా ఇతి విజ్ఞాయతఇతివచనాత్ విహితప్రతిషిద్ధత్వాద్వికల్పః । ఏవంకృతేపి ఇతోన జీవేదితి ప్రత్యయోనచేత్ మరణసంశయఏవ మ్రియమాణస్యైవంనయజ్ఞలోపో భవతీతివిజ్ఞాయతఇతివచనాత్ ॥

—(*) పూర్వపక్షనయనం. (*)—

3. యదిపూర్వపక్ష రాత్రౌ మరణం శంకేతసాయ మగ్నిహోత్రం హుత్వాతదానీమేవ ప్రాత రగ్నిహోత్రం జుహుయాత్ । పూర్వపక్షేదివాప్రమీతస్యనకించిత్కర్తవ్య మస్తిప్రాతరగ్ని హోత్రమేవయద్యపరపక్ష రాత్రౌ మరణం శంకేతసాయం ప్రాతరాహు తిభిరేనం పూర్వపక్షం నయేయుః దర్శంచకుర్యాత్ । అస్యార్థః యద్యపరపక్షే సాయంకాలే మరణశంకా తదాతద్దినమారభ్య ఆగామిదర్శాంతా। యావంతస్సాయంహోమాః తాన్ సాయంహోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయేనజుహుయాత్ తదానీమేవతత్పరదిన ప్రాత రారభ్య ఆగామిశుక్లపక్షప్రతిపదః యావంతఃప్రాతర్హోమాఃతాన్ ప్రాతర్హోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయేన జుహుయాత్ । యద్యపరపక్షే ప్రాతఃకాలె మరణ శంకాతదాతద్దిన ప్రాతఃకాల మారభ్య ఆగామిశుక్ల ప్రతిపదః యావంతః ప్రాతర్హోమాః తాన్ ప్రాతర్హోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయె నజుహుయాత్ । తదానీమేవ తద్దినసాయం హోమమారభ్య ఆగామి దర్శాంతాః యావంతస్సాయం హోమాః తాన్ సాయంహోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయె నజుహుయాత్ । హోమ దర్శాన కర్తవ్యే పునర్యది సజీవతీతి.

—(*) అథ పక్షావశిష్ట హోమక్రమః. (*)—

౮. మృతేను మృతాగ్నిహోత్రవిధానేన పక్షావశిష్ట సాయం హోమాః ప్రాతర్హోమాంశ్చ గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ భిన్నతంత్రేణ హోమమన్వయం కుర్యాదితి కేచిత్। యద్యపరపక్షే సాయంకాలేత్రియేత తదానీంతనమారభ్య ఆగామిదర్శాన్తాః యావన్తస్సాయంహోమాః తావన్తః హోమానస్యాన్ గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్నిహోత్రవిధానేన జుహుయాత్। తదానీమేవ తద్దిన ప్రాతఃకాలమారభ్య ఆగామిశుక్లప్రతిపదః పర్యన్తం ప్రాతర్హోమాః తాన్ ప్రాతర్హోమేన సమస్య గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్నిహోత్రవిధానేన జుహుయాత్। యద్యపరపక్షే ప్రాతఃకాలేత్రియేత తదా తద్దినమారభ్య ఆగామిశుక్లప్రతిపదః యావన్తః ప్రాతర్హోమాః తాన్ ప్రాతర్హోమేన సమస్యగణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్నిహోత్ర విధానేన జుహుయాత్। తదానీమేవ తద్దిన సాయమారభ్య ఆగామిదర్శాన్తాః యావన్తస్సాయం హోమాః తాన్ సమస్య గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్నిహోత్ర విధానేన జుహుయాత్॥ తదాప్రభృతి [illegible] ప్రమీయేత యద్యహ్ని ప్రాతరాహుతిః। శేషాస్సాయం [illegible] హోమవత్॥ తదానీమేవ [illegible] సాయం ప్రమీయేత చేత్సాయమాహుతిర్జుహుయాత్॥ తదానీమేవ [illegible] కాలా [illegible]। సకృద్గృహీతమన్త్రేష్టి భిన్నతంత్రేణచ హోమయోః। ఆగామిదర్శ దేవతాభ్యః వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ పూర్ణాహుతిం జుహుయాత్। అగ్నిహోత్రోచ్ఛేదనం ప్రాక్ పూర్ణాహుతిసంస్థాపి। స్థానేన తమగ్నిహోత్రోచ్ఛేదనమితి ద్రష్టవ్యం। [illegible] అగ్నిహోత్రస్థాల్యాం తృణమస్త్వా [illegible] సాగ్నిహోత్రస్య సంస్థితిః। [illegible] అగ్నిహోత్రే, ఏవమాగ్నిహోత్రే [illegible] ప్రతిబలాత్। భాష్యవృత్తౌ పూర్ణాహుతి [illegible] ముక్తం। ఉత్తరా హుతిప్రభృతి అపరాగ్నౌ [illegible] హోమౌ [illegible] హోయుః [illegible] హోమే [illegible] భవతి। ఆహవనీయ ఏవేతికపర్ది స్వామినోక్తం। మృతాగ్నిహోత్రే తూష్ణీంచతుర్గృహీత్వా జుహోతి। తూష్ణీంచతుర్గృహీత్వాహుత్య [illegible] వ్యక్తేన [illegible] నివాసినా। ప్యుక్తం। ప్రాపిత [illegible] సర్వం సాంగం తూష్ణీ మగ్నిహోత్రం

కర్తవ్యమితిధూర్తస్వామి భాష్యకారేణోక్తత్వాచ్చ, పక్షహోమన్యాయ ప్రాప్త పూర్వపక్ష నయనం నైయమికాగ్ని నహోమాత్రపక్షావశిష్ట హోమపూర్వపక్షనయనం- మృతాగ్ని హోత్రపక్షావశిష్ట హోమేచ అపగా గ్నేఽగ్నిహోమా భవంత్యేవ॥ పక్షహోమే త్రికాండిః॥ పక్షహోమానశే షాంస్త్రీన్ శేషహోమానథాపివా। సమస్యజుహుయాత్తత్ర ప్రయోగోయం నిరూప్యతే॥ ప్రతిపద్యన్న మేతాన్యయమాపద్యేత్తేఽథవాదినే। యావంత్యో పవసంధ్యాహోత్రాణ్యగ్నీనాని భవంతిహి॥ తావంతి ప్రతిగృహ్ణీయాచ్చతురున్న యనానితు। పాత్రాంతర సహాయాయాం నిత్యాయాం ప్రకృతి స్రుచి॥ స్థాలంస్రుగంతరంవాపి కృత్వా తత్రసమున్న యేత్। ఏయసమిత్స కృద్ధోమ స్సకృత్పాణి విమార్జనం॥ ఉపస్థానం సకృత్కార్యం శేషాః ప్రకృతి రిష్యతే। ఏవమేవో త్తరత్రాపి ప్రాతర్హోమాన్ సమస్యతు॥ జుహోత్యోపవ సథ్యాహ్నః ప్రాతర్హోమా వధింత్సకృత్। సమారోపవిధానేన సమారోప యతేఽసలాన్॥ యేధార్యం తేఽథవాధార్యం ధారయంత్యేవ పూర్వవత్॥

—(*) అథదర్శ పూర్ణమాసాది పూర్ణాహుతిః. (*)—

౫. మరణసంశయ ఏవమ్రియమాణ స్యైవంనయజ్ఞలోపో భవతీతి విజ్ఞాయతి ఇతి వచనాత్। చిరకాల మ కృతదర్శ పూర్ణ మాసాది యాగ శ్చే దతిపన్న ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వాసమనంతనం అతిపన్న సదర్శ పూర్ణ మాసంకుర్యాత్। అతిపన్నానాందర్శపూర్ణ మాసానాం ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృద్వైశ్వానరేష్ట్యోః స్థానేపూర్ణాహుతీః హోష్యామీతిసంకల్ప్య ఆ హావనీయం విహృత్య॥ జుహ్వాంచతు గృహీతం గృహీత్వా॥ వేత్థాహివె ధోధ్వనః...సుక్రతో॥ ఆదేవానా మపి పంథామగన్మ ... కల్ప యాతి స్వాహా। ఆహావనీయేజుహోతి అగ్నయే పథికృత ఇదం॥ పునశ్చతు గృహీతం గృహీత్వా। వైశ్వానరో అజజనత్...ఓజసాం॥ పృష్టోదివి...నక్తం స్వాహా। అగ్నయేవైశ్వానరాయేదం॥ అగ్నిం పరిత్యజ్య॥ యదిపూర్వపక్షే మరణం శంకేత తదాసమనంతర మతిపన్నదర్శ ప్రధానదేవతాభ్యః పూర్ణా హుతీః హోష్యామీతి సంకల్ప్య ఆహావనీయం విహృత్య చతుర్గృహీతేన। అగ్నిర్మూర్ధా.....జిన్వంతోం। భువోయజ్ఞస్య...హవ్యవాహగ్ స్వాహా। అగ్నయ ఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన - ఇంద్రాగ్నీ అవసాగతం.....ఈశే యు॥ గీర్భిర్విప్రః... దైష్ణెస్వాహా ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం। ఇత్యసోమ యాజినః ఇంద్రమహేంద్రం వాసోమ యాజినః॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన...

ఇంద్రసానసి... భరోం॥ ప్రసనాహి షే...రేవతీనాగ్ స్వాహా । ఇంద్రాయేదం । ఇతీంద్రయాజినః॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన మహాగ్ ఇంద్రోయ ఓజసా...నాన్నృణోం॥ భువనమింద్రచర్షణి స్వాహా । మహేంద్రాయేదం॥ ఇతి మహేంద్రయాజినః॥ తమగ్నిం పరిత్యజ్య । యాగపరపక్షే మనసా సంకేత తదాసమనంతరాతిపన్న పూర్ణమాస ప్రధాన దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతి సంకల్ప్య । ఆహవనీయం విహృత్య చతుర్గృహీతేన॥ అగ్నిర్మూర్ధా...స్వాహాం॥ భువో యజ్ఞస్య...వాహా స్వాహా॥ ఆహవనీయేజుహోతి । అగ్నయ ఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన ఇదం విష్ణుర్విచక్ర...సురేం । త్రిర్దేవీ పృథివీ...స్థవిరస్య నామ స్వాహా । విష్ణవ ఇదం । ఇతివిష్ణుయాగపక్షే । అగ్నీషోమయాగపక్షే । ప్రాజాపత్యయాగపక్షే చతత్త్వత్పుగోను వాక్యామనూచ్యతత్తదాజ్య యాజహు యాత్ । పునశ్చతుర్గృహీతేన । అగ్నీషోమాసవేదసా... బభూవథోం । యువమేతాని...గృభీతాగ్ స్వాహా । అగ్నీషోమాభ్యామిదం । న దైవ్యాగస్య పూర్ణాహుతిః । అంగత్వాత్ । అసోమయాజినః అగ్నీషోమీయయాగోన విద్యతే । తమగ్నింపరిత్యజ్య । ఆగామి దర్శదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతిం హోష్యామితి సంకల్ప్య । పూర్వవత్ పూర్ణాహుతిర్జుహుయాత్.

—(*) పిండపితృ యజ్ఞలోపే. (*)—

౬. పిండపితృ యజ్ఞలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం సప్తహోతారం హోష్యామీతి సంకల్ప్య ఆహవనీయం విహృత్య। చతుర్గృహీతేనా జ్యేన— మహాహవిర్హోతా...నమఃపృథివ్యై స్వాహా। వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం । అగ్నింపరిత్యజ్య । ప్రాచీనావీతీ పిండపితృయజ్ఞ ప్రధానదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతిః హోష్యామీతి సంకల్ప్య। దక్షిణాగ్నిం విహృత్య । ఉపవీతీ । ద్వాదశగృహీతేన । సోమాయ పితృపీతాయ స్వధానమః । ఇతి దక్షిణాగ్నౌ జుహోతి—సోమాయ పితృపీతాయేదం నమమ॥ పునః ద్వాదశ గృహీతేన॥ యమాయాంగిరస్వతే పితృమతే స్వధానమః । యమాయాంగిరస్వతే పితృమత ఇదం । పునఃద్వాదశ గృహీతేన । అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధానమః । అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం ॥ అగ్నింపరిత్యజ్య ॥

—(*) అథపశోః పూర్ణాహుతిః. (*)—

౭. పశ్వాకరణ ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృదైశ్వానరేష్ట్యోః స్థా
పూర్ణాహుతిం హోష్యామీతి సంకల్ప్య పూర్వవత్ జుహుయాత్ । పూర్ణా

హుతిద్వయం కుర్యాత్ । పశ్వాకరణేతద్దేవతాం పురోడాశమామిక్షాంవా పూర్ణాహుతింకుర్యాత్। పశుప్రధాన దేవతాయైపూర్ణాహుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య। ఆహవనీయం విహృత్య। చతుర్గృహీతేన ఆవృత్రహణా... ఉత్తమేభ్యోం। శుచిన్నుస్తోమం...... ద్వేష్టాగ్ స్వాహా। ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం॥ పురోడాశాద్యంగాహుతిత్వాన్నాతిపత్తిః ॥

—(*) అథాగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౮. ఆగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృద్వైశ్వానరేష్ట్యోః స్థానే పూర్ణాహుతీః హోష్యామీతి సంకల్ప్య। పూర్వవజ్జుహుయాత్॥ ఆగ్రయణమకృత్వానవాన్న ప్రాశన నిమిత్త వైశ్వానరేష్ట్యాః స్థానేపూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతి సంకల్ప్య। పూర్వవజ్జుహుయాత్॥ ఆగ్రయణప్రధానదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతిసంకల్ప్య। ఆహవనీయంవిహృత్య। చతుర్గృహీతేన । ఆగ్రయణస్యాంగ దేవతాత్వాత్ నాస్తిపూర్ణాహుతిః॥ ఇంద్రాగ్నీ అవ సాగతం...ఈశతోం॥ గీర్భిర్విప్రః ... ద్వేష్టే స్వాహా। ఆహవనీయేజుహోతి। ఇందాగ్నిభ్యామిదం। పునశ్చతుర్గృహీతేన। విశ్వేదేవాస ఆగత......నిషీదతోం। ఏకేచజ్ఞామహినః...దేవా స్వాహా। విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన। సోమయాస్తేమయోభువః... అవితాభవోం। యాతేధామాని దివియా... గృభాయ స్వాహా। సోమాయేదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేనమహీద్యౌఃపృథివీచన...భరీమభిరోం॥ ప్రపూర్వజేపిత రాసవ్యసీభిః...వరూథగ్ స్వాహా॥ ద్యావాపృథివీభ్యామిదం। తమగ్నిం పరిత్యజ్య। ఏవం సర్వాస్వాపత్సు ఇతివచనాత్.

—(*) అథనక్షత్రేష్టిలోపః (*)—

౯. ఏవమారబ్ధానాం నక్షత్రేష్టీనాం దివశ్యేనీనాం అపాఘానాంతురాయణేష్ట్యాదీనాం మధ్యేమరణాశంకాయాం అవశిష్టేష్టి ప్రధాన దేవతాభ్యశ్చతుర్గృహీతేనా జ్యేనస్వైకస్యై ప్రధాన దేవతాయై తత్తత్పురోనువాక్యామనూచ్య తత్తద్యాజ్యయాజుహుయాత్.

—(*) అథ చాతుర్మాస్య లోపపూరణమ్. (*)—

౧౦. అథచాతుర్మాస్య మధ్యే వైశ్వదేవ ప్రభృతిపర్వ చతుష్టయ సమాప్తేః ప్రాక్ చాతుర్మాస్య మధ్యే తత్రమరణసంశయే ఇష్ట్యాద్యభావే ప్రధాన దేవతాభ్యశ్చతుర్గృహీతేన తత్తత్పురోనువాక్యామనూచ్య తత్తద్యాజ్యయాజుహుయాత్ । వైశ్వదేవప్రభృతి ఉత్తర కాలమపరపక్షే

మరణసంశయె పూర్వేద్యుదేవ సాయం ప్రాతరాహుతిభిరేనం పూర్వ పక్షం నీత్వా దర్శపూర్ణ మాసాభ్యాం చేష్ట్వా అనపేక్ష్య సర్వాణ్యా నీయ గణ యిత్వా పర్యాప్తమేకం గుణ పూర్వేణ కుర్యాత్ । ప్రతిపూర్వ పక్షే ప్రత్యా మ్నాయ ఏష్టి పూర్ణ మాసా సంభవే పూర్వ వత్ప్రధాన దేవతాభ్యశ్చ తుర్గృహీతే నేత్యాదిసర్వం పూర్వవత్ ॥ ఆశ్వలాయన సూత్రేణ యేషాం సూత్రం క్రియతే తేషాం పూర్వోక్త మంత్రైరాజ్యపురోను వాక్యాభిః పూర్ణా హుతిర్హోతవ్యా॥ యేషామాపస్తంబ సూత్రేణ సూత్రం క్రియతే తేషాం తత్సూత్రోక్త మంత్రైరాజ్య పురోను వాక్యాభిః పూర్ణాహుతి ర్హోతవ్యా ఇతివ్యవస్థా.

—(*) ఇష్టి మధ్యేమృతిః. (*)—

౧౧. ఇష్టిమధ్యేయాజమాన్య ర్త్వరణా తూర్ధ్వం తదూర్ధ్వ మాసన్నే షుహవిష్షువా ప్రధానస్య ప్రధాన హవిర్భ్యః జుహ్వాంసర్వ మేక స్థానే గృహీత్వా సర్వ దేవతాభ్య తుర్ధ్య నేన నిర్దేనానుద్ధృత్య స్వాహా కారేణ జుహుయాత్ । సర్వాభ్యో దేవతాభ్యః । అగ్నయే, విష్ణవే, అగ్నిషో మాభ్యాం స్వాహేతి పౌర్ణమాస్యాం, అగ్నయే, విష్ణవే, స్వాహేత్య సోమయాజినః । అమావాస్యాయాన్తు అగ్నయే ఇంద్రాగ్నిభ్యాం స్వా హేత్య సోమయాజినః అగ్నయే - ఇంద్రాయస్వాహేతీంద్ర యాజినః । అగ్నయే మహేంద్రాయస్వాహేతి మహేంద్ర యాజినః అథైవోద్దేశ త్యాగః - ఉత్తరేష్వపి సమ్పన్నేషు హవిష్షునాద్రియేతమాజ్యేష్టి ముపచా రేణ ప్రధానహవిః సంపాద్య సర్వతస్సమ వదాయ పూర్వ వజ్జుహుయా త్ । పత్న్యాద్యేకైకాం స్వామిత్వా విశేషాత్ । ఉదీచ్యాంగస్య సర్వస్య నివృత్తిః ప్రధానస్య సమ్పన్నత్వాత్ । కేచిద మంత్రకం సమాప్నువంతి । ఇష్టివత్పశుబంధాదిషుచ.

—(*) పునరాధేయ కాలః. (*)—

౧౨. ఉత్సర్గష్ట్య ఉత్సన్నాగ్నేః పునరాధేయ సంకల్పిత కాలా త్ప్రాక్మరణ శంకాయాం - యద్యపినార్వాక్ త్రిరాత్రా త్పునరాధేయ మితి కాత్యాయన వచనం ॥ తథాపి అగ్ని భర్తృనా మృతస్య సంస్కారం కర్తుమశక్యత్వాత్ మరణసంశయ ఏవత్రిరాత్రా దర్వాగపి పున రాధేయం కార్యం॥ తదాహత్రికాండీ—ఉత్సృజ్య పున రాధేయం సద్య ఏవా థవా భవా । సద్యః కాలం వదం త్యేకే పునరాధేయ మాతురే॥ మ్రియ మాణ

స్యైవంనయజ్ఞ లోపోభవతీతి విజ్ఞాయత ఇతివచనాత్ । ఏవంసర్వా స్వా పత్స్వితివచనాచ్చ । మరణసంశయ ఏవసేష్టికం పునరాధేయం కృత్వా కాలాపరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా సాయ మగ్ని హోత్రాదికుర్యాత్। యదిపూర్వపక్షే మరణం శంకేతసేష్టికంపున రాధేయం కృత్వా కాలాపరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ప్రాతరగ్ని హోత్రమకృత్వైవ వసమనంతరాతి పన్నదర్శయాగంకృత్వా సాయమగ్ని హోత్రాదికుర్యాత్ । యద్యపరపక్షే మరణం శంకేతసేష్టికం పునరా ధేయం కృత్వాకాలా పరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ప్రాత రగ్ని హోత్ర సమనంత రాతిపన్నపూర్ణ మాసంచ నకర్తవ్యం । పౌర్ణమాసీ మిష్ట్వా జ్వలతోగ్నీ నుత్సృజతఇతి వచనాత్ సాయంప్రాత రాహుతీభిః పూర్వపక్షనయనం ఆగామిదర్శ దేవతాభ్యాం పూర్ణాహుతీ ర్జుహుయాత్। ఉత్సృష్టాగ్నేఃపునరాధేయ సంకల్పిత కాలాత్ప్రాగేవమృతస్యాహితాగ్నేః ప్రేతాధానానం తరంసమనంతర పౌర్ణ మాసాకరణ ప్రాయశ్చిత్తం తదను ష్ఠానంచ నకర్తవ్యం। పౌర్ణమాసీమిష్ట్వా జ్వలతోగ్నీ నుత్సృజతీతి వచ నాత్ । తద్దైనాగ్ని హోత్రస్య ప్రతిషేధేప్రాప్తే తత్రాహభాష్యకారః॥ హుత్వాప్రేతే మోత్వా ఇత్యాది పునర్వచనం ప్రాయశ్చిత్త నివృత్యర్థ మితివిహారణాది సమానమిత్యత్ర మృత హోమానంతరం సమానమిత్యర్థః । ఇతి సర్వేషువిధిషు మృతహోమస్య నిత్యత్వాదితి అగ్ని గుప్త్యర్థం అగ్ని హోత్రం కర్తవ్య మితిచసర్వేషుస్థలెమృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్య మితిక పర్దిస్వామినోక్తత్వాత్ మృతాగ్ని హోత్రక్రమః ప్రేతా ధానా నంతరం అగ్ని హోత్ర లోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం మృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్యం। పున రాధేయ సంకల్పిత కాలాతి క్రమానంతరం మృతే ప్రేతాధానం కృత్వా అగ్నిహోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం మృతాగ్ని హోత్రం కృత్వాదర్శ పౌర్ణ మాసాదీనాం కాలాతిక్రమ ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా పూర్ణాహు తీశ్చ జుహుయాదితి కేచిత్ । పునరా ధేయ సంకల్పిత కాలాత్ప్రాగూ ర్ధ్వంచ కృష్ణ పక్షమరణే సాయంప్రాత రాహుతిభిః పూర్వపక్ష నయనం ఆగామిదర్శంచ కర్తవ్య మితి కేచిత్ । పత్న్యా అప్యేవం స్వామి త్వావిశే షాత్। అగ్ని హోత్రే పూర్ణాహుతేః పూర్వంయజమాన మరణె పూర్ణా హుతి ప్రభృతిమృతాగ్ని హోత్రవత్ । సర్వం కర్తవ్యం యది పూర్వస్యా మాహుత్యాం హుతాయాం యజమానో మ్రియేతఆహావనీయదక్షిణార్ధే

శీతే భస్మన్యుత్తరాహుతిః అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వాహేతి నినయేత్ ప్రాశనాదివర్జం । స్మృతాగ్నిహోత్రన్యాయేన తృణ ప్రహరణానంతర మగ్నిహోత్రం సమాప్య పితృమేధః కర్తవ్యః॥ అపి వానుత్తరాహుతిః। ప్రేతే మాత్యాగ్నేయాన్నాథ్య అన్వారబ్ధే మృతేపరే యువాగ్ సమితి స్రువాహుతి మేవోత్తరాహుతిస్థానే హుత్వా పితృమేధవన నాగ్నిహోత్ర సమాప్తిః। కృష్ణపక్షే ద్వాహుతిభిః పూర్ణాహుత్యాది నయనం విద్యతే । సామాన్యస్య విశేషాభావాత్ । పత్న్యా అప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్ ॥

—(*) ప్రతివసంత సోమయాగ పక్షః. (*)—

౧౩. ప్రతివసంత సోమయాగపక్షే వసంతసంయోగే అకృతేసోమే సవనసోమదేవతాభ్యశ్చతుర్గృహీతేనాజ్యేన పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్ త్రితస్మృతి ... సవనసోమ దేవతానాం పురోనువాక్యానామపఠితత్వాత్ కేవలనామ్నైవ ... । సవనసోమదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతి సంకల్ప్య । ఆహవనీయం ప్రజ్వాల్య । చతుర్గృహీతేనాజ్యేన । ఇదం తే సోమ్యం మధుమన్తం...స్వాహా। ఆహవనీయ ఇన్ద్రాయేతి ఇన్ద్రాయ వసుమత ఇదం। పునశ్చతుర్గృహీతేన । పిబా సోమ మభియ...శనోభిస్స్వాహా । ఇన్ద్రాయ ... ॥ పునశ్చతుర్గృహీతేనాజ్యేన । ఇన్ద్ర ఋభుభిర్ ... ...మత్స్వ నృభిస్స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయార్భుమతే ఋభుమత (వాజవతే బృహస్పతిమతే విశ్వదేవ్యావతే) ఇదం తిమగ్నిం పరిత్యజ్య । ఉత్సృష్టాగ్నేః పునరాధేయ సంకల్పిత కాలాతిక్రమప్రతివసంత సోమయాగపక్షే అకృతేసోమేవ సంతకాలాతిక్రమ ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తస్థానే సవనసోమ దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతి సంకల్ప్య పూర్వవత్ పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్ - తతస్సమనంతరాతిపన్న ప్రతివసంత సవనసోమ దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతిం హోష్యామీతి సంకల్ప్య పూర్వవత్ పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్ ॥ మరణానంతర మేవం కర్తవ్యమితి కేచిత్ । పత్న్యా అప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్ । మ్రియమాణస్యైవం సయజ్ఞలోపో భవతీతి విజ్ఞాయతే। ఇత్యాదేస్తు తత్సర్వం మరణ శంకాయామేవ సమనుష్ఠేయకాలే। అగ్నిహోత్రేపి పశూనాం మరణ శంకాయామేవ విధానాత్ । మృతస్యానధికారాత్ । ప్రతినిధీయమానాని కర్మాణి కృత్వా యది మ్రియమాణోభవతి సతదా యజ్ఞవైగుణ్యాం భవతి । జీవతోపి తథైవ। యది ప్రతినిధీయమానకర్మణి మధ్యే మ్రియేత తదా మర

ణాంతాయజ్ఞాస్త్రావతి తథాకృతయజ్ఞ ఏవభవతి। మరణేన సమాప్యత్వాత్ అవభృథవత్కర్మణిదహన మేవావభృథః॥

—(*) దేశాంతర మరణే.(*) —

౧౮. పాథికృతేష్టిః॥ యదాగృహే విద్యమానే ష్వగ్నిషు దేశాంతర మృతస్స్యాత్తదా మరణవార్తాశ్రవణానంతరం పత్నీస్నాత్వాచమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య దేశాంతరమరణశ్రవణ నిమిత్తపథికృతీష్ట్యాయక్ష్య ఇతిసంకల్ప్య విష్యదసి - అప్యామిష్ట్యా మధ్వర్యుంత్వాం వృణీమహ ఇతిపుత్రాది మధ్వర్యుంవృణుయాత్। పత్నీప్రవృత్తైబుత్విగ్భిః పాథికృతీష్టిః కార్యా। పత్న్యసుమత్యా అధ్వర్యురుద్దేశత్యాగం కుర్యాత్। సర్వస్యా దథాऽద్యా తదుపరి తనయాగ వత్పత్న్యైవ దక్షిణాందదాతి। ఇడాసూక్తవాక్యా దిష్వాశిషాం నివృత్తిః। కేచిద్యాజమానేషు కర్మసుమంత్రానధ్వర్యుః కుర్యాదిత్యాహుః। బాహ్మణతర్పణాంతే దేశాంతరే ప్రమీతస్య శరీరస్యాగ్నిభిరితి దేశాంతర మృతినిమిత్తప్రయోగ స్యాగ్నిర్దాహ పర్యంతత్వాత్ - పాథికృతాగ్ని హోత్రాదీనా మపితత్ప్రయోగ విశేషరూపత్వాత్ -పథికృద్వ్యాహార ఏవ। పితృమేధాంతరే కర్తవ్యం। అతః పథికృత్ప్రభృతి ఆహవనీ యాదేరపి ధారణం। తథాపితృమే ధ్యేష్వేతస్మిన్నేవ విహార ఇతివక్ష్యతి। పాథికృతేఽధ్వర్యురేవ పితృమేధాంతంకుర్యాత్। ఇష్టికరణాసంభవే దేశాంతమరణశ్రవణ నిమిత్త పాథికృతేష్ట్యాస్థానే పూర్ణాహుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య। పుత్రాది మధ్వర్యుంవృణుయాత్। అధ్వర్యుః ప్రాచీనావీతీఅగ్నీన్ విహృత్యచతుర్గృహీతేనాజ్యేనపూర్వ వత్పూర్ణా హుతిం జుహుయాత్। ఏతానగ్నీన్ పితృమేధాంతమజస్రాన్కుర్యాత్ యద్యేకస్మిన్నహని శరీరాణ్యా హరంతి యదన్యస్మిన్ తదా తేష్వేవాగ్నిషు అగ్నిహోత్ర హోమకాలే ప్రాప్తే మృతాగ్ని హోత్ర విధానేన అపివాన్యవత్సాయాః పయసా కేవలేన వాగోపయసాసాయంప్రాతశ్చ అగ్నిగుప్త్యర్థం అగ్నిహోత్రం జుహుయాత్.

—(*) అగ్నిగుప్తి హోమః. (*)—

౧౯. ఏవమాశరీరస్యాగ్నిభిః సగ్‌స్పర్శనాత్। శరీరానయనాదర్వాక్కాలసన్నిపాతేపి యావజ్జీవ శ్రుతేస్తస్య నిత్యాని నివర్తంతే దర్శపూర్ణమాసాదీని - అగ్నిహోత్రహోమస్తు కర్తవ్యః అగ్నిరక్షణార్థత్వాత్। అగ్నేస్సకాశే మృతస్యాపి అసంస్కారా దేవమగ్నిహోమః కర్తవ్యః। ఏవమగ్నిహోత్రే హూయమానే సన్నిహిత దేశాంతర మృతస్యాహితాగ్నేశ్చ

రీరం తైల ద్రోణ్యాం సమవధాయ శకటేనాహరంతి దూరదేశేతు లౌకి కార
శిభ్యామగ్నిం మధిత్వా తేనదగ్ధ్వా కృష్ణాజినేఽస్థీన్యుపనహ్య అహతేనవాససా
సంవేష్ట్య దీర్ఘవంశే ప్రబధ్య అనధోనిదధానాః ప్రయాతామృణ్మయపాత్రే
ష్వభుంజానాఆహృత్యయజమానగ్రామ సీమ్నితాని ప్రతిష్ఠాపయన్తి। ఆగతే
ప్రతిష్ఠాపితేశరీరేపత్నీ బ్రాహ్మణేభ్యః సర్వయజ్ఞ పాత్రాణిదత్వా అయస్మ
యానిచమృణ్మయాన్యప్సు ప్రక్షిప్య దృషదుపలే పుత్రాయదత్వా గృహ
స్థితానగ్నీన్ ప్రత్యక్షేణ పైతృ మేధిక సంస్కారార్థం నీత్వా ఽస్థిసన్ని
ధావాయ తనాని కల్పయిత్వా తేష్వగ్నీన్ ప్రతిష్ఠాప్య షడ్గుణిత షడబ్ద
ప్రాయశ్చిత్తం వాకృత్వా ఉత్క్రాంతి గోదానాది పాత్రచయనవర్జం పైతృ
మేధికంకుర్యాత్। అస్మిన్ పక్షే పాత్రాణాంచ యన దాన యోర్వికల్పః ।
దదాత్యేవాయస్మయాని మృణ్మయాన్యప్సుభ్యవహరంతి పుత్రాయదృష
దుపలేదద్యాత్ । అగ్నిసన్నిధౌ మృతస్య పాత్రచయనం నిత్యం॥

—(*) ప్రతికృత దాహ క్రమః (*)—

౧౬. పలాశవిధిః॥ దేశాంతర మృతే ప్రతికృతి దాహే చయన దానయోర్వికల్పః పత్న్యా అప్యేవం స్వామిత్వా విశేషాత్ - శరీరాస్థ్నోరభావే పలాశవృంతానాం। పలాశపర్ణానియేషుతిష్ఠంతితే పలాశవృంతాః తేషాం షష్ట్యుత్తర శతాన్యాహృత్య తైః కృష్ణాజినే పురుషాకృతిం కరోతి । పలాశ వల్కైః కుశైర్వా సంధిషు సంవేష్ట్య। చత్వారింశ శతాశిరః ప్రకల్పయతే దశభిఃగ్రీవాం, పంచాశతా పంచాశతైకైకంబాహుం। తేషామేవ పంచభిః పంచభిరంగుళీరుపకల్ప యతే, త్రింశతోదరం, అష్టాభిశ్శిశ్నం, ద్వాదశభిర్వృషణౌ, సప్తత్యా సప్తత్యైకైకం పాదం, తేషా మేవ పంచభిః పంచభిరంగుళీః పాద యోరుప కల్ప యేత్। పలాశ వృంతాభావే కుశైర్వామృత ప్రతికృతింకృత్వా। తాంస్నా పయిత్వాలంకృత్య అంతర్వేద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణాగ్రీవ మధరలోమమాస్తీర్య తస్మిన్నేవ ముత్తానం నిపాత్య పత్రోదశేనాహతేనవాస సాప్రచ్ఛాద్య బాంధవాః సర్వతః పర్యుపవిశ్య అయమసి నారాయణశర్మా ... యస్యత ఇమే అగ్నయ ఇతిమంత్రేణాభి మృశంతి॥ తతఃప్రేతెమాత్వా ఇత్యాది కర్మప్రతిపద్యతే॥ ఇతి ప్రేతాధానం॥ ఉత్క్రాంతి గోదానాది సమానం॥ పునరస్థ్నాంలాభే॥ పునశ్చేచపల భ్యేరన్ అస్థీ నిచకదాచన । తదభావే పలాశస్య సంభవేహిపునః క్రియేతి॥ తదభావే = అస్థ్నామభావే, పలాశవిధిః కార్యః । సంభవేహీతి=

పునరస్థ్నాంలాభే, పునర్దాహః కర్తవ్య ఇత్యర్థః। పత్న్యా అప్యేవం స్వామి
త్వావిశేషాత్॥

—(*) అథ కుశ దహనం. (*)—

౧౬. అజ్ఞానమృతౌ॥ యది యజమానః ప్రోషితోమృతః క్వమృత
ఇతి నజ్ఞాయేత తతోయాందిశం ప్రతిప్రస్థితోభవతి తస్యాం దిశియః కుశః
ఆకృష్ణతృణసంఛన్నభూమిః,కచ్ఛ్య ఇత్యుచ్యతే। తాంభూమింతత్రస్థతృణాని
వాహాన్యాగ్నిభిస్తూష్ణీందహేత్। నపితృమేధవిధినా। అపివా పలాశవృం
తైః పురుషాకృతిం కృత్వా పితృమేధవిధినాతాం దహేత్। కుశ దహనే
పురుషాకృతి దహనేచ ఉదక దానాది సమానం.

—(*) పితృ మేధ సంస్కార లోపః. (*)—

౧౭. పత్నీ ద్వయేపి సర్వపాత్రాణాం దానం మృణ్మయాన్యప్సు
ప్రక్షిపేత్। సర్వత్రప్రతికృతిదాహే, అయమస్య సోయస్యత ఇమేఅగ్న
య ఇతిమంత్రో నియతః.

—(*) అస్మిన్నేవ విషయే విశేషః. (*)—

౧౮. యస్యాగ్నయో వినష్టాఃనాం తరాగ్నిస్సంచరతి యదిపూ।
ర్వోనుగతః సంచర్యం పశ్చాత్త్వగ్ని గత ఇతిన్యాయేన విష్టాగ్నయస్తం
యజమానం ప్రవిశంతి అతఏవ శ్రుతిః ఆధాన ప్రభృతి యజమాన ఏవా
గ్నయో భవంతీతి। ఔపాసనో యజమాన ఇతిలింగాచ్చ।యజమానోవా
అగ్నేర్యోని రితిశ్రుతేశ్చ। యస్యాగ్నయోన భ్రియంతే। శరీరాస్థ్నో
రభావే ప్రతిపత్త్యర్థ మనోస్య స్యాపేక్షితత్వాత్ ప్రేతాధానేన అగ్న్యుత్ప
త్తైరశక్యత్వాత్ పితృ మేధ సంస్కారస్య లోపః। కింతు ఉదక దానా
ద్యేవ భవతి॥ పితుఃపుత్రేణకర్తవ్యాః పిండదానోదక క్రియా ఇతిస్మృతేః॥
అథోదకక్రియా॥ శిలాం సంపాద్య ఉదక దానాద్యౌర్ధ్వదైహికం కర్తవ్యం
తథాచస్మృతిః॥ అగ్నౌ నతిష్ఠే ద్దధ దేహాత్ప్రాప్తి రస్థ్నస్తిష్ఠేదగ్నిరపేక్ష
ణీయః।అస్థ్నామభావేత్వ శరీరకస్య వినష్టవహ్నే రుదకక్రియైవ, ఇతి॥ ఇదం
వచనం శరీరాగ్న్యుత్పత్తి నిరాసార్థ మితిశ్రీవిద్యావృద్ధదేనతాల వృతంని
వాసినోక్తం। పత్న్యా అప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్॥ బ్రాహ్మణేభ్య
సర్వపాత్రాణిదత్వా మృణ్మయాన్యప్సు। ప్రక్షిపేత్। ప్రతి గృహీతుర
పితైః పాత్రైః స్వకర్మానుష్ఠానే తు నదోషః। దానవిధాన సామర్థ్యాత్

—(*) అథాహితాగ్నేర్దుర్మరణ విషయః. (*)—

౨౦. యద్యాహితాగ్నిః పతితస్పృష్ట ఔర్ధ్వదైహిక క్రియానర్హస్స్యాత్ । తదాగ్నీనప్సుప్రాస్యావసంథ్యంచతుష్పథే త్యక్త్వా లౌకికాగ్నినాపాత్రాణి దహేత్ । తథాచ స్మృతిః ॥ వైతానం ప్రక్షిపేద ప్సుహ్యావసథ్యం చతుష్పథే । పాత్రాణితుదహేదగ్నౌ యజమానే వృథామృతఇతి॥ బ్రాహ్మేచ । పతితానాంనదాహస్స్యాన్నాంత్యేష్టిర్నాస్థిసంచయః నచాశ్రుపాతఃపిండోవాకార్యం శ్రాద్ధాదిక్వచిత్॥ ఏతాని పతితానాంతుయః కరోతివిమోహితః । తప్తకృచ్ఛ్రద్వయేనైవతస్య శుద్ధిర్నచాన్యథా॥ స్మృతిచంద్రికాయాంతు॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంనాస్తిపతితానాం తథాక్రియా । తేషామపితథాగంగాతోయే సంస్థాపనంమతం॥ శరీరస్యేతి శేషః॥ పతితానాం నదాహస్స్యాన్నాశౌచం నాన్యకర్మచ । నచాశ్రుపాతః పిండోవా కార్యం శ్రాద్ధాదికంనచ। తేషాంశరీరంగంగాయాం మహానద్యాంవినిక్షిపేత్ । త్రేతాగ్నీనప్సునిక్షిప్యగృహ్యాగ్నించచతుష్పథే॥ దహేత్తుయజ్ఞపాత్రాణిశవానాం స్పర్శనేకృతే। మహాసాంతప నాచ్ఛుద్ధిర్జ్ఞానాత్తప్తం విశోధనం॥ తత్రత్రికాండిః ॥ పితుర్న నామనిర్దేశ్యం మహాపాతకదోషిణః। ఆవాహనాదికాలేషు కింతుతత్పరభావినాం ॥ పితామహపురోగాణాంత్రయాణాంనామనిర్దిశేత్ । పితామహోపి దుష్టశ్చేత్ప్రపితామహ పూర్వకాః ॥ నిర్దేష్టవ్యాస్త్రయో మర్త్యాఃశితస్మిన్నపివిదూషితే। ప్రపితామహపిత్రాద్యాస్త్రయోవాచ్యాయథాక్రమం॥ దుష్టశ్చేన్మధ్యమః కశ్చిత్తద్వర్జ్యాన్పూర్వ పశ్చిమాన్। త్రీనేవ నిర్దిశేన్మర్త్యాన్క్రాంత్వాత్రి తద్విశిష్యతే॥ విజ్ఞానేశ్వరీయే॥ పాషండాది హతే తాతేపతితే సంగవర్జితే। వ్యుత్క్రమాచ్చమృతేదేయం యేభ్య ఏవదదాత్యసౌ॥ పుత్రః పతితస్య పిత్రాదిభ్య ఎవకుర్యాదితి॥ సంగవర్జితః=సన్యాసీ, అసౌసన్న్యాసాత్పూర్వం పాతిత్యాత్పూర్వంవా, యేభ్యఏవ పిత్రాదిభ్యః కరోతితత్పుత్రోపి సన్న్యాసాత్పరతేభ్యఏవ పిత్రాదిభ్యః దర్శశ్రాద్ధంతర్పణంచకుర్యాత్ ॥ స్మృత్యంతరేచ॥ వృద్ధేపితరి సంన్యస్తే తాతే చపతితే సతి యేభ్యఏవపితాదద్యాత్తేభ్యోదద్యాత్స్వయం సుతః॥

—(*) దుర్మరణప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౨౧. అథ దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే దుర్మృతస్యాహితాగ్నేః స్మార్త ప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రోక్త ప్రకారేణ కృత్వా శ్రౌత ప్రాయశ్చిత్తంచ కృత్వా పైతృమేధికంచ కుర్యాత్ ॥ అగ్నిహోత్రార్థం

విహృత ఆహవనీయే జుహుయాత్ । సర్వత్ర చతుర్గృహీతమేవ। యద్యా
హితాగ్నిరశనిహతో మ్రియేత తదాఽగ్నిర్మూర్ధా- భువోయజ్ఞస్యేతిద్వే
చతుర్గృహీతే జుహుయాత్। అగ్నయ ఇదం॥ యదిసర్ప వృశ్చికాదిభిర్మృ
తః- నమోఽస్తుసర్పేభ్యః- యేదోరోచనేదివో-యాఇషవో యాతుధానా
నామితి త్రిశ్చతుర్గృహీతాజ్యాహుతీర్జుహుయాత్॥ సర్పేభ్య ఇదం॥ యద్య
ప్సుమృతః ఇమం మేవరుణ, తత్వాయామీతిద్వే చతుర్గృహీతేన జుహుయాత్
వరుణాయేదం ॥ యదివ్యాఘ్రైస్సింహైర్మృతః సిగ్ హావ్యాఘ్ర ఉత .
యారాజ్యన్యే దుందుభావితిద్వే చతుర్గృహీతే జుహుయాత్। త్విష్యా ఇదం॥
యదివరాహాదిభిర్మృతః। దగ్ష్ట్రాభ్యామలిమ్లూంజంభ్యైః - యేజనేషు
మలిమ్లుచ ఇతి ద్వేచతుర్గృహీతే జుహుయాత్ । అగ్నయ ఇదం॥ యదిపశు
భిర్హతః ఆగావో అగ్మన్ - ఇంద్రోయజ్వన ఇతిద్వే చతుర్గృహీతే జుహు
యాత్ । గోభ్య ఇదం ॥ ఉక్తేషు సర్వేషు దుర్మరణేషు ఇమాన్యేవ ప్రాయశ్చి
త్తానిపతదేవాస్య ప్రాయశ్చిత్తం భవతీతి విజ్ఞాయత ఇతి సంకల్ప్యసూత్రే
పౌనఃపున్యేనాభిధానాత్ ॥ నను ప్రాయశ్చిత్తకాండే ఏకస్మిన్ దోషే శ్రూయ
మాణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సమభ్యుచ్చియేరన్నితి సముచ్చయస్యోక్తత్వాత్
శ్రౌతస్మార్తయోస్సముచ్చయ ఇతిచేత్ సత్యం। శ్రుతిలక్షణయో రేవ
సముచ్చయః న శ్రుతిస్మృతిలక్షణయోః। కుత్ర శ్రుతిలక్షణం ప్రాయశ్చిత్త
మిత్యుపక్రమ్య శ్రూయమాణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సమభ్యుచ్చియేరన్ని
త్యుపసంహారాత్ శ్రౌతానామేవ సముచ్చయః। నస్మార్తానాం యథా
పథికృద్వైశ్వానరయోః। నన్వభిశస్త ముక్తాభ్యుదిత ప్రాయశ్చిత్తాదిషు
భాష్యకారాదిభిః శ్రౌతస్మార్తసముచ్చయస్యోక్తత్వాత్ - అత్రాపి సము
చ్చయ ఇతి చేత్ - నైవం- తత్రహి - అభిశస్త ముక్తాభ్యుదితకునఖిశ్యావదన్న
ద్రిధిషూపర్యాహిత పరివిష్టపరివిత్తపరివిన్న పరివివిదానాం వాజుహు
యాదవధారణ వచనస్య శ్రవణాత్। అత్రతు ఏతదేవాస్యేత్య వధారణ
పునర్వచనస్య పరిసంఖ్యానార్థస్యైవన్యాయ్యత్వాత్ । కించ శ్రౌతస్మార్త
యోర్విరోధే శ్రుతేర్బలీయస్త్వాదిత్యలం కేచిన్న్యాయవిదః సముచ్చిన్వన్
తి_తద్దైవయుక్తివిధః -కథమమీషామపి పురుషాపరాధత్వాత్ కర్మాపరాధే
శ్రుతిలక్షణం పురుషాపరాధేతుద్వయమపేక్షణీయం। తథాశతద్వయీ వ్యా
ఖ్యాకారో వ్యాచఖ్యౌ॥ సముచ్చయపక్షే స్మార్తప్రాయశ్చిత్తం॥ స్మృతిచంద్రి
కాయాం । పాషండమాశ్రితాస్తేనాభర్తృఘ్న్యః కామగోళికాః। సురాప్య

ఆత్మత్యాగివోఽన్యే నాశౌచోదక భాగినః మనుః॥ వృథాసంకర జాతానాం ప్రవ్రజ్యాసుచతిష్ఠతాం॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంచైవ నివర్తేతోదకక్రియాః పాషండమాశ్రితానాంచ చరంతీనాంచకామతః। గర్భభర్తృద్రుహాంచైవసురాపీనాంచ యోషితామితి॥ చండాలా దుదకాత్సర్పా ద్బ్రాహ్మణాద్వైద్యుతాత్తథా। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్మణాం॥ ఉదకంపిండ దానంచ ప్రేతేభ్యో యత్ప్రదీయతే। నోపతిష్ఠంతి తత్సర్వమంతరిక్షే వినశ్యతి॥ నాశౌచం నోదకం తేషాం నదేహాద్యంత కర్మచ। బ్రహ్మదండ హతానాంచ నకుర్యాత్కటధారణం॥ ఆపస్తంభః॥ వ్యాపాదయే ద్వృథాత్మానం స్వయం యోఽగ్న్యుదకాదిభిః॥ విహిత తస్యనాశౌచం నాపికార్యోదకక్రియా॥ విష్ణుః॥ ఆత్మనస్త్యాగినోయేచనాశౌచోదకభాగినః॥ గౌతమః॥ గోబ్రాహ్మణహతానామన్వక్షంరాజ క్రోధాచ్చాయుధప్రాయోనశనశస్త్రాగ్నివిషోదకోద్బంధనగిరిప్రపతనైశ్చేచ్ఛతామితి॥ క్రోధాత్ప్రాయంవిషంవహ్నింశస్త్రముద్బంధనంజలం। గిరివృక్షప్రపాతంవాయేకుర్వతినరాధమాః॥ పతితానాం నదాహస్స్యాత్ నాశౌచంనాంత్యకర్మచ। నచాశ్రుపాతః పిండోవాకార్యం శ్రాద్ధాదికంచన। మహాపాతకినోయేచ పతితాస్తేప్రకీర్తితాః॥ పాషండ్యాదీనాంప్రపతనాం తైర్బుద్ధిపూర్వక మాత్మఘాతుకానాం పుత్రాదేశ్శవదర్శనమాశౌచం॥నతుదహనాదిపర్యంతం। విధివద్దహనాదికంనకుర్యాదిత్యర్థః॥ నన్వయం చండాలా దిహతానామగ్ని సంస్కారనిషేధో నాహితాగ్ని విషయః। ఆహితాగ్నివిషయేతు ఆహితాగ్నిమగ్నిభిర్దహంతియజ్ఞపాత్రైశ్చదహేదితి శ్రుతివిహితాగ్నియజ్ఞపాత్రైః ప్రతిపత్తిలోపప్రసంగాత్। స్మృత్యంతరేచండాలాగ్నిసంబంధినామగ్నీనాం యజ్ఞపాత్రాణాంచ ప్రతిపత్త్యంతర విధానాత్॥ వైతానంప్రక్షిపేదప్సుహ్యావసత్యంచతుష్పథే। పాత్రాణిచదహేదగ్నౌ యజమానేవృథామృతే॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంనాస్తి పతితానాం తథాక్రియా। తేషామపి తథాగంగా తోయే సంస్థాపనం మతం॥ బ్రహ్మపురాణే॥ పాషండపతితానాంచ చండాలాద్యైర్హతస్యచ। శృంగిదంష్ట్ర్యగ్ని సర్పాద్యైర్మృతానాం బుద్ధిపూర్వకాత్॥ నకుర్యాద్దహనాశౌచం కృతంచే న్నోపతిష్ఠతి। తేషాంశరీరం గంగాయాంమహానద్యాంవినిక్షిపేత్॥ త్రేతాగ్నీనప్సునిక్షిప్య గృహ్యాగ్నించ చతుష్పథే॥ దహేత్తుయజ్ఞపాత్రాణి శవానాంస్పర్శనేకృతే॥ స్నానాలంకార వస్త్రార్థం రజ్జుచ్ఛేదాశ్రుపాతనే। మహాసాంతపనాచ్ఛుద్ధిః యాతప్త విశోధనం॥ మత్యాభ్యాం సేతుచాంద్రాంచ పరాకంచాది

కృఛ్రకం । ఏతేష్వేకైకరణే పాద కృఛ్రం విశోధనం॥ అజ్ఞానా దుపవాసస్స్నాత్వా సచేల స్నానమేనచ॥ తస్మాత్సర్వేషా మాత్మఘాతకా దీనాము విశేషేణదా హోదకపిండ శ్రాద్ధాది నిషేధో యావద్వత్సరం పూర్ణేసంవత్సరే పుత్రాదిః ప్రేతస్య మంత్ర వద్దాహాదికం కుర్యాత్॥ చండాలాదినిహతానాం విషోద్బంధన శస్త్రాద్యైరాత్మ త్యాగినామపివిధినైవా శనితోయాగ్ని పతనైర పూర్వాధ్వం స వత్సరాత్కుర్యాదూర్ధ్వ దైహికం నారాయణ బలిస్తు ప్రేతశుద్ధ్యర్థంత్వా ద్దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తా నంతరం సంస్కారా త్ప్రాగేవ కార్యః॥ బాంధవైస్తు యథా న్యాయం ద్వితీయే సంచయస్మృతః। తృతీయేతూదకందత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధమాచరేదితి త్రిరాత్రాశౌచం అహితాగ్ని మాతాపితృ వ్యతిరిక్త విషయమ్॥

—(*) దాహాద్యాశౌచం. (*)—

౨౨. ఆహితాగ్నే సంస్కారమారభ్య ఆశౌచగ్రహణం కార్యం॥ అనాహితాగ్నే ర్మరణ ప్రభృతి॥ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతే స్సాగ్నే స్సంస్కార కర్మణః। శుద్ధి స్సంచయనం దాహాన్మృతాహస్తు యథావిధి॥ సంస్కార కర్మణ ఇతి శ్రవణ దినాదాహితాగ్నౌపితరి దేశాంతరే మృతే పుత్రాదీనాం యావద్విధినా సంస్కా రస్తావత్సం ధ్యాదిలోపో నాస్త్యేవ॥ అనేనవచనేన ఆహితాగ్నేర్విధివ ద్దహనాభావే ఆశౌచ గ్రహణంనాస్త్యేవేత్యను సంధేయమ్। దాహాదారభ్యేతి వచనాత్॥

—(*) దుర్మృతస్య దాహాద్యాశౌచం. (*)—

౨౩. అనగ్నిమతఉత్క్రాంతేరాశౌ చంహిద్విజాతిషు । దాహాదగ్నిమత్సో విద్యాద్వి దేశస్థే మృతేసతి॥ యథా॥ విదేశస్థేమృతే యావద్విధినానైవసంస్కృతిః। పుత్రాదీనాంతుసంధ్యాది కర్మలోపోనవిద్య॥ తెఆహితాగ్నేస్తువిధివద్దాహస్తుంనాస్తిచేత్తదా। ఆశౌచగ్రహణంనాస్తిదాహాద్యాశౌచమిష్యతె॥ పారస్కరోపి॥ ఆహితాగ్నే స్తుదహనాద్దశాహా శౌచమిష్యతే అనాహితాగ్నేర్మరణా త్పునర్దాహా యదాభవేత్॥ ఆశౌచే వర్తమానె చేత్త చ్ఛేషేణ విశుధ్యతి। గతేత్వాశౌచదివసే పునర్దాహా యదాభవేత్॥

—(*) త్రిరాత్రాశౌచం. (*)—

౨౪. మరణాదిగృహీతస్య త్రిరాత్రా చ్ఛుద్ధిరిష్యతే। అగృహీతస్య పుత్రస్యసంపూర్ణాశౌచమేవహి॥ దుర్మృతానాం ద్విజాతీనాందశా

హాంతర్బహిస్తువా। నశుద్ధిర్నైవ వచాశౌచం శుద్ధింలబ్ధ్వా ప్రదాహయేత్ ॥ తదాదిచోదకం పిండం ఆశౌచం శ్రాద్ధమేవచేతి॥ బృహస్పతిః॥ ఆశౌచేవర్తమానేతు పునర్దాహ క్రియాంయది। తచ్ఛేషేణైవ శుద్ధిస్స్యాదతీతే సూతకంభవేత్ ॥ దశాహాతి యథావర్ణం పిత్రో రాశౌచ మాచరేత్। సపత్నీనాం మిథోజ్ఞేయం దంపత్యోశ్చ పరస్పరం॥ సపిండానాం త్రిరాత్రం స్యాదిత్యువాచ ప్రజాపతిః॥ వసిష్ఠః॥ ప్రమీతపితృకః పుత్రశౌర్ధ్వ దైహికమాచరేత్। యదికర్తు మశక్తశ్చేదాశౌచ నియమాన్వితః। ఆదశాహాదథోర్ధ్వంనా యదికార్య క్షమస్తదా॥ త్రిరాత్రం సమతిక్రమ్య శ్రాద్ధం కుర్యాద్యథావిధి। దాహకస్యైవ తదాశౌచ మితరేషాం నవిద్యతే॥ కాలాతిపత్తి విషయె యద్యర్వాగ పితత్సమమితి॥ అర్వాక్=సూతకాదర్వాక్। శేషాశౌచ సమకాలమిత్యర్థః॥ సపత్నీనాంమిథోజ్ఞేయం దంపత్యోశ్చ పరస్పరమితియదుక్తం తత్పుత్రహీనస్య విషయమిత్యనుసంధేయం॥ బుద్ధిపూర్వమాత్మఘాతినాం పతితాదీనాంచ శ్రాద్ధాద్యౌర్ధ్వదైహికేషు నిషిద్ధేషు కింపునః పుత్రాదిభిస్తేషాంకార్య మిత్యపేక్షాయాం వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యనోక్తం॥

—(*) దుర్మృతస్య నారాయణబలిః. (*)—

౨౯. నారాయణబలిః కార్యోలోకగర్హా భయాన్నరైః। తథాస్తేషాంభవేచ్ఛౌచం నాన్యథేత్య బ్రవీద్యమః ఇతి॥ వ్యాసోపి॥ నారాయణం సముద్దిశ్య శివంవాయత్ప్రదీయతే। తస్యశుద్ధికరంకర్మ తద్భవేన్నైతదన్యథా॥ అతోనారాయణబలిః ప్రేతశుద్ధ్యైత్॥ అనేనద్వారె ణౌర్ధ్వదైహికశ్రాద్ధాది సంప్రదాన యోగ్యత్వంజనయతీతి తేషామప్యౌర్ధ్వదైహికంసర్వం కార్యమేవ॥ యేమృతాః పాపమార్గేణ తేషాం సంవత్సరాత్పరం। నారాయణ బలింకృత్వా కుర్యాదూర్ధ్వ క్రియాంద్విజ ఇతివచనాచ్చ॥ పూర్వంనారాయణబలిం కృత్వాపశ్చాత్త్రిరాత్రేణ ప్రేతకృత్యంకుర్యాత్॥ హారీతశ్చ॥ భస్మాస్థీని గృహీత్వాతు విప్రాణా మనుశాసనాత్। క్షీరప్రక్షాళనంకృత్వా తదస్థి ప్రేతవద్దహేత్॥ అంగిరాః॥ నారాయణబలిః కార్యో దుర్మృతే దుర్మృతస్యతు। సంవత్సరె వ్యతీతేవా తదర్థేవాదపివా॥ స్మృత్యంతరేపి శేషః॥ యావత్షాణ్మాసమిత్యన్యే యావన్మాసత్రయంపరె। నాస్తి ప్రేతక్రియేత్యేకె ప్రాయశ్చిత్తం వినాపరె॥ ప్రాయశ్చిత్త మథాహ। ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రాణి॥ చతస్త్ర కృచ్ఛ్రత్రయం తథా। చాంద్రాయణం తత్ర

కుర్యాన్నారాయణబలిం తథా॥ కృత్వైవ తద్వత్సరస్యాంతే విదధీతౌర్ధ్వదైహికం । షాణ్మాసాద్ద్విగుణంకార్యం త్రిమాసాత్త్రిగుణంభవేత్ ॥ చతుర్గుణంత్రి పక్షేస్యాత్సద్యఃపంచ గుణంభవేత్॥ వృద్ధపరాశరశ్చ। తత్కాలే సతి ప్రాయశ్చిత్తం చతుర్గుణం। షాణ్మాసాంతే త్రిగుణం। వత్సరాంతే ద్విగుణం॥ త్రిహాయనాంతే ప్రోక్తమేవాచరేదితి॥ అత్రసమయభేదేన కాలవ్యవస్థామాహ॥ సుమంతుః॥ అగ్నివిద్యుత్పయఃపాశ చండాలైర్బ్రాహ్మణైర్హతాః। ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ షడబ్దైః శుద్ధిమాప్నుయుః॥ సంవర్తశ్చ॥ యదిశ్శస్త్రవిషాంబ్వాద్యైః కామతో బ్రాహ్మణైర్హతాః। త్రిహాయనేవ్యతీతేతు ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్బుధాః। ఏతత్కాలవిలంబేన శుద్ధివిధానంపూర్వోక్త ప్రాయశ్చిత్తాకరణవిషయం। తత్కృతౌతు సద్యఏవ॥ తథాదక్షః॥ మనువర్జంతువిప్రాణాం గర్హితేమరణేసతి। సద్యఏవ క్రియాఃకార్యా విప్రాణామనుశాసనాత్ ॥ అపరార్కేచ॥ దుర్మృతే సద్యఏవస్యాత్సంస్కారోహిద్విజన్మనాం। లబ్ధ్వాకృచ్ఛ్రాణి విప్రేభ్య ఇతి ధర్మవిదాం మతమితి॥

—(*) దేశ విశేష మరణే. (*)—

౨౬. వసిష్ఠః॥ అకామతోహతానాంతు ద్విజాతీనాం వనేపథి। గ్రామేవానగరేవాపి కుటీరేషుగృహేషుచ॥ సంవత్సర వ్యతిక్రాంతే బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రసౌమ్యంచ చరేత్సాంతపనంతథా। గోదానం తద్వ్రతస్యాంతే బ్రాహ్మణానాంచ భోజనం॥ విష్ణురపి॥ మంటపే గోపురేవాపి ప్రాసాదేహర్మ్యభిత్తిషు। అకామతో మృతానాంతు దాపయేద్దైవ్యవద్వయం॥ ప్రాజాపత్యంచరేత్కృచ్ఛ్రంపరాకేణవిశుద్ధ్యతి। సంపూర్ణేతువ్రతే కుర్యాత్సమాప్తేతూర్ధ్వక్రియా॥ నారాయణబలిః కుర్యాచ్ఛుద్ధిరేషాప్రకీర్తితా॥ఇహదుర్మృతౌఅవశ్యం నియమేననారాయణబలిర్భవేత్॥ తథాపురాణే॥ క్రియతేపతితానాంతు గతే సంవత్సరే క్వచిత్ । దేశధర్మప్రమాణత్వాద్గయాకూపేచబర్హిభిః॥ మూర్తౌదపాదమూలేవా శ్రాద్ధం హరిసమర్పణం। స్మరణాదత్రశుద్ధిస్స్యాత్సురాపానాదికర్మసు॥ స్వయంమృతస్య శుద్ధిస్స్యాత్కృచ్ఛ్రచిద్దేశగౌరవాత్ ॥ హరిసమర్పణం శ్రాద్ధం నారాయణబలిః॥ మనుః॥ సర్వేషామపిలోకానాం గురుర్నారాయణోహరిః । తస్యసంపూజనంకార్యం సర్వపాపహరంహితత్ ॥ తముద్దిశ్యబలిఃకార్యో దత్తోపిదురితాపహః। మంత్రసంస్కారహీనంతు సుగతింప్రాపయిష్యతి॥ నార

నస్చ॥ నారాయణబలిః కార్యోలోక గర్హాభయాన్నరైః। తదా తేషాం భవే
చ్ఛౌచం నాన్యథేత్యబ్రవీన్మనుః॥

—(*) సర్పహతస్య సంస్కార విశేషః. (*)—

౨౭. సర్పహతస్యాహితాగ్నే ర్విశేష మాహ పారస్కరః॥ చండా
లేనశ్వపాకేన గోభిర్విప్రైర్హతో యది। ఆహితాగ్నిర్మృతో విప్రో విషే
ణాత్మహతోపివా॥ దహేత్తం బ్రాహ్మణం విప్రో లోకాగ్నౌ మంత్రవర్జితం।
దగ్ధాస్థీని పునర్గృహ్య క్షీరే ప్రక్షాళయేత్తతః। పునర్దహేత్స్వాగ్నినాతు
స్వతంత్రేణ యథావిధి। స్వతంత్రేణ స్వశాఖోక్తేన॥ హారీతః॥ బ్రాహ్మణో
ద్బంధనం ప్రాప్తశ్చండాలస్య కరేణవా। ఆత్మనా శస్త్రఘాతేన శూద్రవద్దా
హయేద్ద్విజః॥ దగ్ధమస్థి పునర్గృహ్య విప్రాణాం మనుశాసనాత్। క్షీరప్ర
క్షాళనంకృత్వా తదస్థి ప్రేతవద్దహేత్॥ పునర్దహన మంత్రైశ్చ యథావిధి
సమాచరేత్। ఏవమేవవిధింకుర్యాత్సర్పేణాభిహతస్యచ॥ ప్రాజాపత్యత్ర
యంకుర్యాత్పుత్రాదిః ప్రేతశుద్ధయే॥ ప్రక్షాళ్య స్నాపయిత్వాతు శవధర్మే
ణదాహయేత్॥ కుశైః పలాశైర్వబధ్వాతం ప్రచ్ఛాద్యైవ చవాససా। నీత్వా
శ్మశానంకుర్వీత పాత్రసంచయనాదిక॥ ఇదం కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రమాదమృ
తస్యాత్మహత్యాశక్త పుత్రాదివిషయం॥ శక్తస్యతు॥ బ్రాహ్మణా నుదకాత్స
ర్పాద్దంష్ట్రిభిః పశుమృగాదిభిః। ఉద్బంధనోదక విషసర్పాద్యా హత పతితైస్తైః॥
ప్రమాదాన్మరణేచాంద్రం తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం తథా। యద్వాసాంతాపనం కృ
చ్ఛ్రం త్రిశీరాత్ర ద్వాదశ పంచవా। విధివద్దహనం కుర్యాత్సోదకం శ్రాద్ధమేవ
చేతి। పుత్రాదిభిః కృత్యేతి శేషః॥ ఇత్యాదిస్మృతౌ ప్రాయశ్చిత్త బహు
వచన విరోధాద్వికల్పః॥

—(*) ప్రమాద మృతిః. (*)—

౨౮. హారీతః॥ చండాలాదుదకాత్సర్పాద్బ్రాహ్మణా ద్వైద్యుతా
దపి। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్మణాం॥ తేషాం పావవి
శుద్ధ్యర్థం షాణ్మాసకృచ్ఛ్రమాచరేత్॥ తథాచ స్మృత్యంతరే॥ ప్రమాదా
ద్విషశస్త్రాగ్ని భృగ్వాద్యభిహతస్తుయః। కృచ్ఛ్రం షాణ్మాసికో జ్ఞేయ స్తస్య
పాపాపనుత్తయే॥ తథాచ। మహాభారతే॥ యస్తుచండాల శ్వపచ సర్పపశు
దంష్ట్రిభిస్త్వగ్ని పాత బ్రాహ్మణ [illegible]
జలసాధన చోర [illegible] త్రిపాతాత్ [illegible]
[illegible] హతః స్వపుత్రాదికృత శతపంచదశ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాచరణాద్వాచాం

ద్రాయణ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రాచరణా ద్వాకాలశక్త్యాద్యపేక్షయా శుద్ధ్యతి
తథాచశంఖః॥ ప్రమాదాద్వైమృతా విప్రా విషశస్త్ర జలాదిభిః । తేషాం
శరీర శుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే॥ చాంద్రాయణ ద్వయంవాథ
ప్తకృచ్ఛ్ర చతుష్టయం॥ కారయిత్వావిధానేన దగ్ధవ్యాస్తే ద్విజాతిభిః॥

—(*) బుద్ధి పూర్వే. (*)—

౨౯. హస్తామలకే॥ యస్తుద్విజాతి రాత్మానం ఖడ్గాదిభిర్హంతి అసౌ
స్వపుత్రాదిభిః కృతప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రశత త్రయాచరణాచ్ఛుధ్యతి॥ తథా
చవసిష్ఠః॥ విషాగ్న్యుద్బంధశస్త్రైరాత్మానం యస్తుఘాతయేత్ । తస్య
పాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్య శతత్రయం ॥ ఆదిశబ్దాద్భృగుపాత జలప్రవేశ
నశనదీక్షా వృక్షశూలరోహణ తాడన జిహ్వాచ్ఛేదనా నిగృహ్యాత ఇతి
తదబుద్ధిపూర్వకవిషయం। యత్తు । జలాగ్నిశస్త్ర పాతాద్యైః ప్రమాద
ద్వైమృతాద్విజాః । చాంద్రాయణేన శుధ్యంతితప్త కృచ్ఛ్రద్వయేనచ ।
త్ జ్ఞాతిమాత్రవిషయ మితికేచిత్॥

—(*) కృచ్ఛ్ర ప్రతినిధిః (*)—

౩౦. యజ్ఞపార్శ్వః॥ ప్రాజాపత్యే భవేద్ధేనుస్తి ప్రస్సాంతప
థా । మహాసాంతపనేతి ప్రోద్వేతు సాంతపనేతథా ॥ పంచచాంద్రాయ
ప్రోక్తాశ్చ తస్రోవాపిధేనవః । పరాకేదేతు నిర్దిష్టేతప్తకృచ్ఛ్రే తథైవచ
ద్వేతుకృచ్ఛ్రేసమాఖ్యాతే ధేనుపంచపురాణికాః॥ నిష్కంసాంతపనేతి ప్ర
ద్వేతుసాంతపనేథవా । పంచచాంద్రాయణే ప్రోక్తాశ్చ తస్రోవాపి ధేనవ
నిష్కవిషయేనారదః॥ చతుర్వింశతిమతే॥ ప్రాజాప్రత్యేతుగామే కాంద్వయం
సాంతపనేతథా। పరాకతప్తకృచ్ఛ్రేషుతిస్రస్తిస్రస్తుగాః స్మృతాః॥ అష్టౌచా
ద్రాయణే దేయాదక్షిణాస్తువిశేషతః । యథా విభవ సారేణ దానందద
ద్విశుద్ధయే॥ ఇతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః॥ అష్టౌచాంద్రాయణే దేయాః
ధనికవిషయం॥

—(*) అశక్తౌతు. (*)—

౩౧, చాంద్రాయణ పరాకకృచ్ఛ్రాణీతి కృచ్ఛ్రాణిస్తు ప్రాజాపత్య
యాత్మకాః। అత్రాపవాదోఽపిపురాణే దర్శితః ॥ ప్రమాదాదపినిశ్శంకః
స్వాస్వ్యత్యునా మృతః । శృంగిదంష్ట్రి నఖివ్యాళ విషవిద్యుజ్జలాదిభిః॥
డాలైరథవా చోరైః నిర్హతో యత్రకుత్రచిత్ । తస్యదాహాదికం కా
యస్మాన్న పతితస్తుసః॥ అంగిరాః॥ యదికశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియతే

గ్న్యుదకాదిభిః। తస్యాశౌచం విధాతవ్యం దద్యాత్పిండోదకక్రియాం॥తత్రాపి ప్రాయశ్చిత్తోత్తర కాలమేవ॥ గౌతమః॥ యస్యతు ప్రాణాంతికం ప్రాయశ్చిత్తం సమ్మృత శుద్ధ్యేత్। సర్వాణ్యేవోదకాదీని ప్రేతకృత్యాని కుర్యుః॥ శాతాతపః॥ వృథాశౌచ క్రియాలుప్తః ప్రత్యాఖ్యాయ భిషక్క్రియాః। ఆత్మానం ఘాతయే ద్యస్తుభృగ్వగ్న్యనశనాంబుభిః॥ తస్యత్రిరాత్ర మాశౌచంద్వితీయేత్వస్థి సంచయః। తృతీయేతూదకం (పిండం) దత్వా చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్॥ అస్తిచభృగ్వాద్యావిధిః॥ తథాచపురాణే॥ దుశ్చికిత్సైర్మహారోగైః పీడితస్తు పుమాన్యది॥ ప్రవిశేజ్జ్వల వందీప్తం కుర్యాదనశనం తథా॥ అగాధతోయ రాశించ విష పీత్వాచ క్రూరతః। విప్రాగ్న్యుదక చండాలస్సంగి సంహృత్యభిశాస్త్రే॥ ఆత్మనోమృతానాంతు పాపమా (ఆహారే) హైంద నద్వయం॥ అపరార్కే॥ చండాలాదగ్నినా వాపి విద్యుతా బ్రాహ్మణేనవా। పథివా పశునావృత్తౌ త్వాతెనోద్బంధనేనవా॥ జలెవా భోజనెవాపియః పంచత్వ ముపాగతః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థం తప్తకృఛ్రం సమాచరేత్॥ ఏతదకృతమూఢ విషయం॥ తథాచ బృహదంగిరాః। ప్రమాదాన్మ్రియతేయస్తు భృగ్వగ్న్య నశనాంబుభిః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థంకృచ్ఛ్రమేకం విధీయతే॥ ఏతదనుపనీత విషయం॥

—(*) బుద్ధిపూర్వక మరణే. (*)—

౩౨ అస్త్రోకృత్యాభి వాకేర్యాచ్చాంద్రాయణ మథాపివా। తస్య పాపవిశుద్ధ్యర్థ మంగిరా మునిరబ్రవీత్॥ అథకశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియెతాగ్న్యుదకాదిభిః। చండాలైరుత్య జైశ్చైనవ్యాఘ్రసర్పాదినా తథా॥ పశుభిశ్చతథా చోరై ర్వాపోద్బంధ నశస్త్రకైః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామం కృచ్ఛ్ర మాచరేత్॥ ఏతదనుపనీతవిషయమ్॥

—(*) దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః. (*)—

౩౩. ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం...తిథౌ అస్మత్పితుః...గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్య ప్రమాదాచ్చండాలాద్యైర్హతస్యదుర్మరణ జనితపాపాప నోదకం ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థాన పురస్సరం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య - పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య పరిషదే దక్షిణాందత్వా దండవత్ప్రణమ్య విజ్ఞాపయేత్॥ అశేషే హే పరిషత్. మదీయాం విజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయాసమర్పితామిమాం పరిషద్దక్షిణాంయథోక్త దక్షిణామి వస్వీకృత్యమా మను గృహాణ॥ అస్మత్పితుః...

గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్య ప్రమాదా చ్చండాలా ద్వైహతస్య దుర్మ
రణ జనితపాపనోదకం. ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్యోపదిశ్య మామనుగృ
హాణేతి విజ్ఞాప్య పునః ప్రణమేత్॥ పరిషదపి యజమానేన విజ్ఞాపితస్య ప్రమా
దాచ్చండాలా ద్వైహతనిమిత్తస్య పాపస్యాపనోదకం॥ బ్రాహ్మణా
దుదకా త్సర్పాద్గోభిః పశుమృగాదిభిః। ఉద్బంధనోదక విషైసర్పాద్యు
పలవైద్యుతైః॥ ప్రమాదాన్మరణే చాంద్రం తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం తథా॥ య
ద్వాషాణ్మాస కృచ్ఛ్రాణి గాం దద్యా ద్దశ పంచ వా॥ ఛాగలేయః॥ చండాలా
దుదకాత్సర్పా ద్బ్రాహ్మణా ద్వైద్యుతాదపి। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ
మరణం పాపకర్మణా॥ తేషాం పాప విశుద్ధ్యర్థం షాణ్మాసం కృచ్ఛ్ర మాదిశే
దితి। ధర్మశాస్త్రానుసారేణ ఏతేషాం ముఖ్యతమ ప్రకారేణ పంచదశ కృ
చ్ఛ్రాణి భవంతి। మనువజ్ఞాతు విప్రాణాం గర్హితే మరణే సతి। సద్య ఏవ
క్రియాః కార్యా విప్రాణామనుశాసనాత్॥ అపరార్కే చ॥ దుర్మృతానాం సద్య
ఏవస్యాత్సంస్కారో హి ద్విజన్మనాం। లబ్ధ్వా కృచ్ఛ్రాణి విప్రేభ్య ఇతి ధర్మ
విదాం మతమితి వచనాత్॥ సద్య ఏవ సంస్కారో భవతి॥ స్మృత్యంతరే॥
ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రం చ తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం తథా। చాంద్రాయణం తతః
కుర్యా న్నారాయణ బలిం తథా॥ కృతే త్వేతద్వత్సరస్యాంతే విధక్షితౌర్ధ్వ
దైహికం। షాణ్మాసా ద్ద్విగుణం కార్యం త్రిమాసా త్త్రిగుణం భవేత్।
చతుర్గుణం త్రిపక్షే స్యాత్సద్యః పంచగుణం భవేత్॥ అనేన వచనేన సద్యస్సం
స్కారపక్షే పూర్వోక్తాని పంచదశ కృచ్ఛ్రాణ్యేవ పంచగుణితాని భవంతి।
పంచసప్తతి సంఖ్యాక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం పాపాపనో
దకం భవతీతి నిశ్చిత్య, హే యజమాన తవ పితుశ్చండాలా ద్వైహతస్య
దుర్మృతస్య ప్రాయశ్చిత్తం సద్యస్సంస్కారత్వాత్పంచ గుణితం॥ పంచసప్తతి
సంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణి సముద్రగామి మహానదీస్నాన ధేను దానాది శక్య
ప్రత్యామ్నాయ రూపేణాచర। అస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తే సమ్యగాచరితే సతి
తవ పితా త్వదుక్తనిమిత్తా త్పాపాన్ముక్తో భవిష్యతీ త్యుపదిశేత్। తతః కర్తా
ప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య చండాలాద్వైహతస్య
దుర్మృతస్య నైమిత్తిక పాపాపనోదకం పరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం శక్య
ప్రత్యామ్నాయరూపేణాచరిష్యామీతి సంకల్ప్య। పంచసప్తతి సంఖ్యాక ప్రాజా
పత్యకృచ్ఛ్రాణి ధేనుదాన సముద్రగామి మహానదీ స్నానాది ప్రత్యామ్నాయ
రూపేణా చరిత్వా మృత్తికాస్నాన కర్తృభ్యః ఫలస్వీకరణార్థం మా

గ్నేయాం హిరణ్యం తేభ్యస్తే ధర్మస్య ప్రవదే మమ । సమమేతి దక్షిణాం దత్త్వా పరిషదం ప్రార్థయేత్ ॥ అస్మత్పితా గోత్రశ్శర్మా ప్రేతః చండాలాదైర్హతస్తస్మిన్ జనితే పాపాన్ముక్తో భవిష్యతి భవన్తో బ్రువన్తు, ఇతి బ్రూయాత్ ॥ పరిషదపి తుష్ట్యా ప్రసాదాస్త్వితి బ్రూయాత్ । ఏవం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా నారాయణ బలిం కుర్యాత్ ॥ తత్ర వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః ॥ నారాయణ బలిః కర్తవ్యో లోకగర్హాభయాన్నరైః । తథా తేషాం భవేచ్ఛౌచం నాన్యథేత్యబ్రవీద్యమః ॥ ఇతి ॥ వ్యాసోపి ॥ నారాయణం సముద్దిశ్య శివం వాయత్ప్రదీయతే । తత్ర తస్య [illegible] తేనాన్యథా ॥ అంగిరాః ॥ నారాయణబలిః కార్యోఽపమృతస్య తు । సంవత్సరే వ్యతీతే వా తదర్ధే పాదఏవ వా ॥ మనుః ॥ సర్వేషామేవ లోకానాం గురునారాయణో హరిః । తస్య సంపూజనాదాశు సర్వపాపహరం భవేత్ ॥ తముద్దిశ్య బలిః కార్యో దత్తోపి దుర్గతో నరః । మంత్రసంస్కారహీనస్తు సుగతిం ప్రాపయిష్యతి ॥ అతో నారాయణ బలినా ప్రేతస్య ధ్యేయః ॥ అనేన ద్వారేణ ఊర్ధ్వ దైహిక శ్రాద్ధాది సంప్రదానయోగ్యత్వం జనయతీతి తేషామప్యూర్ధ్వ దైహికం సర్వం కార్యమేవ ॥ యే మృతాః పాపమార్గేణ తేషాం సంవత్సరాత్పరం । నారాయణబలిం కృత్వా కుర్యాదూర్ధ్వ క్రియాం ద్విజః ॥ ఇతి వచనాచ్చ, పూర్వం నారాయణ బలిం కృత్వా పశ్చాత్ త్రిరాత్రేణ ప్రేతకృత్యం కుర్యాత్ । హారీతశ్చ ॥ భస్మాస్థిసంగ్రహం కృత్వా తు విప్రాణాం మనుజాసనాత్ । క్షీర ప్రక్షాళనం కృత్వా తిస్సః ప్రేతవద్దహేత్ । త్రిరాత్రేణేతి ఆహితాగ్ని మాతాపితృ వ్యతిరిక్త విషయం దగ్ధాస్థి పునర్గృహీత్వా స్వశాఖోక్త విధినా పైతృమేధికం కుర్యాత్ ఇతి - ఆహితాగ్ని విషయం ॥ ప్రమాదమరణే చ ॥ బుద్ధిపూర్వకమరణే నాలంశేషః ॥ అనాహితాగ్నేః ప్రమాదమరణేపి వికల్పః ॥

—(*) అథ నారాయణ బలిః. (*)—

౩౮. దుర్మృతస్య పురుషస్య సంస్కారాత్పూర్వం వత్సరాంతే షాణ్మాసే త్రిమాసే త్రిపక్షే వా సద్యో వా యథోక్త ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా నారాయణబలిం కృత్వా మంత్రసంస్కారం కుర్యాత్ ॥

—(*) నారాయణబలి ప్రయోగక్రమః. (*)—

౩౯. ఏకాదశ్యాం శ్రవణనక్షత్రే రోహిణీనక్షత్రే యస్మిన్ కస్మిన్ వాదినే కర్తా స్నాత్వా చమ్యకృత ప్రాణాయామో దేశకాలౌ సంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య చండాలాదిహతస్య దుర్మృతస్య దుర్మృతాతి

జనితపిశాచత్వ నివృత్తిద్వారా ప్రేతసంస్కారయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నారా
యణబలిం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ శ్రోత్రియాగారాదగ్ని మాహృత్య యత్ర
క్వచాగ్నిమితి విధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య గృహ్యాగ్నిరూపాద్యవసాద్య ప్రేపయిత్వా
భిఘార్య ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్యాగ్నేరుదక్ సమా
ధానాద్యాజ్యభాగాంతేఽగ్నయే స్వాహేత్యగ్నిముఖాంతం హుత్వా - సహ
స్రశీర్షాపురుష ఇతి సూక్తేన ప్రత్యృచ షోడశపలాశ సమిధో హుత్వా ప్రత్యృ
చం షోడశ చర్వాద్యాహుతీర్హుత్వా ప్రత్యృచం షోడశాజ్యాహుతీ
ర్హుత్వా తత్ర జయాది ప్రతిపద్యాత్ర పరిషేచనాంతం కృత్వా। పునః పురుష
సూక్తం జపిత్వా ఓం నమో నారాయణాయేతి మంత్రేణోచ్చార్య చరుశేష
ణాగ్నిసమీపే దర్భేషు బలిం దత్వా కేశవాదీన్ ప్రేతం చోద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్
భోజయేత్॥ తతః కర్తా ప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య
చండాలాద్యైర్హతస్య దుర్మృతస్య దుర్మరణజనితపిశాచత్వనివృత్తిద్వారా
ప్రేతసంస్కార యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం కేశవాదీన్ కృష్ణసంకర్షణాదీన్
పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతం చోద్దిశ్య ఏకోద్దిష్టవిధానేన అన్నప్రదానేన
శ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య। ప్రాచీనావీతీ ప్రేతార్థం, అన్యత్రోపవీతీ కు
ర్యాత్। సర్వత్ర- కేశవాయ నమః నారాయణాయ నమః - ఇత్యేవం ప్రకా
రేణ కుర్యాత్। బ్రాహ్మణ నిమంత్రణాదికం కుర్యాత్। కేశవస్య హావసి
యార్థే క్షణః కర్తవ్యః నారాయణస్యేత్యాది। పితుః, గోత్రస్య, శర్మ
ణః, ప్రేతస్య ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే క్షణః కర్తవ్య ఇతి కేశవాద్యర్థం ద్వాదశ
బ్రాహ్మణాన్, ప్రేతార్థ మేకంచ నిమంత్ర్య। గోమయేన మండలద్వయం
కృత్వా। పాదప్రక్షాళనం కృత్వా చాంతాన్ ప్రాఙ్ముఖానుపవేశ్య। ప్రేతా
ర్థముదఙ్ముఖముపవేశ్య। భవదనుజ్ఞయా ప్రేతశ్రాద్ధకర్మ కరిష్య ఇతి సం
కల్ప్య। అపహతా- ఇత్యాదిభోజన పాత్రనిధానాంతం కృత్వా పక్వాన్నా
త్పాత్రద్వయేనోద్ధృత్య ఏకపాత్రస్థమన్నమాదాయ భవదనుజ్ఞయాగ్నౌ (కర
ణం) కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అనుజ్ఞాప్య కురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతః లౌకికాగ్ని
ముపసమాధాయ ప్రాగుదగగ్రైర్దర్భైః పరిస్తీర్య ప్రదక్షిణం తూష్ణీం
సమంతం పరిషిచ్య మేక్షణేనాదాయ కేశవాయ స్వాహేత్యాది ద్వాదశాహు
తీర్హుత్వా ఉత్తరం పరిషిచ్య పాత్రాంతరస్థమన్న మాదాయ ప్రేతాహుతిం
హోష్యామీత్యుక్త్వా దక్షిణతోఽంగారాన్నిరూహ్య ప్రేతాయాముష్మైయ
మాయచ స్వాహేతి హుత్వా హుతశేషం దత్త్వా పాత్రేషు నిధాయ అన్నపరి

వేమణాదిబ్రాహ్మణ భోజనాంతంకృత్వాహుతశేషంభుక్త శేషంచమధ్వాజ్య తిలమిశ్రణంకృత్వా త్రయోదశపిండాన్ కృత్వా ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేషు కేశవాయనమ ఇత్యాదిభిః దశపిండాన్ దత్వాదక్షిణాగ్రేషు దర్భేషుపిత్రేగోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయ ఏషపిండః ఉపతిష్ఠత్వితిపిండందత్వాభ తస్యోపారితిలోదకందత్వా దేశకాలౌ సంకీర్త్య కేశవాదీన్ ప్రేతంచోద్దిశ్య మయాకృతేన నారాయణబలికర్మణా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య చండాలాద్యైర్హతస్య సర్మృతస్య దుర్మరణజనిత పిశాచత్వ నివృత్తిః ద్వారాప్రేతసంస్కార యోగ్యతాస్త్వితిభవంతో బ్రువంత్వితి బ్రూయాత్ । పిండానప్సుప్రక్షిపేత్ ॥

—(*) బోధాయనమత నారాయణబలిః. (*)—

౩౬. అథదుర్మృతానాం నారాయణబలిః విష్ణు బోధాయనమతేనలిఖ్యతే॥ శుచౌదేశే కాలేశుక్లైకాదశ్యాం ప్రాతః విష్ణుం వైవస్వతం యమంచ యథాక్రమేణాభ్యర్చ్య తదగ్రేతిల మిశ్రాన్మధుఘృత ప్లుతాన్ దశపిండాన్ విష్ణురూపం ప్రేతంధ్యాయన్ కాశ్యప గోత్రదేవ దత్తాయతే పిండఇతి దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషుదక్షిణాముఖః ప్రాచీనావీతీ పరాచీనపాణిర్దత్వాంపిండాన్ గంధాది భిరభ్యర్చ్య పుణ్య జలేక్షిపేత్ ॥ అథరాత్రౌపంచ సప్తనాపివాయుగ్మాన్ బ్రాహ్మణాన్ని మంత్రయేత్ ॥ ఉపోషితో రాత్రౌ జాగరణం కృత్వా శ్వోభూతే మధ్యాహ్నే విష్ణ్వాదీన్ దేవతా అభ్యర్చ్య ప్రేతముద్దిశ్య బ్రాహ్మణానేకోద్దిష్టవిధినా భోజయిత్వా తృప్తేషుబ్రాహ్మణేషు బ్రాహ్మణసమీపే ఏకోద్దిష్టవిధినాం భోజనయనాంతం తూష్ణీంకృత్వా విష్ణవెబ్రహ్మణేశివాయ సామగాయచ చతురః పిండాన్ దత్వానామగోత్రసహితంప్రేతంసంస్మృత్యవిష్ణోర్నామచసంకీర్త్యపంచమం పిండందద్యాత్ । అథాచాంతాన్ బ్రాహ్మణాన్ దక్షిణాభిస్తోషయిత్వా తన్మధ్యేచైకం గుణవంతంవస్త్రాభరణ గోహిరణ్యైః ప్రేతబుద్ధ్యా తోషయేత్ ॥ అథతైః పవిత్ర పాణిభిర్విప్రైః ప్రేతాయ తిలసహిత ముదకుంభం దాపయిత్వా స్వయంచదత్వా అనేన నారాయణ బలికర్మణా విష్ణురముందేవ దత్తమపాపకంకరోత్వితివాచ యిత్వాతాన్ విప్రాన్ దక్షిణాభి స్సార్థం విసృజ్యాస్నాత్వా స్వజనైస్సర్వంభుంజీత॥ ఇతి నారాయణబలిః॥

—(*) అథ సర్ప హతస్య నాగబలి ప్రకారః. (*)—

౩౭. సర్పహతస్య దారుమయం మృణ్మయంవానాగం పంచఫణం

కృత్వా సంవత్సరాదర్వాగ్భాద్రపద శుక్లపంచమ్యా నభస్యస్య వా మాసస్య శుక్లపంచమీ మారభ్య యావత్సంవత్సరం ప్రతిమాసం తస్యాముపోషితో రాత్రౌ పంచామృతైస్స్నపయిత్వా సురభిగంధ పుష్పాక్షతైశ్చ బలి ధూప దీపాదికం దత్వా ప్రణమేత్ । అనుమాస మేకైక మనంతం - వాసుకిం - శంఖం - పద్మం - కమలం - కర్కోటకం - ధృతరాష్ట్రం - శంఖపాలం - కాళింగం - తక్షకం - కపిలముద్దిశ్య - పాయసా పూపైర్బలి ముత్సృజ్య జాగరణంకృత్వా శ్వోభూతే బ్రాహ్మణాన్ త్రీన్ఘృత పాయసాపూపైర్భోజయేత్ ॥ పూర్ణేసంవత్సరే పునః పంచమ్యా మేవం పూజయిత్వా సౌవర్ణం నాగంగాంచ బ్రాహ్మణాయదత్వా అన్యాన్ యథేష్టం భోజయిత్వా దక్షిణయాతోషయిత్వా నాగప్రీతిం వాచయేత్ ॥ ఏషానాగబలిః॥ అథ చోభయోః పక్షయోః పంచమీషు సమ్మృష్టాయాం భువి (పీఠం) సర్పా (పిండే)పిష్టేనోల్లిఖ్యశుక్లసురభి గంధాదిభిరభ్యర్చ్య గవ్యం క్షీరం మాహిషం భూమౌ నివేద్య ఉపస్థాయ ముంచముంచ దేవదత్త మితిప్రార్థ్య బంధుభిస్సహ మధూక్షీరమశ్నీయాత్ । ఏవం సంవత్సరాంతే నారాయణ బలించోక్తవత్కృత్వాతత ఔర్ధ్వదైహికం కర్మకుర్యాత్ ॥

—(*) అథాగ్నినిర్ణయః, ఆహితాగ్నేః (*)—

౩౮. ఆహితాగ్నేః పత్న్యాః పూర్వ మృతస్య అగ్నిహోత్రేణైవదాహః। పత్న్యర్థమౌపాసనం గృహే నిదధ్యాత్ । స్త్రియాశ్చపత్యుః పూర్వంమృతాయా అగ్నిహోత్రమేవ భర్తుర్గృహ్యౌపాసనంనిదధ్యాత్ । తయోర్యః పూర్వంమ్రియెత తస్యాగ్నిహోత్రం పత్యుర్జాయాయాశ్చేతి వచనాత్ । కింతుఆహితాగ్నేః పశ్చాన్మృతస్య అగ్నిహోత్ర ఔపాసనం ప్రేతాధానస్య విహితత్వాత్ । యద్యాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్నిర్విచ్ఛిన్నాగ్ని ర్విధురాగ్నిర్వా ప్రమీయతేతి ఔపాసనె అగ్నియోవినష్టా। ఔపాసనేపి యజమాన ఇతి లింగాచ్చ। ఉత్సృష్టాగ్ని రుత్సర్గెష్ట్యా విచ్ఛిన్నాగ్ని రుభయానుగత్యాదినా యోమృతపత్నీకః పత్న్యై ప్రదత్తాగ్నిస్స విధురస్తయోర్మరణె విచ్ఛిన్నాగ్నేః ప్రేతాధానాది కర్మసుయె ధర్మాస్తే విధురస్యాపిభవంతి । అతఏవసూత్రకారేణ యథాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని ర్విచ్ఛిన్నాగ్ని ర్విధురాగ్ని ర్వాప్రమీయతేతి సర్వేషాం సమానధర్మఉక్తః॥ యఃపురాహితాగ్నిర్మృతపత్నీకఃపత్న్యైఅగ్నిసంప్రదాయనిర్మంథ్యేనతాం దగ్ధ్వాఆస్తికా దగ్నిహోత్రాదీని కర్మాణి కరోతితస్యాప్యౌపాసనాగ్ని

హోమాత్రాభ్యాం సంస్కారః । అథయద్య పత్నీకస్స్యాదుభాభ్యాంతస్య సంస్కార ఇతివచనాత్ । ఉభాభ్యా మౌపాసనాగ్నిహోత్రాభ్యామిత్యర్థః॥

తత్రత్రికాండ మండనః॥ నేచ్ఛేత్పున ర్వివాహంచే న్నిర్మంథ్యేనైవతాందహేత్ । కింత్వేతావదిహాస్యాస్తిదగ్ధ్వా నిర్మంథ్య వహ్నినా ॥ ఉత్సర్గెష్టాన్త్యజే దగ్నీన్ పునస్తానాదధీతచ । మృతభార్యస్య యాగానాసర్వాం స్త్రీకర్మలుప్యతే॥ నాన్యేన కేనచిత్కార్యం మృతాయాః కర్మకించిన । ఫలీకరోతియః కశ్చిదిహాదసీ పినష్టిచ॥ సంపత్నీ యాహుతిస్తత్ర సర్వాదైవనలుప్యతే । అస్త్రీకస్యహవిః పావకో ప్రాణ నియతః పూర్వ పావకేసర్వధానాపరేవహ్నావితి కాత్యాయనో బ్రవీత్। ఏవముత్సర్గతస్సర్వంపత్నీకర్మ విలుప్యతే । మృతభార్యస్య చైకాకినోగ్ని హోత్రా దిజుహ్వాతః । పత్నీమంత్రాన్ జపేత్స్వామీ జీవంతిచేన్నశక్నుయాత్। లోపఏవాథతేషామితి సూత్రేషుకేషుచిత్ । ఏవం కేశవసిద్ధాంతో మృతభార్యస్సభాషతే॥ స్త్రియాస్తుపశ్చాన్మృతాయా ఔపాసనమేవస్త్రియాశ్చైవ సంస్కారార్థ మౌపాసన మేవేతి వచనాత్॥ అనాహితాగ్నేః పూర్వం మృతస్యాపి ఔపాసనేనైవదహేత్ ॥ ఔపాసనేనాహితాగ్నిం దహంతీతి వచనాత్ । పశ్చాన్మృతాయాఆహితాగ్ని పత్న్యా అనాహితాగ్నిపత్న్యాశ్చ సర్వథా నిర్మథ్యేనపత్నీ మితివచనాత్ । అనాహితాగ్నిపత్న్యా ఔపాసనేన సహావికల్పః । నిర్మంథ్యపక్షే లౌకికారణిభ్యామగ్నిం మథిత్వాతస్మి న్నగ్నావనాహితాగ్నివత్పైతృమేధికం కుర్యాత్॥

—(*) స్నాతక బ్రహ్మచారిణః. (*)—

౩౯. స్నాతక బ్రహ్మచారిణాం నిర్మంథ్యేన శ్రోత్రియాగా రాదాహృతేన వాయతత్తయో రేవ ముత్పత్తిః॥ అనుపనీతానాంకన్యానాంచఉత్తపనేనలౌకికేనవాయతత్తయోరేవముత్పత్తిః॥ అనుత నీతానాం కన్యానాంచ ఉత్తపనేన లౌకికేనవా సంస్కారః । ఆహితాగ్ని మగ్నిభిర్దహంతి యజ్ఞపాత్రైశ్చేతి శ్రుతివిహితం తథాయస్యాహి తాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని ర్విధురాగ్ని ర్వా ప్రమీయేతనతమన్వైన। త్రేతాగ్నిభ్యోదహంతీతి విజ్ఞాయతఇతి వచనాచ్చ త్రేతాగ్ని సంధానం విహితం । తత్రఏవం మృతస్య అన్వోవిధిరుక్త తత్రఉత్సృష్టాగ్నేర్విధురాగ్నేశ్చమృతస్యాహితాగ్నేః పూర్గ్వారణి విద్యేత చేత్తదా అరణ్యాహరణాది నిష్టపనాంతంకర్తవ్యం॥

తతః పత్నీస్నాత్వాచ మృదర్భేష్వాసీనా దర్భాం ధారయ మాణా దేశకాలౌ సంకీర్త్య ప్రేతమన్వారభ్యసంకల్పయేత్- భర్తుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య పైతృమేధికకర్మార్థంవిచ్ఛిన్నానగ్నీన్ ప్రేతాధాన విధినాసంధాస్య ఇతి సంకల్పయేత్। పత్న్యభావే పుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ప్రేతమన్వారభ్యసంకల్పయేత్పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యపైతృమేధికకర్మార్థ విచ్ఛిన్నానగ్నీన్ ప్రేతాధానవిధినాసంధాస్య ఇతిసంకల్పయేత్। అస్మిన్ ప్రేతాధానే అధ్వర్యుం త్వాంవృణ ఇతిపుత్రాదిరధ్వర్యుంవృణుయాత్। వృతో౽స్మీకరిష్యామీత్యధ్వర్యుః। ప్రాచీనావీతీతూష్ణీ మగ్న్యాయతనాన్యుద్ధత్యావోక్ష్యయజమానాయతనే ప్రేతంనిధాయగార్హపత్యాయతనె మధ్యేఅరణీసన్నిధాయమంథతియస్త్వాగ్న యోజుహ్వాతో మాగ్ం సకామా స్సంకల్పయంతె యజమానమాగ్ంసంజానంతుతె అస్మైమహవిషేస్వాధితాయ, స్వర్గంలోకమిమం ప్రేతంనయంత్వితిమంత్రేణ అగ్నింమథిత్వాం బలవతిజాతేతత్రైవోపావరోహయతి అపివాఉపావరోహజాతఇమంతగ్ స్వర్గాయ లోకాయనయతు ప్రజానన్। ఆయుః ప్రజాగ్ం రయిమస్మాసుధేహి ప్రేతాహుతీశ్చాస్య జుషస్వ స్వాహేతిఉపావరోహ్యాతూష్ణీమాహవనీయార్థమగ్ని ముద్ధృత్యతూష్ణీందక్షిణాగ్నింప్రణీయతూష్ణీ మాహవనీయంప్రణీయ ప్రేతస్యవిద్యశంభవాత్ ద్వాదశగృహీతేనస్రుచం పూరయిత్వా తూష్ణీ మాహవనీయే జుహుయాత్ । ప్రజాపతయఇదం (నమమ) అగ్నిహోత్ర లోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం । తేష్వేవాగ్నిషుమృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్యం। తతః ప్రెతె మూత్వా ఇత్యాది॥ యథాహుత్రికాండః॥ విచ్ఛిన్నవహ్నిముత్సృష్ట పావకంవిధురానలం । ఆహితాగ్నింమృతం దగ్ధుంత్రేతాగ్న్యుత్పత్తిసిద్ధయే ॥ భారద్వాజాదయః ప్రాహుః ప్రేతాధాన విధింపృథక్ । ప్రాచీనా వీతవానుద్ధృత్యావోక్ష్యాయతనాన్యథ। ప్రేతంస్వామ్యాలయెక్షిప్త్వాపశ్చిమాగ్న్యాలయేరణీ। సన్నిధాయానలం మంథేద్య స్తేతియజుషాతతః॥ ఉపావరోహజాత వేదఇమ మిత్యవరోహ్యాచ। ప్రణీయపావకంతూష్ణీం ద్వాదశో పాత్తసర్పిషా॥ తూష్ణీం హుత్వాతత్ర కుర్యాత్ప్రేతె మూత్వా ఇతిక్రియాః॥ ఇత్యాధానసంపత్తిః॥

—(*) నష్టారణీకస్య ప్రేతాధానం (*)—

౪౦. యద్యాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని ర్విచ్ఛిన్నాగ్ని ర్విధురాగ్నిశ్చ నష్టారణీక శ్చేన్మ్రియేత పూర్వవత్సంకల్ప్య అధ్వర్యుంవృణుయాత్ । తతో

ధ్యర్థ్యః । ప్రాచీనావీతీ హోమ [illegible]
తాంతే సారాలి [illegible]
త్ర్యశ్వత్థాన [illegible]
శాంతి హోమ [illegible]
మంత్రైః ఆయుష్య [illegible]
గాంచ యాదాపత్ర [illegible]
ఉపనేనగా [illegible] ధారా । [illegible]
స్మర్ధార్థాగ్ని [illegible] ధారా । [illegible]
దగ్ని మాంహాత్మ్య [illegible] ధారా [illegible]
కేతఇవా [illegible]
గర్భాజ్జన [illegible]
అగ్నే చ ధారా । [illegible]
పాసనాగ్ని [illegible]
యత్ర [illegible]
హోమ [illegible]
గానజాను [illegible]
యత్ర [illegible] అగ్ని [illegible]
పాజా [illegible]
రయిమన్ [illegible]
తూష్ణీమాం [illegible]
మాంహావనే [illegible]
పూరయిత్వా [illegible]
సహ [illegible]
మాజాయాత్ । తతః [illegible]

యథా [illegible]
తచేత్ । అహా [illegible]
ధతస్యా [illegible]
చేత్ । తత [illegible] యత్తు [illegible]
హోమాత్ [illegible] పూర్వ [illegible]
ర్ణమాసాదీనాం పూర్ణా [illegible]

—(*) అరణిసమారూఢమరణే. (*)—

౪౧. అరణిసమారూఢమరణేవిశేషః॥ యదారణ్యోః సమారూఢ
ష్వగ్నిషుయజమానోమ్రియేతతస్యవిధ్యంతరాభావాదయమేవవిధిః। ఉపావ
రోహమంత్రః । శాఖాంతరీయోత్రవికల్పః । తస్యపుత్రాభిః ప్రాచీనావీతీ
పూర్వవదగ్న్యాయతనాన్యుద్ధృత్యావోక్ష్య యజమానాయతనే ప్రేతం
నిధాయగార్హపత్యాయతనే అరణిసన్నిధాయ మంథతి। యేస్యాగ్నయఇతి
మంత్రేణ మథిత్వానివర్తమానేబలవతి జాతేపుత్రాదిః ప్రేతస్య దక్షిణ
హస్త మన్వారభ్య ఉపావరోహజాతవేదఇమంతగ్ స్వర్గాయ లోకా
యేతిమంత్రంజపిత్వావిహరణాది సమానమితిమృత హోమాంతంసమాన
మిత్యర్థః।తూష్ణీమగ్నీన్ విహృత్యద్వాదశ గృహీతేన స్రుచం పూరయిత్వా
ఆహవనీయేతూష్ణీంజుహుయాత్।ప్రజాపతయఇదం।అగ్నిహోత్రంగోపప్రా
యశ్చిత్తవర్జంమృతాగ్నిహోత్రంహుత్వాప్రేతేమాత్యాఇత్యాది॥

—(*) ఆత్మని సమారూఢ మరణే. (*)—

౪౨. యద్యాత్మని సమారూఢేష్వగ్నిషు యజమానో మ్రియేతపు
త్రాదిః పూర్వవదగ్న్యాయతనాన్యుద్ధృత్యావోక్ష్య యజమానాయతనే
ప్రేతంనిధాయగార్హపత్యాయతనేలౌకికాగ్ని ముపసమాధాయ ప్రేతస్య
దక్షిణంపాణిమన్వారభ్యత్పురతః । ఉపావరోహ జాతవేద మంత్రమితి
తస్మిన్నగ్నౌ ఉపావరోహయతి । తతోవిహరణాది మృత హోమాంతం
సమానం । తతః ప్రేతేమాత్యాఇత్యాది॥ * పత్నైప్రదత్తాగ్నికస్య విధు
రస్య ఆహితాగ్నేః పత్న్యాఃపశ్చాన్మృతానాపత్నీనాం పతివద్వహ్ని సం
గ్రహ ఇతి హారీతవచనాత్ । వికల్పేనాగ్ని భిర్దాహః । తయోశ్చ సతమ
న్యేన త్రేతాగ్నిభిర్దహంతీతి వచనాత్॥ శ్రౌతేన విధినాగ్నీ నుత్పాద్య
మృతాగ్నిహోత్రం హుత్వాగ్ని భిర్దహేత్। నదశాదీనిభవంతి । ప్రే
తేమాత్యా ఇత్యేతదాదిసమానం॥ ఆహితాగ్ని పత్న్యాః భర్తృపూర్వా
మృతాయాః తయోర్యః పూర్వం మ్రియేత జాయాపతిర్వాతస్యాగ్నిభ్రేతే
తాయాం పితృమేధ ప్సంపద్యత ఇతి వచనాత్ । తస్యాప్యగ్ని భిర్దాహః
విచ్ఛిన్నాగ్నిశ్చేత్ప్రేతాధానవిధినా అగ్నీనుత్పాద్య అగ్నిహోత్రాదీని
కృత్వాప్రేతేమాత్యాఇత్యాది సమానం॥

—(*) అథమృతాగ్ని హోత్రస్యప్రయోగః. (*)—

౪౩. తేష్వేవాగ్నిషు పయసైవ హోమః। ప్రాచీనావీతీ సర్వ

మమంత్రకం సాంగంకరోతి। విహార (స్తు) స్యదక్షిణతః పుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ సంకీర్త్య అగ్నిప్త్యర్థం మృతాగ్నిహోత్ర విధానే నాగ్ని హోత్ర మధివాస్య వత్సాయాః పయసా కేవలేన వాగ్యోపయ స్వాహాభ్యామితి సంకల్ప్య। తూష్ణింసమిధ ఆహృత్యతూష్ణిమగ్నిషునిధాయ పరిసమూహ్య దక్షిణాగ్రైః ప్రాగగ్రైశ్చ దర్భైః పరిస్తీర్యతూష్ణి మభివాన్యవత్సాంగాం దోహయిత్వా పయఆహృత్య గార్హపత్యస్య దక్షిణార్ధేశితే భస్మనియమార్ధ మధిశ్రిత్య తృణే నజ్వాలతా వేక్ష్యదోహనస ఊళనగ్ స్రువఆనీయతేన పరిషిచ్య అప్రదక్షిణంత్రిః పర్యగ్నికృత్వా దక్షిణత ఉద్వాస్య త్రిభూర్హసా పతిష్ఠాప్యస్రుక్ స్రువమాదాయ, నిష్టప్య సంమృశ్యాగ్ని హోత్రహవణి మభిమంత్ర్య, సకృదేవోన్నియకూర్చే నిధాయ, హస్తం ప్రతాప్య, ద్విఃసమ్మృశ్య, అధస్తాత్సమిధం కృత్వాఉద్ధృత్య దక్షిణేన విహారం దక్షిణాగ్నేరపి దక్షిణతో హృత్వా, వేదిమధ్యేనిధాయ, పునరుద్ధృత్య, అపరేణా హవనీయంకూర్చే సాదయిత్వా, అవఉపస్పృశ్య సమిధమాధాయ- ప్రాణాపాన్య నిమీల్యాపేక్ష్య- అభిక్రమ్య-కామనావర్జం, సకృదేవ సర్వాంతూష్ణిం జుహుయాత్। ప్రజాపతయఇదం ॥ హుత్వా మహ దర్భివిక్ష్యతే ॥ లేపం నిమృజ్య గార్హపత్యం ప్రతీక్ష్యనోత్తరాహుతిః॥ అపఉపస్పృశ్య॥ తూష్ణిం గార్హపత్యేచతస్ర ఆహుతీర్హుత్వా, దక్షిణాగ్నావపిచతస్రో హుత్వా తూష్ణి ముపస్థాయస్రుచం ప్రతితప్య నిధాయ త్రిష్వగ్నిషు సమిధఆధాయ పరిస్తరణాన్య పోహ్య పరిసమూహ్య అగ్నిహోత్రస్థాల్యాం తృణమక్త్వా। అపిప్రే రగ్నెస్త్వాం తన్వమయాత్। ద్యావాపృథివి ఇషమూర్జ మస్మాసుధత్తమితి। ఆహవనియేను ప్రహరతి॥ ద్యావా పృథివీ దేవతా। హవిరాసాదన కూర్చాత్తృణమాదా యాగ్నిహోత్రస్థాల్యామక్త్వానుప్రహరతి।సాహ్యగ్ని హోత్రస్య సగస్థితిః॥ తత్రధారాశ్రవణ పరిషేచన ఉపవేష్టాదానాంగా పోహన పునరేవా వేక్షణ అంగార ప్రత్యూహన అనుజ్ఞాన ప్రాశన పరాచీనని నయన స్రుక్ప్రక్షాళన సర్పాద్యుత్సేచన అపరేణాహవనీ యనినయన అంజలి నినయన ఉన్నయన దేశనియన అంతర్వేద్య పోనినయన ఉత్తర పరిషేచనానాం సర్వేషాంకర్మణాం లోపః॥ సగృహే దేశాంతరే వామృతస్య యావదగ్నిభిస్సగ స్కారః తావన్మృతాగ్ని హోత్రం కర్తవ్యం, న్యాయతాల్యాత్। యత్రయత్రమృతాగ్ని హోత్రఉక్తః తత్రతత్రఏవ కర్తవ్యం॥

అంతిమే ఽగ్నిహోత్రస్థాల్యాం తృణమక్త్వాను ప్రహరతి । అగ్నిహో
త్రోచ్ఛేషణం నిదధాతి॥ అగ్ని సన్నిధౌ మృతస్య పాత్రచయనం నియతం ।
దేశాంతరమృతే ప్రతికృతి దాహేచ చయన దానయో ర్వికల్పః । తతః
ప్రేతేమాత్వా ఇత్యాది సమానం॥

—(*) అథ పితృమేధ ప్రయోగక్రమః. (*)—

౨౨. అగ్నిసన్నిధౌ మరణసందేహే విహరణ ముత్తమం । మృతే
వావిహరణంపయోహోమశ్చ అగ్నిసన్నిధౌమృతస్యశరీరాద్బహిరా హరణం
చకర్తవ్యం । అసంస్కారాత్పయోహోమశ్చ అవిద్యమానాగ్నేః పూర్వో
క్తప్రకారేణ అగ్న్యుత్పత్తిః । మరణావస్థాయాం ముమూర్షుం స్నాపయి
త్వా ధర్మశాస్త్రానుసారేణ శరీర శుద్ధ్యర్థం షడ్గుణిత షడబ్ద సర్వ ప్రాయ
శ్చిత్తం (షడబ్దప్రాయశ్చిత్తం) వాకుర్యాత్॥ జీవతో యద్వ్రతంప్రోక్తం
మృతే తద్ద్విగుణంభవేత్। అస్థిని త్రిగుణంప్రోక్తం పలాశేతు చతుర్గుణ
మితి॥ అనేనప్రకారేణ శరీరశుద్ధిం కృత్వా శుచౌ దేశే గోమయేనో పలి
ప్య దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తిలానవ కీర్య తేషు దక్షిణ శిరసం ని
ధాయ పుత్రాదిః । ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞిక గోదానం కుర్యాత్॥ తదాహ
శౌనకః॥ సమయేమరణే గాస్య ప్రాణానాముత్క్రమాయచ ॥ ఉత్క్రాంతిం
నామగాం దద్యాత్సవత్సాం బ్రాహ్మణాయచఇతి॥ అన్యత్రాపి॥ ప్రాణే
కంఠగతేచైవయోదద్యాద్గాం సదక్షిణాం। సతీర్త్వానరకాన్ ఘోరాన్ స్వ
ర్గంయాతి సుఖేనవై। ఉత్క్రాంతిగోదానక్రమః॥ పుత్రాదిః॥ ప్రాణానాయ
మ్యపితుః...గోత్రస్య...శర్మణః-సుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిధ్యర్థం ఉత్క్రాం
సంజ్ఞికగోదానంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య।అత్యుత్క్రాంతౌ
ప్రవృత్తస్యసుఖోత్క్రమణసిద్ధయే। తుభ్యం సంప్రదదే ధేను మిమాము
త్క్రాంతిసంజ్ఞికాం॥అస్మై బ్రాహ్మణాయఇమాముత్క్రాంతి సంజ్ఞికాంగాం
సవత్సాంపయస్వినీంసాలంకారాంస దక్షిణాం మమపితుః ... గోత్రస్య...
శర్మణఃసుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిద్ధిం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రద
దేనమమ-ఇతి-గాందత్వా-తిలపాత్రదానంకుర్యాత్ ॥ తిలపాత్రదాన క్రమః
మమపితుః- గోత్రస్య- శర్మణః మరణకాలే సంభావిత సకలపాపక్షయార్థం
తిలపూరితకాంస్య పాత్రదానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య-బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య
యానిపాపాన్యనే కానికామోత్థాని కృతానివై। కాంస్యపాత్ర ప్రదానేన
తానినశ్యంతుమేసదా। యోదేవః పితృరూపేణ హవ్యకవ్య భుగవ్యయః ।

తిలపాత్రప్రదానేన సమేవిష్ణుః ప్రసీదతు॥ అస్మైబ్రాహ్మణాయ తిలపూరిత కాంస్యపాత్రం మమపితుః సమస్తపాపక్షయం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదేనమ మేతి తిలపాత్రదానం కృత్వా వైతరణీ గోదానం కుర్యాత్॥ వైతరణీ గోదానక్రమః॥ వ్యాసః॥ ఆసన్నమృత్యునాదేయా గౌస్సవత్సాంతు పూర్వవత్। తదభావేతు గౌరేవ నరకోత్తారణాయవై॥ పూర్వవత్ ఉత్క్రాంతివత్ ఇత్యర్థః॥ ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్యమమపితుః వైతరణీ నద్యుత్తరణార్థం వైతరణీసంజ్ఞికగోదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణ మభ్యర్చ్య॥ తత్రవ్యాసః॥ యమద్వారే మహాఘోరేతప్తావైతరణీనదీ। తాముత్తర్తుం ప్రదాస్యామి కృష్ణాం వైతరిణీంతుగాం॥ సంతారయ మహాభాగే దురితానాం నివారణే। వేదస్వరూపీ పితరముత్తారయ భవార్ణవాత్॥ అస్మైబ్రాహ్మణాయ ఇమాం వైతరణీంగాం విష్ణుదేవతాం సాలంకారాం సదక్షిణాం మమపితుః సుఖేనవైతరణీ నద్యుత్తరణం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమేతి వైతరణీగోదానం కృత్వాదశ దానానికుర్యాత్॥ శక్తశ్చేత్స్వయమేవకుర్యాత్॥ తదాహ శౌనకః॥ దశదానాని వైదద్యాదనంతర మితిక్రమాత్। గోభూహిరణ్యాదాసీశ్చ తిలశయ్యాజ్యవస్త్రకం॥ ధాన్యబీజమితిప్రోక్తం దశదానాని వైక్రమాత్। యస్యోత్క్రమణ వేళాయాందత్తాః ఏవిధానతః॥ దీయతేసవరోయాతి పుణ్యాన్ లోకాన్ సుఖేనవై॥

—(*) అథ దశదానమంత్రాః (*)—

౨౫. తతః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్యమమపితుః పాపక్షయార్థం దశదానానికరిష్యే। ఇతి సంకల్ప్య। బ్రాహ్మణానభ్యర్చ్య॥ సర్వదానమయీదోగ్ధ్రీ సర్వదేవమయీయతః। తేనత్వాం సంప్రదాస్యామి సర్వపాప క్షయాయమే॥ అస్మైబ్రాహ్మణాయ మత్స్యపురాణోక్త రుద్రదేవతా మిమాంగాం స్వర్చితాంసాలంకారాం సదక్షిణాం స్వర్గలోకప్రాప్తిం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి గోదానమంత్రః॥ ౧॥ సర్వసస్యాశ్రయాభూమి ర్వరాహేణ సముద్ధృతా। అనంతపుణ్యఫలదా అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ ఇమాంభూమిం విష్ణుదేవతాం సదక్షిణాం స్వర్గలోకామః। పాపక్షయ కామోవా తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి భూదానమంత్రః॥ ౨॥ సర్వపాపక్షయ కరం హిరణ్యం లోకభూషణం। అగ్నేర్బీజం ప్రదాస్యామి తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయ

చ్ఛమే॥ ఆగ్నేయపురాణోక్త మిదంహిరణ్యం అగ్నిదైవత్యం స్వర్గకామ స్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి హిరణ్యదానమంత్రః॥ ౩॥ ఏషా దాసీ మయాతుభ్యం శ్రీమత్సం ప్రతిపాదితా। సదాకర్మ కరీయోగ్యా యథేష్టం భద్రమస్తుమే॥ ఇమాందాసీం ప్రజాపతి దేవతాం ఆత్మనసహ తాతీతానా గత దశకులజానా మప్సరోలోకే - కల్పశతత్రయ నివాసకా మస్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి దాసీదానమంత్రః॥ ౪॥ తిలాః పాపహరానిత్యం విష్ణోర్దేహ సముద్భవాః। (తిలదానాదసహ్యాంమేపాపం నాశయ కేశవ)మహార్హే॥ కశ్యపస్యైతే గోత్రేభ్యః ప్రసూతాఃపురా। తిలాః పాపహరానిత్యం శాంతిం కుర్వంతుమేతతః॥ మహాభారతోక్తమిదం తిల దానం ప్రజాకామస్తుభ్య మహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి తిలదాన మంత్రః॥ ౫॥ మృదువస్త్రా వృతాశుద్ధా మృదూతంతు పరిచ్ఛదా। శయ్యా సుఖప్రదానిత్య మతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ఇమాంశయ్యాం మహాభారతో క్తాం షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి స్వర్గలోక భోగం ఇంద్రలోక ప్రాప్తించ కామయమానస్తుభ్య మహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి సుఖ శయ్యా దానమంత్రః॥ ౬॥ త్వంపూర్వం బ్రహ్మణా సృష్టః పవిత్రాతి పవిత్రకః। తత్ప్రీణాతా స్థితాయజ్ఞా స్తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ ఇమమాజ్యదాన మాగ్నేయ పురాణోక్త మగ్నిదైవతం స్వర్గకామస్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి ఆజ్యదానమంత్రః॥ ౭॥ శీతవాతోష్ణ సంత్రాణాం లజ్జాయా రక్షణంపరం॥ కర్మణాం సాధనంయస్మాత్ తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే। విష్ణుధర్మోత్తరోక్త మిదంవస్త్రం బృహస్పతి దైవతం చంద్రలోకప్రాప్తిం కామయమానస్తుభ్య మహంసంప్రదదే (నమః) నమమేతి వస్త్రదానమం త్రః॥ ౮॥ జీవసంసర్వ భూతానాం బలపుష్టి నివర్ధనం। ధీనోతీతిచయద్ధాన్య మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ ఇదంధాన్యం ప్రజాపతి దైవతం స్వర్గకామ స్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి ధాన్యధానమంత్రః॥ ౯॥ ముద్గ బీజానివైయస్మా త్ప్రియాణి పరమేష్ఠినః। తస్మాదేషాం ప్రదానేన ప్రీతిస్స్యాత్తుమేసదా॥ ఇదంబీజం ప్రజాపతిదైవతం స్వర్గకామస్తుభ్య మహంసంప్రద దదే (నమః) నమమేతి బీజదానమంత్రః॥ ౧౦॥ యస్మాదశూన్యం శయనం కేశవస్యశివస్యచ। తథైవశయ్యా శూన్యాతు తథాజన్మనిజన్మని॥ ఇమాం మృతశయ్యాం మహాభారతోక్తాం అనేకవర్ష సహస్రాణి ఇంద్రలోక ప్రాప్తిం కామయమానస్తుభ్య మహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి మృత

శయ్యాదాన మంత్రః॥ [illegible] దానాని [illegible] ।
ప్రేతపీకృత్యాతు [illegible] దానా[illegible]।

—(*) [illegible] నిర్ణయః. (*)—

౨౮. వ్యాసః॥ ప్రియమాణ [illegible] భూమి[illegible] సంచి
స్థతే । దీనాలయ [illegible]
కు శేష్వసు నిపాతయేత్ । [illegible]
జేత్॥ హిరణ్యం భూమిదానం [illegible] ధాన్యదా । [illegible]
ధరిద్రాయతద్దానం స్వర్గ సాధనం [illegible]
బాంధవాః । [illegible]॥ [illegible]
సోపి॥ ఆతురస్యాభి షక్త్యాతం ధానం [illegible] । [illegible]
వస్త్రం భూశయ్యా వ్యాసనాపిచ॥ [illegible]
పతః । తస్మాద్దానం [illegible]॥ [illegible]
జపః॥ ఏవ మేతాని దానాని [illegible]
సంశయ ఏవ బ్రహ్మవిదాం [illegible]
వాకో బ్రహ్మవిదో [illegible] । [illegible] ప్రా
ణాగ్ సంతను ఇత్యనువాక మంత్ర జపః ॥ [illegible]
నా ఏతన్మియమః కర్తవ్యః॥ [illegible]
పుత్రాశ్చ సర్వే [illegible]
త్వాచమ్య॥ ఊర్ధ్వో[illegible] కుర్యాత్ ।

—(*) [illegible] ప్రాయశ్చిత్త [illegible]. (*)—

౨౯. ఊర్ధ్వో[illegible] మధ్యో[illegible] తథా । [illegible]
త్రయం ప్రకుర్వీత ఆశౌచ [illegible] ప్రాయశ్చిత్త
మదాచరేత్ । స[illegible] పరాశర స్త
యం ప్రాహ భృగుః [illegible] । [illegible]
డ్ గౌతమో బ్రవీత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్త[illegible]
తత్త్వనిర్ణయే॥ ఊర్ధ్వో[illegible] మృతే తథా । ఆశౌ
చమరణే చైవ కృచ్ఛ్రత్రయ ముదాహృతం॥ [illegible]॥ ఊర్ధ్వో[illegible]
ధోచ్ఛిష్ట ఖట్వాయాం మరణే తథా । [illegible]మరణే చైవ ఆశౌచ [illegible]
తథా । అగ్నిత [illegible] మరణే చైవ [illegible] తథా [illegible]
గ్రహే॥ ఆస్నాత్వా మరణే [illegible] ఆశౌచ [illegible] । [illegible] మరణే

చైవ ఖట్వాయాం మరణేతథా॥ చండాలస్యాన సంస్పృష్టే స్థానే కానే పున
ణేసతి । చండాలాన్మరణేవాపి త్రిభిః కృచ్ఛ్రైః పృథక్ పృథక్॥ శుధ్యతీతి
శేషః॥ విప్ర (వాక్యప్రధానేన) క్యానుసారేణ ప్రత్యామ్నాయ విధిర్యథా ।
కృత్వాతు దహనంకార్య మన్యథాకిల్బిషీ భవేత్.

—(*) దహనకర్తృ ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౭౮. కర్త్రాధికార సిద్ధ్యర్థంత్రీన్ కృచ్ఛ్రాన్ సప్తపంచవా। చరేత్ ద్వావాత్రథైకాద్వైః పైతృమేధిక మాచరేత్॥ కర్త్రాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యమరణకాలే సంభావితానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్టాంతరిక్షమరణఖట్వామరణాశౌచ మరణాస్నాన మరణపర్యుషితానాం నిమిత్తానామపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య పరిషద్ధస్త్రె ణాందత్వాప్రణమ్యవిజ్ఞాపయేత్॥ అశేషే హేపరిషత్ మదీయాంవిజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయాసమర్పితామిమాం పరిషద్దక్షిణాంస్వీకృత్య పితుర్మరణ కాలేసంభావితానామూర్ధ్వ చ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్టాంతరిక్ష మరణ ఖట్వామరణా శౌచమరణాస్నానమరణపర్యుషితానాంమధ్యే ప్రసక్తానాంనిమిత్తానామప నోదకంప్రాయశ్చిత్తంనిశ్చిత్య। ఉపవిశ్యఉద్దిశ్యమా మనుగృహాణేతివిజ్ఞాప్య పునఃప్రణమేత్ । పరిషదపి యజమానేన ఉక్తానాం ఏకైకస్య నిమిత్తస్య నిమిత్తానాం ప్రత్యేకం త్రీణి త్రీణి ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాణి ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య - యజమాన తవపితుర్మరణ కాలేత్వదుక్త నిమిత్తానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్టాంతరిక్ష మరణఖట్వా మరణాశౌచ మరణాస్నాన మరణపర్యుషితానాం నిమిత్తానామేకైకస్య నిమిత్తస్య ప్రత్యేకం త్రీణిత్రీణి ప్రాజాప్రత్యకృచ్ఛ్రాణిసముద్రగా మహానదీస్నానమృత్తికాస్నాన ధేనుధానా దిశక్త్యప్రత్యామ్నాయ రూపేణాచర। ఆచరితేతవపితామరణకాలేసంభావి తేభ్యః త్వదుక్తనిమిత్తేభ్య ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాదభ్యో ముక్తోభవిష్యతీత్యుప ది శేత్ ॥ తతః కర్తాప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యమరణకా లె సంభావితానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది నిమిత్తానామపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపదిష్టం శక్య ప్రత్యామ్నాయ రూపేణా చరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ ఏకైకస్యనిమిత్త స్యత్రీణిత్రీణి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణిధేను ధానముద్రగామహా నదీస్నాన మృత్తికాస్నానాది ప్రత్యామ్నాయరూపేణ చరిత్వామృత్తికా స్నాన కర్తృభ్యః ఫలస్వీకరణార్థం ఆగ్నేయహిరణ్యంతేభ్య స్సంప్రదదే

నను॥ । నమమేతి [illegible] దశ్మే [illegible] । [illegible]
మానస్యపితా — [illegible] — [illegible]
ధోర్వేఽచ్ఛిన్నా [illegible] సన్నమము [illegible]
భూయాంది [illegible] ప్రబవాలు, ఇతి ప్రబా[illegible] సఖా
స్త్వసిబూర్యియం ॥ ఇతి సద్విమర్శ [illegible] ॥

—(*) భ్రాతృభావ[illegible]. (*)—

౮౯. భ్రాతృభావ [illegible] [illegible] [illegible]
పరిహారార్థః । [illegible] [illegible]
తమూల్యం హిరణ్య[illegible] దద్యాత్ ॥

—(*) పుత్రోత్పత్తి[illegible]. (*)—

౯౦. పుత్రోత్పత్తి [illegible] [illegible] [illegible]
తద్దోష పరిహారార్థం [illegible] సస్త్రదాన [illegible]
రణ్యాదిదద్యాత్ ॥ [illegible] [illegible] ఈ
దోషస్య [illegible] పరిహారార్థం [illegible] సస్త్ర [illegible]
వస్త్రదద్యాత్ ॥

—(*) ధనస్థానగ[illegible]. (*)—

౯౧. ధనస్థాన [illegible] [illegible] [illegible]
తద్దోషపరిహారార్థం [illegible] [illegible] । [illegible]
నేకానిత మంత్రేణ [illegible] దద్యాత్ ॥ [illegible] ఫలానాం
[illegible] తదర్థం తనగత । నవమ [illegible] [illegible] ॥

—(*) ధనస్థానాదిమంగళ[illegible]. (*)—

౯౨. హిరణ్య[illegible] [illegible] [illegible]
జాం వేదఇతి మంత్రేణ । [illegible] [illegible] మాచ
రేత్ ॥ యాదిస్త్రి[illegible] స్వర్ణ[illegible] [illegible] ॥ వహ
వపాంజాతవేదః సత్యాపతా [illegible] మంత్రేణా వ్య
క్త్యాహుతి త్రి[illegible] । [illegible] హిరణ్య[illegible] సధాయ
తస్మిన్ జూహుయాత్ । [illegible] [illegible] దాహ
కాలదద్యాచ్ఛా[illegible] ధనానీ । భద్ర[illegible] [illegible] వా
సరే । మనగౌంపహోనం [illegible] [illegible] । భద్ర భూమిః
ప్రదేశూస్యాత్ మధ్యే హిరణ్య[illegible] । వార వారాధ దైవత్యాం వాసో

దానం విధీయతే। ద్విపదర్క్షేతు గాందేయానాం దారిక్త్వాసుధాన్యదః। ధని ష్ఠాపంచకమృతే పంచరత్నాని తన్ముఖే। న్యస్యాహుతిత్రయం కుర్యాత్కర్తా వహావసామితి॥

—(*) తిథివారనక్షత్రే పునర్దహనం॥ యథాకల్పకారికాః. (*)—

౫౩. త్రయాణాంసన్నిపాతేస్యాత్పునర్దహన మాచరేత్। యత్ర దాహ విధావృత్తే పునర్దహన చోదనా। అస్మాత్వ మధి జాతోసి త్వది త్యేకాహుతిర్భవేత్। అస్మాత్వమధిజాతోసి త్వదయం జాయతాంపునః। అగ్నయె వైశ్వానరాయ సువర్గాయ లోకాయ స్వాహేతి ఏకా మాజ్యాహుతిం శావాగ్నౌజుహుయాత్॥ ఏతత్పునర్దహనం॥ తిలపిష్టమయీం పిండాం శవపార్శ్వే వినిక్షిపేత్। తత్తత్పుష్కర సంఖ్యాకాం శవాలంకార మాచరేత్॥

—(*) అథాగ్ని ప్రదాతారః. (*)—

౫౪. పుత్రః పౌత్రశ్చ తజ్జశ్చ పుత్రికా పుత్ర ఏవచ॥ పత్నీభ్రాతా చతజ్జశ్చపితామాతా స్నుషాతథా। భగినీభాగినేయశ్చ సపిండోధనహార్యపి। పూర్వపూర్వవినాశేస్యాదుత్తరోత్తరపిండదాః। ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవపుత్రికాపుత్రఏవచ। పుత్రోవా భ్రాతృపుత్రోవా సపిండీకరణంచరేత్। ఏషామభావేపత్నీచ ధనహార్యపివాభవేత్। పుత్రాభావేతు పత్నీస్యాత్పత్న్యభావేతు సోదరః॥

—(*) అనుపనీతస్య పితృసంస్కారాధి కారః. (*)—

౫౫. మనుః॥ నహ్యస్మిన్విద్యతే కర్మ కించిదామౌంజి బంధనాత్। నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మస్వధానినయనాదృతే॥ సుమంతురపి॥ మంత్రానభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మ ... నానుపనీతోపి ప్రేతకృత్యేవదేత్పితుః॥ విశ్వామిత్రః॥ పిత్రోరనుపనీతోపి విధధ్యాన్మంత్రవత్సుతః॥ సుమంతుః॥ శ్రాద్ధంకుర్యాదవశ్యంతుప్రమీతపితృకోపియః। వ్రతస్థోవావ్రతస్థోవాహ్యేక ఏవభవేద్యదీతి॥ కృతచూడస్తుకుర్వీత పిండదానోదకక్రియాః। స్వధాకారం ప్రయుంజీత వేదోచ్చారం నకారయేత్। స్వధాకారం ప్రేతకర్మ దాహాది సపిండాంతం॥

—(*) సాపత్న మాతృవిషయె. (*)—

౫౬. అపుత్రపత్నీమరణె పతిరేవ దాహాదికం కుర్యాదిత్యాహ సంగ్రహకారః॥ పతిరేవక్రియాః కుర్యాదపుత్రాయా మృతస్త్రియాః॥ సపత్నీపుత్రసద్భావేభర్త్రాకార్యా యథావిధి॥ భర్తైవదాహాదికం కుర్యాదిత్య

[illegible]॥ స్మృతిసారే [illegible]॥ [illegible] నాశేనా మపుత్రా [illegible] గతా।
[illegible] పుత్రేణ [illegible] [illegible]॥ పత్న్యభావే తు సాపత్న్య పుత్ర
[illegible] ఆసన్నో [illegible] స్తతః పరః॥ [illegible] త్తపుత్రో పి కు
ర్వీత [illegible] పిండమేవ చ । [illegible]॥ అపుత్రాయాస్తు పత్న్యజః క్షేత్రజా
[illegible] స్తథా। [illegible] కుర్యాత్ [illegible] త్ర్య మేధికం॥ మను॥
బహ్వీనా మేక[illegible] నామేకా చ [illegible] । సర్వాస్తాస్తేన పుత్రేణ
ప్రాహ పుత్రవతీ[illegible]॥ [illegible]॥ [illegible] క్షేత్రో [illegible] జనన్యా
[illegible] । [illegible] క్షేత్ర[illegible] [illegible] స్వయం వృతాః ।
[illegible]॥ [illegible]॥ ఏకా మాతృ
ప్రసూతానా మేక [illegible] । సర్వే తే తేన పుత్రేణ పుత్రిణో
మనురబ్రవీత్ । [illegible] కుర్యాన్నను[illegible] తథా [illegible]॥ యది స్యై హి
[illegible] కుర్యాత్ [illegible] । [illegible] పితా నాపి కుర్యాదేవ సపిండ
తాం [illegible] । పుత్రాభావే సపిండాది
[illegible] । పుత్రా [illegible] త్రా [illegible] జ్ఞాతి
[illegible] । [illegible] సమాపయేత్।
పుత్రా[illegible] భావే ఋత్విగాచార్యాది। ప్రథమ
[illegible]॥ భృగుః॥ అన్యగోత్రస్సగోత్రో
వా యది స్త్రీ [illegible] । ప్రథమేనా[illegible] సమా
పయేత్ [illegible] పుత్రా [illegible] భవతి తదా। [illegible] తమ
[illegible] । [illegible] । ప్రాయశ్చిత్త[illegible] నాచ్చ॥

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] ప్రదక్షిణో
[illegible] విజ్ఞాపయేత్॥ [illegible] పరిషత్
మదీయాం విజ్ఞాపనాం [illegible] సమస్తాం పరిషద్దక్షిణాం
స్వీకృత్యపితుః [illegible] గోత్రస్య … [illegible] ప్రేతస్య [illegible] క్రియాం
[illegible] ప్రాయ
శ్చి[illegible] బ్రూయాత్ ! పరిషద్దక్షిణాం గృ
హీత్వా [illegible] పితుః [illegible] క్రియాం కర్తుం ప్రాజా
పత్య [illegible] భవిష్యతి [illegible] భ
విష్యతీతి బ్రూయాత్॥ [illegible] పితుః… గోత్రస్య… శర్మణః ప్రేతస్య

పౌర్ధ్వ దైహికక్రియాంకర్తుం యజమానస్య అధికారసిద్ధ్యర్థం శరీరశుద్ధ్య ర్థంచపరిషదుపదిష్టం (ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర) త్రయాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం శక్త్య ప్రత్యామ్నాయ రూపేణా చరిష్యఇతి సంకల్ప్య ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయ గోత్రయ మూల్యత్వేన పరికల్పితం ఆగ్నేయ హిరణ్యాం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమానస్తుభ్య మహంసప్రదదే । నమమ ఇతి బ్రాహ్మణాయదత్వా పైతృమేధిక మాచరేత్॥

—(*) పైతృమేధిక ప్రయోగః (*)—

గృ॥ యదిపితరి ప్రేతేమాత్యాః ప్రేత పుత్రాశ్చ ప్రాచీనా వీతినః కేశాన్ ప్రకీర్య స్వేషు శిరస్సుపాగ్ సూనా వపంతే । తతః కర్తా స్నాత్వా చమ్య అగ్నీన్ విహృత్య అగ్ని హోత్రాదికం కృత్వాపవిత్రపాణిః ప్రాణా నాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌసంకీర్త్య। పితరం — గోత్రం శర్మాణం ప్రేతం శ్రౌతాగ్నిభిః యజ్ఞపాత్రైః ఔపాసనేనచ పైతృమేధికేన కర్మణా సగ్ స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ మాతరంగోత్రాం॰ యజ్ఞన్మదాం ప్రేతాంచ త్రేతాగ్ని భిర్యజ్ఞపాత్రైరౌపాసనేనచ సమాన తంత్రేణ పైతృమేధిక కర్మ ణాసగ్ స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ అస్మిన్పక్షే సహైవ పితృమేధఇత్యత్ర అవి కారైర్మంత్రైః పైతృమేధికంకుర్యాత్ । ఇతి భాష్యకారేణోక్తం॥ తత్ర కేచిదూహంకుర్వంతి॥ అథాధ్వర్యు సం జఘనేన గార్హపత్యం దక్షిణా గ్నిం దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తిలానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం । సర్వస్య ప్రతి శీవరీ...శర్మస ప్రథాః । సంవేశయంతి॥ సకృదేవ మంత్రః । కేచిత్స్వే షుసంవేశ సేష్వితిమాతృమేధే॥ స్యోనా స్యై సుషదాభవ...సం ప్రథాః॥ పరిభాషాయాం స్త్రీలింగం॥ సహప్రమితయోస్తు॥ స్యోనాభ్యాం సుషదా భవ। యచ్ఛాభ్యాం శర్మసప్రథా॥ఇతి॥ అథగార్హపత్యాగారస్య పూర్వ యాద్వారా ప్రేతంనిహృత్య గార్హపత్యాహవనీయ యోర్మధ్యే దక్షిణా గ్రేషుదర్భేషు దక్షిణాశిరస మధఃకృత దక్షిణపార్శ్వ మాహవనీయయాభి ముఖంసంవేశయంతి సర్వస్యేతి మంత్రేణ - కేచితూష్ణీమితి । అధ్వర్యుః — ప్రేతమన్వారభ్య - పరేయువాగ్ సంప్రవతో మహీరను బహుభ్య। పం థామనుపస్ప శానం । వైవస్వతగ్ సంగమ నంజనానాం యమగ్ రాజా నగ్ హవిషాదువస్య స్వాహా । స్రువేణా హవనీ యెజు హోతి ॥ వైవస్వ తాయ యమాయ రాజ్ఞఇదం స్త్రీపక్షే ఊహోనాస్తి॥ ఏవంగార్హ పత్యస్యసమీపే అంతరాగ్నిం నిపాతనంకర్తవ్యం । పురస్తాద్గార్హపత్యస్య ।

యథాసవ్యేన హస్తేనమృతమన్వారభ్య గార్హపత్యే హోమోభవతి। తథాసంవేశనం । పరేయువాగ్ సమితిహోమః । దక్షిణాగ్నౌ తూష్ణీం హోమః । ప్రజాపతయఇదం । నచసభ్యావసథ్యయోః । తూష్ణీమితరే ష్వితివచనాత్॥ అథవిహారస్య దక్షిణతః । పరిశ్రితే దేశేప్రేతస్య కేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాపయిత్వా గ్రామ్యేణా లంకారేణా లంకృత్య శుక్లసూత్రాభ్యాం పాదాంగుష్ఠౌ హస్తాంగుష్ఠౌచ బధ్వానలదమాలా మాబధ్యజపాకుసుమమాలాంశిరసి బధ్నాతిబోధాయనవచనాత్। నలగంధేనదేహ మనులిప్యఔదుంబర్యామాసంద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణాగ్రీవమధరలోమాస్తీర్యతస్మిన్ ప్రేతముత్తానం నిపాత్య అహతేనవాససా ప్రచ్ఛాదయతి । ఇదంత్వావస్త్రం ప్రథమన్వాగన్నితి మంత్రేణ యథాస్య పాదదేశే దశాభవతి తథాచ్ఛాదయతి । ఇతరంపూర్వధృతం వస్త్రమాదత్తే । అప్యైతదూహాయది...విబంధుషు । అధ్వర్యురాదాయ తత్పుత్రాయ ప్రయచ్ఛతి । పుత్రస్తుపరిధాయాజర సోవసేత । అథాధ్వర్యురప ఉపస్పృశ్య అపరేణాహవనీయం దక్షిణాపవర్గాః ప్రతీచీస్తిస్ర ఉపలరాజీస్తీర్త్వాప హతాః ప్రసీనవిస్తార్ సకృత్పపతోశ్య దక్షిణాగ్నౌ తూష్ణీంచరుగ్ శ్రపయంతితూష్ణీ ముపచరితమితివచనాత్ । నిర్వాపాద్యలంకరణాంతంతూష్ణీం క్రియతే । ఉపవేశస్తు హోమాభావా ద్యవదుక్తేముపేతిచశబ్దాత్తూష్ణీం ప్రాతర్దోహవత్పయ ఉత్పాద్యలౌకికే నదధ్నా సించతి। మిత్రావరుణాభ్యాం త్వేతిఉపవేశః । సంకల్పమాత్రమితి గార్హపత్యేసంనయతి ఆమిక్షాంతూష్ణీంకరోతి । కేచిన్మిత్రా వరుణాభ్యాం త్వేతి మంత్రేణేతిద్వయోః పాత్రయోరుద్ధృత్య వాజినైక దేశేనోపసించతి। సోమయాజినోపి దర్శయాగాత్పూర్వం మృతస్య ఆమిక్షా । అసోమయాజినః సన్నయతోపివామిక్షా పశోరుత్సర్గ పక్షేఉల్ముకనయనం నేచ్ఛంతి అగ్నీనగ్నిభాండమగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణం దధిరాజగ వీమజంచ రుమామిక్షామాజ్యం దర్భాన్ తిలతండులా సరణీయజ్ఞపాత్రాణి శమీపలాశశాఖాః శుల్బంహిరణ్యశకలాదీని ప్రేతమనుహరంతి॥ అత్రశ్లోకః॥ అభ్రిం శాఖాస్తిల చరుగవజానశ్మనో యజ్ఞకాష్ఠాన్ శుల్బందర్భాన్ కనకశకలానాజ్య ముచ్ఛేషణంచ । ఆమిక్షాంసాజ్య దధిచసికతాయజ్ఞ పాత్రాణి వహ్నినేతానన్వాన్వపిశవగత్రైః పృష్ఠతో నిర్హరేయుః॥ అపేక్షితంసంభారం విస్మృత్యాశ్మశానం గత్వాస పునస్తదాన యనార్థం గృహంగచ్ఛేయుః । అతఏవనహీన

నియతః । హస్తసంమార్జనప్రభృతి ఉపయోస్తంత్రేణ క్రియతే । అర్థలో
పాత్పూర్వతంత్ర నివృత్తిః ॥ స్నానంశరీర శుద్ధిశ్చక్రియతే ॥ పాత్రాణిచి
త్వోభయోశ్చయనం దహనోపస్థాన హోమమంత్రేషు ద్వివచనేనో
హః కార్యః॥ తథాత్రికాండిః॥ మంత్రేషు ద్విత్వమూహారోదితి॥ అధ్వర్యుః। సు
వర్ణగ్ం హస్తాదా దథానామృతస్య—అభిమాతీర్జయేమ। సువర్ణేనప్రేతస్య
హస్తసంమార్ష్టి ఉభయోర్హస్తయోస్సకృ దేవమంత్రః । పత్న్యా అపి॥

—(*) పాత్రచయనం. (*)—

౬౦. అథ ప్రేతం చితావుపర్యధూహాతి । సప్తసుశీర్షణ్యేషు
సప్త హిరణ్యశకలాన్ ప్రత్యస్యతి । ప్రథమమాస్యే । తతోదక్షిణేక్ష్ణి ।
తతస్సవ్యే । తతోదక్షిణే కర్ణరంధ్రే । తతస్సవ్యే । తతోదక్షిణస్యాం
నాసికాయాం । తతోన్యస్యామితి । తద్దక్షిణ పూర్వం । ఆస్యాక్షికర్ణ
నాసికాసు హిరణ్యశకలాన్ ఆజ్య బిందూన్వా ప్రక్షిప్యపత్న్యా అప్యే
వం । తూష్ణీం మృతస్యోపరిష్టాత్పాత్రాణి చినోతి ॥ యథా ॥ అనులో
మా భవంతి ధ్రువాతు ప్రతిలోమైవ సర్వాణి పాత్రాణ్యుదగగ్రాణిసా
జ్యాని - ధ్రువాతు దక్షిణాగ్రా । చాతుర్మాస్యపాత్రాణి సర్వతోముఖ
పాత్రాణిచసంతి చేత్తాన్యపిచినోతి। ప్రేతస్య దక్షిణేహస్తే స్ఫ్యంజుహూం
వసాహోమహవనీంచనిదధాతి ! సవ్యఉపభృతం పృషదాజ్యధానీంచ ।
ఉరసిధ్రువాం దక్షిణాగ్రాం । ప్రధానెఅరణీచోదగగ్రే । ముఖేఅగ్నిహో
త్రహవణీం । నాసికయోస్స్రువౌ । అక్ష్ణోర్హిరణ్య శకలావాజ్యస్రువౌ
వా । కర్ణయోః ప్రాశిత్రహరణే । ఏకంచేచ్ఛిత్వా ప్రాశిత్ర విషాణీ
నాసిత్రి బోధాయనీయే । తత్కతుః ప్రాశిత్రద్వయం । చాతుర్మాస్యేసస
ర్వతోముఖే ప్రాశిత్రచతుష్టయం । ఏకైకస్య కర్ణస్యద్వేద్వే । హన్వో
రులూఖలముసలే। సోమమధ్యేయదిమృతః దంతేషుగ్రావ్ణః శిరసికపాలాని।
లలాటేఏకకపాలం । ఉదరేపిష్ట సంయమినీంపాత్రీం । నాభ్యామాజ్యస్థా
లీంపృష దాజ్యస్థాలీంచ । పార్శ్వయోశ్శూర్పే । ఏకంచేచ్ఛిత్వాఊరు
మూలయోస్సాన్నాయ్య కుంభ్యౌ ॥ యదిసన్నయతః । అండయోర్దృష
దుపరే । శిశ్నే అశ్మానగ్ంసమ్యాంచ । గుల్ఫయోః పాదాంతయోః దక్షి
ణస్యాంప్రతిష్ఠాయా మగ్నిహోత్రస్థాలీం । ఉత్తరస్యామన్వాహార్యస్థాలీం
పాదదేశేఉపావ హరణీయకూర్చం । శిరస్యుపసాదనీయకూర్చం ఇడాపా
చ॥ ఇష్టిమధ్యేచెద్వేదగ్ం శిఖాయాం । చమస స్రువత్రపదానం ప్రణీతా

ఇదం॥ యమత్రనాధిమ స్తస్మైస్వాహా। అగ్నయఇదం॥ స్త్రియాస్తు। యఏత స్యాఃపథోగోప్తారః। యఏతస్యాః పథోరక్షితారః। యఏతస్యాః పథోభిరక్షితారస్తేభ్యఇతి॥ సహస్రమితయోస్తు। యఏతయోః పథోగోప్తారః। యఏతయోః పథోరక్షితారః। యఏతయో పథోభిరక్షితారః। శేషాః ప్రకృతివత్। స్రువమాజ్యస్థాలీం। యత్రనికృష్టంతత్రైవాగ్నౌ భయాంప్రహరేత్। యదిపునర్దహన మపికుర్యాత్। తదాఅగ్నిసహాగ్రతోవానడ్వాం కృష్ణాజినగ్ం శమ్యాంద్రుష దుపలే చాదాయరక్షేత్। చిత్యేః పశ్చాద్గార్హాంత్యగ్ స్త్రీర్యతూష్ణీంనిరసనోపవేశనే కృత్వాప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్యఅగ్రేనం యామ్యేన సూక్తేనానవర్చేన పరాచానుశగ్ సతి। సామిధేనివత్। యమసూక్త మితిస్మరణ। అర్ధర్చేర్ధర్చేవసాయఋగంతే ప్రణవేనత్రిః ప్రథమాంత్రిరుత్త మామితి నభవతి। పరాచానుశగ్ సతీతివచనాత్। అభిహింకారవర్జం। ప్రకేతునాబృహతా...రోరవీతి। విపశ్చిదంతా...మహిషోవవర్ధోం॥ ౧॥ ఇదంతఏకం...సంవిశస్వ। సంవేశనః...సధస్థోం॥ ౨॥ నాకేసువర్ణం...చక్షుతుత్వా। హిరణ్యపక్షం...భురణ్యోం॥ ౩॥ అతిద్రవ సారమేయౌ...సాధునాపథా। అథాపితౄన్...సధమాదం మదంత్యోం॥ ౪॥ యౌతేశ్వానౌయ...నృచక్షుసౌ। తాభ్యాగ్ రాజన్...అనమీవంచ ధేహ్యోం॥౫॥ ఉరుణసావసు...వశాగ్ అను। తావస్మభ్యం దృశయేసూర్యాయ...భద్రోం॥ ౬॥ సోమఏకేభ్యః పవతే...తాగ్శ్చదేవాపి గచ్ఛతోం॥౭॥యేయుధ్యంతే ప్రధనేశుసూ...తనుత్యజః। యేవాసహ ప్రదక్షిణా...గచ్ఛతోం॥ ౮॥ తపసాయే...సువర్గతాః। తపోయెచక్రిరే...దేవాపిగచ్ఛతోం॥ ౯॥ అపరేణదహన ముదగాయతాః। ప్రత్యపవర్గాస్తిస్రః కర్షూర్ధ్రిఘాన్ వటాన్ఖాత్వా అశ్మభిస్సికతాభిశ్చోపప్రకీర్య అయుగ్భిరుదకుంభైరపః పరిప్లావ్య। అశ్మన్వతీ రేవతీస్సగ్రభధ్వ— వాజానుత్తరేమ। స్నపవిశేయుః। సకృదేవమంత్రః। ప్రత్యవటం వాకనిష్ఠపూర్వాస్త్రియఇత్యాది। అన్వారంభరవత్సం గాహనాదిషుక్రమః। కష్ఠాన్ శాంపశ్చాత్పలాశ శాఖేశమీశాఖేవా దక్షిణోత్తరేనిఖాయతయో రగ్రే దర్భమయేన శుల్బేనబధ్వా। తయోర్మధ్యేయద్వై దేనస్యసవితుః...స ర్వతనుంపునామి। కనిష్టస్త్రీప్రథమాగచ్ఛంతి। అధ్వర్యురేవజఘన్యో భూత్వాశాఖేఉద్ధృత్య। యారాష్ట్రాత్పన్నాత్...సగ్ సృజాథ। శాఖేప్యాదస్యాపస్పృశేత్। తతోజలకుంభ మంసేనిధాయపృష్ఠతోజలం సావయన్

త్రి[illegible] [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] । [illegible] మనవేశ [illegible] । [illegible] త్యా[illegible]॥

—(*) బ్రహ్మమేధ ప్రయోగః. (*)

౬౦. [illegible] బ్రహ్మ[illegible] సంశయ [illegible] । [illegible] గేషు తులసీ [illegible] । [illegible] ల్లగ్రామ [illegible] పానం । [illegible] [illegible] - దశదానానిచ - అగ్ని[illegible] [illegible] త్వా॥ బ్రహ్మ[illegible] [illegible] బ్రహ్మవిదో [illegible] బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం[illegible] [illegible] బ్రహ్మ [illegible] । బ్రహ్మ విదాప్నోతి [illegible] । భృగు[illegible] [illegible] య [illegible] బ్రహ్మవిదాప్నోతి [illegible] త్యైతే [illegible] । [illegible] వహేర॥ తతః ప్రాణానాయమ్య [illegible] యజమానస్య పితుర్గో త్రస్య శర్మణః బ్రహ్మ[illegible] [illegible] బ్రహ్మవిదాప్నోతి [illegible] । [illegible] । ఇతి [illegible] । [illegible] । [illegible] ప్రాచీనావీతీ [illegible] । అథాధ్వర్యు[illegible] [illegible] పవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ [illegible] యజమా నస్య పితరంగోత్రం శర్మాణం [illegible] నపురుషోత్తమనారాయణ ప్రా[illegible] బ్రహ్మమేధ [illegible] వ్య ఇతి [illegible]॥ తత్రాపి శేషః॥ [illegible] పితృమేధ [illegible] ధిరు [illegible] । [illegible] సమం[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] యథా[illegible] । [illegible] గార్హపత్య[illegible] దక్షిణ[illegible]

త్వగ్ స్తీర్యేతి లానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం అధః కృత దక్షిణపార్శ్వాంగా
ర్హపత్యాభిముఖీం సంవేశయంతి। సర్వస్య ప్రతిశీవరీభూమిస్త్వోపస్థ ఆధిత
స్యోనాస్మై సుషదాభవ యచ్ఛాస్మైశర్మసప్రథాః। (సకృద్దేవమంత్రః)
కేచిత్సర్వేషు సంవేశనేష్వపి వేతి॥ అథగార్హపత్యాగారస్య పూర్వయాద్వా
రానిర్హృత్య గార్హపత్యాహవనీయయోర్మధ్యే దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు
దక్షిణాశిరసం అధః కృతపార్శ్వాం ఆహవనీయాభి ముఖం సంవేశయంతి
సర్వస్యేతి మంత్రేణ కేచిత్తూష్ణీమితి అధ్వర్యుః ప్రేతమన్వారభ్య। పరేయు
వాగ్ంసం ప్రవతో మహీరను బహుభ్యః పంథామనుపస్పశానం। వైవ
స్వతగ్ం సంగమనం జనానాంయమగ్ం రాజానగ్ం హవిషాదువస్యతస్వా
హా। స్రువేణాహవనీయే జుహోతి। వైవస్వతాయ యమాయరాజ్ఞ ఇ
దం। నమమ॥ తస్యస్రగ్ఘోత్రాభిరోమః। చిత్తిస్స్రుక్। చిత్తమాజ్యం।
వాగ్వేదిః। అధీతంబర్హిః। కేతో అగ్నిః। విజ్ఞాతమగ్నిః। వాక్పతిర్హోతా।
మనఉపవక్తా। ప్రాణోహవిః। సామాధ్వర్యుః। వాచస్పతేవిధేనామన్।
విధేమతేనామ। విధేస్త్వమస్మాకంనామ। వాచస్పతిస్సోమంపిబతు।
అస్మాసునృమ్ణంధాత్స్వాహా। వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ పృథివీహో
తా। ద్యౌరధ్వర్యుః। రుద్రోగ్నీత్। బృహస్పతిరుపవక్తా। వాచస్పతే
వాచోవీర్యేణ। సంభృత తమేనాయక్ష్యసే। యజమానాయవార్యం।
ఆసువస్కరస్మై। వాచస్పతిస్సోమంపిబతి। జజనదింద్ర మింద్రియాయ
స్వాహా। వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ అగ్నిర్హోతా। అశ్వినాధ్వర్యూ।
త్వష్టాగ్నీత్। మిత్రఉపవక్తా। సోమస్సోమస్యపురోగాః। శుక్రశ్శుక్ర
స్యపురోగాః। శ్రాతాస్తఇంద్రసోమాః। వాతాపేర్హవనశ్రుతస్స్వాహా।
వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం॥ సూర్యం తేచక్షుః। వాతంప్రాణః। ద్యాం
పృష్ఠం। అంతరిక్షమాత్మా। అంగైర్యజ్ఞం। పృథివీగ్ంశరీరైః। వాచ
స్పతే ఛిద్రయావాచా। అఛిద్రయాజిహ్వా। దివిదేవావృధగ్ం హోత్రా
మేరయస్వ స్వాహా॥ వాచస్పతయేబ్రహ్మణఇదం॥ మహాహవిర్హోతా। సత్య
హవిరధ్వర్యుః। అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్। అచ్యుతమనాఉపవక్తా। అనాధృష్య
శ్చాప్రతిధృష్యశ్చ యజ్ఞస్యాభిగురా। అయాస్యఉద్గాతా। వాచస్పతేహృ
ద్విధేనామన్। విధేమతేనామ। విధేస్త్వమస్మాకంనామ। వాచస్పతిస్సో
మమపాత్। మాదైవ్యస్తంతుచ్ఛేది మామనుష్యః। నమోదివే। నమః
పృథివ్యై స్వాహా। వాచస్పతయే బ్రహ్మఇదం॥ ఏవంగార్హపత్యస్యసమీపే

[illegible]తరాగ్ని ని [illegible] । [illegible] ।
న్ప్రహేత మనా[illegible] [illegible] । [illegible]
యునాగ[illegible] [illegible] [illegible]
హావిర్హోతా ఇతి[illegible] [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible] ।
ప్రజాపతి[illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] వచనాత్ । [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
కలదగం[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ।
క్షత్ర[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible]మితి । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ।
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]

అత్రశ్లోకః॥ అగ్నింశాఖాస్తిలచరుగవ్య జానశ్మనో యజ్ఞ కాష్ఠాంచచ్ఛిద్యాద ర్భాన్ కనకశకలానాజ్యముచ్ఛేషణాంచ । ఆమితూంసాజ్యదధిచ సకత్రాయజ్ఞ పాత్రాణివహ్నే నేతానన్యానపిశవగతైఃపృష్ఠతోనిర్హరేయుః॥ అశేషితాంసం భారం విస్మృత్యశ్మశానంగత్వాన పునస్తదానయనార్థం గృహాంగచ్ఛేయుః అతఏవ నహీనమన్వాహరేయురిత్యుక్తం ॥

—(*) అథ వాహకవరణంకృత్వా. (*)—

ఏవం బాంధవాస్తూష్ణీం ప్రేతమాదదతే । పూషాత్వేతశ్చ్యావయతుప్రవిద్వాన్ నష్టపశు ర్భువనస్యగోపాః । సత్వైతేభ్యఃపరిదదాత్పితృభ్యోఽగ్నిర్దేవేభ్య స్సువిదత్రేభ్యః - భర్తారన్ భ్రియమాణోభిభర్తి—యద్దైవాన్ప్రాణయోనవ - ఆదీయమానమనుమంత్రయతే - అధ్వర్యుః - అధ్వనశ్చతుర్థభాగం గత్వాదక్షిణా శిరసంప్రేతం నిధాయ శవస్య దక్షిణతః సపాగం సూర్ ఖాత్వా - తేషుచరుంప్రతిష్ఠాప్య పుత్రాస్సర్వేజ్ఞాతయః ఏకవాససః అధోనివీతాః దక్షిణాన్ కేశపక్షానుద్గ్రథ్య సవ్యాన్ విస్రస్య దక్షిణానూరూనాఘ్నానాః సిగ్భిరభిధూన్వంతః కనిష్ఠప్రథమా జ్యేష్ఠ జఘన్యాః పుత్రా అనుపూర్వ్యా ఇతరేజ్ఞాతయః కనిష్ఠానామప్యగ్రే కనిష్ఠస్త్రియ ఇతి అపనశ్శోశుచదఘం - అప్రదక్షిణంత్రిః పరీత్యసకృన్మంత్రేణ - ద్విస్తూష్ణీం - తతోదక్షిణాన్ విస్రస్యసవ్యానుద్గ్రథ్య - సవ్యానూరూనాఘ్నానా అనభిధూన్వంతః - అపనశ్శోశుచదఘం - త్రిఃప్రదక్షిణం పరియంతిసకృన్మంత్రేణ - ద్విస్తూష్ణీం - అధ్వర్యుర్మేక్షణేనచరోః కించిదాదాయపాగం సుఃఖంత్రిర్నివపతి - ఉభయతస్తిలోదకనినయనం తూష్ణీం । ప్రేతమాదదతే - పూషేమాఆశా అనువేద సర్వాస్సోఅస్మాగ్ - అభయతమేననేషత్ - స్వస్తిదాఆఘృణి స్సర్వవీరో ప్రయచ్ఛన్పర ఏతుప్రవిద్వాన్॥ భర్తారన్ భ్రియమాణోభిభర్తి... యద్దైవాన్ ప్రాణయోనవ॥ ఆదీయమానమను మంత్రయతే - అధ్వనోర్ధే ప్రేతంనిధాయ - దక్షిణతో లోష్టానిత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కరోతి॥ తతః ప్రేతమాదదతే॥ ఆయుర్విశ్వాయుః సవితాదధాతు - భర్తారన్ భ్రియమాణోబిభర్తి...యద్దైవాన్ ప్రాణయోనవ ఆదీయమానమను మంత్రయతే చతుర్థాంశశిష్టేధ్వని నిధాయ దక్షిణతో లోష్టానీత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కుర్యాత్ । తత్రనివపనే ప్రయత్నేన చరుస్థాలీం భింద్యాత్ । యథాస్యకపాలేషూదకం నతిష్ఠేత్ । తూష్ణీంచతుర్థమాదాయ గత్వాదహనదేశస్య పశ్చాత్ప్రేతం నిధాయ

కర్త్రా [illegible] కార్త్స్ప [illegible] చ్ఛతి । ప్రత్యేత్యాధ్వర్యుః । హారిణ్యా
పలాశ శాఖయా [illegible] నాయతేన దక్షిణాపవర్గం సం
మార్ష్టి॥ [illegible] ...లోకమస్మై॥ సగ్ హి
[illegible] నిరస్యాపస్పృశ్య ।
[illegible] తస్మిన్
[illegible]
పురా [illegible] గ్నిమువవహతి । తస్యాః పుర
స్తాదా [illegible] న్యాహార్యప
చనః । పురస్తాత్ప్రత్యఞ్చ [illegible] దధాతి । దక్షిణా ప్రాగగ్రై
[illegible] స్తీర్య చ తైర్దక్షిణాగ్ని
[illegible] స్తీర్య [illegible] పాత్రాణి ప్ర
యునక్తి [illegible] ఉప
[illegible] స్రు
వౌ ప్రాశిత్ర [illegible] చేత్ ప్రాగ్నః।
కపాలాని [illegible] ఆజ్యస్థాలీం । [illegible] దాజ్యస్థాలీం ।
శూర్పం । [illegible] అగ్ని [illegible] త్రస్థాలీం
అన్వాహార్య [illegible] చ ద్వేవా । ఉప
సాదనం [illegible] సముచయనం ।
ప్రతీతి నయనం । [illegible] రజ్జూరపకృ
త్య [illegible] త్వా ఆస [illegible] తేషు ర
[illegible] త్వా ఏకపవిత్రేణ ప్రో
క్షణీస్సగ్ [illegible] దా సుదితిం
చ [illegible] నిత్యుపదేశః ।
[illegible] త్యాది ఆజ్యోత్పవ
[illegible] త్వా చతుర్గృహీతాన్యాజ్యాని నిగృ
హ్ణాతి । [illegible] హ
[illegible] చతుర్గృహీతా [illegible] గృహీత్వా అగ్నిహోత్ర
[illegible] పూరయంతి అభ్యు
క్షితరాః । [illegible] । భువనస్య [illegible] హవిః । ఇతి
దశాప [illegible] న్వారభతే । అగ్రే కనిష్ఠాః స్త్రియః

తతోజ్యేష్ఠాస్త్రియః। తతఃకనిష్ఠపురుషాఃతతోజ్యేష్ఠపురుషాః। అతోధ్వర్యుర్నారి
తిఅపశ్యామయువతిమాచరంతీం మృతాయజీవాం పరిణీయమానాం... స చ
స్యానస్వస్తయె। ఇతి తిసృభిఃత్రిః ప్రసవ్యంరాజగవీం అగ్నిఀదారుచితించ
పరిణీయ। యెజీవాయెచమృతాయెజాతాయెచ జంత్వాః। తెభ్యోఘృతస్య
ధారయితుం మధుధారాప్యుందతీ। రాజగవీమభిమంత్ర్య। మాతారుద్రా
ణాం దుహితావసూనాగ్ స్వసాదిత్యానామ మృతస్యనాభిః। ప్రణువోచం
చికితుషె జనాయమాగామ నాగామదితిం వధిష్ట। పిబతూదకం తృణానత్తి
త్తు। జపిత్వా। ఓముత్సృజంతి। యదత్రాలంభనపక్షస్తన్నోక్ష్యచ్యతె।
శిష్టై రనాదృతత్వాత్। గవాలంభస్యకలౌనిషిద్ధత్వాచ్చ। ఉపకరణాద్యుత్స
నాంతం సర్వేజ్ఞాతయఃకుర్యుః। అధ్వర్యుః। ఇయంనారీపతిలోకంవృణానానిప
తఉపత్వామర్త్యప్రేతం। విశ్వంపురాణమనుపాలయంతీతస్యైప్రజాంద్రవిణం
చేహధేహి। సేనేంద్రస్య ధేనాబృహస్పతేః। పథ్యాపూష్ణః। వాగ్వా
యోః। దీక్షాసోమస్య। పృథివ్యగ్నేః। వసూనాంగాయత్రీ। రుద్రాణాం
త్రిష్టుప్। ఆదిత్యానాంజగతీ। విష్ణోరనుష్టుప్। వరుణస్యవిరాట్। యజ్ఞ
స్యపఙ్క్తిః। ప్రజాపతెరనుమతీః। మిత్రస్యశ్రద్ధా। సవితుఃప్రసూతిః। సూ
ర్యస్యమరీచిః। చంద్రమసోరోహిణీ। ఋషీణామరుంధతీ। పర్జన్యస్యవి
ద్యుత్। చతస్రోదిశః। చతస్రోవాంతరదిశః। అహశ్చరాత్రిశ్చ। కృషిశ్చ
వృష్టిశ్చ। త్విషిశ్చాపచితిశ్చ। ఆపశ్చౌషధయశ్చ। ఊర్క్చసూనృతా చ
దేవానాంపత్నయః। ఇతిపత్నీప్రేతేన సహశాయయతి॥ యదిజీవితుమి
చ్ఛేత్ మృతస్యభ్రాతాపుత్రోవా। ఉదీర్ష్వనార్యభి జీవలోకం... సంబ
భూవ। ఇతితాముత్థాపయేత్। అత్ర పత్నీ అధ్వర్యవే సహస్రమూల్యం వ
రందదాతి। నోత్థాపకాయ। యద్యనుజిగమిషతి। తదాఉదీర్ష్వ నారీతి
మంత్రోనాస్తి। ఉత్థాపనాభావాత్। హస్తసంమార్జనాది క్రియతె।
అర్థలోపాత్పూర్వ తంత్ర నివృత్తిః। స్నానం శరీరశుద్ధిశ్చ క్రియతె॥ అధ్వ
ర్యుః। సువర్ణగ్ంహస్తాదా దదానామృతస్య శ్రియైబ్రహ్మణె తేజసెబ
లాయ। అత్రైవత్వమిహావయగ్ం సుశేవావిశ్వాస్పృధో అభిమాతీర్జయె
మ। దక్షిణా ప్రతిగ్రహీతా సంమార్గః॥ దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవె అ
శ్వినోర్బాహుభ్యాం। పూష్ణోహస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి॥ రాజాత్వావరు
ణోన యతుదేవి దక్షిణెగ్నయెహిరణ్యం। తేనామృతత్వమశ్యాం। వయో
దాత్రె। మయోమహ్యమస్తు ప్రతిగ్రహీత్రె। క ఇదంకస్మా అదాత్। కా

మః కామాయ । కామోదాతా । [illegible]
మాపిశ । కామేనత్వా ప్రతిగృహ్ణామి । [illegible]
ఉత్తానస్త్వాంగీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు । దేవస్యత్వా... [illegible]
[illegible] తేనామృతత్వ [illegible] ।
తేనామృతత్వ... ఉత్తానస్త్వాంగీరసః [illegible] । దేవస్యత్వా... [illegible]
దక్షిణా [illegible] । తేనామృతత్వ... [illegible]
[illegible] । [illegible] దేవస్యత్వా...
వరుణాయ [illegible] । తేనామృతత్వ [illegible] దేవస్యత్వా... [illegible] ।
తేనామృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా... [illegible] । తేనామృతత్వ [illegible]
త్వా... [illegible] । తేనామృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా... [illegible] । తేనా
మృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా... [illegible] । తేనామృతత్వ ।
దేవస్యత్వా... [illegible] । తేనామృతత్వ । [illegible] త్వా
[illegible] ॥ [illegible] దేవస్యత్వా... [illegible]
[illegible] । తేనామృతత్వ । దేవస్యత్వా... [illegible] తేనా
మృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా... [illegible] । [illegible]
తే గంధర్వా [illegible] । [illegible]
దేవస్యత్వా... [illegible] తేనామృతత్వ [illegible]
త్వా... [illegible] । తేనామృతత్వ । దేవస్యత్వా... [illegible] తే
నామృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా... [illegible] తేనామృతత్వ [illegible]
త్వా... [illegible] ॥ తేనామృతత్వ । దేవస్యత్వా... [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
పరియాతు [illegible] । [illegible] తేనామృతత్వ [illegible] । ఉ
త్తానస్త్వాంగీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు [illegible]
[illegible] దేవ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] నాసికా [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]

విందద్దశ హోతారమన్నే। అంతః ప్రవిష్టశ్శాస్తాజనానాం। ఏకస్సన్బహుధా విచారః శతగ్ంశుక్రాణియత్రైకంభవంతి। సర్వేవేదాయత్రైకంభవంతి। సర్వే హోతారోయత్రైకంభవంతి। సమానసీనఆత్మాజనానాం। అంతఃప్రవిష్టశ్శాస్తాజనానాగ్ంసర్వాత్మా। సర్వాఃప్రజాయత్రైకంభవతి। చతుర్హోతారోయత్ర సంపదతచ్ఛంతిదేవైః। సమానసీనఆత్మాజనానాం॥ ఆస్యైహిరణ్యశకలాన్య(స్యే)త్యస్యతి॥ బ్రహ్మేంద్రమగ్నింజగతఃప్రతిష్ఠాం। దివఆత్మానగ్ంసవితారంబృహస్పతిం। చతుర్హోతారంప్రదిశోనుక్లృప్తం। వాచోవీర్యంతపసాన్వవిందత్। అంతఃప్రవిష్టంకర్తారమేతం। త్వష్టారగ్ంరూపాణివికుర్వాంతంవిపశ్చిం। అమృతస్యప్రాణంయజ్ఞమేతం। చతుర్హోతౄణామాత్మానంకవయోనిచిక్యుః। అంతఃప్రవిష్టంకర్తారమేతం। దేవానాంబంధునిహితంగుహాసు। అమృతేనక్లృప్తం యజ్ఞమేతం। చతుర్హోతౄణామాత్మానంకవయోనిచిక్యుః। దక్షిణేకర్ణే। ఏవగ్ంసవ్యే। బ్రహ్మేంద్రమగ్నింజగతఃప్రతిష్ఠాం...చతుర్హోతౄణా మాత్మానం కవయోనిచిక్యుః। ఇత్యంతేహిరణ్య శకలంన్యసేత్॥ శతంనియుతః పరివేద విశ్వావిశ్వవారః। విశ్వమిదంవృణాతి। ఇంద్రస్యాత్మా నిహితః పంచ హోతా। అమృతం దేవానామాయుః ప్రజానాం। ఇంద్రగ్ంరాజాన గ్ం సవితారమేతం। వాయోరాత్మానం కవయోనిచిక్యుః। రశ్మిగ్ంరశ్మీనాం మధ్యేతపంతం। ఋతస్యపదేకవయోనిపాంతి। యఆండకోశే భువనంబిభర్తి। అనిర్భిన్నస్సన్నథలోకాన్విచష్టే। యస్యాండకోశగ్ం శుష్మమాహుః ప్రాణముల్బం। తేనక్లృప్తోమృతేనాహమస్మి॥ ఏతేనైకశలా(కా) హిరణ్యశకలంన్యసేత్॥ శతంనియుతః పరివేదవిశ్వా విశ్వవారః... తేనక్లృప్తోమృతే నాహమస్మి॥ సవ్యేకర్ణే॥ సుపర్ణకోశగ్ంరజసాపరీవృతం। దేవానాం వసుధానీంవిరాజం। అమృతస్యపూర్ణాంతాము కలాంవిచక్షతే। పాదగ్ంషడ్ఢోతుర్న కిలావివిత్సే। యేనర్తవః పంచధోతక్లృప్తాః। ఉతవాషడ్ఢా మన సోతక్లృప్తాః। తగ్ంషడ్ఢోతారమృతుభిః కల్పమానం। ఋతస్యపదేకవయో నిపాంతి। అన్తః ప్రవిష్టంకర్తారమేతం। అంతశ్చంద్ర మసి మనసా చరంతం॥ సహైవసంతం నవిజానంతి దేవాః। ఇంద్రస్యాత్మానగ్ం శతధాచరంతం॥ దక్షిణస్యాం నాసికాయాం హిరణ్యశకలంన్యసేత్॥ఇంద్రోరాజాజగతోయ ఈశే। సప్తహోతా సప్తధావిక్లృప్తః। పరేణతంతుం పరిషిచ్యమానం। అంతరాదిత్యే మనసాచరంతం। దేవానాగ్ంహృదయం బ్రహ్మాన్వవిందత్। బ్రహ్మైతద్బ్రహ్మణ ఉజ్జభార। అర్కగ్ంశ్చోతంతగ్ంసరిరస్య మధ్యే। ఆయ

[illegible] బహు[illegible]మింద్ర గోమతీం।
[illegible] వరుణ[illegible]ద్రాయపిన్వ
తే। [illegible] బహులాంగ్ శ్రియం॥ మ
[illegible] యజ్ఞ[illegible]। అపాం
[illegible] బహులాంగ్ శ్రియం। రశ్మి
[illegible] మతి[illegible]ధియం। మయ్యే
[illegible] సుపర్ణః। [illegible]సాయ
[illegible] పరివ[illegible]పృథు।
[illegible] సప్తదేతి। సన
[illegible] అశ్వ
[illegible] గుహేమా[illegible]భువనా
[illegible] సవితాదః।
[illegible] శ్వేతగ్ం
[illegible]। ఇంద్రంనిచి
[illegible]। [illegible] పింగలా
[illegible]। అయం యజ్ఞ
[illegible] ధనాని। [illegible]దదా
తు। [illegible] విశ్వరూపాః।
[illegible] మనసా మనీషిణః।
[illegible] వేధసః। పతం
[illegible]। తాం దోగ్ధ
[illegible]। యే గ్రామ్యాః
పశవో విశ్వరూపాః। [illegible]। అగ్నిస్తాగ్ం
[illegible]। పితరస్తా
స్తా। [illegible]। యే గ్రామ్యాః
పశవో విశ్వరూపాః। [illegible]। తేషాగ్ం సప్తా
నాం [illegible]। [illegible] య
[illegible] విశ్వరూపాః। [illegible] బహుధైకరూపాః।
వాయుస్తాగ్ం [illegible] దేవః। ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదానః।
ఇడాయై సృప్తం ఘృతవచ్చరాచరం। దేవా అన్వ[illegible]దన్గుహాహితం। య

ఆరణ్యాః పశవోవిశ్వరూపాః । విరూపాస్సంతో బహుధైకరూపాః । తే
షాగ్ం సప్తానామిహరంతిరస్తు । రాయస్పోషాయ సుప్రజాస్త్వాయ సువీ
ర్యాయ । ఉత్తరస్యాం నాసికాయాం హిరణ్యశకలంన్యస్య ॥ అనుగమనే-
నతూష్ణీం హిరణ్యశకలాన్ న్యస్యతి - మృతస్యోపరిష్టాత్పాత్రాణి చినోతి॥
యథా అనులోమభవంతి - ధ్రువాప్రతిలోమైవసర్వాణి పాత్రాణ్యుదగ
గ్రాణి ధ్రువాతుదక్షిణాగ్రా - చాతుర్మాస్యపాత్రాణిసర్వాణ్యేకముఖ
పాత్రాణి సంతిచేత్తాన్యపిచినోతి॥ సంభారయజుర్భిః పాత్రచయనం - అ
గ్నిర్యజుర్భి రిత్యనువాకేన ప్రతివాక్యమేకైకం పాత్రాణిచినోతి - అతి
రిక్తానిపాత్రాణ్యపి అనువాకమావర్తయంశ్చినుయాత్ ॥ ఏవం క్రియమాణే
యావంతివాక్యాన్యవశిష్టాని తేషాంలోపః - అథవానువాకం సకృదేవో
క్త్వా సర్వాణి చినోతి॥ తస్యదక్షిణేహస్తే స్ఫ్యంజుహూం వసాహోమ
హావణీంచనిదథాతి - ఇత్యుక్తప్రకారేణ చినుయాత్॥ అగ్నిర్యజుర్భిః
సవితాసోమైః॥ ఇంద్రడుక్థామదైః॥ మిత్రావరుణావాశిషా॥ అంగిరసోధిష్ణి
యైరగ్నిభిః॥ మరుతస్సదోహవిర్ధానాభ్యాం ॥ ఆపఃప్రోక్షణీభిః॥ ఓషధయో
బర్హిషా॥ అదితిర్వేద్యా॥ సోమోదీక్షయా॥ త్వష్టేధ్మేన॥ విష్ణుర్యజ్ఞేన॥
వసవఆజ్యేన॥ ఆదిత్యాదక్షిణాభిః విశ్వేదేవాఊర్జా॥ పూషాస్వగాకారేణ॥
బృహస్పతిః పులోథయా॥ ప్రజాపతి రుద్గీథేన ॥ అంతరిక్షం పవిత్రేణ॥
వాయుఃపాత్రైః॥ అహగ్ంశ్రద్ధయా॥ తస్యదక్షిణే హస్తే స్ఫ్యంజుహూం-
వసాహోమహావణీంచ సాదయతి॥ సవ్యఉపభృతంపృషదాజ్యస్థాలీంచ
ఉరసి । ధ్రువాందక్షిణాగ్రాం నీత్వారణీచోదగగ్రెముఖేగ్నిహోత్రహ
వణీం - నాసికయోస్రువౌ - అక్ష్ణోర్హిరణ్య శకలావాజ్యస్రువౌవా - కర్ణ
యోః ప్రాశిత్రహరణే- ఏకంచేద్భిత్వా ప్రాశిత్రేవిషా చీనావితిబోధాయ
నీయం॥ తత్కర్తుంప్రాశిత్ర ద్వయంచాతుర్మాస్యేషు - సర్వతోముఖే ప్రా
శిత్ర చతుష్టయ మేకైకస్యద్వేద్వే - హస్తయోరులూఖలముసలే - సోమము
ఖ్యే యదిమృతః - దంతేషుగ్రావ్ణః - శిరసికపాలాని - లలాటేఏకకపాలం -
ఉదరేపిష్టసంయ మనీంపాత్రీం । నాభ్యామాజ్యస్థాలీం - వృషదాజ్యధాని
పార్శ్వయోశ్శూర్పే - ఏకంచేచ్ఛిత్వా ఊరుమూలయోః - సాన్నాయకుం
భ్యౌ- యదిసన్నయతి-అండద్వయెదృషదుపలె - శిశ్నే శ్మానంశమ్యాంచ -
గుల్ఫయోః పాదాంతరయోః దక్షిణస్యాం ప్రతిష్ఠాయామగ్నిహోత్రస్థా
లీం-ఉత్తరస్యా మన్వాహార్యస్థాలీం - పాదదేశే ఉపావహరణీయంకూర్చం-

శిరస్యుపసానసీయ [illegible] దేవేభ్యో [illegible] యాంచమసం ప్ర [illegible] మానామాని [illegible] ప్రియా దేవానామ [illegible] దేవతాః స్వస్మై దేవా అమృతా [illegible] ప్రా [illegible] స్థానీయ [illegible] తే [illegible] తే [illegible] ॥ [illegible] సర్వ [illegible] స్వా [illegible] ॥ [illegible] ద్వయస్య నివృత్తిః ॥ [illegible] ॥ [illegible] ల్లల [illegible] నాత్వా [illegible] యాస్య [illegible] పురస్తా [illegible] మానస [illegible] । [illegible] దానిత్యా [illegible] సాదయా [illegible] । [illegible] పురస్తా [illegible] త్ ॥ [illegible] సముపతిష్ఠతే ॥ [illegible] స్థాపునః [illegible] సర్వా [illegible] లాదనమానమజ మనుమ [illegible] । [illegible] స్యానివృత్తిః ॥ [illegible] త్వ [illegible] । [illegible] వేదో న [illegible] । [illegible] । [illegible] । స మాదదాతు [illegible] । [illegible] । [illegible] హా [illegible] । స [illegible] । స [illegible] దా [illegible] ...యుతి । [illegible] యాత్ । పృథి [illegible] తా । స ప్రతిష్ఠా । స [illegible] దా [illegible] ...యుతి । [illegible] మా భూయాత్ । అంతరిక్ష [illegible] తా । [illegible] । స [illegible] దా [illegible] ...యుతి । [illegible] మా భూయాత్ । వాయు [illegible] తా । స ప్రా [illegible] । స [illegible] దా [illegible] ...యుతి ।

ప్రాణశ్చమేభూయాత్ । చంద్రమాష్షడ్ఢోతా । సఋతూన్క-ల్పయాతి। సమేదదాతు...యశః । ఋతవశ్చమేకల్పంతాం అన్నగ్ంసప్తహోతా- సప్రాణస్యప్రాణః - సమేదదాతు...యశః - ప్రాణస్యచమే ప్రాణోభూయాత్ । ద్యౌర్వృష్టహోతా - సోనాధృష్యః- సమేదదాతు...యశః। అనాధృష్యశ్చభూయాసం ఆదిత్యోనవహోతా-స తేజస్వీ। సమేదదాతు...యశః। తేజస్వీచభూయాస । ప్రజాపతిర్దశహోతా। సఇదగ్ంసర్వం । సమేదదాతు...యశః। సర్వంచమేభూయాత్ ॥ పలాయమానమజమనుమన్త్రయతే॥ నాదితేనైష్టికేనస్రువేణసాదితాయాం ఆజ్యస్థాల్యాం గృహీత్వాసవస్రువాహుతీర్జుహోతి॥ అనుగమనపక్షే హోమమన్త్రాణాంసమృద్ధిః యఏతస్యపథోగోప్తారస్తేభ్యస్స్వాహా । పథోగోప్తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోభిరక్షి తారస్తైభ్యస్స్వాహా । పథోభిరక్షితృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోభిరక్షితారస్తైభ్యస్స్వాహా । పథోభిరక్షితృభ్యఇదం॥ ఆఖ్యాత్రేస్వాహా । ఆఖ్యాత్ర॥ ఇదం॥ అపాఖ్యాత్రేస్వాహా । అపాఖ్యాత్రఇదం । అభిలాలపతేస్వాహా । అభిలాలపతఇదం॥ అపలాలపతేస్వాహా।అపలాలపతఇదం।అగ్నయేకర్మకృతేస్వాహా । అగ్నయేకర్మకృతఇదం । యమత్రనాధీమస్తస్మైస్వాహా యమాయేదం ॥ (అగ్నయఇదం) ప్రయాసాయస్వాహా । ప్రయాసాయేదం॥ ఆయాసాయస్వాహా । ఆయాసాయేదం ॥ వియాసాయస్వాహా । వియాసాయేదం ॥ సంయాసాయస్వాహా । సంయాసాయేదం॥ ఉద్యాసాయస్వాహా॥ ఉద్యాసాయేదం॥ అవయాసాయస్వాహా । అవయాసాయేదం । శుచేస్వాహా శుచఇదం । శోకాయస్వాహా । శోకాయేదం ॥ తప్యత్వైస్వాహా । తప్యత్వాఇదం॥ తపతేస్వాహా । తపతఇదం॥ బ్రహ్మహత్యాయైస్వాహా । బ్రహ్మహత్యాయాఇదం॥ సర్వస్మైస్వాహా । సర్వస్మాఇదం॥ ద్వాదశాహుతీర్హుత్వా స్రువమాజ్యస్థాలీంయత్రనిక్షిప్తాతత్రైవోభయం ప్రహరేత్॥ యద్యపసర్పణంకుర్యాత్తదాగ్నిహోత్ర హవణీంకృష్ణాజినగ్ంశమ్యాందృషదముపలంచాదాయరక్షేత్ ॥ చితేఃపశ్చాద్దర్భానాస్తీర్య తూష్ణీంనిరసనోపవేశనాత్కృత్వా ప్రాఙ్ముఖఉపవిశ్య। అథైనంయామ్యేనసూక్తేనవర్చేసపరాచానుసగ్ంసతి। సామిధేనివత్ । యమసూక్తమితిస్మరణ అర్ధర్చేసాదయంతి। ఋగంతాత్ప్రణవేనత్రిఃప్రథమాం త్రిరుత్తమామితినభవతిపరాచానుసగ్ంసతీతివచనాత్ । అభిహింకారవర్జం॥ ప్రకేతునా...రోదసీతి । ధిపశ్చిదంతా...మహిమానమవవృద్ధాం॥ ౧॥ ఇదంతఏకం...సంవిశస్వ । సంవేశనః...సధస్థం॥ ౨॥ నాకేసువర్ణం

చతుశత్వా । [illegible] ... [illegible] ...
పథా । [illegible] ... [illegible]
త్రేసా । తాభ్యాం [illegible] ... [illegible] ...
అను । తావస్యత్యై ... [illegible] ... [illegible] । [illegible]
భోగ్యమను ... [illegible] ... [illegible] । [illegible]
[illegible] ... [illegible] ॥ ౧ ॥ [illegible] ... [illegible] । [illegible]
[illegible] ... [illegible] । [illegible]
వా ... [illegible] ॥ ౧ ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
త్యాసా [illegible] ॥ ౧ ॥ [illegible]
త్సావ । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
ఇతరో దేవ [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
హాస । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
సుబ్బసబధ్యా । [illegible] ... [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible] జల [illegible] । [illegible] ।

కుంభం పృష్ఠతో విభజ్య । సర్వే యజ్ఞోపవీతినోఽప ఉపస్పృశ్య । ఉద్వయం తమసస్పరి... జ్యోతిరుత్తరం॥ దేవం దేవత్రా... జ్యోతిరుత్తమం॥ తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతి... రోచనం॥ ద్వాభ్యామాదిత్య ముపతిష్ఠంతే॥ దహనాదేశ మనవేక్షమాణా జలాశయం గచ్ఛేయుః। స్నానకాలే। ధాతా పునాతు సవితా పునాతు సూర్యస్య వర్చసా । ఈయుష్టేయే...యేఅబ్లీకేషు పశ్యాన్ । ద్వాభ్యాం స్నానం । తతః పరమాయవోదన ప్రాశనా క్రమమానం పైతృమేధికేన బ్రహ్మవిదో బ్రహ్మమేధ ఏవ కర్తవ్యః । సాధారణాత్సర్వేషాం సంప్రయుజ్యతే । బ్రహ్మవిదేష్వాచార్యాయ కుర్యాత్ । అస్మిన్కృతే సాయుజ్యానాం బ్రహ్మప్రాప్తిర్భవతి॥ ఇతి బ్రహ్మమేధ ప్రయోగః.

—(*) అథానుగమన విషయః. (*)—

౬౩. పత్న్యా యద్యనుగమనేచ్ఛాస్తి సర్వథా తయానుగమనం కార్యం॥ అనుగమనే కృతే ఫలమాహ పరాశరః॥ తిస్రః కోట్యర్ధకోటీ చ యానిరోమాణి మానుషే । తావత్కాలం వసేత్స్వర్గే భర్తారం యానుగచ్ఛతి॥ శాతాతపః॥ మృతం యానుగతా నాథం సా తేన సహ పిండతాం । అర్హతి స్వర్గవాసేపి యావదా భూతసంప్లవం॥ వ్యాళగ్రాహీ యథా వ్యాళం బిలాదుద్ధరతే బలాత్ । తద్వదుద్ధృత్య యా నారీ సహ తేనైవ మోదతే॥ ఇత్యాదీవచనైః పతివ్రతాయాః ఫలాధిక్యాదనుగమనం కర్తవ్యం॥ పతివ్రతాయా అపి లక్షణమాహ వసిష్ఠః॥ ఆర్తార్తే ముదితా హృష్టా ప్రోషితే మలినా కృశా । మృతే మ్రియేత యా నారీ సా స్త్రీ జ్ఞేయా పతివ్రతా॥ ఇత్యాది రజస్వలా గర్భిణీ బాలాపత్య పతిత భర్తృ వర్గా ప్రియా అపతివ్రతా వ్యభిచారిణీ వ్యతిరిక్తానాం సర్వవర్ణ స్త్రీణామయం చండాలపర్యంతం ధర్మః॥ భర్తారం యానుయాతి స్వర్గమేతీతి సాధారణవచనాత్॥ స్మృత్యంతరే॥ స్వైరిణీనాం గర్భిణీనాం పతితానాం చ యోషితాం । నాస్తి పత్యాగ్ని సంవేశః పతితో హిత థాప్యభూ॥ అనుగమనే సంస్కార విధిమాహ॥ అత్ర పత్నీ ముపనిపాతయతీతి ఏతస్మాత్పూర్వతంత్రస్య పత్న్యా శవృత్తిః? అర్థలోపాత్॥ స్నానం శరీర శుద్ధిశ్చ క్రియతే ఉత్థాపనా భావాదుదీర్ష్వనారీత్యస్య నివృత్తిః । వరదానం కృత్వా, హస్త సంమార్జనాది దహన ప్రేతోపస్థానాజాను మంత్రేణ హోమ మంత్రేషు ద్వివచనే నోహః కార్యః॥ సపత్న్యర్థం మంత్రావృత్తిః భర్తుస్సంస్కారేణైవ చరితార్థత్వాత్ । సహైవ ప్రేతే సహైవ పితృమేధ ఇత్యత్ర సహైవ ఉభయో ర్యుగపత్ । ప్రమాదమరణే, అవికారైర్మంత్రైః సహైవ పితృ

నోధః కర్తవ్యఇతి [illegible] | [illegible] కాలగతాసూనాం బహూనాం [illegible] శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రధకత్ప్రకృత్ | [illegible] జనా॥ [illegible] తిష్య [illegible] | [illegible] ద్యాది శ్రాద్ధా [illegible] | [illegible] ఆదితః॥ [illegible] స్తథా [illegible] | [illegible] దకోవినా | [illegible] | [illegible] విహితా [illegible] | [illegible] పతి [illegible] | [illegible] యాసతీ | [illegible] వచనైర్భతుః [illegible] | [illegible] స్త్రీ [illegible] విష్ణుః॥ [illegible] తస్యా [illegible] | [illegible] షు [illegible] | [illegible] | [illegible] స్యా [illegible] | [illegible] రణతిక [illegible] | [illegible] మృ [illegible] | [illegible] ద్విత్వమూహ [illegible]॥ ఇతి [illegible] నచపతుః [illegible] లిఖితః | [illegible]

ప్రసాదమరణే అను గమనేచమంత్రేషు ఊహోనకార్యః । ఏవమ ...
వృత్తిః । బ్రహ్మమేధపత్న్యా అనుగమనేతు భాష్యకారేణోక్తవి...
త్రేసంస్కారపక్ష ఏవ ఆశ్రయణీయః । బ్రహ్మవిదః పత్న్యాః పాతివ్రత్య...
ర్మయుక్తాయాః బ్రహ్మవిదైవసహాగమనంయుక్తం॥ కుతః । కేచిన్మా...
ర్యామత్ర ఆచార్య విధాచార్య స్థానస్యనివృత్తింనకుర్యాత్ । ఆచా...
ముపపన్నయోః ప్రతిషేధఏవ । తథాస్త్రీణామపిప్రతిషేధఇతిమతాం...
వ్యాఖ్యానే। ఆచార్యక్షత్రియవైశ్యయోః స్త్రీణాంబ్రహ్మమేధ ప్రతి...
నాస్తీతిగమ్యతే । తతోబ్రహ్మవిదః పత్న్యాఃపతివ్రతాయాః బ్రహ్మ...
గమనేపి ఆచార్యక్షత్రియ వైశవత్ । బ్రహ్మమేధ సంస్కారో ...
తస్యాఅప్యాచార్య స్థానానాపన్నత్వాత్ ॥ బ్రహ్మమేధప్రయోగ ...
పత్నీభిరుపసంవేశన మితిపత్న్యాఉపసంవేశ నస్యోక్తత్వాత్ । తస్యా...
గమనేచ్ఛాయాం సత్యాంప్రతిషేధకాభావాచ్చనానాచార్యా...
తాంతరీయ వ్యాఖ్యానే స్త్రీణాం బ్రహ్మమేధ ప్రతిషేధస్య మతా...
త్వాచ్చ॥ తథాచస్మృతిః॥ యదసౌ బ్రహ్మమేధీస్యాత్తేనైవ విధినాద...
తైరగ్నిభిర్దహేత్తస్య భార్యామవిధవామపి॥ అతోబ్రహ్మమేధను గమన
యుక్తమేవ । వపనోదకదానాదికం పశ్చాద్వ్యాఖ్యాస్యామః॥

—(*) దహనేనియమః. (*)—

౬౮. కాష్ఠైరూర్ధ్వముఖందహ్యాన్ననగ్నంతుయథావిధిః । నాథో ముఖంననగ్నంచ దహేయుర్మలదూషితం । వస్త్రంపరిత్యజేదర్థం అర్థం తుపరిధాపయేత్ । ననగ్నంతుదహేద్వస్త్రం కించిద్వస్త్రం పరిత్యజేత్ । అర్ధంశ్మశానవాసినే దద్యాదిత్యర్థః॥

—(*) బ్రహ్మమేధ సంగ్రహ కారికాః. (*)—

౬౯. బ్రహ్మమేధ విధింవక్ష్యే సర్వంతుపితృమేధవత్ । విశేషోవక్ష్యతేహుత్వాపరేయువాగ్ంసమిత్యథ॥సగ్రహాన్ దశహోత్రాదీన్సర్వాన్... జుహుయాత్తతః । పూషాత్వాదిషు భర్తారన్ ప్రియమాణోనువాకతః॥ ప్రేతాను మంత్రణం కుర్యాదియం నారీత్యృచాతతః సేనేంద్రస్యాను వాకేన పత్నీంచో పరిపాతయేత్ ॥ సువర్ణమితిసంమృజ్య దేవస్యేత్యనువాకతః అనమానేనసంమార్గః కరయోః కాచనేనతు॥ హిరణ్యశకలాన్యేతు సువర్ణమితిమంత్రతః । బ్రహ్మేంద్ర మితిచాప్యక్ష్ణోశ్చతం నీబుతకర్ణయోః॥ సువర్ణంకోశమిత్యస్య ఘ్రాణేదక్షిణతః క్షిపేత్ । ఇంద్రోరాజేతిసవ్యేచ అను

వాకస్యవేషతః॥ అగ్నిర్యజుర్భిరిత్యాంగృహ్యాథపాత్రాణి సాదయేత్ । ఏకైకేన
తువాక్యేనయథోక్తం పాత్రసాదనం॥ పాత్రాణాం పరిశిష్టానాం పునరావర్త
యేత్క్రమాత్ । మైనాదీనాదహేత్పూర్వం జ్యోతిష్మతిభిరంతతః॥ సూర్యం
తఇత్యుపస్థాయ సహస్రాద్భృగ్వస్సమిత్యథ। ఉపస్థాయానువాకాభ్యాం ఆజ్యో
భాగద్వయం తు॥ అనుమంత్రైక హోతాచ అగ్నయె చిత్తమిత్యథ॥ హవి
రాహుతించ జుహుయాత్తతః పశ్చాత్స్రువాహుతిః। యఏతస్యేతిహుత్వా
థప్రయాసాయానువాకతః॥ ప్రకేతునేతిశంసిత్వా హరింహరంత మిత్యథ
అశ్మన్వతీ రాప్యాయస్వమేతి సంగాహానంతతః॥ ఉద్వయంతరణేత్యాభ్యాము
పస్థాయదినేశ్వరం । ధాతాతుత్వష్ట ఇత్యుక్త్వా స్నానమన్యత్సమంభవేత్ ॥
ఇతికారికాః॥

— (*) అథానాహితాగ్నేః పితృమేధప్రయోగః. (*)—

౬౬. అనాహితాగ్నేః పితృమేధోచ్యతే । యస్యకస్య చిత్పురుష
స్యమరణసంశయె యథోక్తం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వావిచ్ఛిన్నోపాసనా
గ్నిస్సంధానంకుర్యాత్ ॥ శుచౌదేశేగోమయేనోపలిప్య దక్షిణాగ్రాన్దర్భా
న్నాస్తీర్య తిలానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం నిధాయపుత్రాదిః ప్రాణానాయ
మ్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణః సుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిధ్యర్థం ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞక
గోదానంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ అత్యుత్క్రాంతౌప్రవృత్తస్యసుఖోత్క్రమణ
సిద్ధయెతుభ్యంసంప్రదదేధేను మిమాముత్క్రాంతి సంజ్ఞికాం। మహావిష్ణుస్వ
రూపాయ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । తిలపాత్రదానదశ దానాని దద్యాత్॥
తతః కర్తాబ్రహ్మ విదాప్నోతి పరంభృగుర్వైవారుణి రిత్యేతా వనువాకౌ
బ్రహ్మవిదో దక్షిణకర్ణే జపతి అబ్రహ్మవిదస్తూష్ణీమేవ। ఆయుషః ప్రాణగ్ంసం
తన్వతీతరస్య స్త్రియాశ్చ। మరణానంతర ముప్యే తన్నియమేన కర్తవ్యం।
యద్యుపరమేత తత్పుత్రా జ్ఞాతయశ్చ సర్వేకేశాన్ ప్రకీర్యపాగ్ంసూనా
వపంతె। తతఃకర్తాస్నాత్వాచమ్య మృతస్య షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త కృ
త్వాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీపితుః... గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేత
స్యవిచ్ఛిన్న మౌపాసనాగ్నిం ప్రేతాధాన విధినా సంధాస్య ఇతిసంకల్ప్య-
యత్రక్వచాగ్ని మితివిధినాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య । దక్షిణాగ్రైర్దర్భైః పరిస్తీర్య
ఆజ్యసంస్కారం దర్వీసంస్కారంచకృత్వాతూష్ణీమ ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య-
ద్వాదశగృహీతే నాజ్యేనదర్వీం పూరయిత్వా । తూష్ణీంజుహోతి॥ తత
ర్వ ప్రాయశ్చిత్తం జుహుయాత్ ॥ తత్రశ్లోకః॥ అనాహితాగ్నె రనల ।

మృతస్య చాగ్నేర్జ్వలనం పురోవత్ । సంపూర్వ్యాచ ద్వాదశసంగృహీతమ్మూ
లేనదర్భాన్యజుహుయాచ్ఛతూష్ణీం॥ తతస్తూష్ణీ మౌపాసన హోమంకు
ర్యాత్ । తతః కర్తాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ సంకీర్త్య
పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతం ఔపాసనాగ్నినా పైతృమేధికేన కర్మణా
సగ్ సంస్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ మాతరం గోత్రాం...దాం ప్రేతాం ఇతి స్త్రీ
ణామౌపాసనాగ్నేః, పశ్చాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తిలానవకిర
తేషు । సర్వస్య । ప్రతిశీవరీ...శర్మసప్రథాః । ప్రేతందక్షిణా శిరసగ్ం సం
వేశయంత్యేగ్ం సర్వేషు సంవేశనేషు దర్భాస్తరణంచైవ మేవదక్షిణా
గ్రం సర్వత్ర ప్రాచీనావీత్యేవ॥ సర్వస్యప్రతిశీవరీ ...స్యోనాస్యై సుషదా
భవ యచ్ఛాస్మై శర్మ సప్రథాః॥ ఇతిస్త్రీయాః॥ తతఃకర్తా ప్రేతమన్వా
రభ్య । పరేయువాగ్ం సం ...హవిషా దువస్యతస్వాహా॥ వైవస్వతాయ
యమాయ రాజ్ఞఇదం । తస్మిన్నగ్నౌ చరుగ్ । శ్రపయిత్వా దక్షిణేనౌ
పాసనాగ్నిం పరిశ్రితేదేశే ప్రేతస్యకేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా
స్నాపయిత్వా - గ్రామ్యేణాలంకారేణా లంకృత్య, శుక్లసూత్రేణ హస్త
యోః పాదయోశ్చాంగుష్ఠౌ బధ్వా, శిరసినలదమాలా మాబధ్య, ఔదుం
బర్యామాసంద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణాగ్రీవమధరలోమాస్తీర్యతస్మిన్
ప్రేతముత్తానం నిపాత్య॥ ఇదంత్వా వస్త్రం ప్రథమన్వాగన్ । తత్తోదశేన
వాససా ప్రచ్ఛాదయతి । అపైతమాహయదిహాభిభః పురా...విబాధ
షు । ప్రేతస్య పూర్వ పరిహితంవాస ఆదాయ । పుత్రోభ్రాతావాన్యో
వాప్రత్యాసన్నబంధుః ప్రతీతః పరిధాయ చమ్యాజరసోవసీత । కర్తాఔ
పాసనాగ్నించ రుమజం హిరణ్యశకలాన్ రాజత వీమగ్నిం దర్భానాజ్యస్థా
లీం ప్రోక్షణపాత్రమేక్షణం స్రువముదకం తిలతండులాన్ త్రిసః పలాశశాఖా
శ్శమీశాఖేవా ప్రేతమనునయంతి । యమపాకరోతి తదపినయెయుః॥ అ
ధామాత్యాః ప్రేతంతూష్ణీ మాదదతే॥ ఇమౌయున జ్మీత్యనసా । వహాన
పక్షే అనడు హోవాద్యోజనమంత్రః॥ పూషాత్వేత...సువిదత్రేభ్యః । ఆనీయ
మానమను మంత్రయతే । అధ్వనశ్చతుర్థభాగంగత్వోద్ధృత్యా వోక్ష్య
దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య । సర్వస్య ప్రతిశీవరీ...సప్రథాః । య
చ్ఛాస్మై శర్మసప్రథా ఇతిస్త్రీయాః తత్రతదక్షిణా శిరసంప్రేతం నిధాయ
తస్యదక్షిణతః పాగ్ సూక్ష్మాత్వా తేషుచరుంప్రతిష్ఠాప్య పుత్రాజ్ఞాతయశ్చి
దక్షిణాన్ కేశ పక్షాద్గ్రనుధ్య సవ్యాన్యస్య దక్షిణామూరు నాఘ్నానాస్నె

ధూపానన్తరతః । [illegible] ।
[illegible] । త్రిః [illegible] ।
[illegible]
[illegible] ।
త్రిర్నవతి । [illegible]
[illegible] ।
[illegible]
। [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ।
। [illegible] ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
పవిత్రమను [illegible]
[illegible] । అత్రరాజ
[illegible] । [illegible] । [illegible]

మాః । పుత్రా అను ఫ్రా ర్వ్యాజ్ఞాతయః । అపశ్యా మయువతి...మవయానరి
ష్యై! మమైతా మాగ్ స్తాం...పయసావృశీహి । రయిష్ఠామగ్నింవా...
స్వ స్తయె । తిసృభిః రాజగవీంమృతం దారుచితిం చత్రిః ప్రసవ్యంపరిణీయ।
యెజీవా యెచ...వృ్యందతీ । రాజగవీమభిమృత్య। మాతారుద్రాణాం...
ఓముత్సృజంతి...ద్రవిణంచే హాధేహి । అత్రపత్నీం ప్రేతేన సహశాయ
యిత్వా । ఉదీర్ష్వ నార్యభిజీవలోకం...ర్జనిత్వమభి సంబభూవ । తా
ముత్థాపయతి । అత్రపత్నీ సహస్రంవరందదాతి । సువర్ణగం హస్తాదాద
దానామృతస్య శ్రియై...ర్జయెను । సువర్ణేన ప్రేతహస్తౌ సంమార్ష్టి ॥
అథప్రేతం చితావారోపయతి । అస్యాస్యేనాసిక యోశ్చక్షుషోః కర్ణయో
శ్చహిరణ్య శకలాన్యాజ్యబిదూన్వా ప్రత్యస్యతి । సర్వస్య దక్షిణస్యాగ్రే।
ప్రేతస్య ముఖేతూష్ణీం తండులాన్ క్షిపతి । అథైనంప్రేతందహతి । మైనమ
గ్నె విదహో...అథేమేనం ప్రహిణుతాత్పితృభ్యః । శృతంయదాకరసి
జాతవేదో థేమేనం—వశినీర్భవాతి । పురస్తాదాపాసనేన దహతి । మైనా
మగ్నె విదహోమాభిశోచో మాస్యాత్త్వచం చిక్షిపోమాశరీరం । యదా
శృతం కరవోజాతవేదో థే మేనాంప్రహిణుతా త్పితృభ్యః । శృంతయదా
కరసిజాత వేదో థేమేనాం పరిదత్తాత్పితృభ్యః । యదాగచ్ఛత్య సునీతి మే
తామథా దేవానాం వశినీర్భవాతి॥ ఇతి స్త్రీణామూహః॥ సూర్యం తేచ
క్షుర్గచ్ఛతు వాతమాత్మాద్యాంచ గచ్ఛ పృథివీంచధర్మణా। అపోవా—
శరీరైః । దహ్యమానంప్రేత ముపతిష్ఠతె । అజమబలేన శుల్బేనచి తేః
పశ్చిమతోబధ్వా । అజోభాగ స్తపసా—యత్రలోకాః । ఉద్రవంతమను
మంత్రయతె । దర్వ్యాజ్యమాదాయ। యఏతస్య పథోగోప్తార స్తేభ్యస్వా
హా । పథోగోప్తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోరక్షితా రస్తేభ్యస్వాహా ।
పథోరక్షితృభ్య, ఇదం । యఏతస్య పథోభిరక్షితార స్తేభ్య స్స్వాహా। పథో
భిరక్షి తృభ్యఇదం । ఆఖ్యాత్రేస్వాహా। ఆఖ్యాత్రఇదం॥ అపాఖ్యాత్రేస్వా
హా । అపాఖ్యాత్రఇదం॥ అభిలాలపతేస్వాహా । అభిలాలపతఇదం॥ పలా
లపతేస్వాహా । పలాలపతఇదం॥ అగ్నయెకర్మ కృతేస్వాహా । అగ్నయె
కర్మకృతఇదం॥ యమత్రనాధి మస్తస్మైస్వాహా। యమూయెదం॥ అగ్న
యఇదం॥ సవాహుతీర్హుత్వా దర్వీమాజ్యస్థాలీంచాగ్నౌ ప్రహరతి । యఏ
తస్యాః పథోగోప్తార స్తేభ్య స్స్వాహా । ఇతిస్త్రియాః॥ చితేఃపశ్చాత్తూష్ణీం
తృణం నిరస్యాపఉపస్పృశ్య ప్రాఙ్ముఖఉపవిశ్య సవ్యోత్తర ముపస్థంకృత్వా।

అక్షైనాయామ్నేన [illegible] [illegible] చాచాపతిసి సాతి। ప్రకేతునాం— నవర్తం॥౧॥ [illegible]—[illegible] సుసర్ధ్య [illegible] ౨॥ నాకేసునర్గ—[illegible] కుసంభు రణోక్త్యం॥ ౩॥ అతి [illegible]—[illegible] ౪॥ [illegible]— [illegible] ధే [illegible] ౫॥ [illegible]—[illegible] ౬॥ సోమపకేభ్యస్తప వతే—వాపిగచ్ఛతి ॥ ౭॥ [illegible]—దేవాపి గచ్ఛతి॥ ౮॥ తపనాయ—[illegible] ౯॥ [illegible] నావగాయతాం [illegible] [illegible] ప్రకీర్ణ। [illegible] తానుస్పృ [illegible]। [illegible] రేపతిః—అభివాజ నుక్తే కేసు। స [illegible]। [illegible] శాకినమితాం ఖేదా నిఖాయతే [illegible] వత్సృత్యా। [illegible]—[illegible] ప్రసర్పంతి। [illegible]—[illegible] స్రజాని। [illegible] [illegible] ప్రసాదయా [illegible] జ్య। [illegible]—[illegible] పితిన ఆదిత్య ము [illegible] జలాశయం గచ్ఛేయుః॥

—(*) [illegible] (*)—

౬౮. ప్రేతాయా: [illegible] మేహాని [illegible] సాతయేయుః [illegible] సానిసర్వాగి చ॥ తథా [illegible] భాగిస్య [illegible] పోహాని భాగిస్య [illegible] దివా [illegible] తదా [illegible] కుర్యాచ్చేత్పి త్రస్తంతిక॥ [illegible] ప్రథమదివసాత్ కృష్ణపక్షస్య [illegible] పూర్వా సౌత్రకేనా ప్రవాహయేత్। ద్వితీయేహ్ని తృతీయేహ్ని [illegible] యావత్ [illegible] ప్రదీయతే [illegible] ద్వితీయే హాని [illegible] తృతీయే [illegible] సప్తమేవా ప్ర థానతిథ్యా [illegible] తత్ర [illegible] పనంపుత్రా [illegible] తథాచాప స్తంబః॥ అనుభావినాం

చతుర్థేవాపనమితి। అనుపశ్చాద్భవంతిజాయంతఇతిపుత్రాః కనిష్ఠభ్రాతరశ్చ
తథావాఽనుభావినఇతి పుత్రా ఏవనిర్దిశ్యంతే। సపిండా శ్చేతికేచిత్। దేశ
కాలాపేక్షమభీ హితంతత్రైవ॥ గంగాయాం భాస్కరక్షేత్రే మాతాపిత్రో
ర్గురోర్మృతౌ।ఆధానేయజ్ఞకాలేచ వపనంసప్తసుస్మృతం॥కర్త్రా సహావపనం
కార్యం। తథాచస్మృతిః॥ జ్ఞాతయస్సప్తమాదర్వాక్ కనిష్ఠా దశమేహని।
వాపయేయుశ్శిరస్సర్వే కర్త్రుభి స్సహాసంయుతాః॥ఇతి॥ ప్రథమేహ్నిదశమే
హ్నివాఽర్వాక్ శ్రాద్ధదినాత్॥ పుత్రాణాంవపనాభావే త్రిపక్షం పిత్రోర్ద్వయోరపి
తర్యాగ్రజప్రేతే త్సహాజైష్యనుప్రభవప్రవాగ్నిందిశేత్ క్షౌరవాన్॥ నాన్యే
షాంవపనం పరం పితృమృతౌ జ్యేష్ఠేవిపన్నేసతి భ్రాతౄణాంవపనంహి నాగ్ని
దస్సృతేన్యేషాం నిమిత్తేసతి॥

—(*) రాత్రౌవపననిషేధః. (*)—

౬౮. రాత్రౌదగ్ధ్వాతు పిండాంతంకుర్యాద్వపనవర్జితం। శ్వోభూతే
వపనంతత్ర కేశమాత్రంవిధీయతే। మాతాపితృపితృవ్యాణాం మాతులా
గ్రజయోర్మృతౌ। శ్వశురాచార్యయోశ్శేషాం పత్నీనాంచ పితృష్వసుః।
మాతృష్వసుర్భగిన్యాశ్చ వపనంకురుతేద్విజః। అంతర్యాసపి కర్తవ్య పిత్రో
ర్వపనమేవతత్। అన్యథావపనంకుర్యాద్బ్రహ్మహత్యా సమంభవేత్॥
క్షౌరంశవానుగమనం నఖకృంతనంచ శ్రాద్ధంచవాస్తుకరణం త్వతిదూరయా
నం। ఉద్వాహమం బుధిజలస్నపనోపయోగమాయుః క్షయంభవతిగర్భిణి
కాపతీనాం అకృతప్రేతకృత్యోర్యోగర్భిణీపతిరేవచ। నస్నాయాదుదధౌ
విద్వాన్ నైతౌ రస్యాత్ర కర్హిచిత్॥ (స్మృత్యంతరే॥ యదివాస్యాద్ద్వివారం
భః తేషుసంసాధయేన్నిశి। రాత్రౌయామద్వయాదర్వాక్కర్తుర్వైణావ
పనంభవేత్॥ అన్యేషాంతు సపిండానాంశ్వోభూతే వపనక్రియేతి। క్వ
చిత్పాఠః॥) జ్యేష్ఠస్య చానపత్యస్య మాతులస్య సుతస్యచ। అపుత్ర
స్యపితృవ్యస్య శ్వశురస్యాప్య సంతతేః॥ భ్రాతృకేషు కోష్ఠలోమాని వర్జ
యిత్వాశిఖామపి। కేశాంస్తువాపయేత్పిత్రోః మరణేగర్భవానపి। మృతా
వపి కనిష్ఠానాం సంస్కర్తుర్వపనంభవేత్। మృతావనుపనీతానాం వపనంన
కదాచన। అజీవపితృకాశ్శివయసా సంబంధేనచ కనిష్ఠాజ్ఞాతయః దహనా
నంతరం కేశాన్వాపయేయుః॥ తథాకల్పకారికా॥ కృత్స్నస్యకేశపక్షస్య
విప్రస్యోర్ధ్వ శేషస్రస్తే। శిరసోవపనందాహాదూర్ధ్వంతదనుభావినాం॥ సన్ని
ధానేనపిండానాం వపనంతువిధీయతే। అసన్నిధౌతుసర్వత్ర దాహకస్యగురో

రపి॥ అకృత్వాచేత్తదాన్య[illegible] మశౌచం సర్వదాభవేత్ । సహసా[illegible] నాత్పూర్వం [illegible] మృతగు[illegible] । నసుర్యాశ్చే [illegible]ధాహః స్వయంచసరకి [illegible]జేత్ । [illegible]ధానే [illegible]తా॥ మహాగురూణాం [illegible]గురోరపి । [illegible] గోయు [illegible] కనిష్ఠాపత్ని [illegible] ॥ [illegible] వపనం [illegible]॥ మృ[illegible] సం [illegible]సుతి[illegible] । మృతా[illegible]దాదన॥ [illegible] రంపితరం జేష్ఠ [illegible] । [illegible] హాత్వాసమంభ వేత్ ॥ [illegible] తా । స్వగురాచార్య [illegible] పత్నీనాం చ పిత్రృవ్యయోః ॥ [illegible] స్యభగిన్యాశ్చ [illegible] । [illegible] ర్నాతుల పూర్వ[illegible]॥ మృ[illegible] ఆచా[illegible] । [illegible] భ[illegible] వపన[illegible]॥ [illegible] పతిః । [illegible] శౌచం [illegible] । ఆ[illegible] చతి॥ [illegible]॥ పుత్రా [illegible] వపనంకృత్వా పిత్రృ[illegible]॥ [illegible] మసఖాపిచ । [illegible] చనద్వయ[illegible]॥ [illegible] వవపన[illegible]॥ [illegible] గృహీత్వా పరిమ[illegible] పితుర్గో[illegible] మానస్య[illegible] బ్రువంతు[illegible]॥ అనుజ్ఞాం గృహీత్వా వపనంకుర్యాత్ । [illegible] పూర్ణ[illegible] పిండార్థం[illegible] । [illegible] మూలఫలైస్సహా॥ శాకర్థం శృంగిబేరంచ [illegible] । [illegible] యద్విత్వా [illegible]తం తదుపతు॥

—(*) [illegible] (*)—

౭౯. తతశ్శిలాం సమాదాయ చతురంగుల మాయతాం । నాతిహ్రస్వాం నాతిదీర్ఘాం స్ఫుటితాంతు పరిత్యజేత్ । రక్తాం శ్వేతాంతు పాషాణంవర్ణానాముత్తమోత్తమం । బహువర్ణాం శిలవర్ణాం పాషాణంతు పరిత్యజేత్ ।

పాషాణస్య ప్రమాణంతు ఆర్ద్రామలక మాత్రకం । నచాధికం నైవహీనం ప్రవదంతి మనీషిణః॥

—(*) శిలాస్థాపనం (*)—

౭౦. ఏవంవిధాం శిలాం కేశవాది ద్వాదశనామభిః। స్నాపయిత్వా ప్రక్షాళ్య స్థాపయిత్వా శుచౌదేశే అవటం ఖాత్వా కస్మిన్ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ ఆస్తీర్య । ప్రాణానాయమ్య పితుః... గోత్రస్య... శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనిత తాపోపశమనార్థం క్షుత్తృష్ణోపశమనార్థం వస్త్రోదక తిలోదక పిండప్రదానార్థం శిలాస్థాపనం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । తస్మిన్నవటేశిలాం స్థాపయిత్వా । పితరం...గోత్రం...శర్మాణం ప్రేతం అస్యాం శిలాయామావాహయామీత్యావాహ్య । మాతరం...గోత్రాం... దాయీం ప్రేతామావాహయామీతి స్త్రియాః ఇత్యావాహ్య॥ తతః॥ మృదాస్నానం । వస్త్రోదకం॥ సర్వే జ్ఞాతయః కర్త్రా సహ దక్షిణాముఖాః ప్రాచీనావీతినః ప్రాణానాయమ్య పితుః...గోత్రస్య... శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనిత తాపోప శమనార్థం తృష్ణోప శమనార్థం క్షుదుప శమనార్థంచ ప్రథమాహనికర్తవ్య మృదాస్నానవస్త్రోదక తిలోదక పిండప్రదానికరిష్య ఇతి సంకల్ప్య కేశాన్ ప్రకీర్య ప్రాగ్ స్నానోప్యేకైకవాససో దక్షిణాముఖాః । దాతాపునాతు సవితాపునాతు అగ్నేస్తేజసాసూర్యస్యవర్చసా । సకృదుపమజ్జ్యోత్తీర్య వస్త్రం త్రిగుణీకృత్య పిత్రే...గోత్రాయ... శర్మణే ప్రేతాయ దహనజనిత తాపోపశమనార్థం ఏతద్వస్త్రోదక ముపతిష్ఠత్వితి శిలాయాం వస్త్రంనిష్పీడయేయుః॥ తతః॥ ఉపవిశంత్యేవం త్రిః నస్త్రియోదద్యుః । జ్ఞాతయః స్వస్వసంబంధ ముచ్చార్య దద్యుః । మాత్రే...గోత్రాయై... దాయై ప్రేతాయై ఇతి స్త్రియాః । తథాస్మృతిః తద్వస్త్రం త్రిగుణీకృత్య తిలదర్భ సమన్వితం । సేచయేత్సతిలాకుండే నామగోత్రపురస్సరం॥ ఏవమాదశాహాత్ప్రతిదినం త్రిస్త్రిః సవ్యంజాన్వాచ్య పిత్రే... గోత్రాయ...శర్మణే ప్రేతాయ దహనజనిత తృష్ణోపశమనార్థమేతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకాంజలీన్ దద్యుః । సకృన్మంత్రేణ ద్విస్తూష్ణీం । అంజలిత్రయం సమంత్రకం ఇత్యుపదేశః । మాత్రే...గోత్రాయై...దాయై ప్రేతాయై ఇతి స్త్రియాః జ్ఞాతయః। స్వస్వసంబంధముచ్చార్య తిలాంజలీన్ దద్యుః॥ వాసోదకం । సకృద్దద్యాత్ జ్ఞాతయస్త్రీన్ తిలోదకాన్ । దాయాదిత శ్చైవ ముదకంతూష్ణీం తద్యాచ్ఛిలాతలే॥ తూష్ణీమితిమంత్రవికల్పః॥ తిలోదకమేకోత్తరవృద్ధిః॥ తాపోపశమనంస్నానం తృష్ణోపశమ

[illegible]

న్నైః పితుః —గోత్రస్య—శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనిత తాపోపశ [illegible] ణోపశమనం క్షుత్పిపాసా శమనంచా స్త్విత్యుక్త్వాతం పిండం వాయ [illegible] త్స్వ ప్రశంతి తాప త్ప్రతీక్షేత నచాత్ర శ్యేనకం కాది పక్షిణః ప్రతిషేధతి॥ పాః పితర స్తత్ర ప్రహరం తిష్ఠంతిహి శ్రుతిః। కాకాద్యభావే ఉదకేక్షిపేత [illegible] కం పిండదానంచ పునరప్యుదకం నయేత్। వాయసేభ్యో బలిం [illegible] వైవస్వత మనుంస్మరన్॥ అగ్నౌ జలేవానిక్షిప్య స్నాత్వాశశ్వద్గృ [illegible] జేత్॥

—(*) రాత్రౌ తిలోదక పిండదానాదినిషేధః. (*)—

౭౧. తిలోదకం తథాపిండం నవశ్రాద్ధం తథైవచ। రాత్రౌ [illegible] త్సంధ్యాయాం యదికుర్యా న్నిరర్థకం॥ వ్యాసః॥ జలం ప్రేతాయ [illegible] హ్నాదద్యుర్యావదశుద్ధతా। యావదాశౌచ మిత్యర్థః॥ పిండదాన [illegible] నంవర్తః॥ పూర్వాహ్ణే వాపరాహ్ణే వాత్తోయమాశౌచ గామిభిః [illegible] త్రైవబలిర్దేయ యస్మిహి ప్రేతస్య బాంధవః॥ (స్థలభ్రంశజప్రాయ [illegible] ప్రథమేహ్ని యత్ స్థలంయా శిలాయచ్చ పిండద్రవ్యం యః [illegible] త్పాత్రం తదేవదశాహ పర్యంతం నియమేనకర్తవ్యం। విపర్యాసే [illegible] పత్యత్రయంకృత్వా ఉదకపిండదానాని పునఃకుర్యాత్॥ కథాచ స [illegible] స్థలభ్రంశశిలాపాత్ర కర్తృద్రవ్యవిపర్యయే। ప్రాజాపత్యత్రయంక [illegible] జలీం పిండాన్ పునశ్చరేత్॥ దేశవిపర్యయే అపకృష్యాపికుర్యాత్ [illegible] హిత్వాప్రేతపాషాణం గచ్ఛేద్దేశవిపర్యయే। అపకృష్యాపికుర్వీత [illegible] దవశేషయేత్॥ శ్వాదిభిః పిండోపహతౌ కృచ్ఛ్రత్రయ మిత్యాదిస [illegible] ద్రష్టవ్యం। సర్వే పుత్రా జ్ఞాతయశ్చ స్నాత్వా ఆర్ద్రైక వాససః [illegible] గత్వా యత్ స్త్రియ ఆహుస్తత్కుర్వంతి। స్మృత్యంతరోక్తా [illegible] న్యాని। తతో బహిర్ద్వారదేశే పూర్వోక్తలక్షణాం శిలాం నిధాయ [illegible] సర్వేచోదకం దద్యురితి కేచిత్। తథా ఆదశాహ ప్రభృతిదిన సర్వేదద్యు [illegible] దకం। ఏకైకోత్తర వృద్ధ్యాతు పంచాశత్పంచన స్త్రియాః। ప్రథ [illegible] న్యేకం ద్వితీయే ద్వే తృతీయే త్రీణిత్యాది ప్రతిదినం కుర్యాత్॥ తతో [illegible] ద్వారికర్తా సర్వాన్నమస్కృత్య విసృజ్యతతైర్వస శ్చ్యేఘృతం ప్రాశ [illegible] పత్రాంశిదిదశ్య గోమయ సువర్ణాగ్ని సర్షపయవదూర్వాం కురాణిస్ప [illegible] ద్వారమధ్యే సుస్థిరం పాషాణం విధాయశనైస్తదాక్రమ్య కశ్మష ప్ర [illegible] గృహం ప్రవిశేయుః। సర్వప్రవేశే నేష్వేవేదం। నిర్గమనేతు జ్యేష్ఠ [illegible]

[illegible] నత్వమాత్రము [illegible] స్తుసత్య[illegible] [illegible] సూర్యాత్ ॥ [illegible] [illegible] ప్రతీత్య [illegible] [illegible] సస్కృతం [illegible] తాపితేతి [illegible] ధ్యాత్ । [illegible] సూర్యాత్ । [illegible] [illegible] ఋణమితి [illegible] [illegible] [illegible] విధానేనముర్యాత్ । [illegible] కాలభో పుత్రా[illegible] । [illegible] । అథద్వయం [illegible] సత్వ్రతే [illegible] । [illegible] పుత్రాశ్చ [illegible] ॥ [illegible] ॥ తన్నాడి [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] మాంసు ధ్యో [illegible] స్తువసునాం [illegible] । అథశ్చతే [illegible] గురు [illegible] । [illegible] శాస్త్రస్య [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ప్రా[illegible]

—(*) [illegible] (*)—

౮౨. [illegible] ॥ [illegible]యాజ్ఞవ ॥ [illegible] ప్రతీతా[illegible] । [illegible] [illegible] స్వస్త్రీ[illegible] ॥ ప్రత్యా [illegible] భాగి [illegible] । స్వస్త్రీయః । భాగినేయః । [illegible] ప్రతీతానాం మాతా[illegible] [illegible] నిర్ద్వ[illegible] । సప్రాప్యదీనాంతు [illegible] । అని [illegible] ప్రత్యవాయాభావాదితి ॥ [illegible] సమానపిండానా ముదకం

తుః సంభవేత్। దశాహాని తత్కర్మకుర్యాదేవేతి నిర్ణయః॥ త్రిరాత్రా శౌచపక్షేతు సద్యస్స్యాదస్థిసంచయః। ప్రథమేదివసే దద్యాదేక వింశ తిలోదకం। తద్వద్ద్వితీయదివసే తృతీయేతుత్రయోదశ॥ దత్త్వైవం పంచపంచాశ చ్చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్। ఏకవింశతిరాద్యేతు త్రయ స్త్రింశ త్తృతీయకే। తృతీయ్యోంజలయః పశ్చాదేక వింశతిరీరితం। పంచ సప్తతిమాపూర్య చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్। తిలోదకంవృద్ధిపక్షేదా నమేవాదినత్రయం। దద్యాత్త్రీనాద్య దివసే తిలమిశ్ర జలాంజలీన్। ద్వి తీయేచతురః కర్తాతృతీయే త్రీన్ శిలాతలే। ఏవందశాంజలీన్ దత్వా చ తుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్। త్రింశదాద్యే ద్వితీయేతు చత్వారింశద్దినే తథా తృతీయే త్రింశదంజలయో రిత్యన్యేషాం ప్రకల్పయేత్। ఏవంశతాంజలీన్ ద త్వా చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్। ప్రథమేహ్న్యేక పిండంతు ద్వితీయే చతుర స్తథా। తృతీయే పంచవైదద్యా దేషపిండవిధిః స్మృతః। కేచి దాద్యదినే పిండాన్ త్రీనాహు శ్చతుర స్తథా। ద్వితీయేచ తృతీయేచ త్రీ నేకంపిండే నిర్ణయః। త్రిరాత్రాశౌచపక్షేతు నవశ్రాద్ధాని తత్కథం। ఏక ద్విత్రి క్రమాద్దద్యా దేకంశ్రాద్ధదినేపిచ॥ శ్రాద్ధదినే నవశ్రాదం శాఖాంతర విషయం। నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయన శాఖినామితి॥ ఆపస్తం బాష్టషిత్యా హుర్వ్యభాషా మితరేన్నృణాం। ఇతి శివస్వామినా నవశ్రాద్ధ ప్రకరణే ద్రష్టవ్యాని॥ తథాచస్మృత్యంతరం॥ త్రిరాత్రాశౌచ పక్షేతు నవ శ్రాద్ధానితత్కథం। ప్రథమేద్వే ద్వితీయేచ తృతీయే త్వేకమాచరేత్। దైవాద్యేపి నవశ్రాద్ధ మతీతే ప్రథమేహ్నియత్। తృతీయేహానికర్తవ్య మ న్యేషా మప్యయంవిధిః। దైవాద్వామానుషాద్వాపి యథాకాలం నచే త్కృతం। ఏకాదశేహ్ని తత్కుర్యాత్ సర్వాణీతి స్మృతంబుధైః। నవ శ్రాద్ధం మాసికంచ యద్యదంత రితంభవేత్। తదుత్తరేణ స్వాతంత్ర్యాద నుష్ఠేయంప్రచక్షతే। ఉదకుంభంమాసికంచ నవశ్రాద్ధంతథైవచ। దైవా దంతరితంపూర్వ ముత్తరేణ సహాచరేత్॥

—(*) బ్రహ్మచారిణాం తిలోదకనిషేధః. (*)—

౬౩. జ్ఞాతీనాంమరణే బ్రహ్మచారిణాం నాస్త్యశౌచతా। అతస్తి లోదకం తేభ్యోనదద్యుర్బ్రహ్మచారిణః॥ మాతాపిత్రోర్మృతౌ బ్రహ్మచా రిణా మస్త్యశౌచతా। పితృభ్యఏవ తైస్తస్మా ద్దేయమేవతిలోదకం॥ బ్ర హ్మచారీయదాకుర్యా త్పిండనిర్వాపణంపితుః। తావత్కాలంతదాశౌచం

తతఃస్నాత్వావిశుధ్యతి॥ నావివాహాజ్జలందేయం జ్ఞాతీనాంబ్రహ్మచారిణాం। ఆదిష్టీనోదకందద్యా దావ్రతస్య సమాపనాత్ ॥ దద్యాత్పిత్రోర్జలం భ్రాతుః ప్రాగ్వివాహాదనువ్రతీ। బ్రహ్మచారీ పితుర్మాతురా బార్యాత్ భ్రాతురగ్రజాత్। అన్యస్యవహ్నిదానేతు పునస్సంస్కారమర్హతి। ఉపాధ్యాయస్యాగ్నిదానే కేచిదిచ్ఛంతిసూరయః॥ పాతిత్యదోషాత్పతితాః పూర్వమేవ బహిష్కృతాః॥

—(*) జీవత్పితృకస్య తిలోదక నిషేధః. (*)—

౭౮. అతస్తిలోదకంతైర్నకర్తవ్యం స్మృతిశాసనాత్। జ్ఞాతిభిస్సహాసంవాసం తైశ్చసాకంతిలోదకం। నజీవత్పితృకః కుర్యాదిత్యాహుస్తంత్రవేదినః। ప్రదక్షిణాది సంగ్రాహం మృదాస్నానం తిలోదకం। నజీవత్పితృకఃకుర్యాత్ జ్యేష్ఠభ్రాతుమృతింవినా। విధివద్దహనాభావే స్యాహితాగ్నిస్తథైవచ। ఆశౌచగ్రహణంనాస్తి ఏషఏవతునాన్యథా॥

—(*) అథ జీవత్పితృక భ్రాతృమరణే. (*)—

౭౯. యదిభ్రాతుః కనిష్ఠస్య భ్రాతౄణామగ్రజన్మనాం। భ్రాతుశ్చైవతుభార్యాయా నకుర్యాదౌర్ధ్వదైహికం। విద్యమానేతుపితరికృతంచే త్పితృహాభవేత్॥ భ్రాతృమరణేపిత్రోరాయుష్కామోనకుర్యాదౌర్ధ్వదైహిక-మిత్యభిధీయతే॥

—(*) అథ నగ్నప్రచ్ఛాదనం. (*)—

౭౬. యథా॥ కుడుపద్వితయేనైవఆహుమిత్యభిధీయతే॥ ఆమంతద్విద్వికాంతేయ దద్యాదాముంచతుర్గుణం। నగ్నప్రచ్ఛాదనంశ్రాద్ధం దహనేదినఇష్యతే। తచ్ఛ్రాద్ధస్యవిశేషస్స్యా దామప్రస్థాష్టకంభవేత్। తదర్థాంశ్చైవగోధూమాం స్తదర్ధాన్ముద్గమాషకాః। కాంస్యపాత్రంసవస్త్రంచ తథాసోపస్కరాణిచ। అయఃపిండంచకార్పాసం ఘృతపాత్రంసకంబళం। ఏనంసోపస్కరంచాశు దద్యాత్ప్రేతత్వమోచనే॥ గోభిలః॥ నగ్నప్రచ్ఛాదనంశ్రాద్ధం స్నానాంతేచమృతేహని। ఘటేతండులసంపూర్ణే వాససాపరివేష్టితే। పిధాయకాంస్య పాత్రేణ తస్మిన్నాజ్యంవినిక్షిపేత్। హిరణ్యంతత్రనిక్షిప్య యథావిభవ విస్తరం। కులీనాయదరిద్రాయ శ్రోత్రియాయ తపస్వినే। సంపాదయేత్తతః కర్తావిష్ణుంచమనసాస్మరః। ప్రేతముద్దిశ్య సంపూజ్య బ్రాహ్మణంతం విసర్జయేత్॥ వ్యాసః॥ వాసస్తండులమృత్పాత్రం ప్రదీపం కాంస్యభాజనం। దహనానంతరందద్యా న్నగ్నప్రచ్ఛాదనం హి

తత్॥ వస్త్రంప్రావరణార్థంచ తండులాః ప్రస్థపంచకం। ఉదకుంభం ప్రసిద్ధంచ సదీపంలోహపాత్రకం। కాంస్యపాత్రం వనఫలానాం [illegible] పంచహ్నకం। తండులార్ధం తదర్ధంవాఘృతమత్ర ప్రచోదితం। లవణం [illegible] ముద్గా స్తండులై రేవసంమితాః। ఘృతేనసంమితానాపి [illegible] యతే। కార్పాసంస్యార్ధశపలం దక్షిణాభూషణానిచ। సువర్ణాద్రజతం [illegible] ద్విగుణం దేయమేవహి। ఉక్తప్రమాణాచ్ఛక్త్యా [illegible] వాన్। పంథాపరివ్యయం సర్వమధికం దేయమేవహి। నగ్నప్రచ్ఛాదనం హ్యే తదిత్యాహు స్తంత్రవేదినః॥

—(*) నగ్న ప్రచ్ఛాదన ప్రయోగః. (*)—

౭౭. కర్తా ప్రాణానాయమ్య। దేశకాలౌసంకీర్త్య మమ [illegible] నేన గ్నత్వనిర్హరణార్థం నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యం శ్రాద్ధమామద్రవ్య [illegible] విధానేన కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। శిష్టంబ్రాహ్మణ మాహూయపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేభవతాక్షణః కర్తవ్య ఇతినిమంత్ర్య గోమయేన వర్తులం మండలం కృత్వా తిలదర్భగంధా నిక్షిప్య। పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతనగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదంతే పాద్యముపతిష్ఠత్వితి పాద్యం దత్వా పాదప్రక్షాళనం కృత్వాచమ్య ప్రాణానాయమ్య భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మకరిష్య ఇతి సంకల్ప్య భోజనస్థానం తూష్ణీం దర్భేణ సంమృజ్య నిరస్యాపఉపస్పృశ్య తిలోదకేనావోక్ష్యస తిలదర్భోదకేన ఆమద్రవ్యం బ్రాహ్మణమాత్మానంచత్రిఃప్రోక్ష్య సంపాదితాః పదార్థాఃదేశతః కాలతశ్చశ్రాద్ధయోగ్యా భవంత్వితి బ్రూయాత్। పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాద నైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధ ఇదమాసన ముపతిష్ఠ త్వితిబ్రాహ్మణస్య వామపార్శ్వే ఆసనం దద్యాత్। పితుర్నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేక్షణఃక్రియతామిత్యుక్తే ఓంతథేతి ప్రతివచనం। ప్రాప్నోతు భవానిత్యుక్తే ప్రాప్నవానీతి ప్రతివచనం। బ్రాహ్మణస్య పురతోదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేష్వర్ఘార్థంపాత్ర ముత్తానం దక్షిణాగ్రంసాదయిత్వా తస్మిన్పవిత్రంనిధాయ ప్రోక్ష్యతిలాన్నిక్షిప్య తూష్ణీమర్ఘార్థ ముదకంనినీయ పితరంగోత్రం శర్మాణంప్రేతంఇమాంల్లోకాన్ ప్రణయామిహి ఇతి తిలానవకీర్య అర్ఘ్యపాత్రే అమీగంధా ఉపతిష్ఠంతు। పుష్పార్థంతిలా ఉపతిష్ఠంతు। పిత్రేగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయవోష్టం గృహాణేత్యభిమంత్ర్యప్రేతపాత్రంసంపన్నముపతిష్ఠతామర్ఘ్య ఇత్యు

[illegible] పవిత్రాంనిధాయ పితః గో [illegible] ఇదం తే [illegible] మ్యుపతి [illegible] దద్యాత్ తతః॥ [illegible] విచ్ఛిద్య [illegible] పితఃగోత్రశర్మన్ [illegible] ఉపతిష్ఠంత్వితి గం ధందత్వా [illegible] ప్రదాయ, అలంకా [illegible] ప్రేతస్య వస్త్రప్రచ్ఛాదనా [illegible] ప్రావరణీయార్థంచ ఇదం [illegible] సూత్రస్య [illegible] దద్యాత్ । తతస్తూష్ణీం [illegible] శ్రీనివాస్తో ఆమార [illegible] పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతన [illegible] సపరికరం పితాగోత్రశ్శ ర్మా [illegible] బ్రాహ్మణాస్త్వాసన నీయార్థ [illegible] రాజతం పాత్రమక్ష యవటచ్ఛాయ [illegible] ప్రేతా [illegible] పోప [illegible] నస్త్రప్రచ్ఛా దనార్థే [illegible] దద్యాత్ । తతః ఏవం గుణ విశేషణవిశిష్టా [illegible] పితా [illegible] ప్రేతముద్దిశ్య మ [illegible] వస్త్రప్రచ్ఛాదనార్థే [illegible] దిష్ట శ్రా [illegible] పితుః [illegible] తృప్తి ద్వారా సస్మత్య నిస్తారణ [illegible] తతః ప్రాణానాయమ్య । పితు [illegible] ప్రచ్ఛాదనార్థే [illegible] దిష్ట శ్రాద్ధే పిండప్రదాన [illegible] బ్రాహ్మణస్య పురతో దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ ఆస్తీర్య [illegible] ముపతిష్ఠత్వితి తస్మిన్ తిలోదకం నిసీయ పిత్రే గోత్రాయ [illegible] ప్రచ్ఛాదనార్థే [illegible] దిష్ట శ్రాద్ధ [illegible] తిల [illegible] పిండం దద్యాత్ । పిండ [illegible] తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకం దత్వా పితరంగోత్రం శర్మా ణం ప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతేన పిండప్రదానేన పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేత స్యతృప్తిరస్త్వితి వాచయేత్ ॥ యద్యద్దదాతి విప్రేభ్యః శృతంవాయదివా

శృతం। తేనాగ్నౌ కరణం కుర్యాత్పిండాంస్తైనైన నిర్వపేత్ ॥ పిండదానం పరిత్యజ్య యశ్శ్రాద్ధం కురుతేద్విజః। సంతతేన్ప్రవినాశాయ పిండదాం హారణాయచేతి॥ బ్రాహ్మణస్య కరశుద్ధి కృత్వా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యదత్తం శ్రాద్ధముపతిష్ఠతా మిత్యుక్త్వా ఉపవీతీ అభిరమ్యతా మితిబ్రూయాత్ । అభిరమతాస్మ ఇతి ప్రతివచనం । పిండమప్సు విసృజ్య ఆచామేత్ । నగ్నప్రచ్ఛాదనస్య శ్రాద్ధరూపతానాస్తీతి కేచిద్వదంతి। కిం తుసరూపతైవ। అశక్తస్తువాస స్తండులపూర్ణపాత్రమాత్రం వా దద్యాత్॥

—(*) అథ నవశ్రాద్ధవిధిః (*)—

౭౮. తతో నవశ్రాద్ధాని అనాహితాగ్నె ర్మరణ దినాదారభ్య విషమదినేషుకర్తవ్యాని॥యథా॥ ప్రథమేహ్ని తృతీయేహ్ని పంచమేసప్తమే తథా। నవమైకాదశేచైవనవశ్రాద్ధముచ్యతే। అత్రవ్యవస్థామాహ॥ శాస్త్రేషు నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయనశాఖినః। ఆపస్తంబాద్యశాఖిన్యస్తు షడ్వా పంచాన్యశాఖినః । కేచిత్పంచైవనవమం భవేదంత రితిం బ్రువతి । ఏకాదశేహ్నితత్కుర్యా దితిస్మృతికృతోవచః ॥ క్రమాగతానాంచ సంక్రమణాది నిషేధోనాస్తి। నవశ్రాద్ధానిసర్వాణి నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా । అను్యత్ర కానికార్యాణి తంత్రమేవవిధీయతే ॥ పూర్ణాశ్రమః॥ శ్రాద్ధానిచామంత్రకకర్మకాని దశాహమధ్యే విహితానియాని । అన్యానిసర్వాణి సమంత్రకాణిత్యుక్తం మునీంద్రైస్స్వవిశేషఏషాం॥ ఇతి॥ తత్రాపవాదోపి శేషః॥పంచమ సప్తమేవాహ్ని దాహకర్మణి సత్యపి । నవశ్రాద్ధాని పూర్వాణి తావన్త్యాతానితద్దినే। తావంత్యేక దినేకర్తుమశక్తశ్చే త్కధంచన॥ ఆసాంఏకమనుష్ఠాతుశిష్టం కార్యానచాంతరఇతి ॥ త్రికాండిః॥ కించ । నవశ్రాద్ధే షుపూర్ణేషు పూర్ణేదహనకర్మణి । ఊర్ధ్వందశాహాదుత్కృష్టే పునర్దహనమాచరేత్ ॥ ఇతికల్పకారికా ॥ అత్రదహన శబ్దాదశాహవాచకః ॥ నవశ్రాద్ధానిసర్వాణిప్రేతతృప్తికరాణీతు । ఆద్యానిషోడశైతాని ప్రేతత్వస్యనివృత్తయే। సపిండీకరణశ్రాద్ధం పితృత్వ ప్రాప్తయేమతః ॥

—(*) అథ నవశ్రాద్ధ ప్రయోగః. (*)—

౭౯. తతః॥ ప్రాణానాయమ్య । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతత్వప్రాప్త్యర్థం ప్రథమాహ్నిక నవశ్రాద్ధమామద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్ట విధానేన అద్యకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య సర్వమమంత్రకం కుర్యాత్ । బ్రాహ్మణ నిమంత్రణాది నగ్నప్రచ్ఛాదన వత్సర్వ మమంత్రకంకుర్యాత్ । నవశ్రాద్ధేషు ఇత్యాది

శ్నపిండప్రాసనాంతం ॥ పూర్వవత్ ॥ అథాన్యత్ర నిర్ణయః —
ని సమాగోప్యమృతశ్చేత్తత పుత్రాదిః ప్రేతస్య దక్షిణం పాణిం
సమీపేనిధాయ। ఉపావరోహజాతవేద ఇమంతగ్ంస్వర్గాయలోక
ప్రజానన్। ఆయుఃప్రజాగ్ం రయిమస్మాసుధేహి ప్రేతాహుతిశ్చ
స్వాహా । ఇతిమంత్రంజపేత్ ॥ అనేనాగ్నిరాగతోభవతి । తథా।
శ్రద్ధతిస్త్వేవ మాత్మన్యారోప్య చేన్మృతః। ప్రేతస్యదక్షిణా
గ్నౌనిధాయహి । ఉపావరోహజాతవేద ఇమంతమితిమంత్రతః।
ప్రవాసీచేత్తత స్తేనాఖిలంచరేదితి ॥ యద్యనుగతాగ్నిః పురుషః
పుత్రాదిః ప్రేతాధానంకుర్యాత్ । కథం । అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య
త్వా ద్వాదశగృహీతేనాజ్యం గృహీత్వాతూష్ణీంజుహుయా
క్తం ॥ అథానుగతవహ్నిస్తు యజమానోమృతోభవేత్। ప్రే
తః కుర్యాదిత్యాప స్తంబభాషితం ॥ ద్వాదశగృహీతమాపూర్య
జ్యసంస్కృతే। తూష్ణీమేవజుహోతీతి ప్రేతాధానముదీరితం॥
పితాదూరస్థః గృహేమాతామృతా । అథవామాతృసమీపే
న్యత్రపితామృతః। తదౌరసపుత్రస్సమీపస్థోపి తదాగమనపర్య
త్వ దైహికంనకుర్యాత్ । తథా । దూరేసాగ్నిఃపతిః పత్నీ
తసాగ్నికా । దూరేపతిర్మృత స్తత్రాప్యుత్కర్ష స్మృతిచాత్మ
గ్నిరహితాపత్నీ దూరేస్థితా అన్యత్రానగ్నికః పతిమృతః ।
పుత్రః ఆసన్నశ్చే త్పూర్వోక్తప్రేతాధానం కృత్వాదహేత్ ।
సన్నశ్చేత్పశ్చాత్కుర్యాత్ ॥ తథా। పత్నీదూరేమృతానగ్ని
త్తదౌరసః । ప్రేతాధానంతదాకుర్యాన్నోచే దుత్కర్ష ఇష్యత
సాగ్నికః పితాదూరేస్థితః గృహేగ్ని రహితామాతామృతా ।
పుత్రస్సమీపస్థశ్చేత్ । ప్రేతాధానంకృత్వాదహేత్ । తథా॥
నగ్నికస్తుమాతా మృతాయదిస్యాత్సుత ఔరసశ్చేత్ ॥ సంధా
దధీత సర్వామంతేష్టిమాత్మానమితి శ్రుతిర్హి । యదిదంపతీ
కయోరేకత్రమృతి ర్భవేత్తదౌ రసపుత్రోప్యసమీపస్థః తదా
ప్రేతాధానంకుర్యాత్ । భర్తాపత్న్యాః కుర్యాదేవ ॥ తథా
త్న్యాంసత్యాంసుతాభావే ప్రేతాధానంయదిష్యతే। పత్న్యా
రాభ్యాం పత్న్యాశ్చైవంహినిర్ణయఇతి ॥ అపరోవిశేషః ॥
గతః పితోర్మృతిరతోభవేద్యది । లౌకికాగ్ని ర్భవేత్తత్రకే

చివాహుర్మనీషిణ ఇతి ॥ పశ్చాచ్ఛన్మృతస్య కుర్వంతి కేచి దుత్తపనాగ్నినా । పశ్చాచ్ఛన్నమృతానాం పత్నీనాంపతి వహ్నినా సంగ్రహా ఇతి॥ పరివ్రాజక సుత్తిష్ఠే చ్ఛన్నమృతాకస్మాత్తుపూర్వకం । ఔపాసనాగ్నింసంధాయ దహేత విధవస్మృతిః॥ విధవాం విధురంకన్యాందహే దుత్తపనాగ్నినా ॥ తత్ప్రకారం ॥ వన్యముష్టిం ప్రజ్వాల్యతస్మిన్నగ్నావన్యముష్టిం ప్రజ్వాల్యతమగ్నిం నృశీకరోతి । అయముత్తపనాగ్నిః ॥ దర్భేష్వగ్నిం సమారోప్య పునర్దర్భేషుసంస్థితం । పునర్దర్భేషుసంస్థాప్యద్వృఢీభూతం ప్రకల్పయేత్ ॥ కపాలతపనాఖ్యాతో వన్యముష్ట్యాత్రిరావృతః । పునర్ముష్ట్యంతరారూఢో వహ్నిరుత్తపనాహ్వయఇతి ॥

—(*) అధ కపాలాగ్ని నిర్ణయః. (*)—

౮౦. బ్రహ్మచారిణాం కపాలాగ్ని నాదహేత్ ॥ తత్ప్రకారం । ఘటకపాలమగ్ని సమానందగ్ధ్వా తత్రతుషాదీని నిక్షిప్య బలవంతం కరోతి । అయంకపాలాగ్నిః ॥ యథా ॥ కపాలమగ్ని వదగ్ధ్వాతుషాదీన్యత్ర నిక్షిపే దితి । ప్రజ్వాలయేత్తమగ్నించ కపాలాగ్నిరుదీరితఇతి ॥

—(*) అథ ద్విపత్నీ కస్యాగ్ని నిర్ణయః. (*)—

౮౧. యదిద్వితీయవివాహే ఔపాసనాగ్నౌ కృతేకాల నశాత్పత్న్యో రేకామృతా, తదాసర్వౌపాసనాగ్నినాతాం దగ్ధ్వాతస్యాః క్రియాంతే స్థితయాభార్యయాసహవివాహప్రధానహోమంకృత్వాపూర్వవదాచరేత్ । తథా । పూర్వౌపాసన వహ్నౌతు యస్యోద్వాహః పరః స్మృతః । తస్యైకపత్నీ విగమేకృత్స్నం వినియోజయేత్ । తతస్తస్యాః క్రియాంతేతుస్థితయాశహభార్యయా । ప్రధానోద్వాహహోమాన్యత్కృత్వా పూర్వవదాచరేదితి । యదిద్వితీయవివాహం లౌకికేగ్నౌకృత్వాశాస్త్రోక్తవిధినా ఔపాసనాగ్నిద్వయసంసర్గే కృతేయద్యేకాపత్నీ మృతాతదా పరిత్యక్తౌపాసనాగ్నిం ద్విధావిభజ్య ద్వయోర్భాగయోరగ్నౌ వివిచయస్వాహేతి ప్రత్యేక మాజ్యాహుతింహుత్వా దక్షిణభాగం జ్యేష్ఠాయాఉత్తరభాగం కనిష్ఠాయా ఇతినిశ్చిత్యయా భార్యామృతాతాంతేన భాగేనదహేత్ । తథా । లౌకికాగ్నావితరోద్వాహం కృత్వాసంసృష్టవహ్నిమాన్ । తస్యైకస్యాం మృతాయాంతు విభాగాగ్ని మునీరితః॥ విభజ్యవహ్నింప్రత్యేకం భాగయోస్తు పృధక్పృథక్ । పూర్ణాహుత్వా వివిచ్యాగ్నిమిష్ట్వాభాగం వినిర్దిశేత్ ॥ పూర్వస్యా దక్షిణంభాగ మితరస్యాస్తథేతరం । యాతుయస్య మృతాభార్యా తద్భాగం వినియోజయేత్॥ అపరోపి శేషః॥

కస్యాం మృతాయాంతు పత్న్యామన్యావివాహితా ॥ తథాచేత్పత్యురకాగ్ని స్తూష్ణీం
రజేత్తనోరితి ॥ త్రికాండీ। బహుపత్నీకస్యాప్యేవ మేవన్యాయేన భాగద్వయంకృ
త్యేష్టాయైదక్షిణాం భాగందద్యాత్ । అన్యాభ్య ఉత్తరభాగందత్వాస్థితాభిః సహపూర్వ
వసేత్॥ ఏతాన్యగ్న్యుత్పత్తి విషయవచనాని- కల్పకారికోక్తా న్యనాహితాగ్ని విషయా
ణ్యగ్న్యుత్పత్తినిణయః॥

—(*) శ్మశాననీత శవజీవనే. (*)—

౮౨. అథ శ్మశాననీతస్య శవస్య యదిప్రాణ స్సమాయాతి ॥ తత్రాహనారదః॥
శ్మశాననీతోయః ప్రత్యుజ్జీవతిమానవః । స్వస్థోవాభవతిక్షిప్రం పునరాయాతివం
। సదేశఃక్షీయతేక్షిప్రం పరచక్రేణహన్యతే ॥ యమందృష్ట్వాతతశ్శాంతిం సక్షీరాన్న
ృతం । ఘృతం చజుహుయాద్విద్వాన్ హుతాంతే భూరిదక్షిణాం । సావిత్ర్యాష్టసహ
క్షీరై శ్శాంతించకారయేత్ । కపిలాగా స్తిలావాసో దేయంయమమతం తథేతి॥

—(*) దహ్యమానాగ్ని నష్టౌ. (*)—

౮౩. దహనసమయే వర్షాదినా అగ్ని శమనంచేత్ కృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా పునర
మత్వాద్యతంత్రావృత్తిం వినాశవశేషందహేత్ ॥ కారికా । దహ్యమానేతు శావాగ్ని
ష్యత్కృచ్ఛ్రత్రయంచరేత్ । సర్వ్యారవద్వహ్నిమాదాయ తంత్రావృత్తిం వినాదహేత్ ॥
సమాధానత్వాత్ ॥

—(*) పాషాణనష్టౌ. (*)—

౮౪. దశాహమధ్యేపాషాణః ప్రమాదాద్యదినశ్యతి। పాషాణమన్యం నిక్షిప్య పునరా
పేజ్జలం॥ శిలానాశే విశేష మాహమనుః ॥ శిలాది నాచోపహతే తతోన్యా మాయాత
త్రేణనిధాయదర్భైః । యమాయసోమం సునుతేతి మంత్రైః స్రువేణహుత్వా । తిభిరా
గ్నేః ఆశౌచమధ్యే పాషాణం యదీనశ్యే త్పునశ్శిలాం। స్థాప్యదత్తాంజలీన్ పిండాన్
త్యాహగౌతమః । స్మృత్యంతరే॥ యదినష్టోమృతోవాపి పాషాణః ప్రథమాహ్నికం ।
ణమన్య మాదాయ పూర్వ దత్తాంబు నిక్షిపేత్ ॥ స్థలభ్రంశే శిలాపాత్ర కర్తృద్రవ్య వి
శే । ప్రాజాపత్యత్రయంకృత్వా జలంపిండాన్ పునః క్షిపేదితి॥ నష్టపాషాణస్య పునః
విశేషమాహ॥ నష్టం యదిస్యాత్పునరేవ దృష్టం తత్తాంజలిం నైవవిధిః క్రమేణ । ఇ
యుగేత్యశ్మయుగం ప్రయుజ్యతత్రైవ సర్వంవిహితం విధేయమితి । నష్టపాషాణస్య
ప్రాప్తౌ ॥ ఇమేయుగేయుత మానేయదైతం । ప్రదాంభరన్మామపాదేవయంతః ।
ర్గ స్థమునాకం విదాన్వోపస్థేభవతు మిందవేన ॥ ఇతిమంత్రేణశిలాద్వయం సం
్య శేషోదకాం జలీన్దద్యాత్ ॥ * ॥ దేవలః॥ నష్టాశిలాస్యాత్పునరేవదృష్టా దత్వాంజలిం
దినక్రమేణ । ఇమేయుగేత్యశ్మయుగం ప్రయుజ్యతత్రైవ సర్వంవిహితంవిధేయమితి॥

—(*) ప్రథమేహ్ని స్థాపిత శిలానాశేకర్తవ్య ప్రయోగమాహ. (*)—

౮౫. అన్యశిలామాదాయ ॥ ఆయాతుదేవ స్సుమనాభి...శత్రుహాస్తేతి మంత్రేణ

లాందర్థేణరావేష్ట్య పూర్వవత్కేశవాదినామభిః స్నాపయిత్వాతత్రాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యా
తుష్యాత్ర ప్రయోగంకృత్వా ఆజ్యసంస్కారాంతే పరిషిచ్య, చతుర్గృహీతం సా... గృ
హీత్వా। యమాయసోమగ్ సునుత...అరంకృతస్స్వాహా । యమాయేదం ॥ యమాయ
ఘృతవత్ —ప్రజీవసేస్వాహా । యమాయేదం ॥ యమాయ మధుమంతిగ — మధిక్షిప్తి
స్వాహా । యమాయేదం ॥ ఇతిత్రిభిర్మంత్రైరాజ్యాహుతీర్హుత్వా పూర్వవత్పాం ...
పిండాన్ పునఃదద్యాత్ ॥ ఇతిశిలానష్ట ప్రాయశ్చిత్తం॥

—(*) పునర్దహనేరాత్రౌ పైతృమేధికారంభనిషేధః. (*)—

౮౬. స్మృత్యంతరే । నరాత్రౌ పైతృకం కర్మకుర్యాన్నైమిత్తికంవినా । ప్రేత
కార్యాణికుర్వీతనగ్న ప్రచ్ఛాదనంవినా । అత్రరాత్రౌప్రేత దాహాదికర్మయద్విహితం తన్ము
ఖ్యదేహ సంస్కారవిషయం॥ ప్రేతదాహాదికం కర్మనగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా । నరాత్రౌ న కు
ర్యాత్సంధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థకం । నరాత్రౌ ప్రారభేత్పైతృమేధికం దహనాద్యం పైతృమేధి
కం॥ ప్రారబ్ధంచేద్దివాకార్యంరాత్రావపి సమాపయేత్ । ప్రేతదాహాదికంకర్మ నరాత్రౌ
నిషిద్ధం తదస్థ్యాది దాహవిషయం॥ దివానాయది వారాత్రౌ మధ్యాహ్నే నిశిసంధ్యయోః ।
నగ్నప్రచ్ఛాదనంకార్యం దాహానంతర చోదనాత్ । అత్రరాత్రావపినగ్న ప్రచ్ఛాదనం
కార్యమిత్యేతద్దహనానంతర్య కర్తవ్యోద్యోతనార్థకం । నతునిశ్యధికార ప్రమాణార్థకం । అ
న్యథా॥ తిలోదకం పిండదానం నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాం
యదికుర్యాన్నిరర్థక మితిగోభిలవచన విరోధాత్ ॥ * ॥ గతె గస్త ముహూర్త రాత్ర...
గ్య కాలేతుదుర్లభే । శ్వఃప్రాతరిష్టం దాహాదిసహాపిస్తేన దుష్యతీతికేచిత్॥

—(*) శ్వాదివ్యవాయే. (*)—

౮౭. అత్రకృచ్ఛ్రత్రయం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వావ్యాహృతి భిరాజ్యాహుతీర్జుహు
యాత్॥ కారికా॥ శవాగ్నిమధ్యే వ్యవాయే పురుషశ్వాన గర్దభాః । కృచ్ఛ్రత్రయం వ్యా
హృతీనాం జుహుయాదాహుతీస్తతః। ప్రాయశ్చిత్త విశేషస్య యస్యనోక్తోవిధిర్భవేత్తదా। హుతా
తవ్యాజ్యాహుతిస్తత్ర భూర్భువస్స్వరితీష్యతే ॥ ఇతిజయంతః॥

—(*) శవాగ్నిపతనే. (*)—

౮౮. అగ్నిపతనేపి తథైవకృచ్ఛ్రత్రయం పూర్వవద్వ్యాహృతీ భిర్జుహుయాత్ ॥
గ్రామశ్మశాన యోర్మధ్యే ప్రేతాగ్నౌపతితేయది । కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రకుర్వీత పూర్వవచ్చా
గ్నిముద్ధరేత్॥ * ॥ తథాచాపస్తంబః॥ * ॥ గ్రామశ్మశాన యోర్మధ్యే పతితే ... ॥
పునరగ్నింప్రతిష్ఠాప్య ప్రేతాహుతి పురస్సరమితి॥

—(*) శవపతనే. (*)—

౮౯. శవపతనేవిశేష మాహనారదః॥ శవశ్చనీయమానశ్చ భూమౌచనిపతేద్యది। కుటుంబ
...ణాంతస్యధనధాన్యకులక్షయం॥ఇమారుద్రేతి జుహుయాత్కూష్మాండైస్సర్పి షాహుతీః। ఆహుతీ
ర్హ్యాస్తేతు హోమశ్చకథితో భవేత్ ।వృషంతుదక్షిణాందద్యాత్తతస్సంపత్స్య తేశుభమితి॥

—(*) [illegible] (*)—

౯౦. జాతూకర్ణ్యస్మృతి ॥ * ॥ [illegible] ॥ గాత్రస్పర్శనహీనస్తు [illegible] ॥ [illegible] యేన్స్వహీమాం [illegible] । [illegible] కారయేత్ ॥ [illegible] । యస్తు [illegible] । [illegible] త్త్వాపస్య [illegible] ॥ ఇతి ।

—(*) శూద్రాదిభిః [illegible] (*)—

౯౧. మనుః॥ నవిప్రం స్వేషుతిష్ఠత్సు మృతం శూద్రేణ హారయేత్ । [illegible] ॥ [illegible] స్మరణాత్ । [illegible] । తత్వంహి సదాతస్య [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

౯౨. [illegible] ॥ [illegible] । యథా [illegible] యథాక్రమం ॥

—(*) పిండే వాయసైః [illegible] (*)—

౯౩. దశాహే [illegible] । [illegible] ॥

—(*) పిండస్య [illegible] ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౯౪. తత్రగోభిలః॥ [illegible] । [illegible] త్రయం ప్రకుర్వీత అన్య [illegible] । [illegible] గ్రామకుక్కుటకైరపి । [illegible] ప్రమాద [illegible] పంచపంచ చతుర్థ్యే [illegible] । తథా॥ [illegible] ప్రమాదాత్స్పృశేద్యది । [illegible] చతు [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] । బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞాతః ప్రాజాపత్యేన శుధ్యతి॥ [illegible] । [illegible] ॥ నచాత్ర [illegible] । [illegible] పిండోయ [illegible] । ప్రాజాపత్యత్రయం [illegible] పునః పిండాన్ సమాచరేదితి॥ దేవలః॥ [illegible]

శా శేషే.తత్రైవచ । నవశ్రాద్ధానిదేయాని యథాకాలం యథాక్రమం ॥

—(*) దశాహమధ్యే దర్శసంక్రమాదౌ. (*)—

౯౫. మాతాపిత్రోస్సదాకుర్యాద్యావద్దశమవాసరం। ఉదకంపిం
డదానంచ దశమాత్తునివర్తతే। ఇతి॥ పుత్రీసుతదత్తకఔరసాదివ్యతిరిక్తా
దశాహాంత తిలోదకపిండాన్ అమావాస్యాయామేవదద్యుః ॥ తథాక
పర్దిః । దశాహమధ్యే యదిదర్శఆపతేద్దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్ ।
పుత్రీసుతోదత్తకఔరసశ్చ శేషాస్సుతాస్తత్ర సమాపయేయురితి॥

—(*) అమాయాంమరణే. (*)—

౯౬. అమావాస్యాయాం మృతస్యతిలోదకపిండాన్ ప్రతిదినందద
ద్యుః ॥ అమాయాం మరణంయస్య తస్యపిండోదకక్రియా । ఆదశాహా
త్ప్రతిదినంకారయేత్ స్మృతిశాసనాత్ ॥ యఃకశ్చిచ్చతుర్దశీక్షణేమృతః ।
తతః అమావాస్యాభవేత్ । తహిౕ అమావాస్యాయామేవతిలోదకపిం
డాన్దద్యాత్ ॥ గృహ్యపరిశిష్టే ॥ చతుర్దశీక్షణమృతస్తత్రప్రాప్నోత్య
మాతిథిః। పిండోదకం దశాహాంతం తస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్ ॥

—(*) దశాహమధ్యే సంక్రాంతౌ. (*)—

౯౭. దశాహమధ్యేసంక్రాంతౌ తస్మిన్సమాపయేయుః ॥ తథా ॥
దర్శస్సంక్రమణంవాపి దశాహాంతస్సమాపతేత్ । తావత్తైవోత్తరంతంత్రం
సమాప్యమితినిశ్చయః ॥ భవిష్యత్పురాణే ॥ ప్రవృత్తాశౌచతంత్రస్తు య
దిదర్శఃప్రవర్తతే। సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రంసమాచరేత్ ॥
పైఠీనసిః ॥ ఆద్యేందవేతుకర్తవ్యాః పిండదానోదకక్రియాః। ద్వితీయేంద
వేతుకుర్వాణః పునశ్చైవంసమశ్నుతే ॥ ఏతన్మాతాపితృవ్యతిరిక్తవిషయం॥
తద్విషయేవిశేషమాహ । గాలవః ॥ పిత్రోర్దాశౌచమధ్యేతు యదిదర్శస్స
మాపతేత్ । తథానైవోత్తరంతంత్రం సమాప్యమితినిశ్చయః। దశాహ
మధ్యేదర్శశ్చేత్పిండదానం తిలోదకం । వినాపితృభ్యామన్యేషాం దర్శే
నైవసమాపయేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చేత్తంత్రంసర్వంసమా
పయేత్ । పిత్రోస్తుయావదాశౌచం తావత్కుర్యాదతంద్రితః। ఆశౌచ
మధ్యే విధుసంక్షయేపి దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్। పుత్రీసుతోదత్తక
ఔరసశ్చ శేషాస్సుతాస్తత్ర సమాపయేయుః। దశాహమధ్యేదర్శశ్చే
త్తోయంపిండం సమాపయేత్ । మాతాపితృభ్యామన్యేషాం దర్శేనైవస
మాపయేత్ । ఇందుక్షయేపిసంక్రాంతౌ పాతేసర్వం సమాపయేత్ । ఇ

లాంజలే విసృజ్యాథ దశాహే తంత్రమాచరేత్ । ఆదశాహం బహిస్స్నానం కుర్యాత్పూర్వవదన్వహం । శిలాంజలేవిసృజ్యాథ దశాహే హోమమాచరేత్ ॥ ఇతిపాఠాంతరం ॥ చంద్రదర్శేబలిర్నైవ దేయః ప్రేతస్య శాంతయే । యదిదద్యాద్ద్వి చంద్రేన్నం దాతుః కులవినాశనం ॥ దద్యాదితి సపిండానాం సమానోదకినాంతథా । ద్విచంద్ర దర్శనాత్సద్య స్సకలం కర్మనశ్యతి । ఏతన్మాతాపితృ వ్యతిరిక్తవిషయం ॥ తథా ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ బలిర్ద్వి చంద్రే దృష్టేపిస్యా త్పిండాస్థి శవదాహకం। చంద్రద్వయేపి కర్తవ్యా మాతాపిత్రో ర్బలిక్రియా ॥ గౌతమః ॥ అంతర్దశాహేదర్శశ్చే త్తత్రసర్వం సమాపయేత్ ॥ పిత్రోస్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండం జలాంజలినితి ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ ద్విచంద్రదర్శనే దోషోమాతాపిత్రోర్న విద్యతే । అన్యేషాంతు సపిండానాం దర్శేనైవసమాపయేత్ ॥ మాతాపితృవిషయేపిండా ద్యపకర్షం దేశకాలో పప్లవాదా వాహగాలవః ॥ పిత్రో రాశౌచమధ్యేతు యదిదర్శ స్సమాపతేత్ । తావత్తైవోత్తరంతంత్రం పర్యవస్యే త్త్రిహాత్పరం ॥ తదాహ స్మృతితత్వనిర్ణయే ॥ రాష్ట్రస్యోపప్లవే బాధే త్వంతరావాపిసంకటే । పిత్రోరపి తథాదర్శే పిండానాం భ స్సమాపయేత్ । ఉపప్లవేమహామారే ఉపసర్గేమహాభయె । పిండోదకేచకుర్వీంతు పిత్రోరపిసమాపయెత్ ॥ సంగ్రహే ॥ ప్రాప్తకాల మతిక్రమ్య నకుర్యాచ్చేద్బలిక్రియాం । ఆప్రదానాత్క్రియాస్సర్వాః తదహ్న్యేవతుకారయెత్ ॥ అతిక్రమ్యప్రవర్తేరన్ ప్రేతాయైవ ప్రకల్పతే । ఏకోద్దిష్టాదియుక్తేషు కాలేషుపరికల్ప్యతే॥

—(*) అథానుగమన విధిః. (*)—

సూ. స్నానంశరీర శుద్ధిశ్చ క్రియతే । ప్రేతంచిత వధూర్యాహ్య । తతః పత్నీమియం నారీతి ప్రేతసమీపె శాయయిత్వా ఉదీర్ష్వనారీతిమంత్రోనాస్తి । ఉత్థాపనా భావాత్ । హస్తసంమార్జన ప్రభృత్యుభయోస్తత్రేణకుర్యాత్ । అర్థలోపాత్పూర్వ తంత్రనివృత్తిః । దహనోపస్థాన హోమమంత్రేషు ద్వివచనేనోహః కార్యః। తద్యథా ॥ మైనామగ్నేవిదహోమాభిశోచోచా మైనయోస్త్వచౌ చిక్షిపోమాశరీరె । యదాశ్రితం...జాతవేదోథమెవౌప్రహిణుతా త్పితృభ్యః ॥ శ్రుతంయదా కరసిజాతవెదోథేమెనౌ పరిదత్తాత్పితృభ్యః । యదాగచ్ఛతో సునీతి మెతామథాదెవానాం వశనీర్భవాతః । సూర్యంవా చక్షుషీగచ్ఛతాం । వాతమాత్మా

నౌద్యాంచగచ్ఛతం, పృథగేవచ ధర్మిణా । అపోవాగచ్ఛతాం యదితత్రనాం
హి తెటమవిషు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః। యమేతయోః పథోగోప్తారః। యమేతయోః
పథోరక్షితారః । యమేతయోః పథోభిరక్షితారః ॥ అన్యత్సర్వం సమానం॥
అగ్నిశ్చరుస్తథా హోమఉపస్థానం తథైవచ । సకృదేతద్వికర్తవ్యం పిండ
దానోదకంవినా । పిండంశ్రాద్ధం పృథక్పృథగితి పాఠాంతరం ॥ అనుగచ్ఛతి
యానారీమృతం భర్తారమంజసా । అస్థిసంచయనాంతోస్యా భర్తుస్సంస్కా
ర ఏవహి । చితాధిరోహణేచైవ సంస్కారో నవిశిష్యతే। అస్థిసంచయనం
కర్మ దశాహ హవనంసకృత్ । నగ్నప్రచ్ఛాదనాదీని శ్రాద్ధానిచ పృథ
పృథక్ । ఆవృత్తిః పంచ మంత్రాణాంచయనేశిరఆవితః । అన్యస్యమం
త్రజాతస్య నావృత్తిః క్రియతేబుధైః। అనుయానేతుకర్తవ్యం పృథక్పిండం
తిలోదకం । కుర్యాత్తిలోదకానాంతు దానముక శిలాగతం । పృథగ్బహి
శ్చదాతవ్యా సహాసంస్థితయోస్తయోః॥ ఏకచిత్యాం సమారుహ్య దంపతీ
యవిసంస్థితౌ। తయోస్తు యుగపత్కార్యా ద్దహనాద్యాః క్రియాస్సుతైః॥
బర్హిరేకం పృథక్పిండాః తథాచైవోదక క్రియాః। అస్థ్నాం సంచయనంవా
పి పృథక్సంకల్ప్యతుంభయోః ॥ పృథగ్విప్రాశ్చ నిర్దిష్టాః పుణ్యాహాశ్చైవ
ఇష్యతే॥ స్మృత్యంతరే॥ పృథగ్దానం చోదకస్య పిండంశ్రాద్ధం పృథక్పృ
థక్ । ఏకకాలగతాసూనాం బహూనా మథవాద్వయోః॥తంత్రేణదహనం
కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంకుర్యాత్పృథక్పృథక్ । దంపత్యో రేకదామృత్యౌ ద
హేదౌపాసనాగ్నినా । పృథక్పుత్రేణ కర్తవ్యాః పిండదానోదకక్రియాః। న
గ్నప్రచ్ఛాదనం శ్రాద్ధం నవశ్రాద్ధం తథైవచ । వృషోత్సర్గం మాసికాని
సపిండీకరణం పృథక్ ॥ అత్రపిత్రో ర్గోత్రయోః...శర్మణోః ప్రేతయోరి
తి సంకల్పః। నవశ్రాద్ధం యథాకాలం పృథగేవ సమాపయేత్ ॥ పిండదా
నాం జలంచైవ ఏకాహ ముభయోః పృథక్ । ఏకకాలే క్రమేణోభయోః
పృథగేవాద్యాదిషోడశ శ్రాద్ధానికుర్యాత్ ॥ తథాచోక్తం॥ అస్థిసంచయనం
హోమం దశాహ హవనంసకృత్। కీకసానాంతు సంస్కారః పృథగేవ త
యోర్మతః। మిళితానాంతు సంస్కారో న్యాయ సిద్ధోపినోమతః ॥ నవశ్రా
ద్ధం సపిండాంతం భిన్నకాల మృతావితి కల్పకారికా ॥ తత్రఅన్యస్మిన్ దివ
సే అగ్నిప్రవేశశ్చేత్కథం॥ తత్రాహ। పతివ్రతాన్యత్ర దినేనుగచ్ఛేద్యా
స్త్రీపతించిత్యధిరోహణేచ। దశాహాతో భర్తురఘస్యశుద్ధిం శ్రాద్ధద్వయం
త్పృథగేక కాలఇతి కాత్యాయనః॥ పూర్వేద్యుః ప్రమృతం పతింపర

దినేయాస్త్రీ కృశానుంగతా తస్యాస్తత్ప్రీతి నాసరం తదఖిలం దాహంక్రి యావాసకృత్। స్యాచ్ఛ్రాద్ధం పృథగేవ వారిసలిలం పిండంవృషోత్సర్జనం సాపిండ్యం పరతోను మాసికవిధిం కుర్యాన్మృతాహంసుధీః ఇతి॥ జీవే భర్తరియా నారీతస్మై శ్రాద్ధం సమర్పయేత్। దినాంతరే మృతేతస్యాః కాలభేదం నకారయేత్ ॥ అనుగమనే సపిండీకరణం ॥ అనుగమనే సపిండీ కరణం పూర్వంభర్తుః కృత్వాపశ్చాత్తద్భర్తృపితృ పితామహైస్సహాస పిండీకరణం కుర్యాదితికేచిత్॥ అన్యేతు శ్వశ్వాదిభిః సహ సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహుః॥ తథా। పత్యుశ్చితాం సమారుహ్య యానారీ జ్వల నంగతా। తస్యాః పిండంతు తత్పుత్రః శ్వశ్వాదిషు నియోజయేత్ ॥ ఇతి॥ అపరేతు। భర్త్రైకేనపత్న్యాస్సాపిండ్యమాహుః। భర్తుః పిత్రా దిసాపిండ్యం భర్త్రైకేన సహస్త్రియాః। అనపత్యస్త్రియా ఏతతిదియత్తద సాం వ్రతం॥ ఇతి త్రికాండిః॥ భర్తుః పిత్రాదిభిః కుర్యాద్భర్త్రాపత్న్యాస్తథైవచ। సాపత్న్యావాన పత్న్యావాసభేద ఇతి గోభిలః॥ అయమేవ ముఖ్యపక్షః॥ ఏవంచ సతిమృతాహే దాశ్వశ్వాదిభిస్సహశ్రాద్ధం కుర్యాత్॥ తథా త్రికాండిః॥ కృతేపిత్రాది సాపిండ్యే మాతుశ్రాద్ధం పృథక్కృతౌ॥ ఆబ్దికాద్యా తథామాతుః పితామహ్యాదిభిః క్రియేతి। అపరోవిశేషః॥ స్వై రిణీనాంగర్భిణీనాం పతితానాంచ యోషితాం। నాస్తిపత్న్యాగ్నిసంవేశః పతితౌహితథాప్యథౌ॥ పృథక్చితింసమారుహ్య నవిప్రాగంతుమర్హతి। యోషితామన్యజాతీనాంపృథక్చితిరపీష్యతే॥అన్యచ్చ॥ ఏకకాలమృతౌభర్తా భార్యాయదిభవేద్ద్వయోః। తంత్రేణదహనంకృత్వా పిండంకుర్యాత్పృథ క్పృథక్। పూర్వంమృతస్యదాహాత్ప్రాగితరశ్చేత్ప్రమీయతే। దాహం తమేకకాలత్వమితిసాకల్పకారికా॥ అస్మిన్నర్థేత్రికాండిరపి॥ మృతేభ ర్తరితద్దాహాత్ప్రాక్పత్నీ మ్రియతేయది। పత్న్యాం వాప్రాక్ప్రమీతా యాం దాహదర్వాక్పతిర్మృతః। తత్రతంత్రేణ దాహస్స్యాదన్యతంత్రేషు ద్విత్వమాహయేదితి॥ పతింమృతం పూర్వదినేయాతుం నేష్టాబుధైః పర్యుషితంశవంసా। చాంద్రాయణేతత్రకృతేతుదోషో నశ్యేత్స్వయం యేనచయాతుకామా। కృచ్ఛ్రంపర్యుషితస్యాహ శవస్యాంతేపిశుద్ధిదం॥ సపిండీకరణప్రయోగస్తత్రలక్ష్యతే॥

—(*) అథయుగపన్మరణే సంస్కారక్రమమాహ. (*)—

౯౯. సంగ్రహకారః। సకృన్మ్రియంతేబహవఃకర్తాచైకస్తథాపిచ

అంతరంగ క్రమేణైషా ముదకాదిసమాచరేత్ ॥ తత్సపిండవిషయం॥ తథాచ ఋష్యశృంగః॥ భవేద్యది సపిండానాం యుగపన్మరణంయది । సంబంధాసత్తిమాలోక్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ యుగపన్మరణే మరణానుక్రమపరిజ్ఞానేవిశేషమాహమనుః ॥ కృత్వాపూర్వమృతస్యాదౌ ద్వితీయస్య తతఃపరం । తృతీయస్య తతఃకుర్యాత్సన్నిపాతేష్వయంక్రమ ఇతి ॥ మరణక్రమతో దృష్ట్వామరణానుక్రమేణతు । సామాన్యమిదముద్దిష్టమన్యేషామగ్రజంవినా॥ అన్యేషామగ్రజస్యాపి సమవాయేగ్రజః ప్రభుః॥ అగ్రజస్యాపిపిత్రోశ్చ సంపాతేపితరౌ ప్రభూ ॥ పితుః క్రియాణాంమధ్యేపి మాతుర్దాహాదికంచరేత్ ॥ ఏవంపిత్రోః క్రియామధ్యే పరేషాం పైతృకోపరి । పితర్యుపరతేపిత్రోర్మాతుశ్శ్రాద్ధం నివర్తతే । మాతర్యపిచ వృత్తాయాం పితుశ్శ్రాద్ధాదృతేనతు । మాతుఃక్రియామధ్యేమృతేపితరిసతిమాతుః శ్రాద్ధంనకుర్యాత్ । పితుఃక్రియామధ్యే మాతామ్రియతే యదిపితుః శ్రాద్ధాదృతేపక్షిణ్యాంతే కుర్యాత్ ॥ తథాచసంగ్రహకారః ॥ మాతుర్దశాహామధ్యేతు పితాయస్యప్రమీయతే । పైతృకంతుయథాకాలంపితుస్సర్వం సమాచరేత్ ॥ తతోమాతుస్త్రిపక్షాదౌ శేషంకర్మ సమాచరేత్ ॥

—(*) పత్న్యాదీనాం సంఘాత మరణే. (*)—

౧౦౦. ఋష్యశృంగః॥ పత్న్యాః పుత్రస్య మాతుశ్చ భ్రాతుస్తత్తనయస్యచ। స్నుషాయాశ్వశ్రోశ్చపిత్రోశ్చసంఘాతమరణంయది॥ అర్వాగబ్దాన్మాతృపితృ పూర్వంసాపిండ్యమాచరేత్ ॥ బహూనాం ద్వయోర్వా ఏకస్మిన్ దినే మరణం సంఘాతమరణం॥ యత్తుదేవలేనోక్తం॥ పితర్యప్రమృతే యస్యదేహస్తస్యాశుచిర్భవేత్ ॥ తథైవనాపి పిత్ర్యంచ యావత్పూర్ణోనవత్సరః॥ తత్పూర్వోక్త పత్నీ వ్యతిరిక్త సాపిండ్య విషయం॥ అతఏవలోకాక్షిః ॥ అన్యేషాం ప్రేతకార్యాణి మహాగురునిపాతనే । కుర్యాత్సంవత్సరస్యాంతే శ్రాద్ధమేకంతు వర్జయేత్ । ప్రేతకార్యాణి దహనాద్యాద్యశ్రాద్ధాంతాని వివక్షితాని॥ ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పునరేవస ఇతివిశేషస్మరణాత్ ॥ ఏకమిత్యనేనపిత్రోస్సంఘాతమరణే॥ దేవలోపి విశేషమాహ॥ పిత్రోరుపరతౌ పుత్రశ్శ్రాద్ధం కుర్యాద్ద్వయోరపి। అనువృత్తౌతు నాన్యేషాం సంఘాతమరణేపిచ॥ అన్యేషాం పిత్రోస్సంఘాతమరణే విశేషమాహ॥ లోకాక్షిః॥ పత్నీపుత్రస్నుషాచాత్ర భ్రాతృతత్పుత్రకాలపి। పితరౌచయదేకస్మిన్ ప్రమియేరన్వా

సరేతదా॥ ఆద్యమాసాదికేషు గ్యతిరిసత్తిసపి తెన॥ ఇతియుగ సస్గరణా
విధిః॥ అనుయానపతిః పత్న్యాః ప్రాక్ప్రోక్త తిలాంజలేః॥ దద్యాత్తిలాం
జలీనాంతు దానమనే తిలాంగతం। పాంగతేతు న్యూనయా దానమనే
శిలాంగతం। అనుయానే మృతే శ్రాద్ధ యథాకాలం సమాచరేత్॥ చితి
భేదేన దాహశ్చేత్ సాపిండీకరణే యత్నః। దద్యాత్ప్రత్యహం భేదేన
యోరిధ తిలాంజలిం॥

—(*) అతిదేశ ... ప్రత్యవసానే. (*)—

౧౦౧. కర్మప్రదీపికాయాం॥ అశౌచాంతేః సపిండప్రదానం శే
షాచ్ఛుద్ధిస్తస్య హి స్త్రీ త్రిరాత్రాత్ । పుత్రస్యాపి ప్రాగశౌచాగ్రసాక్షీ
న్నోచేత్పుత్రస్యాత్ర సంపూర్ణమానం॥ పూర్ణాశ్రమః॥

—(*) బహిర్దేశ ... త్రిరాత్రాశౌచపుత్రి. (*)—

౧౦౨. ప్రథమేన్హి ద్వితీయేహ్ని దశసంఖ్యా తిలోదకం। తృతీ
యే చ త్రయస్త్రింశత్ తిలోదక ముదాహృతం॥ ప్రథమేన్హి ఏకపిండం స్యాత్
ద్వితీయే చ తులస్తథా॥ తృతీయే చ సదద్యాత్ దశసంఖ్యా నిగద్యతే। కర
దిశః॥ సంవత్సరాదర్వాక్ స్పృశస్తస్యాపి కారే॥ ప్రేతస్య సంవత్సరాదర్వాక్స్పృశ
సంస్కారకర్మణః॥ ... గురుశుక్రయోరితి॥
స్త్రీణామప్యేవం పైతృమేధికం॥

—(*) పునర్దహన కాలమాహా. (*)—

౧౦౩. స్మృతిరత్నసంగ్రహే॥ ... గురుశుక్రబా
ల్యమువాగతే॥ అపూర్వతీర్థ యాత్రాం చ ప్రతికర్మ చ వర్జయేత్॥
బాలవార్ధక్యదివా ... శుక్రకాస్త మువాగతే॥ ప్రతికర్మ చ సమ్మాన్యాత
న్తైచ గురుశుక్రయోః॥ స్మృత్యంతరే॥ ...మాసినా ...సుస్తే మాంగ్యేచ
గురుశుక్రయోః॥ అతీతానాం శ్రాద్ధం చ తృప్తసంస్కార మర్హతి। అర్వా
క్త్రిపక్షాత్ పితృస్య పునర్దహన కర్మణి॥ నకాలనియమోస్తీహ నమౌఢ్యం
గురుశుక్రయోః॥ సపిండన క్రియాకాలే వ్యర్థత్వ దిహాక మాచరేత్॥
గురుభార్గవ మౌఢ్యాదిదోష స్తత్ర నవిద్యతే। నందః॥ చతుర్దశీ తిథి
రేంద్రా ... అభ్యుదయ ... విష
మాంఘ్రిభం। శుక్లపక్షంతు సంత్యజ్య పునర్దహన ముత్తమం॥ వసూ
త్తరార్ధతః పంచసు శుక్ర ... పంచసు। ... భోగయో
దహనాత్కులనాశనం॥ దినోత్తరార్ధే తత్కుర్యాత్ చంద్రతారా బలా

న్వితే ॥ పాపగ్రహా బలేయుక్తే శుక్రే లగ్నాంశవర్జితే । యత్నేన దశాహ నంచోక్తా శ్రాద్ధకాల మథోచ్యతే ॥

—(*) శ్రాద్ధాదికాలః. (*)—

౧౦౪. సపిండీకరణం కార్యంవత్సరే వార్ధవత్సరే॥ త్రిమాసేవాత్రిపక్షేవా మాసివాద్వాదశే హ్నివా। ఏష్వేవకాలే ష్వేతాన్యేష్వేకోద్దిష్టాని షోడశ ॥ కృత్తికాసుచనం దాయాం భృగువారే త్రిజన్మసు । పిండదానం నకర్తవ్యం కులక్షయ కరంతతః ॥ త్రిజన్మసు త్రిపాద్భేషు నందాయాం భృగువాసరే ॥ ధాతృపౌష్ణ భయోశ్శ్రాద్ధం నకర్తవ్యం కులక్షయాత్ ॥ సకృన్మహాలయేకామ్యే న్యూన శ్రాద్ధేద్వికేషుచ । అతీత విషయే చైవ మేతత్సర్వం విచింతయేత్ ॥

—(*) అథాతీత సంస్కారః. (*)—

౧౦౫. హస్తాచిత్రా చయామ్యంచ స్వాతీశ్రవణ మశ్వియుక్ । మఘామైత్రంచ పౌష్ణంచ వారుణం సౌమ్యమేవచ ॥ ఏతానికథితానీహ పునర్దహనకర్మణి ॥ ఎతదంత దశాహ వ్యతిరిక్త విషయః॥ ఉదయగనే కృష్ణపక్షేచైవ ప్రశస్యతే । నైవనందాత్రయోదశీ భూతాదినక్షత్రేషు కుర్యాత్॥ నసౌరిశుక్రయోః, నయామ్యాగ్నేయరౌద్రాశ్లేషా మూలధనిష్ఠాది పంచసుత్రిజన్మసు, త్రిపుష్కరేషు, నాభ్యంతరిక్షేషు, రోహిణీ పునర్వసూ ఫల్గునీచిత్రా విశాఖానూరాధా పూర్వాషాఢా ద్విపుష్కరేషు నేత్యేకే । నైవవ్యతీపాత వైధృతివిష్ణుషు । నచకర్తుశ్చతుర్థాష్ట మద్వాదశ చంద్రమసికాకాదిస్పర్శోపహతేష్వస్థిషు కుర్యాత్ । తానిగోక్షీరేణాష్ట శతకృత్వోవా ద్వాదశకృత్వోవా పావమానీభిః శుద్ధిమతీభిశ్చ క్షాల యిత్వాతతస్సంస్కుర్యాత్॥ అస్థ్నామభావే పాలాశైః ప్రతిరూపం కుర్యాదితి వచనాత్॥ త్రీణిశతానిషష్టించ పలాశవృంతా నామాహృత్య తైర్యథావయవం పురుషరూపం కుర్యాత్॥ పాలాశవిధౌ పాథేయం నాస్తి। స్మృతిసంగ్రహే॥ నష్టేష్వస్థిషు సర్వేషుపిండంనస్యా తిలోదకం। పలాశ విధినా కార్యం పాథేయం సచకర్మసు॥

—(*) అతీతలోదకం పిండమాహ. (*)—

౧౦౬. దేవలః॥ ప్రథమేవింశతిం దద్యాద్ద్వితీయే పంచవింశతిః। దద్యాత్తృతీయేత్రింశత్తు తిలోదక మితిస్మృతం। యత్రత్రిరాత్ర మాశౌచం తత్రాత్రీణి ప్రదాపయేత్॥ చతురస్తుద్వితీయేహ్ని తృతీయేత్రీణిప్రదా

పయేత్ ॥ పారస్కరః ॥ ప్రథమ[illegible]దీయం[illegible]స్యాత్ । ద్వితీయేచతుర్థోపి[illegible]తథా । శ్రీ స్తుపద్యాత్ తృతీయేహ్ని చతుర్థే శ్రాద్ధ మాచరేత్ ॥ [illegible] సైకవింశతిలోకత । తృతీయే [illegible] మాహ్యాత్ ॥ [illegible] ప్రథమేహ్ని [illegible] స్యాద్ద్వితీయే [illegible] స్తథా । తృతీయే [illegible] దేవపిండవిధిస్స్మృతః ॥ [illegible] చతుర్థేతు । [illegible] హ్నాది [illegible]దః । [illegible] ప్రాద్ధదిన కుర్యా దేకోద్దిష్టస్యపూర్వతః । [illegible] శ్రాద్ధాన్యనుక్రమాత్ । ఆద్యేత్రిత్రిత్రిత్రీణి [illegible] ॥

—(*) భోగవతీయోత్పత్తిః. (*)—

౧౦౭. [illegible] ॥ సింహప్రదానా లోపస్సాన్న [illegible] సర్వదా । [illegible] సాహస్తిః పిండేనవ పరత్రత్రితి । ప్రథమ [illegible] । చతుర్థే [illegible] నాసికేచ ద్వితీయేహా [illegible] । [illegible] తృతీయే హానిజాయతే । నాభిస్థానం [illegible] । [illegible] పంచమేస్యాత్తా షష్ఠేచస్కంధ [illegible] । సప్తమేచ [illegible] జాయంతే నాత్రసంశయః । అష్టమేహ్ని [illegible] । నవమేపిర్యస [illegible] । [illegible] యమస్యాంశ్నాతిచవాయసః । [illegible] ॥

—(*) నష్టస్య[illegible]గ్నేః ప్రాయశ్చిత్తమచ్యతే. (*)—

౧౦౮. [illegible] పతివహ్నిః । తద్భస్మనా [illegible] పకః ॥ స్మార్తాగ్నినా [illegible] సముద్భవస్స్యాత్ ॥ బోధాయనాచార్య [illegible] విధానం । అథ వాపిశ్మశానాగ్ని రుద్యా[illegible]యుతి । ప్రోష్యభస్మనతః [illegible] యంతేయో నిరిత్యృచా । [illegible] పేత్ । ఆజ్యహ్యేనఇతి ద్వాభ్యాం [illegible] సమాచరేత్ ॥ [illegible] శ్చపంచ [illegible] తాచ బ్రాహ్మణాపి [illegible] ॥ మనస్వతీచ [illegible] చ మహావ్యాహృతయ స్తథా । [illegible] వ్యాహృతిభిశ్చ [illegible] కేనాపి సర్పిషా ॥ తథాత్రిరాత్రా [illegible] నాయనాగ్నే సహోత్ర[illegible] విధమాదిశాహాత్ ॥

న్తై వాహికాగ్నా విదమానం చతుర్థాది దర్శాపిన స్తు నిత్యానంతర మిదం॥

—(*) అథాగ్ని సప్త ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః (*)—

౧౧౫. ఆహుతా అసురా...యుక్తాత్స్వాగతం నర॥ నస్తే చేస్తిర
త్విష్టయే...అభిప్రపన్నాతునః॥ ఇతిభస్మానామ్నే । అనస్తేయోసి...
॥యోజ్ఞేయ సమిధింధ స్మానోస్య యుక్తిస్వాగ్ని విషబాలి కికా
తిస్తాప్య । ఉపసమాధాయ । ఆవాహ్యనః...సీదత । సంస్థాస్య
తంతుమతం । తస్మిన్నగ్నౌ తాం సమిధం ప్రహృత్య । అనంతరం
అగ్నిముపసమాధాయ, పరిస్తీర్య, ఆజ్యం సంస్కృత్య, పరిషిచ్య
అయాశ్చాగ్నే...భేషజగ్ స్వాహా । అగ్నయ ఇదం॥ అగ్నిర్హోతా...
పిమాన్వనస్పతే స్వాహా॥ వనస్పతయే బృహస్పతయ ఇదం॥ బ్రహ్మాణ ఏక
హోతా...యజ్ఞశ్చ మే భూయాత్స్వాహా॥ ఏకహోత్ర ఇదం॥ అగ్నిర్ద్వి
హోతా । సభర్తా...భర్తా చ మే భూయాత్స్వాహా । ద్విహోత్ర ఇదం॥
పృథివీ త్రిహోతా । సప్రతిష్ఠా...ప్రతిష్ఠా చ మే భూయాత్స్వాహా । త్రి
హోత్ర ఇదం॥ అంతరిక్షం చతుర్హోతా...విష్ఠాశ్చ మే భూయాత్స్వాహా । చతు
ర్హోత్ర ఇదం॥ వాయుః పంచహోతా । సప్రాణః...ప్రాణశ్చ మే । భూయా
త్స్వాహా । పంచహోత్ర ఇదం॥ చంద్రమా షడ్ఢోతా । సఋతూన్ కల్ప
యాతి...ఋతవశ్చ మే కల్పంతాగ్ స్వాహా॥ షడ్ఢోత్ర ఇదం॥ అన్నగ్ సప్త
హోతా । సప్రాణస్య ప్రాణః॥ ప్రాణస్య చ మే ప్రాణో భూయాత్స్వాహా॥
సప్తహోత్ర ఇదం॥ ద్యౌరష్టహోతా । సోనాధృష్యః...అనాధృష్యశ్చ
మే భూయాసగ్ స్వాహా । అష్టహోత్ర ఇదం । ఆదిత్యో నవహోతా...
తేజస్వీ చ భూయాసగ్ స్వాహా । నవహోత్ర ఇదం॥ ప్రజాపతిర్దశహో
తా । స ఇదగ్ సర్వం...సర్వం చ మే భూయాత్స్వాహా । దశహోత్ర ఇదం।
మనోజ్యోతిః...హవిషా ఘృతేన స్వాహా । ఉమసోమ్య ఋగ్భ్య ఇదం॥ యన్మ
ఆత్మనో మిందాభూత్...చ పునరగ్నిస్స్వాహా । అగ్నయ ఇదం॥ భూరగ్నయే చ
పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా । అగ్నయే పృథివ్యై మహత ఇదం॥ భువో వా
యవే చాంతరిక్షాయ చ మహతే చ స్వాహా । వాయవే అంతరిక్షాయ మహ
త ఇదం ॥ సువరాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చ స్వాహా । ఆదిత్యాయ చ ది
వే మహత ఇదం॥ భూర్భువస్సువః...దిగ్భ్యశ్చ మహతే చ స్వాహా । చంద్ర
మసే నక్షత్రేభ్యో దిగ్భ్యో మహత ఇదం అనంతరం మనాజ్ఞాతత్రయం॥ ఓం
భూస్స్వాహా। అగ్నయ ఇదం॥ భువస్స్వాహా। వాయవ ఇదం। సువస్స్వాహా

సూర్యాయేదం॥ ఇమం [illegible]... [illegible]స్వాహా। [illegible]యేదం॥ తత్వాయా
మి... ప్రమోషీస్స్వాహా। [illegible]యేదం॥ [illegible]... అదితి
యేస్యామస్వాహా, [illegible]యేదం॥ [illegible]... [illegible]స్వాహా॥ [illegible]య
ఇదం॥ త్రయస్త్రింశ [illegible]... [illegible]స్వాహా। [illegible]యేదం॥
భూస్స్వాహా [illegible] [illegible]। భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం॥
అథవా [illegible] భస్మ [illegible]। [illegible] ఇతిసమి
ధంభస్మని సమారోప్య। [illegible] [illegible] [illegible]
క్షిప్య। ఆజ్య [illegible] [illegible] [illegible]సర్వ
ప్రాయశ్చిత్తంచ [illegible] [illegible]॥

—(*) చండాలాద్యభిస్పృష్ట [illegible] ప్రాయశ్చి[illegible]. (*)—

౧౧౦. యతిసంచయనాత్ [illegible] భస్మాస్థీనిచ [illegible]స్పృష్టా
నిచేత్తదా పంచగవ్యే [illegible] [illegible] [illegible] సంచయ
నంకుర్యాత్॥ తథాచ [illegible]॥ [illegible] [illegible] [illegible]
నాం। పంచగవ్యేన [illegible] [illegible] [illegible]। ఇతి॥

—(*) [illegible] [illegible]. (*)—

౧౧౧. జ్యేష్ఠేనైవ కర్తవ్యా [illegible] [illegible] [illegible] సిద్ధ
స్స్యాత్॥ [illegible]। [illegible]। [illegible]
త్యాసన్న సపిండః॥ [illegible] [illegible]॥ [illegible] [illegible]
మతింకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతు [illegible]। [illegible] [illegible] తత్సర్వం
స్తుకృతం భవేత్। [illegible]పుత్ర [illegible] కుర్యాదేవ [illegible]॥ [illegible]
త్వేతు [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] పిండ
దానోదకక్రియాః॥ [illegible] జ్యేష్ఠః [illegible]। జ్యే
ష్ఠేనిస్సహి [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible]పుత్రే [illegible] ర్తవ్యం ద్వి
తీయేనానుజేనవా। [illegible] [illegible] [illegible]। జ్యేష్ఠే
నైవతు కర్తవ్యం మాతాపిత్రో [illegible]। పుత్ర [illegible]
త్రజ్ఞాతిర్జామాతృకోపివా। [illegible] [illegible] దద్యాత్సదశాహం సమా
పయేత్। అసగోత్ర స్సగోత్రో వా [illegible] స్త్రీ యదివా పుమాన్॥ ప్రథమే
హని యో దద్యాత్స దశాహం సమాపయేత్॥

—(*) సంచయనాదర్వాగూర్ధ్వంవా పుత్రాగమనే. (*)—

౧౧౨. అస్థిసంచయనాదర్వా గాగతో [illegible] [illegible]గజః। ఇతరో

దాహకశ్చేత్స్వ్య ద్విసృజేత్తంప్రయత్నతః । ప్రమీతపితృకఃపిత్రోర్దూరాద్యదిసమాగతః । దశాహాభ్యంతరేకుర్యాత్ కృత్యశేషంచపైతృకం। అస్థిసంచయనాదర్వాగాగతోయదిపుత్రకః । తదాదికర్మకుర్వీత దాహకం విసృజేచ్చతత్ । అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వ మాగతోయదివాగ్రజః । ప్రథమేహానియోదద్యాత్సదశాహంసమాపయేత్ ॥

—(*) అన్యాగ్నిదగ్ధవిషయః. (*)—

౧౧౩. యస్త్వనౌపాసనాద్దగ్ధస్తంవిధ్యుక్తాగ్నినా పునర్దహేత్ । స్వశాఖావ్యతిరిక్తవిధినాదగ్ధమపిపునః స్వశాఖోక్తవిధినాదహేత్ ॥*॥ తథాచస్మృతిః॥ సంస్కార్యాస్తుపునర్దగ్ధం అనౌపాస్యేనవహ్నినా । అనాత్మీయేనశాస్త్రేణ యోదగ్ధస్తంచశాస్త్రతః । ఇతి॥

—(*) అథాన్యగోత్రిణామస్థిస్పర్శనిషేధః. (*)—

౧౧౪. మాతుఃకులంపితృకులం వర్జయిత్వానరాధమః । అస్థీన్యన్యకులోత్థానినీత్వా చాంద్రాయణంచరేత్ । అన్యవర్ణాస్థియోవిప్రో గంగాతోయేనిమజ్జయేత్ । తద్వర్ణత్వమిహప్రాప్య మృతశ్చాండాలతాంవ్రజేత్। అస్థిసంచయనాదర్వాగ్రుదిత్వా స్నానమాచరేత్ । అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వం రుదిత్వాచమ్యశుధ్యతి ॥

—(*) కర్తృప్రేతయోఃభార్యాణాంరజోదర్శనే. (*)—

౧౧౫. స్మృతిసంగ్రహే॥ దశాహాభ్యంతరే దైవాత్ప్రేత భార్యా రజస్వలా । తదాశ్రాద్ధాదికంకార్యం స్నాత్వాసూత్రం విసర్జయేత్॥ దశాహమధ్యేతు రజస్వలాచేత్ప్రేతస్య భార్యాయదివాప్రసూతా । తత్సూతకాంతే విధిరత్రసర్వం తదుక్తకాలేపిసపిండనంస్యాత్ ॥ ప్రేతస్యభార్యాయదివారజస్వలా కర్తుశ్చభార్యాప్యథవా రజస్వలా। సపిండనం నైవవిధీయతేత్రత్వద్యా పరేషాం విధిరేష యుక్తః । ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే కర్తృభార్యా రజస్వలా। ఆద్యశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత దానాద్యాదీన్విసృజ్యయేత్ । రజస్వలా పతిశ్చైవసూతికాయాః పతేస్తథా। భాండస్పర్శనపర్యంతం భర్తురేవనశుద్ధత। ఉపరాగే పరదినే సూతావేకాదశే స్మృతాః। మృతాహేషు త్రయోదశ్యా మార్తవేపంచమే హనీతిశాతాతప స్మరణాత్ ॥

—(*) అథస్త్రీకర్తృకవిషయః. (*)—

౧౧౬. మరీచిః । స్త్రీకర్త్రీభర్తృకృత్యేషుపిత్రోఃకర్మణిచేద్యది।

దశాహాభ్యంతరే దైవాత్ప్రదుష్టే దోషిణా మృతా । తస్యాస్తు వ్రతం త్యాయ
తిస్నాత్వా పంచ మహాని । పగ్నా సమాగ్నిభిన్న పునః సమా సమాం
భేత్ । అస్మిన్విషయే యాజ్ఞవల్క్యః॥ దశాహాభ్యంతరే యస్యాః స్త్రీ స్త్రీస్యా
త్ప్రేతకర్మణి । రజస్వలా యదా సా స్యాత్పునః కర్మసమాపయేత్ ॥ లౌగాక్షిః ॥
స్త్రీక్రియాభర్తృశ్రాద్ధమధ్యే యది రజస్వలా । స్నానం తు కారయేత్సాపి స్నాత్వా
యథావిధిపునశ్చరేత్ ॥ యథాశాస్త్రం క్రియాత్ర విశేషతః వేద్యం । అత్ర
విశేషవిధిమాహ దేవలః॥ స్త్రీక్రియా యది స్యాత్ సా యదా రజస్వలా ।
శాస్త్రోక్తవిధినా స్నాత్వా కృత్వా శేషమతః॥ సుధీః । సా స్నాత్వా యత్నేన
దాహమస్యేన కారయేత్ ॥ అస్యార్థః—యో స్త్రీ ధర్మః ప్రేత స్వయం
కర్త్రీ యది దహనాత్పూర్వం రజస్వలా శాస్త్రోక్తేన ప్రాయశ్చిత్తం
తదుక్త మలాపకర్షణ స్నానాదికం కృత్వా ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రాదికం
యథోక్తవిధినా కృత్వా బ్రాహ్మణ అనుజ్ఞయా దహనకర్మాదికం అన్య
స్యాధికారం దత్వా సమాపయేదితి ॥ పూర్వోక్తశుద్ధి
విషయం అన్యస్య అధికారదాన విధిమేవ నాహ్యత । తదాహాపస్తంబః ॥
ప్రేతభార్యా పుష్పిణీ చేత్ త్రిరాత్రమశుచిః । శుద్ధా స్నానం
ప్రాజాపత్యాదికం చరేత్ । బ్రాహ్మణానుజ్ఞయాన్యేన దాహమన్యేన కార
యేత్ ॥ ఇతి । తథా కర్తుమశక్తా చేత్ స్నానమాత్రేణ శుద్ధా యిత్వా
సైన పంచమహాని స్నాత్వా శుద్ధిం లబ్ధ్వా స్నానాదికం సమాప్య కుర్యా
త్ । తదాహాపస్తంబః॥ శుద్ధిస్నానం తథా కృత్వా శుద్ధా చేద్రజస్వలా । మృతస్య
మమంత్రకం దాహం కారయిత్వా తతః పరం ॥ పంచమే దినే స్నాత్వా త్వస్థి
న్యాదాయయత్నతః । స్వశాఖోక్తవిధానేన యథాశాస్త్రం సమంత్రకం ।
దహనాదీని కర్మాణి సపిండీకరణం చరేత్ ॥

—(*) అశౌచ్యస్థ పుత్రకర్మ. (*)—

౧౧౭. ప్రేతకర్మస్వశేషేషు కనిష్ఠాదిషు కర్తృషు । జ్యేష్ఠేనైవ పునః
కార్యముక్త్వా దాహస్థసంచయం । అగ్రజాతస్తు తత్పుత్రః పితృభ్రాతృవ్యవస్థ
సత్వయోః । అంతర్దశాహికం సర్వమావర్త్యాత్మ కర్మవిత్ । ప్రథమా
హః ప్రయోగాది ప్రకుర్యాత్ప్రక్రమాంతరం । సంస్కారాస్థిగతాన్మంత్రాన్
ససంకల్పాన్ పఠేత్క్రమాత్ ॥ * ॥ అనతీతే దశాహస్తు కుర్యాదేవం పితృ
క్రియాం । దశాహవ్యత్యయే కుర్యాత్సంస్కారోర్ధ్వదైహికం । జ్యేష్ఠో
యద్యపి రోగీస్యాచ్చేత్తదనుజశ్చరేత్ ॥ మరీచిః॥ కర్మార్థ కాల సంప్రాప్త్యై

పుత్రో నియతమానసః । ప్రాణాయామాంస్త్రయస్త్రింశత్కుర్యాద్వా కృచ్ఛ్రమేవవా । దద్యాత్పణానశీతింవా నిష్కంవా వ్యావహారికం । షడ్వా త్రైతామ్రికః॥ విష్ణుః॥ యావదాశౌచం ప్రేతస్యోదకం పిండం దద్యుః॥ సంవర్తోవిశేషమాహ॥ పూర్వాహ్ణేవాపరాహ్ణేవా తోయమాశౌచగామిభిః । సంస్కర్త్రైవబలిర్దేయస్సహి ప్రేతస్య బాంధవః॥ ప్రచేతాశ్చ॥ దినేదినేంజలీన్ పూర్ణాన్ ప్రదద్యాత్ప్రేత కారణాత్ । తావద్వృద్ధిశ్చకర్తవ్యా యావత్పిండస్సమాప్యతే॥ యావదాశౌచమితి విష్ణుస్మరణాత్॥ యావత్పిండస్సమాప్యతఇతిప్రచేతః స్మరణాచ్చ। దశాహాంత ముదకదానం కుర్యాదితి గమ్యతే॥

—(*) దశాహమధ్యేదర్శః ఔరసపుత్రనియమః. (*)—

౧౫. యత్తు గాలవ వచనం॥ పిత్రోరాశౌచ మధ్యేతు యది దర్శస్సమాపతేత్। తావదేవోత్తరంతంత్రంపర్యవస్యేత్త్రిహాత్పర మితి తదౌరసాది వ్యతిరిక్తవిషయం॥ తథాకాల నిర్ణయే॥ దశాహమధ్యే సంక్రాంతిర్దర్శోవాథభవేద్యది । తోయంపిండంసమాప్యేత తద్దినేనౌరసేతరఇతి ॥ వరదరాజీయసంగ్రహేపిదర్శే ప్రేతదినేషుసవిత్యపితథాదద్యాద్దశాహంసుతః ॥ స్మృత్యంతరేపి॥ ఆశౌచమధ్యేథ సంక్షయశ్చే ద్దద్యాద్దశాహం తిలవారిపిండాన్। పుత్రీసుతోదత్తక ఔరసశ్చ శేషాస్సుతా స్తత్రసమాపయేయుః॥ దార్భ్యాయణీయేపి॥ దశాహమధ్యే యదిదర్శో భవతి మాతాపిత్రో వ్యతిరిక్తానాం తేనైవపిండ సమాపనం॥ శ్లోకగౌతమశ్చ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చేత్తత్రసర్వం సమాపయేత్॥పిత్రోస్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండం తిలాంజలీన్ । మధ్యే పిండసమాప్తిశ్చే త్కులక్షయ కరీభవేత్॥ అన్యత్రాపి ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చే త్పితుర్మాతు ర్గురోర్మృతౌ। పిండందద్యాద్దశాహాంతమితరేషాం సమాప్యతే। మాతాపిత్రోర్మృతిప్రాప్తే దశాహే మధ్యతోయది ॥ వనస్పతిగతేసోమేశిష్టాహంపూర్వవత్ క్షిపేత్॥ తథా॥ అంతర్దశాహే మావాస్యా యద్యాగచ్ఛేత్తతోబలిం । సమాపయేత్పరః పుత్రోదశాహాంతం సమాచరేత్ । ఇత్యాది వచనైర్దశాహమేనపిండోదక దానవిధానాత్। ఇందుక్షయే యదామృత్యుః స్త్రియావా పురుషస్య వా । ఉదకంపిండదానంచ తదాసర్వం సమాపయేత్। మాతాపిత్రో ర్విదా

పితృవిషయేదశాహమధ్యే దర్శసంభవేపి పిండోదకదానాదికం నా
వేతిసిద్ధం॥ ఏవంచసతి । ప్రవృత్తాశౌచ తంత్రేస్మిన్మధ్యేదర్శప్రాప్తౌ
సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రేణ సమాపయేత్ ॥ ఆద్యేందా
కర్తవ్యాః ప్రేతపిండోదకక్రియాః । ద్వితీయేందౌ తుసన్న్యాసః పునశ్శ్రా
సమస్తతే॥ చంద్రదర్శయోబలిర్నాన దర్శప్రేతసుతాంతయో । య
ద్యాద్విచంద్రేతు దాతుఃకులవినాశనం । త్రయోదశకలామాత్రే తి
యస్యాంస్మృతిభిర్గణ్యతే । నాత్రక్రియాస్యాత్తస్యాం కుర్యాత్పిండోదకక్రియా
(చతుర్దశకలామాత్ర తిథావితిపాఠాంతరం.) ఇత్యాదిభవిష్యత్పురా
ణసంగ్రహవచనానిమాతా పిత్రోస్తుతిథివిషయాణ్యవేతి ను
వ్యాని ॥ ఏవంపిండసమాపనేవ్యాపారోపి ... ॥ యావదాశౌ
ముదకంపిండంచదద్యాత్ప్రేతోనము । పితృదానవిధానార్థమాశౌచాం
సమాపయేత్ । (సమాప్య ...) ఇత్యాంగిరస్స్మరణాత్ ॥ సన
తకీభవేత్ ... తేనాధ్యగతే । మధ్యే ... సూ
కంతుయథాగతం ... వచనాచ్చ॥ ఏవంసత్యాదిః ... దా
హాపనకార్యం । ఏకాదశేహ్నిమధ్యే ... । అద్య
కాదశేహని॥ ఏకాదశేహ్ని ... ఇత్యాదివచ
రేకాదశాహ ... విధానాత్ ॥ కించ ॥ ... ప్రవృత్తే
స్తిశవదాహకః । చంద్రదర్శయోపి ... పిత్రోర్బలిక్రియా
ద్విచంద్రదర్శనే ... పిత్రోః ... సిధ్యతే । అన్యేషాంతు సపిం
నాం దర్శఏవసమాపయేత్ । ... దర్శే ... నిర్వాప
దికం । సపిండీకరణాత్పూర్వం కుర్యాత్పిండోదకక్రియాం । ...
దర్శేతు విధిర్నాస్తి ప్రతిక్రియా । మాతాపిత్రోర్దశాహాంతం య
సమాపయేత్ । దశాహమధ్యే దర్శేపి పిండదానంతిలోదకం । మా
పిత్రోర్వినాన్యేషాం దర్శఏవసమాపయేత్ । ఇత్యాదిస్మృత్యంతరవచనా
గ్రంథవిస్తరభయాన్న లిఖ్యంతే॥

—(*) అథవపనవిధిః. (*)—

౧౧౫. వృద్ధశాతాతపః॥ ... దశమేహా
క్షౌరం చేన్న ప్రకుర్వీత తస్మాత్ ... స్మృత్యంతరేచ॥ యస్య శి
శ్శిరోజాతా దశమేహన్యవాపితాః । అశౌచంతస్య ... శ
శయః॥ స్మృతిచంద్రికాయాం॥ జననేమరణేచైవ వపనందశమేహని॥ నా

స్నానాధికారీ స్యాదాశౌచం సర్వదా భవేత్ । తథా । తైలాభ్యంగే తథా వాంతే శ్మశ్రుకర్మణి మైథునే । అనాచమ్యోచ్చరన్ విప్రస్త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ॥ అఖండాదర్శే చ ॥ దంపతీ శిశునా సార్ధం సూతకే దశమేఽహని । క్షౌరం కుర్యాత్తతః పూతాః స్నానదానాదికర్మస్విత్యాదీని- తత్తద్వ్యత్యతిక్రమేణ కర్మానర్హత్వాదాశౌచ ప్రతిపాదకవచనాన్యనుసంధేయాని ॥ అత్ర సూతకే దశాహే వపనం పితురేవ నాన్యేషామాచారాత్ । ప్రథమేఽహని కర్తవ్యం వపనం మృతబంధుభిః । దశాహే వపనం కార్యం సూతకే చ యథా పితురితి ॥

—(*) రోదనే శవానుగమనే. (*)—

౧౨౦. శవానుగమనరోదన కర్మణోరప్యేకం తద్దినమితి ॥ రోదనం ఆతురవ్యంజనం ప్రేత విషయే స్నేహాదినా ఆతురత్వం వ్యజ్యత ఇత్యాతురవ్యంజనకర్మణ్యాః కర్మార్హాః అనుగమనే మృత బాంధవైః సహ రోదనే వా కృతే తస్మిన్నేవ దినే జపహోమశ్రాద్ధాదికర్మయోగ్యో న భవతీత్యర్థః ఉపలక్షణం చైతత్ ॥ ఆశౌచాపనోదకవిధ్యవిధానేఽపి కర్మయోగ్యో న భవతీతి గ్రాహ్యం ॥ అత ఏవ ముఖ్యవచనాచ్చ పారస్కరః ॥ మృతస్య బాంధవైస్సార్ధం కృత్వా తు పరిదేవనం । వర్జయేత్తదహోరాత్రం దానశ్రాద్ధాదికర్మ చ ॥ స్మృత్యంతరే ॥ మృతముద్దిశ్య యోగచ్ఛేద్ఘృత ప్రాశం సమాచరేత్ । వర్జయేత్తదహోరాత్రం జపహోమార్చనాదికం ॥

—(*) దేవపూజా నిషేధః. (*)—

౧౨౧. వారాహే చ ॥ శ్మశానమధ్యంగత్వా తు యో నరో మామథార్చయేత్ । సప్తజన్మకృతం పుణ్యం తత్ క్షణాదేవ నశ్యతి ॥ అనుగమ్య మృతం ప్రేతమిచ్ఛయా యస్తు మానవః । ఆరాధితుమథేచ్ఛేన్మాం స వ్రజత్యధమాం గతిం । భరణం చ తథా కృత్వా మృతకస్య వసుంధరే । భుక్త్వా శ్రాద్ధం మహాభాగే మనుజో మామథార్చయేత్ । చటకత్వమనుప్రాప్య తతో గోధా వపుర్గతః ॥

—(*) అథ బ్రహ్మచారికర్తా. (*)—

౧౨౨. బ్రహ్మచారివిషయే । ప్రేతకృత్యే తు తత్కాలమశుద్ధో వా ప్లుతశ్శుచిః । తస్యాశౌచేఽన్నపానాదౌ దశాహమశుచిర్భవేదితీతి । బ్రహ్మచారీ వ్రతీ వర్ణీ ఇతి యాదవః । వ్రతీ యదా పిత్రాదేః ప్రేతకృత్యం కరోతి తదా ప్రేతకృత్యేషు క్రియమాణేషు ప్రేతక్రియాకరణ కాలమాత్రమశుద్ధః । అథ

తద్విన ప్రేతకృత్యో [illegible] [illegible] అశౌచ [illegible] తిపి [illegible] తత్పుత్రా [illegible] హ్యతే॥ బోధాయనః॥ [illegible] తాపిత్రో [illegible] ర్యాచార్యశ్చ॥ [illegible] బ్రహ్మచారీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]రశ్చ॥ బ్రహ్మచారీ [illegible] [illegible] నవర్తేశ్చ సర్వః [illegible] [illegible] పి తృమేధం [illegible] చ [illegible] । [illegible] [illegible] ఆచా ర్యం [illegible] మపాధ్యాయ [illegible] । [illegible] [illegible] వ్రతేన వియుజ్యతే॥ [illegible] । [illegible] నపత్యకే। వ్రతీ [illegible] [illegible] ఆచార్యం [illegible] పాధ్యా[illegible] । [illegible] [illegible] యాన్యచ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] బ్రా హ్మచ । ఆచార్యం స్వముపాధ్యాయం [illegible] । [illegible] వాస్వయం [illegible] ॥ [illegible] నాత్ర [illegible] । [illegible] మను [illegible] ॥ [illegible] [illegible] [illegible] థః॥ [illegible] । [illegible] [illegible] । [illegible] వాపి । [illegible] । [illegible] దా । [illegible] । [illegible] నతా [illegible] । [illegible] చ॥ [illegible] । [illegible] [illegible] ॥ [illegible] [illegible] స్యారితి॥

——(*) [illegible] ప్రాయశ్చిత్తం. (*)——

౧౨౩. తథా [illegible] ॥ [illegible]

నామసంయమైః । ద్విజాతయో విశుధ్యంతి సజాతీయశవానుగాఇతి ॥ స్పష్టార్థః ॥ అథమనుః । అనుగమ్యేచ్ఛయాప్రేతంజ్ఞాతి మజ్ఞాతిమేవవా॥ స్నాత్వాపచేలం స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతంప్రాశ్యవిశుధ్యతి ॥ యాజ్ఞవల్క్యశ్చ॥ అనుగమ్యాంభసిస్నాత్వా స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతభుక్ఛుచిః । ఉశనాఅపి ॥ అనుగమ్యమృతంప్రేతం జ్ఞాతీనప్యనుసృత్యచ । స్నాత్వాఘృతంచ భక్షిత్వాపునస్స్నానం సమాచరేత్ ॥ కపష్శ్చ ॥ అనుగమ్యాశవంబుధ్యాస్నాత్వాస్పృష్ట్వా హుతాశనం । సర్పిః ప్రాశ్యపునస్స్నాత్వా ప్రాణాయామైర్విశుధ్యతి ॥ హారీతః ॥ ఆర్ద్రవస్త్రంపరిత్యజ్యశుష్కవస్త్రేణమజ్జనం। శవానుగమనే ఘోరేపునః స్నానంవిధీయతే ॥

—(*) శవానుగమనేనియమః. (*)—

౧౨౮. అత్రానుగమనస్యైవవిధానాన్నాగ్రే పార్శ్వయోర్వాగంతవ్యం। ప్రేతస్యపార్శ్వయోరగ్రేనగచ్ఛేయుఃకదాచన । తస్మాదగ్రేతుగంతౄణామాయుః క్షీణంపదేపదే॥ మృతస్యపశ్చాద్గమనే ప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతే। కిల్బిషాదగ్రగమనే నిష్కృతిర్నోపపద్యత ఇతిదోషశ్రవణాత్ । స్మృత్యంతరేవిశేషః॥ సంస్కారోపక్రమాత్పూర్వం కామంస్నాత్వావిశుధ్యతి।ప్రారబ్ధేపిహిసంస్కారేసమాప్తేస్నానసమాచరేత్ ॥ఏతదన్యవిషయం॥ ఆరంభాత్ప్రాక్పరస్నానయాత్తస్యశుద్ధిర్భవిష్యతి॥

—(*) స్నానకాలః. (*)—

౧౨౯. సర్వేషాంతు సపిండానాం కాలస్తు దహనాత్పరం ॥ ఇతిమనుస్మరణాత్ । అనుగంతాతు నస్నాయాద్యావద్ధూమస్యదర్శనం । కపాలదహనాత్ స్నానంవిహితం సోమయాజినఃఇత్యాదిస్మృతేశ్చ। అత్రయావద్ధూమస్యదర్శనమిత్యనేనసపిండానుగంతృ వ్యతిరిక్తస్యాగ్ని సంయోగోత్తరకాలం స్నానంభవతీతిగమ్యతే ॥ తదాహశాతాతపః ॥ శరీరమగ్నిసంయోజ్య నవేక్షమాణా పోభ్యుపయంతీతి ॥ ప్రచేతాశ్చ। నదీకూలంతతోగత్వాశౌచం కృత్వా యథార్థవత్ । వస్త్రం సంశోధయే దాదౌతతః స్నానంసమాచరేత్ ॥ సచేలంతు తతః స్నాత్వాశుచిః ప్రయతమానసః। పాషాణం తత్రచాదాయ విప్రోదద్యాద్దశాంజలీన్ । ద్వాదశక్షత్రియో దద్యాద్వైశ్యః పంచదశస్మృతాః । త్రింశచ్ఛూద్రాదాయ దాతవ్యాస్తతః స్వంప్రవిశేద్గృహం॥ తతఃస్నానంపునఃకార్యంగృహశౌచం చకారయేత్ ॥ అత్రజ్ఞాతిమజ్ఞాతి మేవవేత్యవిశేషేణ స్మరణాత్సపిండానా మప్యగ్నిస్పర్శనా

[illegible] సత్యేన । [illegible]
[illegible]
విశేషః। [illegible]
తాచ పురాణ [illegible] ।
[illegible] పూర్వకం । [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

౧౨౬. [illegible] ॥
[illegible] ॥
సర్వవేద [illegible] ।
[illegible] సంశుధ్యతి॥ [illegible]
వ్రజేత్ । [illegible] ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

—(*) [illegible] (*)—

౧౨౮. [illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
పిండానాం [illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] । [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] సర్వాం [illegible] । [illegible]

జలిః॥ తథా కాలనిర్ణయే॥ దశాహామధ్యే సంక్రాంతిర్దర్శోవాథ భవేద్యది।
తోయంపిండంసమాప్యేత త్తద్దినే నైవనేతరఇతి॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ అం
తర్దశాహేమావాస్యాయద్యాగచ్ఛేత్తతోబలిం। సమాపయేత్పరఃపుత్రో
దశాహాంతంసమాపయేత్॥ గృహ్యకారికాః। దశాహామధ్యేవిధుసంక్షయే
పి దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్। పుత్రీసుతోదత్తకఔరసశ్చ శేషాస్స
తాస్తత్రసమాపయేయుః॥ తథా। అంతర్దశాహేదర్శశ్చే త్పితుర్మాతుర్గతో
ర్మృతౌ। పిండందద్యాద్దశాహాంతమితరేషాం సమాపయేత్। తదానైవో
త్తరంతంత్రంసమాప్యమితినిశ్చయః। మాతాపిత్రోర్మృతిప్రాప్తే దశాహే
మధ్యతోయది। వనస్పతిగతేసోమేశిష్టాహాః। పూర్వవత్తిపేత్॥ వసిష్ఠః॥ అం
తర్దశాహేదర్శశ్చే త్తత్ర సర్వంసమాపయేత్। పిత్రోస్తుయావదాశౌచంతా
వత్కుర్యాదతంద్రితః। మాతాపిత్రోర్దశాహంస్యాదన్యథావిసమాధపయేత్
మధ్యేపిండసమాప్తిశ్చేత్కులక్షయకరీభవేత్। ఇతివిపర్యయేప్రత్యవాయ
ప్రతిపాదనాచ్చ। సాక్షాన్మాతాపితృవిషయే దశాహమధ్యే దర్శసంభవే
పిండోదక దానాపకర్షోనాస్త్యేవేతిసిద్ధం॥ స్మృత్యంతరే॥ త్రయోదశ్యాంకలా
మాత్రవృద్ధౌయస్య మృతిర్భవేత్। నాతిక్రమ్యసినీవాలీం కుర్యాత్పిండోదక
క్రియాః॥ అంగిరాః॥ చతుర్దశీక్షణమృత తత్రప్రాప్తేత్యమాతిథిః। తిలోద
కంతథాపిండం తస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్। ఏకాదశేహని శ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యం
గిరాబ్రవీత్॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ త్రయోదశీకలామాత్రతిథేరర్వాఙ్మృతిర్భ
వేత్। నాతిక్రమ్యసినీవాలీం కుర్యాత్పిండోదకక్రియాః। త్రయోదశీకలా
మాత్రాత్రయస్య మృతిర్భవేత్। నాతిక్రమ్యసినీవాలీం తస్య పిండోదక
క్రియాః। చతుర్దశీకలామాత్రా మృతిర్యస్యాం తిథౌభవేత్। ఉదకంపిండ
దానంచతస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్। ఇందుక్షయేయదామృత్యుః స్త్రియోవా
పురుషస్యవా। ఉదకంపిండదానంచ తదాసర్వంసమాపయేత్॥ ఏతత్సినీవా
లీవిషయం॥ ఏతద్దారసపుత్రసపిండాదివిషయంచ॥ ఋష్యశృంగః॥ ఆశౌచ
మంతరేదర్శో యదిస్యాత్సర్వవంశినః। సమాప్తిః ప్రేతతంత్రస్యకుర్యురిత్యా
హగౌతమః॥ భవిష్యత్పురాణే॥ ప్రవృత్తాశౌచతంత్రస్తు యద్యచదర్శం ప్రప
ద్యతే। సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రంసమాచరేత్॥ ఆశౌచసమా
ప్తిపర్యంతమితి శేషః॥ దశాహమధ్యేదర్శశ్చే త్పిండదానం తిలోదకమ్। పితృ
భ్యాంతువినాన్యేషాందర్శేనైవసమాపయేత్॥ వసిష్ఠః॥ దర్శస్సంక్రమణంవాపి
దశాహాంతర్యదాభవేత్। అన్యేషాంప్రేతకార్యాణి సమాప్యానీతిచాపరే॥

సాతిథిర్యస్య తీర్థాంతాద్ప్రవేశాత్ [illegible] ॥ గాలవః। ఆశౌచమ
తకే దర్శాద్యమదిస్యాత్ [illegible] దానోదక [illegible] ప్రత్యగవమా
చరేత్॥ స్మృత్యంతరే॥ [illegible] ।
వినాపితృభ్యామన్యేషాం [illegible] ॥ బ్రహ్మ [illegible] మాసమధ్యే
సంక్రాంతిర్దర్శో [illegible] చ
దకమంజలీన్ । [illegible] । మా
తాపితృభ్యామన్యే [illegible] ।
ప్రాప్తే సర్వం సమాపయేత్ । [illegible] మాచ
రేత్ । (దశాహే [illegible]) [illegible]
సంకుర్యాత్పూర్వ సదస్యహా ॥ [illegible] శే
షమాహావ్యుప్రుపాదః॥ యస్మిన్ రాశౌ గతే సూర్యే [illegible] మా
సఖాం॥ తద్దానాద్ [illegible] ॥ [illegible] ॥ య
స్మిన్ రాశౌ సితే భానౌ [illegible] । [illegible] పిండ
దానోదకక్రియాః। [illegible] మాతాపి
తృపిహ యోపి [illegible] ॥ [illegible] చ
మధ్యే తు యది [illegible] । [illegible]
హాత్పరమితి॥ తదా [illegible] ॥ [illegible] ధా
పాపిసంకటే। పిత్రో [illegible] యేత్ । [illegible]
మాసే ఉపసర్గే [illegible] పిత్రో [illegible] యేత్॥
స్మృతిసంగ్రహే॥ ప్రాప్తకాల [illegible] । కాలత
స్త్రవ్యపి హోతం కుర్యాత్ పిబలిక్రియాః। [illegible]
వతుకారయేత్ । [illegible] ప్రకల్పయేత్। [illegible]
దిష్టాదియుక్తేషు కాలేషు పరికల్పయేత్॥

—(*) బ్రహ్మచారి [illegible] విషయః. (*)—

౧౨౮. [illegible] । మాతామహ [illegible]
వ్రతీసంస్కుర్యాత్ [illegible] యస్తు వ్రతలోపో [illegible] ॥ కించ, జ్యేష్ఠభ్రాతృ పితృ
వ్యాదీనా ముదాహృతవచనేషు [illegible] వేపి [illegible]
త్వసంభవే ఆచార్యోపాధ్యాయ [illegible]
రేచన వ్రతినో వ్రతలోపః। పితృవత్పాలయేద్ [illegible] జ్యేష్ఠో భ్రాతా య
వీయసః। పుత్రవచ్చానువర్తేరన్ జ్యేష్ఠే భ్రాతరి ధర్మతః। మనునాప్యేవ

కనిష్ఠభ్రాత్రోః పితృపుత్రధర్మాతి దేశాస్మాత్రాద్యూహదేశాభావేపి పితృవ జ్యేష్ఠభ్రాతరంచ ప్రతీసంకల్ప్యాదిత్యన్యే మన్యంతే॥

—(*) ఆశ్వలాయన బ్రహ్మమేధ ప్రతిషేధః. (*)—

౧౩౯. అస్థిసంచయనాంతమగ్నిచిత ఇత్యత్ర భాష్యకారేణ కారకాగ్నిచితోమహాగ్నిచితో వాలోష్టచయనం కర్తవ్యమిత్యుక్తం । బహ్వృచాఛందోగావాయె అస్మత్కల్పమాశ్రిత్య అగ్న్యాధానాది కృతవంతస్తేషామప్యేతదంతంకర్తవ్యం । చయనాంతానా మాధ్వరవత్వాత్ ॥ లోష్టచయనంసిద్ధం ॥ తేనైవ భాష్యకారేణ బ్రహ్మవిద్భ్యో బ్రహ్మమేధః కర్తవ్యఇత్యుక్తంచ । ఆశ్వలాయన శాఖినామపి అధ్వర్యుకాండోక్త లోష్టచితివత్ బ్రహ్మమేధప్రయోగప్రసక్తౌసత్యాం అధ్వర్యుకాండోక్తలోష్ట చయనవదవశ్యకర్తవ్యతాప్రతిపాదక వచనాభావాన్న బ్రహ్మమేధః । అనుక్తమవిరుద్ధమపేక్షిత మన్యతోగ్రాహ్య మిత్యయంన్యాయః। ప్రకృతివద్వికృతిః సర్వేత్యతి దేశబలాదంగేష్వేవప్రవర్తతే । నప్రధానకర్మణి ॥ నప్రధానస్యతు ఉపదేశతఏవతత్ప్రాప్తే తస్యానామ్నాత్ । తేషాంబ్రహ్మమేధః ప్రతిషిధ్యతే॥ కుతః-కర్మవిరోధాత్ । కథంవిరోధ ఇతిచేత్ । హోతృత్వాంశ్చ పితృమేధంచ సంసృజ్యవిధిరుత్తరః । విహితస్తు సమాసేన క్రతూనాముత్తమః క్రతుగతి॥ ప్రకృతివికృతీ యథాపురస్తాదితి । అస్యార్థః । హోతారం పితృమేధంచ సంసృజ్యవిధీయతే, నపృథక్ పృథక్ । ఉత్తరః పితృమేధఃసమాసేనవిహితః । హోతృపితృమేధాభ్యాంసంసృష్టేసవిహితః । వక్ష్యమాణక్రమేణానుష్ఠేయఇత్యర్థః। యథా పురస్తాత్ ఉక్తక్రమేణ ప్రకృతి వదాదౌ ప్రకృతింకృత్వా హోతృవిధిం ప్రయుంజ్యాత్ । నవిపర్యాసేనాపీతి-పితృమేధమంత్రాణాం. బ్రహ్మమేధమంత్రాణాంచ తచ్ఛాఖాయామభావాత్ । పితృమేధమంత్రాణాం బ్రహ్మమేధ మంత్రాణాంచ ప్రతికర్మసముచ్చయెనవినియోగాత్ । తద్గృహ్యోక్తాదృశకర్మణాం మంత్రాణాంచ అనామ్నానాత్। నబ్రహ్మమేధః॥ కానిపునస్తాని ఆహవనీయె స్రువాహుతిం హుత్వా స్రగ్గృహే హోతా త్రిభిర్హోతామ ఆసీయ మానానుమంత్రణంకృత్వా, భర్తృస్తూక్తైహరణ మిత్యాది । ఈయుష్టేయఇత్యవగాహనమిత్యంతాని । ఏతేషామభావాద్విరోధః॥ ఆశ్వలాయనః ॥ స్వంస్వంశాస్త్రంసమాలంబ్య అవిరోధశ్చయోద్విజైః । యోవిరోధస్స్వశాస్త్రేషుతం నకార్యంకథంచన॥ బోధాయనః॥ యెయెవిశేషాలఘవో యత్రయత్రోపలక్షితాః ॥ తైషికర్మ

సంస్థానైఃకుర్యాత్ [illegible] । [illegible] స్వశా
ఖాయాంపారిక్ష్య [illegible] । [illegible] త్రాదిషు
సు॥ ఇతిస్మృతేః॥ [illegible] త్వేన
త్వాయ । స్వసూత్రే [illegible] సూత్రో
క్తమపి [illegible] । [illegible] బహ్వృచాః । ఆశ్వలాయన [illegible]
థస్యాప్యనుక్తత్వేన [illegible] కత్వేన [illegible] సంస్కారః । పునర్బ్ర
హ్మమేధసంస్కారో [illegible] । [illegible] పితృమేధవిధినా
కృతబ్రహ్మమేధసంస్కారాన [illegible] । ఆశ్వలాయనానాంతు స్వ
పితృమేధవిధినాకృత బ్రహ్మమేధా [illegible] । [illegible]
తరవిరోధాత్ । [illegible] ప్రతి [illegible] ॥
అసగోత్రస్సగోత్రో [illegible] శాఖాంతరీయః [illegible] స్యాత్
తదామృతస్య [illegible] శాఖయా సంస్కారః కార్యః॥

—(*) శాఖాంతరోక్తకరణ ప్రకరణం. (*)—

౧౩౦. [illegible] సన్నాత్ । [illegible] శాఖాంత
[illegible] చోదితాః । [illegible] శాఖోక్తమిదం
తదితి॥ అన్యథా [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
యాం త్రివిధా [illegible] । [illegible]
తృతీయాం [illegible] క్రియా । [illegible]
తుయత్ । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ।
యత్ర స్తదన్యథా [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] పునః [illegible] ।
అనాదిష్టం కృత్వైతాస్త [illegible] ॥ [illegible]
దిచాన్యథాస్యాత్ । [illegible] పునః [illegible]
పునః క్రియాస్యాత్ । [illegible] క్రియాయాంతు [illegible]
పునః । తద [illegible] కుర్యాత్ ప్రాయశ్చిత్తం [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] సంస్కారం [illegible] ధాత్వా ప్రాప్త॥ [illegible] పునః
కర్తవ్యం॥ [illegible] పునః [illegible] ॥ స్వ
శాఖా [illegible] దగ్ధమపిపునః స్వశాఖోక్తవిధినాదహేత్॥ [illegible]

చస్మృతిః॥ సంస్కార్యాత్తు పునర్దగ్ధమనాహాస్యేన వహ్నినా । అనాత్మ
యేనశాస్త్రేణయో దగ్ధస్తంచశాస్త్రతః । ఆత్మతంత్రేషుయన్నోక్తం తత్కా
ర్యా త్పారతంత్రకమితి కాత్యాయన స్మరణాత్ । శాఖాంతరన్యాయేన
యది కర్తవ్యంస్యాత్ । తదాకూశ్మాండై ర్జుహుయాద్యోపూత ఇవమన్యే
తేత్యాది॥ పాపక్షయకామః కార్మాదిష్వితైర్జుహుయాత్ ఊర్ధ్వాతో దేవలో
కాంత్సమశ్నుత ఇతి నిత్యవద్వచనాచ్చ॥ కూశ్మాండ గణహోమాదీనాం
శరీర శుద్ధ్యాపాదకత్వా న్నైమిత్తకత్వా దావశ్యకత్వా దవిరోధాచ్చ। స్వ
శాఖాయా మనుక్తావపి అగ్నిహోత్ర వత్కర్తవ్యం । కూశ్మాండాద్య
కరణాశుచిత్వా ద్యభావేన కర్మణ్యధి కారాభావాత్ । తథానబ్రహ్మమేదం
కుర్యాత్ తదాశాఖాభేదో పినస్యాత్ । శాఖాభావె అన్యథాకరణం
స్యాత్ । అన్యథాకరణె ప్రత్యవాయః స్మర్యతే । వసిష్ఠః॥ నజాతుపరశా
ఖోక్తంబుధః కర్మసమాచరేత్ । ఆచరన్పరశాఖోక్తం శాఖాషండః ప్రకీ
ర్తితః ॥ బోధాయనః ॥ స్వశాస్త్రే విన్యమానేయః పరశాస్త్రేణవర్తతే ।
భ్రూణహత్యాసమంతస్య స్వశాస్త్రమవమన్యతః॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ యః
స్వశాఖోక్తముత్సృజ్య పరశాఖోక్తమాచరేత్ । అప్రామాణ్యమృషేః
కృత్వాసోంధేత మసిమజ్జతి । వరంస్వధర్మో ద్విగుణః పరధర్మాత్ స్వ
నుష్ఠితాత్ ॥ స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః పరధర్మోభయావహః ॥ అంగిరాః॥
స్వాభిప్రాయకృతంకర్మ యత్కించిద్దానవర్జితం । క్రీడాకర్మేవబాలానాం
తత్సర్వం నిష్ప్రయోజనం॥ చతుర్వింశతీమతే॥ తతఃజ్ఞానం క్రియాహీనంహ
తాస్త్వజ్ఞానినఃక్రియాః । అవశ్యన్నంధకోదగ్ధః పశ్యన్నపిచపంగుకః॥ లో
కాక్షిః ॥ ఆత్మశాఖాంపరిత్యజ్య పరశాఖానువర్తతే । ఉచ్ఛేత్తాతస్యవాశ
స్యరౌరవంనరకంవ్రజేత్ । యచ్ఛాఖీ యైస్తుసంస్కారై స్సంస్కృతో
బ్రాహ్మణోభవేత్ । తచ్ఛాఖాధ్యయనంకుర్యా త్త్యక్త్వాతుపతితోభవే
దిత్యాదివచనైశ్శాఖాంతరోక్త బ్రహ్మమేధసంస్కారః ప్రతిషిద్ధః । ఆశ్వ
లాయనశాఖినాం అయథాక్రియైనబ్రహ్మమేధః । తేషాంస్వశాఖోక్తపితృ
మేదసంస్కారఏవకార్యః । అస్వగృహ్యోక్తేతికర్తవ్య తామాత్రమేవకా
ర్యం । నశాస్త్రాంతరదృష్ట్యా విస్తరఃకార్యః । అత్రకర్మభూయస్త్వం తత్ఫ
లభూయస్త్వమితినభవతి । బహ్వల్పంవా స్వగృహ్యోక్తంకర్మయస్య
ప్రకీర్తితం ॥ తస్యతావతిశాస్త్రార్థేకృతేసర్వః కృతోభవేత్ । ఇతి । గృ
హ్యావిదఇతి॥ వృత్తికారవచనాత్ ॥

—(*) పునస్స్నాననిమిత్తాని. (*)—

౧౩౧. స్మృతిసం[illegible] యో॥ [illegible] పునః [illegible] గను నాపా
స్యేన విహ్నానం । [illegible] స్నాన [illegible] ॥ బృ
హస్పతిః॥ [illegible] మాచ్ఛాద [illegible] । [illegible]
ర్యాంనకుర్వీత పునస్స్నానమాచరేత్॥ స్మృత్యన్తరే॥ [illegible]
సుప్తైమాశ్చైవ గురుస్త్రియోః । [illegible] పునస్స్నాన
మాచరేత్॥ స్మృత్యన్తరే॥ [illegible] పూర్వ [illegible]
శేషిణాం । అనుభావస్మృతానాం [illegible] మిష్య [illegible] ।
పునశ్చైవ ఫలత్యేరన్న [illegible] । [illegible] పు
నఃక్రియేతి॥ తదభావే [illegible] నుభావే [illegible] । [illegible]
పునరిష్ట్వా [illegible] పునః [illegible] ॥

—(*) [illegible] స్థ [illegible]. (*)—

౧౩౨. స్మృతిసంగ్రహే । [illegible] స్థిన [illegible]
దినసేయాది । [illegible] । [illegible]
రా [illegible] నక్షత్రా [illegible] వే । [illegible]
సనాతే । [illegible] । [illegible]
దూర్ధజ్వా [illegible] త్పున [illegible] । [illegible]
చ్యాధవతులేక స్యః । [illegible] ॥ స్మృ
త్యంతరే॥ [illegible] । [illegible]
త్రిరాత్రంయువవాస [illegible] । [illegible]
వేత్ । అష్టా [illegible] ॥ [illegible]
వల్కద్వైః కృత్వా [illegible] । [illegible]
మాత్రంజపేత్తువా॥

—(*) [illegible] స్థ [illegible]. (*)—

౧౩౩. ఘాతామాన [illegible] । [illegible] ।
అగ్నియుక్పత్ని యుక్తేన [illegible] । [illegible]
త్రిపుష్కరయుతేపి [illegible] । [illegible] ।
ద్వాదశ్యర్క [illegible] । [illegible]
ద్వితీయాభృగురేవతీ । తృతీయాబుధ [illegible] । స
ప్తమ్యాసా [illegible] భ్యాం సప్తయోగాస్త్రిపుష్కరాః । [illegible]

తీయేహ్ని పంచమేనప్తమేవివా । చతుర్థేసంచయఃకార్య స్స్వైస్త
ద్గోత్రజైస్సహ॥ స్మృతిసారే॥ ద్వితీయేచ తృతీయేచ పంచమేచతథైవచ
అస్థిసంచయనంకుర్యాత్ స్నాత్వాతద్గోత్రజైస్సహ॥ ఆగ్నేయపురాణే॥ చతు
ర్థేపంచమేచైవ సప్తమేనవమేతథా । అస్థిసంచయనంకార్యం వర్ణానా
మానుపూర్వశః॥ క్వచిద్ద్వితీయేప్యస్థి సంచయనముక్తం ॥ వైష్ణవేచచతు
ర్థేదివసేప్యస్థి సంచయనంకుర్యాత్ । నందాయాంభార్గవదినే చతుర్ద
శ్యాంత్రిజన్మసు । నాస్థ్నాంసంచయనంకుర్యాత్కర్తుర్మరణమాదిశేత్ ।
కుజవారేతథాసౌరే భార్గవేవాస్థిసంగ్రహః । యదికుర్యాత్కులంతస్యక్ష
యంప్రాప్నోత్యసంశయః । అరవారేతథాసౌరే భార్గవేవాస్థిసంగ్రహః ।
యదికుర్యాత్కులంతస్య క్షయంప్రాప్నోత్యసంశయః । భృగ్వర్కకుజవా
రేషు నకుర్యాదస్థిసంచయం । యదికుర్యాత్తుమూఢాత్మా కులంతస్యవిన
శ్యతి॥ అథవా । చతుర్థేనవమేచైవ షష్ఠేహన్యష్టమేహ్నివా । అస్థిసం
చయనంకుర్యా ద్వర్ణానామానుపూర్వశః । దశాహమధ్యేదివసేకుజభా
ర్గవసౌరయోః । అస్థిసంచయనంకర్మ కర్తవ్యంమనురబ్రవీత్॥ ఉక్తతిథి
షునిరుద్ధవారాలాభే వారత్రయాధికారవిషయమేతత్ । అస్థిసంచయనం
యోగో దేవానాంపరికీర్తితః । స్మృతిసంగ్రహే । చతుర్థేహనివిప్రాణా
మస్థిసంచయనంభవేత్ । అస్థ్నాంప్రతికృతేర్దాహే సద్యస్సంచయ ఇష్యతే।
యదాపలాశవల్కాద్యైః కృత్వాప్రతికృతిందహేత్ । భస్మాస్థివత్సంచిను
యాత్సద్యో మంత్రాంజపేత్తువా । అస్థిసంచయనంకుర్యా చతుర్థేదివసే
యది॥ వారనక్షత్రదోషాణా మనపేక్ష్యాహగౌతమః । ప్రేతభూతంతతో
ద్దివ్యధూపదీపాదిభిర్భవేత్ । పిండరూపేణచాన్నేన తత్రపూజాకార్యేత్యు
క్తంభవతి॥

—(*) అథసంచయన ప్రయోగః (*)—

౧౩౮. అపరేద్యుస్తృతీయస్యాం పంచమ్యాంసప్తమ్యాంవాస్థీ
నిసంచిన్వంతిఉక్తదివసే అనిషిద్ధదివసే అమాత్యైస్సహ । ఆజ్యంపయఃకుం
భఘటాంశ్చ దర్భానప్తిలోదుంబ రపర్ణశాఖాః । ఫలంబృహత్యాఅపి
నీలరక్తైసూత్రేచ శుల్బంసికతాబలించ॥ ఖనిత్రమిత్యేతా సంభారానా
దాయశ్మశానదేశంగత్వా శుచౌదేశేనిధాయ కర్తాస్నాత్వాచమ్య బ్రా
హ్మణైరనుజ్ఞాతఃప్రాణానాయమ్యప్రాచీనావీతీదేశకాలౌ సంకీర్త్యపితుః ...
గోత్రస్య ...శర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య ద్వితీయేతృతీయే పంచమే

సప్తమేఽహని అస్థిసంచయనం కరిష్యంతి [illegible]॥ ఉపకేశే [illegible] ఉదుంబర [illegible] । [illegible] ప్రతిమాత్ర [illegible] । [illegible] అగ్ని [illegible] తాభిః పంచభిః స్థాప్య । [illegible]॥ [illegible] అగ్ని [illegible] । ఇమం [illegible] చోదకేనచ॥ [illegible] రాత్రజాయతాం [illegible] కేశ [illegible] నాపతి । [illegible]॥ [illegible] అపశ్యము తే [illegible] । [illegible] అపశ్యము తే [illegible] శ్యా॥ [illegible] । [illegible] వర్షతు [illegible]॥ [illegible] పంచభిః ప్రతిమాత్ర [illegible] దహన [illegible] । [illegible] ర్యాజ్యం [illegible] ప్రయచ్ఛ [illegible]॥ [illegible] పితృభ్యో [illegible] స్వధాభిః । [illegible] సంగచ్ఛతాం [illegible] । [illegible]॥ సంగచ్ఛపితృభిస్సం స్వధాభిః [illegible] । [illegible] స్మి । [illegible] । [illegible] ఇదం॥ [illegible] । అగ్నిష్వ ద్వాత్తాద [illegible] । అగ్నిషోమాభ్యాం [illegible]॥ [illegible] । [illegible] చాగ్నిప్రహరేత్ । [illegible] స్త్రీ [illegible] మస్థిన్యాసం [illegible] । అగ్ని [illegible] । [illegible] తథావిధాఽయుజః స్త్రీ [illegible] హితసూత్రాభ్యాం [illegible] మాంసా [illegible]॥ [illegible] మాంశరీరం । [illegible] దధ్యక్షీర [illegible] ధాతి॥ [illegible] ధనాదికృత్వా । ఇందతపనం । [illegible] పూర్వ వన్నిదధాతి॥ పరఉత్పత్తం । తృతీయం [illegible]॥ అథ చతుర్థీతృతీయ్యోన [illegible] । ఊరుభ్యాం జంఘాభ్యాంచ । అథపం

చమీసంవేశన స్తనువై చారురేధి ప్రియాదేవానాంపరమేసధస్థే । పచాశ్శ
మేవావదాయపూర్వ వన్నిదధాతి । ఏకమేవాయుజాకారం పునఃపునస్స
మంత్రకంసంచిన్వంతి । తథాఅయుజఃక్రియాః సంభవంత్య స్తథాసంచి
న్వంతి । యావదస్తీనిమంత్రాణా మభ్యాసం । సుష్ఠునిరవశేషం సర్వాణ్య
క్షుద్రాణ్యప్యస్థీనిసంచిన్త్య। అత్రదధ్యుక్షీరసేవేతివాశబ్ద స్సముచ్చయార్థే
ద్రష్టవ్యః। సర్వత్రభస్మాభి సమూహ్యాసగం హృత్యశరీరాకృతింకృత్వా త్రిసు
పలానాదాయాభ్యజ్య స్నాపయిత్వా వేదికాయాం దక్షిణాపవర్గం నిధా
యమధ్యే ప్రేతరాజాయ । ఉత్తరేశ్మశానవాసిభ్యః । ప్రేతస్సత్వదక్షిణే
తత్సఖిభ్యః । ఆసనముపతిష్ఠతు । గంధాఃఉపతిష్ఠంతు । అక్షతా ఉపతి
ష్ఠంతు॥ పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు । కంటకాది నివారణార్థంపాదుకే ఇపతిష్ఠే
తాం । వర్షాతపనిర్వారణార్థం ఛత్రముపతిష్ఠతు । శ్మశానదేశేసర్వతోలా
జాన్ప్రకీర్య సర్వోపహారైరన్నా పూపసూపాద్యైః పిండత్రయంకృత్వా
గ్రతస్తేభ్య ఏకైకం పిండముత్సృజ్య । మధ్యేప్రేతరాజాయ ఏషపిండఉప
తిష్ఠతు॥ ఉత్తరతఃశ్మశానవాసిభ్యః ఏషపిండఉపతిష్ఠతు । ప్రేతస్యదక్షిణే
తత్సఖిభ్యః ఏషపిండఉపతిష్ఠతు॥ సంవర్తః ఏకంశ్మశానవాసిభ్యః ప్రేతా
యైవచమధ్యమః । తత్సఖిభ్యోపరఃపిండః క్రమాదప్యుదకాంజలీన్॥ ఇతి
పిండత్రయందత్వా సర్వేభ్యః శ్మశానవాసిభ్యో తేభ్యః ఇమంబలింహరామి ।
ఉదకుంభంనిధాయ । అత్రస్నాహి । అత్రపిబ । అత్రభుంక్ష్వేతి॥ యదృ
వంయస్త్వకుర్వాణశ్చితౌ ప్రేతబలింనరః । ప్రేతాస్తంపిండమిచ్ఛంతి సపు
త్రపశుబాంధవం ఇతిస్మరణాదిదంకర్తవ్యమేవ । తతః అస్థికుంభమాదాయ ।
ఉత్తిష్ఠప్రేహిప్రదవౌకః కృణుష్వపరమేవ్యోమన్ । యమేనయమ్యాసం
విధానోత్తమంనాకమధిరోహేమంశమ్యాఃపలాశమూలేవా ఉద్ధృత్య నై
ఋత్యదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేషు తూష్ణీమస్థికుంభం నిధాయాపరేణ
కుంభంత్రిఃకర్షూః ఖాత్వేత్యాది పూర్వవత్కరోతి స్నానాంతం॥ పర్వదా
స్నానం వికల్పేన । ఏతదంతమాహితాగ్నిమాత్రస్య నారబ్ధ పర్వపూర్ణ
మాసస్య॥ఆరబ్ధపూర్ణమాసస్యతు నివపనంకర్తవ్యం । తదపినైకల్పికమితి
చేత్ । క్రియతేచేత్సంచయదివస ఏవకర్తవ్యం॥

—(*) అథాస్థినివపనం. (*)—

౧౩౪. అథాతో హవిర్యజ్ఞమయం నివపనం । తస్యప్రయోగః ।
యస్మిన్నహనిసంచయనంకృతం తస్మిన్నేవాహని । కర్తాప్రాణానాయమ్య

ప్రాచీనావీతీ పితుస్త్వా [illegible] ప్రేతస్య [illegible] ప్రాప్యర్థం అ
సినివహనాదిరిమ్య [illegible] సమూహనాదిభిః [illegible] ప్రత్యా [illegible]
శ్చిద్య [illegible] సరాన్ [illegible] నిధాయ [illegible] దక్షిణాగ్రా
దర్భాం స్తీర్త్వా [illegible] ఘృతా [illegible]
త్వా । [illegible] కే జన
పామినారాయణ [illegible] సంబుధ్యా [illegible] । ఏవం
కృతే [illegible] భవతి । [illegible] ధానాదిస్నానాన్తం పూర్వవత్కృత్వా
ఉత్తిష్ఠ [illegible] సమా [illegible] । [illegible] నిసమూహన
మాంస్నానాది తన్త్రం [illegible] । [illegible] ధానం [illegible] కృత్వా
తతః [illegible] సమా [illegible] వచనాన్ [illegible] తదస్థ్నాం
స్నానం వచనాదితి॥

—(*) పునర్దహనప్రయోగః. (*)—

౧౩౬. అథ పునర్దహనస్య ప్రయోగో లిఖ్యతే । [illegible]
త్యః । [illegible] పునర్దహ
నం కుర్యుః॥ [illegible] కేచిత్ । [illegible]
[illegible] । పూర్వమేవాగ్ని [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] కుర్యుః॥ కేచి [illegible]
చ్ఛన్తి। [illegible]
[illegible]
లయేత్ । [illegible] పూర్వ [illegible] పునర్దహనం కుర్యాత్॥
ప్రాణానాయమ్య । ప్రాచీనావీతీ [illegible] పితుస్త్వా [illegible] ప్రే
తస్య పునర్దహనం కరిష్య [illegible] । పునర్దహనం [illegible]
పితరి తేతి [illegible] దక్షిణాగ్రాన్
దర్భాంస్తీర్త్వా పూర్వ [illegible] పరిస్తీర్య
చితేః పశ్చాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ [illegible]
మాన్నిధాయ తత్ర [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible] సం
[illegible]
[illegible]
కాయస్వాహా। ఇతి జుహోతి। అగ్నయే వైశ్వానరాయ సువర్గాయ లోకా

యేదం । మన్త్రావృత్తిర్వ్యాప్యవదర్థం । అగ్నిహోత్ర హవణీం కృష్ణాజినగంశమ్యాం వృషపుషలేచాను ప్రహరయేయుః । ఎతదంతమేవసోమయాజినః లోష్టచయనమహాగ్ని చిత్కాఠకాగ్నిచిద్వాయదిస్యాత్ । తస్య లోష్టచయనం తదానివపనంపునర్దహనేనభవతః । సంచయనంకృత్వాశమీపలాశ శాఖయోరేకత్రనిధాయ స్నానాంతంకృత్వా లోష్టచయనకాలపర్యంతం అస్థిసంరక్షణంకుర్యాత్ । తామత్రత్రవక్ష్యామః । సోమయాజిపత్న్యాఅపినివపనాంతం పునర్దహనమప్యస్తీతి కేచిత్ । అగ్నిచిత్పత్నీ చేల్లోష్టచయనమపికర్తవ్యం॥

—(*) శ్రౌతాగ్నేర్నాశే. (*)—

౧౩౭. యదిశ్మశానాగ్నిరనుగతస్యాద్ భస్మాహోక్ష్యలౌకికారణీఅహృత్యఅయంతేయోని ఋత్వియ ఇతిమంత్రేణ భస్మనిసమారోప్యమథిత్వోపావరోహ్య నిధాయపరిస్తీర్య ఆజ్యం సంస్కృత్యపరిషిచ్య జుహుయాద్భూర్భువస్సువస్వాహేతి । అనాజ్ఞాతత్రయంసర్వ ప్రాయశ్చిత్తంచహుత్వాతథా తంత్రంప్రయోజయేత్॥

—(*) గంగాంభస్యస్థి నిక్షేపణప్రకారః. (*)—

౧౩౮, అంతర్దశాహేయస్యాస్థి గంగాయాంక్షిప్యతేజలే । గంగామరణవత్తుల్యం తస్యేత్యాహుస్తేబుధాః । కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమీ । భాగీరథీతివిఖ్యాతా పంచగంగాఃప్రకీర్తితాః । తిస్రఃపుణ్యామహానద్యోగోదా వేణ్యాచజాహ్నవీ । గోహారీశాంఖ్రికాప్రోక్తా గంగాఇతిహికీర్తితాః । అథాంతర్దశాహేన్యత్ర వాస్థ్యాంగంగాజలే ప్రక్షేపణంకుర్యాత్ । అంతర్దశాహేగురుశుక్ర మూఢాదిదోషానసంతీతి । అస్థీన్యాదాయగంగాతీరేసంస్థాప్య కర్తాస్నాత్వాచమ్య అస్థీన్యపికేశవాది నామభిర్ద్వాదశవారంమజ్జయిత్వా పునస్తీరేసంస్థాప్య బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌసంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యగంగాజలేస్థినిక్షేపణం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । గాయత్ర్యాదిమంత్రైర్విధివన్మిళితేన పంచగవ్యేనఅస్థీని స్నాప్యశుద్ధదేశ మృదమాదాయశరావా కృతిం కృత్వాతత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్యతిలాన వకీర్యతత్రాస్థీనినిధాయ తేషు హిరణ్యరూపస్యేతి హిరణ్యశకలంనిధాయ మధువాతాఇత్యృచేనమధుశుక్రవఃసీత్యాజ్యం తిలోసీనితిలాన్ గాయత్ర్యా శర్కరాందధిక్రావ్ణ్ణోతిదధి ఆప్యాయస్వేతిక్షీరం దేవస్యత్వేతికుశోదకంచ దత్వా మృత్తికయా

[illegible]

—— * [illegible] * ——

[illegible] ఏకాదశానాం [illegible] ॥

[illegible]

[illegible] తృతీయా [illegible] । [illegible] అనుష్ఠానక్రమః । [illegible]

తి॥ కృష్ణపక్షేన రుద్రగణావశిష్ట శ్రాద్ధానికృత్వా, ఊనమాసికమపి త్రిదినే కృత్వా. ద్వితీయమాసికేన సహాత్రైపక్షికాదీని త్రయోదశమాసికాన్య పకృష్యకృత్వాత్రి పక్షేనుకూలదినె సాపిండ్యంకుర్యాత్॥

—(*) అథఅనుపనీత సంస్కారముచ్యతే. (*)—

౧౪౦. ఊనద్వివర్షస్యబాలస్య ఖననంకుర్యాత్। ఇమంబాలంఖననేన సంస్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్యశుచౌదేశే నటంఖాత్వా నోక్ష్యతిలాన్వికీర్యదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య యోస్యకౌష్ఠ్యజగత ఇత్యాదియమోరాజాభితిష్ఠతీత్యేతదంతం యమగాథాంగాయమానః। ప్రకేతునేత్యాదినా గృత్స్య దేవాపిగచ్ఛతేత్యేతదంతంనవర్చంయమసూక్తం మనసాస్మరన్నుత్తంబాలం ధృత్వాభ్యక్తం తస్మిన్నవటే ప్రాణవేననిక్షిప్యపాగం సుభిర్గర్తం పూరయిత్వాలోష్టబుధ్వా పరిత్యజ్యస్నాత్వాగృహంగచ్ఛేత్। సర్వత్రఖననేపిండదానోదకక్రియానంతి। నారాయణబలిరేవకర్తవ్యః। తథా॥ ఊనద్వివార్షికంప్రేతం ధృత్వాక్తంనిఖనేద్భువి। యమగాథాంగాయమానో యమసూక్తమనుస్మరన్। యోస్యేతియమగాథాస్యాద్యమసూక్తం ప్రకేతునా। అరణ్యేకాష్ఠవత్త్యక్త్వాక్షిపెచ్ఛ త్ర్యహమేవతు। నాస్యకార్యోగ్నిసంస్కారో నాపికార్యోదకక్రియా॥

—(*) అనుపనీతదహన సంస్కారక్రమః. (*)—

౧౪౧. తృతీయవర్షప్రభృత్యుపనయనాత్ప్రాక్ మృతానాంబాలానాంప్రమత్తానాం దహనంకుర్యాత్। అగ్నయెవైశ్వానరాయసువర్గాయ లోకాయస్వాహా। ఇతిమంత్రేణ దహనమేవ కుర్యాత్॥ ఉత్తపనేనలౌకికాగ్నినావా। అస్మాత్త్వమధిజాతోసియయంత్వదభిజాయతాం। అగ్నయె వైశ్వానరాయసువర్గాయ లోకాయస్వాహా। ఇతిమంత్రేణ దహనమేవ కుర్యాత్। దర్భేణాస్తృతదేశే ఉదకంపిండదానంచకుర్యాత్। ఆశ్మశానాదనువ్రజ్య ఇతరోజ్ఞాతిభిర్వృతః॥ యమసూక్తంతథాగాథాం జపన్నిత్యలౌకికాగ్నినా। సదగ్ధవ్యఉపేతశ్చేద్ దాహితాగ్న్యావృథాక్షవత్। తస్యాస్మిన్నోదకం దద్యాత్తూష్ణీం సంస్కారమేవచ। సర్వేషాంకృతచూడానాం అన్యత్రాపిచయాదృయం। అసంస్కృతానాం భూమౌ పిండసంసస్కృతానాం దర్భేష్వితిశాతాతపస్మరణాత్। అగ్నిసంస్కారోదకపిండక్రియయోః సహవాప్రవృత్తిః సహవానివృత్తిరితి బోధవ్యం॥

[illegible] ॥ [illegible] పునర్భాగ [illegible] వేత్ । [illegible] పూ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ తదానీంతో [illegible] । [illegible] పునర్భా [illegible] । [illegible] భ వేత్ । [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

౧౭౮. [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ఉభయోత్ర [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ ([illegible] । [illegible])

—(*) [illegible] ॥ [illegible] (*)—

౧౭౯. [illegible] । [illegible] । [illegible] పర [illegible] ఏవ [illegible] పూర్వా [illegible] । [illegible] । [illegible] యది స్వస్యపుత్రో [illegible] యోతత దామాతుః సూత [illegible] । పితుర్ద శా

హేనైవ । అఘేవర్తమానే తన్మధ్యే దాహేకృతేసతి దాహకస్యదాహాది దశాహేనైవశుద్ధిః । సపూర్వాశౌచశేషేణ । పూర్వాశౌచస్య శావస్య సూతకస్యవాకాలశేషేణ శుద్ధ్యేరన్నిత్యర్థః । తథాఖండాదర్శే । (జనన మరణయో స్సన్నిపాతే జననమరణయో రన్యతరస్మిన్ వర్తమానే యదికి శ్చిజ్జాయేతత తస్తుమాతాపిత్రో ర్దశాహమేవాశౌచం । నసపిండాంతర వత్పూర్వకాలే నైవశుద్ధిః । నాపిలాఘవేననాపి గురుతరేణ।) తదాహ బోధాయనః । జననమరణయో స్సన్నిపాతే జనే మాతా పిత్రో ర్దశాహ మాశౌచం ॥ స్మృత్యంతరేచ ॥ మాతాపిత్రోర్మృతౌచైవ జననేప్యేరస న్యచ । స్వాశౌచాపగమేనైవ శుద్ధిస్స్యా న్నాన్యకాలతః ॥ దక్షశ్చ॥ మృ తాశౌచ నిమిత్తేద్వే (నివృత్తే) దహనంమరణంతథా । జ్ఞాతీనాంమరణా దేవదహనా ద్దాహకస్యతు ॥ దాహకస్యవిశేషమాహ । పిత్రవ్యతితరా నేకాహ దగ్ధాపూర్వా ఘుతశ్శుచిః । పితరౌచే ద్దహేత్తత్ర దశాహాచ్ఛుద్ధి రగ్నిదఇతి॥ ప్రథమంతావన్మాతా పితృవ్యతిరిక్తవిషయం । కంచిత్ జ్ఞాతిం దగ్ధ్వాతదాశౌచమధ్యేభూయోపి పునర్దాహాయ్య ద్విత్రాన్బహూన్వాదగ్ధ్వా అగ్నిదః పూర్వాశౌచత ఏవశుచిర్భవతి । తత్రపూర్వాశౌచమధ్యేసోగ్నిదః పుత్రః పితరౌదగ్ధ్వాచే ద్దశాహేనైవ శుద్ధిర్భవతి తదాహనారదః । అంత ర్దశాహే చేత్కర్తుః పునః ప్రేతస్యసంస్కృతిః । తస్మాచ్ఛుద్ధిః పూర్వశేషా దేకోద్దిష్టం యథోదితం ॥ హారీతశ్చ ॥ దాహకస్య ద్వయంచేత్స్యాత్క ర్తుర్దైక్యవిశేషతః । పూర్వేణైవ సమాప్యేత తృతీయం పిండం ద్వితీ యకం । తృతీయం పిండమితి స్వామినో భూతాశౌచోప లక్షణం । తత్రా శౌచస్య పిండోదకదానస్య పూర్వేణసమాపనేప్యేకోద్దిష్టంయథోదితమితి నారద స్మరణా ద్యథోదితమేవభవతి। ఏకాదశేహ్నిమధ్యాహ్నే ఏకోద్దిష్టం విధీయతే । ఆద్యమేకాదశే హనీత్యాది స్మృత్యుక్తత్ర దేకాదశాహే ఏకోద్దిష్టం భవతీత్యర్థః ॥ అంగిరాశ్చ ॥ దాహకస్త్వాదశాహేన శవదా హంచరేద్యది॥ పూర్వేణైవ విశుద్ధిస్స్యా త్పిత్రో స్త్ర ద్దినసాధ్యవేత్ ॥ సంవ ర్తః॥ పూర్వకర్తాదశాహేతు పితరౌచే ద్దహేత్పునః । పూర్వేణైవవి శుద్ధిస్స్యా త్పిత్రో స్త్రద్దిన సాధ్యవేత్॥ ఉదకదాన వత్పిండదానమపియావ దాశౌచంకార్యం తదాహవిష్ణుః ॥ యావదాశౌచం తావత్ప్రేతస్యోద కంపిండంచ దద్యురితి ॥ పరాశరోపి॥ బ్రాహ్మణేదశ పిండాస్స్యుః క్షత్రియే ద్వాదశస్మృతాః । వైశ్యేపంచదశప్రోక్తా శ్శూద్రేత్రింశత్ప్రకీర్తితా ఇతి

[illegible] ॥ [illegible]

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] । [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] । [illegible]

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] । [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

[illegible] । [illegible] ॥*॥ [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible]

తస్యచ సుతానపి। సూతమేషాను స్త్రీతి సూతినః తేషాంసూతినా। మృత మేషాను స్త్రీతిమృతినః। తత్రమృతినాంసూతినాం పూర్వాశౌచేనోత్తరా శౌచస్యయా శుద్ధిరుచ్యతే। సూతకేసూతికాంహిత్వా అన్యేషామేవ। మృతకేత్వగ్నిదంప్రేతస్య సుతానపిహిత్వా ఇతరేషామేవేత్యభిప్రాయః॥

—(*) కృతచూడః. (*)—

౧౫౪. కృతచూడస్తుకుర్వీత ఉదకంపిండమేవచ। స్వధాకారం ప్రయుంజీతవేదోచ్చారంనకారయేత్। కృతచూడోనుపనీతస్తుపిత్రోశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్। ఉదాహరేత్స్వధాకారం నతువేదాక్షరాణ్యపి॥

—(*) అకృతచూడః. (*)—

౧౫౫. పుత్రస్త్వకృతచూడోపి పిత్రోర్దాహాదికంచరేత్॥ కాలాదర్శే॥ చౌలాదాద్యాబ్దికాదర్వాఙ్న కుర్యాత్పైతృమేధికం। ప్రథమ వార్షికచూడా కరణాత్పూర్వ పైతృమేధికం నకుర్యాత్। పుత్రస్సోత్పత్తిమాత్రేణ సన్నుర్యాదృణమోచనాత్। పితరంనాబ్దికాచ్చౌలాత్పైతృమేధికకర్మణి॥ పిత్రోరనుపనీతోపి విదధ్యాదౌరసస్సుతః। ఔర్ధ్వదేహికమన్యేతు సంస్కృతాః శ్రాద్ధకారిణః। కనీయానఖిలంకర్మ జ్యేష్ఠః కుర్యాత్సపిండనం। జ్యేష్ఠోవా నిష్ఠోవా జ్యేష్ఠభార్యా సుతోదహేత్ అగ్నికార్యప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యాసుతోగ్రజః। అనేకపత్నీపుత్రాణాంయస్తుజ్యేష్ఠస్సఏవహి। పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహకాశ్యపః॥

—(*) జ్యేష్ఠపుత్రః కర్తా. (*)—

౧౫౬. అగ్నిప్రదాతరి జీవతిస్థితేసతియదన్యః కర్తాతిలోదకప్రదానాది దశాహాంతంకుర్యాత్। తద్దహనాదాహాదికర్మపునఃకుర్యాత్॥ తథాశివ పురాణే॥ దాహకర్మనవశ్రాద్ధం తిలాంబుచ తథైవచ। సగ్నిప్రచ్ఛాదనం కర్మపిండదానం సహోదకం। పూర్వకర్మేతివిఖ్యాతంకర్తైకస్తత్ర చోచ్యతే। యదికర్త్రంతరంయాయాత్కృచ్ఛంలుప్యేత్సవహ్నికం॥ సుతోజ్యేష్ఠఏవసపిండీకరణకర్తా॥ కాలేనవ్యవధీయేత కర్తావా వ్యవధీయకః। కాలకర్తవ్యవహితంతచ్చైతత్కార్యం పునర్నవం॥ అగ్నిప్రదాతృవిపత్తౌ శేషంకర్మ అన్యోవాకుర్యాత్। తథాతత్రైవ॥

—(*) అగ్నిప్రదాతృవిపత్తౌ. (*)—

౧౫౭. అధికారిషుపుత్రేషు బహుష్వేకస్య కర్మణి। విపత్తావపరః కుర్యాదేషాంజ్యేష్ఠః క్రమేణతు॥

[illegible] ;—
[illegible]

౧౫౦. [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible] ॥

—(*) [illegible] (*)—

౧౫౧. [illegible]
[illegible] ।
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] ।
[illegible] ...వ స్వాహా । [illegible] ...
[illegible] స్వాహా ॥ [illegible] ॥ [illegible] ...
స్వాహా । [illegible] । [illegible] ...
స్వాహా । [illegible] । [illegible] ।
[illegible] ప్రాణాయ స్వాహా । వ్యానాయ స్వాహా । అపానాయ స్వాహా । చక్షుషే స్వాహా । శ్రోత్రాయ స్వాహా ॥ మనసే స్వాహా । వాచే సరస్వత్యై స్వాహా । పూష్ణే స్వాహా । పూష్ణే శరణ్యై స్వాహా । పూష్ణే ప్రపథ్యాయ స్వాహా । పూష్ణే నరంధిషాయ స్వాహా । పూష్ణే ఘృణయే స్వాహా । పూష్ణే సరుణాయ స్వాహా । పూష్ణే సాకేతాయ స్వాహా । ఏతేషాం [illegible] । [illegible] ఘృతవన్తు [illegible]
[illegible] సూత్రేణ సంగ్రథ్య ఆబధ్నాతి॥ ఉదర [illegible]

ప్రాయశ్చిత్తార్థం హిరణ్యధేను తిలదానానికుర్యాత్ । అశౌతస్యాః పుత్రాదీః సువర్ణగం హస్తాదిత్యాది కర్మకరోతి ॥ ఇతిగర్భిణీసంస్కారవిధిః॥

—(*) గర్భిణీసంస్కార కారికా. (*)—

౧౬౦. మృతాచేద్గర్భిణీ నారీతస్యా స్సంస్కారఉచ్యతే । బోధాయనభరద్వాజ శౌనకాద్యై ర్యథోదితం । పైతృమేధిక సంకల్పంకృత్వా దారుచితేఃక్రియాం । పశ్చాద్దారుచితేఃప్రేతాందక్షిణేచయథావిధి । విధాయగృహ్యాతం త్రాణీకృత్వా దర్వీనిమార్జనాత్ । హిరణ్యగర్భ ఇత్యుక్త్వా విలిఖేదసినోదరం । ఆగర్భదర్శ నాద్గర్భో మృతశ్చేన్ని ఖనేత్తతః । జీవేచ్చేత్ జీవతుమమపుత్ర ఇత్యభిమంత్రయేత్ । అంతర్ధాయ హిరణ్యాంతమభిషిచ్య జలైఃపునః । గత్వాశ్రమం పునదద్యాదస్తై స్తనఇతి స్తనం । సురక్షితం కుమారంతం కృత్వాగత్వా శవాంతిక । శతాయుధాయేత్యాజ్యాని ఉదరేజుహుయాద్ఘృతం । పంచాహుతీః ప్రయాసాయ స్వాహేతి ద్వాదశాహుతీః । ప్రాణాయే త్యాదిభిఃపంచ చక్షుషేత్యాది పంచభిః । బోదాయనాద్యా ఇత్యాహుర్వ్యాహృతీభిస్తు శౌనకః । అభిషిచ్యపునర్మంత్రై ర్హిరణ్యవర్ణాను జ్ఞామవాప్యచ । అవ్రణం జఠరంకృత్వా చితావధ్యాహనాదికం సమానమన్యద్యత్సర్వ మాయవోదన భక్షణాత్ ॥ ఇతి గర్భిణీ సంస్కారః॥

—(*) అథసూతికామరణవిధిః రజస్వలామరణవిధిశ్చ. (*)—

౧౬౧. సూతికాయాం మృతాయాంతు । సూతికామృతి ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । ప్రథమంశుద్ధజలేతూష్ణీం స్నాపయిత్వాథాతంవాసః పరిధాప్య తీర్థోదకం శుద్ధోదకంచా దాయఏకస్మిన్ కలశేచత్రుషుకలశేషు వాసంపూర్య తేషు పంచత్వక్పంచ పల్లవంచమృత్తికా పఞ్చామృతం పంచగవ్యం పంచరత్నాని తత్తన్మంత్రై ర్నిక్షిప్య తేషు కలశేషువరుణ పూజాంచతుర్భి బ్రాహ్మణై ర్వేదపారగైః కారయిత్వాహిరణ్యవర్ణాఇతి చతసృభి పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన యదంతి యచ్చదూరకఇతి పంచర్చసూక్తేన । యదంతి యచ్చదూరకే భయంవిందంతి మామిహ । పవమాన వితజహి । పవమానసే ఆద్యేనః పవిత్రేణవిచర్షణిః । యంపూతాసపునాతునః। యత్తేపవిత్ర మర్చిష్యగ్నె వితతమంతరా । బ్రహ్మతేన పునీహినః। ఉభాభ్యాం దేవసవితః పవిత్రేణసవేనచ। మాంపునీహివిశ్వతః । ఇత్యనేన సూక్తేనఅర్చితచతుః కలశోదకైర్బ్రా

హ్నాతై స్నాపయిత్వా ధౌతవస్త్రమాచ్ఛాద్య ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దత్వా ప్రాయశ్చిత్తార్థం కృచ్ఛ్రత్రయం కుర్యాత్తతః పైతృమేధి కక ర్మాధి కారోభవతి ॥ రజస్వలామృతావప్యేవం ॥ సూతికాయాం మృతా యాంతు కథంకుర్వంతి యాజ్ఞికాః । కుంభేసలిల మాదాయ పంచగవ్యం తథైవచ । పుణ్యగ్భిరభిషిచ్యా పోవాచాశుద్ధింలభేత్తతః । శ్రీరుద్రంరు ద్రసూక్తేన పావమానీభిరేవచ । అథవాపురుష సూక్తేన భవిష్యోక్తాభి రేవచ । వారుణేనచ సూక్తేన శతకుంభోదకేనచ । యావదావర్తయె చ్ఛుద్ధి స్త్రీవారన్న్యూనతః శుచిః । దర్భౌదుంబర పద్మాదిపలాశాశ్వత్థ పంచకైః । శతకుంభోదకైఃపశ్చాత్ పాదప్రక్షాళ్య వాససా । ఆచ్ఛా ద్యగంధపుష్పాద్యై రలంకృత్య ద్విజాజ్ఞయా । దాహయేచ్ఛ వధర్మేణ ఇతి వాజసనేయినః॥ రజస్వలాతుయానారీ సూతికావామృతాయది । పూ ర్వవస్త్రంపరిత్యజ్య పరిధాయతతఃపునః । స్నాపయిత్వాదహేత్ప్రేతా మత ఊర్ధ్వంసమాక్రియా॥ ఇత్యేకఃపక్షః॥ యామృతాసూతికానారీ యామృతా చరజస్వలా । పంచగవ్యం పావమాన్యైశ్చధర్మేణ దాహయేత్ ॥ ఇత్యే కఃపక్షః॥ మ్రియమాణాతుయానారీసూతికావారజస్వలా। దుగ్ధామిందా హుతీర్హుత్వా మహావ్యాహృతయస్తథా । జుహుయాత్తద్వ్యమాద్వా భ్యాంవరందత్వాథ సంస్కృతిరితి॥

—(*) అథదశాహ ప్రయోగఉచ్యతే. (*)—

౧౯౨. దశహామేహాని ప్రాతః కాలేదీపాదీన్మృతదేశాదుద్వాస్య, గృహంసంశోధ్య । జననాద్దహనాద్భూమేర్లేపనాత్ క్షాళనాచ్ఛుచిః । గో విప్రపాదస్పర్శాచ్చ ఘర్షణాద్భోజనాదపీతి శుద్ధింసంపాద్య॥ లోహితంచ ర్మానడుహ మశ్మానం దర్భాన్వేతసశాఖమామలకంవేత సమాలికే । అం జనంజలఘట మోషధిస్తంబం సంపాతావనయనపాత్రం పాషాణంవారు ణస్రుక్స్రువావగ్ని మామలకచూర్ణం గంధాక్షతాంశ్చాదా యజ్ఞాతిభిస్స హజలాశయం - గత్వాస్నాత్వాచమ్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీ కృత్యయ థాశక్తి దక్షిణాందత్వా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యదహన జనితతా పోపశమనార్థం తృష్ణోపశమనార్థ మిష్టై ర్బాంధవైశ్చ ధర్మోదకం దీయ తామితి ప్రార్థయేత్ । తేపిదాస్యామ ఇత్యుక్త్వాతేచ స్నాత్వాయజ మానస్యపిత్రే గోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయ ఏతద్ధర్మోదకందదామీతి ప్ర

త్యైకంత్రీం స్త్రీనుదకాంజలీన్ దద్యుః। తేషాంశిలాది నియమో నాస్తీతి
కేచిత్ । కర్తాసర్వేజ్ఞాతయశ్చ కేశాదీన్వాపయేయుః॥ దశమేహనిసం
ప్రాప్తే స్నానంగ్రామా ద్బహిర్భవేత్ । తత్రత్యాజ్యాని వాసాంసి కేశశ్మ
శ్రునఖాదిచ। దశమేహానిసర్వేషాం క్షురకర్మప్రశస్యతే । కేశశ్మశ్రూవ
దివపనంకుర్యుః రత్రానుభావినః॥ కూలేచతుష్పథే వాపి మహావృక్షస్యసన్ని
ధౌ॥ తథాకల్పకారికా॥ వాపయేయుశ్చతే సర్వేకనిష్ఠా దశమేహని।
జ్ఞాతయస్సప్తమాదర్వాక్ కర్తృభిస్సహ సర్వదేశ॥ స్మృత్యంతరే॥ సూ
తకేమృతకేచైవ వపనందశమేహని। మాసర్క్షతిథివారాణా మనపేక్ష్యా
హగౌతమః। దశమేహని పూర్వాహ్ణేక్షురకర్మ యథాశ్రుతి । స్నానం
సచేలమాచమ్య గృహశౌచంయథోదితం । భోక్తవ్యంయావదాశౌచం
సపిండై ర్బంధుభిస్సహ । ఆశౌచాంతదినేక్షౌరం గురుషు స్వర్గతేషుచేతి॥
దేవలః॥ దశమేహానిసర్వేషాం క్షురకర్మవిధీయతే । కేశశ్మశ్రూదివప
నంకుర్యు రత్రానుభావినః॥ కేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాత్వా
చమ్యకర్తానిత్య కర్తవ్య శిలాస్నానమృదాస్నాన వాసోదకతిలోదక పిండ
ప్రదానానికృత్వా యజ్ఞోపవీతీ భూత్వాగ్రామశ్మశాన యోర్మధ్యే ప్రా
ఙ్ముఖఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ఆశౌచనివృత్త్యర్థ మ
ఘాపనుత్తి హోమంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య। యత్రక్వచాగ్ని మితిలౌకి
కాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాగుదగగ్రై ర్దర్భైస్సంపరిస్తీర్య ఉత్తరేణాగ్నిం
దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య ద్వంద్వంచిపాత్రాణి ప్రయునక్తి। మూలతోబిల
యావారుణ దవ్యాజ్యస్థాలించ ప్రోక్షణీంమూలతోబిలం వారుణస్రువం
చప్రయుజ్యపూర్వ సంభృతాన్ సంభారాంశ్చ సాదయిత్వాపవిత్రేకృత్వా
ప్రోక్షణీస్సగ్ సకృత్ప్రోత్తానాని పాత్రాణి ప్రోక్ష్యఆజ్యంవిలాప్య పగే
ణాగ్నిం పవిత్రాంతర్హితా యామిత్యాది స్రుక్స్రువసంమార్జనాంతం కృ
త్వాపరేణాగ్నింలోహితం చర్మానడుహంప్రాచీ నగ్రీవముత్తరలో మా
స్తీర్య। ఆరోహతాయుర్జరసంగృణానా అనుపూర్వం యతమానాయ
తిష్ఠ। ఇహత్వష్టాసుజని మాసురత్నో దీర్ఘమాయుః కరతుజీవసేవః।
వెతనశాఖామాలినో జ్ఞాతీన్ తచ్చర్మా రోహయతి॥ యథాహాన్యనుపూ
ర్వంభవంతి యథర్తవఋతు భిర్యంతిక్లృప్తాః। యథానపూర్వ మపరో
జహాత్యేతా ధాతరాయూగ్ంషి కల్పయైషాం। అథైనాన్ జ్ఞాతీనను పూ
ర్వాన్ కల్పయతి। వృద్ధపురుషాదక్షిణతః కనిష్ఠా ఉత్తరతః। తతోవృద్ధ

[illegible]

[illegible] పూతాభవ [illegible]

[illegible] యోగ [illegible] పదాని

[illegible] స్వయంచోక్త

[illegible] పరిధిం

[illegible] పుమాంశ్చ స్త్రీ

[illegible] అంతరంభవతి

మనపాధ్యాయః తస్మిన్నవకాశేఽశ్మానం పరిధిందధాతి । ఇమానారీరవి
ధవాస్సు పత్నీరాం జనేన సర్పిషాసమ్మృశంతా । అనశవో అనమీవాస్సు
శేవా ఆరోహంతుజనయో యోనిమగ్రే । జీవభర్తృకా స్త్రీణా మంజలిషు
సంపాతానవనయతి । ప్రతి స్త్రియం మంత్రావృత్తిః । సకృద్వాబహువ
చనత్వాత్ । తా స్త్రియస్తూష్ణీం ముఖాన్యనమృజంతే । యదాంజనం
త్రైకకుదంజాతగ్ం హిమవతస్పరి । తేనామృతస్య మూలేనా రాతీర్జంభ
యామసి । అంజనేనాంజీరన్ । తతఃకర్తా ప్రేతశిలాగర్తంమద్భిః పూర
యిత్వా తదుపరి వేదికాంకృత్వా । తస్యాం ప్రేత పాషాణం మధ్యే స్థాప
యిత్వా । తస్యఉత్తరతో దక్షిణతశ్చ పాషాణద్వయం స్థాపయిత్వా ।
పూజాంకుర్యాత్ । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య దశ
మేఽహని వేదికాయాం ప్రేతశిలాపూజాంచ కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । ఉత్తరే
రుద్రం । దక్షిణే యమమిత్యావాహ్య । పాషాణద్వయమభ్యజ్య । స్థా
ప్య । అభ్యర్చ్య; మధ్యే ప్రేతరాజాయ । ఉత్తరతోరుద్రాయ । దక్షిణ
తోయమాయ । ఆసనముపతిష్ఠతు । గంధాఉపతిష్ఠంతు । అక్షతాఉ
పతిష్ఠంతు । పుష్పాణ్యుపతిష్ఠతు । కంటకాదినివారణార్థం పాదుకేఉప
తిష్ఠేతాం । వర్షాతపనివారణార్థం ఛత్రముపతిష్ఠతు । అన్నాపూపసూపా
ద్యైః పిండత్రయంకృత్వా । అగ్రతస్తేభ్యః ఏకైకపిండముత్సృజేత్ ॥ తథా
చస్మృతిః । దద్యాత్పిండత్రయం చాపోదక్షిణోయమదైవతః । మధ్యే
ప్రేతాయచోత్సృజ్య రౌద్రముత్తర బర్హిషీతి । మధ్యే ప్రేతరాజాయ ఉ
పతిష్ఠతు । ఉత్తరతోరుద్రాతాఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు । దక్షిణతోయమా
యఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు । ఇతిపిండత్రయందత్వా । సర్వేభ్యోభూతేభ్య
ఇమం బలిదదామీతిబలిందత్వా । ఉదకుంభంస్థాపయిత్వా పరితః అంకు
రాణినిదధ్యాత్ । యథాత్వముద్భినత్స్యోషధే పృథివ్యాఅధి । ఏవమిమ
ఉద్భిందంతుకీర్త్యాయ శసాబ్రహ్మవర్చసేన । పృథివ్యామోషధి స్తంబాప్ర
తిష్ఠాపయతి ॥ శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాంస్థిరజీవినః ॥ తతోబ్రాహ్మ
ణైరనుజ్ఞాతః ప్రేతశిలోద్వాసనంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । ప్రేతశిలాసహితం
శిలాత్రయమాదాయ । పృథివీంగచ్ఛాం తరిక్షంగచ్ఛ...ప్రతితిష్ఠాశరీరైః ।
ఇతిజపిత్వాజలమధ్యేవిసృజేత్ ॥ తతస్సర్వేదరోదకదాతారః సామాత్యంక
ర్తారమాలింగనే నాశ్వస్యతత స్తిలామలక సర్షపకల్కా-నామస్యత మేన అ
మాత్యైస్సహకర్తా స్నాత్వాశుద్ధశుక్లవస్త్రాణిధృత్వా గంధాక్షతతాంబూ

లాని బ్రాహ్మణేభ్యో దత్వా సపల్లవముదకుంభమాదాయ సువాసినీపురస్స
రాః గ్రామం ప్రవిశేయుః॥

—(*) అథ ఆనంద హోమః. (*)—

౧౬౩. ఉత్తరపూర్వ దేశే గారస్యోపవిశ్య కర్తా ప్రాణానాయమ్య
ఆశౌచనివృత్యర్థ మానంద హోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య
ప్రాగుదగగ్రైర్దర్భై రగ్నింపరిస్తృణాతి। ఉత్తరేణాగ్నిం దర్భాంత్సగ్గ్
స్తీర్య। అగ్రతోబిలాం వారుణదర్వీం ఆజ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీం అగ్రతోబి
లం వారుణస్రువంచ ప్రయుజ్యపవిత్ర కరణాదిపరిషేచనాంతే అగ్రతోబి
లాయాం స్రుచిచతుర్గృహీతం గృహీత్వా। ఆనందాయ ప్రమోదాయ
పునరాగాగ్ స్వాన్గృహాన్। అపనశ్శోశుచ దఘుగ్గ్ స్వాహా। పునశ్చ
తుర్గృహీతం గృహీత్వా। నవైత్ర ప్రమీయతే గౌరశ్వః పురుషః పశుః।
యత్రేదం బ్రహ్మక్రియతే పరిధిర్జీవతా నాయక మపన శ్శోశుచదఘుగ్
స్వాహా। ద్వయోరగ్నయె శుచయఇదం॥ ఉత్తరంపరిషిచ్య స్రుక్స్రువౌ
వా వాజ్యస్థాలీం చాగ్నౌ ప్రహరతి। యవౌదనమేతదహః పచంతి। య
వోసి...ద్వేషాగ్ంసి। ఇతి యవౌదనం ప్రాశ్నంతి। అజపాకః కల్పాని
షిద్ధః॥ తతః ప్రాజ్మాంగళవర్జం॥ అర్వాగ్దశదినాత్సర్వే మంగళానిప్రయ
త్నతః। వర్జయేయుశ్చ తత్పుత్రాః ప్రాగబ్దాద్బ్రాహ్మణాదయః॥ అత్రా
సందిగ్ధస్థల్పానిత్య థిరోహంతే॥ నాపితకర్మాణిచ కారయంతే॥ తథాచ
స్మృతిః॥ ఊర్ధ్వభాగస్య వపనందాయాదానాం పరేహని। భాగద్వయ
స్యాథాం తేతు తేషాంవపన మిష్యతఇతి॥

—(*) కంఠసూత్రం విసర్జనం. (*)—

౧౬౪. మృతేహనిదశమేహ నివారాత్రౌ కంఠసూత్రకర్ణపత్రా
ణివిసృజేత్। తదాహ సంగ్రహకారః॥ కంఠసూత్రం కర్ణ పత్రేత్యక్త్వా
త్రప్రేత సన్నిధౌ। పశ్చాత్స్నానాహ యెన్నారీయదా భర్తృమృతిస్తదా॥
తథాచస్మృతిః॥ మృతేభర్తరితస్య స్త్రీకంఠసూత్రంపరిత్యజేత్। పశ్చా
త్స్నాయాత్ నాదర్వాగథవా దశమేహని। దశాహమధ్యే సారజస్వలా
చేత్తదా కంఠసూత్రాదికం నవిసృజేత్॥ తదాహనవవ॥ మృతేభర్తరితస్య
స్త్రీహ్యశౌచాంతేరజస్వలా। శ్రాద్ధంతత్ర ప్రకుర్వీతస్నాత్వా సూత్రం
విముంచతి॥ దశాహాభ్యంతరేదైవాత్ప్రేత భార్యారజస్వలా। తదాశ్రా
ద్ధాదికం కార్యంస్నాత్వా సూత్రంవిసర్జయేత్॥ సపిండాః భోజయేత్సర్వా

నాదశాహం స్యాత్ క్షిత్రః । విషమాహస్సు [illegible] ప్రేతస్య దుర్లభం । [illegible]తైస్స[illegible] [illegible] । [illegible] పైష్య సపిండేషుజాయ[illegible] త్ర పిత[illegible] । [illegible] హైకత్రైవ భోజనాత్ । అను[illegible]॥

ఇతిదశాహావిధిః॥

—(*) [illegible] (*)—

౧౬౭. ఏకాదశేహని [illegible]॥ [illegible] విప్రాశ్చ [illegible] బుసుధ్యతి । [illegible] స్మనుః॥ సంగ్రహే॥ ఆశౌచా[illegible] । బ్రాహ్మ[illegible] భోజయ[illegible] [illegible]।

—(*) [illegible]చేత్. (*)—

౧౬౮. ఏకాదశేహ్ని [illegible] । అన్య[illegible] శ్రాద్ధంప్రకుర్వీత [illegible] । [illegible] ఆశౌచా[illegible]తేజస్వలా । శ్రాద్ధశేషంప్రకుర్వీత [illegible] । శ్రాద్ధశేషం ప్రకుర్వీతేత్య [illegible] ఏకాదశేహని [illegible] కంరుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధం వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధం [illegible] । [illegible] సపిండనమితితదర్థ [illegible] శ్రాద్ధా[illegible]॥ [illegible] దాద్వాదశాహాన్నా[illegible] [illegible] సా[illegible]శుద్ధిం సంపాద్య[illegible] ఆద్యా[illegible] త్వాతదాసీమేన సపిండీకరణం కుర్యాత్॥ [illegible]॥ [illegible] కుర్యాత్సపిండీకరణంసుతః। [illegible] డశే॥ యదాత్ర[illegible]॥ ద్వాదశేహసిఆద్యాది[illegible] శ్రాద్ధా[illegible] [illegible] ణంకుర్యాత్॥ తథాచస్మృతిచంద్రికా[illegible]॥ [illegible] కటంతుయదాభవేత్ । ద్వాదశా[illegible] త్రయా[illegible]॥ సంగమేస్యాత్త్వా[illegible] వృషోత్సర్జనంకుర్యాత్॥

—(*) వృషోత్సర్గః. (*)—

౧౬౭. వృషోత్సర్జనమాహ[illegible]॥ [illegible] స్యతూత్సృజ్యతేవృషః । పిశాచత్వాద్విముచ్యేత[illegible]॥

[illegible]

—(*) [illegible] (*)—

[illegible]

తామ్రకపిలో బ్రాహ్మణస్య ప్రశస్యతే । శ్వేతో౽రక్తశ్చ వృష్ణశ్చ గౌరఃపాట
లఏవచ । స్నిగ్ధవర్ణో రక్తేన క్షత్రియస్య ప్రశస్యతే। క్షీరనీలేన వైశ్యస్య
కృష్ణేనాప్యంత్యవర్ణినః । చతస్రోవత్సరాభద్రా ద్వేవాసంభవతో౽పివా॥
వృషస్సర్వాంగసంపూర్ణః కల్యస్త్రివత్సరో౽భవేత్ । వివాహఏకవత్సో౽సౌ
వృషభస్యభవేత్సదా । కర్తృః స్వామీస్వర్గదంచ చతుర్వత్సరముత్సృజేత్
యావంతిచైవరోమాణి తాసాంతస్యచసర్వశః । తావద్వర్ష సహస్రాణి
స్వర్గలోకే మహీయతే। లోహితో యస్తువర్ణేన ముఖేపుచ్ఛేదపాండరః ।
శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలో వృషఉచ్యతే । పుత్రోవాభ్రాతృ పుత్రో
వామృతస్యైకాదశేహని । ఉత్సృజేద్వృషభంనీలం యథావర్ణస్తుసంభవే
ప్రేతత్వస్యవిమోక్షార్థం హోమకర్మసమన్వితం । వృషమేకంసముత్సృ
జ్య శ్రాద్ధే విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ॥ ప్రయోగసరణ్యాం ॥ లోమత్వగ్దోహ
జనిత దోషనిహరణాయతు । బ్రాహ్మణాన్ భోజయేదష్టౌ వేకోద్దిష్టవి
ధానతః॥ గార్గ్యః॥ నప్రేతార్థవృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధంవిధీయతే । ఏకో
ద్దిష్టవిధానేన స్వశక్త్యాభోజయేద్ద్విజాన్ । ప్రేతార్థేతు వృషోత్సర్గే ఏకో
ద్దిష్టవిధానతః । స్వర్గకామవృషోత్సర్గే నాందీముఖ విధానతః॥ ఇతిహాసే॥
ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రాయద్యేకో౽పి గయాంవ్రజేత్ । యజేతవాశ్వమేధేన
నీలంవావృషముత్సృజేత్ ॥ అశక్తశ్చేద్వృషాభావే సువర్ణేనతుకారయే
త్ ।అమేనవాప్రకుర్వీత హోమకర్మసమాచరేత్ । విహితేచవృషోత్స
ర్గే అలాభేశక్త్యసంభవే। ప్రేతత్వస్యవిమోక్షార్థంరుద్రానేకాదశాన్యజేత్
రుద్రముద్దిశ్యకర్తవ్యంప్రేతప్రీతికరంహితత్ । ఏకాదశభ్యోవిప్రేభ్యోదద్యా
దేకాదశేహని । ఉపవీత్యక్షతైశ్చైవరుద్రప్రీతి కరంభవేత్ । ఏకాదశసువి
ప్రేషు రుద్రముద్దిశ్యభోజయేత్ । ప్రేతత్వస్యవిమోక్షార్థం మధుక్షీరఘృ
తాశనైరితి ॥ ఏతానివచనాని వృషభాభావవిషయాణి ॥ వృషంరుద్రాన్
వసూన్ త్యక్త్వాసపిండీకరణావధి । తత్కుర్యాద్యదిమోహేన కులక్షయ
కరంభవేత్ ॥ వ్యాసః॥ ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తే ప్రేతాయస్వర్గమిచ్ఛతా ।
వృషమేకంసముత్సృజ్య శ్రాద్ధేవిప్రాంశ్చభోజయేత్ । ఏకాదశేహ్నిసం
ప్రాప్తే కృత్వాపుణ్యాహవాచనం । వృషముత్సృజ్యకుర్వీత ప్రేతశ్రాద్ధాని
షోడశేతి॥ స్మృతితత్త్వనిర్ణయే॥

—(*) వృషోత్సర్గప్రయోగక్రమః. (*)—

౧౬౯. కర్తాసచేలంస్నాత్వా నిత్యకర్మకృత్వా పుణ్యాహవాచ

సంకృత్వా సమంత్రకం నవశ్రాద్ధంకుర్యాత్॥ ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ
సంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యఆహితాగ్నేర్దహన దినాదారభ్య-
అనాహితాగ్నేర్మరణదినాదారభ్య ప్రేతత్వప్రాప్త్యర్థం ఏకాదశేహ్నినవశ్రాద్ధ
మామద్రవ్యేణఏకోద్దిష్ట విధానేనఅద్యకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణ
మాహూయపితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్య ఏకాదశేహ్నినవశ్రాద్ధేక్షణఃఉప
తిష్ఠతు।ఇతిక్షణందత్వాపాదప్రక్షాళనాదిఅభిరమ్యతామితివా బ్రాహ్మణవిస
ర్జనాంతంకుర్యాత్॥ సమంత్రకప్రయోగస్తు అగ్నావాద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే
వక్ష్యతే॥ తతఃఏకహాయనంద్విహాయనంవా నీలవర్ణంయథాసంభవవర్ణంవావృ
షంసంపాద్యయజ్ఞోపవీతీ ప్రాణానాయమ్యదేశకాలౌసంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్య
శర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్యఏకాదశేహని ప్రేతత్వవిమోకార్థంపై
శాచికబాధానిర్హరణార్థం రుద్రముద్దిశ్యవృషోత్సర్జనంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య।
యత్రక్వచాగ్నిమితివిధినాఅగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యఅవహృత్యశ్రపయిత్వాభిఘార్య
ప్రాచీనముదీచీనంవోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్యశివస్త్వష్టఃపిశంగరూప
ఇతిద్వాభ్యాంగోమిథునమభిమంత్ర్య।అగ్నిరుపసమాధానాద్యగ్నిముఖాంతే
స్రుచ్యుపస్తీర్యచరుమధ్యాద్ద్వి రవదాయాభిఘార్య ఏవంచతురవత్తినః అవ
దాయావదాయ। మయోభూర్వాతో అభివాతూస్రా ఊర్జస్వతీరోషధీ
రావిశంతాం। వివస్వతీర్జీవధన్యాః పిబంత్వవసాపత్యాతే రుద్రమృడస్వాహా।
రుద్రాయమృడాయేదం॥ యాస్సరూపావిరూపా ఏకరూపాయాసామ
గ్నిరిష్ట్యానామానివేద। యాఅంగిరసస్తపసేహచక్రుస్తాభ్యఃపర్జన్య మహి
శర్మయచ్ఛస్వాహా। పర్జన్యాయేదం॥ యాదేవేషుతనువమైరయంత—
గోష్ఠేరిరీహిస్వాహా। ఇంద్రాయేదం। ప్రజాపతిర్మహ్యమే తారరాణోవి
శ్వైర్దేవైః పితృభిస్సంవిదానః। శివాస్సతీరుపనోగోష్ఠ మాకస్తాసాంవయం
ప్రజయాసగ్ంసదేమస్వాహా। ప్రజాపతయఇదం॥ ఇహధృతిస్స్వాహా।
ధృత్యాఇదం। ఇహవిధృతి స్స్వాహా। విధృత్యా ఇదం। ఇహరంతి
స్స్వాహా। రంత్యాఇదం। ఇహరమతిస్స్వాహా। రమత్యాఇదం। మహీ
మూషుమాతరగ్ంసువ్రతానామృతస్య పత్నీమవసేహువేమ। తువిక్షత్రా
మజరంతీమురూచీగ్ంసుశర్మాణమదితిగ్ంసుప్రణీతిగ్ స్వాహా। అదిత్యై
ఇదం। సుత్రామాణంపృథివీంద్యామనేహసగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్ంసుప్ర
ణీతిం। దైవీంనావగ్ స్వరిత్రామనాగసమస్రవంతీమారుహేమా స్వస్తయే
స్వాహా। అదిత్యాఇదం॥ అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహా। అగ్నయేస్వి

ష్టకృతఇదం । అంతేభిఘారణం । సమిధమిధ్మసంనహసంచాగ్నౌ ప్రహృ త్యజయాదీ హుత్వా బర్హిః స్సమం జనాకృత్వాపరిధి ప్రహరణాది పరి షేచనాంతంకృత్వా పూర్ణపాత్రస్థోదకేనగో మిధునమభిషిచ్య వృషభం వత్సాంచ వస్త్రాదిభిరలంకృత్య । ప్రభ్రాజమానానాగ్ం రుద్రాణాగ్ స్థా నెస్వ తేజసాభాని। వాసుకివైద్యుతానాగ్ రుద్రాణాగ్స్థానెస్వతేజసాభాని। రజతానాగ్ం రుద్రాణాగ్స్థానె స్వతేజసాభాని । పరుషాణాగ్ం రుద్రా ణాగ్స్థానె స్వతేజసాభాని । శ్యామానాగ్ం రుద్రాణాగ్స్థానె స్వతేజసా భాని।కపిలానాగ్ం రుద్రాణాగ్స్థానే స్వతేజసాభాని। అతిలోహితానాగ్ం రుద్రాణాగ్స్థానే స్వతేజసాభాని॥ ఊర్ధ్వానాగ్ రుద్రాణాగ్స్థానేస్వతేజసా భాని । అవపతంతానాగ్ంరుద్రాణాగ్స్థానె స్వతేజసాభాని । వైద్యుతా నాగ్ రుద్రాణాగ్స్థానేస్వతేజసాభాని।ప్రభ్రాజమానీనాగ్ంరుద్రాణీనాగ్ స్థానేస్వతేజసాభాని। వ్యవదాతీనాగ్ం రుద్రాణీనాగ్=భాని।వాసుకీవైద్యు తీనాగ్ం రుద్రా=భాని । రజతానాగ్ం రుద్రాణీ=భాని । పరుషానాగ్ం రుద్రాణీ=భాని । శ్యామానాగ్ంరుద్రా=భాని । కపిలానాగ్ రుద్రాణీ నా=భాని । అతిలోహితీనాగ్ంరుద్రాణీనాగ్=భాని । ఊర్ధ్వానాగ్ంరు ద్రాణీనా=భాని॥ అవపతంతీనాగ్ం రుద్రాణీనా=భాని । వైద్యుతీనాగ్ం రుద్రాణీనాగ్స్థానే స్వతేజసా=భాని । ఓంభూర్భువస్సువః । రూపాణిహా మిథునగ్ంరీక్ష్వం । ఇత్యనువాకేనగో మిథునముపస్థాయ । ఏతంయువా నంపతివోదదామితేన క్రీడంతీశ్చరతప్రియేణ... తతోనఉగ్రోవిబభావసూని ఇతిజపిత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ప్రేతత్వవిముక్త్యర్థంమయా ఏషవృష ఉత్సృష్టః । ఇత్యుక్త్వా ప్రాంచం వృషముత్సృజేత్ । హుతావ శిష్టేనాజ్యేనలింగ ముద్రాంచక్రముద్రాం వాలాంఛనంకారయిత్వా వృష ముత్సృజేత్॥ హేవృషభరాజప్రాగ్దేశంగత్వా ప్రాక్పర్వతేషు తృణానిజ గ్ధ్వా ప్రాక్సముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాంపతి ర్భూత్వా దేవబ్రాహ్మణ క్షేత్రం పరిహృత్యయథేష్టంవిహర । హేవృషభరాజదక్షిణదేశంగత్వాద క్షిణపర్వతేషు తృణానిజగ్ధ్వాదక్షిణ సముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాం పతిర్భూత్వాదేవ బ్రాహ్మణక్షేత్రాణి పరిహృత్యయథేష్టంవిహర । హేవృ షభరాజ పశ్చిమదేశంగత్వా పశ్చిమపర్వతేషు తృణానిజగ్ధ్వాపశ్చిమస ముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాంపతి ర్భూత్వాదేవబ్రాహ్మణ క్షేత్రాణి పరిహృత్యయథేష్టంవిహర । హేవృషభరాజ ఉత్తరదేశంగత్వాఉత్తరపర్వ

[illegible] ॥ [illegible] పూర్వాదిదిక్షు [illegible] ॥ [illegible]

—(*) [illegible] (*)—

౧౭౮. [illegible] ॥ [illegible]

—(*) [illegible] (*)—

౧౭౯. [illegible] పురాణం [illegible] ॥

—(*) స్వతంత్రైకోద్దిష్టనిర్ణయః (*)—

౧౭౨. తత్రఆశౌచాంతేతత్రశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం సమాచరేదితి॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ మృతేహానితుకర్తవ్యం ప్రతిమాసంతువత్సరం। ప్రతిసంవత్సరంచైవ ఆద్యమేకాదశేహనీతి। ఏకాదశాహేకర్తవ్యైకోద్దిష్టం మృతాహేకర్తవ్యాద్వైకోద్దిష్టంచ ఉభయ మేకాదశేహనిసంభవతి॥ తదాహ వ్యాసః॥ సూతకానంతరంకుర్యా దేకోద్దిష్టద్వయంతతః। సూతకేపతితే చాపి స్వతంత్రంనాతిలంఘయేదితి। అస్యార్థః। ఏకాదశేహనికర్తవ్యైకోద్దిష్టంస్వతంత్రమిత్యుచ్యతే। మృతాహేకర్తవ్యైకోద్దిష్టం మాసికమిత్యుచ్యతే। స్వతంత్రంనవశ్రాద్ధం నవమిశ్రాదస్యం ఏవం నవశ్రాద్ధంనవమిశ్రంచేతిశ్రాద్ధత్రయం॥ తథాప్రజాపతిః॥ ఆశౌచాంతేభవేత్త్రీణి శ్రాద్ధానిమునయోవిదుః। నవశ్రాద్ధంస్వతంత్రంచ నవమిశ్రంతథాక్రమాత్। పూర్వాహ్ణేతునవశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టంతుమధ్యమే। అపరాహ్ణేతు సంప్రాప్తేకుర్యాత్తునవమిశ్రకమితి। అత్రషణ్ణవశ్రాద్ధపక్షీయాణా మేకాదశాహేత్రీణి శ్రాద్ధానిసంభవంతి। నవశ్రాద్ధంస్వతంత్రైకోద్దిష్టం షోడశానామాద్యంచ పంచనవశ్రాద్ధపక్షీయాణాంనవశ్రాద్ధాభావే ఏవస్వతంత్రైకోద్దిష్టంషోడశానామాద్యంచ సూతకేపతితేచాపీత్యనేనమాతర్యగ్రే ప్రమీతాయాంతదాశౌచమధ్యేపితాయది ప్రమీయేతతదా మాతురేకాదశేహని స్వతంత్రైకోద్దిష్టంకార్యం। యత్తుపిత్రోస్తు పితృపూర్వత్వంసర్వత్ర శ్రాద్ధకర్మణీతి। తత్స్వతంత్రైకోద్దిష్టవ్యతిరిక్తం నవమిశ్రాది శ్రాద్ధవిషయం। స్వతంత్రైకోద్దిష్ట మాశౌచమధ్యే కార్యమేవ॥ తదాహ శంఖః। ఏకోద్దిష్టమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పునరేవస ఇతి॥ ఏకాదశాహేవిప్రాది సర్వవర్ణానాం సపిండాది మరణ జనన నిమిత్తశుద్ధ్యభావేపి కర్తుస్తాత్కాలికీ శుద్ధిరితి తాత్కాలిక్యా శ్శుద్ధేస్సద్భావాదేకాదశేహని స్వతంత్రై కోద్దిష్టం కర్తవ్యం॥ స్వతంత్రైకో ద్దిష్టాతి క్రమే దోషమాహబృహస్పతిః॥ ఏకాదశాహే యచ్ఛ్రాద్ధమేకోద్దిష్టం సమాచరేత్। యదికార్యం నకుర్వీత పున స్సంస్కార మర్హతీతి। షోడశానామాద్య మాసికస్యతు ఆశౌచాదివిఘ్నసంభవే। సకర్తవ్యం। కాలాంతరవిధానాత్ ॥ తదాహబృహస్పతిః॥ ఏకాదశాహేత్వాద్యస్య సంకటంతు యదాభవేత్ । ద్వాదశాహేపికర్తవ్యం త్రయోవింశద్దినేపివేతి। తథాచాపరార్కే॥ ఏకాదశాహే సంప్రాప్తేయది విఘ్నః ప్రజాయతే।

మాసేన్యస్మిన్నృతేవాపి శ్రాద్ధంకుర్యాత్తథైవహీతి ॥ స్మృత్యంతరేచ ॥
ఏకాదశాహేతీతేతు త్రిపక్షే శ్రాద్ధమాచరేదితి ॥ అత్రైకోద్దిష్టద్వయస్య
కర్తవ్యతాయాం విశేషమాహ । గౌతమః ॥ బ్రాహ్మణం భోజయేదా
ద్యేహ్యహాతవ్యమనలేపివా । పునశ్చభోజయేద్విప్రం ద్విరావృత్తిర్భవేది
హ ॥ అస్యార్థః ॥ ఆద్యేస్వతంత్రాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే బ్రాహ్మణంభో
జయేత్ । బ్రాహ్మణాభావే అగ్నౌకుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిసంగ్రహే॥
ఏకోద్దిష్టేతు సంప్రాప్తేవిప్రాభావేకథంభవేత్ । ఉదీరతేతి మంత్రై
స్తుజుహుయాద్ఘృతపాయసం । స్వగృహ్యోక్తవిధానేనసూక్తేన పు
రుషేణవేతి । పునశ్చభోజయే ద్విప్రమాద్యైకోద్దిష్టార్థం పునశ్చ తస్మి
న్నేవాహని బ్రాహ్మణాం భోజయేత్ ॥ ఏవంచద్విరావృత్తిర్భవతి। బ్రా
హ్మణంభోజయేదాద్యే హ్యహాతవ్యమనలేపివా ॥ పునశ్చభోజయే ద్విప్రం
ద్విరావృత్తిర్భవే దిత్యేతత్ స్వతంత్రైకోద్దిష్టస్యై వేతికేచన వర్ణయంతి ।
అన్యేతు ఆద్య మాసికస్యై వేతి । ఆద్యమాసికస్యావృత్తిపక్షే అనావృ
త్తిపక్షేచ పురస్తాత్స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమగ్నౌవా కుర్యాత్ । స్వతం
త్రాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే । ఏకాదశబ్రాహ్మణాన్ ఏకంవా భోజయేదితి ॥
తదాహవిష్ణుః॥ ప్రేతార్థంసూతకాంతేతు బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్దశ । అశ
క్తఏకంసంభోజ్య శక్త్యాదద్యాచ్చదక్షిణాం॥ హిరణ్యంమేదినీంగాంచవస్త్రా
ణివివిధానిచ । యద్యదిష్టతమంలోకే గంధాంశ్చకుసుమానిచ । శయ్యా
ద్యుపానహౌ ఛత్రం యద్భుక్తం మృత్యుకాలతః । యదిష్టంజీవితస్యాసీ
త్తద్దద్యాత్తస్యయత్నతః । తంవిసృజ్యద్విజంభుక్తం స్నాయాయదనవలోక
తః । శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథాకాలం సపిండీకరణాంతథేతి॥ శాతాతపోపి॥ ఏకా
దశాహేసంప్రాప్తేత్రీణి శ్రాద్ధానిదాపయేత్ । నవశ్రాద్ధంతుపూర్వాహ్ణే
హేమ్నావామేనవాభవేత్ । స్నాత్వామధ్యాహ్న వేళాయాం విప్రానేకా
దశావరాన్ । అశక్తశ్చైకవిప్రంవా శ్రోత్రియం గుణశాలినం । ఆమం
త్ర్యవిప్రానాహుయదద్యా దభ్యం జనాదికం । పాదప్రక్షాళనంకుర్యా
త్కుండేవామండలేశుచౌ । గోత్రనామచనిర్దిశ్య ఆసనాదీనికల్పయేత్ ।
అర్ఘ్యంత్వేకం కుశాగ్రేషు కల్పయిత్వా ప్రదాపయేత్ । విప్రస్యపాణా
వప్స్వగ్నౌ గోత్రనామ్నాయమాయచ। పక్వాన్నైకాహుతింహుత్వా భోజ
యేత్తం యథోచితైః । గావస్సువర్ణంరత్నంచ ప్రేతముద్దిశ్యదాపయేత్ ।
ఛత్రోదకుంభం రౌప్యంచపాదుకే దక్షిణాంతథా । పిండంబహిర్వినిక్షి

ప్యనన్యథా న నమోంతకం । నకవ్యశబ్ద మంత్రోస్తి ప్రేతశబ్దం ప్రయోజయేత్ । స్నాత్వాపరాహ్ణే సంప్రాప్తే శ్రాద్ధంచైవాద్యమాసికం । ఏవమేవం ప్రకారేణ ద్వితీయాది మృతేహని । కుర్యాత్సపిండీకరణం వత్సరేద్వాదశేహనీతి । ఆద్యమాసికైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేపి ఏకాదశ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేదితి॥ తథాచోక్తం॥ ఆద్యమాసిక ఏకశ్చేద్భుఙ్క్తే బ్రాహ్మణస్తత్సహీయతే । తస్మాదేకాదశభ్యస్తు దద్యాదేకాదశేహనీతి॥ సత్యవ్రతోపి॥ ఏకాదశేహ్ని ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణానేకాదశామంత్ర్య నానాభక్ష్యాన్నరసవిన్యాసైర్భోజయిత్వా విధివత్పిండదానం వాసో హిరణ్యం కాంస్యోపానచ్ఛత్రోదకుంభదక్షిణాంచ గుణవతి విప్రే దద్యాదితి॥ తథాచస్మృతిసంగ్రహే॥ ఏకాదశసు విప్రేషు ప్రేతమావాహ్య భోజయేత్ । తానాద్యాయ చశయ్యాదిదద్యాదాద్యమితి స్మృతమితి॥ మరీచిరపి॥ ప్రేతార్థం సూతకాంతే తు బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్దశ । ఆద్యశ్రాద్ధనిమిత్తంతు ఏకమేకాదశేహనీతి॥ స్మృత్యంతరే॥ అశక్త ఏకం సంభోజ్య శక్త్యా దద్యాచ్చ దక్షిణామితి । రుద్రగణం షోడశమాసికానాం పురస్తాదుపరిష్టాద్వా కర్తవ్యం॥ తథాచాపస్తంబః॥ ప్రాచీనావీతీ తిలాన్ గృహీత్వా ప్రేతస్య సంబంధిచ నామగోత్రం ఉచ్చార్య చాదౌగణ రుద్రసంఖ్యాన్ ప్రతిష్ఠాప్య పశ్చాదథ షోడశాదీనితి॥ అత్రైకాదశాహే ఏకాదశ బ్రాహ్మణభోజనం ప్రేతోద్దేశేన కార్యం॥ తదాహ కాశ్యపః॥ ఏకాదశభ్యో విప్రేభ్యో దద్యాదేకాదశేహని । ప్రేతముద్దిశ్య కర్తవ్యం ప్రేతప్రీతికరం హితత్ । రుద్రముద్దిశ్య కర్తవ్యం రుద్రప్రీతికరం హితదితి । దేశాచారతో వ్యవస్థా॥ రుద్రోద్దేశేతు నతిలైర్నాప్యేకోద్దిష్టవిధానంచ । అక్షతాదినా ఏకాదశరుద్రానుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్॥ అశక్తస్తు యథాశక్తి కుర్యాత్॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ తస్మిన్నహ్ని యథాశక్తి కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమితి । పురస్తాదుపరిష్టాద్వేతి దేశాచారతో వ్యవస్థా । వసుగణమపి ప్రేతోద్దేశేన అష్టవసూద్దేశేనవా కుర్యాత్ । వసూద్దేశేతు నతిలైర్నాప్యేకోద్దిష్ట విధానం ఉపవీత్యక్షతాదినా అష్ట వసూనుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ । అశక్తస్తు యథాశక్తి కుర్యాత్ । వృషోత్సర్జనాంగ బ్రాహ్మణ భోజనమపి ప్రేతోద్దేశేన ఏకోద్దిష్టవిధానేన యథాశక్తి కుర్యాత్॥ తదకరణే ప్రత్యవాయమాహ వ్యాసః॥ వృషాంగరుద్రాన్వసూంస్త్యక్త్వా సపిండీకరణంధి । తత్కుర్యాద్యదిమోహేన కులక్షయకరం భవేదితి । అవశిష్ట బ్రాహ్మణభోజనమపి । స్మృత్యంతరే

తస్మిన్నహ్నియథాశక్తి కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమితి। ఏతానిశ్రాద్ధాని కృత్వాస్నాత్వాగృహమాగత్య పుణ్యాహంవాచయిత్వా శ్రాద్ధశేషంబంధుభిస్సహభుంజీయాత్॥ తదాహవిజ్ఞానేశ్వరః ఏకోద్దిష్టేతు యద్భోక్తురభోజ్యంశిష్టమోదనం। చంద్రసూర్యోపరాగేచ శిష్టమన్నంచ వర్జయేత్। ఇత్యయంనిషేధఃషణ్ణవశ్రాద్ధైకోద్దిష్టశేషాన్నభోజనపరః॥ తథైవాహవిజ్ఞానేశ్వరః॥ నవశ్రాద్ధేతుయచ్ఛిష్టం గృహేపర్యుషితంచయత్। దంపత్యోర్భుక్తశేషంచ నభుంజీతకదాచనేతి॥ తత్రైకోద్దిష్టే బోధాయనసూత్రం॥ యజ్ఞోపవీత్యభివాదనం కృత్వోత్థాప్య ప్రస్థానంసంపాద్య ప్రదక్షిణీకృత్యశేషమన్న మనుజ్ఞాప్యతే నైవయథేతితమిత్యన్న శేషాన్నివేదయతేయథాబ్రూయుస్తథా కుర్యాదితి॥ తత్రగోపాలకారికా॥ ఉపవీతీనమస్కారం కృత్వోత్థాప్యప్రదక్షిణం। కిమన్నశేషైః క్రియతామిష్టైర్భుంజీతవాపరే। ప్రతిబ్రూయురిదానీంతు పిండమిచ్ఛంతికేచన। పిండమాదాయతత్పశ్చాదప్సు ప్రాస్యావగాహ్యచేతి॥ అత్రవిధిరత్నకారికా॥ భుక్తస్యదక్షిణాదానం స్వధాదానంచపూర్వవత్। తతోవిప్రానసముత్థాప్య వాజేవాజేప్రదక్షిణం। కృత్వాతువిధివత్సర్వం తతోవిప్రానసముత్సృజేత్। అత్రకపర్దీ॥ ఉపవీతీసముత్థాప్య కృత్వాచాభి ప్రదక్షిణం। కిమన్నశేషైఃక్రియతామిత్యుక్త్వా తన్నివర్తయేత్। నమస్కృత్వాన్నశేషంచఅనుజ్ఞాప్యనివర్తతే। ప్రాచీనావీత్యపోచ్ఛిష్టేదర్భాంత్సం స్తీర్యదక్షిణానితి। ఏవంత్రైవిద్యవృద్ధైరప్యుక్తత్వాత్। ఆద్యాదిషోడశశ్రాద్ధాన్నభోజనదోషోనాస్త్యేవ। యాన్యేకోద్దిష్టశేషాన్న భోజననిషేధపరాణివచనానితాని సర్వాణినవశ్రాద్ధాన్నభోజన పరాణ్యేవేతిమంతవ్యం॥

—(*) అథైకోద్దిష్టభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౧౮౩. ప్రాజాపత్యంనవశ్రాద్ధే పాదోనంచాద్యమాసికే॥ త్రైపక్షికే తదర్ధంతు పాదమేకంద్వితీయక ఇతి॥ ఇదంచఆపద్విషయం॥

—(*) అనాపదితు. (*)—

౧౮౪. విజ్ఞానేశ్వరః॥ చాంద్రాయణంనవశ్రాద్ధే ప్రాజాపత్యంతు మిశ్రకే। ఏకాహస్తుపురాణేషు ప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతఇతి। హారీతోక్తం ద్రష్టవ్యం। ప్రాజాపత్యంతుమిశ్రక ఇత్యేతదాద్యమాసికవిషయం। ఊనమాసికాదిషుతు పాదోన ప్రాజాపత్యాదీనికర్తవ్యాని। ప్రాజాపత్యంనవశ్రాద్ధే పాదోనంమాసికేతథా। త్రైపక్షికేతదర్ధంస్యాత్పాదోద్వైమా

సికేతథా । పాదోనంకృచ్ఛ్రముద్దిష్టం షాణ్మాస్యాబ్దికేతథా । త్రిరాత్రం వాన్యమాసేషు శంఖస్యవచనంయథేతి । శంఖవచనం ॥ చాంద్రాయణంన వశ్రాద్ధే పరాకంమాశికేస్మృతం । పక్షత్రయేతికృచ్ఛ్రస్స్యాత్ షాణ్మాసే కృచ్ఛ్రమేనచ । ఆబ్దికేపాదకృచ్ఛ్రంస్యా దేకాహఃపునరాబ్దికే । అతఊ ర్ధ్వంనదోషస్స్యా చ్ఛంఖస్యవచనంయథా । తత్సర్పాదిహతవిషయం ॥ విజ్ఞానేశ్వరీయె ॥ బ్రహ్మోదనేచసోమేచ సీమంతోన్నయనేతథా । జాత శ్రాద్ధేనవశ్రాద్ధే భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ । ఆమశ్రాద్ధేతుసర్వత్రా ర్ధం । ఆమశ్రాద్ధేభవేదర్ధం ప్రాజాపత్యంతుసర్వదేతి । షట్త్రింశన్మతేభి ధానాత్ । వ్యాసః ॥ వాసస్తండులమ్మృత్పాత్రం ప్రదీపంకాంస్యభాజనం । దహనానంతరందద్యా న్నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా ॥ సంచయనాంగమేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధంశ్మశానే పిండోదకస్థానేవాకుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిః ॥ తృతీయేహ నికర్తవ్యం త్రేతేదాహేవనాద్విజః । సూతకాంతెగృహేశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం ప్రచక్షతే ॥ స్మృత్యంతరే ॥ యత్రస్థానేభవేన్మృత్యు స్తత్రశ్రాద్ధం ప్రదాప యేత్ । ఏకోద్దిష్టవిధానేన విశ్రామోయత్రకారితః ॥ ఇతరాణినవశ్రాద్ధా నిగృహే పిండోదకస్థానేవాకార్యాణి ॥ గోభిలః ॥ దర్శేరవిగ్రహేపిత్రోః పత్యాబ్దికముపస్థితే । అన్నస్యాసంభవేకుర్యాద్ధేమ్నాచామేనవాభవేత్ ॥

—(*) ఆమశ్రాద్ధంతు. (*)—

౧౭౪. శాతాతపః ॥ ఆమశ్రాద్ధంద్విజః కుర్యాద్విధివచ్ఛ్రద్ధయాన్వి తః । తేనాగ్నౌకరణంకుర్యా త్పిండాంస్తేనైవనిర్వపేత్ ॥ గౌతమః ॥ ప్ర త్యాబ్దికేమాసికేచ పక్వాన్నంనైవలభ్యతే । ఆమశ్రాద్ధంద్విజః కుర్యాద్ధే మ్నావాతదసంభవే ॥ ఏవంయమోపి ॥ అత్యంతాపది ॥ సపిండీకరణమప్యా మేన హేమ్నావాకుర్యాత్ ॥ తదుక్తంస్మృతిసంగ్రహే ॥ అనుక్తకాలేపిపితు వ్యుత్క్రమేణమృతస్యచ । ఇమేనవాసిసాపిండ్యం హేమ్నావాపిప్రక ల్పయేత్ । ఆమంచతుర్గుణందద్యా ద్ద్విజభుక్తిప్రమాణతః ॥ బృహస్పతిః ॥ సపిండీకరణంకుర్యాద్ధేమ్నావాదేశవిప్లవే । మాతాపిత్రోఃపితృవ్యస్య భ్రాతుర న్యేషుచైవహి ॥ ప్రియంగుయవగోధూమశాలిపిష్టైరథాపివా । యోజయే త్ప్రేతపిండంతునామ్నా తత్పితృభిస్సహ । ఇత్యాదికమత్యంతాపద్విషయం ॥

—(*) తతఃషోడశశ్రాద్ధానికుర్యాత్. (*)—

౧౭౫. అభిధాయసవశ్రాద్ధం విధానంకథ్యతేధునా ॥ ప్రయోగతి షోడశశ్రాద్ధమేతేషు చాద్యమేకాదశేహని । మృతేహానితుకర్తవ్యం ప్రః ॥

మాసానాముసంవత్సరః ॥ ప్రతిసంవత్సరం చైవ ఆద్యమేకాదశేహని । ద్వితీయం ద్వాదశే [illegible] మాసే సద్యాదేవా ద్వితీయునిం । ద్వితీయమాసాంతాత్ సాన్యాసికం తుమ్ప్ర తేహాని ॥ చతుర్థ [illegible] । పంచమషష్ఠసప్తమాష్టమమాసాంతే [illegible] తృతీయ చతుర్థపంచమషష్ఠమాస సాంబాధికమ్మృతాహేషు । నవమమాసే [illegible] । ఏకాదశే ద్వాదశే త్రయోదశే చతుర్దశే పంచదశానిసప్తమాష్టమనవమ దశైకాదశ ద్వాదశే మాసమృతాహేషు । షోడశే మాసే ద్వాదశే మాసి ॥ ఏవమేమాసుమ్మత్త్రిప్రసర్గా । ఏకాదశేహ్ని మాసాద్యేనపి [illegible] । ప్రతిమాసం మృతేహ్ని తస్య త్రిపక్షే [illegible] । ఆద్యమేకాదశేహ్ని తస్య ద్వాదశే మాసి [illegible] మాసికం । ఏకత్రింశద్దినే త్రిపక్షే భాగేనపి [illegible] । ఊనమాసికం [illegible] మాసికం తథా । [illegible] త్రిపక్షే [illegible] । [illegible] మేకాదశే [illegible] ద్వాదశేహాని [illegible] స్వేస్వే కాలే ఆద్యమాసికస్య [illegible] ఊనమాసికాదీని [illegible] । తస్మిన్ [illegible] । సాంవత్సరిక శ్రాద్ధం [illegible] యథాకాలం [illegible] యథాకాలమపకుర్యాత్ । సంవత్సరాంతే సపిండీకరణం [illegible] స్వేస్వే కాలే [illegible] యథాపునస్య [illegible] తదా తాని [illegible] సాంవత్సరాంతే [illegible] । కేచిద్యథాపునః పునరావృత్తి [illegible] । తదాయమేవపక్షః । [illegible] ॥ స్మృత్యంతరే [illegible] ॥ ఏకాదశేహ్ని [illegible] పునః [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] మాసికే । [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ వ్యాసః ॥ ద్వాదశ [illegible] మాసికాని [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥ సపిండీకరణాదర్వాక్ [illegible] । [illegible] విధానం కుర్యాత్సర్వాణి తాని తు ॥ ప్రచేతాః ॥ [illegible] సర్వదా । స్వయం [illegible] ॥ [illegible] ॥ ఆపస్తంబః ॥ ప్రాచీనావీతీ తిలాన్ గృహీత్వా ప్రేతస్య సంబంధ నామగోత్రం । ఉచ్చార్య [illegible]

ఖ్యాః ప్రత్యాబ్ద్యపశ్చాదథషోడశాదీః॥

—(*) అకరణే ప్రత్యవాయః. (*)—

౧౭౭. ఆద్యమాసిక ఏకశ్చేద్భుక్తే బ్రాహ్మణ్యత్సహీయతే । తస్మాదేకాదశభ్యస్తు దద్యాదేకాదశేహని॥ హారీతః॥ * ॥ ఏకాదశభ్యోపి ప్రేతేభ్యో దద్యాదేకాదశేహని । రుద్రముద్దిశ్యకర్తవ్యం ప్రేతప్రీతికరంహి తత్ । ప్రేతముద్దిశ్యకర్తవ్య మిత్యస్యదేశాచారతోవ్యవస్థా॥ వ్యాసః॥ సూతకాంతరంకుర్యా దేకోద్దిష్టద్వయంబుధః । సూతకేపతితేచాపి స్వతంత్రంనాతిలంఘయేత్ । స్వతంత్రంనవశ్రాద్ధాదన్యం । గౌతమశ్చ॥ బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హోతవ్యమనలేపివా । పునశ్చభోజయేద్విప్రంద్విరావృత్తిర్భవేదితి॥

—(*) స్వతంత్రైకోద్దిష్టమాశౌచ మధ్యేపికార్యమేవ. (*)—

౧౭౮. ఏకాదశేహని స్వతంత్రైకోద్దిష్టాతిక్రమే దోషోబృహస్పతినాదర్శితః ॥ ఏకాదశాహేయచ్ఛ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టంవిధీయతే । యదికార్యంనకుర్వీత పునస్సంస్కారమర్హతి । ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని । కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధి రశుద్ధఃపునరేవసః ॥ తథాచాపరార్కే॥ ఏకాదశాహేసంప్రాప్తే యదివిఘ్నఃప్రజాయతే । మాసేన్యస్మిన్మృతేవాపి శ్రాద్ధంకుర్యాత్తథైవహి । ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తే కర్తుర్భార్యా రజస్వలా । ఆద్యశ్రాద్ధంప్రకుర్వీత ఊనాద్యాదివివర్జయేత్॥ ఏకాదశాహేత్వాద్యస్యసంకటంతుయదాభవేత్ । ద్వాదశాహేపికర్తవ్యంత్రయోవింశద్దినేపివా । ఏకాదశాహేతితేతుత్రిపక్షే శ్రాద్ధమాచరేత్ । ఆద్యేత్రిమాసేషణ్మాసే వత్సరేతుద్విహాయనే॥

—(*) అగ్నావేకోద్దిష్టవిధికారికా. (*)—

౧౭౯. ఏకోద్దిష్టేవిప్రాణా మభావేతత్కథంభవేత్ । నూతనేష్వేవభాండేషు పక్త్వాహ్యన్నాదికంతతః । కుండంఖాత్వాతువిధివత్ప్రాణానాయమ్యయత్నతః । గోత్రస్యశర్మణస్తస్య ప్రేతత్వాది విముక్తయే । ఆద్యమద్యైవవహ్నౌతుకరిష్యఇతినిర్దిశేత్ । లౌకికాగ్నిప్రతిష్ఠాది తంత్రం పూర్వవదత్రతు । కృత్వాతుదర్భమాదాయ కుండమధ్యంనిమార్జయేత్ । అపేతేత్యాదితత్రాపికుర్యాదభ్యుక్షణాంతకం । తతఃపాత్రేణ సద్వహ్నిమేవ మానీయచాంతికే । అద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేతు భవతాక్షణఇత్యతః । పాద్యంవిధివదత్రాపితత్సమీపే వినిక్షిపేత్ । విష్టరంకుండమధ్యేతు నిధాయా

గ్నింవినిక్షిపేత్ । ఆసనాదితతస్సర్వం పూర్వవత్కారయేదిహ । అర్ఘ్యమగ్నేరిదంస్మృత్వాతత్సమీపే నివేదయేత్ । ఇతరాణిచసర్వాణి యథాయోగ్యంసమర్పయేత్ । తతోర్చ్చనంవిధివదత్రా స్తూక్త్వాలౌకికానలే । యత్కర్తవ్యంతదత్రాపికుర్యా దేవంహి పూర్వవత్ । కుండస్యోత్తరతః పాత్రంతూష్ణీతం మండలేక్షిపేత్ । ఉపస్తీర్యచపిండార్థం శేషయిత్వా విధానతః । దాపయేచ్చతదన్నాది శృంగబేరగుడాదికం । ఘృతంచవిధివత్పాత్రం సకుండంచ పరిస్తరేత్ । పరిషిచ్యతతస్త్యాగం కుర్యాదేవంహిపూర్వవత్ । మేళయిత్వాతదన్నాది హస్తేనజుహుయాత్క్రమాత్ । ద్వాత్రింశదాహుతీర్మంత్ర ముచ్చార్యచ పునఃపునః । యత్తేకృష్ణస్తుమంత్రోఽత్ర వైదికఃపరికీర్తితః । కేచిచ్చతురవత్తేన జుహ్వాత్యత్రనతన్మతం । అన్యం లౌకికమాచారం కుర్యాదత్రనరోదనం । కేచిదేవంవదంత్యత్ర ప్రేతముద్దిశ్యనిర్హృతం । గోవృషంభోజయిత్వాన్నం స్నానాదీనాచరేదితి । తతస్తేనోపయుక్తాని వస్త్రాలంకరణానిచ । సదక్షిణానివిప్రాయ దద్యాత్ప్రేతార్థమాదరాత్ । సోమాయత్వేతిమంత్రేణ కేచిదేవాత్రజుహ్వాతి॥ కపర్ది:॥

—(*) అథాగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధం. (*)—

౧౭౦. భోజనపర్యాప్తతండులాన్ముద్గవ్యంజనైస్సహైకస్మిన్ భాండే శ్రపయిత్వామధ్యందినే కర్తాస్నాత్వాచమ్యప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీదేశకాలౌసంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్యఏకాదశేహనిప్రేతతృప్తిద్వారాప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం ఆద్యశ్రాద్ధంఅన్నద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్టవిధానేనబ్రాహ్మణాభావాదగ్నౌకరిష్యేఇతిసంకల్ప్య । దేవాలయే నదీతీరేఅశ్వత్థమూలేవాకుండంఖాత్వాపఉపస్పృశ్య శన్నోదేవీ...తునఃఇత్యద్భిరవోక్ష్య । అపేతవీత...మస్మై । ఇతికుండమధ్యేపలాశ శాఖయాదర్భేణవాభూమింసమ్మృజ్య । శాఖాముదసిత్వాప ఉపస్పృశ్యపునః శన్నోదేవీరభిష్టయ...తునః॥ ఇత్యద్భిరవోక్ష్య । లౌకికాగ్నిమానీయ కుండసమీపేనిధాయయజమానస్యపితుఃఅగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। ఇత్యగ్నేః క్షణందత్వాపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతఅగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధఇదం తే పాద్యముపతిష్ఠత్వితి అవటసమీపేపాద్యందత్వా స్వయమపాపిదాప్రక్షాళ్యాచమ్య । కుండమధ్యేవిష్టరం నిధాయతత్రాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పరిస్తీర్య భవదనుజ్ఞయాప్రక్రాంతంశ్రాద్ధర్మకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। అపహతాఅసురారక్షాంసిపిశాచాయేక్షయంతిపృథివీమను । అన్యత్రేతోగచ్ఛం

తుయత్రాస్యాగతంమనః । యత్రాస్యాగతం మనఇతిస్త్రియాః । ఉద్ధృ
త్యాపమేపసవ్యం కృత్వా । అవోక్ష్య । ఉదీరతామవఉత్పర ఉన్మధ్యమాః ప్రేతాః సో
మ్యాః । అసుం య ఈయురవృకా ఋతజ్ఞాః సనోవతు ప్రేతో హవేష । ఉదీరతా
మవరోత్పరోన్మధ్య మాప్రేతాస్సోమ్యాః । అసుం య ఈయురవృక ఋతజ్ఞాస్తా
నోవతు ప్రేతాహవే । ఇతిస్త్రియాః । అగ్నేః పురత స్తిలానవకీర్య । వ్యా
ధాస్తు మంత్రాణా మూహం నేచ్ఛంతి । గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య । అపవిత్రః ప
విత్రోవేత్యాదిజపిత్వా సంపాదితాః పదార్థాః దేవతాః కాలశ్చ శ్రాద్ధయో
గ్యాభవంత్వితి భవంతో బ్రువంత్విత్యుక్త్వా । అవటసమీపే ఉపవిశంతి త్వా ।
పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యాగ్నావాస్తృతకుశేషు ఇదమాసన
ముపతిష్ఠత్వితి వామభాగే ఆసనం దత్వా । పునరుపవిశంతి సమయేత । ఏవం
సర్వేష్వుపచారేషు ఉదకదానపూర్వకత్వం । శ్రాద్ధే ప్రక్రియతాం ।
ప్రాప్నోతు భవానితి చోక్త్వా । అవటసమీపే దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు
అర్ఘ్యపాత్ర మాసాద్య ప్రోక్ష్య । అర్ఘ్యపాత్రే తిలానవదత్వా । శన్నోదే
వీరిత్యుదకం సించేయు । తిలోసి సోమదైవత్యో గోసవో దేవనిర్మితః । ప్రత్న
ప్రేతమార్గే లోకాన్ ప్రీణయాహి నఇతితస్మిన్ తిలాన్ దత్వా । అర్ఘ్య
పాత్రే అమీగంధాః । ఇమానిపుష్పాణీతి గంధపుష్పాణి దత్వా । ప్రేతా
యనోజుష్టం గృహ్ణామీతి అర్ఘ్యపాత్రే సకుశ మభిమంత్ర్య । ప్రేతాయనో
జుష్టం గృహ్ణామీతి స్త్రియాః । ప్రేతపాత్రం సంపన్నమితి పాత్రాణామర్ఘ్యమితి
త్యుక్త్వా । యాదివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।
హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపః శివాః శం స్యోనాః సుహవా భవంతు । ఇతి పితుః
గోత్ర శర్మణ ప్రేత ఇదం తే అర్ఘ్య ముపతిష్ఠతు । అవటసమీపే అర్ఘ్యం
దద్యాత్ । గోత్రే దాయి ప్రేతే ఇతి స్త్రియాః । ఉదకం దత్వా అర్చిత ప్రా
ర్థిత । ఇహలోకం పరిత్యజ్య గతోసి పరమాం గతిం । మనసా వాయురూ
పేణ కుశే త్వాం యోజయామ్యహం । ఇతి అస్మిన్ పాత్రం ధృత్వా వినివేశ్య ।
తిలైర్మూర్ధాదిపాదాంతముభయేచ్ఛయ గంధద్వారామితి గంధానుపచరేయు ।
అయనే తేతి పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు । నానాపాంసనం సధూమం సదీపం । యు
వాసువాసా... దేవయంతః । ఇదమాచ్ఛాదన ముపతిష్ఠతు । నానాగో
త్రేదాయి ప్రేతే ఇతి స్త్రియాః । పవిత్రార్థమిమే కుశాః । యథాశక్తిద్రవ్యసం
తమస్త్వి త్యుక్త్వా భుక్తి స్థానం గోమయేనోపలిప్య । తిలాన్ వికీర్య । భో
జనపాత్రంనిధాయ । ఘృతప్లుతమన్నమాదాయ । భవదనుజ్ఞయా ప్రేతా

హుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య । లౌకికాగ్నిముపసమాధాయ దక్షిణా ప్రాగగ్రైర్దర్భై రగ్నిం పరిస్తీర్య । అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । సవ్యంజా న్వాచ్య। మేక్షణమాదాయపితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయయమాయచ స్వాహేతిహుత్వా । మాతృగోత్రాయైదాయై ప్రేతాయైయమాయచస్వా హేతిస్త్రియాః । పరిషిచ్యభోజన పాత్రముపస్తీర్య తత్రహుత శేషంకించిన్ని ధాయ। మేక్షణం ప్రక్షాళ్యాగ్నౌప్రహృత్య। అన్నపరివేషణం కృత్వాభిఘార్య సతిలాపిధానోదకుంభం తాంబూలం దక్షిణాంచనిధాయ । వ్యాహృతిభిప్రో క్ష్య । తూష్ణింసమంతం పరిషిచ్య । పృథివీతేపాత్రంద్యౌరపిధానం అగ్నే స్త్వాముఖేజుహోమిఅగ్నేస్త్వాప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసిమా స్యక్షేష్ఠా అముత్రాముష్మింలోకే । ఇదంవిష్ణుః...సురే । శ్రీవిష్ణోఅన్నం రక్షస్వ । పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతఏతత్తేఅన్నంసపరికరం పితాగోత్రశర్మా ప్రేతోదేవతా ఇదమన్నంసోపస్కరంగయాయంభూః గదాధరోభోక్తారా జతంపాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయాయం పితృగోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయఇద మన్నంసోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతిలాపిధానోదకుంభంఅ గ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ప్రేతతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకంత్యజేత్। మాతః గోత్రేదాయిప్రేతే ఇద మన్నమిత్యాదిమాత్రే గోత్రాయైదాయై ప్రేతాయైఇతిస్త్రియాః । పూర్వోక్తఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం తిథౌ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్య మయాక్రియమాణేన అనేన ఏకాద శాహ్నికర్తవ్యాగ్నౌ వాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే సపితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేత స్య తృప్తిద్వారాప్రేతత్వవిముక్తి రస్త్వితిబ్రూయాత్ తతఃగాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య । సత్యంత్వర్తేనపరిషించామి ఇతిపరిషిచ్య । ఆపోశనందత్వా । మధువాతా ఇత్యృచంజపిత్వా । పితరంధ్యాత్వా అమృతోప స్తరణ మసీ త్యుక్త్వా । ప్రాణాయస్వాహేత్యాది పంచప్రాణాహుతీర్హుత్వా అన్నా దిసర్వంమేళయిత్వా॥ కేచిదత్రహవిశ్చతుర్ధావిభజ్య దధ్నామధునాగుడేన సర్పిషాపృథక్పృథగష్టౌ కుక్కుటాండపరిమిత కబళాన్కృత్వాజుహ్వతీత్యా చారతో వ్యవస్థాజ్ఞేయా॥ యత్తేకృష్ణశ్శకున ఆదతోద పిపీలస్సర్ప ఉతవా శ్వాపదః॥ అగ్నిష్టద్విశ్వాదస్పృణంకృణోతు సోమశ్చయో బ్రాహ్మణ మా వివేశస్వాహా । అగ్నీషోమాభ్యామిదం ॥ ఏవంద్వాత్రింశదాహుతీర్జుహు యాత్ । కేచిత్ప్రేతముద్దిశ్యఅన్నాదికం వృషభంభోజయేదిత్యాహుః। కేచిత్సోమాయస్వాహేతి జుహ్వతి। హస్తంప్రక్షాళ్యకించిదన్నమాదాయ।

పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య అగ్నౌ వాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే తృప్తిరస్త్విత్యు
క్త్వా భూమావిసృజ్య। అమృతాపిధానమసీత్యుత్తరాపోశనందత్వా అగ్నౌ
వాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే పిండప్రదానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య। హుతశేషం
చ సంసృజ్య పిండంకృత్వా అవటసమీపే దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య పిండ
స్యాధః ఏతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా। పిండస్యోపరి ఏత
త్తిలోదకముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా। ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం
తిథౌ పితరం గోత్రం శర్మాణంప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతేనఅగ్నౌ వాద్యై
కోద్దిష్టశ్రాద్ధీయపిండప్రదానేన పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతృప్తిద్వారా
ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితిబ్రూయాత్। ఉపవీతి। అస్మద్గోత్రంవర్ధతామిత్యు
క్త్వా। స్వస్తీతిబ్రూహీత్యుక్త్వా। దక్షిణాఃపాంత్విత్యుక్త్వా। దక్షిణాం
దత్వా। పితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్యదత్తశ్రాద్ధ ముపతిష్ఠతామిత్యుక్త్వా
అభిరమ్యతామితిబ్రూయాత్। తతస్స్నాత్వా పుణ్యాహంవాచయిత్వా।
గృహమాగత్య। షోడశశ్రాద్ధానికుర్యాత్॥ ఇత్యగ్నౌవాద్యైకోద్దిష్టశ్రా
ద్ధవిధిః॥ ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేబ్రాహ్మణమేవ భోజయేత్। అభావేగ్నౌ
హోమః॥

—(*) బ్రాహ్మణ భోజనపక్షే. (*)—

౧౮౧. ఏకోద్దిష్టం దైవహీన మేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం। ఇత్యుక్త
ప్రకారేణఅభిరమ్యతా మిత్యంతంకృత్వా। ప్రేతపూర్వ భుక్తాని వస్త్రా
లంకరణాదీని బ్రాహ్మణాయదత్వా। స్నాత్వాపుణ్యాహం వాచయిత్వా
షోడశశ్రాద్ధానికుర్యాత్॥ తథా॥ బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హూ
తవ్యమనలేపివా। పునశ్చభోజయేద్విప్రంద్విరావృత్తిర్భవేదిహ॥ స్మృతి
రహస్యే॥ ఆర్ద్రామలకమాత్రంతు పిండంకుర్వీత పార్వణం। ఏకోద్ది
ష్టేబిల్వమాత్రమాశౌచే స్థూలముచ్యతే॥ అత్రిః॥ మార్జాలమూష
కస్పర్శేపిండేచద్విదళీకృతే। పునశ్శ్రాద్ధంవిధాతవ్యం తేనపాకేనతత్క్షణాత్।
పునః శ్రాద్ధమితిపునః పిండదానంకర్తవ్యమిత్యర్థః। ప్రదక్షిణమనువ్రజ్య
భుంజీత పితృసేవితమితి। శ్రాద్ధశేషాన్నస్య ప్రతి పత్యర్థంభోజనే ప్రాప్తే
ప్రతిషేధమాహ। విజ్ఞానేశ్వరే॥ నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టం గృహేపర్యుషి
తంచయత్। దంపత్యోర్భుక్తశేషంచనభుంజీతకదాచనేతి। షణ్ణవ
శ్రాద్ధేష్వేవ శేషాన్న భోజననిషేధః। ఆద్యాదిషోడశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధశేషా
న్నభోజనే దోషోనాస్తి। భుంజీతపితృసేవితమితివచనాత్॥

—(*) అపోశన శ్రాద్ధసంకల్పః (*)—

౧౪౯. కర్తా స్నాత్వా ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ
సంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య దహనదినాదారభ్య ఏకాదశాహే
నిర్దేశకాల వైపరీత్యేనాకృతయోః సపిండీకరణానన్తరం । ఊనమాసిక ద్వితీ
యమాసిక త్రైపక్షికమాసిక తృతీయమాసిక చతుర్థమాసిక పంచమమా
సిక షాణ్మాసిక ఊనషాణ్మాసిక సప్తమమాసిక అష్టమమాసిక నవమమాసిక
దశమమాసిక ఏకాదశమాసిక ద్వాదశమాసిక ఊనాబ్దికమాసికాఖ్యానపంచద
శైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధానాం స్వస్వకాలేఽకృతానాం స్వకాలవిహితే నాద్యమాసికే
న సహ సమాకృష్య ప్రేతోద్దేశేన వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధం రుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధం స్వ
ధోత్స్వర్గనాంగ శ్రాద్ధం అనేక బ్రాహ్మణ భోజనంచ అన్నద్రవ్యేణైకోద్దిష్ట
విధానేన ఆద్యమాసికేన సహ సమానతంత్రేణ అద్య కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ।
పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ఆద్యమాసికైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేషు ఉపతిష్ఠతు ।
ఏవమూనమాసికేషు ఉపతిష్ఠతు । వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధేషు ఉపతిష్ఠతు ।
రుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధేషు ఉపతిష్ఠతు । స్వధోత్స్వర్గనాంగ శ్రాద్ధేషు ఉపతిష్ఠ
తు । అనేక బ్రాహ్మణ భోజనేషు ఉపతిష్ఠతు । ఏవం నిమంత్రణం కృ
త్వా । పాద్యస్థానే గోమయేన మండలమభిలిఖ్య తత్ర దర్భాన్ దత్వా
నాంధ్రిత్య గంధాక్షత తులసీ తిలాన్ వికీర్య పితుః గోత్ర శర్మ ప్రేత ఆద్యమాసికై
కోద్దిష్ట శ్రాద్ధే ఇదం పాద్యముపతిష్ఠతు । ఏవం సర్వేషాం పాద్యం దత్వా
పూర్వభాగే చ స్వయం పాదౌ ప్రక్షాళ్య ఆచమ్య సర్వేషామాచమనం దత్వా
సర్వానాచాంతాన్ దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉపవేశ్య ప్రాణానాయమ్య భగవద్గుణయో
గ్యాన్ బ్రాహ్మణాన్ శ్రాద్ధే కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । కురు ఇత్యేతైరనుజ్ఞాతః । అప
హతా అసురా రక్షాంసి వేదిషద ఇతి మంత్రేణ శ్రాద్ధదేశముద్ధృత్య ఉప
స్పృశ్య ఉద్ధృత్య ప్రోక్ష్య । ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఇతి మంత్రేణ సర్వత్ర తిలాన్
వికీర్య । గాయత్ర్యా సర్వతః శ్రాద్ధదేశం పాకాదీనాత్మానం చ ప్రోక్ష్య ।
అపవిత్రః పవిత్రో వా ఇతి తత్ శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే । ఇత్యేతం జపిత్వా సం
పాదితాః పదార్థాః దేశతః కాలతః శ్రాద్ధయోగ్యా భవంత్వితి భవంతో
బ్రువంత్వితి వదేత్ । శ్రాద్ధయోగ్యా భవంత్వితి తైరనుజ్ఞాతః । సర్వేషాం
హస్తోదకం దత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ఆద్యమాసిక శ్రాద్ధే
ఇదమాసనముపతిష్ఠతు । వామభాగే ఆసనం దత్వా । పునశ్చ హస్తోద
కం దత్వా । ఏవమూనాదిమాసికేషు ఆసనదానపూర్వం తత్తన్మాసికము

క్త్వాసర్వేషాం మాసనానిదత్వా । ఆద్యమాసిక శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతా
మితి । ఏవమూనమాసికాదిషుఅపోదానపూర్వంత త్తచ్ఛ్రాద్ధేక్షణః । క్రియ
తామితిసర్వాన్ బ్రాహ్మణాన్నిమంత్ర్య తేచ ఓంతథేతిప్రత్యూచుః। పునర
పోదానపూర్వం ప్రాప్నోతుభవానితిప్రత్యేకం సర్వాన్ ప్రార్థయేత్ । తె
చప్రాప్నువానీతిప్రత్యూచుః । ఆద్యమాసిక బ్రాహ్మణసమీపె । దక్షిణా
గ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య అష్టాదశార్ఘ్యపాత్రాణి దక్షిణాపవర్గాణిసాదయి
త్వాతేష్వేకైకం పవిత్రమంతర్ధాయ ప్రోక్ష్యతిలాన్వికీర్య పవిత్రాంత
ర్హితేషుపాత్రేషు పితృతీర్థేనఅపోనినీయ శన్నో దేవీరితిమంత్రేణ । ప్ర
తిపాత్రం మంత్రావృత్తిః ఏకస్మిన్ పాత్రె అష్టాదశవారంమంత్రా వృత్త్యా
ఉదకంనినీయేతికేచిత్ । తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవేదేవనిర్మితః । ప్రత్న
వద్భిఃప్రత్త । పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతమిమాన్ లోకాన్ప్రీణయా
హినః । మాతరం గోత్రాం దాయీం ప్రేతామిమాన్ లోకాన్ప్రీణయా
హినః । ఇతిస్త్రియాః । ఆద్యార్ఘ్యపాత్రె తిలానావపతి । ఏవమితరేషు॥
అర్ఘ్యపాత్రేషు అమీగంధాః ఉపతిష్ఠంతు । ప్రేతాయవోజుష్టం గృహ్ణా
మి। ప్రేతాయైవోజుష్టం - గృహ్ణామీతి స్త్రియాః। అభిమంత్ర్యప్రేతపా
త్రాణి సంపన్నా నీత్యుక్త్వా । తైస్సుసంపన్నానీతిప్రత్యుక్తైః । ఉపతిష్ఠ
తామర్ఘ్యఇత్యేకైకస్య । ఏకైకమర్ఘ్యపాత్రం క్రమేణ నివేద్యసర్వే
షాంహస్తోదకందత్వా। ఆద్యబ్రాహ్మణహస్తె పవిత్రంనిధాయ । యా
దివ్యాఆపః పయసాసంభూవుర్యాః అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః । హిర
ణ్యవర్ణాయజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్ స్యోనాస్సుహవా భవంతు । పితృగో
త్ర శర్మన్ ప్రేత ద్యమాసికైకోదిష్టశ్రాద్ధే ఇదం తె అర్ఘ్యం ముపతిష్ఠతు ।
మాతః గోత్రెదాయిప్రేతె । ఇతి స్త్రియాః । ఏవమూనమాసికాదిషు
ఇహాలోకం పరిత్యజ్య గతోసిపరమాంగతిం । అర్చ్యైతప్రాచీనత । మూ
ర్ధాది పాదపర్యంతం తిలైః బ్రాహ్మణా నభ్యర్చ్య ॥ గంధద్వారామితి
మంత్రేణ । ఆద్యమాసికశ్రాద్ధె గంధా ఉపతిష్ఠంతు । ఏవమితరేషాం ।
పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతాలంకారార్థమాగ్నెయం హిరణ్య ముపతిష్ఠతు ।
పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు । ఏవమితరేషాం । యువాసువాసాః... దేవయం
తః । పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతఆద్యమాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె అంతః ప్రావర
ణీయార్థమిదమాచ్ఛాదన ముపతిష్ఠతు । ఏవమితరేషాం । పవిత్రార్థ
మిమేకుశాః । సర్వేషామర్చనంసంపూర్ణ మస్త్వితి ప్రతిపచనం। సంకల్ప

సిద్ధిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు । తథాస్త్వితి ప్రతివచనం । యథావిధ్య
చితం అస్త్వితిప్రతివచనం । భుక్తోస్థానేష్వమునాల కరణాదిదర్భైస్తి
లైర్వైతాదికభస్మనాచమర్యాదాంకృత్వా పాత్రేష్వాదకిందత్వా సర్వాణిపా
త్రాణి ప్రసవ్యంపృథక్పృథక్పరిషిచ్య బ్రాహ్మణభోజనార్థాన్ సన్నాద్ధోమ
పర్యాప్తమన్నముద్ధృత్యఘృతాక్తం కృత్వాపధవదిరుజ్జయా ప్రేతాహుతిం
హోష్యామీత్యుక్త్వాలౌకికాగ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యప్రసవ్యంతూ
ష్ణీం పరిషిచ్య మేక్షణమాదాయ । పితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయ య
మాయచస్వాహా । మాతృగోత్రాయై దాయై ప్రేతాయై యమాయచ
స్వాహేతిత్రిరయః ॥ పితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయయమాయేదం॥
అముష్మై॥ తస్మిన్నగ్నావష్టాదశాహుతీర్హుత్వా। పునఃపరిషిచ్యాహుతశేషం
భోజనపాత్రేషుకించిత్కించిద్దత్వా శేషంపిండార్థంనిదధ్యాత్ ॥ క్రమశఃక్రి
యమాణానామేషవిధిః । గణశఃక్రియమాణానాంతు విశేషవిధిరుక్తోగా
ర్గ్యేణ॥ తథాగార్గ్యః॥ గణశఃక్రియమాణానామేకోద్దిష్టాన్యనేకశః । పిండ
పాత్రంభవేదేకమర్ఘ్యపాత్రంతథైవచ । సకృత్ప్రేతాహుతిందద్యాత్పిండ
దానంపృథక్పృథగితి। కించ। సపిండీకరణాత్పూర్వం మాసికానిసమాప్యచ।
అర్ఘ్యపిండాన్పృథక్కుర్యాద్దగ్నౌప్రేతాహుతింసకృదితి॥ ప్రేతాహుతిశేష
మంభోజనపాత్రేనదద్యాత్ । తథాచదేవలః । ప్రేతాహుతిశేషముచ్ఛేషం
నదద్యాద్భోక్తృభాజనే। యదిదద్యాత్సమూఢాత్మా విధిలోపోభవేత్॥
ఇతి॥ భోజనపాత్రేషుఅన్నాదిదత్వా గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య తూష్ణీంపరిషిచ్య
పృథివీతేపాత్రం ద్యౌరపిధానంబ్రాహ్మణస్యత్వా ముఖేజుహోమి...సు
శ్రేష్ఠవిష్ణోఅన్నం రక్షస్వేతిద్విజాంగుష్ఠమన్నేనివేశ్యపితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతవ
తత్తేఅన్నంసపరికరం పితాగోత్రశర్మాప్రేత … దేవతేదమన్నంసపరికరంబ్రా
హ్మణస్వాహావనీయార్థవత్తందాస్యమానంచా త్రస్తైకితన్నమమృతస్వ
రూపంరాజతపాత్రమక్షయ్య … పితృగోత్రాయశర్మణేప్రేతా
యేదమన్నం సపరికరంసోపస్కరం సదక్షిణాకంసతాంబూలంసతిలాపిధానో
దకుంభంఆద్యమాసికశ్రాద్ధేప్రేతాత్మతృప్త్యర్థముపతిష్ఠతేత్యన్నత్యాగంకృత్వా।
ఏవమితరేష్వూనమాసికాదిశ్రాద్ధేష్వపృథివీతేపాత్రమిత్యాదితత్తచ్ఛ్రాద్ధేప్రే
తతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్విత్యంతంకృత్వా । మాతృగోత్రేదాయై ప్రేతే
పతత్తేఅన్నం... మాతాగోత్రాదాయీ ప్రేతాదేవతేదమన్నం... మాతృ
గోత్రాయైదాయై ప్రేతాయైఇతిస్త్రియాః॥ గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య । పరిషే.

వనాని కారయిత్వా । సంకల్పం కృత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య
వసూనాదినావాహార్థ్య ఏకాదశాహాని పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్య సమ
యాక్రియమాణైః ఆద్యమాసికోనమాసిక ద్వితీయమాసిక త్రైపక్షిక మా
సిక తృతీయమాసిక చతుర్థమాసిక పంచమమాసిక షాణ్మాసికోనషాణ్మా
సిక సప్తమమాసికాష్టమమాసిక నవమమాసిక దశమమాసికైకాదశమా
సిక ద్వాదశమాసికోనాబ్దిక మాసికాద్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధైః స్వ
స్వకాలే కృతైర్వా దేశకాలవైపరీత్యశంకయా సపిండీకరణాకర్షణస్వకా
లవిహితేనాద్యమాసికేన సహాసమానతంత్రేణ సహాపకృష్యకృతైకోద్దిష్టైః వ
సుగణాఖ్య శ్రాద్ధేన వృషోత్సర్గనాంగ శ్రాద్ధేన ఆమశ్రాద్ధ బ్రాహ్మణభోజనేన చ
పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య తృప్తిద్వారా ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితి భవం
తో బ్రువంతు । ఇతి బ్రూయాత్ । తిలోదకముత్సృజేత్ । సవ్యప్రాపోశ
నాసిదత్వా అమృతోపస్తరణమసీత్యుక్త్వా ప్రాణాయస్వాహేతి పంచ
ప్రాణాహుతిమంత్రాన్ జపిత్వా । యథాసుఖం జుషధ్వమితి వదేత్ । తృ
ప్తాన్ జ్ఞాత్వా భుక్తశేషాత్ కించిదన్నమాదాయ పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేత
తృప్తిరస్త్వితి సర్వాన్ స్పృష్ట్వా తైరస్తు తృప్తిరితి ప్రత్యుక్తే గృహీతమన్నం తి
లోదకం చోత్సృజేత్ । ఉత్తరాపోశనం దత్వా । అమృతాపిధానమసీతి
వదేత్ । ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ప్రేత
త్వవిమోక్షార్థం ఆద్యమాసిక ప్రభృత్యాబ్దిక పర్యంతేషు వసుగణాఖ్య
శ్రాద్ధేరుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధే వృషోత్సర్గనాంగశ్రాద్ధే చ పిండప్రదానం కరిష్య
ఇతి సంకల్ప్య ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌ గోమయేనోపలిప్య తూష్ణీం దక్షిణాగ్రాన్
దర్భాన్ స్తృత్వా పితః ప్రేతస్యార్థే అత్ర తిలోదకముపతిష్ఠతు । ఇతి తిలో
దకం నినయేత్ । అన్నాదనే కృత్స్నః । పాయసశేషం భుక్తశేషం చ సంసృజ్య
అన్నాదనే పిండాన్ కృత్వా । పితః గోత్ర శర్మన్ ప్రేతాయ ఆద్యమా
సిక శ్రాద్ధ ఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు । ఏవముత్తరాం తృప్తదనే పిండాన్ తత్
చ్ఛిద్రాన్ న్యస్త్వా దక్షిణాపవర్గాన్ దద్యాత్ । పిండస్యోపరి అత్ర తిలో
దకముపతిష్ఠత్వితి । అన్నాదనే కృత్స్నో నినయేత్ । పూర్వోక్తం తథా పితు
ర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ప్రేతత్వ విముక్త్యర్థం ఆద్యమాసిక ప్రభృత్యా
బ్దిక పర్యంతేషు వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధే రుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధే వృషోత్సర్జనాంగ
శ్రాద్ధే చ పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్య మయా దత్తైః పిండైః పితు
ర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ప్రేతత్వ విముక్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు

ఇతి తిలోదకముత్సృజేత్ । తే పితరస్తథాస్త్వితి బ్రూయుః । తేషాం కరశుద్ధిం కృత్వా ఉపవీతీ అముకగోత్రోఽహమభివాదయే । అస్మద్గోత్రం వర్ధతామిత్యుక్త్వా । ఆగ్నేయమాసికప్రభృతీని మయా పితౄణాం శ్రాద్ధాన్యుపతిష్ఠంతామితి బ్రాహ్మణహస్తేషు తిలోదకం నినయేత్ । ఉపతిష్ఠంతామితి బ్రాహ్మణాన్ విసృజేత్ । అక్షయమస్త్వితి ప్రతిబ్రూయుః ॥ గంధపుష్పాదిధూపదీపవస్త్రాచ్ఛాదనాదికం । యథావిధి విప్రేభ్యో దత్త్వా విప్రాంస్తు భోజయేత్ । ఏకోద్దిష్టే నిషిద్ధమపి యదస్త్యావాహనాదికం । స్వధాశబ్దం ధూపదీపంశమస్త్వితి ప్రయోజయేత్ । ఆవాహనం స్వధాశబ్దం ధూపదీపౌ సపిండనే । నైవ కుర్యాన్నమశ్శబ్దం ఉపతిష్ఠత్వేవం భవేత్ । అన్నశేషైః కిం క్రియతామితి వదేత్ । ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామితి ప్రతిబ్రూయుః । పిండానప్సు ప్రాస్య స్నాత్వాచమ్య గృహమాగత్య పుణ్యాహం వాచయేత్ ॥ ఇతి షోడశశ్రాద్ధవిధిః॥

—(*) ఏకోద్దిష్టనిషేధః. (*)—

౧౮౩. ఏకోద్దిష్టం దైవహీనం ఏకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణరహితం త్వపసవ్యవత్ । ఏకోద్దిష్టవిధానం స్యాత్ ॥ పురాణాంతరేషు॥ ఏకోద్దిష్టే సపిండశ్రాద్ధే నాగ్నౌకరణమిష్యతే । నావాహనం న వా పుష్పం సధూపం న చ దీపకం । న చాభిశ్రవణం కుర్యాత్ స్వపూర్వాసు చ దైవికం । ప్రణవం చ ప్రయుంజీత స్వధాకారం గోత్రవచః । వర్జ్యేన్యాసాది దైవత్యం సపిండీకరణం వినా । ఏకోద్దిష్టే నిషిద్ధమపి యదస్త్యావాహనాదికం తత్సపిండీకృతే త్వేకోద్దిష్టే సర్వం సమాచరేత్ ॥ఇతి॥

—(*) అథ సపిండీకరణవిషయః॥ అవిభక్త విభక్త సపిండీకరణం. (*)—

౧౮౪. విభక్తస్తు పృథక్కుర్యాత్ సపిండీకరణం పునః । నవశ్రాద్ధాని పిండాంశ్చ శ్రాద్ధాన్యపి చ షోడశ । ఏకేనైవ తు కార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపి । ఏకపాకేన వసతాం పితృదేవద్విజార్చనం । ఏకం భవేద్విభక్తానాం తదేవ స్యాద్గృహే గృహే । సర్వైరనుమతిం కృత్వా జ్యేష్ఠేనైవ తు యత్కృతం । ద్రవ్యేణ చావిభక్తేన తత్సర్వైస్తు కృతం భవేత్ । నవశ్రాద్ధం సపిండత్వం శ్రాద్ధాన్యపి చ షోడశ । ఏకేనైవ తు కార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపీతి । ఏతన్నికేవలభ్రాతృవిషయం ॥ ఏకపిండాస్తు దాయాదాః పృథగ్దారనికేతనాః । సర్వే కుర్యుస్సపిండత్వం పత్నీ పుత్రీ న తు స్నుషా । అవిభక్తేషు పుత్రేషు జ్యేష్ఠః పిండాని షోడశ । అన్నమంబుఘటాంశ్చైవ దద్యాత్పితృభ్యోః ప్రమీ

తయోః । సపిండతావిభక్తానాం కర్తవ్యాప్రతిపుత్రకం । సపిండీకరణేవృత్తే పృథక్త్వంనోపపద్యతే । నాసపిండీకృతేప్రేతే పితృకార్యప్రవర్తతే । గ్రహాపరాగాదేవార్చా పంచయజ్ఞోథపార్వణం ॥ బృహస్పతి ॥ సపిణ్డీకరణంపిత్రోః పితృయజ్ఞవిధానతః । పుత్రాస్సర్వేపృథక్కుర్యుర్యద్వా జ్యేష్ఠేనకారయేత్ ॥ వ్యాఘ్రపాదః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపి నవశ్రాద్ధాని షోడశ । అసంసృష్టధనైర్వాపి సర్వైరపికృతంభవేత్ । సపిండీకరణంపుత్రైస్సర్వైర్వజ్యేష్ఠేనకారయేత్ । అత్రైవంవ్యవస్థా॥ జ్యేష్ఠేగుణాఢ్యేసతిపకె నజ్యేష్ఠ పుత్రేణకారయితవ్యం । పితృతయాసంప్రదానత్వ సామాన్యాత్ ॥ ఆగుణాఢ్య-అనుమత్యభావేపిసర్వైః పుత్రైస్సపిండీకరణం ఏకదినేసర్వే ఏకకాలేపృథక్కర్తవ్యం ॥ అవిభక్తాఃపృథగ్గ్రామాస్సవ్వార్జితధనాశినః । సర్వేకుర్యుస్సపిండత్వం పత్నీపుత్రీనతుస్నుషా॥

—(*) శతైకోపిష్టం. (*)—

౧౫౫. అథశతైకోపిష్ట మాహానంగ్రహకారః ॥ నగ్నప్రచ్ఛాదనం చసపంక్తిషట్చషోడశ । ఆద్యంసపిండీతరణం ఏకోద్దిష్టానివైశతం॥

—(*) అథసపిండీకరణకాలాః. (*)—

౧౫౬. ఏకాదశే ద్వాదశేహ్నిత్రయోదశ దినేతథా । త్రిపక్షేవాత్రిమాసేవాషష్ఠే చైకాదశేతథా । వత్సరాంతేపివాకుర్యా త్త్రియోవింశద్దినేతథా । వృద్ధిపూర్వదినేచైవ దశకాలాస్సపిండనే । సాపిండ్యం యదివర్షాంతేమృతమాసే మృతేహని । కుర్వీతవిధివత్పుత్ర స్తదేవప్రథమాబ్దికం ॥ కల్పకారికా ॥ ద్వాదశాహేసపిండాఖ్యం కలియుగేస్మృతం । తదప్యేకాదశేహ్ని స్యాత్పరతోవిఘ్నసంభవే ॥ త్రికాండిః ॥ ఏకాదశాహేకుర్వాణః పూర్వాహ్ణేసర్వమాచరేత్ । అపరాహ్ణేతు సాపిండ్యంకుర్యాదిత్యాహశాండిలః । ఏకాదశాద్యత్రిదినే వత్సరాంతేతు యశ్చరేత్ । సులగ్నగ్రహతారాదిబలం నప్రతిశోధయేత్ । త్రయోవింశద్దినేవాపి తుల్యమేతదశోధనం । తస్యైకాదశాహః ద్వాదశాహస్త్రయోదశాహస్త్రిపక్షస్తృతీయ మాసష్షాణ్మాస ఏకాదశమాసః సంవత్సరాంతః శుభాగమఇతినవకాలాః ॥ తథాఉత్తరత్రప్రయోగ సరణ్యాం॥

—(*) సపిండీకరణేదారాదినియమాః. (*)—

౧౫౭. సపిండీకరణే ప్రాప్తేయదిభార్గవ వాసరే । మాతాపిత్రోర్వినాన్యేషాం సపిండీకరణంనతు । ద్వాదశేహని సంప్రాప్తేయది శుక్రది

నంభవేత్ । శ్లోకే భారతే తత్రకుర్వీత కాలాంతరితసవనా । ఏకాదశేద్వా
దశేహ్ని త్రిపక్షేవా త్రయోదశే । షాణ్మాసే వత్సరాంతే వాపిత్రోః కుర్యా
త్సపిండనం । ఏకాదశేద్వాదశేవా త్రిపక్షేవా త్రిమాసివా । షష్ఠే ఏకాదశే
వాబ్దే సంపూర్ణేవా శుభాగమే । సపిండీకరణస్యైతమష్టౌ కాలాః ప్రకీర్తితాః ।
సాగ్నేః కర్తుర్యథాభావాద్వా ప్రేతసాగ్నే వనంతరః । అనగ్నేస్తుద్వితీయా
ద్యాస్సప్తకాలా ముదీరితాః ॥ తత్రానాహితాగ్నిః కర్తా, అనాహితాగ్నిః
ప్రేతస్యైకాదశాహ వ్యతిరిక్తేషు అష్టసుకాలేషు కుర్యాత్ । కర్తాఆహి
తాగ్నిశ్చేత్ ఏకాదశాహవ్యతిరిక్తేషు అష్టసుకాలేషుకుర్యాత్ । కర్తా,
ఆహితాగ్నిః ప్రేతశ్చేదేకాదశాహ ద్వాదశాహయో రేవపితుః కుర్యాత్ ।
కర్తాఅనాహితాగ్నిః ప్రేతశ్చాహితాగ్నిశ్చేత్ త్రిపక్షఏవకుర్యాత్ । తత్ర
పక్షాంతరమాహ । అనగ్నిస్తుయదావిప్రో భవేత్కుర్యాత్సదాగృహీ ।
ప్రేతశ్చేదగ్నిమాంస్తుస్యాద్ద్వాదశాహేం సపిండనమితి । మహాభారతే ॥ ఆ
నంత్యాత్కులధర్మాణాం పుంసాం చైవాయుషఃక్షయాత్ । అస్థిరత్వాచ్ఛరీ
రస్య ద్వాదశాహః ప్రశస్యతే । ఏకాదశేద్వాదశేహ్ని త్రయోదశదినేపి
వా । పంచమే త్రిపక్షేవా త్రిమాసేవాశుభాగమే । షష్ఠేవైకాదశేవాబ్దేక
ర్తవ్యమితినిశ్చయః । ప్రవ్రజ్యాదివికీర్తాయాం మహాప్రస్థాననిశ్చయే । గ
యాయాత్రాదికర్తాయాం కుర్యాత్కర్తా సపిండనం । సపిండీకరణస్యైతంకా
లాః ప్రోక్తాశ్చతుర్దశ ॥ స్మృత్యర్థసంగ్రహే ॥ ఏకాదశాహమారభ్య యావ
దాషోడశాదినాత్ । సపిండీకరణం కుర్యాత్ తథాసప్తదశేహని । త్రిభి
ర్వాదిన సైరూనే ఏకేనద్వితయేనవా । పూర్ణేసంవత్సరేకుర్యాత్సపిండీకర
ణంపునః । ఉక్తకాలాతిక్రమే కాలాంతరం నవిద్యతే ॥ సపిండీకరణం యెనప్ర
మాదాన్నకృతం భవేత్ । అనూరాధాశ్రవిష్టాసు రోహిణ్యాంవా సమాచ
రేత్ ॥ ధనశేః॥ సపిండీకరణం గ్రాహ్యం ప్రోష్టకాలేన చేత్కృతం । రౌద్రే
మైత్రే తథాహస్తే కర్తవ్యం నామ్నతేహని । తథాచస్మృత్యంతరే ।
ద్వాదశాహాదికాలేషు ప్రమాదాదననుష్ఠితే । సపిండీకరణంకుర్యాత్కార్తే
ష్వుత్తరభాదిషు। ఉక్తేషు కాలేష్వకృతం సాపిండ్యం యదిపుత్రకైః । రోహిణీ
రౌద్రహస్తేషు తత్కుర్యాదితినిశ్చయః॥ ఇత్యాదివచనపర్యాలోచన యా
సపిండీకరణమవశ్యం కర్తవ్యమితి॥

—(*) ఉక్తకాలాతిపత్తౌ నక్షత్రకాలానాహ. (*)—

౧౮౮. దేవలః॥ సపిండీకరణంయెన ప్రోక్తకాలేన చేత్కృతం ।

హ స్తేమైత్రే తథారౌద్రే కుర్యాద్వా ప్రేతవాసరే ॥ దేవలః ॥ సపిండీ కరణశ్రాద్ధంప్రోక్తకాలేన చేత్కృతం । రౌద్రేహస్తే చరోహిణ్యాం మైత్రభేవా సమాచరేత్ । సపిండీకరణేత్రీణిబుధైరుక్తాని హుతమర్మనీషిణః । ప్రాజాపత్యంతథారౌద్రం నక్షత్రంమిత్రదైవతం॥

—(*) సపిండీకరణకర్తారః. (*)—

౧౫౯. పిత్రోస్సపిండీకరణం పుత్రఏవసమాచరేత్ । భ్రాతావా భ్రాతృపుత్రోవాసపిండశ్శిష్యఏవవా । సపిండీకరణంకుర్యాత్పుత్రహీనస్యచైవహి । అథవాప్రేతభూతస్యపత్నీ కుర్యాదమంత్రకం । సపిండీకరణ శ్రాద్ధంపుత్రైః కార్యంనచాపరైః । దాహాదికం దశాహాంతం గౌణపుత్రోవికారయేత్॥ గౌతమః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపిసపిండోవాపిసోదకః । శిష్యోవాధనహారీవాపుత్రీవా వృద్ధ్యుపస్థితే । సపిండీకరణం కృత్వా వృద్ధిశ్రాద్ధ ముపక్రమేత్ ॥ ఆపస్తంబః॥ పితుస్సపిండీకరణం బంధుభిస్తుకృతంయది । ప్రేతత్వాత్తు విముక్తస్య పునఃకుర్యు స్సపిండనం ॥ జ్యేష్ఠపుత్రస్య సద్భావే కనిష్ఠఃకురుతేక్రియాం । ప్రేతత్వాన్న విముచ్యేత పితృత్వం నచగచ్ఛతి । ఏకోద్దిష్టాంతఏవస్యాత్సంస్కర్తుశ్శుద్ధతాత్వఘాత్ । పిండోదక ప్రదానైశ్చ పుణ్యాహైశ్చాప్యవిశుధ్యతి । నపుత్రస్య పితాకుర్యాన్నానుజస్యతథాగ్రజః ॥ యదిస్నేహేనవాకుర్యాత్సపిండీకరణంవినా॥ గత్యంతరాభావే తయోస్తాభ్యామేవ సపిండీకరణం కర్తవ్యమిత్యుక్తం॥ తథాచస్మృతిః । అన్యాభావే పితావాపి జ్యేష్ఠఃకుర్యాత్సపిండనం । ఇత్థమేవంహి బాలస్యజ్యేష్ఠః కర్తేతినిశ్చయః । జ్యేష్ఠోవాప్యనుజోవాపిసపిండస్సోదకోపివా। యస్తుసన్నిహితస్తస్య అధికారస్సపిండనే। పునఃకుర్యుర్యథాపూర్వం లేపభాక్త్వప్రసిద్ధయే। శ్రాద్ధాధికారసిద్ధ్యర్థం ప్రేతత్వాన్ముచ్యతేపితా॥

—(*) సపిండీ కరణాగ్నినిర్ణయః. (*)—

౧౬౦. దేశాంతరగతేవిప్రే ప్రమాదాల్లుప్తతేనలః। అసంనిహిత భార్యోపిసందధీతానలంపునః । మాతాపిత్రోఃక్షయేప్రాప్తేసంశయే మరణేస్వకే । అసంనిహితభార్యోపి సందధీతానలంపునః। పిత్రోస్సపిండీకరణేప్రాప్తే మరణసంశయే । అసన్నిహితభార్యోపిసం దధీతానలంపునః లాజహోమప్రధానత్వా దాశ్వలాయనశాఖినాం । పత్న్యైవసహైవసంధానం నేతరేషాం కదాచన । ఔపాసనాగ్నౌకర్తవ్యంయదగ్నౌ లౌకికే

స్మృతం । తత్కాలేవిధివద్భ్యాయః కుర్యాదిత్యాహగౌతమః । సపిండీ కరణంపిత్రోః కుర్యాదాపాసనానలె । ఇతిరేషాంసపిండానాంలౌకికాగ్నౌ విధీయతే । జ్యేష్ఠభ్రాతానగ్నిమాం త్స్యత్కనిష్ఠస్త్వగ్నిమాన్భవేత్ । కనిష్ఠేనైవకర్తవ్యా సపిండీకరణక్రియా । సపిండీకరణంపుత్రపితుః కుర్వీత యోగ్నిమాన్ । అనగ్నిస్తుక్రియాసస్యాదేకోద్దిష్టా వృతేక్వచిత్ ॥ పిత్రాన్వ దర్శే॥ జ్యేష్ఠస్యఅపత్నీకత్వే సపత్నీకః కనిష్ఠఏవకుర్యాత్ । తస్యసాగ్ని కత్వాత్ ॥ తథాపైఠీనసిః॥ సపిండీకరణంపుత్రఃపితుః కుర్వీతయోగ్నిమాన్ । అనగ్నిస్తుక్రియాసస్యాదేకోద్దిష్టా వృతేక్వచిత్ ॥ స్మృత్యంతరేచ॥ జ్యేష్ఠ పుత్రోనగ్నిమాంత్స్యత్కనిష్ఠ స్త్వగ్నిమాన్యది । కనిష్ఠఏవకుర్వీత సపిం డీకరణంపితుః॥కించ॥ సర్వేష్వపిపుత్రేష్వనగ్నికత్వే బ్రహ్మచారిత్వేవాజ్యే ష్ఠఏవలౌకికాగ్నౌ కుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిః॥ సపిండీకరణంకుర్యాత్సాగ్ని తానగ్నౌచవిచక్షణః । అభావేలౌకికేప్యగ్నౌ సర్వాసంపాదయేత్సుధీః॥ బృహస్పతిః॥ సపిండీకరణంపిత్రోః పితృయజ్ఞవిధానతః । పుత్రాస్సర్వే పృథక్కుర్యుర్యద్వాజ్యేష్ఠేనకారయేత్ ॥ * ॥ ఏకాదశేద్వాదశేవాత్రిపక్షే వాత్రిమాసివా । షష్ఠేచైకాదశేవాబ్దే సంపూర్ణేవాంశుభాగమే । సపిండీ కరణస్యైమే అష్టౌకాలాఃప్రకీర్తితాః । సాగ్నికర్తుర్భవాంద్యా ప్రేతే సాగ్నావనంతరః । అనగ్నిస్తుద్వితీయాద్యా వ్యప్తకాలాఉదీరితాః॥

—(*) ఏకాదశాహేసపిండీకరణ ప్రయోజనం. (*)—

౧౮౧. అత్రఏకాదశాహేసపిండీ కరణస్యప్రయోజనమాహ॥ హా రీతః॥ యాతుపూర్వమమావాస్యా మృతాహాదూర్ధ్వమాభవేత్ । సపిండీకర ణంతత్రకుర్యాదేవసుతోగ్నిమాన్ । ద్వితీయాదూర్ధ్వంమృతాహాది పరిగ ణనెఅమావాస్యైకాదశాహేభవతి । తస్మిన్నిత్యర్థః॥ ప్రథమామావాస్యాదమా వాస్యామృతాహాదూర్ధ్వమేవాహని । సపిండీకరణం తత్రకుర్యా దేవసుతోగ్ని మాన్ ॥ మృతాహాదితిమర్యాదాయాంపంచమీ । మృతాహాదూర్ధ్వమమా రభ్యేత్యర్థః॥ కాష్ణాజనిః॥ సపిండీకరణంకుర్యాత్తత్పూర్వ శ్చాగ్నిమాన్ సుతః । పరతోదర్శదేశాత్రాచ్ఛేత్కులేవాత్రభవేద్యదా । సుదైవికా థశేహ్నిసపిండీకరణంకుర్యాత్తదాపూర్వాహ్ణే సపిండీకరణాదధోభావేనవ శ్రాద్ధంషోడశమాసికాది శ్రాద్ధానిదత్వామధ్యాహ్నే సపిండీకరణంకృత్వా పరాహ్నే పిండపితృయజ్ఞంకుర్యాత్ ॥ తథాహసత్యవ్రతః ॥ ఏకాదశే హ్నికుర్వాణః పూర్వాహ్నే సర్వమాచరేత్ । మధ్యాహ్నేచైవ సాపిం

ద్యాం కుర్యాదిత్యాహ శాండిలః ॥ భృగుః । యాంతుపూర్వ మమావా
స్యామృతాహా ద్దశమాత్పరం । సపిండీకరణంతస్యాం కుర్యాదేవసుతో
గ్నిమాన్ ॥ సాపిండ్యంతువినాపుత్రః పితృయజ్ఞంసమాశ్రయేత్ । నపా
ర్వణంనాభ్యుదయంకుర్వన్నలభతేఫలం ॥ దేవలః॥ సపిండీకరణాత్ప్రేతే
పైతృకం పదమాస్థితే। ఆహితాగ్నిస్సినీవాల్యాంపితృయజ్ఞంసమాశ్రయేత్।
సాపిండ్యేనైవపితరిపైతృకంపదమాస్థితే । ఆహితాగ్నిస్సినీవాల్యాం పితృ
యజ్ఞఃప్రవర్తతే। యదాదీక్షితస్యపితుఃమృతాహాద్ద్వాదశాహే అమావా
స్యాభవతితత్ర ఏకాదశాహే సపిండీకరణంకృత్వా అమావాస్యాయామప
రాహ్ణే పిండపితృయజ్ఞంకుర్యాత్ ॥ జాబాలిః॥ ద్వాదశాహాదికాలేషుసపిం
డీకరణేష్వపి । సాగ్న్యనగ్నిత్వవిధయః కర్తురేవనియామకాః । ఏకా
దశాహేకుర్వీత ద్వాదశాహేత్వమాభవేత్ । సపిండీకరణంకృత్వా పితృ
యజ్ఞంసమాశ్రయేత్ ॥ ఏకాదశాహద్వాదశాహ కుహూవ్యతిరిక్తవిషయే॥
సాగ్నికోనగ్నికోవాపిద్వాదశాహాదిసప్తసుకాలేషు సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥
ప్రచేతాః॥ ఏకాదశేహ్నికుర్వీత సాగ్నికస్తుసపిండనం । ద్వాదశాహాదికా
లేషు సాగ్నికోనగ్నికోపివా । సపిండీకరణంకృత్వాదార్శికం కర్మచాచ
రేత్ ॥ బృహస్పతిః॥ ద్వాదశాహాదికాలేషు సపిండీకరణంనచేత్ । తత్ర
ప్రశస్తనక్షత్రంపరిశోధ్య సమాచరేత్ । సపిండీకరణేత్రీణిఋక్షాణ్యాహు
ర్మనీషిణః । ప్రాజాపత్యం తథార్ద్రాంయదృక్షం సౌమ్యదైవతం । త్రిపాద
ర్క్షంవినావాపిభానుభౌమశనైశ్చరాన్ । సపిండీకరణంయద్వా మాసికా
హాత్పరేహని। పక్వాన్నైనైవసాపిండ్యంనిర్వపేత్పితృపూర్వకం । భోజయే
త్పితృపిండంతు నామ్నాపిత్రాదిషుత్రిషు॥

—(*) అథసపిండీకరణప్రయోగః (*)—

౧౯౨. విష్ణుః॥ పితామహాదిభిశ్శ్రాద్ధం సాపిణ్డ్యస్యప్రసిద్ధయే ।
సమానోదకభావస్య విధ్యైచాపిచతస్యతైః । పితామహానామేతేషాం
విధినా పార్వణేనతు । స్వపితుః ప్రేతభూతస్య ఏకోద్దిష్టవిధానతః । ఇత్థం
చపార్వణాత్మైకోద్దిష్టాత్మోభయరూపకం । శ్రాద్ధద్వయంహి కర్తవ్యం
సపిండీకరణంహితత్ । ప్రేతంషష్ఠ్యావినిర్దిశ్య పిత్రాదీనథతృతీయయా ।
ప్రేతస్యచపితౄణాంచ షష్ఠ్యానిర్దేశనంపునః । ప్రేతపార్వణయోష్షష్ఠీఅను
జ్ఞాయాంతుసంయుజి । తృతీయాపార్వణే చోక్తాప్రేతసంబుద్ధిరిష్యతే॥ త
త్రపూర్వేద్యుః రాత్రౌ సాయమౌపాసనంహుత్వా ప్రాణానాయమ్య, ప్రా

చీనావీతీ, దేశకాలౌ సంకీర్త్య ఏవంగుణ విశేషణవిశిష్టాయాం తిథౌ । పితుః...
గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్య దహనదినాదారభ్య ద్వాదశేఽహని పితుర్గోత్రస్య
శర్మణః ప్రేతస్య తత్పితృపితామహ ప్రపితామహైః గోత్రైః శర్మభిః వసురు
ద్రాదిత్య రూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్యసిద్ధ్యర్థం ప్రేతత్వ నివృత్త్యావ
స్వాదిపితృలోక ప్రాప్త్యర్థం పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ఏకోద్దిష్టవిధానేన
తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం...శర్మణాం వసురుద్రా
దిత్యరూపాణాం పార్వణవిధానేన ఏవముభయాత్మకం కాలకామక సంజ్ఞక
విశ్వేదేవ పూర్వకం విష్ణ్వంతం పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణా
ఖ్యశ్రాద్ధం శ్వః కర్తాస్మీతి సంకల్ప్య కృతసాయమౌపాసనః నిమంత్రయేత్ ।
విశ్వేదేవార్థం ద్వౌ, ప్రేతార్థమేకం, తత్పిత్రాదీనాం త్రీన్, విష్ణ్వర్థమేకం
చ, క్రమేణ నిమంత్రయేత్ । పితుస్సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధం శ్వో భవితాత
త్రవైశ్వదేవార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః ఇతి ద్వౌ బ్రాహ్మణౌ నిమంత్రయేత్ ।
తతః పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య శ్వస్సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధం భవితాత్ర
ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధే క్షణః ఉపవేష్టవ్య ఇత్యేకం బ్రాహ్మణం ప్రేతార్థం నిమంత్ర
యేత్ । తత్పితుర్గోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య ఆహవనీయార్థే భవతా క్షణః
కర్తవ్యః । తత్పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణః రుద్రరూపస్య ఆహవనీయార్థే
భవతా క్షణః కర్తవ్యః । తత్ప్రపితామహస్య గోత్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూ
పస్య ఆహవనీయార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావి
ష్ణోః ఆహవనీయార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః ॥ ఏవం నిమంత్రయేత్ ॥ అత్ర
స్మృతిః ॥ యస్మిన్ సభోజయేచ్ఛ్రాద్ధే బహ్వృచం వేదపారగం । శాఖాం
తరమథాధ్వర్యుం ఛందోగం వా సమాప్తికం ॥ నిమంత్రయేత పూర్వేద్యుః స్వ
శాఖాధ్యయనాన్ ద్విజాన్ । ద్విజాభావే స్వశాఖస్య ద్విజానన్యాన్నిమంత్ర
యేత్ । తత్పిత్రాదీనాం త్రయాణాం పితామహ వృద్ధప్రపితామహాన్నిర్దేశో
న కర్తవ్యః । కింతు తత్పితృపితామహ ప్రపితామహ శబ్దైస్తద్విభక్త్యం
తైః సర్వత్ర నిర్దేశః కర్తవ్యః ॥ తత్ర స్మృతిః ॥ కాలకామౌ వైశ్వదేవౌ నిర్దిష్టౌ
తు సపిండనే । దైవాద్యంతం భవేచ్ఛ్రాద్ధం పిత్రాద్యంతం న తద్భవేత్ । పిత్రా
ద్యంతం యది భవేత్తద్వై రక్షాంసి భుంజతే ॥ కార్ష్ణాజినిః ॥ ఆద్యంతే దేవపూ
జాం చ సపిండీకరణే చరేత్ । విష్ణ్వర్చనముక్తం । శాండిల్యోఽపి సపిండీకరణే
తద్వద్విష్ణుమభ్యర్చ్య భోజయేదితి ॥ మహాభారతే ॥ యచ్ఛ్రాద్ధం పార్వణం
ప్రోక్తం తచ్ఛ్రాద్ధం వైష్ణవం వినా । మృతం దూష్యతి కౌంతేయ పతితేనేక్షితం

యథా॥ కర్కః॥ యద్యత్తు పార్వణశ్రాద్ధం తత్ర సర్వత్ర వై ద్విజః। విష్ణుశ్చైవ తు సంపూజ్యః తత్ర ప్రాహ పితామహః। అబ్దేషు కాలయోః శ్రాద్ధే సపిండీకరణే తథా వ్యర్థం భవతి తచ్ఛ్రాద్ధం వాసుదేవం వినా కృతం॥ బృహన్నారదీయే॥ ఏవం పిత్రాన్నమస్కృత్య నారాయణపరాయణః। దత్తం హవిశ్చ తత్కర్మ విష్ణవే చ సమర్పయేత్॥ దేవలః॥ అదైవాద్యం న కుర్వీత చాదైవాంతం న కుత్రచిత్। దైవాద్యం తేన కుర్వీత శ్రాద్ధరక్షణహేతునేతి॥ కాలాదర్శే॥ వర్గద్వయం సముద్దిశ్య శ్రాద్ధమాద్యంతదైవికం। కుర్యాత్పార్వణమార్గేణ నోచేద్దోషో మహాన్ భవేత్। శుచీన్నిమంత్ర్య దైవే ద్వౌ త్రీంశ్చైవ పితృకర్మణి। దైవే పిత్ర్యే ద్వావేకైకం సపిండీకరణం వినా॥ సపిండీకరణే తద్వద్విష్ణుమభ్యర్చయేద్ద్విజ। సప్తకం చ తదా కార్యం వినా విష్ణుం తదా కథం॥ స్మృతిరత్నే॥ ఆదౌ సంపూజయేద్దేవాన్ కాలకామకసంజ్ఞికాన్। విష్ణుం సంపూజయేదంతే సప్తకత్వప్రసిద్ధయే। హరిపూజారతానాం చ హరినామరతాత్మనాం। న్యూనాతిరిక్తతా నాస్తి సర్వకర్మసు పండితాః॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు న చ పూర్వం నిమంత్రణం। సపిండీకరణార్థే తు పూర్వేద్యుస్స్యాన్నిమంత్రణం। సంబంధగోత్రనామాని వస్వాదిత్వం చ కీర్తయేత్। ప్రేతమాదౌ సమభ్యర్చ్య తతః పైతామహాదికాన్। సపిండీకరణం శ్రాద్ధం ప్రేతపూర్వం తు కేచన। విశ్వేదేవార్చనం కృత్వా సంతరం ప్రేతపూర్వకం। పార్వణస్య హితం తస్య మధ్యే తంత్రాంతరం భవేత్। తైలముద్వర్తనం స్నానం దద్యాత్పూర్వాహ్ణ ఏవ తు। శ్రాద్ధభుగ్భ్యో నఖశ్మశ్రుచ్ఛేదనం వాపి కారయేత్। ఏతదనిషిద్ధతిథివిషయం॥ గోమయేనోపలేపం చ సర్వశ్రాద్ధే ప్రకీర్తితం। గృహాలంకరణం నాస్తి ఇతి శాతాతపో బ్రవీత్॥ అలంకరణం రంగవల్ల్యాదినా॥

—(*) స్నానోపక నిర్ణయః (*)—

౧౫౩. అపరేద్యుర్మధ్యాందినే శీతాంభసి స్నాత్వా మాధ్యాహ్నికం కర్మ నిర్వర్త్య నిమంత్రిత బ్రాహ్మణానాహూయ ప్రాతరౌపాసనగ్ం హుత్వా తిలాన్ దర్భాన్ యథాశక్తదక్షిణాం చ గృహీత్వా॥

౧౫౪. మృతౌ జన్మని సంక్రాంతౌ శ్రాద్ధే పర్వణి జన్మని। అస్పృశ్యస్పర్శనే చైవ న స్నాయాదుష్ణవారిణా। జానన్నాపది తథాయ స్నాయాదు

ష్ణవారిణా సగోహత్యా కృతంపాపం ప్రాప్నోత్యేవనసంశయః॥ తాశ్చాపో
నద్యాదితీర్థేషు పవిత్రతమాః ॥ అలాభేమంత్ర పూతాఇతి॥

—(*) తతోర్చనం. (*)—

౧౯౫. సమస్తసంపత్సమవాప్తిహేతవస్సముత్థితాపత్కులధూమ
కేతవః। అపారసంసారసముద్రసేతవః పునంతుమాం బ్రాహ్మణపాదపాం
సవః। ఆపద్ఘనధ్వాంతసహస్రభాన వస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః।
సమస్తతీర్థాంబుపవిత్ర మూర్తయో రక్షంతుమాం బ్రాహ్మణ పాదపాం
సవః॥ ఆధివ్యాధిహరంనౄణాం మృత్యు దారిద్ర్యనాశనం। శ్రీపుష్టికీర్తి
దంవందే విప్రశ్రీపాదపంకజం। విప్రౌఘదర్శనాత్సద్యః క్షీయంతేపాప
రాశయః। వందనాన్మంగళావాప్తి రర్చనాదచ్యుతంపదం। నమోబ్ర
హ్మణ్య దేవాయగోబ్రాహ్మణ హితాయచ। జగద్ధితాయకృష్ణాయ గో
విందాయ నమోనమః॥ ఇతి॥ బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీకృత్య దక్షిణాంద
త్వా ప్రణమ్య యజమానస్య పితుగోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యదహనదినా
దారభ్య పితుగోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యప్రేతత్వవిముక్తిద్వారా వస్వాది
పితృలోకప్రాప్త్యర్థం సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంకర్తుం యజమానస్య అధి
కార సంపదస్త్వితి భవంతోబ్రువంత్వితుక్త్వా। అధికార సంపదస్త్వితి
తైరనుజ్ఞాతః। ప్రాణానాయమ్య సంకల్పంకుర్యాత్ ॥ వ్యాసః॥ నస్నా
నం నచదానంచ తథైవనజపస్తపః। నచశ్రాద్ధ ఫలంతస్య సంకల్ప రహితం
యది ॥ అత్రిః ॥ నిత్యంత్రిపుండ్రంవిప్రాణామగ్నిహోత్ర సమోవిధిః। శ్రా
ద్ధకాలేతు సంప్రాప్తే కర్తాభోక్తాచ తత్త్యజేత్ । దానాధ్యయన దేవా
ర్చాజపహోమవ్రతాదికాన్ । నకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధదివసే ప్రాక్త్రిప్రాణాంవి
సర్జనాత్ ॥ తతఃప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీఏవం
గుణవిశేషణ విశిష్టాయాంపుణ్యతిథౌ పితుగోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య
దహనదినాదారభ్యద్వాదశేహని పితుగోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృ
పితామహ ప్రపితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభి ర్వసురుద్రాదిత్య రూపైస్సహాస
మానోదకసాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకప్రాప్త్యర్థం పితుర్గోత్ర
స్యశర్మణః ప్రేతస్యఏకోద్దిష్టవిధానేన తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం
గోత్రాణాంశర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం పార్వణవిధానేన ఏవ
ముభయాత్మకం కాలకామకసంజ్ఞిక విశ్వేదేవ పూర్వకం విష్ణ్వంతం పితు
గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యసపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధం అన్నేన హావిషాద్య క

రిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ బృహస్పతిః ॥ సపిండీకరణంప్రోక్తః పిత్ర్యంయజ్ఞ విధా
నతః। పుత్రాస్సర్వేపృథక్కుర్యుర్యద్వాజ్యేష్ఠేనకారయేత్ । సత్యాషాఢః॥
ఆగూర్యపాత్రాణి సకృత్ప్రయుజ్య ప్రేతస్యపాత్రే విహితంవిధేయం । ఆ
మేతిమంత్రేణజలం నిసీయతిలో మధుత్రిత్రిరుపస్పృశేచ్చ ॥ సోమస్యామం
త్రేణ జలంవిలోడ్య నిరస్యశంనోద్భిరవోక్ష్య గంధాః । ఆవాహ్యాభూస్పృ
ష్టిరనామికాభ్యా మగ్నౌ స్తథాదక్షిణ తశ్చయాపః । జపశ్చసంకల్ప్య
సమానసంజ్ఞానం సర్జయేద్యేసమయె సజాతాః। సంస్పృష్టముద్వీక్ష్య తథా
తుపిండ నిక్షేపణాంతే మధువాతకృత్యాం । సంగచ్ఛమంత్రద్వితయేన సం
గోయెసద్వయం త్వేషుచవైతరణ్యా । విష్ణోస్స్మృతిర్మార్జనకర్మ పశ్చాద
భ్యంగపుణ్యాహ విధానమంత్రాః ॥ కాలకామక సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాం
దేవానాంస్థానె ఆహవనీ యార్థేక్షణం దత్వాభవద్భిః క్షణః ప్రసాదః క
రణీయః । యజ్ఞోపవీతీ ద్వౌబ్రాహ్మణౌ దైవేనిమంత్ర్య ప్రాచీనావీతీపి
తుర్గోత్రశ్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతి
ష్ఠతు । ప్రేతార్థమేకం నిమంత్ర్య తత్పితుర్గోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య
స్థానె ఆహవనీయార్థేక్షణందత్వా భవద్భిః క్షణఃప్రసాదఃకరణీయః । త
త్పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణో రుద్ర రూపస్యస్థానెఆహ వనీయార్థే క్ష
ణందత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః । తత్ప్రపితా మహస్య గో
త్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూపస్య స్థానె ఆహవనీ యార్థేక్షణందత్వా భవద్భిః
క్షణః ప్రసాదః కరణీయః ఉపవీతీశ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః ఆహవనీ
యార్థేక్షణం దత్వాభవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః ॥ నిమంత్రణేజపె
ద్ధోగ్ధ్రింనియుక్తస్తు నిమంగిణాం। భుక్త్వాతు వామదేవ్యస్తుశ్రాద్ధభోజనఇష్య
తే। తతోగృహస్య పూర్వాంకణె అవటత్రయం ఖాత్వాచతురశ్రముత్తర
మండలందక్షిణాపవర్గం॥ పాదప్రక్షాళనం ॥ అవటత్రితయంవాపి కుర్యా
ద్వామండలద్వయం । ద్వాదశాంగుళవిస్తీర్ణం తదర్థం ఖననంభవేత్।
న్యూనంవాప్యధికంవాపి యజమానో వినశ్యతి। అవటత్రయం గోమయేనో
పలిప్య చతురశ్రావటెగంధాస్య వాన్నిక్షిప్యప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య
ప్రాచీనావీతీ దక్షిణాపవర్గ మండలద్వయె దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య
గంధాన్తిలాన్నిక్షిప్య॥ అత్రన్యాయః॥ ప్రాతఃకాలేచ మధ్యాహ్నె సాయా
హ్నేనిశి సంధ్యయోః । పశ్చిమాభి ముఖశ్శ్రాద్ధే విప్రపాదాభిషేచనం।
విప్రక్షాళనకాలెతు దాతాభోక్తాద్విజోత్తమః । సుఖాసీనో భవెచ్ఛ్రాద్ధె

త్యక్త్వా యథా నరకం వ్రజేత్ । మండలాత్పశ్చిమభాగే బ్రాహ్మణే స్వాగతే కృతే। తత్తన్నివసిస్థానే త్వాపద్యం తాంశ్చ యుక్తాంపలోపరి । పాదప్రక్షాళనె శ్రాద్ధే వరంగుల్ఫద్వయోరపి। పిత్ర్యాణాం నరకం ఘోరం గోమయసంసక్త వారిణా। స్వాగతేస్వస్తివచనే దక్షిణాయాం ప్రదక్షిణే। గోత్రపాద నమస్కారేచ వర్జయేత్తాన్యపసవ్యతః ॥ భోక్తారం ప్రాఙ్ముఖముపవేశ్య స్వయం ప్రత్యఙ్ముఖః ఆసీనః యజ్ఞోపవీతీ చతురశ్రావటే కాలకామసంజ్ఞకవిశ్వేదేవాః స్వాగతమిత్యుదగపవర్గం । సుస్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే కాలకామ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః ఇదంవః పాద్యం । శంనో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవంతు పీతయే । శం యోరభిస్రవంతునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య । ఏవం ద్వితీయస్య పాదాన్ప్రక్షాళ్య బ్రాహ్మణపాదానాత్యేనాభ్యజ్య గోమయే నానులిప్య ప్రక్షాళయేత్ ॥ తథా శ్రీమద్రామాయణే॥ పాదశౌచమనభ్యంగం తిలహీనంచ తర్పణం । తత్సర్వం త్రిజటే తుభ్యం యచ్ఛ్రాద్ధమదక్షిణం ॥ ప్రాచీనా వీతీ మధ్యమావటే పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేత సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదం తే పాద్యముపతిష్ఠతు॥ శంనో దేవీరభి... స్రవంతునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య దక్షిణాతస్తృతీయావటే తత్పితృపితామహప్రపితామహాః గోత్రాః శర్మాణః వసురుద్రాదిత్యరూపాః సవ్య త్రియజ్ఞోపవీతీ స్వాగతమితి దక్షిణాపవర్గం సు స్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే । ప్రాచీనావీతీ తత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూప ఇదం తే పాద్యం । ఇతి పాద్యం దత్వా శంనో దేవీ...తునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య । తత్పితామహ గోత్రశర్మన్ రుద్రరూప ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య । తత్ప్రపితామహ గోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూప ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య । యజ్ఞోపవీతీ చతురశ్రావటే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతం । సుస్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తునః । పాదాన్ప్రక్షాళ్య॥ తత్రస్మృతిః॥ ఆదానం తే చమధ్యే చవిష్టరేచవిశేషతః । ఉచ్ఛిష్టపిండదానేషుచాచమనం స్మృతం । అవటానాం పూర్వదేశే కర్తాస్వయం చ పాదాన్ప్రక్షాళ్య ఈశాన్య దేశే ఆచామేత్ । దేవతార్థ బ్రాహ్మణాశ్చ పురతః ప్రాఙ్ముఖా ఉపవిశ్యాచామేయుః । ప్రేతాద్యర్థబ్రాహ్మణా ఉత్తరత ఉదఙ్ముఖా ఉపవిశ్యాచామేయుః॥ తథాచవసిష్ఠః॥ మండలస్యోత్తరభాగే సమస్యాచామయేద్ద్విజాః । తత్తోయమమృతం విద్యాత్ప్రసాదయోగ్యాన్యపశ్చిమే। ఉత్తరాచమనం పిత్ర్యే పురస్తాద్ద్విశేష

వేత్ । ద్విరాచామంతి తే ద్విప్రాగ తేజ ప్రక్షాళితాంఘ్రయః॥ శౌనకః కర్తు
రాచమనాత్పూర్వం భోక్తురాచమనం యది । స్థానమూత్రసమం తోయం
తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్॥ కుశైశ్చ విష్టరాన్ దత్వా తాన్విప్రానుపవేశ్య చ ।
భూశుద్ధిం చ తతః కుర్యాత్ దర్భైరుద్దేశపూర్వకం । తతః కాలకామసంజ్ఞికా
విశ్వేదేవాః భూర్భువస్సువస్స్వాహాస్థానమిదం వో విష్టరః అత్రోపవిశంతు
భవంతః । ప్రాచీనావీతీ పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేత భూర్భువస్సువః అయం తే
విష్టరః అత్రోపవిశతు భవాన్ । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః గోత్రా
శ్శర్మాణ వసురుద్రాదిత్యరూపాః భూర్భువస్సువస్స్వధాస్థానం అయం వో విష్ట
రః అత్రోపవిశంతు భవంతః । ఏవమితరయోః॥ ఉపవీతీ శ్రాద్ధసంరక్షక
శ్రీమహావిష్ణో భూర్భువస్సువః స్వాహాస్థానం అయం వో విష్టరః అత్రోపవిశంతు
భవంతః । ఏవం విష్టరాన్ దత్వాచమ్య దైవే ప్రాఙ్ముఖానుపవేశ్య పైతా
ర్థమేకం ప్రత్యఙ్ముఖముపవేశ్య పిత్రర్థం త్రీన్ బ్రాహ్మణానుదఙ్ముఖానుపవేశ్య వి
ష్ణ్వర్థమేకం ప్రాఙ్ముఖం ప్రత్యఙ్ముఖం వా ఉపవేశ్య॥ తథా చ స్మృతిః॥ ప్రాఙ్ముఖానా
దిశో దేవానభ్యర్చ్యైవ దఙ్ముఖాన్ పితౄన్ । ప్రత్యఙ్ముఖం నివిష్టం తు ప్రే
తం విధమనుస్మరన్॥ తతః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ భవదనుజ్ఞయా
ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య । అపహతా అసురారక్షాగ్ం
సి పిశాచాయే క్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేతో గచ్ఛంతు యత్రాన్య
గతం మనః । ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణసమీపే భూశుద్ధిం కృత్వా ఉదీర్తా మవర
ఉత్పరఉన్మధ్యమః॥ పితరస్సోమ్యాః । అసుం య ఇయాద వృకా ఋతజ్ఞాస్తేనోవతు
ప్రేతో హవే తిలాన్వికీర్య॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవ చ ।
నమః స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవ నమోనమః । ఆదిమధ్యావసానేషు
త్రిరిమంశ్లోకముచ్చరేత్ । తత్పిత్రర్థ బ్రాహ్మణసమీపే । అపహతా అ
సురారక్షాగ్ంసి పిశాచాయే క్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేతో గచ్ఛంతు
యత్రైషాంగతం మనః పూర్వవత్ భూశుద్ధిం కృత్వా తిలాన్వికీర్య । ఉదీర
తామవరఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః । అసుం య ఈయురవృ
కా ఋతజ్ఞాస్తేనోవంతు పితరోహవేషు । అద్భిరభ్యుక్ష్య ॥ దైవార్థం
బ్రాహ్మణసమీపే తూష్ణీం భూశుద్ధిం కృత్వా యవాన్వికీర్యాద్భిరభ్యుక్ష్య గా
యత్ర్యాసప్తవారం ప్రోక్ష్య । అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోపి వా ।
యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షం సబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః । శ్రాద్ధకాలే గయాం
ధ్యాత్వా ధ్యాత్వా దేవం జనార్దనం । వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా తత

శ్యాశ్రిత్యం ప్రవర్తేయమ్ । ఇత్యుక్త్వా ప్రవర్తేతాం । సంపాదితాః పదార్థాః దేశ
తఃకాల తచ్ఛ్రద్ధాయోగ్యా భవ న్త్వితి భవన్తో బ్రువంతు । ఇత్యుక్త్వా ।
శ్రాద్ధయోగ్యా భవ న్త్వితి ప్రత్యూచుః ॥ తత్రకాత్యాయనః ॥ సంకల్పాసన
యోఃష్షట్కే ద్వితీయావాహనేతథా । అన్నదానే చతుర్థేస్యా చ్ఛేషాస్సంబు
ద్ధయః స్మృతాః । పారస్కరః ॥ అర్ఘ్యదానే చ సంకల్పే పిండదానే తథా
క్షయే । గోత్రసంబంధనామాని తథానత్ప్రతిపాదయేత్ । ఏతేనుపలక్షణం
సర్వత్రేత్యర్థః ॥ నామగోత్రం పితౄణాంతు । ప్రాపకం హవ్యకవ్యయోః ।
అర్చయేదుపవిష్టౌతు ద్వైవస్మృత్యుక్తమార్గతః ॥ ఏతచ్చోపవీతినాప్ర
దక్షిణం కార్యం ॥ ఉదఙ్ముఖస్తు దేవానాం పితౄణాం దక్షిణాముఖః । ప్రద
ద్యాత్పార్వణే సర్వం దేవపూర్వం విధానతః ॥ నిక్షిప్య దక్షిణంజానుం దేవా
న్పరిచరేత్సుధీః । భూమౌ తథాపరంజానుం పితౄన్పరిచరేత్సదా ॥ తతః
విశ్వేదేవార్థం బ్రాహ్మణసమీపే ఉదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య ద్వైవార్థ బ్రాహ్మణ
హస్తే యవోదకః ప్రదాయ కాలకామక సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానా
మిదమాసనమితి ప్రాగగ్రాన్ద్విజాన్ దర్భా నాసనే దక్షిణతః ప్రదాయ ।
అపోదత్వా ఏవం సర్వోపచారే ష్వాద్యంతయో రపోదద్యాత్ ।
ఏవం ద్వితీయ బ్రాహ్మణస్య ఆసనం దద్యాత్ । ద్వైవేక్షణః క్రియతాం ।
మంత్రాన్పఠిత్వా ఉభయత్ర ప్రార్థయేత్ ॥ ఓంతథేతి ప్రత్యూచుః । ప్రాప్ను
వంతు భవంత ఇత్యుక్త్వా ప్రాప్నవామేతి । తాభ్యాం ప్రతివచనం ॥ యన్మై
రిన్నవకీర్యాన భాజనే సపవిత్రకే । శంనో దేవ్యాయవాన్ క్షిప్త్వా యవోసీతి
యవాన్ స్తథా । యాదివ్యా ఇతిమంత్రేణ హస్తేష్వర్ఘం వినిక్షిపేత్ ।
అభ్యుక్షితాయాం భువి ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తే ష్వర్ఘ్యపాత్రద్వ
యమాసాద్య । ఉత్తానం కృత్వా ప్రోక్ష్య పాత్రయోః పవిత్రేనిధాయ
యవాన్వికీర్య పవిత్రాంతర్హితే పాత్రే । శన్నో దేవీరభిష్టయే...స్రవం
తునః । ఉదకంనిషిచ్య విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో జుష్టం గృహ్ణామీత్యర్ఘ్యం
గృహ్ణాతీతి॥ ఏవం ద్వితీయపాత్రేఽప్యర్ఘ్యం గృహీత్వా యవోసి ధాన్యరాజో
వారుణో మధుసంయుతః । నిర్ణోదస్సర్వపాపానాం పవిత్రమృషిభిః
స్మృతం । అర్ఘ్యపాత్రయోర్యవాన్నిక్షిప్య అర్ఘ్యపాత్రయోః అమీగం
ధాః ఇమా సితులసీభృంగ రాజదళపత్రాణిచ । దేవపాత్రే సంపన్నే ।
సుసంపన్నే ఇతి ప్రతివచనం । స్వాహార్ఘ్యాః స్వాహార్ఘ్యా ఇతి ప్రత్యేకం పృథక్పృ
థగర్ఘ్యం నివేద్య బ్రాహ్మణహస్తే ఽపః ప్రదాయ । ఆవాహ్య । తదను

జ్ఞాత్వా విశ్వేదేవఇత్యృచా । యవాన్ దర్భానాదాయ । కాలకామకసం
జ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సు ఆవాహయిష్యఇత్యుక్త్వా । ఆవాహయే
త్యనుజ్ఞాతః । విశ్వేదేవాసఆగతశ్రుణు తామఇమగ్ంహవం । ఏవంబర్హి
ర్నిషీదత। కాలకామకసంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సు ఆవాహయామీ
త్యావాహ్య యవైరన్వవకీర్య । విశ్వేదేవాశ్రుణుతేమగ్ం హవంమె
యెఅంతరిక్షేయఉపద్యవిష్ఠ। యెఅగ్నిజిహ్వాఉతవాయ జత్రాఆసద్యాస్మిన్
బర్హిషిమాదయధ్వం ॥ ఉపస్థాయ ॥ ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వే
దేవా మహాబలాః । యెహ్యత్రవిహితాశ్శ్రాద్ధే సావధానా భవంతుతే ।
ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణహస్తేఅపః ప్రదాయ యాదివ్యాఆపః పయసాసంబ
భూవుర్యా అంతరిక్షఉతపార్థివీర్యాః। హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తానఆప
శ్శగ్గ్ స్యోనాస్సుహవాభవంతు । కాలకామకసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాఇదంవో
అర్ఘ్యం ఇతిహస్తేఅర్ఘ్యందత్వా పునరపోదత్వాఏవంద్వితీయ బ్రాహ్మ
ణహస్తేఅపోదాన పూర్వకంద్వితీయార్ఘ్య పాత్రోదకందత్వావిశ్వేభ్యో
దేవేభ్యస్థానమసీతి అర్ఘ్యపాత్రద్వయ మన్యత్రనిదధ్యాత్ ॥ పాదప్ర
భృతిమూర్ధాంతం దేవానాంపరిపూజనం । శిరఃప్రభృతిపాదాంతం పితౄ
ణాంపూజనంభవేత్ ॥ ఆపోదానపూర్వకం ॥ అర్చతప్రార్చత...ధృష్ణ్వ
ర్చత । పాదాదిమూర్ధాంతం సవ్యహస్తసంస్థంమంత్రా వృత్యాతయో
ర్యవానవకీర్య గంధద్వారామితిఉభయోఃకాలకామకసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః
భాగశః- ఆమీవోగంధాఃఇతిదంధాన్ ద్విర్ద్విర్దత్వా, ఆయనెతేపరాయ
ణఇతి ఉభయోర్విశ్వేదేవాః అలంకరణార్థమాగ్నేయ హిరణ్యంస్వాహా
నమఃనమమ । విశ్వేదేవాఃఇమానివఃపుష్పాణి । ధూరసిధూర్వధూర్వంతం
ధూర్వతంయోస్మాన్ ధూర్వతితంధూర్వయం వయంధూర్వామః । విశ్వే
దేవాః అయమయంవోధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోపఘ్నం నిఋుఋతిం
మమ। పశూగ్శ్చ మహ్యామావహజీవనంచదిశోదశ । విశ్వేదేవాఇదమిదం
వోజ్యోతిః॥ యువాసువాసాఃపరివీత ఆగాత్సఉశ్రేయాన్ భవతిజాయమా
నః । తంధీరాసఃకవయఉన్నయంతి స్వాధియోమనసాదేవయంతః । అంతః
ప్రావరణార్థం బహిఃప్రావరణార్థ మిదమాచ్ఛాదనద్వయం స్వాహా
నమఃనమమ ఇతివస్త్రదశామారభ్య గంధోదకపూర్వంవస్త్రందద్యాత్ ।
ఆచ్ఛాదనాభావెయజ్ఞోప వీతంవా దద్యాత్ । విశ్వేదేవాఃపవిత్రార్థమి
మెకుశాః । అర్చనంసంపూర్ణం । అస్త్వితిప్రత్యుక్తే సంకల్పసిద్ధిరస్త్వితి

భవంతో బ్రువంతు। అస్తు సాకల్యసిద్ధిరితి ప్రత్యుక్తే। యథాసిద్ధ్యస్త్వితాం అ
స్త్వితి ప్రతివచనం। పిత్రాదిస్వసంకల్పస్య ఫలసాకల్యస్తు॥ అపసవ్యం
కృత్వా పిత్ర్యాణాం ప్రదక్షిణం। దర్భాన్ ద్విగుణభుగ్నానస్తు దత్త్వా ప్రేతాసనా
సనేషు తు। ఆసనేష్వాసనం దద్యాత్తుష్ణీం స్వకవాచన ప్రాచీనావీతి ప్రేతార్థం
బ్రాహ్మణహస్తే అపః ప్రదాయ। తత్పిత్రాది బ్రాహ్మణహస్తేష్వపః ప్రదా
యాదర్భాన్ ద్విగుణభుగ్నాన్ కృత్వా దక్షిణాభిముఖో భూత్వా పితుర్గోత్ర
స్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే ఇదమాసనముపతిష్ఠతు
ఇతి ఆసనే సవ్యత ఆసనం దద్యాత్। పునరపః ప్రదాయ। ఏవం సర్వేషూప
చారేషు ఆద్యంతయోరపోదానం కర్తవ్యం। సర్వత్ర తత్పిత్రాది బ్రాహ్మణా
నామపి। తతః సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। ఇతి
తృతీయనిమంత్రణం కృత్వా। ఓం తథేతి ప్రత్యుక్తే। ప్రాప్నోతు భవాన్ ప్రా
ప్నవానీతి ప్రత్యుక్తే తత్పితృగోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య ఇదమాసనం।
తత్పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణో రుద్రరూపస్య ఇదమాసనం। తత్ప్రపితా
మహస్య గోత్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూపస్య ఇదమాసనం। తత్పితుః సపిండీకర
ణాఖ్య శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। తత్పితామహ శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం।
తత్ప్రపితామహ శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। ఓం తథేతి ప్రత్యూచుః। ప్రాప్నోతు
భవానితి త్రీన్ ప్రత్యేకం ప్రార్థయేత్। ప్రాప్నవానీతి ప్రత్యూచుః॥ అపో
దత్వా దర్భేషు పాత్రాణ్యాసాదయేత్తతః। ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణాగ్రే ద
క్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ సంస్తీర్య తేషు దక్షిణాపవర్గాణి చత్వారి తైజసపా
త్రాణి ప్రయునక్తి తేషు ప్రేతార్థమేకం పవిత్రసహితం తత్పితృపితామహ
ప్రపితామహార్థం। త్రీణి పాత్రాణి దర్భత్రయ పవిత్రయుక్తాని ప్రయుజ్య।
ఉత్తానాని కృత్వా ప్రోక్ష్య తిలాన్ వికీర్య। శంనోదేవీరభిష్టయే... ప్రవ
తుసః। ప్రేతపాత్రే ఉదకం నినయ। ప్రేతాయాపో జుష్టం గృహ్ణామీతి।
తిలోసి సోమదైవత్యో... ప్రత్నపితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతమిమాన్
లోకాన్ ప్రీణయాహి నః ఇతి ప్రేతపాత్రే తిలాన్ క్షిప్త్వా। ఆమ ఆగంతత
త్పితరో దేవయానాం త్సముద్రాంత్సలిలాన్ సావర్ణానస్మిన్ లోకే నసర్వానా
మాన్ లభంతే క్షీయమాణాముపహూయ్య తాంస్తు మా ఆపః। తత్పితృభ్యో
వో జుష్టం గృహ్ణామీతి తత్పితృపాత్రే అప ఆసిచ్య। ఆప ఆగం తత్పితామ
హా దేవయానాన్ ...ఉపహూయ్య తాం ... మా ఆపః। తత్పితామహేభ్యో
వో జుష్టం గృహ్ణామీతి తత్పితామహ పాత్రే ఉదకం నినయ। అమ ఆగంతత

త్ప్రపితా మహాహోదేవయోర్నా౯ = ఉపదుహ్యాతా మిమాఆపః। తత్ప్ర
పితామహేభ్యో వోజుష్టం గృహ్ణామీతి తత్ప్రపితామహపాత్రే ఉదకంనిసి
య। తిలోసిసోమ దేవత్యో గోసవేదేవ నిర్మితః। ప్రత్నవద్భిః ప్రత్న
స్వధయేహి । తత్పితరంగోత్రం శర్మాణంవసురూపమిమా౯ లోకాన్ప్రీ
ణయాహిన స్వధానమః। ఇతితత్పితృ పాత్రేతిలా౯క్షిప్త్వా। తిలోసి
సోమదేవత్యో = స్వధయేహి। తత్పితామహం గోత్రం శర్మాణం రుద్రరూ
పమిమా౯లోకా౯ ప్రీణయాహిన స్వధానమఇతి। తత్పితామహ పాత్రే
తిలా౯క్షిప్త్వా। తిలోసి = స్వధయేహి। తత్ప్రపితామహం గోత్రంశర్మా
ణం ఆదిత్యరూపమిమాన్లోకా౯ ప్రీణయాహిన ఇతితత్ప్రపితామహపాత్రే
తిలాక్షిప్త్వా। మధువాతాఋతాయతే మధుక్షరంతిసింధవః। మాధ్వీ
ర్నస్సంత్వోషధీః। మధు॥ మధునక్తముతోషసి...ద్యౌరస్తునఃపితా। మధు।
మధుమాన్నో వనస్పతి...గావోభవంతునః। ఇతితత్పితృ పాత్రే మధుద
త్వావమితర యోరపిదత్వా। సోమస్యత్విషిర సితవేవమే త్విషిర్భూ
యాదమృత మసి మృత్యోర్మాపాహి దిద్యోన్మా పాహ్య కృష్టాదండశూ
కాః। దక్షిణహస్తసర్వాంగుళిభిః తత్పిత్రర్ఘ్య౯ పాత్రోదకం అప్రదక్షి
ణం పరిప్లావ్య। అవేష్టాదందశూకా ఇతితత్పాత్రస్థం తృణాదికం అంగు
ష్ఠానామికాభ్యాం గృహీత్వా। నిరస్తం నముచేశ్శిర ఇతిదక్షిణతో నిర
స్యాపఉపస్పృశ్యఏవమితరయోః పాత్రయోరపికృత్వా। శంనోదేవీరభి
ష్టయే...వంతునః। అద్భిరవోక్ష్య। ప్రేతపాత్రే అమీగంధాఉపతిష్ఠం
తు। ఇమాని పుష్పాణి। అర్ఘ్యపాత్రేషు అమీగంధాః। ఇమానిపు
ష్పాణి। ప్రేతపాత్రం సంపన్నం సుసంపన్నం ఇతిప్రతి వచనం। పితృపా
త్రాణిసంపన్నాని। ఉపతిష్ఠతామర్ఘ్య ఇతిప్రేతార్ఘ్యపాత్రం నివేద్య తత్పి
త్రాదీనాం త్రయాణాంస్వధార్ఘ్యా స్వధార్ఘ్యాః। ఇతితత్తదర్ఘ్యపా
త్రం తస్మైతస్మైనివేద్య। ప్రేతార్థంబ్రాహ్మణహస్తేఅపోదత్వా దక్షి
ణాభిముఖస్తిష్ఠ౯ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతంభవత్సు ఆవాహయిష్యే
ఇత్యుక్త్వా ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతః। యజమానస్యపితరంగోత్రం శర్మా
ణం ప్రేతంభవత్సు ఆవాహయామి। ఆయాహిప్రేతసోమ్యా గంభీరైః
పథిభిఃపూర్వైః। ప్రజామస్మభ్యం దద్రయించదీర్ఘాయుత్వంచశతశార
దంచ। ఇత్యావాహ్య॥ తత్పిత్రాదీనావాహయేత్॥ ప్రేతస్యావాహ
నంకృత్వా ఉశంతస్త్వేత్యృచాపితౄ౯ ॥ ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతోజపేదా

యంతున స్సతః । తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మణః వ
సురుద్రాదిత్యరూపాన్ భవత్సుఆవాహయిష్యఇత్యుక్త్వా । ఆవాహయేతి తై
రనుజ్ఞాతః । తత్పితరంగోత్రంశర్మాణం వసురూపంభవత్సు ఆవాహయా
మి । ఉశంతస్త్వాహవామహ ఉశంతస్సమిధీమహి । ఉశంనుశతఆవహపి
తౄన్ హవిషేఅత్తవె । ఇతితత్పితరమావాహ్య । తత్పితామహంగోత్రం
శర్మాణం రుద్రరూపం భవత్సుఆవాహయామి । ఉశంతస్త్వా...అత్తవె ।
ఇతితత్పితా మహమావాహ్య । తత్ప్రపితామహంగోత్రం శర్మాణంఆది
త్యరూపం భవత్సు ఆవాహయామి । ఇతితత్ప్రపితా మహమావాహ్య ।
ఆయంతుసః పితరస్సోమ్యాసోగ్ని ష్వాత్తాఃపథిభిర్దెవయానైః । అస్మిన్యజ్ఞె
స్వ ధయామదంత్వధిబ్రువంతుతె అవ త్వస్మాన్ । తత్పాత్రాదీనుపస్థాయ
తతోగ్నిమాసీయ । విప్రసమీపెనిధాయ । అగ్నెర్దక్షిణతః సవ్యపాణేరం
గుష్ఠానామికాభ్యాం పృథివీమభిమృశ్య । యెపార్థివానః పితరోయెఅంత
రిక్ష్యేయె దివ్యాయెచదిశ్యాః । యెవామృతాబభూవుస్తె అస్మిన్ యజ్ఞె
సమవయంతామితిజపిత్వా । తతః ప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః
ప్రెతస్యతత్పితృపితామహ ప్రపితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిః వసురుద్రాదిత్య
రూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్యసిద్ధిద్వారా వస్వాదిపితృలోకప్రాప్త్య
ర్థం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రెతస్యపాత్రస్థోదకం తత్పితృపితామహ ప్రపి
తామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం పాత్ర
స్థోదకైస్సహసంయోజయిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । సంయోజయెతిగృహీత
దక్షిణైర్బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతః । ప్రెతపాత్రస్థోదకం కించిదాదాయ॥ సమా
నీవఆకూతిః । సమానాహృదయానివః । సమానమస్తువోమనః । యథా
వస్సుసహాసతి । సంజ్ఞానంనస్స్వెః । సంజ్ఞానమరణైః । సంజ్ఞానమశ్వినా
యువయ । ఇహాస్మాసునియచ్ఛతం । పితృఃగోత్రశర్మన్ ప్రెతత్వ త్పాత్ర
స్థోదకంత్వత్పితృభిర్గోత్రైశ్శర్మభిః వసురూపైస్సహైతత్తె తిలోదకంత
స్మైతెస్వధానమః । ఇతిగృహీతప్రెతపాత్రోదకం తత్పితృపాత్రెనినీయ
యెసమానాః సమనసః పితరోయమరాజ్యె । తెషాంలోకః స్వధా
నమోయజ్ఞోదెవెషుకల్పతాం । యెసజాతాస్స మనసోజీవాజీవెషుమా మ
కాః । తెషాగ్ శ్రీర్మయికల్పతామస్మింల్లోకెశతగ్ సమాః । ఇతిసంసృష్ట
మర్ఘ్యమభిమంత్ర్య । త్రిహారంకృష్ణస్మరణంకృత్వా । అథవాపితుర్గోత్ర
స్యశర్మణః ప్రెతస్యపాత్రస్థోదకంతత్పితుర్గోత్రస్యశర్మణోవసురూపస్య పా

త్రస్థోదకైస్సహితత్తేసమానోదకంతస్మైతేస్వధానమః। సమానీవఆకూతిరి
తిద్వాభ్యాంగృహీతప్రేతపాత్రస్థోదకంతత్పితృపాత్రేనినయేత్ । యేసమా
నాఇత్యాది॥ ఏవంతత్పితామహప్రపితామహయోరపి । పునరపిప్రేతపాత్ర
స్థోదకంకించిదాదాయ । సమానీవఆకూతిః...ఇహాస్మాసుని యచ్ఛతం ।
పితఃగోత్రశర్మణ ప్రేతత్వాత్పాత్రస్థోదకం త్వత్పితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిః రు
ద్రరూపైస్సహితత్తైలోదకం తస్మైతేస్వధానమః । ఇతిగృహీతప్రేత
పాత్రస్థోదకం తత్పితామహపాత్రేనినయేత్ । యేసమానాస్సమనసః...
శతగ్ంసమాః । ఇతిసంసృష్టమర్ఘ్యమభిమంత్ర్య । పునరపిప్రేతపాత్రస్థో
దకంకించిదాదాయ సమానీవఆకూతి...ఇహాస్మాసునియచ్ఛతం । పితః
గోత్రశర్మణ ప్రేతత్వాత్పాత్రస్థోదకంత్వత్ప్రపితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిరా
దిత్యరూపైస్సహితత్తైలోదకంతస్మైతేస్వధానమః । ఇతిగృహీతప్రేత
పాత్రస్థోదకంతత్ప్రపితామహపాత్రేనినయేత్ । యేసమానాస్సమనసః...
శతగ్ంసమాః । ఇతిసంసృష్టమర్ఘ్యమభిమంత్ర్యకృష్ణ స్మరణంకుర్యాత్ ।
తథాకల్పకారికా॥ అసావిదంతేపితృభిస్సహాంబు పితామహైశ్చప్రపితామ
హైశ్చ । ఇత్థంసముచ్చార్య జలేనయోజ్యం ప్రేతోదకంపిండ మపిస్వపిం
డైరితి॥ తతఃపైతార్ఘ్యపాత్రశిష్టోదకం తద్విప్రహస్తేపవిత్రంనిధాయయా
దివ్యాఆపః...శగ్స్యోనాస్సుహవాభవంతు । యజమానస్య పితఃగోత్ర
శర్మణ సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదంతేఅర్ఘ్యముపతిష్ఠతు। అర్ఘ్యం
దత్త్వాతత్పితృత్రయార్థం బ్రాహ్మణహస్తేఽపోదత్వా దర్భానంతర్ధాయయాదివ్యా
ఆపః...శగ్స్యోనాస్సుహవాభవంతు । తత్పితఃగోత్రశర్మణ వసురూప
ఇదంతేఅర్ఘ్యం । హస్తేఽర్ఘ్యందద్యాత్ । అస్త్వర్ఘ్యమితిప్రతివచనం॥
యాదివ్యాఆపః...భవంతు । తత్పితామహగోత్రశర్మణ రుద్రరూపఇదం
తేఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్యమితిప్రతివచనం॥ యాదివ్యాఆపః...భవంతు ।
తత్ప్రపితామహగోత్రశర్మణ ఆదిత్యరూపఇదంతేఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్య
మితిప్రతివచనం । యాదివ్యాఇతిమంత్రేణహస్తేష్వర్ఘ్యం వినిక్షిపేత్ ॥
తత్పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యఃస్థానమపి । బ్రాహ్మణహస్తేష్వపో
దత్వా । ఇహలోకంపరిత్యజ్య గతోఽసిపరమాంగతిం । యోజయామ్య
హం । ఇతిపైతార్ఘ్యపాత్రంభిత్వా పశ్చాద్విసృజేత్ । తత్పితృపితా
మహప్రపితామహేభ్యః పాత్రాణిస్థానానిస్థ । స్వస్థానమసీతిప్రతివచనం ॥
తతశ్శుద్ధోదకంతత్వా అర్చతప్రార్చత । మూర్ధాదిపాదపర్యంతంసవ్యాసం

స్థంతి తైరవకీర్య గంధద్వారాందురాధర్షాం...శ్రియం । పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతసపిండీకరణార్థైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే గంధాః ఉపతిష్ఠంతు ఆయనే తే పరాయణే...ఇమే । పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతసపిండీకరణార్థైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేఅంగుళ్యాభరణ ముపతిష్ఠతు । కర్ణాభరణార్థం కుండలద్వయముపతిష్ఠతు । ఇమానిపుష్పాణి॥ ధూరసి...ధూర్వానః । పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతఅయం తేధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదః...శోధనప్రితః । గోత్రశర్మన్ ప్రేతఇదం తేజ్యోతిః ॥ యువాసువాసాః...దేవయంతః । పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేత అంతః ప్రావరణీయార్థంబహిః ప్రావరణార్థంఇదమాచ్ఛాదనద్వయముపతిష్ఠతు । పవిత్రార్థమిమేకుశాః॥ అగ్న్యాం సంపూర్ణమస్త్విత్యాది యథా విధ్యర్చితమిత్యంతం పూర్వవత్ ॥ పితామహాద్యర్చనం కరిష్యే । తత్పితృపితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం । అర్చిత ప్రార్థిత । ఉతపురస్తాద్ధస్త్వాచ్ఛత । అనేనమంత్రేణ ప్రతిబ్రాహ్మణంశిరః ప్రభృతిపాదపర్యంతం సవ్యసంస్తీర్తైరవకీర్య । గంధద్వారాం...శ్రియం । తత్పితృపితామహ । ప్రపితామహాః భాగశః అమీవోగంధాః॥ తథాచస్మృతిః॥ దశాంగద్వాదశాంగం చమాల్యం ధూపదీపం సవస్త్రకం । కర్పూరంచందనోపేతం సుగంధంసితచందనం॥ దైవతేచైవ పిత్ర్యేచగంధదానంప్రశస్యతే। తులసీంతత్రంచభృంగరాజం తథైవచ । మరుగంమల్లికాచైవ పిత్ర్యాణాంవత్తే మహేయం ॥ తులసీప్రాశస్త్యం । నారదీయే॥ తులసీగంధమాఘ్రాణే పితరస్తుష్టమానసాః । ప్రయాంతి గరుడారూఢా స్తత్పదంచక్రపాణినః । తులసీశ్రాద్ధకాలేతుపత్త్రాశిరసి ధారితే । దాతాభోక్తా పితాతస్యవిష్ణు లోకమవాప్నుతే । పితృపిండార్చనంశ్రాద్ధేయే కృతంతులసీదళైః । ప్రీణితాః పితరస్తేనయావచ్చంద్రార్కమేదినీ । ధూపార్థంగుగ్గులుం దద్యాద్ఘృతయుక్తం మధూత్కటం । ఘృతేనదీపోదాతవ్యస్తిలతైలేనవాపునః॥ అపరార్కే॥ నాసాపిసర్వదైవత్యంసర్వదైవైరభిష్టుతం । నహ్యాచ్ఛాదనక్రియానస్యాద్యజ్ఞదానాదికాః క్వచిత్ । తస్మాద్వస్త్రాణిదేయాని శ్రాద్ధకాలేపి శేషతః । ఆచ్ఛాదనంతు యోదద్యాదహతంశ్రాద్ధకర్మణి । ఆయుష్ప్రీకామమైశ్వర్యం రూపంచలభతేధ్రువం॥ తదభావేయజ్ఞోపవీతం వాసః కాత్యాయనః తథాచాపరార్కే॥ యజ్ఞోపవీతం యోదద్యాచ్ఛ్రాద్ధకాలేషుధర్మవిత్ । పావనంసర్వవిప్రాణాం బ్రహ్మదానస్య తత్ఫలం । ప్రాచీనావీత్యథేదాసీనం గంధమాల్యాం

సధూపకం । దీపం వస్త్రం యథాశక్తి దేయం వార్యంతరాంతరా ॥ ఆసనే ష్వాసనం దద్యా దర్చితేష్వర్చితం తథా । సదీయ తేంతరా వారి నిరాశాః పితరో గతాః ॥ ప్రకృతమనుసరామః ॥ ఆయనే తేపరాయణౌ...ఇమే । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అలంకరణార్థం ఆగ్నేయం హిరణ్యం స్వధా సమ్యః నమమ । ఇమానివః పుష్పాణి తులసీపత్రంచ । ధూరసి...వయంధూ ర్వామః। తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అయమయంవో ధూపః॥ హస్త వాతాహత ధూపం యేపిబంతి ద్విజాతయః । వృథాభవతి తచ్ఛ్రాద్ధం తస్మా త్తం పరివర్జయేత్ । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదో...దిశో దశ । తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాః ఇదమిదం వోజ్యోః । యువా సువాసాః...దేవయంతః । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అంతఃప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థమి దమాచ్ఛాదనద్వయ స్వధానమః నమమ॥ వస్త్రాభావే యజ్ఞోపవీతం వెతికా త్యాయనః॥ తత్పితృపితామహప్రపితామహాః పవిత్రార్థమిమెకుశాః। అర్చ నం సంపూర్ణం। అస్త్వి త్యాదియథావిధ్యర్చితమిత్యంతం పూర్వవత్ ॥ యజ్ఞో పవీతీవిష్ణోరర్చనం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య । విష్ణ్వర్థ బ్రాహ్మణహస్తే అపః ప్రదాయ । శ్రాద్ధసం రక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదమాసనం । ద్వౌదర్భౌ ప్రాగగ్రౌ ఆసనే దక్షిణభాగే దద్యాత్ అపః ప్రదాయ దైవే క్షణః క్రియతాం। ఓం తథేతి ప్రత్యుక్తే ॥ ప్రాప్నోతు భవాన్ ప్రాప్నువాని । ప్రాగగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్స్తీర్య తేషు అర్ఘ్యార్థం పాత్రం సాదయిత్వా ఉత్తానం కృత్వా పవిత్రే నిధాయా ప్రోక్ష్యయవాన్వికీర్య । శంనో దేవీరభిష్ట...స్రవంతునః । విష్ణవేత్వె జుష్టంగృహ్ణామి । అఫోనిసీయ । యవోసీతి యవాన్వికీర్య అర్ఘ్యపాత్రే అమీగంధాః । ఇమాని శ్రీతులసీ దర్భపత్రాణిచ, దేవ పాత్రం సంపన్నం సుసంపన్న మితి ప్రత్యుక్తే। స్వాహార్ఘ్య ఇత్యర్ఘ్యం। ని వేద్య । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుం శంఖచక్రగదాధరం భవత్సు ఆవా హయిష్యే। ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతః । తద్విష్ణోః పరమం పదం...రాతతం । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుం శంకచక్రగదాధరం భవత్సు ఆవాహయామి। తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాం సస్సమింధతే। విష్ణోర్య త్పరమం పదం । ఉపస్థాయ హస్తోదకం దత్వా హస్తే సపవిత్రే నిధాయ । యాదివ్యా ఆపః... భవంతు । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదం తె లఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్య మితి ప్రత్యుక్తే । విష్ణవె స్థానమసి అర్ఘ్యపాత్ర మన్యత్ర నిధాయ హస్తోద కం దత్వా । అర్చత ప్రార్చత । పాదాదిమూర్ధ పర్యంతం యద్వైర

పకీర్య । గంధద్వారాం...శ్రియం । విష్ణోర్గంధాః అమీ...గంధాః । సు
గంధాః । ఆయనే తే...ఇమే । అలంకరణార్థం ఆచ్ఛాదనం హిరణ్యం
స్వాహానమః నమమ । ఇమాని శ్రీతులసీ దర్భ పత్రాణి । ధూరసి...వ
యంధూపార్హామః । విష్ణోరయం తే ధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోప
ఘ్నం...దిశోదశ । విష్ణోరిదం తే జ్యోతిః । యువాసువాసాః...దేవయం
తః । విష్ణోరంతః ప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థమిద మాచ్ఛా
దనద్వయం స్వాహానమః నమమ ॥ వస్త్రాభావే కుశాన్వాతి ప్రచేతాః ॥ వి
ష్ణోః పవిత్రార్థ మిమే కుశాః । అర్చనం సంపూర్ణం । అస్త్విత్యాది య
థావిధ్యర్చిత మిత్యంతం పూర్వవత్ । భోజనస్థానే చతురశ్రాణి మండ
లాని కృత్వా భోజనపాత్రాణి నిధాయ దర్భైః స్తిలైః వైదికభస్మనా చ
మర్యాదాం కృత్వా ॥ అకృత్వా భస్మ మర్యాదాం యః కుర్యాత్పాత్రశో
ధనం । ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతి । సర్వేషాం
బ్రాహ్మణానాం హస్తోదకం దత్వా దైవపాత్రేషు ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । పితృ
పాత్రేష్వ ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । ప్రాచీనావీతీ భోజనార్థాదన్నా దుద్ధృ
త్యఘృతాక్తం కృత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యై
కోద్దిష్టశ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రేతాహుతిం హోష్యామీతి సంకల్ప్య । ఔ
పాసనాగ్నేర్దక్షిణతోంగారాన్నిరూహ్య । పరిస్తీర్య అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య
మేక్షణేనాదాయ । పితృగోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయ యమాయ చ స్వా
హా । ఇతి హుత్వా అపసవ్యం సమంతం పునః పరిషిచ్య తచ్ఛేషం ప్రేతపాత్రే
కించిద్దత్వా । తచ్ఛేషమస్మిన్నిదధాతి ॥ ప్రేతాహుతి శేషం భోక్తృ
భాజనేన దద్యాత్ । పునరపి భోజనార్థా దన్నా దుద్ధృత్య ఘృతప్లుతం కృ
త్వా ప్రాచీనావీతీ భవదనుజ్ఞయా అగ్నౌ కరణం కరిష్యే ఇత్యుక్త్వా కురు
ష్వేతి తైరనుజ్ఞాతః ఔపాసనాగ్నిం పరిసమూహ్య దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భై
రగ్నింపరిస్తీర్య అప్రదక్షిణం తూష్ణీం సమంతం పరిషిచ్య । అధ్వర్యురుపవీతీ
దక్షిణం జాన్వాచ్య మేక్షణేన ఉపస్తీర్య తేనావదాయాభిఘార్య । సోమా
య పితృపీతాయ స్వధా నమః । సోమాయ పితృపీతాయేదం । పునరప్యే
వం మేక్షణేనాదాయ । అభిఘార్య । అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా -
నమః - అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం - ఆహుతిద్వయమౌపాసనాగ్నౌ
హుత్వా అప్రదక్షిణం తూష్ణీం సమంతం పరిషిచ్య । తథాహవ్యాసః ॥ స
పిండీకరణం పిత్రోః కుర్యాదౌపాసనానలే । ఇతరేషాం సపిండానాం లౌకికా

గ్నౌ విధీయతే। సాగ్నికౌపాసనేనగ్ని రగ్నౌకుర్వీత లౌకికే। పాణౌ హ్యేవా మం ప్రశంసంతినత్వా సప్తం బశాఖినామితి-అపరః ॥ అగ్నౌకరణకర్తారః సపిండీకరణాదిషు। స్నాతకావిధు రావాస్యైర్య దివా బ్రహ్మచారిణః। అగ్నౌ కరణహోమంతు కుర్యుస్తేలౌకికానలే ॥ పూర్ణాశ్రమః ॥ అనాహితాగ్నేర్విధురస్య చాపిపిత్రోస్సపిండనేచ తథాపరేషాం। హోమక్రియాం లౌకికపావకే చకుర్యాన్న పాణౌమనసాపి హోమమితి-సాగ్నికస్యౌపాసనాగ్నావేవ ॥ అపరోవిశేషః ॥ ప్రాచీనావీత్య నుజ్ఞాయా మథకర్తోపవీతవాన్। ద్వితీయపరిషేకాంత మాచరేదితి నిశ్చయః॥ నియూహ్యావహ్నౌరంగారాన్ ప్రేతాయచయమాయచ। స్వాహేతి జుహుయాదేనం ఉక్త్వా తద్గోత్రనామని। తథాచస్మృతిః॥ ఔపాసనాగ్నౌకర్తవ్యం యదగ్నౌ లౌకికేకృతం। తత్కర్మవిధివద్భూయః కుర్యాదిత్యాహ గౌతమః। జ్యేష్ఠభ్రాతానగ్నిమాంత్స్యాత్కనిష్ఠస్త్వగ్నిమాన్ భవేత్। కనిష్ఠేనైవకర్తవ్యా సపిండీకరణక్రియా। సపిండీకరణం పుత్రః పితుః కుర్వీతయోగ్నిమాన్। అనగ్నిషు క్రియానస్యా దేకోద్దిష్టాదృతేక్వచిత్॥ ఇతి॥ తతః ప్రాచీనావీతీ తూష్ణీంమేక్షణమను ప్రహృత్యహుత శేషం కించిత్కించి ద్భోజనపాత్రేషు స్వధేయమితి నిధాయ తచ్ఛేషమన్యస్మిన్ పాత్రే నిధాయ భోజనపాత్రేషు ఉపస్తీర్య ఉపవీతీ అన్నపరి వేషణాదికం కృత్వాఽభిఘార్య॥ తథాచస్మృతిః। సూపేవా పరమాన్నే వాత్పృథుపాత్రం వినిక్షిపేత్। తద్భోజ్య మాసురంప్రోక్తం నదాతుః సారలౌకికం। ప్రేతశ్రాద్ధేసపిండేచ సజపేదన్నసూక్తకం ॥ గాయత్ర్యా సర్వంహవిః ప్రోక్ష్య ఉదఙ్ముఖఉపవిశ్య। దేవసవితః ప్రసువ। సమంతంప్రదక్షిణం పరిషిచ్య దక్షిణంజాన్వాచ్య కరాభ్యాంపాత్రంగృహీత్వా॥ విశ్వేదేవాఇదం విష్ణురిత్యుక్త్వా వైశ్వదేవికే। పృథివీతఇదంవిష్ణు రిత్యేతాపితరేషుతు। సర్వాణి పృథివీత్యేవస్పర్శయే దితికేచన ॥ పృథివీతేపాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖేజుహోమి బ్రాహ్మణానాంత్వా ప్రాణాపాన యోర్జుహోమ్యక్షితమసిమైషాం క్షేష్ఠాఅముత్రా ముష్మిన్ లోకే। ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమేత్రేధా నిదధేపదం। సమూఢమస్యపాగ్ంసురే స్వాహాహవిష్ణో। హవ్యంరక్షస్వేతి బ్రాహ్మణాం గుష్ఠమన్నేనివేశ్యకాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః ఏతద్వోహవ్యం సపరికరం కాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవా దేవతా. ఇదమన్నం సపరికరం హవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వా హావనీయార్థేద

త్తం దాస్యమానంచ ఆతృప్తే స్తత్సర్వంగయే యంభూః గదాధరోభో క్తాఅన్నం బ్రహ్మఅహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ సౌవర్ణంపాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయేయంకాలకామక సంజ్ఞకేభ్యోవిశ్వేభ్యో దేవేభ్యఃఇదమన్నమ మృతస్వరూపమాతృప్తేర్దాస్యమానమక్షయ తృప్త్య ర్థంయథాభాగం ఓంతత్సత్ హవ్యంస్వాహానమః నమమేతిసదర్భయ వము దకంభూమావిసృజేత్ ॥ గయాయాంశ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు ద త్తమస్త్వితి భవంతోబ్రువంత్వితి బ్రూయాత్ । గయాయాం శ్రీరుద్ర పాదాదిసమస్తపాదేషు దత్తమస్తితిప్రత్యుక్తే ॥ గదాధరఃప్రీయతామితి వదేత్॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ హస్తప్రక్షాళనాదూర్ధ్వం పాణిభ్యాంపాత్ర ధారణం । త్యాగేదక్షిణముత్సృజ్య వికిరేసవ్య ముత్సృజేత్ ॥ ఏవంద్వి తీయపాత్రమన్నందేవ సవితఃప్రసువేతిసమంతం పరిషిచ్య పృథివీతే పాత్ర మిత్యాదిగదాధరః ప్రీయతామిత్యంతంకృత్వా । యేదేవాదివ్యేకాదశస్థ పృథివ్యామధ్యేకాదశస్థాప్సుష.దో మహినైకాదశస్థతేదేవాయజ్ఞమిమంజు షధ్వం । ఇత్యుపస్థాయప్రాచీనావీతీ ప్రేతాయాన్నం ప్రసవ్యం తూష్ణీం సమంతంపరిషిచ్య సవ్యంజాన్వాద్య । పృథివీతెపాత్రం...బ్రాహ్మణస్య త్వా ప్రాణాపానయోర్జు హోమ్యక్షితమసిమాస్య క్షేష్ఠాఅముత్రా ముష్మింలోకే। ఇదంవిష్ణుర్విచ... పాగ్ంసురే । శ్రీవిష్ణోఅన్నంరక్షస్వ । పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతపితృత్తేఅన్నంసపరి కరంపితా గోత్రశ్శర్మా ప్రేతో దేవతేదమన్నం సపరికరం బ్రాహ్మణస్త్వా హవనీయార్థేదత్తం దాస్య మానంచాతృప్తేః తత్సర్వంగ యేయంభూః గదాధరో భోక్తాఅన్నం బ్రహ్మఅహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మరజతమ యం పాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయేయం పితృతేగోత్రాయశర్మణే ప్రేతా యఇదమన్నం సపరికరం సోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతి లా పిధానోదకుంభం సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ప్రేతతృప్త్య ర్థముపతిష్ఠత్వితి దద్యాత్ ॥ తథాస్త్వితప్రతివచనం ॥ తత్పిత్రర్థబ్రా హ్మణహస్తే అపఃప్రదాయ । అప్రదక్షిణం తూష్ణింపరిషిచ్య పృథి వీతే పాత్రమిత్యాదిస్వధా విష్ణోకవ్యం రక్షస్వ । తత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూపపితృత్తే కవ్యంసపరికరం తత్పితాగోత్రశ్శర్మా వసురూపోదేవ తేదమన్నం సపరికరంకవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వా హవనీయార్థేదత్తందాస్య మానంచాతృప్తేః తత్సర్వంగయే యంభూఃగదాధరోభోక్తాఅన్నం బ్రహ్మ

అహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ రజతమయం పాత్ర
మక్షయ వటచ్ఛాయేయం తత్పిత్రేగోత్రాయ శర్మణేవసురూపాయ ఇద
మన్నమ మృతస్వరూపమాతృప్తేర్దాస్య మానమక్షయ తృప్త్యర్థంయథా
భాగమోంతత్సత్ స్వధాకవ్యంనమః నమమేతి దద్యాత్ । గయాయాం
శ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు దత్తమస్త్వితిభవంతో బ్రువంత్వితి। బ్రూ
యాత్। గయాయాం శ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు దత్తమస్త్వితిప్రతి
వచనం । గదాధరఃప్రీయతాం। తత్పితామహపాత్ర మప్రదక్షిణంతూష్ణీం
పరిషిచ్య పృథివీతేపాత్రమిత్యాది=స్వధావిష్ణో కవ్యంరక్షస్వ । తత్పితా
మహ గోత్రశర్మన్ రుద్రరూప ఎతత్తేకవ్యం సపరికరం తత్పితామహః
గోత్రఃశర్మా రుద్రరూపో దేవతేదమన్నం = అక్షయవటచ్ఛాయేయం
తత్పితామహాయ గోత్రాయ శర్మణే రుద్రరూపాయ ఇదమన్నమమృతస్వ
రూపమిత్యాదిగదాధరః ప్రీయతామిత్యంతంపూర్వవత్ । తత్ప్రపితామహ
పాత్రమప్రదక్షిణం పరిషిచ్యపృథివీతే పాత్రమిత్యాది = స్వధావిష్ణోకవ్యం
రక్షస్వతత్ప్రపితామహగోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూప ఎతత్తేకవ్యంసపరికరం త
త్ప్రపితామహః గోత్రఃశర్మా ఆదిత్యరూపోదేవతేద మన్నం... అక్షయ
వటఛాయేయం తత్ప్రపితామహాయ గోత్రాయశర్మణే ఆదిత్యరూపాయ
ఇదమన్నమమృత స్వరూపమిత్యాది గదాధరఃప్రీయతామిత్యంతం పూర్వ
వత్ దత్వా । యేచేహపితరోయేచనే హాయాగ్శ్చ విద్మయాగంశ్చన
ప్రవిద్మత్వాం వేద్థయతతే జాతవేదస్వధాభిర్యజ్ఞగం సుకృతం జుషస్వ
ఇత్యుపస్థాయ । యజ్ఞోపవీతీవిష్ణుపాత్రం ప్రదక్షిణం దేవసవితః ప్రసువేతి
పరిషిచ్య । పృథివీతే పాత్రమిత్యాది । స్వాహావిష్ణో హవ్యంరక్షస్వ ।
శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఎతత్తేహవ్యం సపరికరం శ్రాద్ధసంరక్షక
శ్రీమహావిష్ణుర్దేవ తేదమన్నం = సౌవర్ణం పాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయే
యంశ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే శంఖచక్ర గదాధరాయ ఇద
మన్న మిత్యాది=స్వాహానమః నమమ । గదాధరః ప్రీయతా మిత్యంతం
పూర్వవద్దత్వా । తద్విష్ణోః పరమంపదం...రాతతం । తద్విప్రాసో విపన్య
వోజాగృవాం సస్సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమంపదం । ద్వాభ్యాముప
స్థాయ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చమహా యోగిభ్యఏవచ । నమస్స్వధా
యైస్వాహాయైనిత్య మేవనమోనమః । సప్తవ్యాధాదశార్ణేషు మృగాః
కాలాంజనేగిరౌ । చక్రవాకాశ్శరద్వీపే హంసాస్సరసిమానసే । యేస్మ

జాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణా వేదపారగాః । ప్రస్థితా దీర్ఘమధ్వానం యూయం తేభ్యో వసీదథ । అమూర్తానాంచ మూర్తానాం పితౄణాందీప్తతేజసాం । నమస్యామి సదా తేషాంధ్యాయినాం యోగచక్షుషాం । చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాం పంచభిరేవచ । హూయతేచ పునర్ద్వాభ్యాం సమేవిష్ణుః ప్రసీదతు । ఓంభూర్భువస్సువః॥ ఓంతత్సవితుః... దయాత్ । సత్యంత్వర్తేన పరిషించామీతి సర్వత్ర॥

—(*) చిత్రగుప్తబలినిషేధః. (*)—

౧౫౬. చిత్రగుప్తబలింనకుర్యాత్ । తథాచభరద్వాజః ॥ పితౄణామన్నమాదాయ భూమౌయోనిక్షిపేద్బలిం । స్తేయేన బ్రహ్మణా స్తేనసర్వత స్తేయకృద్భవేత్ ॥ అత్రిరపి ॥ దత్తేవాప్యథవాదత్తే భూమౌయోనిక్షిపేద్బలిం । తదన్నంవిఫలంయాతి నిరాశైః పితృభిర్గతైరితి ॥ పితృగ్రహాణాం వైశ్వదేవోపరక్షణార్థం । తస్మాచ్ఛ్రాద్ధోపనిష్టై రుభయ విధైరపిబలిం నకార్యం ॥ బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం । బ్రహ్మైవ తేనగంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా । గయాయాంధర్మపృష్ఠేషు సదసి బ్రహ్మణస్తథా । గయాశీర్షే వటేచైవ పితౄణాం దత్తమక్షయం । పంచక్రోశం గయాక్షేత్రం క్రోశమేకం గయాశిరః । యత్రయత్రస్మరిష్యంతి పితౄణాం దత్తమక్షయం । యజ్ఞేశ్వరో హవ్యసమస్త కవ్యభోక్తావ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోత్ర। తత్సన్నిధానాదపయాంతి సద్యో రక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చసర్వే । త్వాంయోగినశ్చింతయంతి త్వాంయజంతిచయాజినః । హవ్యకవ్యభుగేకస్త్వం పితృదేవస్వరూపధృత్ । కర్తాక్రియాణాంసచ ఇజ్యతే క్రతుః సఏవతత్కర్మఫలంచతస్య । స్రుగాదియత్సాధన మప్యశేషం హరేర్నకించిద్వ్యతిరిక్తమస్తి ॥ దేశకాలపాత్రమంత్ర తంత్రకర్తృభోక్తృ హవిర్ద్రవ్యాదిభ్యః న్యూనాతిరిక్తమచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు అచ్ఛిద్రమస్త్వితి ప్రతివచనం । వర్తమానే వ్యవహారిక ఇత్యాది......తిథౌ పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధే యజమానస్య పితరంగోత్రంశర్మాణంప్రేతం తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మణః వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ కాలకామసంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుంచ ఉద్దిశ్యమయా క్రియమాణేనానేన యజమానస్య పితుస్సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధేన పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృపితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యరూ

పాణాంకాలకామక సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాందేవానాం శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమ హావిష్ణోశ్చ ఏతేషాంసర్వాంసగుణీ భూత్వాగయా శ్రాద్ధేనైవాక్షయతృప్తి ర్భూత్వాయజమానస్యపితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృ పితామహ ప్రపితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిర్వసు రుద్రాదిత్యరూపైః స్సహసమానోద కత్వ సాపిండ్యసిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోక ప్రాప్తిరస్త్వితిభవంతోబ్రు వంత్వితిసయవ దర్భతిలోదకముత్సృజేత్ ॥ వస్వాదిపితృలోక ప్రాప్తి రస్త్వితి ప్రతివచనం॥

—(*) సువాసినీభోజనం. (*)—

౧౫౭. సువాసిన్యాంమృతాయాంతు బ్రాహ్మణైస్సహ భోజనే । సువాసినీంతతఃపశ్చాదమంత్రకమథార్చయేత్ ॥ భోజయేదిత్యర్థః॥ మాతా మంగళసూత్రేణ మృతాయదిచతద్దినే । ఉద్దిశ్యద్విజపఙ్క్తౌ తాంభోజయే త్సధవాంస్త్రియం॥ తతస్సవ్యాహృతి కాంగాయత్రీం జపిత్వామధువాతే త్యృచంజపిత్వా విశ్వేదేవపూర్వకంసర్వత్రఆపోశనానిదత్వా । ఆపోశనం సర్వతీర్థం యావదన్నంనలంఘయేత్ । బాహూనాలంఘితం సర్వమభోజ్యం మనురబ్రవీత్॥ ఆపోశనంప్రదాయాథ సావిత్రీంత్రిర్జపేదథ । మధువాతా ఇతిచఋచంమధ్వితి త్రిర్జపేదథ । ఆపోశనంకరేధృత్వా ఆశీర్వచనమబ్ర వీత్ । అభోజ్యంతద్భవేదన్నంకర్తుశ్చాయుః క్షయోభవేత్ ॥ మధువా తాఋతాయతే...భవంతునః ॥ మధుమధుమధు ॥ శ్రద్ధాయాంప్రాణేని విష్టోమృతంజుహోమి...బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ । ఈశానవిష్ణు కమలాసనకార్తికేయవహ్నిత్రయార్కరజనీశగణేశ్వరాణాం । క్రౌం చామరేంద్ర కలశోద్భవ కశ్యపానాం పాదాన్నమామిసతతం పితృముక్తి హేతూన్ ॥ గయాయాంధర్మపృష్ఠేషుసదసిబ్రహ్మణస్పతేః । గయాశీ ర్షేవటేచైవ పితౄణాం దత్తమక్షయం । ఇయంభూమి గయావతే బ్రాహ్మణాగదాధరాః । పితృరూపీశ్రీజనార్దనః ప్రీయతాం । ఓంతత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు । అమృతోపస్తరణమసిశ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోమృ తంజుహోమి । శివోమావిశాప్రదాహాయ । ప్రాణాయస్వాహా । శ్రద్ధా యామపానేనివిష్టోమృతంజుహోమి । శివోమావిశాప్రదాహాయ । అపా నాయస్వాహా । శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిష్టోమృతంజుహోమి । శివోమావి శాప్రదాహాయ । వ్యానాయస్వాహా । శ్రద్ధాయాముదానేనివిష్టోమృతంజు హోమి । శివోమావిశాప్రదాహాయ ఉదానాయస్వాహా । శ్రద్ధాయా

గ్ంసమానాని విష్టోమృతంజుహోమి శివోమావిశాప్రదాహాయ । సమా నాయస్వాహా । బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ । యథాసుఖంజుషధ్వం॥ ప్రేతశ్రాద్ధేసపిండేచనజపే దన్నసూక్తకం । గృహాగ్నిశిశు దేవానాంయ తీనాం బ్రహ్మచారిణాం । శ్రాద్ధపాకోనదాతవ్యో యావత్పిండాన్న నిర్వ పేత్ ॥ వృద్ధశాతాతపః॥ అపేక్షితంయాచితవ్యం శ్రాద్ధార్థ ముపకల్పితం । నయాచతే ద్విజోమూఢస్స ఏవశ్రాద్ధఘాతకః । అపేక్షితం యోనదద్యా చ్ఛ్రాద్ధార్థముపకల్పితం । అధోగత్వాతు ఘోరాసుతిర్యగ్యోనిషుజా యతే । మార్జనార్చనబలి కర్మభోజనాని దేవతీర్థేనకుర్యాత్ ॥ ఇతి॥ వసిష్ఠః॥ నచముఖశబ్దం కుర్యాత్సర్వా భిరంగుళి భిరశ్నీయాత్ పాణించనా వధునుయాదితి । ఆపస్తంబోపి ॥ యస్మైనధారయేద్విప్రః పవిత్రందక్షిణే కరే । భుంజానస్తువిశేషేణాఅన్నదోషైర్నలిప్యతే॥ అత్రిః॥ బ్రహ్మయజ్ఞే జపేచైవ బ్రహ్మగ్రంధిర్విధీయతే । భోజనవర్తుళంప్రోక్తంఏవంధర్మోనన హీయతే । అనంతరంభుంజానాన్ తృప్తాన్ జ్ఞాత్వాసవ్యాహృతికాంగాయ త్రీంజపిత్వా ॥ ప్రాచీనావీతీ॥ మధువాతా ఋతాయతే... మూర్ధ్వగ్రా వాభింతునః।అక్షన్నమీమదంతహ్యవప్రియా అధూషత। అస్తోషతస్వభాన వోవిప్రానవిష్ఠయామతీ । యోజాన్విన్ద్ర తేహరీ ।. ఇతి పంచర్చం శ్రావయి త్వాస్వధుమస్త్వితి త్రిరుక్త్వా । శ్రాద్ధ సంపన్నం। సుసంపన్నమితి ప్రత్యుక్తే భుక్తశేషాత్సార్వ వర్ణికమన్నం పిండార్థం వికిరార్థంచపృథక్పృథగు ద్ధృత్య । తతః । శ్రాద్ధార్థంసంపాదితేషు పదార్థేషుయద్యదిష్టంతత్ప్రి ష్టవ్యం । సర్వంసంపూర్ణమితిప్రత్యుక్తే। కాలకామకసంజ్ఞకావిశ్వేదేవాః తృప్తాస్థఇతిద్విః । తృప్తాస్మ ఇతి ప్రత్యుక్తే। అసోమపాశ్చయేదేవా యజ్ఞ భాగవివర్జితాః । తేషామన్నం ప్రదాస్యామివికిరంవైశ్వదేవికం । ఇత్యు దకమిశ్రే మన్నంప్రదక్షిణం పాత్రద్వయస్య ప్రకీర్య । ప్రాచీనావీతీ । కిం చిదన్నమాదాయ పితృగోత్రశర్మన్ ప్రేతసపిండీ కరణాఖ్యే కోద్దిష్టశ్రాద్ధే తృప్తిరస్తు । అస్తుతృప్తిరితి ప్రత్యుక్తే । సతిలముదకమన్నపాత్రే సమీపే తూష్ణీముత్సృజేత్ । పునఃకించిదన్నమాదాయ తత్పితృపితామహప్రపి తామహాః । తృప్తాస్థ ఇతిత్రిః । అసంస్కృతా ప్రమీతాయే—త్యాగ్యాశ్చ పైతృకం । తిలమిశ్రమన్నంపాత్రత్రికమణ ప్రదక్షిణంప్రకీర్య । ఉపవీతీపు నః కించిదన్నమాదాయ । శ్రాద్ధసంరక్షకశ్రీమహావిష్ణో తృప్తోసి తృప్తోస్మీ తిప్రత్యుక్తే । అసంశయోభి వద్విష్ణుర్మోక్షసాధనమవ్యయం । పితౄణాం

చవరం శ్రేష్ఠంవికిరాన్నంచ వైష్ణవం । విష్ణుపాత్రంప్రదక్షిణం ప్రకీర్య । ఉచ్ఛి
ష్టసన్నిధౌదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తిలోదకంనినీయ। పూర్వముద్ధృతం
వికిరార్థమన్నం ప్రాచీనావీతీ । ఆదాయ తిలమిశ్రంకృత్వా ఉదకేనాప్లావ్య ।
యెఅగ్నిదగ్ధాయె అనగ్నిదగ్ధాయెవాజాతాః కులెమమ। భూమౌదత్తేనపిండేన
నతృప్తాయాంతుపరాంగతిం । అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్కులప్ర
సూతమృతేభ్యః అయంపిండ స్స్వధానమః ఇతితదన్నందర్భేషు ప్రకీర్య ।
అగ్నిదగ్ధాశ్చానగ్నిదగ్ధాశ్చ మార్జయంతామితితిలోదకం నినీయాంచామె
త్ ॥ తదాహ॥ సార్వవర్ణికమన్నాదీనాని రాప్లావ్యవారిణా । ఉచ్ఛిష్టే
నాంసమీపేషు అగ్రతః ప్రకిరేద్భువి। భూమౌయన్తుప్రకీర్యాన్నమజ్ఞానాన్నా
చమేద్బుధః । తిష్ఠంతిపితర స్తస్యమానముచ్ఛిష్ట భోజనాఇతివచనాదన్నంప్ర
కీర్య శుద్ధాచమనంకృత్వాఉచ్ఛిష్టభాగోభ్యస్నందీయతామితివదేత్ ॥ భోక్తౄ
రః । యజమానకులె జాతాదాసాదాస్యోన్నకాంక్షిణః । తెసర్వేతృప్తి
మాయాంతుమయాదత్తేన భూతలె । ఇతిభుక్తశేషాదన్నాదీని భూమౌ
త్యజెత్ । ఉత్తరాపోశనాని దాపయిత్వా అమృతాపిధానమసి । శ్రద్ధా
యాం ప్రాణెనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । ప్రాణమన్నె నాప్యాయస్వ ।
శ్రద్ధాయామపానెనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । అపానమన్నెనాప్యాయస్వ
శ్రద్ధాయాం వ్యానెనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । వ్యానమన్నె నాప్యా
యస్వ । శ్రద్ధాయాముదానెనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । ఉదానమన్నె
నాప్యాయస్వ । శ్రద్ధాయాగ్ంసమానెనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । సమాన
మన్నెనాప్యాయస్వ । అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఙ్గుష్ఠంచసమాశ్రితః ।
ఈశస్సర్వస్య జగతః ప్రభుప్రీణాతి విశ్వభుక్ । రౌరవె పుణ్య నిల
యెపద్మార్బుదనివాసినాం । అర్థినాముదకం దత్తమక్షయ్యముపతిష్ఠ
తు । తతః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య । పితుర్గోత్రస్యశర్మ
ణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే పిండప్రదానం కరిష్యఇతిసంక
ల్ప్య । పూర్వముద్ధృతం సార్వవర్ణికం కించిదన్నం తిలమిశ్రంకృత్వా ।
ప్రైతాహుతిశేషంచ సంసృజ్యపిండంకృత్వా పూర్వముద్ధృతం సార్వవర్ణి
కం శేషమన్నంతిల మిశ్రంకృత్వా అగ్నౌకరణహుతశేషగ్ం సంసృజ్యపి
డత్రయంచకృత్వా ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌపిండాన్ దద్యాత్ । పితృయజ్ఞవత్ ।
ఉచ్ఛిష్టాదరత్నిమాత్రం త్యక్త్వా గోమయెనోపలిప్య తత్రదక్షిణాగ్రాన్ ద
ర్భానాస్తీర్య । పిండస్యాధః ప్రత్తిలోదకందత్వా । పితృగోత్రాయశ

ప్రపితామహాయ ఏషపిండః ఉపతిష్ఠత్వితి పిండందత్వా । పిండస్యోపరి ఏత
త్తిలోదకముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా । తస్యపశ్చిమతః తత్పితృపితా
మహ ప్రపితామహానాం పిండప్రదానంకుర్యాత్ । అపాంమేధ్యం యజ్ఞియ
గ్ం సదేవగ్ం శివమస్తుమె । ఆచ్ఛేత్తావో మారిషంజీవాని శరదశ్శతం ।
సహస్రాలగ్ం సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరాహరతి । అపహతా అసురారక్షాం
సి పిశాచా యేక్షయంతి...వేదిషదః । దక్షిణాప్రాచీ మేకస్ఫ్యాంప
రాచీ వేది ముద్ధత్యాప ఉపస్పృశ్య । శుంధంతాంపితరః । ఇత్యద్భిరవో
క్ష్య ఆయాంతునః పితరో మనోజవసః । అభిమంత్ర్య । సకృదాచ్ఛిన్నం
బర్హిరూర్ణామ్రదుస్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహం । అస్మింత్సీ
దంతుమే పితరస్సోమ్యాః పితామహాః ప్రపితామహాశ్చానుగైస్సహ । సకృ
దాచ్ఛిన్నం బర్హిః పావెదిగ్ స్తృణాతి మార్జయంతాంతత్పితరః । మా
ర్జయంతాం తత్పితామహాః । మార్జయంతాం తత్ప్రపితామహాః । త్రీ
నుదపాత్రాన్నినీయ । సవ్యంజనాన్యాచ్యానాచీనపాణి స్సకృదాచ్ఛిన్నె బర్హిషి
దక్షిణాసు నగ్రాన్ పిండాన్ దదాతి । ఏతత్తేతత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూపయే
చత్వామనుయతి ప్రేతగోత్రాయశర్మణె వసురూపాయయెచత మనుగచ్ఛంతి
తేభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మైతేస్వధానమః । ఏతత్తేతత్పితామహగోత్రశ
ర్మన్ రుద్రరూపయెచత్వామనుతత్పితామహాయగోత్రాయశర్మణె రుద్రరూ
పాయయెచ తమనుగచ్ఛంతితేభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మైతేస్వధానమః । ఏత
త్తే తత్ప్రపితామహ గోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూప యెచత్వామను తత్ప్రపి
తామహాయ గోత్రాయ శర్మణె ఆదిత్యరూపాయ యెచతమనుగచ్ఛంతి తే
భ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మైతె స్వధానమః । మధువాతా ఋతాయతే...
సంత్వోషధీః । మధు । మధునక్త ముతోషసి...పితా । మధు । మధు
మాన్నో వనస్పతిః...భవంతునః । మధు । ఇతితత్పిండె ప్రత్యృచం మధు
దత్వాఏవంతత్పితామహ ప్రపితామహపిండయోరపి । మధుదత్వా ప్రా
ణానాయమ్య సంకల్పంకరోతి । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య తత్పితృ
పితామహ ప్రపితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిః వసురుద్రాదిత్యరూపైః సహ
సాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకప్రాప్త్యర్థంపితుర్గోత్రస్యశర్మణః
ప్రేతస్యపిండం తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాం
వసురుద్రాదిత్య రూపాణాంపిండైః సహసంయోజయిష్యే ఇతిసంకల్ప్య ।
గృహీతదక్షిణాశైః బ్రాహ్మణైస్సంయోజయేత్యభ్యనుజ్ఞాతః । మధువాతా

ఋతానృతఇత్యృచైవ ప్రేతపిండమాదాయ తత్పిండం త్రేధావిభజ్య । ఏక భాగమాదాయ సంగచ్ఛధ్వగ్ంసంవదధ్వం । సంహోమనాగ్ంసిజానతాం దేవాభాగం యథాపూర్వే । సంజానానా ఉపాసతే । సమానోమంత్ర స్సమితి స్సమానీ । సమానంమనస్సహ చిత్తమేషాం । సమానం కేతో అభిసగ్ంరభధ్వం । సంజ్ఞానేనవోహ విషాయజామః ॥ పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్పితృభిర్గోత్రైశ్శర్మభిర్వసు రూపైస్సహైష తే పిండభాగః తస్మై తే స్వధానమః । ఇతిగృహీతపిండభాగం తత్పితుఃపిండేన । సంయోజయేత్ । యేసమానాస్సమనసః పితరోయమరాజ్యే । తేషాం లోకస్స్వధానమో యజ్ఞో దేవేషుకల్పతాం । యేసజాతాస్సమన సోజీవా జీవేషుమామకాః । తేషాగ్ శ్రీర్మయి కల్పతామస్మిన్ లోకేశతగ్ంస మాః । ద్వాభ్యాంసంసృష్టమభి మంత్ర్యవిష్ణుంస్మరేత్ ॥ అథవాపితుర్గో త్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య పిండం తత్పితుః గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యపిండేచ స్సహైష తే సమానపిండః తస్మై తే స్వధానమః । సంగచ్ఛధ్వమితిద్వాభ్యాం గృహీత పిండభాగంతత్పితుః పిండేనసంయోజయేత్ । యేసమానా ఇ త్యాది । ఏవంతత్పితామహ ప్రపితా మహయోరపి ॥ ద్వితీయపిండ భాగ మాదాయ । సంగచ్ఛధ్వం...సంజ్ఞానేనవోహ విషాయజామః । పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్పితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిః రుద్ర రూపైః స్సహైష తే పిండభాగ స్తస్మై తే స్వధా నమః । ఇతిగృహీతపిండభా గం తత్పితామహపిండేన సంయోజయేత్ । యేసమానా యేసజాతా ఇతి ద్వాభ్యాం సంసృష్ట మభిమంత్ర్య । తృతీయపిండ భాగమాదాయ ॥ సంగ చ్ఛధ్వం...హవిషాయజామః । పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్ప్రపితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిః ఆదిత్యరూపైస్సహైష తే పిండ భాగ స్త స్మై తే స్వధానమః । గృహీతపిండభాగం తత్ప్రపితామహపిండేన సంయో జయేత్ । కృష్ణస్మరణంచకుర్యాత్ । యేసమానా యేసజాతా ఇతిద్వా భ్యాం సంసృష్టమభిమంత్ర్య । ఏవంసంయోజ్య । ఏషవోనుగతః ప్రేతపితౄ సామాన్యమాప్తవాన్ । శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవినః ॥

—(*) స్త్రీసపిండనె విశేషః (*)—

౧౯౮. ఏషావోనుగతా ప్రేతా పితృసామాన్యమాయుషీ । శివంభవ తు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవినః । పితృ్యాసుషట్స్థితే । ఇతః పరంప్రేత శబ్దోనాస్తి । చతుర్థోపి తసవర్తతే ॥

—(*) తథాకల్పకారికా. (*)—

౧౯౯. పిండసం యోజనాదూర్ధ్వం ప్రేతత్వస్య నివృత్తితః। మా
సాదిషుసర్వేషు చతుర్థోపినివర్తతే॥ ఏతస్మిన్ కాలెనా బ్రాహ్మణ విజజ
ంతే వావైతరణీగోదానంకుర్యాత్॥ స్మృతిసారే॥ ప్రేతలోకా త్పిత్రు
క గమనార్థంచవైతతః। నదీంవైతరణీంచైవ తరణార్థం ప్రదాపయేత్।
తస్మిన్నేవకాలేతు గాందద్యా ద్బ్రాహ్మణాయ చేతి॥

—(*) తతో వైతరణీ గోదానప్రకారః. (*)—

౨౦౦. కర్తా—పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్యఉపవీతి ప్రాణానాయమ్య
దేశకాలౌసంకీర్త్య పితుగోత్రస్య శర్మణోవసురూపస్య సుఖేన వైతరణీ
న్యుత్తరణార్థం శ్రీమహావిష్ణు ప్రీత్యర్థంచ మహావైతరణీసంజ్ఞక గోదా
నంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। గోమయేనోపలిప్తదేశే ద్రోణపరిమితకార్పాస
ంనిధాయ। తత్పురితస్సప్తధాన్యానినిక్షిపేత్॥ భవిష్యోత్తరే॥ యవగో
ధూమధాన్యాని తిలాఃకంగుస్తథైవచ। శ్యామాకాన్షష్టికాశ్చైవ సప్త
ధాన్యాఉదాహృతాః॥ అస్యార్థః। ధాన్యాః=మహావ్రీహయః। కంగుః=
ప్రియంగవః। షష్టిదినఫలః షష్టికః = యోగినో వ్రీహివిశేషాః। అన్యా
ప్రసిద్ధాని। శాలిశ్యామాకగోధూమ యవతిల ప్రియంగు కృష్ణవ్రీహీన్వా
ద్రోణపరిమితంవా। అశక్తశ్చే ద్యథాశక్తి నిధాయ। కార్పాఖశిఖరేతా
మ్రపాత్రం నిధాయ తదుపరిస్వర్ణమయీం దండపాశధరాం మహిషవా
హనాం యమప్రతిమాంనిధాయ వస్త్రద్వయేన సంవేష్ట్య యమాయసోమ
మితిమంత్రేణ షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య। తత్పురతః దుకూలబద్ధే క్షుఖం
డనిర్మిత ఉడుపస్యోపరి ధేనుం నివేశ్య। మహావైతరణీగోదానాంగ యమ
పూజాంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। యమాయసోమం యమోనుష్టుప్। యమ
ఋషిః। యమో దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। యమప్రతిమారాధనే విని
యోగః। యమాయసోమగ్ం సునుతయమాయజుహుతాహవిః। య
మగ్ం హయజ్ఞోగచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరంకృతః। కృష్ణవర్ణం మహిష
వాహనం ద్విభుజం దండపాశధరం యమమావాహయామి త్యావాహ్య।
తేనైవమంత్రేణావాహనాది షోడశోపచారై రభ్యర్చ్య॥ గోపూజా॥
తతో గోపూజాం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య॥ గోః అగ్రపాదాభ్యాం నమః।
గోః శృంగాభ్యాంనమః గోః స్కంధాభ్యాంనమః గోః జఘన్య పాదాభ్యాం
నమః। గోః పుచ్ఛాయనమః। గోః సర్వాంగేభ్యోనమః। ఏతేషుస్థా

నేషు గంధపుష్పాక్షతాన్నిక్షిపేత్ । సందిన్యైనమః । గో॰ పాదౌపూజయామి । జగదుత్పత్తికారణాయైనమః । గో॰ జానునీ పూజయామి । జగద్రక్షణాయైనమః । గో॰ కటింపూజయామి । శ్రీమత్యైనమః । గో॰ పృష్ఠంపూజయామి । పవిత్రాయైనమః । గో॰ కంఠంపూజయామి । సుశీలాయైనమః । గో॰ శృంగేపూజయామి । యజ్ఞసాధనాయైనమః । గో॰ ముఖంపూజయామి । విశ్వస్యాఘప్రణాశిన్యైనమః । గో॰ శిరఃపూజయామి । ఇత్యంగపూజా । జగన్మాత జగత్పూజ్యే జగద్ధాత్రి జగన్మయే ఏ గంధంగృహాణ సురభిమయాదత్తం సురప్రియె । గో॰గంధాన్ సమర్పయామి । జాతీకుంకుమసంయుక్తాన్ కరవీరాదిభిర్యుతాన్ । అక్షతాంశ్చసువర్ణాభాన్ గృహాణసురవల్లభే । గో॰ పుష్పాక్షతాన్ । సమర్పయామి । చందనాగరుకస్తూరీ కర్పూరేణ సమన్వితః । కపిలాఘృత సంయుక్తో గోధూపః ప్రతిగృహ్యతాం । గో॰ ధూపం । ఆనందకృత్సర్వలోకే దేవానాంచసదాప్రియె । గో॰ త్వంపాహిజగన్మాతః దీపోయం ప్రతిగృహ్యతాం ॥ గో॰దీపం ॥ ఆచ్ఛాదనంగవెదద్యా త్సవ్యంశుద్ధం సునిర్మలం । సురభిర్వస్త్రదానేన ప్రియతాంపరమేశ్వరీ ॥ గో॰ వస్త్రంసమర్పయామి ॥ సురభిర్వైష్ణవీమాతా । నిత్యంవిష్ణుపదేస్థితా । ఘాసంగృహాణగోమాతః । త్రాతుమర్హసిమాంసదా ॥ గో॰ఘాసం ॥ కృపరాన్నసమాయుక్తం గోఘృతేనపరిప్లుతం । నైవేద్యంచమయాదత్తం సురభిః ప్రియతామితి । గో॰నైవేద్యం ॥ పూగీఫలంసకర్పూరం నాగవల్లీదళైర్యుతం । సౌరభేయి నమస్తుభ్యం తాంబూలం ప్రతిగృహ్యతాం। గో॰తాంబూలం। నమోగోభ్యఃశ్రీమతీభ్య స్సౌరభేయీభ్యఏవచ । నమోబ్రహ్మసుతాభ్యశ్చ పవిత్రాభ్యో నమోనమః । గో॰ప్రదక్షిణనమస్కారం ॥ అథధేనుంప్రార్థయేత్ ॥ గావో మమాగ్రతస్సంతు గావోమెసంతుపృష్ఠతః । గావోమెహృదయె సంతుగవాంమధ్యేవసామ్యహం । యాలక్ష్మీస్సర్వభూతానాం యాచదెవెష్వవస్థితా । ధేనురూపెణసాదేవి మమశాంతింప్రయచ్ఛతు । దేహస్థాయాచరుద్రాణీ శంకరస్యసదాప్రియా । ధేనురూపేణసాదేవీ మమశాంతిం ప్రయచ్ఛతు॥ ఇతిసంప్రార్థ్య । తతోబ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । స్వస్త్యయనం...నోఅస్తు। మహావిష్ణుస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్యేదమాసనమిత్యాది। బ్రాహ్మణంగంధాది భిరభ్యర్చ్య అంగుళీయాది భిశ్చ యథాసంభవమలంకృత్య । పుచ్ఛదెసెతుదాతావైశుద్ధో బధ్ధశిఖోభవేత్।

పజ్ఞస్తువిప్రస్సాన్య త్పాత్రలక్షణలక్షితః । ఆజ్యపాత్రం కరేధృత్వాసు
స్తేనసహాన్వితం । నిక్షిప్యపుచ్ఛంతస్మింస్తు ఘృతదిగ్ధంప్రగృహ్యాచ । సతి
విప్రహస్తేతు ప్రాగగ్రంతునిధాయచ । సతిలంధకుశంచాపి గృహీ
ద్వాదానమాచరేత్ । యమద్వారే మహాఘోరే తప్తావైతరణీనదీ। తాం
ర్తుంగాం ప్రదాస్యామి ఉత్తారయసుఖేనతం । అస్మైబ్రాహ్మణాయ గో
శాయశర్మణే। తత్తచ్ఛాఖాధ్యాయినే శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపాయ అస్యాం
మయెనోపలిప్తాయాం భువిస్థాపితో క్త సప్తధాన్యనమేతకార్పాసపర్వతో
రిస్థితవస్త్రద్వయ వేష్టితస్వర్ణమయ యమప్రతిమాసమేతాం దుకూల బ
క్షుదండనిర్మితో డుపోపరిస్థితాంస్వర్ణ శృంగీంరౌప్యఖురాం ముక్తలాంగూ
ంతామ్రపృష్ఠాం కాంస్యదోహనో పేతాంసవత్సాంగాం యజమానస్య
తుర్గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యసుఖేన వైతరణీనద్యుత్తరణార్థం శ్రీమహా
ష్ణుప్రీతిం కామయమానఃతుభ్య మహంసంప్రదదేనమః నమమేతి ధేనువు
చ్ఛం బ్రాహ్మణే గ్రాహయిత్వా హిరణ్యగర్భగర్భస్థ మితిదక్షిణాందత్వా
గారోక్త ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాంతిథౌ శ్రీమహావిష్ణుముద్దిశ్యమ
హాకృతేన వైతరణీసంజ్ఞిక గోదానేనభగవాం త్సర్వాత్మకః శ్రీమహావిష్ణు
స్సప్రీతో వరదోభూత్వా యజమానస్యపితుర్గోత్రస్య శర్మణోవసురూపస్య
ఖేన వైతరణీ నద్యుత్తరణంకరోత్వితి భవంతోనుగృహ్ణంతు । ఇత్యు
క్త్వానువ్రజనమంత్రంజపేత్ ॥ ధేనుకేసంప్రదీక్షస్వ యమద్వారేమహాభయే।
త్తితీర్షురయం దేవి వైతరణ్యైనమోస్తుతే ॥ అయమనువ్రజనమంత్రః ॥
తో గోమతీంజపేత్ ॥ గావస్సురభయోనిత్యం గావోగుగ్గులుగంధికాః
నః ప్రతిష్ఠాభూతానాం గావఃస్వస్త్యయనంమహత్ । నమోగోభ్యఃశ్రీ
మతీభ్య స్సౌరభేయీభ్యఏవచ । నమోబ్రహ్మసుతాభ్యశ్చ పవిత్రాభ్యో
మోనమః । ఇతిప్రణమ్య । తత్సర్వంప్రదక్షిణీ కృత్యదండవత్ప్రణమ్యః
ష్ణురూపద్విజ శ్రేష్ఠప త్నీకః పావనభూసుర । దక్షిణాసహితాతుభ్యందత్తా
వైతరణీతుగౌః । ఇతిబ్రాహ్మణంప్రార్థ్య ధేనుం బ్రాహ్మణేన గ్రాహయి
త్వాతత్సర్వంబ్రాహ్మణ గృహంనయేత్ । ప్రతిమాద్రిద్రవ్యా భావేధే
మాత్రంవావద్యాత్ ॥ ఇతివైతరణీదానవిధిః ॥ యన్మేమాతాప్రమమా
యచ్చచారాననువ్రతం । తన్మేరేతఃపితావృఙ్క్తా మాభురన్యోవపద్యతాం ।
తృభ్యఃస్వధావిభ్యః స్వధానమః । పితామహేభ్యః స్వధావిభ్యఃస్వధా
మః । ప్రపితామహేభ్యః స్వధావిభ్యః స్వధానమః । ఇత్యుపస్థాయ

అత్రపితరో యథాభాగం మందధ్వం । అమీమదంతపితరస్సోమ్యాః । ఇతిపరాఙావర్తతే । ఊష్మణోవ్యావృత్తఉపాస్తే వ్యావృత్తేతేషువ్యాభి పర్యావర్తతే । యేసమానాస్సుమనసః పితరోయమరాజ్యే తేషాంలోకః స్వధానమోయజ్ఞో దేవేషుకల్పతాం । వీరంధత్తపితరః । ఇతిపాత్రసం గ్నపులకాన్ గృహీత్వావజిఘ్రతి । అవజిఘ్రణాయాంచమస్య మార్జయంతాం మమపితరః । మార్జయంతాం మమపితామహాః । మార్జయంతాం మమప్రపితామహాః । అంజనాభ్యంజనవాససీచ్ఛేత్రేణనుపిండేషుదద్యాత్, సక్తూన్ త్రేణాద్విస్త్రూష్ణీంఅస్మత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూపఅభ్యంక్ష్వ । అస్మత్పితామహగోత్రశర్మన్ రుద్రరూపఅభ్యంక్ష్వ ॥ అస్మత్ప్రపితామహగోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూపఅంక్ష్వ అస్మత్పితఃగోత్రశర్మన్ వసురూప అభ్యంక్ష్వఅస్మత్పితామహగోత్రశర్మన్ రుద్రరూప అభ్యంక్ష్వ । అస్మత్ప్రపితామహ గోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూపఅభ్యంక్ష్వ । ఏతానివః పితరోవాసాంస్యతోనోఽన్యత్పితరో మాయోష్టపితామహాః మాయోష్ట ప్రపితామహాః మాయోష్ట ప్రతిపిండం మంత్రావృత్తిః సకృత్సూత్రేణ ద్విస్తూష్ణీం । వాససోఽభావే సూత్రంత్రిర్ణిదధాతి । నమోవఃపితరో రసాయనమోవః పితరశ్శుష్మాయ నమోవః పితరోజీవాయనమోవః పితరోమన్యవేనమోవః పితరోఘోరాయ పితరోనమోవః య ఏతస్మిన్ లోకే స్థయుష్మాగ్ంస్తేఽను యేఽస్మిన్ లోకేమాంతేఽను యేఽస్మిన్ లోకే యూయంతేషాం వసిష్ఠాభూయాస్త యేఽస్మిన్ లోకేఽహంతేషాం వసిష్ఠో భూయాసం । నమస్కారాన్ జపతి॥ గృహాన్నః పితరోదత్త సతోవః పితరోదేష్మ । పిత్ర్యానుపతిష్ఠతే । ఊర్జంవహంతీరమృతం ఘృతంపయః కీలాలంపరిస్రుతం । స్వధాస్థతర్పయత మేపితౄన్ తృప్యత తృప్యత తృప్యత । ఉదకంనినయతి॥ మనోన్వాహువామహే నారాశగ్ంసేన సోమేన పిత్రాణాంచమన్మభిః । ఆనఏతుమనఃపునః క్రత్వే దక్షాయజీవసే । జ్యోక్చసూర్యందృశే । పునర్నఃపితరో మనోదదాతుదైవ్యోజనః । జీవంవ్రాతగ్ంసచేమహి । మనస్వతీభిరుపతిష్ఠతే । ఉత్తిష్ఠతపితరః ప్రేతపూర్వేయమస్యపంథామనువేతాపురాణం । ధత్తాదస్మాసుద్రవిణం యచ్చభద్రం ప్రణోబ్రూతాద్భాగధాందేవతాసు । పిత్ర్యానుత్థాపయతి । పరేతనపితరస్సోమ్యాగంభీరైః । తథాపిత్ర్యాంత్సువిదత్రాగ్ం అపీతియమేనయే సధమాదంమదంతి । ప్రవాహణ్యాపిత్ర్యాన్ ప్రవాహయతి । స్వదేశంప్రాపయతి । యజ్ఞోపవీతీ । ప్రజాపతేనత్వ దేతాన్యన్యోవిశ్వాజాతాని పరి

నాబ్రహ్మణ । యత్రాన్యో నాస్తి జాహ్నవ్యాం స్తనోః అస్మదాగ్నౌ స్థాపయేత్ హోమయిత్వా । ఔపాసనదేశాగ్నిస్సంభావ్య తదభావే స్వయమేవ తద్వ్యా యన్నాతన పితరం నాజపేయంపిబ । ... పిండప్రదానాధికారస్య తదుప రితాయాస్సపత్న్యాః కర్తృత్వమాహుర్మనీషిణః । ఔపాసనాగ్నిముపతిష్ఠేత । గార్హపత్యశ్రవణాత్తస్యలోపః ॥

—(*) మధ్యపిండప్రదానలోపః. (*)—

౧౧౧. తథాచస్మృతిః॥ ఆపః పత్నీనామనేనమృత్యేనగర్భే భోగసం భవ । పుత్రాన్ పౌత్రాంశ్చ పశుంశ్చ దేయం పిండమాజయేత్॥ మాసికేషు సపిండేషు మధ్యమాయాంచ మృతేహని । నదద్యాన్మధ్యమం పిండం ప్రదద్యాదితర త్రయమ్॥ కులాభివృద్ధ్యర్థం పిండపూజాం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । పిండదేవతాభ్యో నమః గంధపుష్పధూపదీపనైవేద్యాదీన్ కృత్వా । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్య సపిండకరణాఖ్యశ్రాద్ధే యజమానస్య పితృపితామహప్రపితామహాః గోత్రాః శర్మాణః వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాః ఉద్దిశ్యమయా కృతేసపిండప్రదానే యజమానస్య పితృపితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం సగుణత్వప్రాప్త్యర్థం యమపిండ ప్రదానే నస్థానాప్యయేత్వర్థ్యం ... పితుర్గోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య వస్వాదిపిత్రాదీనాం ప్రీతిర్భవతు అక్షయ్యమస్త్వితి బ్రూయాత్ । తథా స్తితి ప్రబ్రూయుః॥ ఆచాంతాః బ్రాహ్మణానుపవేశ్య । దక్షిణాం బ్రాహ్మణాహస్తేష్వపః ప్రదాయ దర్భా మనసా స్పృష్ట్వా పుష్పాణి దద్యాత్ । పితర్బ్రాహ్మణానాం హస్తేషు ప్రదాయ దర్భాం తిలాంశ్చ దత్త్వా పుష్పాదీన్ దద్యాదమాహాః స్వసంస్థః ॥ అక్షతాంశ్చ తథాదత్త్వా గోత్రస్య శేషాన్ వా చా యేత్ । స్వస్తివాచ్యాక్షతాః దాస్యమస్త్వితి వాచిక ... । యజ్ఞోపవీతీ బ్రాహ్మణానాం హస్తేషు అక్షతాన్ దత్త్వా అముకగోత్రః ... నామాభివాదయే ఇత్యభివాద్య । అస్మద్గోత్రం వర్ధతాం ఇతి గోత్ర వృద్ధిమాశాస్య । స్వస్తివర్ధతాం గోత్రం పితృప్రసాదేన స్వస్తిప్రతిబ్రూతే స్వస్తీతిబ్రూత । స్వస్తి ప్రత్యుక్తే । శేషాద్యన్నాదీన్ పాత్రాణి చాలయిత్వా । కాలకామకసంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం మయా దత్తశ్రాద్ధమక్షయ్యమస్త్వితి బ్రూత । ఇతిహస్తేషు ... యోదకం దత్త్వా ఏవం ద్వితీయ బ్రాహ్మణహస్తే దద్యాత్ । అస్త్వక్షయ్యమితి ప్రతివచనం॥ ప్రాచీనావీతీ పితృపితామహ ప్రపితామహాః । ఉపవీతీ । స్వస్తీతిబ్రూత స్వస్తీతిబ్రూత ।

స్వస్తీతి ప్రతిబ్రూయుః । ఉచ్ఛిష్టపాత్రత్రయం చాలయిత్వా । ప్రాచీనావీతీ । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః వసురూపస్య మయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయమస్త్వితి బ్రూత । పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణో రుద్రరూపస్య మయాదత్తం శ్రాద్ధం... బ్రూత । ప్రపితామహస్య గోత్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూపస్య మయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయమస్త్వితి బ్రూత । ఇత్యక్షయ్యోదకం దద్యాత్ । అస్త్వక్షయ్యమితి ప్రతిబ్రూయుః॥ ఉపవీతీ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోస్స్వస్తీతి బ్రూహి । స్వస్తీతి ప్రత్యుక్తే । పాత్రం చాలయిత్వా॥ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో మయా దత్తం శ్రాద్ధమక్షయ్యమస్త్వితి బ్రూహి । అస్త్వక్షయమితి ప్రతివచనం॥ పిత్రూణాం వల్లభం యస్మాద్ధరిం ద్రోవ్యశ్చశిదస్య చ । రజతం పాహి నస్తస్మాద్దుఃఖ సంసారసాగరాత్ ॥ ఉపవిష్టేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యః శ్రాద్ధసాద్గుణ్యార్థం దక్షిణాః పాంతు । పాంతు దక్షిణా ఇతి ప్రత్యూచుః । తాంబూలాది దక్షిణాం దత్వా । హిరణ్యం వైశ్వదేవే తు దద్యాద్వై దక్షిణాం బుధః । పిత్ర్యే తు రజతం దేయం శక్త్యా భూమిగవాదికం॥ దక్షిణాం పితృవిప్రేభ్యో దద్యాత్పూర్వం తతో ద్వయోః । దత్వా తు దక్షిణాం శక్త్యా స్వధాకారముదాహరేత్ । వాచ్యతామిత్యనుజ్ఞాతః ప్రకృతిభ్యస్స్వధోచ్యతాం । బ్రూయురస్తు స్వధేత్యుక్త్వా భూమావాసించేత్తథా జలం । విశ్వేదేవాశ్చ ప్రీయంతాం । విప్రైశ్చోక్తమిదం జపేత్ । పాదప్రక్షాళనదేశే దక్షిణాభిముఖః స్థిత్వా - స్వధాం వాచయిష్యే - వాచ్యతామితి ప్రతివచనం । ఋచేత్వా ఋచేత్వా సమిత్స్రవంతి సరితో న ధేనాః, అంతర్హృదా మనసా పూయమానాః - ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసాం, తస్మింత్సుపర్ణో మధుకృత్కులాయీ భజన్నాస్తే మధు దేవతాభ్యః .. తస్యాసతే హరయస్సప్త తీరే స్వధాం దుహానా అమృతస్య ధారాం - అస్మత్పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యః స్వధోచ్యతామితి భవంతో బ్రువంతు - అస్తు స్వధేతి ప్రత్యూచుః॥ తతో భూమౌ జలం సించన్ స్వధాస్సంపద్యంతామితి వదేత్ - సంపద్యంతాగ్ స్వధా ఇతి ప్రత్యూచుః । విశ్వేదేవాః ప్రీయంతాం - విశ్వేదేవ బ్రాహ్మణ హస్తమారుదకం దద్యాత్ । ప్రీయంతాం విశ్వేదేవా ఇతి ప్రతివచనం । ప్రాచీనావీతీ పితరః ప్రీయంతాం పితామహాః ప్రీయంతాం । ప్రపితామహాః ప్రీయంతాం పిత్రర్థ బ్రాహ్మణహస్తే జలం దదాత్ । ప్రీయంతాం పితరః ప్రీయంతాం పితామహాః ప్రీయంతాం ప్రపితామహాః ఇతి ప్రత్యూచుః॥ ఉపవీతీ విష్ణుః ప్రీయంతాం । ఇతి విష్ణ్వర్థ బ్రాహ్మ

నా స్తైజలాంది దద్యాత్ ॥ ప్రియతాం విష్ణురితి ప్రతివచనం ॥ ఇత్యుక్త్వోక్త్వా ప్రి యతాం వాచః ప్రతిసర్వ దద్యాత్ । నాంజలాంతేన సగోత్రేణ పిత్రసూత్వాంపి సాయం ॥ నాంతా నాంద్రి నా జనో నో నాపితా మహా యోజ్ఞాః । అస్యాముష్యేతి పిబాపి సార్ధ్యం తత్త్వస్థాం సూలోసనా ధీవేలా సయోగ్యైః । ఉత్తి షత పితరః । విశ్వేదేవై స్వాహా । విష్ణుసాంత గాహా । ఆమాంవా జన స్వాహా సర్వే జగమార్ఘ్య దాత్ర్య నాన్యస్యా నిర్వాతః । ఆనంద తాం పితరామాంత రాహనాథిని మోయ స్మృతిస్థానమాన్యాత్ । బ్రాహ్మణాన్ ప్రతి నిశ్చిత్య । విసృజ్య బ్రాహ్మణాంస్తాంస్తు సయతో వాగ్యతస్సుధిః । సమ్యక్ తాంది నమాం తాం పిర యాం నమాం స్వరాస్వత్యాం । దాతారో నో భివర్ధంతాం వే దాస్సంతతి రేవనః । శ్రద్ధా చ నో మాం వ్యగమద్బహు దేయం చ నోస్తు । అన్నం చ నో బహు భవతి తీర్థ శ్చాల భమహిం । యాంచితారశ్చ నస్సంతు మాంచ యాంచిష్మ కం చన । సోతథా స్వస్తి ప్రతి పాదనం ప్రసన్నాయతు । భో స్వాహాః । దాతారో నోభి వర్ధంతాం వేదాస్సం తతిరేవ నః । శ్రద్ధా చ నో మాం వ్యగమత్ బహుదేయం చ నో స్తు । అన్నం చ నో బహు భవతి తీర్థ శ్చాల భమహి । యాంచితారశ్చ నస్సంతు మాంచ యాంచధ్వం కంచన ॥ క ధాం తథా స్వస్తి ప్రతి బ్రూయాత్ । అన్న శేషః కిం క్రియతాం । ఇష్టైః స హోపయుజ్యతాం సుహి ప్రసన్నతే । స్వధాం పఠేత్ సదః పితరో న యాం ధాంస్య్వ ప్రతి స్వధేంద మాం గభీరాః । చిత్రసేనా ఇవ బలం అమృతధారాస్వస్తీ రా జీవాం వ్యాంతి పాదః । బ్రాహ్మణాః పితరస్సమ్యక్ సర్వే పనో ద్యావా పృథివీ ఆనందాసా । పూషా నః పాతు సవితా వృతో నృణో గతౌ మాకి నోక్ర అనుమతి ఇతి ఉహితే । సుహృణా వసిష్ఠ మృగో అత్యాదుతో గోభిస్స స్తాన్ హవిటి ప్రసూతా । యత్రానపిస్స చిచిచ్ఛ్రదనం తిత్రాస్యత్ఖ్యమివ ష్వస్తినాగ నరః । ఇమా పిత్ర్య నుమహిస్తాత్ । ఇహేవసా పూనవ్యో మాంవిద్ధి మాంయుషద్యస్మితిం । క్రీడంతో పుత్రైర్నప్తృభిర్మోదమానాస్స్వే గృహే । సర్వ పాప క్షయో యత్ర సర్వస్వత్యాసర్వ సువ తనౌప్తి సర్వం జయతి । ఇత్యాశీ ర్వాద మస్య । ఆయుః ప్రజాం ధనం విద్యాం స్వర్గం మోక్షం సు ఖానిచ । ప్రయచ్ఛంతి తథా రాజ్యం పితరస్తృప్తాం పితామహాస్సతత్యా పితా ఆశిష స్సంతు । క తాం । అక్షయ్యం సకలం జన్మధవత్వాదా బ్రహ్మణానాత్ । ఆక్ష్యమయంజెబాస్సర్వ్యే యాతాం సు గ్రహస్థినా ॥ పత్ర శాకాదిదానేన క్లేశతాయాం యమోద్యతాః । తత్త్యే తజ్జాతంచి త్తేతుమిస్థల

త్వత్కృంతు మహర్షిభి । వసిష్ఠవామదేవాది ఋషిభిస్తుల్యతాంగతాః । బ్రాహ్మణాశ్చాను గృహ్ణంతు బ్రహ్మణశ్చాశ్వతంపదం । సూర్యోపరాగ సదృశతిథిరభూత్ । ఆసన భాజన శాకపాకమంత్రతంత్ర కర్తృభోక్తృ హవి ద్రవ్యాదిభిః కిమపినన్యూనత్వకృతం । అస్మత్పి తౄనుద్దిశ్య మయాకృతం । సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంయథోక్త మస్త్వితి భవంతోబ్రువంత్వితివదేత్ । యథోక్త మస్త్వితి ప్రతివచనం । మయాకృత సపిండీ కరణాఖ్య శ్రాద్ధ సాద్గుణ్యార్థం కృష్ణస్మరణంకరిష్యేఇతిసంకల్ప్య । త్రివారంకృష్ణ స్మరణంకృత్వా । యస్యస్మృత్యాచనా మోక్త్యాతపోయజ్ఞ క్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణ తాంయాతి సద్యోవందేతమచ్యుతం। మంత్రహీనంక్రియాహీనం భక్తిహీనంజనార్దన । యన్మయావిహితం శ్రాద్ధం పరిపూర్ణంతదస్తుమె । కాయెనవాచా—నారాయణాయేతి సమర్పయామి ॥ ఓంతత్స ద్బ్రహ్మార్పణమస్తు॥ ఉచ్ఛేషణంతు తత్తిష్ఠేద్యావద్వి ప్రావిసర్జితాః । తతోగృహబలిం కుర్యాదితి ధర్మోవ్యవస్థిత ఇతిమనుః ॥ ఓంస్వస్తిభవంతో బ్రువంత్వితి వదేత్ ॥ ఓంస్వస్తీతి ప్రత్యూచుః ॥ ఎతత్సపిండీకరణపవ ఆసీమాంత మను వ్రజె । భోక్తారః । కయానశ్చిత్రఆభువదూతీసదావృధస్సఖా । కయాశచి ష్ఠయావృతా । కర్తాఅష్టావష్టావన్యాషుధిష్ణియెషూపదధాత్య ష్టాశఫాః పశవఃపశూనెవావరుంధె షణ్మార్జాలీయెషడ్వాఋతవఋతవః ఖలువైదెవాః పితరఋతూనెవ దేవాన్పితౄ న్ప్రీణాతి । పితృపూర్వం విసృజ్య । తాన్ప్రదక్షిణీకృత్య । భుంజీత పితృసెవితం ॥ శ్రాద్ధశేషంన భుంజానః కర్తానిరయ మృచ్ఛతి । నశూద్రంభోజయెత్తస్మిన్గృహేయస్మిన తద్దినె । శ్రాద్ధశేషంన శూద్రేభ్యో దదాతిచఖలెష్వపి । శూద్రాదీన్భోజ యిత్వాయోదత్వాశ్రాద్ధేషుమానవః । తస్యనిష్ఫలతాం యాతి శ్రాద్ధందైవంచతత్ క్షణాత్ । బ్రహ్మచారీ భవెత్తాంతురజనిం బ్రాహ్మణైస్సహ । శ్రాద్ధేతూ చ్ఛిష్టపాత్రాణిఖనిత్వైవవినిక్షిపెత్ । పునరాచ్ఛాద యెచ్ఛ్వాదిర్యథా నస్పృశతేతథా । పితురుచ్ఛిష్టపాత్రాణి శ్రాద్ధేషు తేన గోపయేత్ । ఖనిత్వైవవినిక్షిప్య ఛాదయెచ్ఛ్వాద్యగోచరం ॥ ఇతిపితృ సపిండీకరణం ॥

—(*) స్వర్గపాథేయం. (*)—

౨౦౭. పరేద్యుస్తదానీంవా ఎకోద్దెశెనత్రిపురుషోద్దెశేనవా పితరముద్దిశ్య సంకల్ప విధానెన స్వర్గపాథెయ శ్రాద్ధమామెనకుర్యాత్ ।

చతుర్థంవా ఉద్దిశ్య కుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిః ॥ చతుర్థస్యైవపాథేయం సపిండీకరణాదను । ఏకోద్దిష్టవిధానేన పునశ్శ్రాద్ధం నసోర్హతీతి ॥ సంకల్ప విధానేన వాసర్వ ధర్మరహితేన వాకుర్యాత్ । సపిండీకృతాయత దహ రామేనశ్రాద్ధం పార్వణ వత్కుర్యాత్ ॥ వృద్ధప్రపితామహస్యకార్య మిత్యేక ఇతిగృహ్యా విదః ॥ తథాచస్మృతిః ॥ చతురస్యతు పాథేయంసపిండీ కరణాత్పరం । ఆమేనైవతుకర్తవ్యం పునశ్శ్రాద్ధంనసోర్హతి॥ ప్రేతస్సపిండనా దూర్ధ్వం పితృలోకం సగచ్ఛతి । కుర్యాత్తుస్వర్గ పాథేయంఆమేనైవమృతాహవత్ ॥ అపిచ ॥ త్రయోదశేహ్ని సంప్రాప్తేప్రేతస్స్నాత్వా తుతర్పయేత్ । కుర్యాత్తుస్వర్గపాథేయ మామేనైవమృతాహవత్ । అత్రసదాచారతో వ్యవస్థాద్రష్టవ్యా॥

—(*) ప్రయోగః. (*)—

౨౦౩. ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్యప్రాచీనావీతీ అస్మద్వృద్ధ ప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణో వసురూపస్యస్వర్గలోక ప్రాప్త్యర్థం స్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధమామద్రవ్యేణ సర్వధర్మరహితేన అద్యకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । స్వరపాథేయశ్రాద్ధే ఆహవనీయార్థేభవతాక్షణఃకర్తవ్యఇతి బ్రాహ్మణం నిమంత్ర్య దేయాన్యామద్రవ్యాణి గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్యసమంతం తూష్ణీంపరిషిచ్య పృథివీ తేపాత్రమిత్యాది శ్రీవిష్ణోఆమంరక్షస్వ। అస్మద్వృద్ధప్రపితామహ గోత్రశర్మన్ వసురూపఇదమామం శుంఠదధ్యాజ్యాది పరికరసహితం బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే దత్తతత్సర్వమమృతస్వరూపం రాజతంపాత్రమక్షయ పటచ్ఛాయేయం అస్మద్వృద్ధ ప్రపితామహాయ గోత్రాయశర్మణే వసురూపాయ ఇదమామంస పరికరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం అక్షయ తృప్త్యర్థం స్వధానమః నమమ । గయాయాంశ్రీ రుద్రపాదాది సమస్తపాదేషుదత్తమస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు । గయాయాం దత్తమస్త్వితి ప్రతివచనం । పూర్వోక్త ఏవంగుణ... తిథౌ అస్మద్వృద్ధప్రపితామహం గోత్రంశర్మాణంవసురూపముద్దిశ్యమయాకృతేనస్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధేనవృద్ధప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యస్వర్గలోకప్రాప్తిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు । స్వర్గలోక ప్రాప్తిరస్త్వితి ప్రతిబ్రూయాత్ । తతఃపిండానప్సు ప్రాస్యస్నాత్వా గృహమాగత్య అభ్యంజనస్నానంకృత్వా శుభస్వీకరణార్థం శుధ్యర్థం మహాజనైస్సహస్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కృత్వా బ్రాహ్మణాశీర్వాదాన్ స్వీకృత్య బంధుభిరిష్టై

స్నహభోజనంకుర్యాత్ తద్దినమారభ్య యావత్సంవత్సరం ప్రత్యహంసోద
కుంభ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ ॥

—(*) ద్వాదశాహే సపిండీకరణపక్షే. (*)—

౨౦౪. తాన్యేవతు పునః కుర్యాత్స్వేస్వేకాలే యథావిధి । ఊనాబ్దిక పర్యంతాని కృత్వా ఉదకుంభ శ్రాద్ధమపి కృత్వా సంవత్సరాంత్యదినే సంవత్సర విమోకం నామశ్రాద్ధం పార్వణవత్పృథక్కృత్వా నంతరదినే ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । సంవత్సరాంతే సపిండీకరణపక్షే సంవత్సరే పూర్ణే మృతమాసేమృతేహని సపిండీకరణం కుర్యాత్ । సప్రత్యాబ్దికం॥ తథాచస్మృతిః । సాపిండ్యం యదివర్షాంతే మృతమాసే మృతేహని । కుర్వీతవిధి వత్పుత్రః తదేవ ప్రథమాబ్దికమితి ॥

—(*) మాతుస్సపిండీకరణం. (*)—

౨౦౫. ఏవంమాతృ సపిండీకరణం పితామహ్యాదిభి స్సహస్త్రీలింగనోహం కత్వా కుర్యాత్ ॥

—(*) తస్య ప్రయోగః. (*)—

౨౦౬. ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య యజమానస్య మాతుర్గోత్రాయాః దాయ్యాః ప్రేతాయాః మరణదినాదారభ్య ద్వాదశేహని మాతు ర్గోత్రాయాః దాయ్యాః ప్రేతాయాః తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీంభిర్గోత్రాభిర్దాయీభిర్వసురుద్రాదిత్య రూపాభిస్సహసమానోదకత్వసాపిండ్య సిద్ధిద్వారా వస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం మాతుర్గోత్రాయాదాయ్యాః ప్రేతాయాః ఏకోద్దిష్టవిధానేన తద్భర్తృ మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీ నాంగోత్రాణాందాయీనాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం పార్వణవిధానేనఏవముభయాత్మకంకాలకామక సంజ్ఞకవిశ్వేదేవపూర్వకంవిష్ణ్వంతంమాతుర్గోత్రాయాదాయ్యాః ప్రేతాయాస్సపిండీకరణాఖ్యంశ్రాద్ధమన్నేనహవిషాద్యకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । బ్రాహ్మణనిమంత్రణాది సర్వంపూర్వవత్ ।మాతుర్గోత్రాయాఃదాయ్యాః ప్రేతాయాస్సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధే క్షణః ఉపతిష్ఠతు । తద్భర్తృమాతుర్గోత్రాయాః దాయ్యాః వసురూపాయాః ఆహవనీయార్థేక్షణందత్వాభవద్భిఃక్షణః ప్రసాదః కరణీయః । తద్భర్తృపితామహ్యాఃగోత్రాయాఃదాయ్యాః రుద్రరూపాయాః ఆహవనీయార్థే క్షణందత్వాభవద్భిఃక్షణఃప్రసాదఃకరణీయః। తద్భర్తృ ప్రపితామహ్యాః గోత్రాయాఃదాయ్యాఃఆదిత్యరూపాయాఃస్థానేఆహవనీయార్థేక్షణందత్వాభవ

స్మిన్ క్షణే ప్రసాదః కరణీయః । ఇతి విశేషః । విష్ణోః ప్రసాదః కరణీయః ॥ పాదప్రక్షాలనాది ప్రేతార్ఘ్యగ్రహణాంతం పూర్వవత్ । ప్రత్నా ప్రేతాయ వో ధిష్ణ్యం గృహ్ణామి ఇతి విశేషః । తిలో ప్రత్తిమారభ్య గోత్రాదా ప్రేతా యమాణా లోకాః ప్రీయమాణః । ఇతి ప్రేతార్ఘ్యపాత్రే సతిలాదక్షిణా ప్రత్వా । అమ అగంతితద్భర్తృమాతా వసురూపా రుద్రా...నహ్యాతా మిమాం అపః । తద్భర్తృమాత్రే వో ధిష్ణ్యం గృహ్ణామి ॥ అముక అగంతితద్భర్తృపితామహ్యై వసురూపాయై...సహ్యాతా మిమా అపః । తద్భర్తృ పితామహ్యై వో ధిష్ణ్యం గృహ్ణామి । శేషం పూర్వవత్ । ఆవాహనే విశేషః । ఆయాంతు నః పితరస్సోమ్య గంభీరైః...దదతీరిహ ప్రజాం దీర్ఘమాయుశ్చ శతశారదం చ ॥

—(*) అథ అసపిండ్య సంయోజన సంకల్పః (*)—

౧౦౭. మాతృగోత్రాయా దాయాద్యాః ప్రేతాయాః తద్భర్తృమాతృపితామహ్యా ప్రపితామహీభిర్గోత్రాభిర్దాయాభిర్వసురుద్రాదిత్యరూపాభిస్సహ సమానోదకత్వసిద్ధ్యర్థం సపిండీకరణం కరిష్యే । మాతృగోత్రాయా దాయాద్యాః ప్రేతాయాః పాత్రస్థోదకం తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం దాయినాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం పాత్రస్థోదకేషు సంసృజ్య యోజయిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । సమానీవ ఆకూతిః... సుసహాసతి । మాతృగోత్రదాయ ప్రేతాయాః పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృమాతృభిర్గోత్రాభిర్దాయాభిర్వసురూపాభిస్సహ తిలోదకం తస్యై తస్య స్వధా నమః ॥ యే సమానాః... యే సజాతా ఇత్యృగ్భిమంత్ర్య ॥ సమానీవ ఆకూతిః సుసహాసతి । మాతృగోత్రదాయ ప్రేతాయాః పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృపితామహీభిర్గోత్రాభిర్దాయాభిస్సహ తిలోదకం తస్యై తస్య స్వధా నమః । యే సమానాః... యే సజాతా ఇత్యృగ్భిమంత్ర్య । సమానీవ ఆకూతిః...సుసహాసతి । మాతృగోత్రదాయ ప్రేతాయాః పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృ ప్రపితామహీభిర్గోత్రాభిర్దాయాభిః ఆదిత్యరూపాభిస్సహ తిలోదకం తస్యై తస్య స్వధా నమః । యే సమానాః...యే సజాతా ఇత్యృగ్భిమంత్ర్య । అర్ఘ్యదానాది । మాతృగోత్రాయై దాయై ప్రేతాయై యమాయ చస్వాహేతి విశేషః । పిండప్రదానే । మాతృగోత్రాయై దాయై ప్రేతాయై సపిండః ఉపతిష్ఠతు ఇత్యపి శేషః । అపాం మధ్యే యమ్ ఇతి యావత్ । మార్జయంతాం తద్భర్తృమాతరః । మార్జయంతాం తద్భర్తృపితామహ్యః । మార్జయంతాం తద్భర్తృప్రపితామహ్యః । ఏతత్తే తద్భర్తృమాతృగోత్రే వసురూపాయా

శ్చత్వామను । తద్భర్తృమాతృగోత్రాయైదాయై వసురూపాయై యా
శ్చతామను గచ్ఛంతితాభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్యై తే స్వధానమః॥ ఏతత్తే
తద్భర్తృపితామహీగోత్రే దేరుద్రరూపేయాశ్చత్వామను । తద్భర్తృపి
తామహ్యాగోత్రాయైదాయై రుద్రరూపే యాశ్చత్వా మనుగచ్ఛంతితా
భ్యశ్చ అయంపిండఃతస్యైతే స్వధానమః । ఏతత్తేతద్భర్తృ ప్రపితామ
హీగోత్రేదేఆదిత్యరూపేయాశ్చత్వామను॥ తద్భర్తృప్రపితామహ్యాగ్గో
యైదాయైఆదిత్యరూపాయై యాశ్చత్వామను గచ్ఛంతితాభ్యశ్చ అయం
పిండఃతస్యైతేస్వధానమః॥ మధువాతాఇతితృచెన ప్రతితృచం ప్రతిపిండం
మధుదద్యాత్ ।ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాంతిథౌమాతుర్గోత్రాయాః త
ద్భర్తృమాతృపితామహీప్రపితామహీభిస్సహసాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది
పితృలోకావాప్త్యర్థంమాతుర్గోత్రాయాఃదాయ్యాః ప్రేతాయాఃపిండంతద్భ
ర్తృమాతృపితామహీప్రపితామహీనాంగోత్రాణాం దాయీనాం వసురు
ద్రాదిత్యరూపాణాంపిండైస్సహసంయోజయిష్యేఇతిసంకల్ప్య। సంయోజయే
తిత్రైరనుజ్ఞాతః। ప్రేతపిండంత్రేధావిభజ్యఏకంభాగమాదాయ।సంగచ్ఛధ్వం
హవిషాయజామః। మాతః గోత్రేదాయి ప్రేతేత్వత్పిండభాగం త్వద్భర్తృ
మాతృభిర్గోత్రాభిర్దాయీభిర్వసురూపాభిస్సహైష తే పిండభాగ స్తస్యైతే
స్వధానమః । యెసమానా... యెసజాతాఇత్యభిస్సహమంత్ర్య। ద్వితీయ
భాగమాదాయ సంగచ్ఛధ్వం.....హవిషాయ జామః । మాతః గోత్రే
దాయి ప్రేతేత్వ త్పిండభాగం త్వద్భర్తృపితామహీభిర్గోత్రాభిః దాయీ
భిఃరుద్రరూపా భిస్సహైష తే పిండభాగ స్తస్యైతేస్వధానమః । యెసమా
నా...యెసజాతాఇత్యభి మంత్ర్య। తృతీయ భాగమాదాయ । సంగచ్ఛ
ధ్వం...హవిషాయ జామః । మాతః గోత్రెదాయి ప్రేతత్వత్పిండ భాగం
త్వద్భర్తృప్రపితామహీ భిర్గోత్రాభి దాయీభిః ఆదిత్యరూపా భిస్సహైష
తేపిండభాగ స్తస్యై తే స్వధానమః । యెసమానా ...యెసజాతా ఇత్యభి
మంత్ర్య । ఏషావోనుగతా ప్రేతా పితృసామాన్య మాయుషీ । శివంభ
వతు శేషాణాంజాయంతాం చిరజీవినః ॥ వైతరణీగోదానాది । అభ్యంగ
పుణ్యాహ శిర్వాచనాంతం పూర్వవత్ । ఇతిమాతు స్సపిండీకరణవిధిః॥

—(*) ఉదకుంభ శ్రాద్ధం. (*)—

౨౦౮. తతఃసంవత్సర ముదకుంభశ్రాద్ధంకుర్యాత్॥ సపిండీకరణా
త్పూర్వ ముదకుంభశ్రాద్ధ మెకోద్దిష్టవిధినాకుర్యాత్ । సంపిండీకరణాదూ

ర్ధ్వంపార్వణ విధానేన॥ తథాచస్మృతిః॥ కృతేకృతే వాసాపిండ్యే మా
తాపిత్రోః పరస్యవా। తస్యాప్యన్నం సోదకుంభం దద్యా త్సంవత్సరం
ద్విజః। ఆబ్దమంబుఘటందద్యా దన్నంచాపిసు సంచితం। సంవత్సరే
వివృద్ధేపిప్రతిమాసంచ మాసికం। అర్వాక్సపిండీకరణం యస్యసంవత్సరా
ద్భవేత్। తస్యాప్యన్నం సోదకుంభం దద్యాత్సంవత్సరంద్విజః। ప్రేతలో
కేషు వసతిర్నృణాం వర్షంప్రకీర్తితా। క్షుత్తృష్ణేప్రత్యహంతత్ర భవే
తాంకురునందన। సంవత్సరాదర్వా క్సపిండీకరణంయస్యకృతం తదుద్దేశేన
ప్రతిదినం ప్రతిమాస వాయావత్సంవత్సరంశ క్త్యనుసారేణాన్నంసోదకుంభం
దద్యాత్॥తథాచస్మృతిః॥ అదైవంపార్వణశ్రాద్ధంసోదకుంభ మధర్మకం।
కుర్యాత్ప్రత్యాబ్ది కాచ్ఛ్రాద్ధాత్సంకల్పవిధినాన్వహం। అదైవంవైశ్వ
దేవ రహితం। పార్వణం। త్రిపురుషోద్దేశేన। సోదకుంభం ఉదకుంభ
సహితం। అధర్మకం కర్తృభోక్తృనియమాభావః। అనుమాసికదివసే
ఉదకుంభశ్రాద్ధం నకుర్యాత్। తథాచస్మృతిః॥ కుర్యాదహరహశ్శ్రాద్ధ
మమావాస్యాం వినాసదా।యచ్చోదకలశశ్రాద్ధం నతత్స్యాదనుమాసికే॥

—(*) మాసోదకుంభం. (*)—

౨౦౯. మాసోదకుంభ పక్షేమృతేహాని అనుమాసిక ముదకుంభ
శ్రాద్ధంచ పృథక్కుర్యాత్॥ స్మృతితత్వనిర్ణయే॥ ఆపాద్యసహపిండత్వం
ప్రతిమాసం మృతేహాని। మాసికంచోదకుంభంచ విదధీతపృథక్పృథగితి॥
సంకల్పంతు యదాకుర్యా న్నకుర్యాత్పాత్ర సాదనం। నావాహనం నా
గ్నౌకరణం నచపిండాశ్చ నిర్వపేత్। సంకల్పశ్రాద్ధేప్యా వాహనార్ఘ్యా
గ్నౌ కరణస్వధావచనాది వర్జయేత్। హస్తశుద్ధిమాత్రం కుర్యాత్॥ అ
తిపాతేనకర్తవ్యోయావదబ్దం నిరంతరం। అతిపాతేపునర్దేయం ప్రేతప్రీ
తికరంహితత్॥ ఆమశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధంచాపరపక్షకం। ప్ర
థమేబ్దేనకర్తవ్యం కేశానాంవపనంతథా। ద్వాదశాహ సపిణ్డీకరణపక్షేతు॥
అస్థిక్షేపంగయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధం చాపరపక్షకం। ప్రథమేబ్దేన కర్తవ్యం
కృతేచాపిసపిండనే॥ తథాచకారికా। కృతే సపిణ్డీ కరణేతు పిత్రోర్న
బ్రహ్మచర్యం పరిరక్షణీయం। తద్రక్షణేచైవ మహత్ఫలంస్యా దరక్షణే
తత్ఫలునైవదోషః॥

—(*) మాసిక విషయేతు. (*)—

౨౧౦. సపిండీకరణా దూర్ధ్వం పితృమాతృ సర్వజ్యేష్ఠభ్రాతృపి

తృ వ్యాహంపార్వణవిధి నాకుర్యాత్ । పత్నీభ్రాత్రాదీనామేకోద్దిష్టవిధి నైవ ॥ దక్షః ॥ పత్నీభ్రాతృ సుతాదీనాంసపిండీ కరణాత్పరం । ఏకోద్దిష్టవిధానేనమాసి కానాంపునః క్రియా ॥ పితృమాతృగ్ర జాదీనాం పార్వణేన పునఃక్రియా ॥ పైఠీనసిః ॥ సపిండీకరణాదర్వాగ్యాని శ్రాద్ధాని షోడశ । ఏకోద్దిష్ట విధానేనకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధాసితానితు । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యదాకుర్యాత్తదాపునః ॥ ప్రత్యబ్దం యోయథాకుర్యాత్తథాకుర్యాత్సతాన్యపి ॥ యథాపుత్రాదిః పిత్రాదీనాం ప్రత్యబ్దం పార్వణ విధినాకుర్యాత్ । మాసికాన్యపిసపిండీకరణాదూర్ధ్వం తథాకుర్యాత్ । యథా అనుపత్నీపుత్ర గుర్వాదీనాం ప్రత్యబ్దమేకోద్దిష్ట విధినాకుర్యాత్ । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికాన్యపితథైవకుర్యాదిత్యర్థః ॥ పులస్త్యః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యత్రయత్రప్రదీయతే । భ్రాత్రేభగిన్యైపుత్రాయ స్వామినేమాతులాయచ । మిత్రాయగురవేశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం నపార్వణం ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వ మేకోద్దిష్టం యదాభవేత్ । పార్వణస్యాప్యతః కార్య మేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । నాగ్నౌకరణహోమశ్చ పిండమేకం వినిక్షిపేత్ । అనాద్యగర్భ జోజ్యేష్ఠో భ్రాతాసద్భిర్నిగద్యతే । ఋతేసపిండనాత్తస్య నైవకుర్వీతపార్వణం । పితృవ్యస్యాప్యపుత్రస్య భ్రాతుశ్చైవాగ్రజన్మనః । మాతామహానామప్యేవం శ్రాద్ధంపితృవదాచరేత్ ॥ షోడశ శ్రాద్ధాన్యకృత్వా సపిండీకరణంనకుర్యాత్ । తానికృత్వైవసపిండీ కరణం కుర్యాత్ ॥ దక్షః ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాపాద్య విదధీతసపిండతాం । శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నైవకుర్యాత్సపిండనం ॥ యదాత్రిపక్షేణా సపిండీకరణం క్రియతే । తదాతదధోభావిమాసికానాంనపునః కరణం । స్వకాలేకృతత్వాత్ । తదూర్ధ్వభావి మాసికానామేవపునః కరణం ॥ గాలవః ॥ త్రిపక్షాదిషుకాలేషు సాపిండ్యంయచ్చికీర్షయేత్ । తేషాంతు శిష్టమాసానాంయథాకాలం సమాచరేత్ ॥

—(*) మలమాస విషయః. (*)—

౨౧౯. మలమాసమృతానాంతు ద్వాదశాహసపిండనే। ఆద్యమాసికమపిపునర్నిజమాసే కర్తవ్యం॥ దక్షః ॥ ఆవృత్తిశ్చాన్యమాసానాం ద్వాదశాహసపిండనే। తథానావర్తయేదాద్యం మలేత్వావృత్తిరిష్యతే॥ అబ్దోదకుంభమన్వాది మహాలయయుగాదిషు। శ్రాద్ధందర్శేష్వహరహ

స్యాద్ద్విమాసాది మాసికం। ఆహితాగ్నేర్ద్వితీయ మాసికం దహనదినే కుర్యాత్॥ వసిష్ఠః॥ ఊర్ధ్వంత్రిపక్షాద్యః శ్రాద్ధంమృతాహన్యేవ తద్భవేత్। అధస్తు కారయేద్దాహాద్దాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః॥

—(*) సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికాపకర్షమాహ. (*)—

౨౧౨. గౌతమః॥ ప్రేతసంస్కారకార్యాణి యానశ్రాద్ధానిషోడశ। యథాకాలేతుకార్యాణి నాన్యథాముచ్యతేతతః॥ దేశకాలాదివైషమ్యాన్మృత్యుర్రోగాదిశంకితః। ఏకాదశాహేకార్యాణి అపకృష్యాపిషోడశ। యథోక్తకాలేకార్యాణి పునశ్శ్రాద్ధానిషోడశ। వృద్ధౌతాన్యపకృష్యాపిచరేత్తత్స్మృతవాసరే॥ స్మృత్యంతరే॥ గణైఃక్రియమాణేషుమాసికేష్వనుభావిషు। త్రీణిస్యుర్‌రర్ఘ్యపాత్రాణిపిండాన్ త్రీనేవనిర్వపేత్। ఇతి॥ సపిండీకరణానంతరం ఏకోద్దిష్టంనకుర్యాత్॥ అనుమాసికానికర్తవ్యాన్యేవ॥ శాట్యాయనిః॥ సపిండీకరణాదర్వాగపకృష్యకృతాన్యపి। పునరప్యపకృష్యంతే వృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాత్। ప్రేతశ్రాద్ధానిసర్వాణి సపిండీకరణాదను। అపకృష్యాపికుర్వీత కర్తానాందీముఖేయది। వృద్ధ్యర్థం త్వపకృష్టానాం నపునఃకరణంస్మృతం। యఃకర్తాతువినావృద్ధిం ప్రేతశ్రాద్ధానికర్షతి। సశ్రాద్ధీనరకేఘోరే పితృభిస్సహమజ్జతి। నిర్వృత్యవృద్ధితంత్రంయోమాసికాని సమాచరేత్। అయాంతయామాంమరణంభవేత్తస్య నసంశయః। అపకృష్యాపివాకుర్యాద్వృద్ధిశ్రాద్ధఉపస్థితే। నచజన్మత్రయేకుర్యాన్ననందాసు భృగోర్దినే। నభానుభౌమదివసే నదోషోస్తిమృతేహని॥ శాతాతపః॥ మాసికాన్యపకృష్యాపిచరేత్తత్స్మృతవాసరే। త్రిపుష్కరేచనందాసుదర్శేభార్గవవాసరే। చతుర్దశ్యాంనకుర్వీతఊనానిత్రీణివహ్నిభే॥ వ్యాసః॥ శ్రాద్ధానిషోడశాదత్వా నైవకుర్యాత్సపిండతాం। నాసపిండీకృతే ప్రేతేపితృత్వముపపద్యతే। అకృతస్యతు పుత్రస్యశుభం కించిన్నవిద్యతే। నచనైమిత్తికం కార్యమిష్టాపూర్తాదికంచవ। నాసపిండీకృతేపిత్రోరన్యేషాం శ్రాద్ధమేవచ॥

—(*) ఆద్యమాసికాదికాలాః. (*)—

౨౧౩. తిథిదర్పణే। ఆద్యమేకాదశేహ్నిస్యాద్ద్వ్యూనంస్యాద్ద్వాదశేహని। నోచేన్మాసతృతీయాంశే విషమేహ్న్యూనమాచరేత్। తత్తన్మాస తృతీయాంశే శేషమాసద్వయంతథా। కుర్యాత్త్రైపక్షికంశ్రాద్ధంత్రిపక్షేవిషమేహని॥ [illegible]॥ త్రిపక్షేద్వాదశేపక్షే చతుర్వింశతి పక్షకే। పక్ష

త్రిపంచకం కృత్వా ఆదిమధ్యాంత్య పంచకే । అంత్యమధ్యాదిమే క్రమా దితి పాఠాంతరం॥ త్రైపక్షికో నషాణ్మాసి కోనాబ్దికమథాచరేత్ । ఏతే షామన్యకాలేతు నపునః కరణం స్మృతం॥ విశ్వాదర్శే॥ మాసేషూక్తం యదేకాదశసు మృతదినేష్వాద్య మేకాదశాహేన్యూనాబ్దే యత్తదర్ధేయ దపితదపరం ద్వాదశాహే త్రిపక్షే । ఏతత్సర్వం తదర్వాగు పరియదికృతే పార్వణం స్యాత్స్వకాలే సాబ్దేవాస్యాత్తదర్ధే భ్యుదయఇవభవే ద్ద్వాదశాహే త్రిపక్షే, ఇతి॥

—(*) షోడశశ్రాద్ధకాలాః. (*)—

౨౧౪. పైఠీనసిః॥ తదాపకృష్యరుద్రాహే శ్రాద్ధాన్యేతాని షోడశ । సపిండీకరణశ్రాద్ధం ద్వాదశాహే యదాభవేత్ । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికానాం పునః క్రియా॥ పూర్ణాశ్రమః॥ పునఃకుర్యాత్తథాపిత్రోస్స్వే స్వేకాలేత్రిపంచచ । శ్రాద్ధాని పార్వణేనైవ భ్రాత్రాదీనాం నపార్వణం ॥

—(*) అథమృతాశౌచాంతర్గతశ్రాద్ధవిషయః. (*)—

౨౧౫. మాతుర్దశాహమధ్యే యదిపితుః ప్రాతిసాంవత్సరిక శ్రాద్ధ మంతరితంభవేత్ తదాఏకాదశాహే శ్రాద్ధహోమానంతరం షోడశాత్ పూర్వంపితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ తథాపితుర్దశాహమధ్యేమాతుః ప్రాతిసాంవత్సరికశ్రాద్ధ మంతరితంచేత్ ఏకాదశాహే షోడశశ్రాద్ధోర్ధ్వంకుర్యాత్॥ తదాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ మాతుర్దశాహమధ్యేతు పితుః ప్రత్యాబ్దికంయది। రుద్రాహేషోడశాత్పూర్వం పితుశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్। పితుర్దశాహమధ్యేతు మాతుః ప్రత్యాబ్దికంయది । రుద్రాహేషోడశాదూర్ధ్వం మాతుశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్ । షోడశాత్ సపిండీ కరణాదిత్యర్థః॥

—(*) అథఊనమాసికకాలాః. (*)—

౨౧౬. ఏకవింశద్దినేశాంతి త్రయోవింశద్దిన శుభం । పంచవింశే పితుర్మోక్షస్సప్తవింశేతథాసుఖం॥ ఏకోనత్రింశతిదినే గయాశ్రాద్ధఫలంలభేత్। ఊనమాసికకాలానామిత్యేవం మనురబ్రవీత్ ॥ కల్పకారికాతు॥మాసద్విత్రిదినైకాహన్యూనేస్యాదూనమాసికం। వదంతిద్వాదశేహ్న్యేకే తథాన్యేతు త్రయోదశఇతి॥ కించ॥ ద్వాదశాహ ప్రభృత్యష్ట దశాహేన్యూనమాసికే। నక్షత్రాది బలంచింత్యం నచస్యాదూనమాసికే। ఆగ్నేయమైంద్రం సార్పంచత్రిస్రః పూర్వాస్తునైఋతౌ । ఊనాదిత్రిత్రయంకుర్యాజ్జ్యేష్ఠపుత్రో వినశ్యతి । హస్తాచిత్రాచయామ్యంచ స్వాతీచశ్రవణా

శ్వయుక్ । మఘామైత్రంచ పౌష్ణంచవారుణం సౌమ్యమేవచ । ఏకాదశ్తై తేకథితాః ప్రశస్తాశ్రాద్ధకర్మణి । సప్తవింశ ద్దినాదూర్ధ్వం త్ర్యహాస్సు హ్యూనమాసికం । చత్వారింశద్దినాదూర్ధ్వం పంచాహాస్సు త్రిపక్షకం । తథాదశ సుషాణ్మాసం సప్తత్యధిశతాత్పరం । ఊర్ధ్వంపంచదశాహాస్సు చత్వారింశ చ్ఛతత్రయాత్ । ఊనాబ్దికం ప్రకుర్వీత మృతేహ్ని పునరాబ్దికం॥

—(*) అపకృష్టానాం పునః కరణం. (*)—

౨౧౭. విశ్వాదర్శే॥ శుభంకర్మ నకుర్వీత మాసికాన్యసమాప్యచ । సమాప్యాపి పునః కుర్యాత్పిత్రో స్సంవత్సరంతతః । మృతస్యత్పృత్తయె కుర్యాద్ద్విత్రిరా వృత్తిభేదతః । ద్విత్రిరావృత్తి దోషోత్రనాస్తి మాసికకర్మణి॥ శివస్వామిను తేతు॥ నమాసికశ్రాద్ధ విధౌతు కుర్యాన్నాందీముఖం సర్వసమాన మేతత్ । సమాప్యపితోర్స్తు పునశ్చకుర్యా త్సంవత్సరం మాసికకర్మచాంబు॥ ప్రాప్తేవ శ్యమాసికం కర్మచేష్టం కుర్యాత్పూర్వం శోభనేశోభనాద్దా । పశ్చాత్పిత్రో రేవ శేషాణి కుర్యాన్మాసె శ్రాద్ధాన్యబ్దపూర్తేర్న చాన్యే॥ మాసికాన్య సమాప్యైవనాందీ శ్రాద్ధంనకారయేత్ । సమాప్యాపి పునః పిత్రోరవశ్యం మాసికాన్యజేత్ । వ్రతసీమంత చౌలేషు వివాహేచ దశాధికే । అలభ్యయోగ యజ్ఞేషు ప్రాప్తేషు యదిసద్యతః। అపకృష్యతదాకుర్యా న్మాసికానిమృతేహని। మాసికాని పునఃకుర్యాత్పిత్రోరేవ విచక్షణః । ఊనానాంనాపకర్షస్స్యా త్పునరస్యాప కర్షణె । ఉత్కర్షశ్చాపిన భవేత్ప్రమాదాంత రితస్యతు । అవశిష్టేషు మాసేషుమాతాపిత్రోః పరస్యవా । వృద్ధిపూర్వదినె కుర్యాచ్ఛేష మప్యపకృష్యచ॥ తథాచస్మృతిః॥ కాలస్యనియమోనాస్తి రాజపీడాద్యుపప్లవె। శుభాగమె పిశ్రాద్ధాని కుర్యాత్సర్వాణ్యసంశయః। గణశః క్రియమాణానాం శ్రాద్ధేకుర్వీత పార్వణం॥ నదద్యాచ్చ బహూన్పిండాన్ త్రీన్పిండా నేవదాపయేత్ । నచశ్రాద్ధేషు పూర్ణేషు కీకసానాంచసంస్కృతౌ । ఊర్ధ్వందశాహాదుత్కృష్య పునర్దహ నమాచరేత్ । ఏకాదశాహమారభ్య యావద్ద్వాదశమాసికాన్ । కుర్యాచ్చషోడశ శ్రాద్ధంమాతురూర్ధ్వం పునః క్రియా॥

—(*) దర్శమృతాహ యోస్సన్నిపాతే. (*)—

౨౧౮. దర్శేక్షయెతు సంప్రాప్తేమాతుర్వాయ దివాపితుః। క్షయశ్రాద్ధంతుపూర్వంస్యా ద్దర్శశ్రాద్ధం తతఃపరం । త్రిపక్షాదిషు కాలేషునపి

ణ్డీకరణంయది । తత్రప్రశస్తనక్షత్రం పరిశోధ్యసమాచరేత్ । స్మృతిసారసముచ్చయే॥ అమాయాంతు క్షయాహేచ ప్రేతపక్షేతథైవచ । సపిణ్డీకరణం కుర్యాత్తిథివారం నశోధయేత్ ॥

—(*) సువాసినీ పూజా. (*)—

౨౧౯. సువాసిన్యాం మృతాయాంతు బ్రాహ్మణైస్సహ భోజయేత్ । సువాసినీం తతస్తస్యామమంత్రకమథార్చయేత్ । మాతాపుంగవసూత్రేణ మృతాయదిచ తద్దినే । ఉద్దిశ్యద్విజ పంక్త్యాతాం భోజయేత్సధవాం స్త్రియం॥ పృథక్పంక్త్యా పృథక్పాకేనతామపి భోజయేదితి కేషాంచిదాచారః॥ బ్రాహ్మణభోజనానన్తరం తామపితూష్ణీ మన్యపాకేన భోజయిత్వాతతః కర్త్రాదిర్భోజయేదితి కేషాంచిద్ద్రావిడానామాచారః॥ బ్రాహ్మణస్య స్త్రీసహపఙ్క్తిభోజన నిషేధాదితి । అత్రపూజాద్యాసు వాసిన్యుద్దేశ్యకశ్రాద్ధకర్మణి స్త్రీపఙ్క్తిదోషోనాస్తీతి కేషాంచిదాచారః । అథచ॥ యావజ్జీవతితద్భర్తా తావదేవసు వాసినీమభ్యర్చయేదితిమాధ్వాః। యథాచార మంత్రవ్యవస్థాజ్ఞేయా॥

—(*) లోష్టచయన కర్తవ్యతానిర్ణయః. (*)—

౨౨౦. అగ్నిచితోమృతస్య లోష్టచయన కర్తవ్యతానిర్ణయో లిఖ్యతే । తత్రచయనాంత మగ్నిచితఇతి నిత్యవత్కర్తవ్యతోక్తేః అగ్నిచితో మృతస్య నియమేన లోష్టచయనం కర్తవ్యం । అగ్నిచిచ్చ చతురశ్రాదిమహాగ్నిచితిం కృతవాన్ । కేచిత్ నాచికేత సావిత్రాద్యగ్నిచిదపీతి। కుతః అగ్నించిత్వా సౌత్రామణ్యాయజేతేత్యుభయత్రోప సంహారస్యసమానత్వాత్ । యద్వా కారకాగ్నిషు సౌత్రామణీమైత్రావరుణ్యోః వికల్పితత్వాచ్చయనే ఉపకల్పనేవ । పశుబన్ధే చీయమానస్యావికల్పః। సోమేతునిత్యఏవ॥ మహాగ్నిస్థానీయత్వాత్ । కేచిత్ సోమేపృథక్త్వేన చిన్వానస్య విభాషాలోష్ట చితిః । సమానేనచిన్వతోనిత్యైవేతి । అన్యేతుఅగ్నిచితఇత్యవిశేషోక్తే స్సర్వత్ర లోష్టచితిం కుర్వంతి । ననుచాత ఊర్ధ్వంశ్మశానంకర్తుమా ద్రియతేతి పునర్దహనేకృతే లోష్టచిదగ్నిచితోపి ప్రతిషిధ్యతే। తత్కథమగ్నిచితో నియమేన లోష్టచయన కర్తవ్యతోక్తిః॥ నైవం । అస్యసూత్రస్య వికల్పాభిప్రాయేణ ప్రవృత్తత్వాత్॥ అథయది పునర్దహ్యం తస్మిన్నితి సూత్రవ్యాఖ్యానుసారాత్ కపర్దిభాష్యే వికల్పపరతయైవతస్య వ్యాఖ్యాతత్వాత్ । తథాహి । అథయది పునర్దహ్యంత

స్స్యాదితిపునర్దహనం కుర్యాత్స్యాదితి పాక్షికమిత్యుపదేశ ఇత్యాది । తథా అస్థ్నాం త్త్వమధిజాతోఽసీ త్యంత ఏతదంత మిత్యర్థః । ఇష్టకాచయన మకుర్వన్న ధారయతి నచాత ఊర్ధ్వమితి । ఏవంక్రియమాణే లోష్టచిదగ్ని చిత్రోఽపి ప్రతిసిధ్యతే । శ్మశానం కర్తుం శ్మశానక్రియాం లోష్టచయన రూపాం కర్తుంనాద్రియతేతి । అత్ర భాష్యే ఏవంక్రియమాణా ఇతి । అస్థిహోమపక్షమాశ్రిత్య క్రియమాణా ఇత్యర్థః ఏవంచ అస్థిహోమకరణపక్షే అగ్నిచిత్రో లోష్టచయనం కర్తవ్యం । తదభావపక్షే లోష్ట చయనం తస్యావశ్యం కర్తవ్యం । చయనాంతమగ్ని చిత ఇతి వచనాత్ । తథాఽపి యథావిహితైవ నాహితాగ్నేః పాత్రే చయనేష్టకానర్ఘ మిత్యత్ర చయనాంత మగ్నిచిత ఇతివక్ష్యమాణం లోష్టచితిమగ్నిచితోఽప్యతస్య నిత్యవత్కర్తవ్యతామభిసంధాయాచార్యేణ పాత్రచయనేన సహ లోష్టచయనస్యాపి ప్రతిషేధః కృతః । అతో లోష్ట చయనం కర్తవ్యమేవేతి దీపికాకారేణాప్యుక్తం । భాష్యేపి అర్థాకేషాం శాఖినామిత్యస్థి కుంభనిధానాంతం శ్మశానే కార్యం । అనాహితాగ్నిస్త్రియాశ్చ ఆహితాగ్నిస్సోమయాజినోఽనారబ్ధ హవిర్యజ్ఞ యాజిన ఇత్యుక్తం । ఉక్తైనివపనే పునర్దహనే నక్ష్య మాణం లోష్టచయనంచ బహ్వృచాశ్ఛందోగావాయె స్వసూత్రమాశ్రిత్య అగ్న్యాధానాది కృతవంతః తేషామప్యేతదంతం కర్తవ్యమితి । నతు స్వకల్పానుక్త మిత్యకర్తవ్యత్వమపి । చయనాంతాసామర్థ్యస్యభావాత్ । అనుగ్రాహ్యేనవ శ్రాద్ధం పథి పిండాస్థిహోమామనం । దాహో హీనపునశ్చైవ న్యజ్ఞయె ఆశ్వలాయనఇతి వచనే అస్థిహోమామరూపస్య పునర్దహనస్య నిషిద్ధత్వాత్ ధర్మశాస్త్రైర్గంగాంభస్యస్థినిక్షేప ఇతి అస్థ్నాం ప్రతిపత్త్యంతర విధానాచ్చ కథమే తదంతం కర్తవ్యమితి చేత్ । న । ఉక్తవచనస్య ఆశ్వలాయన విషయత్వేన గంగాంభః ప్రక్షేపస్యచాగ్నిచిద్విషయత్వేనతదితర బహ్వృచానాం పునర్దహనానుష్ఠానే విరోధాభావాత్ । ఆశ్వలాయనస్యాప్యుక్తవచనేన అథయది పునర్దహేత్ తస్స్యాదితి వికల్ప వచనేన పునర్దహనాభావపక్షేఽప్యస్థ్యాని నివపనస్యచాభావేపి లోష్ట చయన కర్తవ్యతాయాం విరోధాభావాత్ । చయనే అస్థ్నాం ప్రతిపత్తివిధానాత్ । చయనాంతమగ్నిచిత ఇతి సాధారణ వచనాచ్ఛ్రుతస్యాపి లోష్టచయనం కర్తవ్యమేవ । కింతు పునర్దహనేన చయనస్య వికల్పః ప్రతిపాదితః ॥ కృతినివపనవికల్పే ॥ సకృతిః । కృష్ణమృత్తికామానినవేత్ । దహనదేశే శర్కరాభిర్వాస్థండిలం కుర్యాత్ । సముద్ధ్యావాదిత్యస్తపతీత్యాది అభితాపాభివా

[illegible] నాభిభవతి । [illegible] సం ॥ [illegible] పూర్వ [illegible] వ్యాఖ్యానం । సమ్మృత [illegible] కమహీయత ఇతి [illegible] తథా [illegible] సర్వ [illegible] । ఏవం [illegible] । ఏవమేవ [illegible] ప్రాయానుష్ఠ [illegible] । [illegible] । యథా । [illegible] ఇత్యాది [illegible] స్మృతి [illegible] విజ్ఞాయతే ।

—(*) ప్రయోగః (*)—

౨౧౧. [illegible] ప్రయోగ [illegible] । [illegible] । [illegible] కుర్యాత్ । [illegible] తదనుపపన్నం । [illegible] ప్రతిగ్రహాదౌ [illegible] । [illegible] ఇత్యాది [illegible] ప్రభృతి [illegible] కుర్యాత్ । [illegible] అర్ధమాసస్య కాలః । [illegible] విజ్ఞాతే [illegible] సర్వేషు కాలేషు కేచి

ద్వ్యహాభ్యామిత్యాద్య ప్రజ్ఞాతస్యైవేతి ఏతస్మిన్ పక్షే సంవత్సరాదూర్ధ్వ
మపిలభ్యతే । చయనసమయోఽభ్యాద్యనూవాన్యాకాలస్య సంవత్సరాదూ
ర్ధ్వమపిసంభవాత్ । దిష్టగమనం దశమమహరిత్యస్మిన్న క్షేత్రయోదశే
హనిచితిశ్చేత్ పూర్వస్మిన్నేకవ్యవహితేహన్యేకాదశాహే సంకల్పః । పం
చదశేహని చితిశ్చేత్త్రయోదశేహనిసంకల్పః । సప్తదశేహ నిచితిశ్చే
త్పంచదశేహని సంకల్పఇత్యాది । ద్వాదశ్యా ఊర్ధ్వదినందిష్ట గమనమి
త్యస్మిన్పక్షే షోడశేహనిచితిశ్చే చతుర్దశే హనిసంకల్పః । అష్టాదశేహ
నిచితిశ్చేత్ షోడశేహనిసంకల్పః వింశేహనిచితిశ్చేదష్టా దశేహనిసంకల్ప
ఇత్యాది । యదిధూననంక్రియతే తదాతదనుసారేణచయదినోత్కర్షః ।
ఏవంసర్వేషు చయనకాలేషు ద్రష్టవ్యం॥ అత్రధూననాభావ పక్షమాశ్రి
త్య ప్రయోగఉచ్యతే॥ దిష్టగమనం దశమమహరిత్యస్మిన్ పక్షేత్రయోద
శాహేపంచదశాహేసప్తదశాహేవాహని ప్రాతఃకాలేధ్వర్యుః శుద్ధాత్మా
శ్మశానాయతనం ప్రాప్యపాదౌప్రక్షాళ్యాచమ్యప్రాణానాయమ్యదేశకా
లౌసంకీర్త్యప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్య శర్మణోగ్నిచితో మృతస్య మరణ
దినాదారభ్య త్రయోదశే హనిపంచదశే హనిసప్తదశే హనివాలోష్టచయ
నంకరిష్యఇతిసంకల్పః॥ అథవాద్వాదశ్యాఊర్ధ్వదినం దిష్టగమనమిత్యస్మిన్
పక్షేచతుర్దశాహే షోడశాష్టాదశాహేవా ప్రాతఃకాలే ధ్వర్యుః । ప్రా
ణానాయమ్యదేశకాలౌ సంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్యశర్మణోగ్నిచి
తో మృతస్య మరణదినాదారభ్య షోడశేహనిఅష్టాదశేహ నివాలోష్టచితిం
కరిష్యఇతిసంకల్పః ॥ అపఉపస్పృశ్యపురస్తాదే వశ్మశానాయతనాత్ స
ర్వౌషధైరద్గంతీతి పాఠాః పృశ్నిపర్ణికాఇత్యాది । అన్యాశ్చ క్షీరిణోవృ
క్షౌ అనూత్థేయా అపఉపస్పృశ్యఅథాభిరయుజో యుజోవా అభ్రిశ్శంకూన్
తూష్ణీమాదాయదహనదేశస్యోత్తరతో లోష్టా నవరుధ్యఖాత్వా స్థండి
లార్థానిష్టకార్థాంశ్చ స్థండిలార్థమధఃలక్షం ప్రాదేశ ప్రభృతిషూర్ధ్వప్రమా
ణేషుయావన్మృదా పూర్యతేతదర్థమిష్టకార్థంచ పర్యాప్తాంమృదందహన
దేశస్య దక్షిణతో దధ్యాత్ । షడ్గవకర్షణపక్షే క్షుట్ఛతాని ద్వాదశ గవ
పక్షేత్వాదశశతాని చతుర్వింశతి గవపక్షేచతుర్వింశతి శతాసితాసాం కర
ణానివిభజ్యంతే ॥ చయనస్థలం పంచ పంచక్రమ మితం ప్రక్రమోద్విపద
స్త్రిపదో వాపదం ద్వాదశాంగుళం ॥ తత్రద్విపదపక్షే పంచప్రక్రమసవిం
శోత్తరశతాంగుళయః ౧౨౦॥ తస్యచతుర్వింశో భాగః త్రిపాదం ప్రక్రమం

పంచాంగులం కరణమిష్టకానాం పాదేష్టకానాం సార్ధద్వ్యంగులం । త్రిప
దపక్షే అశీత్యుత్తర శతాంగులయః । గారంతస్య చతుర్వింశో భాగః
అష్టావష్టమాంగులంకరణా పాదేష్టకానాంతు పాదోనచతురంగులంకర
ణా ఇష్టకాః పంచషానిషష్టి రష్టౌచ అష్టౌ విభజ్యద్వాత్రింశత్పాదేష్టకాః
ఏవంసప్తవపక్షే షట్ఛతాని ద్వాదశ నవపక్షేతుపంచ । ప్రక్రమస్యత్రిం
శోభాగః చతురంగులం కరణమిష్టకానాంపాదేష్టకానాంద్వ్యంగులం త్రిప
దపక్షేషడంగులం కరణమిష్టకానాం । పాదేష్టకానాంత్ర్యంగులం । సం
ఖ్యాచేష్టకానాం త్రయస్త్రింశోత్తర త్రిశతాధికసహస్రం సప్తషష్ట్యుత్త
రద్విశతం విభజ్యషట్ షష్ట్యుత్తర సహస్రంపాదేష్టకాః ఏకార్ధేష్ట
కా ఏవచతుర్వింశతిశతాని భవంతిఏనమిష్టకాః పాదేష్టకాశ్చకార్యాః ।
ఊర్ధ్వప్రమాణమిష్టకానాం జానోః పంచమోంశకారయేత్ । ఊర్ధ్వప్రమాణ
స్యానియమోవాఆకూంభవంతీతి విజ్ఞాయతే । ఆనూంఅపక్వాః । తతో
పరాహ్ణోదహనదేశం శ్మశానాయతనంవిమిమితేఖాదిరేణదండేన బాదరే
ణవాద్వాదశాంగులద్విపదప్ర క్రమేణవాదంశేనసర్వాః పంచపంచప్రక్ర
మాప్రసవ్యందక్షిణాపవర్గం నీత్వాగ్న్యాదికోణేషు శంకూన్నిహత్యత్రి
వృత్తామాంజ్యబాల్బజ్యవారజ్యాప్రసవ్యా వృత్తయాఅధ్వర్యుః పర్యటక్
ప్రసవ్యాత్రిఃపర్యాకనోతి అగ్నేయశంకునా ఉపక్రమస్తత్రైవచ సమాప్తిః
తతఃఅయుగ్భిరుదకుంభైస్తందేశం సమ్యగవోక్షేత్ । యథాతత్రత్యాజం
తవస్సర్వే జలస్పర్శాన్నిష్క్రామంతి తథాజలం నినయేత్ । అన్యథాదో
షశ్రవణాత్ యత్నేనజలసేకఃకర్తవ్యః । ఖాత్వాపూర్వాంసంశోధ్య జం
తవోయత్నేననిస్సరణీయాః । అథవాపిధానకోశసంభారాన్నిధాయపలా
శశాఖాముదుంబరశాఖాత్రయం ఉదపాత్రంచవ్రీహి ప్రియంగుయవమా
షతిలా అణవోగోధూమాః సప్తగ్రామ్యాఓషధయః । శ్యామాకజర్తిల
గవీధుకవేణుగ్గార్ముతనీవారమర్కట కాస్సప్తారణ్యాః । శర్కరాశ్చతిల
మిశ్రధానాఃశరావాః । అభివాన్యాయాః పయఃసక్తవఃపుంథన దండాః
వారణమయః ఆనుపాత్రమపక్వంమృణ్మయపాత్రం సమూలదర్భాః పలాశ
మయాః పరిధయశ్చత్వారః । కృష్ణేక్షుపుష్పాణిపురాణసర్పిః పురాణవ
స్త్రంపంచాపూపాః పంచస్థాల్యాః తండులాశ్చద్వ్యార్థాఅభిఘారణార్థానిపంచ
ఘృతశ్రితక్షీరదధిమధూని సతిలాశ్చధానాః సవ్యధృతిరజ్జునవృక్షః । కృష్ణ
శాక ప్రియంగుస్తంబందూర్వాస్తంబకాశస్తంబందర్భస్తం బంవారణ

శాఖాం వా మిరాశాఖా యవా శ్చేతిసంభారాః । ఏతత్ప్రథమేహాని కర్మ॥ త
తో ద్వితీయే హని మాంసాదిమిశ్రౌదనేన కేవలోదనేనవా బ్రాహ్మణాన్భో
జయేత్ ॥ మాంసోదనసంకటావర్జ్య॥ నమ్యగ్గ్రామాత్ శ్మశానాయతన గతం
శవదాహావహ్నిం లౌకికారణ్యోరయంతఇతి సమారోప్య ప్రత్యక్షేణవా భాం
డాదిషు, తేనాగ్నినా సహ గ్రామం ప్రవిశంతి । తతోర్ధరాత్రేతస్మిన్నాసీతే
వాగ్నౌ కోశే నిహితాసుపాచసుస్థాలీషుతత్ర నిహితైరేవతండులైః॥ తూష్ణీ
మేవ నవనీతాజ్యే పంచచరూన్ శ్రపయతి । కేచిన్న్యాయవిదో ప్రధానత్వా
ద్గోమయం శర్వాద్యైః సర్వాత్మత్వా ల్లౌకికస్యాగ్నేః ప్రాప్తిర్యుక్తేతి । లౌకి
కాగ్నౌ ... పంచచరూన్ శ్రపయతితస్మిన్ పక్షేన ధారణం శవదాహవహ్నేః॥
సంస్థాప్య సంధూర్ధ్వమస్థ్నాం శ్రితాంశ్చరూనుద్వాస్య కోశనిహితైఘృ
తేనప్రతి ... యసాక్షిరేణ దధ్నా మధునా క్రమేణాభిఘార్య అపూపైఃపంచ
భిరపి ... యఏకద్విత్రాది క్రమేణత్రజ్ఞాతాన్ కృత్వాస్థాలీస్థానే కోశేనిద
ధాతి । తతోర్ధరాత్రాదూర్ధ్వం యుగసహితంసీరంనరం బలీవర్దాంశ్చష
ట్ ... చతుర్వింశతి ర్వాసంభారవర్గముచకుంభం అస్థికుంభంచేతి పరి
గృహీత్వా ... పురస్సరం సహామాత్యైరయుగ్మాస్సర్గత్య గ్రామశ్మశాన
యోరాన ... చయనస్థలసమీపఏవపూర్వస్మిన్ భాగేతమగ్నింశుచౌదేశేని
ధాయ ... జ్వాలయేదాప్రభాతాత్ । ఏతస్మిన్నగ్నిమింధానిఆస్తే॥ఏతద్ద్వితీయేహాని
కర్మ । ... తృతీయేహని ప్రభాతే అగ్నిముపేత్యహారిణ్యా పలాశశాఖశ
యా ... మీశాఖయావా । అపేతవీతవిచ సర్పతాతోయేత్ర స్థపురాణా
యేచనూతనాః । అహోరాత్రాభిరద్భి రక్తుభిర్వ్యక్తం యమోదదాత్వవసా
నమస్మై ॥ ఇతిశ్మశానాయతనం సంమార్ష్టి । దక్షిణతశ్శాఖా ముద
సితాన్ ... ఉపస్పృశ్య । ఉద్ధత్యాప ఉపస్పృశ్యావోక్ష్యహిరణ్య శకలంనిధా
య । సవితే తాని శరీరాణిపృథివ్యై మాతురుపస్థ ఆదధే । తేభిర్యుజ్యం
తామఘ్న్యయాః । ఇతిసీరంయునక్తి॥ శునంవాహాశ్శునం నారాశ్శునం కృ
షతులాంగలం । శునంవర త్రాబధ్య తాగ్ం శునమష్ట్రామదింగమ ।
శునాసీరా శునమస్మాసుదత్తం । శునాసీరా మిమాంవాచం యద్దివిచక్ర
థుఃపయః । తేనెమాముపసించతం । ఇతిద్వాభ్యా మృగ్భ్యాంషట్ సీ
రాణి ... కృషతి । అనివర్తయన్ ప్రసవ్యమాగ్నే యకోణమారభ్య త
త్రైవచ సమాప్తిః॥ ఉద్యమ్యలాంగలం । సీతేవందామహే త్వార్వాచీ
సుభగేభవ । యథానస్సుభగా అసియథానస్సు ఫలాఅసి । ఇతిసీతాం

ప్రత్యవేక్షతే । ఏవమంతరతోఽంతరతఃకృషతి । యావత్ షట్సీతాభవం తికర్షణ మన్త్రస్యావృత్తిః । ప్రత్యవేక్షణమంత్రస్య వాయావత్ తథాచ ప్రత్యవేక్షణమంత్రస్యావృత్తిః । కర్షణస్యవాయావత్ । అథవాఆదావే వకర్షణమంత్రాఃఅంతరఏవసీతా వేక్షణమంత్రః । సవితైతానిశరీరాణిపృథివ్యై మాతురుపస్థఆదధే । తేభిరదితేశంభవఇతి సీతయోర్మధ్యే అకృష్ట దేశేఅస్థి కుంభంనిధాయ । విముచ్యధ్వమఘ్నియా దేవయానాఅతారిష్మ తమసస్పారమస్య । జ్యోతిరాపామసువరగన్మ । ఇతిబలీవర్దాన్విముంచతి బహువచనాత్సకృన్మంత్రః । తాందక్షిణతఃప్రాంచో వోత్సృజ్యఅధ్వర్య వేదదాతి ॥ అధ్వర్యోబలీవర్దాంస్తేదదామి । తానధ్వర్యూరుద్రాయ గా మితిప్రతిగృహ్ణాతి ప్రవాతానాంతిపతయంతి విశ్వతఉదోషధీర్జిహా తేశీర్ష తేనువః । ఇరావిశ్వస్మైభువనాయ జాయతేయఃపృథివీగ్ం శేతసానతి । ఉదపాత్రేణోదుంబరశాఖయాసహహాస్తేన అగ్న్యాయతనమాగ్నేయకోణ మారభ్య ప్రసవ్యంసకృదవోక్షతి । తత్రైవసమాప్తిః । చతుర్దశౌషధీస్స ర్వాఃపాత్ర్యాం సంసృజ్యసకృదేవోత్తరయా । యథాయమాయహర్మశ్మ మనపస్వంచమానవాః । ఏవంవపామిహర్మశ్మం యథాసామజీవలోకేభూ రయః । చయనదేశేవపతి । సప్తగ్రామ్యాఃకృష్టేన సప్తారణ్యాఅకృష్ట య ఇతిమహాగ్నిచయనవదత్ర నియమోనాస్తి । సర్వౌషధీస్స్వయంజ్యోతి వచనాత్ । చితస్థపరిచితఊర్ధ్వాతిః శ్రయధ్వంపితరోదేవతా । ప్రజాపతి స్త్వాసాదయతుతయాదేవతయాంగిరస్వద్ధ్రువాసీద । ఇతిమహాన్న చయన వదపరిమితాభిశ్శర్కరాభిః పరిశ్రిత్యతిస్రస్తిస్రస్సంహితాః । సుంత్రావృ త్తిర్వాక్యః । బహువచనాంతత్వాన్మంత్రస్యసకృన్మంత్రఇత్యుపదేశః । త్రినప్తాభిఃతిలభ్యతే । ఆప్యాయస్వసమేతుతేవిశ్వతస్సోమవృష్ణియం । భవావాజస్యసంగధే । ఇతిసికతావ్యూహతి । సంతేపయాగ్ంసి పీతిరాజ న్యస్య । ఆసామసోమఇతివైశ్యస్య । చయనక్షేత్రాన్నిర్గతాః లోష్టాః మహాగ్నివత్ । యేఅంతర్ద్విధాద్యహిద్విధామాపన్న ఇతివత్ కృత్వాప్రతి మంత్రంప్రతిదిశమనవీక్షమాణఃప్రతిసమస్యతి, మంత్రైరత్రనేత్రేనిమీల్య। చయనక్షేత్రాత్ కర్షణాన్నిర్గతా ఏవవిధృతిలోష్టాః । ఉత్తేతభ్నోమిపృ థివీంతత్వత్పరీమంలోకం నిదధన్మోఅహాగ్ంరిషం । ఏతాగ్ంస్థూణాంపిత రోధారయంతుతేత్రాయమస్సాదనాతేమినోతు । ఇతిపురస్తాత్ । ఉప సర్పమాతరం భూమిమేతామురువ్యచసం పృథివీగ్ంసుశేవాం । ఊర్ణా

మృదాయుఃతిర్యక్షిణావర్త్యేషాత్వా పాతునిఋఋత్యాఉపస్థే । వృత్తర
తః । ఏకంలోష్టమనసిచ్య । ఉచ్ఛ్వంచస్వపృథివీమావిబాధథా సూపా
యనాస్మై భవసూపవంచనా । మాతాపుత్రంయథాసినాభ్యేనం భూమి
వృణువశ్చాత్ । ఉచ్ఛ్వంచమానాపృథివీసుతిష్ఠతి సహస్రంమితఉపహిశ్ర
యంతాం । తెగృహాసోమధుశ్చుతోవిశ్వాహా స్మైశరణాస్సంత్వత్ర ।
దక్షిణతః॥ ఇహాసర్వ్యోష్యస్యాధానం । ఏతేదానాహరిణీరర్జునీ స్సంతుధే
నవః । తిలవత్సాఊర్జమస్మైదుహానా విశ్వాహాస్మైసంత్వన పస్ఫురంతి
తిలాః । యాః సుక్షిప్యం తేతాభి స్తిల మిశ్రాభిర్ధానాభిస్త్రిః ప్రసవ్యంపరికి
రతి । ఆగ్నేయకోణఉపక్రమ్యాపవర్గా । అభివాన్యాయాః పయసిక్షిప్తే
ఆర్ధశరావపరిమాణెనస్తూ నోప్యపురాషకాష్ఠ మంథనదండేన మాంజార్య
జ్యేత్రిః ప్రసవ్యమన్వారభ్యోపమంథతిలౌకికోపాయేన । కృత్స్నంమథిత
మామపాత్రస్థం కృత్వాపాత్రేణ సహదక్షిణతశ్ఛిత్యాయతన ఏవోపద
ధాతి । ఏషా తెయమసాదనె స్వధానిధీయ తెగృహే । అక్షితిర్నామ తె
యజ్ఞ శేర్మన్నితిమృతస్య నామగ్రహణెనోపదధాతి । ఇదంపితృభ్యః ప్రభ
రెమబర్హిర్దెవెభ్యోజీవంత ఉత్తరంభరెమ । తత్వమారోహాయయజ్ఞశర్మన్
మేధ్యోభవంయమెవత్వంయమ్యా సంవిదానః । సమూలాన్ దర్భాన్ ద
క్షిణాగ్రాన్ దక్షిణాపవర్గమాయతన స్యమధ్యే స్తృణాతినిబిడాన్ । సంబు
ధ్యామృతస్య నామగ్రహణం । సూత్వావృక్షెసంబాధేథాంమామాతా
పృథివీమహీం । పితౄన్ స్యాత్ర గచ్ఛాస్యేథా సంయమరాజ్యే । ద్వివ
చనాత్సకృన్మంత్రముక్త్వా దర్భాణాంపురస్తాత్పశ్చాచ్చ పాలాశౌపరిధిద
క్షిణాగ్రౌ హస్తద్వయెన యుగపత్పరిదధాతి । ఏవముత్తరయా । సూ
త్వావృక్షెసంబాధేథాం మామాతాపృథివీమహీ । వైవస్వతగంహిగ
చ్ఛాసియమరాజ్యేవిరాజసి । దక్షిణతశ్చోత్తరతశ్చప్రాగగ్రౌపరిధీపరిదధా
తి। అగ్న్యాయతనస్యచతృషుదిక్షువర్తయఇతికేచిత్ । సమూలదర్భైపరి
నఖేజోకాన్నిదధాతి। సళం ప్లవమారోహైతంనశ్లేనపథోన్విహి। సత్వంనశ్ల
వోభద్రిత్వాసంతార ప్రతగోత్తర । ఇతికృష్ణేషుపుష్పాణి దక్షిణాగ్రాణి
నిదధాతి । వ్యాఘ్రణైవసర్పిషాఆస్థీని స్వక్తాన్యక్త్వా । దర్భాణాముత్తరత
ఉపవిశ్యనాగ్నేతో స్వపితృమాణోదర్భే ష్వస్థీనినివపతి । సవితేతానిశరీ
రాణి పృథివ్యైమాతురుపస్థఆదధే । తెభ్యఃపృథివీశంభవ । ఇతిదర్భే
ష్వస్థీనినివపతి । తాసయఃథాలింగమంగాని సన్నిధాయ పురుషాకృతింకృ

[illegible]

— (*) [illegible] (*) —

[illegible]

[illegible] పితరో దేవతా... [illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] దేవతా । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] పితరో దేవతా । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]... పితరో దేవతా
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ।
[illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible] ।

నమూలమాహృత్య పురస్తాదుపదధాతి । కేచిత్తద్ధునఇతివృక్షః కృష్ణశూక
ప్రియంగు స్తంబః । పురస్తాదుపదధాతి । దూర్వాణాగ్ స్తంబమాహార్షై
త్వాం ప్రియపత మాంమమ । ఇమాందిశం మనుష్యాణాం భూయిష్ఠాయుని
రోహతు॥ దూర్వా స్తంబముత్తరతః॥ కాశానాగ్ స్తంబ మాహారంతః సా
మపహాత్యై । యపత సైవ్యైనదిశః పరాభవన్నఘాయవో యథాతేన
భవాన్నసః । కాశ స్తంబంపశ్చాత్ । దర్భాణాగ్ స్తంబ మాహారమిత్వా
ణామోషధంప్రియాం । అస్యాస్సైవ మూలంజివా దనుకాండ మఘోఫలం ।
దర్భ స్తంబం దక్షిణతః । అవశిష్టమగ్నింలోకంపృణాభిః ప్రచ్ఛాదయతి ॥
లోకంపృణ ఛిద్రంపృణాథో సీదశివాత్వం । ఇంద్రాగ్నీత్వా బృహస్పతి
రస్మిన్యోనా వసీదన్ । తయాదేవతయాం గిరస్వద్ధ్రువాసీద । ఇత్యవశిష్టా
ఇష్టకా ఉపదధాతి । ఉక్తమిష్టకా సంఖ్యాపరిమాణం । సర్వమగ్నిం చ
తుర్వింశాభిః ప్రచ్ఛాద యిత్వా । పాదేష్టకాభి స్సంఖ్యాం పూరయేత్ ।
ఉత్తరయా । తా అస్య సూదదో హసస్సోమగ్ శ్రీణంతి పృశ్నయః ।
జన్మన్దేవానాం విశ స్త్రిష్వారోచనే దివః । ఇతిద్వ్యంగుళా త్ర్యంగుళా
ద్యచ్ఛేదానుసారేణ పరిమాణేన పూరయేత్ । శ్మశానచిత ఊర్ధ్వప్రమాణం
ద్వ్యంగుళం త్ర్యంగుళం చతురశ్రం ప్రాదేశో వితస్తిర్జాను దఘ్నమూరుద
ఘ్నం వాస్ఫిగ్దఘ్నంవా అస్థికుంభప్రదేశః । స్ఫిక్కటీ ప్రదేశః । ఏతేషా
మన్యతమ పరిమాణం యథాభవతి తథాపూర్వ హృతయా మృదాపూర
యేత్ । స్ఫిగ్దఘ్నంవే షోత్తమమాత్రాశ్మశాన స్యోత్తమాంమాత్రాం
నాధ్యాప్నుయాత్ । అథవాయావత్పురస్తాత్తావతోనంతరం పశ్చాదితి
యావదుచ్ఛ్రితం పురస్తాదగ్నేః । తతోనంతరం పశ్చాదితియావత్ । ఉ
చ్ఛ్రితం పురస్తాదగ్నే స్తతోనంతర మవరోహః । క్రమేణయ త్పరిమాణ
ముచ్యతే తత్పశ్చాదూర్ధ్వ పరిమాణంభవతి । యదాస్ఫిగ్దఘ్నం పూర్వ
తస్తదా ఊరుదఘ్నం పశ్చాత్ । యదా ఊరుదఘ్నం పూర్వతః తదాజా
నుదఘ్నం పశ్చాత్ । యదాజానుదఘ్నం పూర్వతఃతదావితస్తిః పశ్చాది
త్యాద్యేవంసర్వత్ర యదిద్వ్యంగుళం పురస్తాదేకాం గుళంపశ్చాత్ । సం
భవతి । అపివాద్వ్యంగుళం పురస్తాత్సమం భూమిం పశ్చాదిత్యే కేమ
న్యంతే । ఏతేనైవపరిమాణేనతతః । శంవాతశ్శగం హితేఘృణి శ్శము
తేసంత్వోషధీః । కల్పంతాం తేదిశస్సర్వాః । ఇత్యుదపాత్రేణో దుంబ
రశాఖయాసహ హస్తేనచితిమవోక్షతి । హృన్మఆసన్నితి ప్రత్యవరోహణం

జపిత్వావరోహ్య ఇదమేవమేతో౽పరామూర్తి మారామకాంచన । తథా తపశ్చోభ్యాం కృతంమిత్రేణవరుణేనచ । చితయూపమగ్నిముపతిష్ఠతే । వరుణోవా రయాదిదందే వో౽నస్పతిః । ఆర్తైనిఋర్తైర్ద్వేషా వనస్పతిః । ఇతివారుణశాఖాంపురస్తాన్నిదధాతి । విధృతిరసివిధారయా స్మదఘాద్వేషాగ్ంసీతివిధృతిలోష్టముత్తరతః । శష్పమపనమస్యతి । శమీశమయాస్మదఘాద్వేషాగ్ంసీతిశమీశాఖాంపశ్చాన్నిదధాతి యవయువయాస్మదఘాద్వేషాగ్ంసి । యవాందక్షిణతో నిదధాతి । అథైనముపతిష్ఠతే । చితియూపమగ్నిం । పృథివీంగచ్ఛ । అంతరిక్షంగచ్ఛ । దిశోగచ్ఛ । దివంగచ్ఛ । అంతరిక్షంగచ్ఛ । పృథివీంగచ్ఛాపోవాగచ్ఛయదితత్ర తేహితమోషధీషు ప్రతితిష్ఠాంశరీరైః । ఇత్యేతైర్మంత్రైరితిభాష్యకారః । పృథివీంగచ్ఛేత్యాది ప్రతితిష్ఠాశరీరైరిత్యంత మేకోమంత్రఇతికేచిత్ । జఘనేనచిత్యగ్నిం ప్రత్యగపవర్గ ముదగాయతా స్తిస్రః కర్షూః శిఖాత్వాతాసు అశ్మభిస్సికతాభిశ్చోపకీర్యాఆయుగ్భి రుదకుంభైరపః పరిప్లావ్యతా సుజ్ఞాతయస్సంగాహంతే। అశ్మన్వతీరేవతీరిత్యృచా । జఘనేనకర్షూః పలాశశాఖే శమీశాఖేవాదక్షిణోత్తరేతోరణవన్నిఖాయతయోరగ్రే దర్భమయేనపల్వేన ఆధ్యాయద్రైదేవస్యసవితురిత్యృచాతయోర్మధ్యేనసర్వేగచ్ఛంతి । అధ్వర్యుఃపశ్చాద్గత్వా యూరాప్తాదితిశాఖేవ్యుదస్యతి ॥ అపఉపస్పృశేత్ । సర్వేజ్ఞాతయోఽధ్వర్యుసహితాః యజ్ఞోపవీతినఉద్వయంతమసస్పరీత్యాదిత్య ముత్థాయానడుహమాశ్చిత్యగ్ని ముపోవగాహంతే । ధాతాపునాతు సవితాపునాత్వితిమృదామ్నాతి త్యాకాశ అగ్నిచితః పత్న్యైఅన్యేవంస్యామిత్యావిశేషాత్ । తతఉత్తమమపవాహ్రద వ్రత్యాగ ఇతి । కర్మసమృద్ధ్యర్థ మృద్ధ్యర్థంచ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యోదక్షిణాం యథాశక్తిదత్వా పుణ్యాహం వాచయేత్ ॥ ఇతిలోష్టచయనం॥

—(*) అథాగ్నివిచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే. (*)—

౨౧౩. విశ్వాదర్శే॥ కృచ్ఛ్రోఽమాసద్వయేతుత్యాతి జహుతవహంతచ్ఛతుష్షష్టికృచ్ఛ్రస్తత్షష్ట్యాత్పరాకస్తతఉపరిపయోమాసమబ్దాత్రిమాసం। ఆలస్యోతత్ప్రోమా చేత్వే నునియమశతంప్రాక్త్రిరాత్రాత్పరం చేత్కర్యాదేవోపవాసంత్రిదినముపవసేద్వింశతేరూర్ధ్వమహ్నాం॥ షష్టేరూర్ధ్వంతుకృచ్ఛ్రంశరదఉపరిచ దూహమాలస్యతోగ్నింత్యక్త్వా ద్వాదశాహాస్త్రిదినముపవసే ద్వాదశాహాంతుమాసే । మాసంత్వబ్దేథచాంద్రంత దపిభవతి

సోమాయనం చాబ్దయుగ్మే స్యాదూర్ధ్వం త్వబ్దకృచ్ఛ్రకః । స్తతఉపాంశుసిగాం చ దద్యాద్ద్విజాయ ॥ వ్యాఖ్యా ॥ నాస్తిక్యాద్యగ్నిహోత్రాగ్ని త్యాగసమా సద్వయ పర్యంతం కృచ్ఛ్రః । మాసచతుష్టయే ప్రాకృచ్ఛ్రః । షాణ్మాస పర్యంతం పరాకః । తదూర్ధ్వ మబ్దపర్యంతం చాంద్రాయణం । పయోవ్రతం వా । అబ్దపూర్తౌ మాసమేకం ప్రతిదినం కార్య మిత్యేతన్నాస్తిక్యే । ప్రమాదాదగ్నిత్యాగే । త్రిరాత్రాత్ప్రాక్ ప్రాణాయామశతం । ఊర్ధ్వం చేద్ద్వాదశదినపర్యంత మేకదినముపవాసం స్యాత్ । ఊర్ధ్వం మాసద్వయపర్యంతం త్రిదినముపవసేత్ । తదూర్ధ్వమబ్దపర్యంతం ప్రాజాపత్యం । తదూర్ధ్వం యథా నాస్తిక్యోక్తమాసాదిప్రాయశ్చిత్తం మాసాదే । ఆలస్యేనాగ్ని త్యాగే తు ద్వాదశాహపర్యంతం । ఏకదినముపవసేత్ । ఊర్ధ్వం మాసపర్యంతం ద్వాదశాహముపవాసః । మాసషట్కాదూర్ధ్వమబ్దపర్యంతం । మాస మేకముపవాసః । పయోభక్షణం వా । అబ్దాదూర్ధ్వం ద్వివర్ష పర్యంతం చాంద్రాయణం । తదూర్ధ్వం త్రివర్షపర్యంతం చాంద్రాయణం సోమాయనం చ । తదూర్ధ్వమబ్దకృచ్ఛ్రః । ధేనోర్గోదానం చేతి ॥ కివ్వాయ స్యార్థః ॥ తథా చ వత్క్రతౌ ॥ కృచ్ఛ్రోర్ధమాసయో స్తు స్యాత్ త్రైమాసే త్రిపాంత్యం తు వత్సరే ॥ అనాహితాగ్ని తేనాగ్ని ప్రాయశ్చిత్త మిదం స్మృతం । ఆకాలే గతే చ న్యాసి స్తినా స్తకస్యాలోపినా । నాస్తికాస్తి జుహోగ్నిం తు ద్వాదశాహోర్ధ్వకృచ్ఛ్రకః । మాసాంతకృచ్ఛ్ర యుగ్మం తు అబ్దే కృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ । తతఃపరం చ పతికృచ్ఛ్రాః సోమాయనాః ప్రపూర్యతే । షట్త్రింశద్వర్ష పర్యంత మేవ వినిర్దిశేత్ మహేజ్యాతు త్రికం శాద్ద్యాద్యా నత్కాల యుపసేతం । అగ్నిన స్త్రేత్రయః కృచ్ఛ్రాః కృత్వా వత్సరం ప్రతి । స్వధ్యాయజుహళలాన్ కృచ్ఛ్రో మాసం నిత్యమతే । చాంద్రాయణం ప్రత్యబ్దం యదివయమోతత్ । శౌనకః ॥ యావంత్యబ్దా వ్యతీతాని సినాగ్నేర్వ్యాసావ్ త్యాస్యతు । తాననువ్యాన చరేత్కృచ్ఛ్రాన్ ప్రథమాభ్యస్తే కేద్వయం । ప్రదాయ సాక్షమ్రదద్యాకే శ్రోత్రియాయ ద్విజాతయే ॥ ఇతి ॥ విధురవిధ్వావిధురయోరుపాసనార్థం సంగ్రహ విషయమితి కేచిత్ ॥

— { రజస్వలాయా అనుగమనాధికారః
అనుగమనాధికారవిషయాణి. } —

౨౨౮. మృతే భర్తరి రజస్వలాయా అనుగమనాధికారమాహ । స్మృతిసంగ్రహే ॥ ఏకస్య బహుభార్యస్య పత్యుర్వైరనుగమః కథం । ఏకా

చేత్స్నాత్వా తత్ర త్రిరాత్రాద్దహనం భవేత్ । భర్తుస్స్మరణమారభ్య దశాహం సూతకం భవేత్ ॥ అన్వారోహణానస్థికారివర్గః ॥ స్మృత్యంతరే । అస్థిభిర్వాప్యమాత్రకేణ తథా పర్యస్తితేనచ । తథా సంప్రవిశేద్వహ్నిం బ్రాహ్మణీ స్యాత్స్వసూక్తితః ॥ బలాద్వా ప్రేషితా వా పిబన్త్యా యుపాతథా । రజస్వలాం గర్భిణీంచ న విశేచ్చ బాలతానసం ॥ అథ భయాన్వితా ద్విజోత్తమానుగమననిషేధపరాణి వాక్యాని సంతి ॥ తథాహ । మృతానుగమనం నాస్తి బ్రాహ్మణ్యా బ్రహ్మశాసనాత్ । ఇతరేషాంతు వర్ణానాం స్త్రీధర్మోయం పరిస్మృత ఇతి ॥ తథాచ । యా స్త్రీ బ్రాహ్మణజాతీయా మృతం పతిమనుప్రజేత్ । సా స్వర్గమాత్మఘాతేన నాత్మానం నపతిం నయేత్ । ఇత్యేవమాదీని తాని । పృథక్చితిం సమారుహ్య న విప్రాగంతుమర్హతీతి వచనాత్ । పృథక్చితిమస్థీని పత్యేతేనయు ప్రతికృతిం వా సమారుహ్య నిషేధపరాణీత్యభిప్రాయాత్ ఏతాన్యవవచనాని స్త్రీణాం పతివ్రతానామపి మృత స్వభర్త్రనుగమనం నిషేధంతీతి కేచిత్ । తదనురోధేన లౌకికాః కేచన రాజానోను గమనం నివారయేయుః । తదాచారశ్చ కులకాలదేశానుసారేణ జ్ఞేయః । యత్రానుగమనాచారః సిధ్యతి తత్రాస్య శాస్త్రస్య ప్రవృత్తిః । ధర్మత్వాదిత్య విరోధః । తస్యాః పరం లౌకికసుఖాపేక్షాయాం తు నిషేధో మంత్రవనదర్శితః ॥ పాతివ్రత్యధర్మ రతిణాపేక్షాయాంచ కాయక్లేశాదిర్వ్యధవాధర్మేషూక్తః । అథచ కేవలం పతిలోకాపేక్షాయాం భర్తృసాధర్మ్యసిద్ధ్యర్థం భర్త్రా సహ స్వపాతివ్రత్యలభ్యాదితిలోకానాప్త్యర్థంచానుగమనమసతి ప్రబలబాధకే కర్తవ్యం ॥ పృథక్చితి నిషేధాత్ క్షత్రియాదీనాం పృథక్చితిరవగమ్యతే । విప్రేతి విశేషధర్మస్మరణాత్ । స్మృతిసంగ్రహే ॥ లౌకికాగ్న్యనుయానేతు పంచకృచ్ఛ్రాః ప్రకీర్తితాః । పృథక్చిత్యనుయానేన తథాసుర్మ్యరణాపి చేతి స్మరణాత్ । పృథక్చితిః క్షత్రియాదివిషయం ॥ హస్తానులకే ॥ భర్తురనుగమనే చాంద్రాయణం । రజస్వలాతు భర్తారం మృతం గత్వా సమాచరేత్ । కృచ్ఛ్రత్రయం విశుద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణమథాపి వేతి ॥ స్మృత్యంతరే । భర్తారమనుగచ్ఛంతీ పత్నీ చేదార్తవాయది । తైలద్రోణ్యాం వినిక్షిప్య లవణే నాస్యకం పతిం । త్రిరాత్రాద్దహనం కుర్యుర్బాంధవాస్తు తయా సహ । శ్రాద్ధం చైకదినే కుర్యాద్ద్వయోరపిహి నిర్ణయః ॥ గాలవః ఏకచిత్యాం సమారూఢౌ దంపతీ నిధనంగతౌ । ఏకోద్దిష్టం షోడశంచ భర్తురేకాదశేహని । సతింమృతం

పూర్వాదినేసుయాతుం నేష్టాబుధైః పర్యుషితంశవంసా। చాంద్రాయణేనత త్రకృచ్ఛేతు దోషేణ శ్యైత్స్వయంయేనచ యాతుకామా। కృచ్ఛ్రంపర్యుషిత స్యాప్యహుశ్శవ స్యాంతేవి శుధ్యతి॥ అనుగమనేకృతే ఫలమాహాపరాశరః। తిస్రఃకోట్యర్ధకోటీ చయానిలోమాని మానుషే। తావత్కాలం వసేత్స్వర్గే భర్తారంయానుగచ్ఛతి॥ శాతాతపః॥ మృతంయానుగతా నాథంసాతేన సహాపిండతాం। అహ్నాతి స్వర్గవాసేపి యావదాభూత సంప్లవం। వ్యాళగ్రాహీయథావ్యాళంబిలా దుద్ధరతేబలాత్। తద్వదుద్ధృత్య యానారీ సహ తేనైవ మోదతే॥ మృతేభర్తరియానారీస్వర్గలోకే మహీయతే। యావచ్చాగ్నౌ మృతేపత్యౌ స్త్రీచాత్మా సంప్రదాహయేత్। తావన్న ముచ్యతేసాపి స్త్రీశరీరాత్కథంచనేతి॥తత్రసాభర్తృపరమాస్తూయ మానాప్సరోగణైః। క్రీడతేపతినాసార్ధం యావదింద్రాశ్చతుర్దశ। బ్రహ్మఘ్నోవా కృతఘ్నోవా మిత్రఘ్నోవాభవేత్పతిః॥ పునాత్య విధవానారీ తమాదాయమృతాతుయా॥ హారీతోపి॥ మాతృకం పైతృకంచైవయత్రచైవప్రదీయతే। కులత్రయం పునాత్యేషాభర్తారంయానుగచ్ఛతి॥ పతివ్రతాలక్షణమాహ వసిష్ఠః॥ ఆర్తార్తేముదితే హృష్టా ప్రోషితేమలినాకృశా। మృతేమ్రియేతయానారీ సాస్త్రీజ్ఞేయాపతివ్రతా। ఇత్యాది॥

—(*) అనుగమనవిధిః. (*)—

౨౨౫. నారదః॥ అగ్నిప్రవేశేనారీణాం కింకర్తవ్యంమహామునే। స్నానంమంగళ సంస్కారం భూషణాంజనధారణం। గంధంపుష్పం తథా ధూపంహరిద్రాక్షత ధారణం। మంగళంచతథాసూత్రం పాదలక్తకమేవచ। శక్త్యాదానప్రయోక్తిశ్చ ప్రసన్నాస్యత్వమేవచ। నానామంగళ వాద్యానాం శ్రవణంగీతకస్యచ। అనేననారదోక్తేన ప్రకారేణస్నానాదికంకృత్వా ఆత్మనోమనోవాక్కాయవ్యభిచారాది సమస్తపాపక్షయార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా గ్రామాద్బహిర్నద్యాం తటాకాదిషు దేవాలయేవా గౌరీపూజాంకుర్యాత్। లక్ష్మీపూజాంవాకృత్వా సువాసినీభ్యో గంధపుష్పాక్షత తాంబూలాంజన సిందూరాదిదత్వా ఫలహిరణ్యశూర్ప హరిద్రా చూర్ణవస్త్రాదిదానం భూమిదానంఉత్క్రాంతి గోదానం తిలపాత్రదానం దశదానంచయథాశక్తి దత్వాపుత్రాదీనా శీర్భిరభినంద్య సంకల్పంకుర్యాత్॥ ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాంతిథౌ ఆత్మనోభర్తుశ్చ సమ

స్త్రీహ పతియోర్థం నరకోత్తారణార్థం అనేకస్వర్గఫలమోక్షసిద్ధ్యర్థం సర్వ
శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసపూర్ణ సకలఫలావాప్త్యర్థమనుమరణంకరిష్య
ఇతిసంకల్ప్య। చితింప్రదక్షిణీకృత్య పతింనారాయణధ్యాయం తీరత్వాం
ఇయంనారీ పతిలోకమితిమంత్రేణ పత్నీంచితిమన్వారోహయిత్వా। పత్యు
రభిముఖీం సంవేశయిత్వా । పత్న్యాదక్షిణకర్ణే ఆయుషఃప్రాణంసంత
న్విత్యనువాకంజపేత్ । అత్రవాపత్న్యాః సంవేశనాదిక్రియాయా ఇత్యేషప
క్షోనియతః । ఉత్థాపనాభావాదుదీర్ష్వ నారీత్యస్యానవృత్తిః । పరిదా
నంకృత్వా హస్తసంమార్జనం కృత్వా పింగళ్యాదికల్ప్రత్యా సనాదికంకు
ర్యాత్ । అథవామైనమగ్నే ఇతి కృత్వా గేహస్థాయీనం భర్తారిపూర్వవ
త్సంకల్ప్య భర్తారంప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్యాగ్నింప్రవిశేత్ । అస్మిన్
పక్షే నిపాత నోత్థాపనేభవతఏవ అదృష్టార్థత్వాత్ । ఇతరత్సర్వముదక
దానాదిదశాహాంతం పూర్వోక్త ప్రకారేణకుర్యాత్ । ఏకాదశేహనినవ
శ్రాద్ధాదిషోడశశ్రాద్ధం పితృపూర్వం పృథక్పాకేనవా పృథక్పృథక్కృ
త్వా॥ ద్వాదశేహని సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥ పత్న్యాభర్త్రాసహానుమర
ణే సపిండీకరణంభర్త్రైవసహకార్యం । అత్రస్మృతిః॥ దహ్యమానంతుభ
ర్తారందృష్ట్వా నారీపతివ్రతా । అనుగచ్ఛేత్తయోశ్శ్రాద్ధం పృథగేకాదశే
హని॥ షోడశాంతం పృథక్కృత్వా సాపిండ్యం ద్వాదశేహని । ఏకత్వా
త్తువిముక్తేన సహామాతుస్సపిండనం ॥ అనుమరణేభర్తృణా సాపిండ్యంనిత్యం॥
అనపత్యాయాః భర్త్రా సాపిండ్యమేవ । పుత్రవత్యాస్తుభర్తృణాసాపిండ్యం
శ్వశ్వాదిభిర్వా సాపిండ్యం వేతివికల్పః ॥ అత్రసపిండీకరణేదంపత్యోరేకపిండ
ప్రక్షేపాత్తం పిండం త్రేధావిభజ్య పితామహప్రపితామహపిండేషు పూర్వవత్సంయోజ
యేదిత్యాది ప్రయోగఊహ్యః ఇత్యనుగమనవిషయః॥

—(*) పునస్సపిండీకరణం. (*)—

౨౨౬. పితుస్సపిండీకరణం పుత్రఏవసమాచరేత్ । భ్రాతావా
భ్రాతృపుత్రోవా సపిండశ్శిష్యఏవవా। సపిండీకరణంకుర్యాత్పుత్రహీనస్య
చైవహి। అథవాప్రేతభూతస్య పత్నీకుర్యాదమంత్రకం । సపిండీకరణశ్రా
ద్ధంపిత్రైఃకార్యంసచాపరైః । దాహాదికందశాహాంతం గౌణపుత్రోపికా
రయేత్। గౌతమః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపి సపిండోవాపిసోదరః ॥ జ్యే
ష్ఠోవాధనహారీ వాపిత్రోర్వా వృద్ధ్యుపస్థితే । సపిండీకరణంకృత్వా వృ
ద్ధిశ్రాద్ధముపక్రమేత్ । వృద్ధిశ్రాద్ధవిహీనోయఃపుత్రః కుర్యాత్సపిండనం।

కృత్వాతునరకేఘోరే పితృభిస్సహమజ్జతి । సపిండీకరణంహిత్వావృద్ధిశ్రా
ద్ధముపక్రమేత్ । ఆయాతయామమరణంభవేత్తస్యనసంశయః । ఇ
త్యాది వచనైర్వృద్ధ్యుపస్థితత్వాత్ భ్రాతృసపిండసోదరాదిభిః కృతంస
పిండీకరణంపునః పుత్రాఃకుర్యుః ॥ ఆపస్తంబః ॥ పితుస్సపిండీకరణంబం
ధుభిస్తు కృతంయది । ప్రేతత్వాత్తు విముక్తస్య పునః కుర్యుస్సపిండనం ।
వృత్తక్రియాద్యాశ్చ సాపిండ్యంనియోగాద్యప్యకారితం । ద్వితీయంతత్పు
నఃకుర్యాత్క్రియాప్రాప్త్యైస్వయంసుతః ॥ యమః ॥ దేశాంతరస్థితః పు
త్రః శ్రుత్వాపితృవిపర్యయం । కుర్వీతవపనంసద్యః ఆదశాహాత్తిలోదకం
శ్రవణాహేన కుర్వీతభోజనం మైథునంనచ। సపిండీకరణంశ్రాద్ధంకుర్యాద్దే
శాదశేహని । తజ్జ్యేష్ఠవిషయం ॥ గౌతమః ॥ దేశాంతరస్థేజ్యేష్ఠేఅ
నుజే సకృతేసతి । కృతంశ్రాద్ధం పునఃకుర్యాత్సాపిండం పూర్వవచ్చుసః॥
వృద్ధవసిష్ఠః ॥ యవీయసాకృతే శ్రాద్ధేప్రేతశబ్దం విహాయచ । తదగ్ర
జేన కర్తవ్యం సపిండీకరణంపునః । జ్యేష్ఠపుత్రస్య సద్భావేకనిష్ఠఃకురుతే
క్రియాం । ప్రేతత్వాన్న విముచ్యేత పితృత్వంనచగచ్ఛతి । ఏకోద్దిష్టాం
తవనప్యాత్ సంస్కర్తుస్సిద్ధ తాత్వఘాంత్ । పిండోదకప్రదానైశ్చపుణ్యా
హాక్తా వ్యవిశుధ్యతి ॥ కాత్యాయనః ॥ నగ్నప్రచ్ఛాదనం శ్రాద్ధంసవ
శ్రాద్ధంత్వథైవచ । పిండదాన వృషోత్సర్గమన్యేనక్రియతేయది । జ్యేష్ఠేనస
పునఃకార్యమితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ ఏతానివచనాని జ్యేష్ఠపుత్రస్యషో
డశ శ్రాద్ధసహిత సపిండీకరణ విషయాణి ॥ అథజ్యేష్ఠస్య కనిష్ఠానాంస
ర్వేషాం సపిండీకరణమాత్ర విహితాని ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ అగ్రజో
వానుజోవాపి పిత్రోరవగతోమృతిం । వాపయిత్వాథకేశాదీన్ సచేలమవ
గాహయేత్ । దశాహాంతంబ్రహ్మచారీ దద్యాచ్చైవతిలోదకం । సపిండీ
కరణంకుర్యా దన్యేనక్రియతేయది ॥ హారీతః ॥ పిత్రోస్సపిండీకరణం కని
ష్ఠేనయదాకృతం । అగ్రజేనపునఃకార్య మధికారిత్వహేతుతః ॥ దక్షః॥
పిత్రోస్సపిండీకరణం జ్యేష్ఠేనవాప్యకృతంయదా । జ్యేష్ఠఃపునశ్చకుర్వీతపిండ
సంయోజనేకృతే । అగ్రజేనకృత కర్మ నానుజేనపునఃకృతిః॥ శాతాతపః॥
విభక్తోవావిభక్తోవా [illegible]తాపిత్రోస్సపిండనం । కథంచిదనుజఃకుర్యాద్భ్రా
యఃకుర్యాత్తదగ్రజః । బంధుభిర్జ్ఞాతిభిర్వాపి సపిండీకరణంకృతం । దే
శాంతరస్థితానాంతు పుత్రాణాంచకథంభవేత్ । శ్రుత్వాతువపనంకార్య
మాదశాహాత్తిలోదకం । సచేలమవగాహ్యాథ సోపవాసోజితేంద్రియః ।

తతస్సపిండీకరణం కుర్యాదేకాదశేహని । ద్వాదశేహనితత్కార్య మి
తి శాతాతపోబ్రవీత్ । అత్రపఠన్తి అమాహ॥ సంవర్తః॥ జ్యేష్ఠేనవాకని
ష్ఠేన సపిండీకరణే కృతే । దేశాంతరగతానాంతు పుత్రాణాంతత్కథంభ
వేత్ । శ్రుత్వాతువపనంకార్యం దశాహాంతం తిలోదకం । తతస్సపిండీకర
ణం కుర్యాదేకాదశేహని । ద్వాదశేహనితత్కార్యమితి శాతాతపోబ్రవీత్ ।
విద్యారణ్యకృతపిత్రే॥ కనిష్ఠోపిదేశస్థః శ్రుత్వా పిత్రువిపర్యయం । దశా
హం సమతిక్రమ్య పార్వణశ్రాద్ధమాచరేత్ । అత్రతిలాంజలి విధానం
పిండదానస్యాప్యుపలక్షణం । తథాచోక్తం స్మృతిసంగ్రహే॥ సపిండీక
రణాత్పూర్వ మాగతోయదివాగ్రజః । దశరాత్రంతతోదద్యాత్ పిండదా
నంతిలోదకమితి॥ అత్రపఠన్తి అమాహ । తథాచస్మృత్యన్తరే ॥ కృత
క్రియోపి పితరిదశాహం స్నాతకం భవేత్ । దద్యాత్తిలోదకం పిండం సపిండీ
కరణంపునః । దేశాంతరస్థాపితరో మృతౌ చేదిస్యేనకుర్యాద్దశాంచ పైతృ
కం । దాహంవినాసర్వ తిలోదకాదిజ్యేష్ఠేన కుర్యాన్ముఖ్య సపిండనం ॥
వృద్ధవసిష్ఠః ॥ సపిండీకరణంనామ శ్రాద్ధం పార్వణవచ్చరేత్ । సపిండీకరణం
శ్రాద్ధం కరిష్యఇతికీర్తయేత్ । ఉపతిష్ఠత్వితిస్థానే స్వధానం ప్రయోజయేత్
మృతంపితరముద్దిశ్య పార్వణస్యైకదైవతః । అర్ఘ్య సంయోజనంకుర్యా
త్పిండసంయోజనంతథా । ప్రేతత్వాన్ముక్తిముక్త్వస్య పునఃప్రేతంపునర్నిర్దిశేత్ ।
ప్రేతశబ్దంవినాసర్వం కార్యమిత్యాహగౌతమః॥ అత్రాయంవిశేషః॥ యదపి
యసాక్షత్ శ్రాద్ధే ప్రేతశబ్దవిహీనంచ । జ్యేష్ఠేనైవతుకర్తవ్యం సపిండీక
రణంపునః॥ కించ॥ యస్సపిండీకృతంజంతుం ప్రేతనిర్దేశయోజయేత్ । అస్యా
విధిఘ్నోభవతి పితృహాచోపజాయతే । తస్మాత్పితృశబ్దనజాంకుర్యాత్ ।
కర్మప్రదీపికాయాం కాత్యాయనసూత్ర పరిభాషేమమాహ॥ సపిండీకరణే
వృత్తే పితృస్త్రీ మాత్రాదీనాం మృతిసూతః । ఆదిశాహాత్తస్యనావశ్యం దద్యాదత్ర
తిలాంజలీః॥ తేషామసంభవేతాత్ సవాన్యాస్తాత్స్వయథావిధి । ఆశౌచరా
త్రంసంపాద్య జ్యేష్ఠఃకుర్యాత్సపిండనం । కనిష్ఠాపర్ధనంకుర్యు ర్విభక్తాశ్చే
ద్యథావిధి। సంవత్సరోర్ధ్వమస్యసకామోమధుకల్పనం । పితోర్దాహ
హాదికంకిర్మ శ్రుత్వా దేశాంతరేసుతః । సపిండీకరణంకుర్యా స్సకుర్యా
త్షోడశంపునః॥

—(*) ఆసురాది వివాహోత్పన్న విషయం. (*)—

౨౨౮. ఆసురాది వివాహోత్పన్నః పుత్రికాసుతశ్చమాతామ

హేనైవ । బ్రాహ్మ్యాదివివాహోత్పన్నః పితామాతామహేన వా । పితామహ్యా వా వికల్పేన సాపిండ్యం కుర్యాత్ । తత్ర యథా స్వకులాచారం కర్తవ్యం । కులాచారోప్యనియతశ్చేదాత్మనస్తుష్ట్యా కర్తవ్యం । వ్యుత్క్రమ మరణే తు సపిండీకరణమితి కేచిత్ । అన్యే తు న కర్తవ్యమితి ॥ మాతుస్సపిండీకరణం పితామహ్యాదిభిస్సహ । పత్యా చ సహ కర్తవ్యం పునరేవ సపిండనం ॥ ఇదం వచనం కేచిత్పఠంతి । పునస్సపిండీకరణం స్త్రీణామేవ విశేషః ॥ పుత్రైరపి చ కర్తవ్యమితి వ్యాసో బ్రవీన్మునిః । పుత్రవత్యాః స్త్రియః పిండం పితామహ్యాదిభిస్సహ । అపుత్రాయాః స్త్రియః పిండం భర్త్రా సహ నియోజయేత్ ॥ తథా చ స్మృత్యంతరే ॥ మృతప్రియా చేత్ప్రమదా తు తస్యాః పతంతి పిండం పతిపిండే యోజనం । జీవత్ప్రియాయాశ్చ తథైవ పిండం శ్వశ్ర్వాదిపిండైస్సహ సంసృజేచ్చ ॥ పత్యౌ జీవతి సంసర్గః స్త్రీపిండేషు స్త్రియా భవేత్ । మృతే భర్తరి పత్న్యైవ సర్వత్రైవం వినిర్ణయ ఇతి వచనాత్ । స్త్రియాః పిండస్య స్త్రీణాం పిండైస్సంసర్గ సంవిహితః । సర్వత్రైవమిత్యుక్తం ॥ తథాపి అపుత్రా భర్తుః పూర్వం మృతా చేత్ । భర్తా స్వమాత్రాదిభిస్సాపిండ్యం కుర్యాత్ । సైవ భర్తురనంతరం మృతా చేత్ । భర్త్రా చైకేన సాపిండ్యం కుర్యాదిత్యుక్తం ॥ పైఠీనసియమాభ్యాం ॥ అపుత్రాయాం మృతాయాం తు పతిః కుర్యాత్సపిండతాం । శ్వశ్ర్వాదిభిస్సహైవ తస్యాస్సపిండీకరణం భవేత్ ॥ పత్యా చైకేన కర్తవ్యం సపిండీకరణం స్త్రియాః । సా మృతాపి హి తేనైక్యం గతా మంత్రాహుతివ్రతైరితి ॥ బ్రాహ్మణాది హతానాం పతితానాం చ ప్రాయశ్చిత్తకరణే బ్రహ్మచారిణామనపత్యానాం సపిండీకరణం నాస్తీత్యుక్తం ॥ బ్రాహ్మణాదిహతేనాపి పతితే సంగవర్జితే । వ్యుత్క్రమాచ్చ మృతే దేయం యేభ్య ఏవ దదాత్యసౌ ॥ ఇతి కాత్యాయనేనోక్తత్వాత్ । వ్యుత్క్రమమృతానాం వ్యవహితైస్సపిండనం కార్యం । వ్యుత్క్రమాచ్చ ప్రమీతానాం నైవ కార్యా సపిండతేత్యుక్తత్వాత్ । తేషాం నైకోద్దిష్టత్వాచ్చ ॥

—(*) యతివిషయే. (*)—

౨౨౮. సన్యాసినాం సపిండీకరణం నాస్తి । ప్రేతత్వాభావాత్ । సపిండీకరణం తేషాం న కర్తవ్యం సుతాదిభిః । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేతత్వం నైవ జాయత ఇత్యుక్తత్వాత్ । ఏకోద్దిష్టం న కుర్వీత యతీనాం చైవ సర్వదా । అహన్యేకాదశే ప్రాప్తే పార్వణం తు విధీయత ఇతి వచనాచ్చ । య

తీనాం ప్రేతత్వాభావాత్ సపిండీకరణాభావేనైవనస్యాత్ । ఏవంశాస్త్రీయబా
వప్రతిపక్షసత్వాత్ సర్వేషామనసాపిండ్యం కార్యమనిత్తి కేచిత్తినుక్తం పి
త్రాపుత్రస్య జ్యేష్ఠేనానుజస్యసపిండీకరణంనకార్యం । నపుత్రస్య పితాకు
ర్యాన్నానుజస్యతథాగ్రజః । యదిస్నేహేనకుర్యాత్సపిండీకరణం వినా ।
గత్యంతరాభావే తయోస్తాభ్యామేవసాపిండ్యం కర్తవ్యమిత్యుక్తం । అన్యా
భావే పితానాపి కుర్యాజ్జ్యేష్ఠస్సపిండనం । జ్యేష్ఠోనుజస్య జ్యేష్ఠః
కర్తేతినిశ్చయః ఇత్యాదివచనాని ద్రష్టవ్యాని । సాపిండ్యాత్ప్రేత
శ్రాద్ధ సహితం సపిండీకరణం సవిధి కర్తవ్యమపి పిత్రాదిపుత్రాదిభిః సన్నపి
ఏకత్రైవ నకార్యం । సాపత్న్యం ॥ తత్రైవ సాపిండ్యానన్తరం । నవశ్రాద్ధం సపిం
డత్వం శ్రాద్ధాన్యపి షోడశ । ఏకత్రైవ తుకార్యాణి సవిధి కర్తవ్యమపి ।
ఏతచ్ఛసిద్ధన భ్రాతృవిషయం ॥

—(*) కర్తృనిరూపణం. (*)—

౨౨౯. తత్తత్కర్తృనిరూపణం విహానాదికర్మసు । దాహాదిమంత్ర
వత్పిత్రోర్న్యవధ్యాదారసన్నుతః । తదభావేతుపౌత్రః ప్రపౌత్రః పుత్రికా
సుతః । దౌహిత్రోధనహారీచ భ్రాతాతత్పుత్రఏవచ । పితామాతాథమ్నుషా
చైవ స్వసాతత్పుత్రఏవచ । సపిండస్సగోత్రాశ్చ సమానోదకాః ।
శ్రీచకిత్విగాచార్యా జామాతాచసుతాపతిః । మిత్రస్తుబంధువు కేన
కారయేదవనిపతిః । తథా ॥ పుత్రపౌత్రప్రపౌత్రావా పత్నీవాక్షేత్రజాద
యః । పత్నీవాసోదరో భ్రాతా తత్పుత్రో వాస్యసోదరః । భ్రాతాత
దాత్మజోవాపి సోదరోవాపితామహః । స్వసావాభగినీవాపి సోదరస్స్వసు
తోపివా । ఏతేసపిండీకర్తారః సమానోత్సవ ఏవవా । సగోత్రోవా సగో
త్రశ్చ కర్తాసాప్రేతకర్మణి । పూర్వాపూర్వస్యాభావే కర్తాదభావతః ॥

—(*) విశ్వేదేవాః. (*)—

౨౩౦. మహాభారతే ॥ ఇంద్రస్యాభిహితా జ్యేష్ఠావిశ్వా నామమహా
తపాః । తస్యాఃపుత్రామహాభాగా విశ్వేదేవాస్త్రయోదశ । కాలకా
మాతుసాపిండ్యే శ్రాద్ధేనాన్దీత్తికేపిచ । శ్రాద్ధేకేటి తత్ప్రోక్తా ఏకార్థా
వాంధూర్విలోచనా । అష్టకాన్వష్టకానాతు విధిదేవప్రకీర్తితౌ । నాంది
శ్రాద్ధేతువిజ్ఞేయా దేవాసత్యవసూతథా । పురూరవార్ద్రవా మాద్రవసౌ
పార్వణౌసముదాహృతౌ । యజ్ఞేవక్రతుదక్షేయా సంజ్ఞకశ్చనదస్యకే ।
(నానుసంజ్ఞ స్వదస్యకఇతి పాఠాంతరం) ఏవంత్రయోదశవిశ్వే దేవావిని

యుక్తాః ॥ పితురబ్దమ శౌచం స్యాత్షణ్మాసం మాతురేవహి । మాసద్వయంతు భార్యాయా స్తదర్ధం భ్రాతృపుత్రయోః ॥

—(*) అథవ్యుత్క్రమమరణే సపిండీకరణక్రమః. (*)—

౨౩౧. స్కాందపురాణే । వ్యుత్క్రమేణ మృతానాంతు సపిండీకృతిరిష్యతే । యదిమాతాయదిపితా భర్తాచైవవినశ్యతి ॥ విష్ణుః యదిపితాప్రేత స్స్యాత్తస్మైపిండందత్వాపితామహా దూర్ధ్వంద్వాభ్యాం దద్యాత్ ॥ మనురపి । ధ్రియమాణేతుపితరిపూర్వేషా మేవనిర్వపేత్ । విప్రఏవపితుశ్శ్రాద్ధే స్వకంపితరమాదిశేత్ । పితాయస్యతువృత్తస్స్యాజ్జీవేద్వాపి పితామహః । పితుస్స్వనామ సంకీర్త్యకీర్తయేత్ప్రపితామహం । పితామహోవాతచ్ఛ్రాద్ధం భుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః ॥ బ్రహ్మపురాణే ॥ మృతేపితరి యస్యాథ విద్యతేవాపితామహః । తేనదేయాస్త్రయఃపిండాః ప్రపితామహపూర్వకాః । ఏభ్యశ్చపైతృకః పిండోనియోక్తవ్యశ్చ పూర్వవత్ । మాతర్యగ్రేప్రమీతాయాం విద్యతేచపితామహీ । ప్రపితామహీపూర్వాంతు కార్యం తత్రాప్యయంవిధిః । జీవేత్పితాపితామహ్యా మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం । ప్రమీతపితృకఃపుత్రః పితామహ్యాదినాసుతః । పత్యౌజీవతి సంసర్గస్త్రీపిండేషు స్త్రియాభవేత్ । మృతేభర్తరిపత్యైవసర్వత్రైవంవినిర్ణయః ॥ పత్యైవపతివర్గేణేత్యర్థః ॥ అపుత్రాయాఃస్త్రియః పిండంపితృపిండేనియోజయేత్ । యదిజీవేత్స్వభర్తాతు శ్వశ్ర్వాదిషునియోజయేత్ ॥ తథాచపైఠీనసిః ॥ అపుత్రాయాంమృతాయాంతు పతిఃకుర్యాత్సపిండతాం । శ్వశ్ర్వాదిభిస్సహైవస్యాత్సపిండీ కరణంభవేదితి । అనపత్యాస్త్రియఃపిండం భర్త్రాసహనియోజయేత్ । పుత్రవత్యాస్త్రియః పిండంపితామహ్యాదిభిస్సహ । మాతుస్సపిండీకరణం సహాపిత్రైవకారయేత్ । నాసపిండంతథావాప్తం చతుర్థేనవిసర్జయేత్ । తథాఽఽహయమః । పత్యాచైకేన కర్తవ్యం సపిండీకరణంస్త్రియః । సామృతాపిహితేనైక్యం గతామంత్రాహుతివ్రతైరితి । శాతాతపోఽపి ॥ మృతాయామనుగతానాథంసాతేన సహమోదతే । అర్హతిస్వర్గవాసంచయావదాభూత సంప్లవమితి । సహగమనవిషయమేతత్ ॥ యథాహఃకృష్యరుద్రాహే శ్రాద్ధాన్యేతానిషోడశ । సపిండీకరణంశ్రాద్ధం ద్వాదశాహేయదాభవేత్ । పునఃకుర్యాత్తథాపి త్రీణి స్వస్వకాలేత్రిపంచచ । శ్రాద్ధానిపార్వణేనైవ భ్రాత్రాదీనాం నపార్వణం । యస్యసంవత్సరాదర్వాక్సపిండీకరణంకృతం । మాసికం

చోదకుంభంచదేయం తస్యాపివత్సరం । అద్యాత్త్రైపక్షికం చైవ ఊనషా
ణ్మాసికంవినా । తాన్యేవతుపునః కుర్యాన్న్యేన స్వకాలేయథావిధి॥ ఇత్యా
దివచనానిమాసిక ప్రకరణేప్రాగుక్తాని॥

—(*) పునఃక్రమసాపిండ్యం. (*)—

౨౩౨. ఏవంపితామహేజీవ్యమానే పితుస్సపిండనే వ్యుత్క్రమేణ
సపిండీకరణానంతరం యదాపితామహో మరిష్యతి తదాతస్యసపిం
డనానంతరం కర్తుః పితృశ్రాద్ధదినాత్ప్రాక్ వ్యుత్క్రమసపిండితస్యక్ర
మసాపిండ్య సిద్ధ్యర్థం క్రమసపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంకృత్వా పైతృకబంధినా
క్రమసాపిండ్యంసంపాద్యతదాది పితృపితామహ ప్రపితామహక్రమేణవర్గ
త్రయోద్దేశ్యక ప్రత్యాబ్దికాది శ్రాద్ధానికుర్యాత్ । తథాహశాతాతపః॥
వ్యుత్క్రమేణకృతంశ్రాద్ధంసపిండీకరణాచయత్ । క్రమసాపిండనంకార్యం
ప్రేతశబ్దాదికంవినా । మృతేపితరియస్యాథ నిత్యంతుపితామహః । వ్యు
త్క్రమేణైవ కర్తవ్యంసపిండీకరణంతథా । పిత్రాదివసురూపేణ భవిత
వ్యంయతస్తతః । వసుత్వమపిరుద్రత్వం తత్పితామహగం భవేత్॥ ప్రపితా
మహస్యవస్యాత్క్రమాదాదిత్యరూపతా । పితామహాన్మృతే పశ్చాద్వ్యుత్క్ర
మసాపిండనంస్మృతం ॥ తదాపిత్రాదివర్గస్య క్రమాద్వస్వాదిరూపతా ।
పితామహగతంయచ్చ వసుత్వంపితృగంభవేత్ । రుద్రత్వమాత్రతం తత్ర
స్యాత్క్రమసాపిండ్యమీదృశం॥

—(*) తత్ప్రయోగ సంగ్రహస్తు (*)—

౨౩౩. సంకల్పస్తు, పితుస్సపిండీకరణకాలే పితామహస్యజీవద్దశత్వే
నవ్యుత్క్రమసపిండీకరణస్య కృతత్వాదిదానీం పితామహేఽపి మృతఇతి త
త్సానుక్రమేణపితుస్తత్పిత్రాది సాపిండ్యసిద్ధ్యర్థం పితృగోత్రస్య శర్మణః వ
సురూపస్య స్మత్పితామహ ప్రపితామహప్రపితామహస్తాగోత్రైశ్శర్మ
భిర్వసురుద్రాదిత్యరూపైస్సహసమానోదక సాపిండ్యసిద్ధ్యర్థం పితృగోత్ర
స్యశర్మణో వసురూపస్యైకోద్దిష్టవిధానేన ప్రేతశబ్దరహితేనపితామహ ప్ర
పితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూ
పాణాంపార్వణ విధానేనచ కాలకామకవిశ్వే దేవపూర్వకం విష్ణ్వాదిస
హితంపార్వణైకోద్దిష్ట ముభయాత్మక మస్మత్పితుఃక్రమ సపిండీకరణ శ్రాద్ధ
మన్నాదిద్రవ్యేణాద్య కరిష్యఇతి సంకల్పవిశేషః ॥ అర్ఘ్యసంయోజనం
చైవపిండ సంయోజనంతథా । తత్సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్ ప్రేతశబ్దాది

వర్జితమితి ॥ అత్రకేచన పునః క్రమసపిండీకరణశ్రాద్ధే పితురేకోద్దిష్టవిధానేన భవితవ్యం । తచ్చప్రేత శబ్దం వినానసిద్ధ్యతి । ప్రేతత్వనివృత్త్యా ప్రేతశబ్దస్య నివృత్తత్వాదేకోద్దిష్టంనోచితం । ప్రేతస్థాని కస్యపితురప్రేతస్యాప్యైకోద్దిష్టవిధానమంతరాక్రమసాపిండ్యస్యైవాసిద్ధేస్తత్క్రియైవానసంగతాస్యాదితి పితామహ మరణానంతరం పితుశ్రాద్ధాదికం క్రమసాపిండ్యకరణానంతర యథాతథా క్రమసాపిండ్య మకృత్వైవ సమాచరం తీత్యాచార ఏవశరణం॥ పరంతుతత్రమూలం మృగ్యమేవ॥

—(*) అనుమాసికాని మాసికాపకర్షణేశ్చ. (*)—

౨౩౮. పైఠీనసిః ॥ యద్యేకకర్తృకంశ్రాద్ధం అనేకం త్వేకవాసరే । వైశ్వదేవేనతంత్రంస్యాత్ పృథక్పాకో నవిద్యతే ॥ హవిరగ్నించ దైవంచ నిర్వాపం చోపపాత్రకం । తత్త్రివమాదికుర్వీత తంత్రేణేత్యాహకుండినః ॥ సంకల్పశ్రాద్ధే ష్వావాహనాగ్నౌకరణ స్వధావాచనా నివర్జయేత్ । అతిపాతేన కర్తవ్యో యావదబ్దంనిరంతరం అతిపాతేపునర్దేయం ప్రేతసీతికరంహితత్॥

—(*) శాఖాంతరవిషయేతు. (*)—

౨౩౯. యదాత్వసగోత్రస్సగోత్ర ఇత్యాదినా శాఖాంతరకర్తాతదాస్వశాఖయాపితృమేధః । అన్యథాచే త్పునస్సంస్కరణం కర్తవ్యం । తదాహ కాత్యాయనః ॥ అక్రియా త్రివిధాప్రోక్తా విద్వద్భిః కార్యకారిభిః । అక్రియాచ పరోక్తాచ తృతీయా చాయథాక్రియా । స్వశాఖావిధిముత్సృజ్యపరశాఖా శ్రయంతుయత్ । కర్తుమహాతిదుర్మేధా మోఘంతస్యచయత్ఫలం । ఇత్యాదిప్రాగుక్తం॥ యన్నామ్నాతం స్వశాఖాయాం పారక్యమవిరోధియత్ । కర్తుమర్హతి తత్సర్వమగ్ని హోత్రాదికర్మసు॥

—(*) కర్మణఃపునః కరణాకరణవిషయః. (*)—

౨౪౦. యత్కర్మణి ద్రవ్యవిధిర్యథోక్తస్తథైవకర్తాయ దిచాన్యథాస్యాత్ । తత్కర్మకుర్వీత పునర్యథోక్తం తంత్రస్యలోపేన పునః క్రియాస్యాత్ । ప్రధానస్య క్రియాయాంతు సాంగంతత్క్రియతేపునః । తదంగాకరణేకుర్యాత్ప్రాయశ్చిత్తంనకర్మతత్ । తత్రప్రధానస్య కర్మణోకరణేతత్సాంగమేవపునఃకర్తవ్యం । తదంగాకరణేతస్యాంగ బాధాన్నావృత్తిః । నాపితావన్మాత్రం స్యాంగస్యకరణం । కింతుప్రాయశ్చిత్త మేవకార్యం । అన్యకర్తృవిషయేతథా । కర్తృవిశేషవచనాని శ్రాద్ధప్రకరణేగతాని ॥ అను

గమనవిషయె ప్రయోగతంత్రవిశేషజ్ఞాపకవచనాన్యస్మిన్ కాలేనుగమన
స్యబలవద్రాజనిరుద్ధత్వాద ప్రసక్త్యానిరర్థానీతినాత్ర లిఖితాని॥

—(*) సపిండీకరణనిషేధక వచనాని. (*)—

౨౩౮. అథసపిండీకరణనిషేధకాని కానిచిద్వచనానిలిఖ్యంతే ॥ శా
తాతపః ॥ స్త్రీభిశ్చపతిహీనాభిరనపత్యాభిస్త్రీభిరేవచ। సపిండీకరణంకుర్యా
దేకోద్దిష్టం సమాచరేత్ । నైష్ఠికానాంయతీనాంచ శ్రాద్ధేనారాయణా
ర్పణం । ఉపకుర్వాణ కస్యైవ సపిండీకరణంవిదుః । యమః॥ నైష్ఠికబ్ర
హ్మచారీతుదేహంత్యక్త్వాపరంవ్రజేత్ ॥ తస్యశ్రాద్ధం నకర్తవ్యంసపిండీకర
ణంనచేత్॥ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ సపిండీకరణంనైవ మృతానాం బ్రహ్మచారిణాం ।
దాహాది షోడశాంతంతునిర్వర్త్యైకపయథాస్మృతి। ద్వాదశేహనిసంప్రాప్తే
కృత్వాచైవతు పార్వణం । నారాయణంసముద్దిశ్యవిప్రానష్టౌతు భోజయే
త్ ॥ ఏకోద్దిష్టవిధానేన శ్రాద్ధంనాకారయేదితి । అత్రోపకుర్వాణ నైష్ఠి
కానాం సపిండీకరణంస్కృతా స్కృతం॥

—(*) యతి విషయె. (*)—

౨౩౯. యతివిషయె॥ పులస్త్యః॥ కుటీచకో బహూదకశ్చ హంసః
పరమహంసకః ॥ చతుర్విధానాం భిక్షూణామేకో దండీ త్రిదండినాం ॥ ఏకో
దశాదినవాన్యాని సపిండీకరణంనచేత్ । నవాని నవశ్రాద్ధాని । ఉశనాః ॥
కుటీచకో బహూదకశ్చ హంసః పరమహంసకః । సపిండీకరణం తేషాం న
కర్తవ్యం సుతేనతు । దండగ్రహణ మాత్రేణ ప్రేతత్వం నైవజాయతే ।
ప్రేతత్వస్యవిమోక్షార్థం షోడశశ్రాద్ధకోవిధిః । పిండోదకంనవాన్యాని ఊన
త్రైపక్షాదినివృత్తయె । సపిండీకరణశ్రాద్ధం పితృత్వప్రాప్తయేవిధిః । అ
వస్థాత్రయహీనానాం యతీనాంద్వాదశేహని । శ్రాద్ధాధికారసిద్ధ్యర్థం పా
ర్వణంతు సుతశ్చరేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ చతుర్విధానాం భిక్షూణాం జ్ఞాతిబం
ధుసుతాదిభిః । ద్వాదశేహనికర్తవ్యా తేషాంశ్రాద్ధంతు పార్వణం ॥
యమః॥ సపిండీకరణంనైవ కుర్యాద్దేహాంతర సన్న్యసేః॥ నైకోద్దిష్టం నకుర్వీత
యతీనాంచైవ సర్వదా । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణం శ్రాద్ధమాచ
రేత్। ప్రజాపతిః॥ సపిండీకరణంనైవ యతీనాంచైవ సర్వదా । అహన్యే
కాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే॥ బృహస్పతిః । నవశ్రాద్ధం యతేర్న
స్యాత్సపిండీకరణం నచ । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే కుర్యాత్తస్యహి పార్వ

ణం॥ వసిష్ఠః॥ ఏకోద్దిష్టం జలం పిండమాశౌచం ప్రేతకర్మ చ। న కుర్యాద్బ్రాహ్మణాదన్యో బ్రహ్మీభూతః పరివ్రజేత్॥ బ్రహ్మీభూతో బ్రహ్మాహమస్మీత్యుపాసకః। పరివ్రాజకః సన్న్యాసీ॥ పులస్త్యః॥ ప్రవ్రజేద్వ్యాదిసంసారాద్బ్రహ్మవిద్యాపరాయణః। కుటీచకోఽభవేద్వాపి యద్వా చైవ బహూదకః। హంసోఽభవేత్తత్త్వజ్ఞానీ పరమహంసస్తతోఽధికః। ఏకదండీ త్రిదండీ వా మునోదండీ తు నిత్యశః। కుటీచకం చ ప్రదహేత్పూరయేచ్చ బహూదకం। హంసం జలే వినిక్షిప్య పరహంసం వికీరయేత్। సపిండీకరణం నైవ సర్వేషాం స్మృతిశాసనాత్। అహన్యేకాదశే ప్రాప్తే పార్వణం శ్రాద్ధమాచరేత్। పిండయజ్ఞ తతః కుర్యాద్దర్శ శ్రాద్ధం ప్రతిమాసి। యతేర్మహాలయే దర్శే వా తస్య స్మృతిశాసనే। పార్వణం త్రితయేషాం తు ఏకోద్దిష్టం తు వా భవేత్॥ సుమంతుః॥ ఔరసః క్షేత్రజో వాపి భ్రాతా వా తత్సుతోఽపి వా। కుర్యాత్తు పార్వణం శ్రాద్ధ శిష్యాంతేవాసిభూమిపః। కుటీచకే తు దర్శాదౌ పార్వణం శ్రాద్ధమాచరేత్। నారాయణబలిశ్చైవ యథా పరమహంసకే। విష్ణుం సంపూజ్య విధివద్దత్వార్ఘ్యం బలిముత్తమం। చరుం హుత్వా తు సూక్తేన పౌరుషేణ తు షోడశ। ద్వాదశ బ్రాహ్మణాన్ భోజ్య కేశవాద్యైశ్చ నామభిః। యద్వా సర్వేషు కాలేషు బ్రాహ్మణానేవ భోజయేత్॥ స్కాందపురాణేపి॥ చతుర్థమాశ్రమం గచ్ఛేద్బ్రహ్మవిద్యాపరాయణః। ఏకదండీ త్రిదండీ వా సర్వసంగవివర్జితః। ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే యద్వాతు ద్వాదశేహని। పార్వణేన విధానేన శ్రాద్ధం కుర్యాత్త నారసః। ప్రత్యబ్దం పార్వణం శ్రాద్ధం తీర్థేష్వపి మహాలయే। సంబంధనామగోత్రేణ శ్రాద్ధం కాలేషు నిత్యశః॥ బ్రహ్మాండే॥ క్షత్రియో వాయది రాజా చేద్వై। సధర్మేణ పూజయేత్। శూద్రోఽభవతి భూపాల ద్విజైర్మాన్యః స్వవైశ్యవత్। బ్రహ్మచార్యనుపుత్రస్య మాన్యస్తస్య చ నైష్ఠికః। ద్వయోరపి గృహస్థస్తు త్రిష్వాణాం తు వనీ గురుః। చతుర్ణాం తు కుటీచస్స్యాత్తేషాం చైవ బహూదకః। అధికారస్తు సర్వేషాం యతీనాం ప్రేతకర్మణి। శ్రాద్ధాధికారో నైవ స్యాద్వ్యతీనాం హారసంవినా। ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే విష్ణుం సంపూజయేత్తతః॥ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేచ్ఛక్త్యా విష్ణురూపాననుస్మరన్॥ స్కాందే నాగరఖండే॥ తథైవ చోపనీతస్య ఉత్తమాశ్రమమాశ్రితః। గురుస్తయోర్వ్యతిక్రశ్రేష్ఠస్తేషాం సన్న్యాసమాశ్రితః। సంస్కారే పిత్రయోవర్ణాస్తథాచాశ్రమిణాశ్చ యే। యతీనాం ప్రేతకార్యే తు నరకం యాంతి నాన్యథా। ఉదకం నాత్ర

దాతవ్యం సపిండం శ్రాద్ధమేవచ । నారాయణం సముద్దిశ్య కుర్యాదేకాదశేహనీతి॥ ఇతిసన్యాసినాం శ్రాద్ధాధికారః ॥

—(*) అథనవమిశ్రైకోద్దిష్టం. (*)—

౨౩౯. తత్రయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకోద్దిష్టం దైవహీనమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణ రహితం హ్యపసవ్యవత్ । ఉపతిష్ఠతామక్షయ్యస్థానే విప్రవిసర్జనే । అభిరమ్యతామితివదేద్ బ్రూయుస్తేభిరతాః స్మహేతి । ప్రకరణబలాన్నవశ్రాద్ధనవమిశ్రవిషయం ॥ అత్రాపిసపిండీకరణైకోద్దిష్టేపి శేషో బోధాయనేనదర్శితః॥ ఏకోద్దిష్టే నిషేధోపి యదస్త్యావాహనాదికం । తత్సపిండగతేకోద్దిష్టే సర్వం సమాచరేత్ । ఆవాహనం స్వధాశబ్దం పితేతి బోధాయనోబ్రవీత్ । సన్నిధానస్యగోత్రాదేః [illegible] పూప ఉచ్యతే । ఏకోద్దిష్టే నతం దద్యాదర్ఘ్యాదేత్సపిండనే । ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు నచపూర్వాణి మంత్రణం । సపిండీకరణాదేషు పూర్వేద్యుస్స్యాన్నిమంత్రణం । అత్రవిశేషమాహవ్యాఘ్రః ॥ నవశ్రాద్ధానిమిశ్రాణి సపిండీకరణంతథా । కృత్వాతువిధివత్స్నాయా న్నైవ సాయం స్మృతేహని ॥

—(*) అథనవశ్రాద్ధాని. (*)—

౨౪౦. అత్రతావన్నవసంజ్ఞకానామంతర్దశాహే క్రియమాణానాం నవశ్రాద్ధసంజ్ఞా నివేశయన్నాశ్వలాయనోదశాహాభ్యంతరే నవశ్రాద్ధమన్యతే॥ శివస్వామీ॥ నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయనశాఖినః । ఆపస్తంబా షడిత్యాహు ర్విభాషాచైతయోర్గుణిః॥ ప్రజాపతిః॥ నవశ్రాద్ధం దశాహాంతం మిశ్రం సంవత్సరావధి । ఏకాదశాహమారభ్య కార్యాప్రేతత్వముక్తయే॥ వసిష్ఠః॥ మాతాపిత్రోర్నవశ్రాద్ధం కుర్యాదేకాదశేసుతః । నవశ్రాద్ధం దశాహాంతం నవమిశ్రం షడస్వహమితి । అత్రషణ్ణవశ్రాద్ధం కేచిదాహుః ॥ అంగిరాః । ప్రథమేహ్ని తృతీయేహ్ని పంచమే సప్తమేతథా । నవమైకాదశేచైవ షణ్ణవశ్రాద్ధముచ్యతే ॥ ఇత్యాదిప్రాగుక్తం ॥

—(*) అథవ్యాసోక్త నారాయణబలిః. (*)—

౨౪౧. నారాయణబలిం వక్ష్యే వ్యాసేనోక్తం యథాపురా । చండాలోదకసర్పాద్యై ర్విద్యుజ్జ్వాలపశ్వాదిభిః । గిరివృక్షాశ్మపాతైశ్చ పశుదంష్ట్రినఖిశృంగిభిః॥ మృతానాం సన్న్యాసినాంచ యతీనాంచతపస్వినాం। వైష్ణవానాం విశేషేణ చాత్మఘాతకాంక్షిణాం॥ మృతానాం నైష్ఠికాదీనాం ద్వాదశేహని [illegible] । సంవత్సరాత్పరంకుర్యాచ్చండాలాద్యై

ర్ఘాతస్యతు॥ ఆపత్తౌ సంకటేరాగే యదిదైవ విపర్యయే । కర్తృద్రవ్యాది సందేహే ప్రాణసందేహ దర్శనే॥ యస్మిన్కస్మిన్ దినేవాపి వత్సరాద్బహి రాచరేత్ । ఉత్తరాయణగేసూర్యే విషువేచాయనేపివా । శ్రోణాయా మథరోహిణ్యా మేకాదశ్యాంతు పక్షయోః । పూర్వేద్యు ర్బ్రాహ్మణాన్ షడాన్వా మంత్ర్యద్వాదశాపివా । ఏకమాచార్యకంవిప్రం కృత్వా కులగు ణాన్వితం । సర్వావయవసంపూర్ణం వేదశాస్త్రార్థపారగం । తత్రస్నాయా న్మృదాద్భిశ్చ విధానేనసమాచరేత్ । శుక్లాంబరధరస్సమ్యక్పరిధానో త్తరీయకః । ఉపవాసంచసంకల్ప్య కర్తాతా వజితేంద్రియః । ప్రక్షాళ్య పాదావాచమ్య చోపవిశ్యాసనేశుభే । గోచర్మమాత్రం సంలిప్య గోమయే నచవారిణా । కుండంవాస్థండిలంకృత్వా రక్తవర్ణ మృదాదిభిః । ఉపలి ప్యయథాపూర్వం నతుహీనోధికోభవేత్ । ఆహూయవిప్రాన్ సంపూజ్య స్వస్తివాచనమాచరేత్ । శోభోపశోభోపయుక్తం మనోహారకరం వరం । తన్మధ్యేస్థాపయేత్కుంభం విష్ణుంవైవస్వతంయమం । స్థాపయేత్స్వర్ణ రౌ ప్యాదికృతంతేషు నిధాపయేత్ । వస్త్రాభ్యాంస్వర్ణరౌప్యేణ గంధపుష్పా క్షతైశ్శుభైః । పంచాంగుళింక్రమాత్కుర్యా దాత్మశుద్ధి పురస్సరం । ఆ పాద్యద్రవ్యపాత్రాణి కుర్యాన్న్యాసాదికంతతః । గంధపుష్పా క్షతైస్తత్ర ఆదావావాహయేద్ధరిం । నమోనారాయణాయేతి । మూలమంత్రం ప్రకీ ర్తితం । వైవస్వతాయచ నమోయమాయచ నమోస్తుతే । సర్వోప చారైస్సంపూజ్య గంధమాల్యైర్మనోహరైః । ఋగ్యజుస్సామమంత్రై శ్చస్తుత్వా దధ్యై ఏతంహరిం । నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ పురాణైశ్చేతి హాసకైః । విష్ణోర్నామ సహస్రేణస్తుత్వా స్తోత్రకథాదిభిః । త్రివారం స మ్యగభ్యర్చ్య కుర్యాజ్జాగరణంనిశి । పూర్వాదిషుదళేష్వేవం కేశవాదీన్ ప్రపూజయేత్ । మధ్వాజ్యతిలమిశ్రేణపిండాన్ దద్యాత్సమీపతః । అప సవ్యమవాక్పాణిపంచపిండాన్ కుశేషుచ । దక్షిణాభిముఖోభూత్వా బ్ర హ్మణేచశివాయచ । యమాయ విష్ణవేచైవ ప్రేతంచ మనసాస్మరన్ । పత్నాన్యదిభ్యోనదద్యాత్తుస్నాత్వా గచ్ఛేద్గృహంప్రతి । ఆచార్యఃప్రాతరు త్థాయస్నాత్వాసంధ్యాదనైత్యకం । కృత్వాచైవతుపూర్వాహ్ణే విష్ణుంవై వస్వతంయమం॥ కేశవాదీంశ్చసంపూజ్య బ్రహ్మాణం శంకరంతథా । స్వగృ హ్యావిధిమాశ్రిత్యహోమం పశ్చాత్సమాపయేత్ । విష్ణోర్నుకం పరంమృ త్యో ర్ద్వాభ్యాం హుత్వాతుపక్వతః । నమో నారాయణాయైన యమా

యత్రబ్రహ్మాణేశివం । సూక్తేనపురుషేణైవ జుహుయాత్ షోడశాహుతీః । నామభిః కేశవాద్యైశ్చసమిదాజ్యైస్సమాపయేత్ । తతోవిప్రాన్ సమాహూయ దేవార్థముపవేశయేత్ । ప్రథమంచైవ విష్ణ్వర్థం యమంవైవస్వతంతతః । వృద్ధ్యర్థంచ తతోరుద్రం ప్రేతార్థమపరంస్మృతం । ప్రాఙ్ముఖాన్ దేవకార్యార్థాన్ ప్రేతార్థంచ ఉదఙ్ముఖం । ఆవాహనాది యత్ప్రోక్తం దేవపూర్వం తథార్చయేత్ । అంగులీయక వస్త్రాదీన్ యథాశక్తి సమర్పయేత్ । అగ్నౌకరిష్యేఇత్యేతాన్ అనుజ్ఞాప్యప్రచోదితః । పిత్ర్యయజ్ఞవిధానేన కృత్వాసంభోజయేద్ద్విజాన్ । తృప్తాన్ జ్ఞాత్వాతతోవిప్రాన్ తృప్తింపృష్ట్వాయథావిధి । మధ్వాజ్యతిలమిశ్రేణ పిండందద్యాత్తుబర్హిషి । విష్ణవేప్రథమందద్యాద్బ్రహ్మణేచశివాయచ। షష్ఠంతు ప్రేతముద్దిశ్య నామగోత్రమనుస్మరన్ (నామత్రయమనుస్మరన్నితిపాఠాంతరం) విష్ణోర్నామగృహీత్వావజలంతేతాన్ సముత్సృజేత్ । హోమాంతే ద్వాదశేపక్షే విష్ణుం వైవస్వతంయమం । త్రిభిర్విప్రైస్సమభ్యర్చ్య ప్రేయదీంశ్చత్రిభిఃపిత్ర్యాన్। మాతామహాదికాన్సవ్యా నాచార్యంప్రేతరూపతః । పార్వణేనవిధానేన కేశవాద్యైశ్చనామభిః । సంపూజ్య భోజయిత్వాతు పిండాంతే బలిముత్సృజేత్ । నమోనారాయణాయైవ పిత్రేచైవ స్వధానమః । ఏవంపితామహాదీనాం బలిముత్సృజ్యనామభిః । బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాతాన్ దత్వాతేభ్యశ్చ దక్షిణాం । వస్త్రగంధాక్షతైఃపుష్పై రాచార్యం సమ్యగర్చయేత్ । వృషంధేను మనడ్వాహకాస్వర్ణం కాంస్యమథాపివా । వాసోవాదక్షిణాం దద్యాత్ప్రేతరూపేపి శక్తితః । గృహీత్వా శిషమప్యేభ్యః ప్రణిపత్యతు మాపయేత్ । సుతాద్యావిధి మేవంతు ప్రాపయేయుస్సుతాః పిత్రా । అకాలమృత్యుదోషాత్తు ముచ్యతేనాత్ర సంశయః । ఇదంకర్మ కృతంభక్త్యా విష్ణులోకజిగీషయా । ఇహకామానవాప్నోతి విష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ సర్పాహతేతుఅయంవిశేష॥॥ త్వష్టృపురాణే ॥ సువర్ణకార నిష్పన్నం నాగంకృత్వాతథైనగాం । విప్రాయ విధివద్దద్యాత్పితురానృణ్యమాప్నుయాత్ ॥ ఇతినారాయణబలిః॥

—(*) అథరజస్వలామరణవిధిః (*)—

౨౮౨. గ్రామ్యాలంకార సంయుక్తాం తూష్ణీంనిర్హృత్యతాం మృతాం। యథోక్తవిధినామంత్రైస్స్నాపయేద్గవ్యైశ్చ పంచభిః। శతకుంభోదకైస్స్నానందశద్వాదశ వాభవేత్ । మలాపనోదనంకృత్వా అలంకారాం

తరంతథా। వస్త్రాంతరావృతాం కృత్వాదహేదేవం రజస్వలాం ॥

—(*) అథయతిసంస్కారక్రమః. (*)—

౨౨౩. తదాహయమః॥ సర్వసంగ నివృత్తస్య ధ్యానయోగరతస్య చ। నతస్యదహనంకార్యం నాశౌచం నోదకక్రియా॥ శుచౌదేశేచ గాయత్ర్యా దేహంప్రక్షాళ్యవారిణా । మధునా సర్పిషాభ్యజ్య ప్రక్షాళ్యంచ సుగంధిభిః। హిరణ్యవర్ణా ఇత్యాదిరాపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః। పవమానాసువాకేన శుద్ధవత్యా తరంతసైః। శుచీవోగ్నిశ్శుచీఋగ్భిః ద్రుపదాజాతవేదసా। పవిత్రంతేథచరణాంపవిత్ర మితిచత్రిభిః॥ అభిషిచ్యకుశాగ్రైర్వాద్విజానుజ్ఞామవాప్యచ। అలంకృత్యచ గాయత్ర్యాగంధమాల్యైస్సుమంతతః। దృఢేశిక్యే నిధాయాథ నహేయుర్బ్రాహ్మణాదృఢం। ఏతేషాంవహతామత్రసద్యశ్శౌచం విధీయతే॥ ఖనిత్వాతు శనైర్భూమిం శిరోమాత్ర భువాదిభిః। నిక్షిప్యస్నానమాత్రేణ శుద్ధిస్స్యాత్స్వయంభువోబ్రవీత్ ॥

—(*) అథసన్న్యాసినాం ధర్మమృతానాం విధిరుచ్యతే. (*)—

౨౨౪. గ్రామాత్ప్రాచీముదీచీంవా యద్వాగత్వాన్యతోదిశం॥ బ్రహ్మవృక్షస్య వాధస్తాదశ్వత్థస్య సమీపతః॥ ఖాత్వావాయజ్ఞవాటస్యవదీతీరే శుచిస్థలే । గర్తవ్యాహృతిభిస్సప్తఖాతం ప్రోక్ష్యతసప్తభిః। ఆస్తీర్యాథకుశానద్భిః ప్రణవేనాభిమంత్రయేత్। శవంపంచామృతైస్స్నాప్యసూక్తేన పురుషేణచ। గంధమాల్యైరలంకృత్య శిక్యే నాథయథావిధి। నిరథాతిశవంశ్వభ్రే ప్రాఙ్ముఖో ప్రాఙ్ముఖోపివా॥ అప్రాఙ్ముఖంచవా విష్ణోహవ్యం రక్షస్వేతిఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే । పితాభ్యాందక్షిణేహస్తే పిండస్థాయాథవాచకీం। యదస్యపారేరజస ఇతిశిక్యేవిధాపయేత్। యేనదేవాఃపవిత్రేణ ముఖేజలపవిత్రకం। సావిత్ర్యా ప్రణవేనైవ ఉదరేబ్రహ్మభాజనం। భూమిర్భూమి మగాన్మాతేత్యృచా గుహ్యేకమండలుం । చిత్తిస్రుగితిదశభిర్హోతృభిర్హిసమంత్రయేత్ । సైకతైఃపాంసుభిశ్శ్వభ్రం సంపూర్యస్వ సృగాదిభిః। నాద్రవంత యథాతద్వత్తతో మార్జనలేపనైః। అలంకృత్య సుగంధాద్యైస్తతోగచ్ఛేన్మహాజలం । స్నానమాత్రేణ శుద్ధిస్స్యాన్నోన్ని విధిర్నోదకక్రియా। అత్రజ్ఞాతిభిరపి సచేలమాత్రం కర్తవ్యం॥ తథాచస్మృత్యంతరే ॥ పుత్రోభ్రాతాథదౌహిత్రః సపిండశ్శిష్యఏవవా। యతింస్పృశన్ వహిత్వాపి సద్యస్స్నానేన శుధ్యతి । సన్నికృష్టస్తు సన్యస్తే పితర్యుపరతే సతి। దహనంయచ్చకర్తవ్యం యచ్చాన్యచ్చస్వాశ

క్షితః । పితృమేధవిధానేన దహేదుత్తపనాగ్నినా । అగ్నిహోత్రవిధానేనగాయత్ర్యా ప్రణవేనచ । జలావగాహనాదేవ స్పృష్ట్వా శుద్ధాస్సగోత్రిణః । అశ్వమేధఫలంయాంతి బధ్వాసంబంధినోద్విజాః । అహాన్యేకాదశ్రేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే । సపిండీకరణం తేషాం నకర్తవ్యం సుతేనతు । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేతత్వంనాప్నోతినామునిః । కుటీచకంచ ప్రదహేత్ పూరయేచ్చబహూదకం ॥ హంసంజలేనిక్షిప్యపర (మ) హం సంవిశీరయేత్ । గృహస్థస్య సుతాత్మాన్సాష యత్యాశరీరంయాతేః ప్రక్షాళ్యగంధమాల్యైరలంకృత్య శిక్యే సంస్థాప్య భుజయాశ్చ సహేత ఉపనిషద్బీజపిత్వా ప్రాచీముదీచీం వాగత్వా శుద్ధదేశే సంస్థాప్య నదీతీరేశ్వత్థ మూలేదేవాలయే దేవాయతనే గోష్ఠే బిల్వవృక్షమూలే వావ్యాహృతిభిర్భూమిం ప్రోక్ష్యదక్షిణాగ్రాన్ కుశాన్ స్తీర్య సావిత్ర్యా శరీరం ప్రక్షాళ్య పురుషసూక్తేనస్నాపయిత్వా గంధాదిభిరలంకృత్య విష్ణోర్హవ్యం రక్షస్వేతిశరీరం కుండేనిధాయ । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమ ఇతిదండంనిధాయ హంసశ్శుచిషదితి । హృదయంస్పృష్ట్వాజపేత్ । పురుషసూక్తం భ్రువోర్మధ్యే జపేత్ । బ్రహ్మజజ్ఞానంమూర్ధ్నిజపేత్ । భూమిర్భూమిమగాదితిమూర్ధానంభింద్యాత్ । ప్రణవేన దేశయజనంపూరయేత్ । అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యత ఇతి చతుర్హోతారమిత్యభిమంత్రయేత్ ॥

—(*) పుత్రస్యయతి సంస్కారవిధిః. (*)—

౨౮౫, సిద్ధ్యనంతరంజలానినేయతి దేహంప్రక్షాళ్య ప్రతిష్ఠాప్య పుత్రస్సన్నిహితశ్చేత్ స్నాత్వాయతి సంస్కారం కరిష్యఇతిసంకల్ప్యకృతక్షౌరశ్శంఖోదకేన పురుషసూక్తేనాభిషిచ్య శిక్యేసంస్థాప్య ఉపనిషజ్జపపూర్వకం ఖననదేశమానీయ గర్తేఽవధాయ ప్రకేతునేత్యనువాకం హోతృవత్పఠిత్వా శేషంయతి సంస్కారవత్సర్వం కృత్వాపునర్జలాశయేస్నాత్వా దక్షిణాభిముఖః ॥ ఓంమహాత్మానం తర్పయామి । ఓంజీవాత్మానంతర్పయామి । ఓంప్రణవాత్మానంతర్పయామి । ఇతిత్రిరుపవీతీ జలాంజలిందద్యాత్ ॥ దేవతీర్థేనపంచదశదినాని తర్పయేత్ ॥ ఏకాదశదినే కృతక్షౌరః ప్రాతస్స్వగృహ్యోక్తవిధానేన నారాయణబలిం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య,అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య,అగ్నిముఖాంతంకృత్వా ఆజ్యోక్తపాయసేన పురుషసూక్తస్యాతోదేవాఅవంతునఇతిషడృగ్భిశ్చ షడంగన్యాసంకృత్వాప్రత్యృచమవదానధర్మేణహుత్వా కేశవాదిద్వాదశనామభిః ప్రణవాదిచతుర్థ్యంతై

స్వాహాకారాంతైర్ద్వాదశాహుతీర్హుత్వా స్విష్టకృదాదిహోమశేషం స్వగృహ్యోక్త విధినా సమాప్య ద్వాదశనామభిః ప్రతినామమేకైకం ద్వౌ త్రీన్ చతురో వా యథా సంభవం బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా సన్న్యాసినశ్చ యథాశక్తి పూజయేత్ ॥ తదనంతరం పాకాంతరేణ పూర్వాహ్ణే మగోత్రనామనిర్దేశపూర్వకం పితృపితామహప్రపితామహక్రమేణ పార్వణశ్రాద్ధం కుర్యాత్ । ప్రేతత్వాభావాత్ సపిండీకరణాభావః । మాసికాని సర్వాణ్యాబ్దికపర్యంతం న కుర్యాత్ । ఉత్తరత్రాపి సిద్ధిదినే ఆరాధనం ద్వాదశనామభిః బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥ అతః ఉక్తప్రకారవ్యతిరేకేణ పుత్రైః కృత్యం నాపితకృత్యం వాకిమపి నాస్తి ॥ ఇతి యతిసంస్కారవిధిః ॥

—(*) అథ గంగాస్థినిక్షేపః. (*)—

౨౨౬ శాండిల్యః ॥ ద్వారవత్యాం సేతుబంధే గోదావర్యాం చ పుష్కరే । అస్థీని విసృజేద్యస్య సమ్యక్ ముక్తిమాప్నుయాత్ ॥ శంఖలిఖితౌ గంగాసు చ ప్రయాగే చ కేదారే పురుషోత్తమే ॥ అస్థీని విధివత్త్యక్త్వా గయాయాం పిండదో భవేత్ । పితౄణాం ఋణాత్ప్రముచ్యేత తౌ నిత్యం మోక్షగామినౌ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ గంగాయాం యమునాయాం వా కావేర్యాం వా స్మృతిందృతే । సరస్వత్యాం విశేషేణ అస్థీని విసృజేత్సుతః ॥ కాత్యాయనః । అస్థిసంచయనం చైవ స్వగృహ్యోక్తవిధానతః । కుంభే నిధాయ చాస్థీని కుంభం భూమౌ వినిక్షిపేత్ । తత్సంస్పృష్టాశిష్టమంత్రాణాం జపతః కర్మసిద్ధ్యతి । అస్థిశుద్ధిం విధాయైవ వృక్షాగ్రే వా శుభస్థలే । నిధాయ యాత్రాపర్యంతం రక్షాం కుర్యాద్విచక్షణః ॥ నిక్షిపేత్పూర్వవద్భూమౌ పాత్రాస్యం నావలోకయేత్ ॥ త్రిపక్షం వా త్రిమాసం వా భూమేరుద్ధరణం న చ । అనిత్యత్వాచ్ఛరీరస్య కాలద్రవ్యాదిసంభవః ॥ మాసాదిషు వ్యతీతేషు అస్థీన్యుద్ధర్తుమిచ్ఛతి । త్ర్యబ్దమబ్ద్వయం చైకం కృచ్ఛ్రం మాసాద్యనుక్రమాత్ । కృత్వేతి శేషః । తతస్తద్దోష శాంతిస్స్యాదన్యథా నరకం వ్రజేత్ । మహాతీర్థేషు మరణే దశాహాభ్యంతరే సుతః । అస్థిసంచయనం శుద్ధం కృత్వాంభసి వినిక్షిపేత్ । అథోర్ధ్వకే మృతిర్యస్య తం దగ్ధ్వా విధివద్బహిః । అస్థిసంచయశాస్త్రాణాం మంత్రాణాం జపపూర్వకం । తిలైరాజ్యేన మధునా హిరణ్యశకలైర్జలైః । పంచగవ్యైః ప్రశామ్యేత గంగాంభసి వినిక్షిపేత్ ॥ ఆపస్తంబోపి ॥ చతుర్థేస్యాస్థిసంచయనం తేషాం గంగాంభసి క్షిపేత్ ॥

—(*) అస్థ్యుద్ధరణ ప్రకారమాహ. (*)—

౨౮౭. జయంతః॥ కర్తృజన్మత్రయం భద్రాతిథి పదర్క్షాణివ ర్జయేత్ । భౌమభృగ్వర్కవారాశ్చ భద్రాఖ్యం కరణం తథా । కీకసో ద్ధరణార్థాయ తద్దేశం బంధుభిస్సహ। గత్వా తత్ర నమస్కృత్య ప్రాణాయామ పురస్సరం । సంకల్ప్య తత్సుపస్పృశ్య మంత్రమేతదుదీరయేత్ । సర్వంసహే వసుమతి త్వయి సర్వం లయం గతం । త్వద్ధర్మరక్షితం దేహి మత్పిత్రాద్యస్థి పావనే । ఇతి సంప్రార్థ్య భూదేవీం భూమిర్భూమిం జపేచ్ఛనైః । కాష్ఠైః ఖననం కృత్వా అస్థీన్యానాపయేత్పునః కుంభోయథా న చ లతితథా కార్యం ప్రయత్నతః । కుంభ సంపూరణం కుర్యాద్గంధ పుష్పాక్షతైర్మృదా। (గంధపుష్పఫలైర్మృదా) భూమింపూర్వ సమం కుర్యాద్బలిం తత్ర వినిక్షిపేత్। బహ్వన్నపాన భక్ష్యాద్యైర్యథా తృప్తిం ప్రయాతి సా। తతో నుమంత్రయే దేతాం బలిం స్థితిఋచేనచ । తతో గృహీత్వాస్థి సుతో నదీతీరే నిధాయ తత్ । ప్రక్షాళ్య పంచగవ్యేన పంచామృత విధానతః । శత కుంభోదకైస్సమ్యక్ స్నానాచ్ఛుద్ధిరీరితా । స్పృష్ట్వాస్పృష్ట్వాస్థి సతవా రంస్పృదాంబుభిః॥ స్నానం కుర్యాద్విధానజ్ఞో బ్రాహ్మణాభూత భావనాః। అద్వైన దైవతం కుర్యాద్దైవతంచ సుదైవతం । బ్రాహ్మణానైనుహూ భాగస్తేభ్యో దద్యాచ్చ దక్షిణాం । కర్తా స్నానం స్వశుద్ధ్యర్థం కుర్యాద్వాకారయేత వా । మృత్తికాఖ్యాం స్వశక్త్యాతు త్రింశద్వా పంచవింశతిః । తతః కుంభాంతరే కుర్యాదభిషేకం సహాదికే । శ్రీరుద్రపావమానాభ్యాం సూక్తైర్విష్ణ్వాదినాచకైః। (సంజ్ఞకైః) శేషధ్యాయేద్వసూన్ రుద్రాన్ ఆదిత్యాన్ పితృదేవతాః । శివం విష్ణుం తథేంద్రాదీన్ సర్వాశ్చైవేష్ట దేవతాః । అర్చయేద్గంధ పుష్పాద్యైర్నైవేద్యాద్యైర్యథావిధి। నమస్కృత్య విధావజ్ఞం దక్షిణాభిశ్చ తోషయేత్। అజినాదిషు వస్త్రైశ్చ క్షౌమ కౌశేయవర్ణకైః । కుశైశ్చ సుదృఢం బద్ధ్వా తీర్థాద్యర్థేన తం నయేత్ ॥ఆదిత్యపురాణే॥ సూర్యమింద్రస్తు సప్రచ్ఛ మిత్రగ్రాహో వాసశంకితః । స్తోత్రం హాత్వా తదస్థీని క్షేప్తుకామ సదాంభసి॥ వసూన్ పప్రచ్ఛ సుధావి పూర్వం దేవస్సనాతనః । భోభో అస్థీని తేతాని ప్రక్షిప్తవ్యాని చాంభసి॥ వసవః॥ గంగా భాగీరథీ యత్ర సన్నిధానం కరోత్యసి । అస్థ్నాం తత్రాంభసి క్షేపో బ్రహ్మలోకాయ కల్పతే । అస్థీనిమాతాపితృపూర్వకాని నయంతి గంగాంభసి యే కదాచిత్ । తద్బాంధవాశ్చాపి దయాభిభూతా స్తేషాం హి తీర్థాని ఫలప్రదాని॥౧॥ స్నాత్వా తతః పంచగవ్యై

నిర్వాపిచ్య హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైర్వికీర్య । అస్థీనిమృత్పిండ పుటేనిధాయ
పశ్యన్దిశంపితృరాజోపగూఢాం॥ ౨॥ నమోస్తుధర్మాయఇతి ప్రవేశ్యజ
లేసమేప్రీతిఇతిక్షిపేచ్చ । ఉత్థాయభాస్వంతమవేక్ష్య సూర్యాంసదక్షిణాం
విప్ర ముఖాయదద్యాత్ ॥ ౩ ॥ ఏవంకృతేప్రేతపురేస్థితస్య స్వర్గేగతి
శ్చాస్యమహేంద్రతుల్యాం॥ మహాభారతే॥ యావదస్థి మనుష్యాణాంగం
గాతోయేషుతిష్ఠతి । తావద్వర్ష సహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే॥
బ్రహ్మపురాణే॥ అస్థీనిమాతాపితృపూర్వకానిదశాశ్వ మేధావనగోనభస్య।
కృష్ణాష్టమ్యాంపంచదవైర్నిర్వాపిచ్య హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైర్వికీర్య। పున్యే
తుమృత్పిండపుటేనిధాయ నమోస్తుధర్మాయ ఇతిబ్రువంతి॥ క్షిపేజ్జలేపితృ
తిథేనభక్త్యాస్నాత్వాథ సూర్యంప్రయతఃప్రపశ్యేత్ । యథాశక్త్యాదక్షి
ణాంచాపిదత్వాపితౄంత్సర్వాన్ బ్రహ్మలోకేనియుంక్తే॥ నారదః॥ న
భస్యస్యాపరేపక్షే అష్టమ్యాంమధ్యగేరవౌ॥ బ్రాహ్మణానుజ్ఞయాస్థీని గం
గాంభసివినిక్షిపేత్ । ఏవంకృతేమహాపాపీ సురాపీగురుతల్పగః । సర్వ
పాతకయుక్తోపి ముక్తస్స్యాన్నాత్రసంశయః॥ పద్మపురాణేవిశేషోదర్శితః॥
అస్థ్నాంకృత్వాతుసంశుద్ధిం కేశవాద్యైశ్చ నామభిః। పంచగవ్యేషు
నిక్షిప్యగంధాద్యైస్సంప్రపూజయేత్। ద్విజానుజ్ఞామవాప్యైవగంగాయాం
సుసమాహితః । సంకల్ప్యప్రయతస్తస్య ఉచ్చరేద్గోత్రనామభిః । అఘ
మర్షణసూక్తేన ధర్మాయైవనమోస్త్వితి । విసర్జయేత్తతోస్థీని యావ
దస్థితుతజ్జలే॥

—(*) అథసంఘాత మృతిః. (*)—

౨౮౭. కాలాదర్శే ॥ పత్నీభ్రాతాసుతాదీనాంసపిండానాంయ
థాక్రమం । సంఘాతమరణాత్తత్రక్రతూచ్ఛ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ బ
హూనాంద్వయోర్వా ఏకస్మిన్దినేమరణంసంఘాతమరణంపత్న్యాదీనాము
త్తక్రమాత్సంఘాతమరణం యదిస్యాత్తత్క్రమాన్మరణక్రమాచ్ఛ్రాద్ధంకు
ర్యాత్ ॥ తదాహబుధ్యశృంగః ॥ కృత్వాపూర్వమృతస్యాదౌద్వితీయ
స్యతతఃపునః । తృతీయస్యతతఃపశ్చాత్సన్నిపాతేత్వయంక్రమః। యుగ
పన్మరణేతత్రసంబంధాసక్తియోగతః పత్న్యాదీనాంసపిండానాం యుగప
న్మరణంయది॥ స్యాత్ తత్రాసత్తివశాత్క్రమేణశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ తదా
హాబుధ్యశృంగః॥ భవేద్యదిసపిండానాం సంఘాతమరణంతథా। సం
బంధాసత్తిమాలోచ్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ । పత్న్యాఃపుత్ర

స్యతత్పుత్ర భ్రాత్రోస్తత్తనయస్యచ । స్నుషాశ్వశ్రోశ్చ పిత్రోశ్చసంఘాతమరణాయది । అర్వాగబ్దాన్మాతృపితృ పూర్వాతంత్ర సమాచరేత్ । పత్న్యాదీనాంపిత్రోశ్చ క్రమాన్మరణం వాయదిస్యాత్తదాసంవత్సరాదర్వాక్ మాతృ పితృపూర్వమేవ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । ఏతత్స్మృత్యంతర వచనం॥ అర్వాగబ్దాన్మాతృపితృ పూర్వకంసాపిండ్య మాచరేత్ । పత్నీపుత్రస్నుషాపౌత్ర భ్రాతృతత్పుత్రకాఅపి । పితరౌచయదేకస్మిన్ మ్రియరన్వాసరే యదా । ఆద్యమేకాదశేకుర్యాత్ త్రిపక్షేచసపిండనం పత్న్యాది వ్యతిరిక్తానాం పిత్రోశ్చసంఘాతమరణే సతికథమిత్యాహ ॥ సంఘాతమరణే న్యేషాంయద్వ్యద్వై దహనాదికం । కృత్వాసంవత్సరస్యాంతెకుర్వీత సహపిండనం । పత్న్యాదిభ్యోన్యేషాం సపిండానాం పిత్రోశ్చ సంఘాతమరణే దహనాదిక మాద్యశ్రాద్ధపర్యంతం కృత్వాసంవత్సరాంతె ఊనమాసాది శ్రాద్ధపూర్వం సపిండీకరణం కుర్వీత॥ తథాలౌగాక్షిః॥ అన్యేషాం ప్రేతకార్యాణి మహాగురువిపాతనె । కుర్యాత్సంవత్సరాదర్వాక్ శ్రాద్ధమేకంతువర్జయేత్ । సంఘాతమరణేఅన్యేషాం దహనాది ప్రేతకార్యం ఆద్య శ్రాద్ధపర్యంతం కుర్యాత్ । శ్రాద్ధం షోడశాదికం ఏకం వర్జయేదితి ॥

— { అన్యేషాం పత్న్యాది వ్యతిరిక్తానాం పిత్రోశ్చ సంఘాతమరణే కథమిత్యాహ. } —

౨౮౯. పిత్రోస్సంఘాతమరణే మాతురన్యత్రవాదినె । అనుయానమృతౌ శ్రాద్ధం యథాకాలం సమాచరేదితి॥ బ్రహ్మకైవర్తె॥ పిత్రోరేకస్మిన్ దినేయథా కథంచిన్మరణేమాతుః పతిమరణదివసాదుత్తరదినే వ్యనుగమనమరణేయథాకాలం తత్తద్ద్వాదశాహే సపిండీకరణంకార్యం ॥ తథాచదేవలః॥ పిత్రోరుపరమేపుత్రాః క్రియాఃకుర్యుర్ద్వయోరపి । అనువృత్తౌచ నాన్యేషాం సంఘాతమరణేపిచ । పిత్రోరుపరమేఅనువృత్తౌచ ద్వయోరపి మాతాపిత్రోః పుత్రాఃకుర్యుః పిత్రోరన్యేషాంచ సంఘాత మరణేపిత్రోః కుర్యురన్యేషాంచనకుర్యురితి॥ కార్ష్ణాజనిః॥ మాతర్యగ్రే ప్రమీతాయాం అశుద్ధా మ్రియతేపితా । పితుశ్శేషేణశుద్ధిస్స్యాన్మాతుః కుర్యాచ్చపక్షిణీం । పూర్వం మాతుర్మరణే ఆశౌచమధ్యేఏవం పితృమృతౌ మాత్రాశౌచస్యాపి పిత్రాశౌచవశాచ్ఛుద్ధిః పూర్వ పిత్రాశౌచే వర్తమానె మాతృమృతౌపిత్రాశౌచ కాలోత్తరంపక్షిణీవశాచ్ఛుద్ధిః । తథాచస్మృతిః ॥ పత్న్యాశౌచంవిశోధనం విపరీతేపక్షిణీస్యాదూర్ధ్వంసాగ్నిప్రవేశనే। పత్న్యాశౌచే

వర్తమానే పత్నీమృతాపత్యాశౌచోత్తరకాలం పక్షిణీ । అగ్నిప్రవేశేతు వాన్త్యేవ । అత్రవిశేషమూహ॥ పత్న్యాఃపూర్వదినే ప్రేతే అన్వారోహే మృతేహని । పక్షిణ్యాశౌచకం నాస్తి శ్రాద్ధంతుదినసంక్రమాత్ ॥ లోకాక్షిః॥ పుత్రీపుత్రస్నుషాపౌత్ర భ్రాతృతత్పుత్రికాస్వపి । పితరౌచయ దేకస్మిన్ మ్రియేరన్ వానరేతథా । ఆద్యమేకాదశేకుర్యాత్ త్రిపక్షేషు సపిండనం॥ దేవలః॥ ఏకాహమరణేపిత్రోరన్యస్యాన్య దినేమృతౌ । సపిండనం త్రిపక్షేస్యాదను యానస్మృతింవినా॥ మృతేహనిసమాసేన పిండనిర్వాపణం పృథక్ । నవశ్రాద్ధంతుదంపత్యో రన్వారోహణఏవతు । పిండనిర్వాపణంనామ శ్రాద్ధం సమాసేనపాకైక్యేనపృథక్ అనపత్నీకంకుర్యాత్ । నవశ్రాద్ధాన్యపితథా । అనేకమాతృభిరేక చితాయ మన్వారోహణే కృతేపాకైక్యేనప్రథమం పితుస్తదనంతరం సాపత్న్యాతుః తతో జ్యేష్ఠాదిక్రమేణ కుర్యాత్ । తదాహభృగుః॥ ఏకకాలగతాసూనాం బహూనా మథవాద్వయోః । తంత్రేణ శ్రపణంకృత్వా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంపృథక్ పృథక్ । పూర్వకస్య మృతస్యాదౌ ద్వితీయస్యతతః క్రియా । తన్త్రపాతే ప్యయంవిధిః । పూర్వకస్యమృతస్యపితుః ద్వితీయస్యతతోజనన్యాయోజనన్యాస్తృతీయస్యతతోజనన్యామాతురిత్యర్థః । ద్వ్యేబహూనినిమిత్తాని జాయన్తే గనైకవాసరే । నైమిత్తికాని కార్యాణి నిమిత్తోత్పత్యనుక్రమాత్ ॥

—(*) అథమరణ దిన నిర్ణయమాహ. (*)—

౨౮౦. స్కందపురాణే॥ జననేమరణేనౄణాం తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా॥ స్మృత్యంతరే॥ అభ్యంగేచోదధి స్నానేదంతధావనమైథునే । జాతే చనిధనేచైవ తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా ॥ రాత్రౌయామద్వయా దర్వాక్ సూతకేమృతకేతథా । దృష్టేరజస్యపితథా ప్రాక్ పూర్వ దినంభవేత్॥ రాత్రౌయామద్వయాదర్వాక్ పాతిథిః పూర్వకాలికా । పరాపరేతివిజ్ఞేయా వివాహమృతసూతకే॥ అర్ధరాత్రేవ్యతీతేతు ముహూర్తం పూర్వసంయుతం॥ ఉత్తరాంశః ప్రభాతేతు వివాహ మృతజన్మసు॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ దహనేమరణేచైవ యదహః పరికీర్తితం । తచ్చేత్సూర్యోదయాదర్వాక్పూర్వరాత్రేణయుజ్యతే ॥ పారస్కరః॥ పరాశరోపి॥ దివాయదిరజఃస్రావో జననమరణంతథా । తద్దినాదిక మాశౌచం రజస్త్రిదినంస్మృతం॥ జాతేచైవమృతేచైవ దశరాత్రం విశోధనం । భూమిపః ద్వాదశాహోభిః విశఃపంచదశస్మృతాః । త్రింశద్దినానిశూద్రస్య తదర్ధం న్యాయవర్తినాం ।

నిశాంభాగత్రయంకృత్వా ద్వౌభాగౌ పూర్వవాసరే। శేషంపరదినేనసర్వే జాతః పాకేమృతేసమః। పాకే = స్థాలీపాకే॥ అర్ధరాత్రాదధః ప్రాపే జననేమరణేతథా। పూర్వమేవ దినంగ్రాహ్య మిత్యాహ భగవాన్యమః॥ ఉదయాదుదయంయావ ద్దినమిత్యభిధీయతే। తద్దినాదిక్రమాశౌచ. శ్రుతివేద విదోవిదుః॥ రజోదృష్టస్తురాత్రౌచేత్ విభజ్యత్రివిధాంనిశాం। పూర్వ భాగద్వయంపూర్వ మూర్ధ్వంచేదుత్తరేహని। రాత్రావేవ సముత్పన్నే మృతేరజసిసూతకే। పూర్వమేవదినంగ్రాహ్యం యావన్నాభ్యుదితోరవిః। రాత్రింకుర్యాత్త్రిభాగంతు ద్వౌభాగౌ పూర్వవాసరః। ఉత్తరాంశః పర దినం జాతేషుచమృతేషుచ॥ అర్ధరాత్రాదధస్తాచ్చే న్మృతిః ప్రసవఏవవా। పూర్వమేవదినంగ్రాహ్య మూర్ధ్వంచేదుత్తరేహని। ఉదితేచయదా సూర్యే నారీణాందృశ్యతేరజః। జననంవాపిమృతిర్వా యస్యాహస్తస్యశ ర్వరీ। రాత్రౌరజఃప్రసవజననమరణేషు త్రిధావిభజ్యరాత్రిం పూర్వభాగ ద్వయేచేత్ పూర్వమేవమిత్యేకఃపక్షః। అర్ధరాత్రాదధస్తాచ్చేత్ పూ ర్వదినమిత్యన్యః పక్షః। సూర్యోదయాత్పూర్వం చేత్ పూర్వదినమిత్యప రఃపక్షః॥ స్మృతీనాంసమబలత్వాత్ దేశాచారతోవ్యవస్థా॥

—(*) అథశవానుగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౨౫౧. యాజ్ఞవల్క్యః॥ బ్రాహ్మణేనానుగంతవ్యో నశూద్రోన కశ్చిద్ద్విజః। (నశూద్రేణకశ్చిద్ద్విజః) అనుగమ్యాంభసిస్నాత్వా స్పృష్ట్వాగ్నింఘృతభుక్శుచిః। తథాస్మృతప్రాశనస్య భోజనకార్యవిధానేన ప్రమాణాభావాత్ నభోజనప్రతిషేధః॥ ఉక్తంచ బ్రహ్మపురాణే॥ సవర్ణముత్తమంవాపి ప్రేతస్నేహాద్వినాయది। కృతేనుగమనేస్నాత్వా స్పృష్ట్వాగ్నింఘృతభుక్శుచిః। విప్రస్తుక్షత్రియంప్రేతం అనుగమ్య బంధువత్। తతః స్నాత్వానలంస్పృష్ట్వా ఘృతం ప్రాశ్యదినంక్షిపేత్। వైశ్యానుగమనం కృత్వాపక్షిణ్యాశౌచమాచరేత్। శూద్రానుగమనంకృత్వా త్రిరాత్రేణ విశుద్ధ్యతి॥ అత్రవిష్ణుః। విప్రశూద్రానుగమనే త్రిరాత్రాశౌచం కృత్వా సముద్రగామినంనద్యాం స్నాత్వా ప్రాణాయామశతంకృత్వా ఘృతంప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతి। క్షత్రియవైశ్యానుగమనే ఏకాహమాశౌచం। క్షత్రియ స్యవైశ్యానుగమనే క్షత్రియస్య శూద్రానుగమనేపక్షిణ్యాశౌచం। వైశ్య స్య శూద్రానుగమనే ఏకాహం రోదనేచైవమితి॥

—(*) అథవమన ప్రాయశ్చిత్త క్రమః. (*)—

౨౯౨. త్రయాణాం పితౄణాం మధ్యే పితా చ వమనం యది । తద్దినే చోపవాసశ్చ పునశ్శ్రాద్ధం పరేహని । బ్రాహ్మణానాం యది శ్రాద్ధే ఏకోపి వమనం యది । లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య అర్చయిత్వా హుతాశనం । తత్ స్థాననామగోత్రాది ఆసనాది తథార్చయేత్ । అన్నత్యాగం తతః కృత్వా పావకే జుహుయాచ్చరుం । ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రైః కబళానాం ప్రమాణతః । సప్తమేనాష్టమేనైవ కృత్వా మంత్రసముచ్చయం । హోమశేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్ । విశ్వేపిన్ద్వితీయో వా తృతీయో వా త్రికృద్యది । తత్ స్థాననామగోత్రేణ శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్ । ఇత్యాదిపూర్వవత్ । శ్రాద్ధపంక్తౌ యదా విప్రో భుక్త్వా చ ఛర్దితో యదీ । తత్రైవాగ్నిం సమాధాయ హోమం కుర్యాద్యథావిధి । తత్ స్థాననామగోత్రేణ చాసనాదీ తథార్చయేత్ । అన్నత్యాగం తతః కృత్వా పావకే జుహుయాచ్చరుం । ప్రాణాదిపంచభీర్మంత్రై ర్వ్యవద్వాత్రింశదాహుతీః । హోమశేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్ । ఏవం యః కురుతే హోమం శ్రాద్ధదోషో న విద్యతే॥ చంద్రికాయాం॥ శ్రాద్ధపంక్తౌ తు భుంజానో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణం స్పృశేత్ । తదన్నమత్యజన్ భుక్త్వా గాయత్ర్యష్టశతం జపేత్ । భుంజానేషు చ విప్రేషు స్పృష్టిరన్యోన్యతో యది । తదన్నమత్యజన్భుక్త్వా గాయత్ర్యష్టశతం జపేత్ । ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శే స్పృష్టపాత్రం విహృత్య చ । సర్వాన్నం పూర్వవత్ క్షిప్త్వా భోజయేత్తు ద్విజోత్తమం । భోజనాంతే ద్విజస్స్నాత్వా సావిత్ర్యష్టశతం జపేత్ । ఆద్యశ్రాద్ధే తు భుంజానవిప్రస్య వమనం యది । యత్తేసృష్టేతి మంత్రేణ హోమం కుర్యాద్యథావిధి । షోడశ శ్రాద్ధభుంజానే బ్రాహ్మణే ముఖనిస్సృతాం । ప్రేతాహుతిస్తు విజ్ఞేయా లౌకికాగ్నౌ యథావిధి । అనుమాసికే తు కర్తవ్యే ఉచ్ఛిష్టవమనే యది । కబళే తు సుభుంజానే తృప్తిం చైవ వినిర్దిశేత్ । అమావాస్యానుమాసే చ బ్రాహ్మణో వమనం యది । అనుమాసికవత్ జ్ఞేయం శ్రాద్ధశేష సమాపయేత్ అమాయాం మాసికే భుంజన్ బ్రాహ్మణః వాంతికృద్యది । అనుమాసికవత్ జ్ఞేయం శ్రా...త్ । మహాలయాది శ్రాద్ధేషు క్షేత్రాదౌ ర్వమనం యది । పితామహాదివత్కృత్వా శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్ । ఉచ్ఛిష్టేన తు సంస్పృష్టో భుంజాన శ్శ్రాద్ధకర్మణి । శేషమన్నం తు నాశ్నీయాత్కర్తుశ్శ్రాద్ధస్య కా గతిః । తత్స్థాననామగోత్రేణ ఆసనాది తథార్చయేత్ । అన్నత్యా

కంతథాకృత్వా పావకేజుహుయాచ్చరుం । పురుషసూక్తేన జుహుయా ద్ద్వాదశద్వాత్రింశదాహుతీః । హోమశేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్ । అథకుర్యాత్సమీపేతు బ్రాహ్మణోవమనంయది । పునః పాకంప్రకుర్వీత పిండదానంయథావిధి । ఉచ్ఛిష్టస్పర్శనంజ్ఞాత్వా తత్పాత్రంతువిహాయచ । తత్పాత్రంపరిహృత్యాథ భూమింసముపలిప్యచ । తస్యపాత్రంతథాన్యేన సర్వమన్నం ప్రవేశయేత్ । పునర్విప్రాన్సమాహూయ భోజయేచ్ఛేషసంస్కృతమ్ । శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానో [illegible] యది । ద్వావివిప్రౌవిస్పృశేదన్నం భుక్త్వా చాంద్రాయణంచరేత్ । ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శేశునా శూద్రేణవాద్విజః । ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేన శుధ్యతి॥

—(*) వమనే ఋగ్విధానం. (*)—

౨౧౩. అత్రభోక్తృద్విజాతీనాం వమనన్నిర్ణయుక్తః॥ ఇంద్రాయ సోమసూక్తేన శ్రాద్ధవిఘ్నయథావిధేః । అగ్న్యాదిభిర్భోజనే శ్రాద్ధం సంపూర్ణంభవేత్॥ అత్రఇంద్రాయ సోమసూక్తేన అగ్న్యాది భిర్భోజనేవ చేతివిధానత్రయముక్తం॥ తత్రవ్యవస్థోచ్యతే । యత్రపిండదానాత్పూర్వం నిమంత్రితేషుబ్రాహ్మణేషు యస్యకస్య చిదేకస్య వాఽనేకస్య వామనేన శ్రాద్ధవిఘ్నే సూక్తజపేనసంపూర్ణతాభవతి । పిండదానాత్ప్రాక్ పితృవ్యతిరిక్త పితామహ ప్రపితామహ విశ్వేదేవస్థానోపవిష్టేష్వన్యతమస్య వమనేన తద్విఘ్నసమాధానేన అనేకస్యాపివమనే సమాధానం సూక్తజపేనైవ । పితృస్థానోపవేశితస్యవమనేన తద్విఘ్నేతు దర్శశ్రాద్ధంచరేత్ । తద్దినే పునఃపాకేనశ్రాద్ధభోజనేన మాసికాబ్దికశ్రాద్ధంచేత్ తద్దినే ఉపోష్యపరస్మిన్దినే పునశ్శ్రాద్ధభోజనమితి॥ యస్తుసంగ్రహకారవచనం॥ ప్రాధాన్యం పిండదానస్య భోజనస్యతదంగతా। అతోఽన్యభుక్తిక్రియాహానౌ శ్రాద్ధావృత్తిం నతిష్ఠతి । ఇతిసంకల్ప వ్యతిరిక్త పార్వణశ్రాద్ధే పితృస్థాన వ్యతిరిక్త బ్రాహ్మణభుక్తిక్రియాహానివిషయం । శ్రాద్ధావృత్తినిషేధాత్ । తన్నిషేధేసమాధానః కార్యఇతిసూచితం । తదుక్తంచతేన సంగ్రహకారేణ । శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానో బ్రాహ్మణోవమతేయది । లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యత్వర్చయేచ్చ హుతాశనం । ఇతి॥

—(*) అత్రాపి బ్రాహ్మణః పితృస్థానీయవ్యతిరిక్తః. (*)—

౨౧౪. తదాహస్మృత్యంతరే॥ విశ్వేదేవా ద్వితీయోవా తృతీయో

హాంతి కృద్భవేత్। ప్రాణాది పంచభిర్మంత్రై ర్వ్యావద్వాత్రింశ సంఖ్యకం। హోమ శేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధం శేషం సమాపయేత్॥ ఇతి॥ స్మృత్యంతరే॥ ఏకఏవతదావిప్రో భోజనేథ ద్విజోయది। తత్రైవాగ్నిం సమాధాయ హోమం కుర్యాద్యథావిధి। తత్ స్థాన నామగోత్రేణ చాసనాదిసమర్చయేత్। అన్నత్యాగం ప్రకుర్వీతతతోగ్నౌ జుహుయాచ్చరుం। ప్రాణాది పంచభిర్మంత్రై ర్వ్యావద్వాత్రింశ సంఖ్యయా। హోమ శేషంసమాప్యాథ శ్రాద్ధ శేషం సమాపయేత్। ఇతి॥ తత్ప్రయోగప్రకారః॥ ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రై ష్షడావృత్త్యాత్రింశ దాహుతిషు హుతాసు శేషే ద్వే ఉదానసమానాభ్యాం హోతవ్యేయనయోరవ వశిష్టస్థాన మావృత్తిరితి। సామాన్యసూత్రేణ అంతాల్లోపో వృద్ధిరితి సామాన్యసూత్రేణ అంతిమయోరేవ ఆవృత్తివిధానాత్। అత్రఏకఏవ విప్రఇత్యుక్త్వా అనేకవిప్ర వమనేన తద్విఘ్నే హోమసూక్తాభ్యాం హోమసూక్త జపభ్యామిత్యుక్త। అన్యథాత్వేక గ్రహణవైయర్థ్యాపత్తేః। యత్తుస్మృత్యంతరవచనం॥ అకృతే పిండదానేతు భుంజానోబ్రాహ్మణోవమేత్। పునఃపాకాత్తుకర్తవ్యం పిండదానంయథావిధి॥ తత్తుపితృస్థానీయపరం॥ పునఃశ్రాద్ధవిధానాత్। శ్రాద్ధస్యపిండదానోపలక్షితత్వాత్। తదుక్తంస్మృత్యంతరే॥ అకృతే పిండదానేతు పితాయదివమేత్తదా। పునఃపాకంప్రకుర్వీత శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి। తస్మిన్నహనిపునః పాకేనశ్రాద్ధ విధాయక మిదంవచనద్వయందర్శాదివిషయం॥ క్షయాహశ్రాద్ధస్య పరేహనివిధానాత్। తదగ్రే వక్ష్యతే। అత్రపునఃపాకేన శ్రాద్ధకరణాసంభవే ఆమేనవాకార్యం। శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనాం ఆమశ్రాద్ధంప్రకీర్తితం। అమావాస్యాదినియతం మాసిసంవత్సరాదృతే। ఇతి। మాసికాబ్దికవిషయేస్మృత్యంతరం। పిత్రర్థానాం త్రయాణాంతు పితాచవమతేయది। తద్దినేచోపవాసశ్చ పునఃశ్రాద్ధంపరేహని। ఇతి పునశ్శ్రాద్ధవిధానాత్। పరేహ్ని పునశ్శ్రాద్ధవిధానాదేవామావాస్యా మాసికాబ్దికవిషయత్వమవసీయతే। అత్రసంకల్పశ్రాద్ధేపిపునఃకరణమాహసంగ్రహకారః భుక్తిక్రియాయాః ప్రాధాన్యం శ్రాద్ధే సంకల్పసంజ్ఞకే।అత్రైవ పితృవిప్రాణాం ఉపఘాతేపునఃక్రియేతి॥ పితృవిప్రాణాం మధ్యే ప్రథమస్యవమనే ఉపఘాతఇత్యర్థః॥ అత్రాపిపూర్వోక్త స్మృత్యంతరవచనానురోధేన తద్దినేఉపోష్యపరేద్యుశ్శ్రాద్ధంకార్యం తదితరయోర్వైశ్వదేవస్య విప్రస్యవమనేనోపఘాతే పూర్వోక్తవ్యవస్థానుసంధేయేతి॥

—(*) అథోపవాస స్వరూపమాహ. (*)—

౨౫౫. వసిష్ఠః॥ ఉపావృత్తస్తుపాపేభ్యో యస్తువాసోగుణైస్సహ। ఉపవాసస్సవిజ్ఞేయః నిద్రాసంభోగ వర్జితః। ఇతి। నను ఇంద్రాయసోమ సూక్తేనేత్యాది నానాసూక్తైన ప్రాయశ్చిత్తవిధానాత్। ననునమంత్ర కేణాపి శ్రాద్ధవిఘ్నే ఇదమేవప్రాయశ్చిత్తం కింనస్యాత్। ఇతిచేన్న। తేనైవశౌన కేనపునః శ్రాద్ధస్య విధానాత్। తథాహి। భోజనోప క్రమా త్పూర్వం ప్రక్రమాత్పరతోయది। శ్రాద్ధవిఘ్నే పునఃకార్యం జపహోమా మానవ తృప్తికావితి। అత్రపునః కరణదినంచ। శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే హ్యావిజ్ఞాతమృతేహని। ఏకాదశ్యాంతు కర్తవ్యం కృష్ణపక్షే విశేషతః। ఇతిపూర్వముక్తమేవ॥ ఉచ్ఛిష్టలేపనస్పర్శే ప్రక్షాళ్యాన్నేనవారిణా। భోజనాంతేపునఃస్నాత్వా గాయత్రీంత్రిశతంజపేత్। ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శేస్పృష్టపాత్ర విహాయ్యచ। సర్వాన్నంపూర్వవత్క్షిప్త్వా భోజయేత్తుద్విజో త్తమం॥

—(*) అథవిధురవిధవాలక్షణం. (*)—

౨౫౬. అనగ్నికస్యవేదోగ్నిః వేదహీనోప్యనగ్నికః। పుత్రహీనస్త థానగ్నిః పుత్రవానగ్నిమాన్భవేత్॥ (పుత్రవానగ్నిమాన్గృహీ) భార్యాపు త్రవిహీనస్తువిధురస్స ఇతిస్మృతః॥ యజ్ఞేదానేజపేహోమే స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి। అథోప్యనగ్నిమాంశ్చైవనదుష్యః పుత్రవాన్గృహీ॥ భా ర్యాపుత్ర విహీనస్తువిధురస్స ఇతిస్మృతః। పతిపుత్రవిహీనాయా విధవా పరికీర్తితా॥

—(*) అథపాకనియమః. (*)—

౨౫౭. మాసికానిసపిండాని అమాయాంచతథాబ్దికే। అన్యాన్నే నతుకర్తవ్యం యస్యభార్యారజస్వలా॥ మాతాపితృవ్యతిరిక్తానాం అన్యే షాంజ్ఞాతీనాంయఃకర్తాతస్యభార్యా రజస్వలాచేత్ మాసికాని షోడశశ్రా ద్ధానిసపిండనం దర్శశ్రాద్ధంచ ఏతేషాం పాకక్రియాస్స్యాయుత శక్తశ్చేత్ అన్యేనపాక క్రియాకర్తవ్యేత్యర్థః॥ యద్యేకకర్తృకం శ్రాద్ధమనేకంసము పస్థితం। వైశ్వదేవంతుతత్రంస్యాత్ పృథక్పాకోనవిద్యతే॥ నిత్యనైమి త్తికేశ్రాద్ధేనిత్యంన పరిలంఘయేత్। నైమిత్తికంతు నిర్వర్త్య పశ్చాన్ని త్యం సమాచరేత్॥ యదాహ్యేకస్యకర్తృత్వే తదాతంత్రికపాకతా। పృథక్పాకంప్రకుర్వీత బహుషుశ్రాద్ధకర్తృషు॥ మాతాపిత్రోరేకదినేసం

స్పష్టం పాకయత్నతః । ప్రథమం పితృకర్మాణి ద్వితీయం మాతృకంతథా॥ అగ్నౌకరణమెకంస్యాదర్ఘ్యాంచైవ పృథక్పృథక్ । త్రయస్త్రయస్తుపిండా స్స్యుః పితృమాతామహక్షయే । అనేకమాతరోయస్యశ్రాద్ధే త్వాపరపక్షి కే । ఏకస్మిన్నేవవిప్రేతాః పూజనీయా యథావిధి॥ శ్రాద్ధంకరుణయా దద్యాద పుత్రస్యమహాలయె । ఏకోద్దిష్టవిధానేన నకుర్యాత్త్రీణి చక్వచి త్ । స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యస్స్వ పిత్రాదిభ్యఏవచ । విధవాకారయె చ్చాపిదమమాయాంతుత్రిపూరుషకం ॥ శ్వశాఖోక్త ప్రకారేణ కతుకాం సులక్షాభ శ్చేత్ దృక్శాఖోక్తప్రకారేణ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ తథా ॥ సు లక్షాయాంస్వశాఖాయాం మృక్శాఖోక్తం సమాచరేత్ । అన్యథాకర్మ హానిస్స్యాదేషధర్మస్సనాతనః॥

—(*) అథపిండదానే నిర్దోష వచనాని. (*)—

౨౫౮. గ్రంథాంతరే ॥ భరణ్యాంచవ్యతిపాతతి శ్రోష్ఠద్వాదశీషు చ । పిండదానంప్రకుర్వీత వారదోషోనవిద్యతె । పక్షశ్రాద్ధేమృతాహే చ పిండందద్యాత్ప్రయత్నతః। నిషిద్ధేపిదినే ప్రాప్తేదోషస్తత్రన విద్యతె తీర్థేతిగవిశేషేచ పితృపక్షేమహాని । పిండదానంప్రకుర్వీత నిర్దోషం మనుస్త్రబ్రవీత్ ॥

—(*) అధమహాలయాః. (*)—

౨౫౯. దినేదినేగయాతుల్యా భరణ్యాంగయపంచకం । పశతుల్యాంవ్యతీపాతె పక్షమధ్యేతు వింశతిః । ద్వాదశ్యాం శతమిత్యాహురమాయాంతు సహస్రకం। అశ్వినశుక్ల ద్వితీయాయాం పితౄణాందత్తమక్షయం॥ పితాపితామహశ్చైవ తథైవప్రపితామహః। మాతాపితామహీచైవ తథై వప్రపితామహీ । మాతామహ స్తత్పితాచ మాతుశ్చప్రపితామహః । పితృవ్యశ్చసపత్న్యశ్చసోదరాశ్చాప్యసోదరాః । పితృవ్యపుత్రా స్తత్పత్న్యః పత్నీచైవసుత స్తథా । పితృష్వసామాతులశ్చ స్వసామాతుశ్చ తత్సుతః। దుహితాచైవదౌహిత్రోభగినీ భగినీసుతః । జామాతాశ్వ శురశ్చైవ మాతులాః పత్న్యస్యాలకాః । తథైవభగినీభర్తాజ్ఞాతయశ్చసహోదరాః । ఉపాధ్యాయా స్తథాపిత్రోరాత్మన శ్చైవబాంధవాః ॥ అథవా ॥ ద్వె వంపితాచ మాతాచమాతామహా పితృవ్యయోః । భ్రాతాపితుశ్చభగినీ మాతుల శ్శ్వశుర స్తథా । మాతృష్వసాచ పత్నీచ సపత్నీ తదనంతరం । దౌహిత్రో భాగినేయశ్చ స్నుషా సంబంధన స్తథా । స్యాలకోగురురాచా

ర్యాః స్వామినఃసఖ్యుః యథాక్రమం ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ పక్షాద్యాదిచద
శాంతంపంచమ్యాది దిగాదిచ । అష్టమ్యాదియథాశక్తికుర్యాదాపర ప
క్షకం। పంచమ్యష్టమీదశమీమారభ్యేత్యర్థః॥ అపరాహ్ణవ్యాపిన్యాంకుర్యా
త్సర్వేష్వపిపక్షేష్వమావాస్యాంచ బహూనిత్వేకస్మిన్వాపిచ ॥ ఏకేనతుభోక్తౄ
స్యాత్పిత్ర్యబ్దంతు పృథక్పృథక్ । అనేకమాతృకోయస్యశ్రాద్ధేష్వాపర
పక్షికే । ఏకస్మిన్నేవవిప్రేతాః పూజనీయాయథాక్రమం । (పూజనీయా
యథావిధి॥) సంగ్రహే ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధే వృద్ధౌహ్యష్టకా
సుచ । మాతుశ్శ్రాద్ధం పృథక్కుర్యాదన్వష్టక్యాతిరేచసర్వదా । భాద్రస్య
కృష్ణపక్షేచసంబాహయోఃపిండదాపనం । త్రయోదశ్యాం నక్షత్రస్యాంభౌ
గోర్జ్యాభమస్య వారయోః । పుత్రమిత్రకళత్రార్థీ భానుజస్మృతయేపిచ ।
అత్రప్రతిపదాదిదర్శాంతం ముఖ్యపక్షమాత్రేత్యశ్రాద్ధంకుర్వన్ నిషిద్ధదినే
పిండదానంసంకల్పంవాకుర్యాత్ । దినేదినేగయాశ్రాద్ధంభరణ్యాంపంచధా
కృతం । వ్యతీపాతేదశగుణం పక్షమధ్యేతువింశతి । ద్వాదశ్యాంశతమి
త్యాహుః అమాయాంతు సహస్రకః । ఆశ్వినస్యద్వితీయాయాం పిత్రా
నాంద త్తమక్షయం । అపుత్రాస్స్వమతేకేచిత్ స్త్రియోవాపురుషాస్త
థా । ఏకోద్దిష్టేన తేభ్యోపి కుర్యాదాపరపక్షికం । శ్రాద్ధంకరుణయాదే
య మపుత్రస్యమహాలయే । ఏకోద్దిష్టేన విధినానకుర్యాత్త్రీంశ్చక్వచిత్ ।
శ్రాద్ధంకరుణయాదేయ మపుత్రస్యమహాలయే ॥ పుత్రాస్సపిండితాస్తే
న నదద్యాత్పుత్రిణేక్వచిత్ । స్మృతిసంగ్రహే॥ యోదద్యాత్త్వపుత్రా
యతస్మై శ్రాద్ధంమహాలయే । వ్యర్థంభవతితచ్ఛ్రాద్ధంభవేచ్చపితృఘా
తకః । అమృతాయేమృతాః కేచిత్ స్త్రియోవాపురుషామృతాః । తే
షామపిచ దేయంస్యాద్ద్వేకోద్దిష్టంనపార్వణం । మాతామహాస్సపత్నీకాః ని
హూజ్యాశ్శ్రాద్ధకర్మణి । అర్ఘ్యేక్షణార్పణకాలేచ పిండదానేపృథక్పృథక్।
అనేకంహియది శ్రాద్ధం సహాస్యాదేక తంత్రకం । స్యాత్కర్త్రైక్యం
తథాదానే పాకస్తుస పృథక్పృథక్ ॥ స్మృతిసంగ్రహేగర్గః ॥ కృత్తి
కాసుచరోహిణ్యాం రేవత్యాంచమఘాసుచ । దర్శపక్షేపిసంప్రాప్తే మా
తుర్యాయదివాపితుః । క్షయశ్రాద్ధంతు పూర్వంస్యాద్దర్శశ్రాద్ధంతతః
పరం। జ్యేష్ఠందార్యాగ్నిగృహమూలేషుత్యుత్తరాసుత్రిజన్మసు। అర్కాంగారవార
యోశ్శ్రాద్ధంనకుర్యాత్తుపునర్వసౌ । శ్రాద్ధకర్తుశ్చతుర్వింశసప్తవింశర్క్ష
యోరపి।నందాసునైవకుర్వీత భృగువారేకదాచన।కర్తుః త్రిజన్మతారాసు

భార్యాయా జ్యేష్ఠపుత్రస్యచజన్మతారాయాం శ్రాద్ధంనకుర్యాత్ వర్జ్యాసూ
ర్యారవారేచభృగుజస్యచ వాసరః।నందాసునైవకుర్వీత భృగువారేకదాచ
న॥ ప్రజాపతిః। హంసేవపార్కే సుకన్యాస్థే శ్రాద్ధంకుర్యాద్దినేదినే। కృష్ణపక్షే
పివాకుర్యాత్పంచమ్యాం దిదిగాదిచ(వా।)అష్టమ్యాద్యసమర్థశ్చేత్సర్వాన్
దశేఽపిభోజయేత్। నైవవారకృతోదోషోస్తి చామాయాం పిత్రుకర్మణి।
పిండమాత్రంప్రదాతవ్యం సుధాపైద్రవ్యవిత్రయోః॥అన్యస్యాంతుతిథౌకుర్యా
ద్వృశ్చికే యావదాగతే। ప్రత్యహం వాజపేయస్యోక్తం తర్పయెద్వాతిలోద
కం। సమిధం వాదహేత్పుష్పం ప్రదద్యాత్సతృణంగవాం ఏతద్విత్రి దిన
వాపిభవేన్ని రశనోపివా। కార్యం మహాలయే శ్రాద్ధంయథాశక్త్యను సా
రతః। ప్రేతాశ్చైవతుహింసంతి పంచమం యోవ్యతిక్రమేత్। తస్మాన్నా
తిక్రమేద్విద్వాన్ పంచమే పైత్రుకంవిధిం। జీవమాతృసపత్నీనా మేకోద్ది
ష్టంసదైవతం। మఘ్యాష్టమ్యామమాయాంచ మాతాపిత్రోర్మృతేహని।
పిండదానంప్రకుర్వీతవారదోషోన విద్యతే। మహాలయగయాశ్రాద్ధే గతా
నాంతుయేహని। తంత్రేణశ్రవణంకృత్వా శ్రాద్ధంకృత్వా పృథక్పృ
థక్। పక్షేమహాలయేశ్రాద్ధే తర్పణంతు దినేదినే। సకృన్మహాలయ శ్రా
ద్ధేతర్పణంతుపరేహని। అత్ర ప్రతిపదాదిదర్శాంతమిత్యస్మిన్ పక్షేనందా
దికంనవర్జనీయం॥ తదాహకార్ష్ణాజినిః॥ నభస్యస్యాపరేపక్షే శ్రాద్ధం కు
ర్యాద్దినేదినే। నైవనందాదివర్జ్యంస్యాన్నవర్జ్యాచచతుర్దశీ॥స్మృతిసారసము
చ్చయే॥ అమావాస్యాంక్షయాహేచ ప్రేతపక్షే తథైవచ। శ్రాద్ధం సపిం
డకంకుర్యాత్తిథివారంనశోధయేత్॥ స్మృత్యంతరే॥ అమావాస్యాభరణ్యాం
చద్వాదశ్యాంపక్షమధ్యగే। తదాతిథించవారంచ నక్షత్రం నవిచారయేత్।
మహాలయగయాయాంచ మాతాపిత్రోర్మృతేహని। పిండమిచ్ఛంతి పిత
రఃపిండహీనంనకారయేత్॥ పుత్రీపుత్రవివాహయోశ్చ పితరష్షాణ్మాసమే
వాంతరాఃపిత్రోశ్చాహ్నాత పైత్రుకేషు విధివద్దూర్వాక్షతైరర్చయేత్। దధ్య
న్నం బదీఫలేనసహితంపిండాన్వికుర్యాత్త్రికంయస్యాన్నంచ సమానతృప్తివి
ధివద్దర్భాస్తిలాన్వర్జయేత్॥

—(*) అథనిత్యతర్పణేవిశేషః. (*)—

౨౬౦. స్మృతిసంగ్రహే॥ ఏకైకమంజలిందేవాన్ద్వౌద్వౌతు సన
కాదయః। అర్హంతిపితరస్త్రీన్ త్రీన్ స్త్రియశ్చైకైకమంజలిం॥ సంబంధ
నామాద్యాసంకీర్త్య నామపర్యాదిరూపకంతుసంకీర్త్య, స్వధాకారేణ నమ

స్మృత్యాతర్పయేత్ ॥ వ్యాసః॥ సపత్నీభ్యో జలం దేయం నాసపత్నీభ్య ఏవచ ।
గోత్రేణ నామ్నా హ్యనేన తర్పయే త్పితృపూర్వకం । అనుపూర్వ్యేణ ఇత్యర్థః ॥
సంబంధనామగోత్రేణ స్వధాంతేన నమోంతతః । వస్త్రాదిరూపం నిర్దిశ్యైత
ర్పయేత్పితృపూర్వకం ॥

—(*) శ్రాద్ధతర్పణే విశేషః. (*)—

౨౩౧. వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ శ్రాద్ధాంగం తర్పయేత్పితౄన్ ।
నామగోత్రేణ సముచ్చార్య తిలైస్సర్వాన్ సమాచరేత్ । పరేహన్య శ్రాద్ధేష్వ
త్రోక్తే యో నతర్పయేత్పితౄన్ । స్వకులే నాశమాప్నోతి బ్రహ్మహత్యాం
చవిందతి॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ వారాస్తు తిథిశ్చైవ నిషిద్ధే హ్యపరేహని। యాను
ద్దిశ్య భవేచ్ఛ్రాద్ధం తేభ్యస్తర్పయతే ద్విజః॥ స్మృతిసారే॥ శ్రాద్ధం దత్వాపరం
శ్రాద్ధం యస్తు భుంక్తే జలోదకః । శాస్త్రాణి నరదీయాని యోవదా భోజితస్నం
స్థానం । సద్యస్తిలోదకం దద్యాత్పృథక్ శ్రాద్ధేష్వనుక్రమాత్ । సకృత్సకృత్స
లయేద్యాత్పరేహాని తిలోదకం ॥ పరేహాన్యశ్రాద్ధినాం సాశ్చ తిలతర్పణ మా
చరేత్ । తతస్సంధ్యాముపాసీత క్రమశశ్చోపాహ్నతః॥ అత్రిస్మృతిః॥ పరే
హాన్యపసిస్నాత్వా కృత్వా శ్రాద్ధాంగతర్పణం । పునస్స్నాత్వైవమన్వేతప్రా
తస్సంధ్యాం సమాహితః । నైవశ్రాద్ధదినే కుర్యాత్తిలైస్తుపితృతర్పణం । శ్రా
ద్ధం కృత్వా పరేహ్న్యేవ తర్పణం తు తిలైస్సహ।సపిండీకరణే చైవ మాసికే చా
నుమాసికే । ప్రత్యబ్దాత్పథమే చైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణం॥

—(*) అథ బహుపుత్రకస్య కర్తృనిర్ణయః. (*)—

౨౩౨. జ్యేష్ఠోవాథ కనిష్ఠో వా జ్యేష్ఠ భార్యాసుతోథ వా పుత్రః। అగ్ని
కార్యే ప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యాసుతోగ్రజః । అనేకపత్నీ పుత్రాణాం
యస్తుజ్యేష్ఠ స్సఏవహి । పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహ కాశ్యపః ॥

—(*) అథ అనుపనీతః కర్తా. (*)—

౨౩౩. కృతచూడస్తు కుర్వీతఉదకం పిండమేవచ । స్వధాకారం
ప్రయుంజీత వేదోచ్చారం న కారయేత్ ॥ కృతచూడోనుపనీతః॥ కృతచూడో
నుపనీతః పిత్రోశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్ । ఉదాహరేత్స్వధాకారం నతు వేదా
క్షరాణ్యసౌ। పుత్రస్త్వకృతచూడోపి పిత్రోర్దాహాదికం చరేత్ ॥ కాలాదర్శే
చౌలాదర్వాగ్బ్రాహ్మణాదర్వాక్కుర్యాత్పైతృమేధికం॥ ప్రథమవార్షిక చూడా
కరణాత్పూర్వం పైతృమేధికం నకుర్యాత్ । పుత్రస్తూత్పత్తిమాత్రేణ సంస్కు
ర్యాదృణమోచనాత్ । పితరం నాబ్దికాచ్చౌలం తైతృమేధకకర్మణి। క

నీయానఖిలం కర్మ జ్యేష్ఠః కుర్యాత్సపిండనం । ఇతి జ్యేష్ఠపదేత్యాహ ॥ త
స్మిన్నేవ కాలాదర్శే ॥ జ్యేష్ఠేనాథ కనిష్ఠేనా జ్యేష్ఠభార్యాసుతోదహేత్।
అగ్నికార్యే ప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యాసుతోగ్రజః । అనేకపత్నీపుత్రా
ణాం యస్తు జ్యేష్ఠస్స ఏవహి । పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహ కాశ్య
పః॥ మాతుశ్శ్రాద్ధంతు పార్థక్యం తస్యైవ జుహుయాద్ఘృతం । ఆజ్యేన
జుహుయాద్ధోమం తచ్ఛ్రాద్ధం నిష్ఫలంభవేత్ । పితుః శ్రాద్ధే సమాయా
తే పార్థక్యేనాగ్నినా సహ। సప్తాశ్వతిస్రో నైత్రత నాందిశ్రో మాతురిష్యతే॥

—(*) అథమహాలయక్రమః (*)—

౨౬౪. ఆనాపితా తథామాతా సాపత్నీ జననీతథా । మాతామ
హోమాతామహీ మాతాసపత్నీతదనంతరం। సుతభ్రాతృపితృవ్యాశ్చతత్సుతా
స్సపరిగ్రహః । పితృష్వసా మాతృష్వసా శ్వశురో మాతులస్తథా । శ్వ
శ్రూర్మాతులపత్నీచ దుహితాచ విశేషతః । భగినీభాగినేయశ్చ భావు
కస్స్యాలకస్తథా । స్నుషాచైవతు జామాతా సగోత్రా బాంధవాః క్రమా
త్ । మిత్రాయ గురవేచైవ సఖాసఖ్యస్తథైవచ । స్వామినే గురవేచైవ
విద్యాభ్యాసీ చరక్షకః॥ పూర్వజన్మని సంబంధదద్యాద్యత్ర మహాలయే। స్వ
శాఖీస్వకులీ శ్రోత్రియస్స్యాత్ ఉపాసకస్తథా । తంపిత్రం పుత్రసంతాన
శ్రాద్ధకాలేతు యోజయేత్ । శమీపత్రప్రమాణేన సపిండందద్యాద్గయాశిరే।
ఉద్ధరేత్సప్తగోత్రాణి కులమేకోత్తరంశతం ।

—(*) అథసప్తగోత్రక్రమః (*)—

౨౬౫. మాతాపితాచ భార్యాచభగినీదుహితాతథా। పితృష్వసా
మాతృష్వసా సప్తగోత్రాః ప్రకీర్తితాః॥ చతుర్వింశతి ద్వింశతిష్షోడశ ద్వాద
శైవహి।ఏకాదశాష్టౌచకులమేకోత్తరంశతం॥ కాలాదర్శే॥చతుర్వింశతి ద్విం
శతిష్షోడశద్వాదశైవహి । ఏకాదశదశాష్టౌచ తులమేకోత్తరంశతం॥ (మా
తా౨౪ । పితా౨౦ । భార్యా౧౬ । భగినీ౧౨ । దుహితా౧౧ । పి
తృష్వసా౧౦ । మాతృష్వసా౮॥౧౦౧)

—(*) అథపరేహాని తర్పణనిషేధః (*)—

౨౬౬. స్మృతిసారసంగ్రహే॥ తీర్థశ్రాద్ధేగయాశ్రాద్ధే ప్రేతశ్రా
ద్ధేసుమాసకే। సపిండీకరణేచైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణం॥ వృద్ధిశ్రాద్ధే సపిండ్యాం
చమాసికే చానుమాసికే। అబ్దికే ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణం । దర్శే
తిలోదకంపూర్వం పశ్చాద్దద్యాన్మహాలయే । ప్రత్యబ్దేనాపరంపూర్వంపరే

హానితిలోదకం । ప్రత్యబ్దాంగం తిలందద్యాన్నిషిద్ధేపి హరేహాని । వర్గైకస్యవచోయేషా మన్యేషాంతు విసర్జయేత్ ॥

—(*) అథసప్తపౌరుషక్రమః. (*)—

౨౩౭. ఆసప్తమాదేక కులోద్భవానాం సపిండసంజ్ఞాభవతి ద్విజానాం । చతుర్దశాత్త్రోదశ సంజ్ఞకాస్స్యు స్సగోత్రజాస్తత్పర మేకవింశాత్ । సప్తమేదశరాత్రంస్యాదూర్ధ్వం సప్తత్ర్యహంభవేత్ । ఏకాహంతత ఊర్ధ్వంస్యాదేకవింశాన్నివర్తతే॥ దశాహంశావమాశౌచం సపిండేషు విధీయతే । శుధ్యేద్విప్రోదశాహేన ద్వాదశాహేన భూమిపః । వైశ్యః పంచదశాహేన శూద్రోమాసేన శుధ్యతి॥ ఆశౌచం దశరాత్రంస్యాత్ మాతాపిత్రోర్మృతౌగురోః । దానాధ్యయనే వర్జయేరన్ దశాహేషు సపిండకాః । ఇత్యనేన దశరాత్ర మాశౌచంవిహితం । మాతాపిత్రోస్తు సపిండత్వాద్దశరాత్ర మాశౌచంవిహితం । ద్వాదశరాత్రంచ మహాగురుషుదానాధ్యయనేవర్జయెరన్ । దశాహంసపిండేష్విత్యనేన సూత్రేణాశౌచం విధీయతే। మాతాపితరౌ యశ్చోపనీయకృత్స్నం వేదమధ్యాపయతి ఏతేత్రయోమహాగురవః । ఏతేషుమృతేషు ఆశౌచందశాహం ద్వాదశాహం వేతివికల్పః॥ మహాగురుమృతౌ వర్జ్యందానమధ్యయనంతథా । ద్వాదశాహం దశాహంచ సపిండేషు మృతేష్వపి । మాతాపితా తథా తద్వదాచార్యశ్చ మహాగురుః । దశాహమేతేషాం వర్జ్యంతద్వత్తేషాం మృతాస్త్రియః॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ ఉభయత్రదశాహాని కులస్యాన్నం నభుజ్యతే। దానంప్రతిగ్రహోహోమః స్వాధ్యాయశ్చ నివర్తతఇతి ॥ నిత్యానినివృత్తేరన్ వైతానవర్జమిత్యాది॥ మృతాహాత్ప్రేతకార్యంస్యాద్దశరాత్రమితిస్థితిః॥ మహాగురునిపాతేతు స్యాదైవదశరాత్రకం । సగురుర్యఃక్రియాః కృత్వా వేదమస్మైప్రయచ్ఛతి । మహాగురు స్సవిజ్ఞేయో వృత్తించైవ సమాశ్రితః (వృత్తించైవసమార్జితః॥)ఇత్యాదివచననిచయోక్తనియత శిక్షయాపూర్వం వెదంగ్రాహయిత్వాయః పిత్రావృత్తించకరోతి ఏవంభూతస్సపితా మహాగురుః । తస్మిన్మహాగురౌ మృతేపుత్రస్య ద్వాదశాహా మాశౌచంభవతి॥ తథావిజ్ఞానేశ్వరీయె॥ యస్తుపితాపుత్రా నుత్పాద్యవేదవేదార్థౌచ గ్రాహయిత్వావృత్తించ నిదధాతిస మహాగురుత్వాత్తస్య ఉపరమేద్ద్వాదశాహం వామహాగురుషు దానాధ్యయనే వర్జయె రన్నిత్యాశ్వలాయనోక్తం ద్రష్టవ్యం॥ స్మృత్యంతరె॥ సూతకంద్వాదశాహంతు నకుర్యాద్దేవతార్చనం

సకుర్యాత్పితృకార్యాణి దానహోమం జపంతథా । ఏకోద్దిష్టాంతమేవ స్యాత్సంస్కర్తుశ్శుద్ధతాత్వఘాత్ ॥ ద్వాదశరాత్రాశౌచపక్షేతు ॥ ఆద్య శ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని । కర్తుస్తాత్కాలికీ శుద్ధిరశుద్ధఃపు నరేవస । ఇతివచనాత్ । ఏకాదశేహని అగ్న్యాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధం ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధంచ కృత్వోక్తకాలే ఊనమాసికం కృత్వా ద్వితీయ మాసేమృతేహని వృషోత్సర్జనం కుర్యాత్ । ద్వితీయమాసికాదినిశ్రాద్ధా నిచ కృత్వాత్రిపక్షే సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥

—(*) దశరాత్రాశౌచపక్షే. (*)—

౨౬౮. మధ్యేప్రత్యాబ్దికేప్రాప్తే ఏకాదశేహని ఆగ్న్యాదినిశ్రాద్ధా దీని కృత్వాతదహరేవ ప్రత్యాబ్దికంకుర్యాత్ ॥

—(*) ఆశౌచ కాలః. (*)—

౨౬౯. ఆశౌచమధ్యే జాతకాశౌచమధ్యే ప్రత్యాబ్దికేప్రాప్తేకర్త వ్య కాలమాహ ॥ తథాచస్మృతిః॥ ఆశౌచేతద్దినేతస్మిన్న నంతరదినేభవే త్ । ఆబ్దికేసంప్రాప్తే యద్యాశౌచంస్యాత్ । తస్మిన్నాశౌచేగతే అనం తరదివసేతదాబ్దికంభవేత్ । అనుష్ఠేయంస్యాదిత్యర్థః ॥ తథాచఋష్య శృంగః ॥ ఆబ్దికేసమనుప్రాప్తేఆశౌచం జాయతేయది । ఆశౌచేతువ్య తిక్రాంతే తేభ్యశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతఇతి । ఆశౌచానంతర మపికరణాసంభ వేదర్శేవాకుర్యాత్ ॥ తదాహగోభిలః । దెయెప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధేత్వం తరామృతసూతకే । ఆశౌచానంతరంకుర్యాత్ తన్మాసేందుక్షయేపివేతి॥ మాసికాన్యుదకుంభాని శ్రాద్ధానిప్రసవేష్టయః । ప్రతిసంవత్సరేశ్రా ద్ధేత్వంతరామృతసూతకే । ఆశౌచానంతరంకుర్యాదితి శాస్త్రవిదోవిదుః । మాసికాన్యుదకుంభానిశ్రాద్ధానిప్రసవేష్టయః । ప్రతిసంవత్సరేశ్రాద్ధేసూ తకాంతే విదుర్బుధాః॥ కార్యేప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధేత్వంతరామృతసూతకే । ఆశౌచానంతరంకుర్యాదితి వాసిష్ఠభాషితం । దెయెపితౄణాంశ్రాద్ధేతు ఆ శౌచం జాయతేయదా । దెయెపితౄణాం శ్రాద్ధేతుఅంతరామృతసూతకే। ఆశౌచానంతరం కుర్యాత్తన్మాసేందుక్షయేపిచ । సూతకాదిభిర్ముఖ్య కాలాతిక్రమేసూతకాద్యపగతకాలానంతర ఏవకార్యం॥ తదాహఋష్య శృంగః॥ దెయెపితౄణాం శ్రాద్ధేతుఆశౌచం జాయతేయదా॥ ఆశౌచే తువ్యతిక్రాంతేతేభ్య శ్శ్రాద్ధంప్రదీయతే॥ ఇతి॥ యత్త్వత్రివచనంత దహశ్చేత్ప్రమాపేత కేన చిత్సూతకాదినా । సూతకానంతరంకుర్యా

త్పునస్తదహరేవవా । సూతకానంతర కాలేవా అనంతరమాసేతత్పక్షేత త్తిథౌవాఇతి పక్షద్వయముపన్యస్తం । తత్రపక్షేవిరోధఏవనాస్తి॥ పునశ్చతదహరేవేత్యయంపక్షః సూతక వ్యతిరిక్తనిమిత్తాంతరేణ విఘ్నేసముత్పన్నే ప్రతిమాసంతుయాహేవిహితైకోద్దిష్టమాసికశ్రాద్ధవిషయ ఇతిఋష్యశృంగవచనావిరోధాయవ్యవస్థాప్యతే॥ అతఏవదేవలః॥ ఏకోద్దిష్టేతుసంప్రాప్తే యదివిఘ్నః ప్రజాయతే। అన్యస్మిన్ తత్తిథౌతస్మిన్ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రయత్నతః । అన్యస్మిన్ననంతరమాసి తత్తిథౌమృతిథౌతస్మిన్ శుక్లేవాకృష్ణేవాపక్షే శ్రాద్ధవిఘ్నవశాత్కుర్యాదిత్యర్థః॥ ఆశౌచనిమిత్తే విఘ్నేతుమాసిక శ్రాద్ధమపిసూతకానంతరమేవ ఋష్యశృంగవచనబలాదనుష్ఠేయం॥ దేవస్వామినాప్యేవమేవ విషయవ్యవస్థాకృతా॥ యత్తు ఋష్యశృంగవచనం॥ సూతకానంతరంమాస్ని పునస్తదహరేవహి। ఏకోద్దిష్టేతుసంప్రాప్తే యదివిఘ్నః ప్రజాయతే। ఇత్యాదిస్మృత్యంతరవచనమితి। యత్తువ్యాసేనోక్తం॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నే అంతరామృతసూతకే । అమాయాంతత్ప్ర కుర్వీతశుద్ధావేకే మనీషిణఇతి॥ అంతరాప్రయోగమధ్యే యాచోపక్రమాత్ప్రాక్ ప్రేతసూతకే మృతేవాఅమావాస్యాయాంశుద్ధౌశుద్ధ్యనంతరంశ్రాద్ధం కుర్వీతేతి । ఏతదనుమాసికసాంవత్సరికశ్రాద్ధవిషయం॥ అతఏవోక్తం షట్త్రింశన్మతే॥ మాసికేబ్దేతుసంప్రాప్తే అంతరామృతసూతకే । కరోతిశుద్ధౌతత్కాలం దశేవాథవిచక్షణఇతి॥ దర్శగ్రహణం శుద్ధకృష్ణైకాదశ్యో రుపలక్షణార్థం॥ అతఏవమరీచిః॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నే అజ్ఞాతేవామృతేహని। ఏకాదశ్యాంతుకర్తవ్యం కృష్ణపక్షే విశేషతఇతి॥ ఋష్యశృంగః॥ శుచిభూతేనకర్తవ్యం యాతిథిః ప్రతిపద్యతే। సాతిథిస్తత్రకర్తవ్యా నచాన్యావైకదాచన॥ ఇతి॥ శుచినాత్తావత్ శ్రాద్ధంకర్తవ్యం॥ తత్రాశౌచపదాస్ముఖ్య కాలేశుద్ధ్యభావే శుద్ధతిథిః ప్రతిపద్యతే। లభతేసాతిథిః కర్మణోంగత్వేనస్వీకర్తవ్యా। అన్యాశౌచెదూషితా ముఖ్యాతిథిఃకదాచిదపినస్వీకర్తవ్యా । ఆశౌచాద్యుపఘాతేతు ముఖ్యకాలో కాలస్యాదితినాదరణీయః। నాతిక్రమణీయః। తదాహాసఏవ॥ తిథిచ్ఛేదోసకర్తవ్యో వినాశౌచంయదృచ్ఛయా। పిండం శ్రాద్ధంచదాతవ్యం విచ్ఛిత్తిం నైవకారయేత్॥ ఇతి॥ చకారేణాగ్నికిరణం సముచ్చినోతి । శ్రాద్ధశబ్దేనాత్రబ్రాహ్మణ తర్పణమాత్రంవివక్షితం । పిండదానస్యపృథగుపాత్తత్వాత్ । విచ్ఛిత్తిం నైవకారయేదితి।

బ్రాహ్మణతర్పణం కర్తుంఅసమర్థశ్చేత్ పిండదానంవాకుర్యాత్ । సర్వత్ర పిత్రర్చన స్యావిచ్ఛేదం నకుర్యాదిత్యర్థః॥ అతఏవనిగమః॥ ఆహితాగ్నేః పిత్రర్చనంపిండైరేవ బ్రాహ్మణాన్వాపి భోజయేదితి వ్యవస్థితో వికల్పః। సతిసామర్థ్యే బ్రాహ్మణ తర్పణంపిండదాన మపికుర్యాత్ । తత్రచతుర్థేపిండ దానమితి । తత్రాప్యసామర్థ్యేమనుః । యద్యైత త్తర్పయత్యద్భిః పితౄన్ స్నాత్వాద్విజోత్తమః । తేనసర్వమవాప్నోతిపితృయజ్ఞ క్రియామపి। ద్వాదశరాత్రాశౌచపక్షే । సూతకేయదిసంప్రాప్తే మృతాహస్తుభవేద్యది । త్రయోదశేహ్ని మృతకే వృద్ధావేకాదశేహని । గ్రహణేతుద్వితీయేహ్ని పంచమేహ్నిరజస్వలా॥ దైవేపిత్ర్యేచ పంచమేహనిశుద్ధ్యతి—దశరాత్ర ద్వాదశరాత్రయోర్వికల్పః॥ దేశాచారతో వ్యవస్థా॥ దేశాచారస్యాప్యనవస్థాయాం కులాచారేణవ్యవస్థాకులాచారేణవ్యవస్థాప్యనియతాచెదాత్మనస్తుష్ట్యా॥

—(*) అథశ్రాద్ధానంతరంవైశ్వదేవక్రమః. (*)—

౨౮౦. భుక్తవతోను వ్రజ్యప్రదక్షిణీకృత్యగృహం ప్రవిశ్యపాకాంతరేణ శ్రాద్ధశేషేణవావైశ్వదేవం కుర్యాత్ । యాజుషాస్సామగాః పూర్వంమధ్యేకుర్వంతి బహ్వృచాః । అథర్వణాస్తు శ్రాద్ధాంతేవైశ్వదేవం విధీయతే॥ యదావైశ్వదేవంక్రియతేతదాశ్రాద్ధ శేషాదేవతత్కార్యం॥ తథాహపైఠీనసిః॥ శ్రాద్ధంనిర్వర్త్య విధివత్ వైశ్వ దేవాదికంతతః । కుర్యాద్భిక్షాం తతోదద్యాద్ధంతకారాదికంతథేతి । ఆదిశబ్దేననిత్యశ్రాద్ధాదికం పరిగృహ్యతే । తతఇతిపితృపాకశేషాత్ । నిత్యశ్రాద్ధంపృథక్పాకేనకార్యం అతఏవతదధికృత్య మార్కండేయః॥ పృథక్పాకేన వేత్యన్యఇతి । అత్రనిత్యశ్రాద్ధమప్యనియతం॥ సఏవాహ॥ నిత్యక్రియాః పితౄణాంచ కేచిదిచ్ఛంతి మానవాః । నపితౄణాంతథైవాన్యే శేషంపూర్వవదాచరేత్॥ యత్తు లోకాక్షిణోక్తం॥ పిత్రర్థంనిర్వపేత్పాకం వైశ్వదేవార్థమేవచ । వైశ్వదేవంనపిత్రర్థంనదార్శం వైశ్వదేవికమితి । తదాహితాగ్నికర్తృకవిషయం॥ ఆహితాగ్నిశ్శ్రాద్ధాత్ప్రాగేవవైశ్వదేవం కర్తవ్యం॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ పక్షాంతకర్మనిర్వర్త్యవైశ్వదేవంతు సాగ్నికః । పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధః॥ ఇతి॥ పక్షాంతంకర్మ అన్వాధానం । అన్వాహార్యకందర్శశ్రాద్ధం । యత్తుస్మృత్యంతరే॥ ప్రాతివాసరికోహోమః శ్రాద్ధాదౌక్రియతేయది । దేవాహవ్యంనగృహ్ణంతి కవ్యానిపితరస్తథా। తత్పితృ

పాకాద్వైశ్వదేవకరణే వేదితవ్యం । అతఏవ పైఠీనసిః॥ పితృపాకాత్సముద్ధృ
త్య వైశ్వదేవం కరోతియః । ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠ తే
ఇతి॥ యదాఽగ్నౌ కరణానంతరం వికిరానంతరం వా వైశ్వదేవం వికం కర్మక్రి
యతేః తదాపి పృథక్పాకాదేవ కార్యం। తచ్ఛేషాద్వైశ్వదేవకరణే దోషస్యా
త్రాపి సమానత్వాత్ । అగ్నౌకరణానంతరం వైశ్వదేవకరణంచ స్మృత్యం
తరం - వైశ్వదేవాహుతీరగ్నావర్వాగ్బ్రాహ్మణభోజనాత్ । జుహుయా
ద్భూతయజ్ఞాదిశ్రాద్ధం కృత్వా తతస్మృతఇతి॥ యదిపితృపాకాద్వైశ్వదేవం ।
యది పాకాంతరాత్ ఉభయథాపి పితృపాక శేషాద్భోజనం॥ తదాహ యా
జ్ఞవల్క్యః । ప్రదత్తైరనుజ్ఞాప్య భుంజీత పితృ సేవితమితి। అసతితు పితృ శేషే
పాకాంతరం కృత్వా భోక్తవ్యమేవ । భోజనస్యాపి నిషిద్ధత్వాత్ ॥ తథాచ దే
వలః॥ శ్రాద్ధంకృత్వాతు యో విప్రో నభుక్త్వా తు కదాచన । దేవాహవ్యం
నగృహ్ణంతి కవ్యాని పితరస్తథా । యతః పితృ పాక శేషభోజనం నిత్యం॥

——(*) అథ పితృ సేవిత ఏకాదశ్యుపవాస నిషేధః. (*)——

౨౭౧. అతఃఏకాదశ్యాదావుపవాసపక్షే భోజనప్రత్యామ్నా
యః స్మర్యతే । ఉపవాసో యదా నిత్యః శ్రాద్ధం నైమిత్తికం భవేత్ । ఉప
వాసం తథా కుర్యాదాఘ్రాయ పితృ సేవితమితి। పితృ సేవిత భోజన నియమాను
జ్ఞాపకత్వేన అతఏవ శాతాతపః॥ శేషమన్నమనుజ్ఞాతో భుంజీత తదనంతరం ।
శ్రాద్ధంకృత్వాతు యో విప్రశ్చానుజ్ఞాతో ద్విజైస్సదా॥ ఇష్టైస్సార్ధంతు
విధివద్బుద్ధిమాన్ సుసమాహితః । ఏకాదశ్యాం సాంవత్సరికే కృష్ణపక్షాది
శ్రాద్ధే ప్రాప్తే శ్రాద్ధంకృత్వా భుంజీయాత్ ॥ కాత్యాయనః॥ శ్రాద్ధంకృత్వా
తు యో విప్రో నభుంక్తే పితృ సేవితం । హవిర్దేవా నగృహ్ణంతి కవ్యంతు పిత
రస్తథా॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ ప్రదత్తైరనుజ్ఞాప్య భుంజీత పితృ సేవితం। యమః॥
శ్రాద్ధం ప్రతిదినే కృష్ణే కర్తవ్యం గృహమేధినా । ఉపోషణం న కర్తవ్య
మేకాదశ్యాం సితేపిచ । ఆబ్దికే సమనుప్రాప్తే ఏకాదశ్యాం ద్విజోత్తమః ।
భుక్తశేషంతు భుంజీయాదుపోష్యం నకీభవేత్ । ఏతదర్కవాసర తిథి క్షయ
సంక్రాంతి కృష్ణైకాదశ్యాదోషత్వాత్ సకామగృహివిషయం । యావజ్జీ
వసంకల్ప్యనిత్యోపవాసవిషయే॥ కాత్యాయనః॥ ఉపవాసో యదా నిత్యః
శ్రాద్ధం నైమిత్తికం భవేత్ । ఉపవాసం తదా కుర్యాదాఘ్రాయ పితృ సేవి
తమితి॥ బోధాయనః॥ ఆబ్దికాద్యాతు భుంజీయాదుపవాసదినం ప్రతి । అన్య

త్రో షోషణంకుర్యా దాఘ్రాయ పితృసేవితమితి । తదపిసకామగృహివిష యం॥ దేవలః॥ మాతాపిత్రోః క్షయోప్రాప్తేథ వేదేకాదశీయదా । అభ్య చ్చ్యా పితృదేవాంశ్చ ఆజిఘ్రన్పితృసేవితమితి । పితరస్తస్యతిష్ఠంతి శాపి కంచప్రయచ్ఛతి । ఆసంకల్పాన్యథాకుర్వన్నశక్తః పక్షయోర్ద్వయోః ॥ ఏకాదశ్యాంనభుంజీయా చ్ఛ్రాద్ధంకృత్వాపిచైవహి । నక్తంతత్రనకర్తవ్యం మనునాదోషదర్శనాత్ ॥

అథదేశాంతరగతస్యానార్ణితమృతిః వార్తస్యకర్తవ్యతా నిర్ణయః.

౨౭౨. తదాహజాతుకర్ణ్యః॥ అనాకర్ణితవార్తస్య ప్రోషితస్య పితుస్సుతః । ఊర్ధ్వంపంచదశాద్వర్షా దౌర్ధ్వ దైహికమాచరేత్ । అనాకర్ణితవార్తస్య అశ్రుతకుశలవార్తస్య ప్రోషితస్యదేశాంతరగతస్య పితురౌర్ధ్వదేహికంసుతః పంచదశాద్వర్షాదూర్ధ్వంఆచరేత్ । పంచదశసం వత్సరేష్వగతేషు పైతృమేధికంకుర్యాదిత్యర్థః॥ తదాహజాతుకర్ణ్యః॥ పిత రిప్రోషితేయస్య నవార్తానైవచాగతిః । ఊర్ధ్వంపంచదశాద్వర్షా త్కృ త్వాతత్ప్రతిరూపకం । కుర్యాత్తస్యచసంస్కారం యథోక్తవిధినాతతః । తదానీమేవసర్వాణిప్రేతకార్యాణిసంచరేదితి॥ పితృవ్యతిరిక్తవిషయే విశేష మాహ । అన్యేషాంద్వాదశాద్వర్షా త్పూర్వము క్తైనతత్తిథిః । అన్యేషాం పితృవ్యతిరిక్తానాం పితృవ్యభ్రాతృ పుత్రాణాం ద్వాదశాబ్దాదూర్ధ్వంపై తృమేధికమాచరేత్ ॥ తదాహబృహస్పతిః॥ యస్యనశ్రూయతేవార్తాయా వత్ ద్వాదశవత్సరం । కుశపత్రవిధానేనతస్యస్యా దథధారణమితి । తస్మిన్దినేపైతృ మేధికం కార్యమిత్యాహ॥ తత్తిథిరితి॥ తత్తిథిఃపూర్వము క్తైవతస్యపైతృమేధికస్య అనుష్ఠానతిథిః మాసాజ్ఞానేదినాఇత్యాదినా పూర్వ ముక్తైవప్రోషితస్యప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధేయాతిథిఃసైవగ్రాహ్యేత్యర్థః ॥

పంచదశాబ్దం ద్వాదశాబ్దం వావార్తానా కర్ణ్యతేమరణనిర్ణయాత్ ఔర్ధ్వదైహికేకృతేజీవన్యది సమాగచ్ఛేత్తదాకథమిత్యత్రాహ॥ *

౨౭౩. అమృతేమృతఇతికృత్వా పుత్రాదిభిః పైతృమేధికేకృతే పునస్సజీవఆగతశ్చేత్తదాకర్తవ్య:ప్రకారమాహ॥ యద్యాగచ్ఛేత్పునర్మా జీవన్ పైతృమేధికసంస్కృతిః । ఘృతకుంభేస్థాపయిత్వా తముత్థాప్య శుభేక్షణే । సంస్కృతంజాతకర్మాద్యై రుపనీతవిధానతః । ద్వాదశా

హంత్రిరాత్రంవా విహితోపోషణవ్రతం । ఊఢవంతంచ సంస్కుర్యాచ్చరుణా సంస్కృతేనచ ॥ వ్యాఖ్యా ॥ ప్రోషితః పైతృమేధికేనకర్మణాసంస్కృతః । పుమాన్ జీవన్ యదాగచ్ఛేత్ । తదాతమాయాంతం ఘృతకుంభే స్థాపయిత్వాశుభేషు జ్యోతిశ్శాస్త్రే సాధుతయానిర్దిష్టలగ్నే ఉత్థాప్యజాత కర్మాద్యైః జాతకర్మ నామకరణాన్న ప్రాశనచూడాకరణైః సంస్కృతం దండమౌంజీవసనాది వర్జవిధానేనోపనీతం యస్మిన్కస్మిన్వాగిరా ద్వాదశాహంవిహితోపోషణ । వ్రతంకృతోపవాసవ్రతం ఆగత్యపూర్వాంపూర్వ పరిణీతాంస్త్రియం తదభావేతస్యా అభావేఅపరాం స్త్రియమూఢవంతం అగ్నయఆయుష్మతేన చరుణాసంస్కుర్యాత్ । అగ్నయెఅనాయుష్మతే పురోడాశ మష్టాకపాలంకుర్యాదితి శాస్త్రవిహితేన ఆయుష్మదగ్ని దేవతాకేన చరుణాసంస్కుర్యాత్ । ఆహితాగ్నేః పురోడాశోనాహితాగ్నేశ్చరుస్తదుక్తం గృహ్యప్రాయశ్చిత్తేయ ఏవాహితాగ్నేః పురోడాశః సఏవ అనాహితాగ్నేశ్చరురితి॥ తథాహవృద్ధమనుః॥ జీవన్యదిసమాగచ్ఛేద్ఘృతకుంభనియోజ్యతం । ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాస్య జాతకర్మాదికారయేత్ । ద్వాదశాహవ్రతంచాస్య త్రిరాత్రమథవాస్యతు । స్నాత్వోద్వాహతతాంభార్యాం అన్యాంవాతదభావతః । అగ్నీనాదాయ విధివద్వ్రాత్యస్తోమేనవాయజేత్ తథైంద్రాగ్న్యేన పశునాగిరంగత్వాతుతత్రతు । ఇష్టిమాయుష్మతీంకుర్యా దీప్సితాంశ్చ కమాంస్తతః ॥ ఇతిస్మృతిసంగ్రహే ॥

—(*) అథదేశాంగపణ్యం- (*)—

౨౨౮. మరణాశంకయాకృతే పితృమేధసంస్కారే పునరాగమనే జాతకర్మాదీసంస్కార మాహవృద్ధమనుః । యద్యాగతః పుమాన్ జీవన్ పితృమేధికసంస్కృతః । ఘృతకుంభేస్నాపయిత్వా తముత్థాప్యశుభేక్షణే । సంస్కృతంజాతకర్మాద్యై రుపనీతివిధానతః । ద్వాదశాహంత్రిరాత్రంవా విహితోపోషణవ్రతః । గిరానాగత్యపూర్వాంవా తదభావేపరాంస్త్రియం। బాంధవేనచసంస్కుర్యా చ్చరుణాయుష్మతేనచ । వసిష్ఠః ॥ జీవన్యదిపునగచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనిమజ్యతం । ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాథ జాతకర్మాదికారయేత్ । ద్వాదశాహం వ్రతంచాస్యత్రిరాత్ర మథవాత్రహి । స్నాత్వోద్వహేతపూర్వాం తాంఅన్యాంవా తదభావతః । తస్మాన్నైవమనుష్యాంతు ప్రతితిష్ఠేత్సమాగతం । యద్యత్ప్రణీతం ప్రణీతము పశ్రుణుయు

రగ్నయేసురభిమతే పురోడాశమష్టాకపాలంనిర్వపేదితి॥ అస్యార్థః ॥ ప్రో
షితప్రమీత ఇత్యాద్యమవాదః పలాశవల్కైరిత్యాదివిధాతుంఏవంకృతే,
ప్రోషితఃప్రమీత ఇతిశ్రుతేయద్యాగచ్ఛేదగ్నిషుప్రతిపన్నేషుకుంభాదుద్ధృ
త్య స్వజాతకర్మ ప్రభృతిసర్వసంస్కారా ఆవర్తేరన్ । ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌ
ఏకస్మిన్నేవదివసే ఉపనయనాంతంకృత్వా దశరాత్రంవ్రతంచరిత్వావేదవ్ర
తాని ద్వాదశభిః పరిసమాప్యతయైవ జాయయావిద్యమానయాసవర్ణ
యాసహాగ్నినాధాయవ్రాత్యేన పశునాయజేత । గిరింగత్వా అగ్నయేకా
మాయేష్టింనిర్వపేత్ । తతోనిత్యనైమిత్తికకామ్యానికుర్యాత్ । ఏతస్మి
న్నేవాగ్నావీర్యస్య భాష్యస్యాయమభిప్రాయః । అర్ధాధానినఃఔపాసనేన
సహాగ్నిభిః సంస్కృతస్య అతిశిష్టేష్వగ్నిషుయజమానో జీవతీతిశ్రుతేః।ఆగ
తేవాఔపాసనాగ్నిం విధానేన విభజ్యసంసర్గ ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాఆగ
తస్యఘృతకుంభాదుత్సృజ్య స్వజాతకర్మప్రభృతిసర్వసంస్కారాఆవర్తేరన్।
ఏతస్మిన్నేవాగ్నౌఅథవాయఃపశ్చాత్తస్యాపవాసేనేతిపక్షే ఆగతేయజమా
నేఔపాసనాగ్నేర్విద్యమానత్వాత్ ।ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌఘృతకుంభాదున్మగ్న
స్యజాతకర్మ ప్రభృతిసంస్కారాఆవర్తేరన్ । ఇతితత్రవిశేషః॥ జాతకర్మ
ప్రభృతిఉపనయనాంతాఃసంస్కారాః లౌకికాగ్నావేవవివాహప్రభృతిసం
స్కారాః । ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌకర్తవ్యాః । యదినష్టేష్వగ్నిషు సర్వాధానిన
శ్చలౌకికాగ్నావేవజాతకర్మప్రభృతి సర్వేసంస్కారాః ఆవర్తేరన్ ।
ఆగతంఘృతకుంభే స్నాపయిత్వా ఏకరాత్రంత్రిరాత్రం వావాసయిత్వా
అనంతరదివసే ఘృతకుంభేనిమజ్జ్యశుభదివసే శుభలగ్నే సముత్థాపయేత్।
తథాచస్మృతిః॥ ఘృతకుంభేనిపాత్యైనంత్ర్యహమేకాహమేవవా । సము
త్థాప్య శుభేలగ్నేజాతకర్మాదికారయేత్ । ఆదిశబ్దేన జాతకర్మాది వివా
హాంతంసంగృహ్యతే॥ ఘృతకుంభాదున్మగ్న స్యజాతకర్మప్రభృత్యుపనయన
పర్యంతంఅన్యత్పరిధాప్యైతం ఏకస్మిన్నేవదివసేకుర్యాత్ । ఘృతకుంభాదు
న్మగ్నం పునర్జాతకర్మణాసగ్ంస్కరిష్యేతిసంకల్ప్య । జాతకర్మకుర్యాత్ ॥
ఘృతకుంభాదున్మగ్నస్య పునర్నామధాస్యావహ ఇతిసంకల్ప్య నామకర్మకు
ర్యాత్ ॥ ఘృతకుంభాదున్మగ్నంఇమంనారాయణశర్మాణం పునరన్నప్రాశనే
నకర్మణాసగ్గంస్కరిష్యఇతి సంకల్ప్య అన్నప్రాశనంకుర్యాత్॥ ఘృతకుం
భాదున్మగ్నంఇమంనారాయణ శర్మాణంపునశ్చౌలేనకర్మణాసగ్గంస్కరిష్య
ఇతిసంకల్ప్య చౌలకర్మకుర్యాత్ ॥ఘృతకుంభాదున్మగ్నం ఇమంనారాయణ

శర్మాణంపునరుపనయనవిధానేనఉపనేష్యేతిసంకల్ప్యమౌంజ్యాజినదండవప
నాదివర్జనవిధానేన కర్మకుర్యాత్॥ తథాచపరాశరః॥ అజినంమేఖలాదం
డంభైక్ష్యచర్యవ్రతానిచ। నివర్తంతేద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి॥
ఉపనయనానంతరంత్రిరాత్రం ద్వాదశరాత్రంవా ఉపోషణవ్రతంచరిత్వా
వేదవ్రతానిపునశ్చరిత్వా గోదానవ్రతం స్నాతకవ్రతంచపునఃకృత్వా పూ
ర్వాంపూర్వపరిణీతాం పత్నీంతదభావేఅన్యాంవా పునఃపరిణయేత్॥ ఘృత
కుంభాదున్మగ్నస్యమమ పూర్వపరిణీతాంపత్నీం పునరుద్వాహఇతిసంకల్ప్య
పునర్వివాహకర్మకుర్యాత్॥ తథాచస్మృతిః॥ పునర్దానంవరణం నపరిగ్ర
హణంతథా। త్రిరాత్రంచవ్రతంతత్స్యాత్ పునరుద్వాహకర్మణి॥ స్మృ
త్యంతరోక్తంద్రష్టవ్యం॥ ఏకస్మిన్నేవదివసే శేషహోమాంతం కర్మకర్తవ్య
మిత్యర్థః॥

—(*) పూర్వపరిణీత పత్న్యభావే. (*)—

౨౭౫. అన్యోద్వాహపక్షేవివాహ సంకల్పప్రభృతిచతుర్థీ శేష
హోమాంతంసర్వం ప్రథమవివాహవత్కుర్యాత్। నకశ్చిద్విశేషః॥ యథా
జాయయావిద్యమానయాసవర్ణయాసహాగ్ని నాధాయవిచ్ఛిన్నసంధా
నార్థమితిసంకల్ప్య॥ వ్రాత్యేనపశునా ఐంద్రాగ్నేయనయజేత। గిరింగ
త్వాగ్నయే కామాయనిర్వపేత్॥ అనాహితాగ్నే నగ్నయేకామాయచ
రుంనిర్వపేత్। తతోనిత్యనైమిత్తికకామ్యానికుర్యాత్॥ కాలాతీతే॥ సం
స్కారాణాంతు సర్వేషాం కాలోయద్యతిపద్యతే। ప్రాజాపత్యంచరేన్మా
సంతతోప్యేవంప్రకల్పయేత్। యద్యప్రణీతంప్రణీతముప శ్రుణుయురగ్న
యేసురభిమతే పురోడాశమష్టాకపాలంనిర్వపేత్ ఇతి॥ అస్యార్థః॥ అమృ
తోమృతఇతిశ్రూయతే। ఆగతేవాసురభిమతే యదిధ్రియంతేఅగ్నయః
అస్యాధిష్ఠాయస్యాదో భావనంగతావితివాఅన్యప్రకారేణ ఉత్సర్గేష్టకా
దినావాపథాధానంకృత్వా సురభిమతఇష్టిః పితృమేధార్థేవా సంసర్గే
ష్టయఏవేతి। అమృతేమృతఇతిశ్రుతేః। పుత్రాదిభిఃపలాశవృంతాదినాపితృ
మేధేకృతే సంసృష్టేష్వగ్నిషుమృతఇతిశ్రుతేఆగతేవా యజమానేఅవిష్టే
ష్వగ్నిషుఘృతకుంభాదున్మగ్నస్య జాతకర్మాది కృత్వాపునస్తోమేన పత్నీ
ముద్వాహేన సంస్కృత్యసంసర్గేష్టింకృత్వా పునర్వ్యాహృతసురభిమతేసం
సర్గేష్టయ ఏవేత్యవధారణమాధాననివృత్త్యర్థంన సురపథమతేష్టేఃవినష్టే
షుకృత్వా అగ్న్యాధేయం సంసర్గేష్టయః పితృమేధేకృతేనుగతేష్వగ్ని

ష్వాధానంకృత్వా సంసర్గేష్టయస్తిస్రః ఏకావామిథోవేతి అత్రాపిఘృత కుంభోన్మజ్జనాదికృత్వాగ్నీ నాధాయసంసర్గేష్టిం సురభిమతేకృత్వాప్రా త్యైనపశునైంద్రాగ్న్యేనేతియజేతేతి పితృమేధేప్రక్రాంతేసంసృష్టేగ్నిషు యజమానే జీవతేతిశ్రుతైఆగ్నేయ తెఆగ్నే తెవాతదంతే పితృమేధంఉత్సృజ్యసుర భిమతేష్టిః అగ్నయేసురభిమతే అగ్నిర్హోతానిషసాదాయ జీయస్యాధ్వీమక ర్దైవవీతినోఽగ్నె ఆద్యేతియాజ్యావాక్యే॥ సంధ్యాతిక్రమణంయస్య సప్తరాత్ర మపిచ్యుతం । ఉన్మత్తదోషయక్తోవా పునస్సంస్కారమర్హతి॥

—(*) అథరేతోవిణ్మూత్రప్రాశనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౨౭౬. పరాశరః॥ అజ్ఞానాత్ప్రాశ్యవిణ్మూత్రం సురాసంసృష్టమే వచ । పునస్సంస్కారమర్హంతిత్రయోవర్ణాద్విజాతయః॥ ప్రచేతాః॥ రేతో మూత్ర పురీషప్రాశనే చాంద్రాయణంపునస్సంస్కారంచేతి॥ చతుర్వింశతి మతే॥ స్త్రీక్షీరంతుద్విజోభుక్త్వాకథంచిత్కామమోహితః । పునస్సంస్కృ త్యచాత్మానంప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ ॥

—(*) అథఅన్యశాఖాధ్యయననిషేధః. (*)—

౨౭౭. యచ్ఛాఖీయైస్తుసంస్కారైస్సంస్కృతోబ్రాహ్మణోభవేత్ తచ్ఛాఖాధ్యయనంకుర్యాత్ త్యక్త్వాతుపతితోభవేత్॥ వేదాంతరేవజి తెయ దెతనుపనీతస్య ప్రాయశ్చిత్తంయదాభవేత్ ॥ ఇతి॥

—(*) అథపున రుపనయనక్రమః. (*)—

౨౭౮. కృత్వాకృతంచవపనం మేధాజననమెవచ। మేధాజననసద్భా వేవ్రతచర్యాభవేదిహ । అనుప్రవచనీయంతు తదభావేద్వయంనచ । పరి ధానంనకార్యంస్యా న్నిమిత్తానంతరంద్వితం । పూర్వస్యావాచ యస్థానేత త్సవితుర్వృణీమహే । భణితోత్రవిశేషోయంసమానమితితద్భవేత్ । యజు ర్వేదంసామవేదంవా ధీత్యఋగ్వేదమధ్యేతు కామస్యబ్రహ్మచారీ వ్రతలో పేషుచ పునరుపనయనంకార్యం।బ్రహ్మచారీయది ప్రాయశ్చిత్తశాఖాంతరో పనీతిమార్గభవేదితి తదాప్రాయశ్చిత్తం పునరుపనయనం సమాచరేత్ । అతఅష్టవర్షోదగ యనాదికాలశ్చనప్రతీక్ష్యః కింతునిమిత్తానంతర మేవ కార్యం । తస్యకృతాకృతంకేశవపనం । అలంకరణంచఅగ్నిం ధనాద్యాజ్య సంస్కారాంతం కృత్వావస్త్రాజిన యజ్ఞోపవీతానిధృత్వాచమ్య దక్షి ణత ఉపవేశ్యబర్హి రాస్తరణా ద్యాఘారాంతం కృత్వాప్రధానాహు తీర్హుత్వా ఉత్తరతోగ్నేః ప్రాఙ్ముఖఆచార్య ఉపతిష్ఠఇత్యాద్యాదీత్యమీక్ష

యో ర్దేవసవితరిత్యంతంకృత్వా పరిధానంకర్తవ్యం। కస్యబ్రహ్మాకస్యబ్రహ్మ చార్యసీతియువాసదాసా ఇత్యాదిపరిసమూహన వర్జితం। సమిదాధానాది హారస్యైభూయాసమిత్యుపస్థాయ జాన్వాచ్యోపసంగృహ్యాదిభిః భోఃసావిత్రీంభో అనుబ్రూహీత్యుక్తే తత్సవితురియమిత్యస్య స్థానేతత్సవితుర్వృణీమహ ఇతిబ్రూయాత్। తతఃహృదయదేశేనార్ధ్వాంగులిం వామముపదధాతి మమవ్రతఇతి మెఖలాదండవర్జం। బ్రహ్మచర్యమాదిశేత్। బ్రహ్మచార్యస్యపోశానకర్మకురుదివామాస్వాప్సీ రాచార్యాధీనోభవవెదమధీష్వేతి। తతఃస్విష్టకృదాదిహోమశేషం సమాపయెత్। జపస్తుఉపదిష్టసావిత్ర్యాః కార్యాఉపకరణ పర్యంతంభవతి। అగ్నికార్యంసభిక్షాయాః ప్రాగూర్ధ్వం వాకార్యం ఉపకరణపర్యంతం తత్సవితుర్వృణీమహ ఇతి బ్రహ్మయజ్ఞంకుర్యాత్। వేదస్వీకరణపర్యంతం బ్రహ్మచర్యంచరేత్। ఇతి పునరుపనయనక్రమః॥

—[*] అత్రపునరుపనయనే విశేషమాహ. [*]—

౨౭౮. పరాశరః॥ మేఖలావపనందండు భైక్షచర్యవ్రతానిచ। నివర్తంతేద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి। తిష్ఠేదహః శేషమిత్యాదీ। మేధాజననపర్యంతం నకించిత్కర్తవ్యమస్తి। ఉపకరణపక్షేతుసర్వముపనయన వన్మేధాజననాంతం। అస్మిన్పక్షేపి। పరిధానకాలశ్చసభవతి। యత్రపక్షే పితత్సవితు వృణీమహ ఇతిసావిత్రీ। అనుపాకృతవేదేన కర్తవ్యబ్రహ్మయజ్ఞవేదస్థానేగద్యతే న్యత్సమంభవేత్। అథోపేతపూర్వస్యానం తరముతపూర్వస్య విశేషంవక్ష్యామః॥ కృతాకృతంకేశవపనం మేధాజననంచ కృతాకృతమిత్యధాను వర్తతెపరిధానం। పరిధానమనిరుక్తమితి నభవతీత్యర్థః॥ కాలశ్చ॥ ఉదగయనాదేరనిరుక్తః॥ తత్సవితుస్సావిత్రీ పూర్వస్యాః। సావిత్ర్యాస్థానేపతాం సావిత్రీంప్రయుంజీత। ప్రాయశ్చిత్తత్వేన పునరుపనయన ప్రాప్తావేవకుర్యాత్। ఇతినారాయణీయె॥ హారిదత్తిః॥ అథోపెతపూర్వస్య అథానంతరంవేదాంతరే ఉపేతపూర్వోఽఇమం వెదమధ్యేతుమిచ్ఛతి॥ అస్యోపనయనాద్విశేషో వక్ష్యతే। ఎవంబ్రువన్నేతత్ జ్ఞాపయతితేనతేన ప్రకారేణ వేదముపనయన మపికర్తవ్యమితి। అన్యేతుసకృత్కృత ముపనయనంసర్వే వేదార్థమితిమన్యంతే॥ తథాహఆపస్తంబః। సర్వేభ్యోవైదేవేభ్య స్సావిత్ర్యానూచ్యత ఇతిహి బ్రాహ్మణం। కృతాకృతం కేశవపనం మేధాజననంచక్రియతాం నామా

వాకారీత్యర్థః । అసదుక్తంపరిధానం నిరుక్తమభిహితం పరిధీయతే । యస్మిన్కర్మణితత్పరిధానంయదభిహితం పరిధానంతత్కర్మణసభవతీత్యర్థః । నపరిధానమిత్యేవసిద్ధేఅనిరుద్ధవచనం । ఉత్తరార్థః । కాలశ్చ । యోనిరుక్తః । కాలస్సోఽత్రనభవతి । యస్యక్వచిత్కాలస్యా వర్జనీయత్వాత్ । ఉక్తస్య కాలస్యప్రతిషేధోవిధేయః । తదర్థంపూర్వమని రుక్తవచనమభిహితం । కాలోఽనవహ్నాదికమత్రనభవతి । అనారభ్యమాణ ఏకస్మిన్ యావతో వేదా నధ్యేతుంశక్తోఽపి కుమారఃతావంత్యుపనయనానితస్మిన్నేవకాలే సంత్వితి సూత్రారంభః । తత్సవితుర్వృణీమహఇతి సావిత్రీంసావిత్రీంభో అనుబ్రూ యాత్ సచమాంజపేత్ ఉపనయనం విద్యార్థస్యశ్రుతితః । సంస్కార స్సర్వేభ్యఃదేవేభ్యః సావిత్ర్యామాచ్యత ఇతిహిబ్రాహ్మణం॥ త్రిభ్యఏవ వతుదేవేభ్యః పాదంపాదమదూదుహత్ । తదిత్యృహస్సాస్యతత్సావిత్రీస్య పరమేష్ఠీప్రజాపతిరితిమనుః । తతశ్చఉపనయనే సావిత్ర్యఅనువచనం । తన్ముఖేనసర్వేవేదా అనూక్తాభవంతి । అత్రగృహ్యమాణవిశేషత్వా దేవ వేదోపనయనం సర్వార్థమితి అస్మిన్నర్థే బ్రాహ్మణమపిభవతి । బ్రాహ్మ ణమేనవాపఠితం । అథర్వణస్యవేదస్య పృథగుపయనంకర్తవ్యం । తథాచ తత్రైవతందాన్యత్ర సంస్కృతోభృగ్వంగిరసోవిధీయతేతి ॥

—(*) అథపాలాశ విధిరుచ్యతే. (*)—

౨౮౦. యదిపితుర్మరణకాలే దేశకాలాదిభిః సంస్కారకృత్యంనకు ర్యాతచేత్ । తదాసంవత్సరమధ్యే గురుశుక్రమౌఢ్య మలమాసచాతుర్మా స్యాది దోషోనాస్తి భద్రతిథిత్రిపదర్క్షభృగ్వంగార బృహస్పతివార ధనిష్ఠాపంచకైర్వ్యతిరిక్తశుద్ధదినే చంద్రతారాబలాన్వితే పునస్సంస్కా రముపక్రమేత్ । యద్యస్థ్యస్తిచేత్తదా అస్థిభిరేవపునర్దాహః అస్థ్యభా భావశ్చేత్తథాపలాశవృంతైః శరీరాకృతింకృత్వా పునర్దాహం తేనైవ దాహయేత్ ॥

—(*) అథప్రయోగక్రమః (*)—

౨౮౧. చత్వారింశద్భిః శిరఃకల్పయిత్వా దశగ్రీవాంవింశదురఃత్రిం శజ్జఠరఃపంచాశద్దక్షిణబాహుంతన్మధ్యే పంచభిరంగుళికల్పనం । పంచాశ ద్భిర్వామబాహుంతన్మధ్యే పంచభిరంగుళీకల్పనం । ద్వాదశభిర్వృషణం । అష్టాభిశ్శిశ్నం । పంచాశద్భిర్దక్షిణోరుం । వింశద్భిర్జానుజంఘ పాదాం గుళికల్పనంపునః పంచాశద్భిర్వామోరుం । వింశద్భిర్జానుజంఘపాదాం గు

కల్పనం । ఏవముక్తప్రకారేణ త్రిశతషష్టి సమిద్భిస్తత్తదవయవం కల్పయిత్వా ఊర్ణాసూత్రేణ దృఢంబద్ధ్వా పురుషాకారం కల్పయిత్వా ప్రాణప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్యనాక్త ఆప్యాయతామితి శమద్భిః పర్యంతం ప్రాణ ప్రతిష్ఠాపనం కృత్వా జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం ఇత్యాద్యుక్తప్రకారేణ సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ఉత్క్రాంతిదానం కృత్వాకర్ణమంత్రాదికం జపిత్వాతతః మరణకాలసంభావి తోర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది దోషానాం కృచ్ఛ్రత్రయందత్వా తతః ఔపాసనంకృత్వా పరేయువాగ్ం సమితి ప్రేతాహుతింహుత్వా ఇమంత్వావస్త్రమిత్యాది సర్వసమానం॥ త॥ దశరాత్రాశౌచపక్షే తిలోదకపిండ ప్రదానాదియథా క్రమంకుర్యాత్ । త్రిరాత్రాశౌచపక్షే ప్రథమేహని త్రిదినస్యకర్మసంచయనంకుర్యాత్ । తన్మృతదినేమాసికంకుర్యాత్॥ అత్రకారికా॥ మనుః॥ నరంపూర్ణమయందగ్ధ్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ । మాతాపిత్రోర్దశాహంస్యాదస్థినా శతథైవచ । మాతాపిత్రోర్దశాహమితి దశాహోద్బహిః శ్రవణవిషయః॥ దశాహోద్బహిః శ్రవణేమాతాపిత్రోరేవదశాహం అన్యేషాం భ్రాతాదీనాంపునర్దాహేంత్రిదినమేవ॥ తథాపైఠీనసిః॥ ఆహితాగ్నేస్తువిధివద్దహనంనాస్తితత్తథా॥ ఆశౌచగ్రహణంనాస్తి దాహాశౌచమిష్యతే । అనాహితాగ్నే మరణాత్పునర్దాహాయదాభవేత్ । మరణాదిగృహీతస్య త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే । గృహీతస్యచపుత్రస్య సంపూర్ణాశౌచమేవహి॥దేవలః॥ పుత్రైః పిత్రోస్తుసంస్కారే ప్రమాదాదకృతేయది । జ్ఞాతీనాం దశరాత్రంస్యాత్తదూర్ధ్వంసూతకంనహి । నిత్యకర్మాణి కుర్వీతస్మృత్యుక్తానితథైవచ । వంశజానామసంస్కారే సూతకంతు కథంభవేత్ । దశాహాత్పరతశ్శుద్ధిః జ్ఞాతీనాంచవిశేషతః । అకృతేజ్ఞాతిసంస్కారే నకుర్యాదాత్మనశ్శుభం । కుర్యాదేవశుభంకర్మ నభవేన్ముఖ్యకర్మణి । గౌతమోపి॥ ఆశౌచాంతః కికసాదేః ప్రదాహేశేషాచ్ఛుద్ధిస్తత్పరతస్త్రిరాత్రం । పుత్రస్యాపిప్రాగాశౌచగ్రహణాశ్చేనోచేత్పుత్రస్యాత్ర సంపూర్ణమాహుః॥ ఆశౌచాంతే ఆశౌచమధ్యే॥ శంఖః॥ ప్రాగాశౌచగ్రహేయేషాం జ్ఞాతీనాంనాస్తిసూతకం । పునర్దాహాదినారభ్య కర్తురస్తిదినత్రయమితి॥ ప్రేతస్యవత్సరాదర్వాక్పునస్సంస్కారకర్మణి । నచకాలంపరీక్షేత నమాసాద్యంగురుశుక్రయోః॥

—(*) అథపలాశవిధౌ పలాశ సంఖ్యాదర్భ సంఖ్యామాహ. (*)—

౨౮. దేవలః॥ దద్యాచ్ఛిరస్య శీతర్ధంగ్రీవాయాంచదశైవతు ।

బాహ్వోశ్చైకశతందద్యాత్తన్మధ్యేం గుళికల్పనం । ఉరసిద్విదశందద్యా
త్త్రింశచ్చజఠరేతథా । వృషణేద్వాదశా దద్యాదష్టాభి శ్శిశ్నముచ్యతే ।
ఊరుద్వయోశ్శతందద్యాద్వింశతి ర్జానుజంఘయోః । వామేజానౌచజంఘే
చతథావింశతిసంఖ్యయా । దద్యాదేవంహిసర్వేషు త్రిశతం షష్టిసమ్మితం ॥
ఊర్ణాసూత్రేణసంబధ్య ప్రాణస్యస్థాపనంతథా । ప్రాయశ్చిత్తవిధింకృత్వా
దశదానానియానిచ । గోభూతిలహిరణ్యాజ్య దాసోధాన్యగుడానిచ । రౌ
ప్యంలవణ మిత్యాహుర్దశదానాఃప్రకీర్తితాః తతోత్క్రమణధేనుంచకర్ణ
సూక్తంతతఃపరం । స్నాపయిత్వాహ్యలంకృత్యాశవధర్మేణ దాహయేత్ ।
త్రిరాత్రమశుచిర్భూత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధ మాచరేత్ । స్నానంప్రేతస్యపు
త్రాద్యైఃవస్త్రాద్యైఃపూజనంతథా । నగ్నదేహమివదహేత్ కించిద్దేయం
పరిత్యజేత్ । యశ్శ్మాదాదిదానయేదగ్నిం తృణకాష్ఠహవీంషిచ । ప్రేత
త్వంనైవహీయేతసచధర్మేణలుప్యతే । ఇత్యేతదాపస్తంభేనోక్తం॥

—(*) అథఅస్థినాశే ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౨౮౩. జాబాలిః॥ యద్యస్థి సంచయంకర్మ దశాహం పూర్వభాగ్భ
వేత్ ।నష్టంచాపహృతంవాపి దాహయేద్యాజ్ఞికైఃపునః । చండాలైశ్శ్వప
చైర్వాపి స్పృష్టంచాపహృతంయది । భూమౌనిక్షిప్య తద్భస్మదాహయే
ద్యాజ్ఞికైఃపునః॥ వసిష్ఠః॥ దేశక్షోభమహాపత్తౌ యదివాస్థి వినశ్యతి ।
అస్థిసంచయనాదర్వాగ్దశాహో విగతోయదా । నరంపర్ణమయందగ్ధ్వాత్రి
రాత్ర మశుచిర్భవేత్ । యదిసద్యాపహృతానిచేత్ తద్దేశేప్రాయశ్చి
త్తంకృత్వా సంచయన మంత్రేణ తద్దేశమృదమాహరేత్ । తద్దేశాభావే
ప్యస్థిసంచయన మంత్రంజపేత్ । నపునర్దహనవిధిః॥ తదాహదేవలః॥ జల
ప్రవాహేతిరేవా కూలైర్వాథసరిత్తటె । జలౌఘేవాస్థినాశేతుతన్మంత్రం ।
తుజపేద్బుధః । ఇతిగోభిలః॥ అస్థిసంశయనాదర్వాక్స్రోతసాపహృతా
యది । హోమంకృత్వా విధానేనతన్మంత్రంతు జపేత్తదా॥ మరీచిః॥ అస్థి
సంచయనాదర్వాక్స్రోతసాపహృతంయది । అస్థివత్సంచయేద్విద్వాన్లో
ష్టంవాభస్మవాతతః । ఇతి॥ వసిష్ఠః॥ దంపత్యోరేకకాలేతు మరణంతుయ
దాభవేత్ । పృథక్చితింసమారోప్య దహేదౌపాసనాగ్నినా । ఇతి॥ మను
రపి॥ ఏతస్మిన్నేవకాలేతు దంపతీ నిధనంగతౌ । ఏకచిత్యాదహేత్పుత్రః
పృథగౌపాస్యవహ్నినా॥ సంవర్తః॥ దంపత్యోర్యోమృతః పూర్వంతమౌ
పాసనవహ్నినా । పశ్చాన్మృతాంతుప్రదహేత్ప్రేతస్థదాహ్యావహ్నినా॥

శంఖః ॥ అస్థిసంశయ నాదర్శాత్కృతిర్నయది మృతాభవేత్ । చితాగ్నినైవకర్తవ్యం దహనం పితృవత్సుతః ॥ దేవలః ॥ భర్తుశ్చితాగ్నినాశాత్ప్రాగ్భార్యాయదిమృతింగతా । తేనాగ్నినాదహేదేనాం సంచయేల్లోకవహ్నినేతి । అకృత్వాప్రేతకార్యాణిమహ్యాబ్దికెవిగతేయది । పునర్దాహంషోడశంచ సపిండీకరణంచరేత్ । మాసినాన్యాబ్దికెచైవ కుర్యాత్తన్మృతవాసరె । అకృత్వామాసికాన్యే వహ్యాబ్దికెవిగతేయది । ప్రాజాపత్యత్రయం కృత్వా మాసికాన్యాబ్దికంచరేత్ । పునర్దాహాదినారభ్య కుర్యాద్ద్వాదశమాసికానితి ॥ వాయసేభ్యోనలిందద్యాద్దైవస్వాతమనుంస్మరన్ । అగ్నౌజలెవానిక్షిప్య స్నాత్వా శశ్వద్గృహంవ్రజేత్ । తిలోదకంతదాపిండంనవశ్రాద్ధంతథైవచ । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థకం । జలంప్రేతాయమధ్యాహ్నె దద్యుర్యావదశుద్ధతా । యావదాశౌచమిత్యర్థః । సంవర్తః ॥ పూర్వాహ్ణేవాపరాహ్ణేవాత్రోయమాశ్రిత్యగామిభిః । సంస్కర్తైవచ తత్కుర్యాత్సహిప్రేతస్యబాంధవః । ప్రథమేహనియత్స్థలంయాచశిలాయచ్చపిండద్రవ్యం తద్దశమాహఃపర్యంతమితి॥

—(*) అథఆంగిరసోక్త ఆతురసన్న్యాసవిధిః. (*)—

౨౮౪. ఆతురసన్న్యాస విధిర్విధీయతె॥ ఆతురాణాం విశేషోస్తిన విధినైవచక్రియా । ప్రైషమాత్రంతుసన్న్యాసం అతురాణాంవిధీయతే । గత్వోదకసమీపేతు పాత్రయోరుద్ధరేత్ । తయోరేకం కరేణాథ గృహీత్వాదక్షిణేనవై । అన్యస్మిన్నేవమేత్యాది మాత్రాభ్యాం జుహుయాత్సుధీః । కృత్వాహుతిద్వయం పశ్చాత్పాత్రస్థాహుతిశేషకం । ఆశుశ్శిశానోవృషభోనువాకే నాభిమంత్రయేత్ । పుత్రెషణేచ మంత్రేణతద్గృహీత్వాజలంపిబేత్ । ద్వితీయమభయంసమ్యగేవముక్త్వాపిబేద్ద్విజః । ఓంభూర్భువస్సువరితి పిబేచ్ఛిష్టంనశేషయేత్ । ఆధాయాంజలినాతోయం అన్యాత్ప్రితిదిశంక్షిపేత్ । ఆదిత్యాభిముఖోభూత్వా ఊర్ధ్వబాహురతంద్రితః । సన్యస్తంచమయాత్రేతి చత్రివారంజపెద్బుధః । తతఃపరంగృహంబంధో ర్నగచ్ఛేద్భిక్షుకోభవేత్ । మృతేతు నిక్షిపె ద్భూమ్యాం ఉదకేవాయథావిధి । ఉక్తఏవతుసన్న్యాసః ఆదేశ్యాంగిరసోమతః ॥

—(*) ఆతురసన్న్యాస ప్రయోగక్రమః. (*)—

౨౮౫. అత్రాయంప్రయోగః ॥ శౌచాచమనాదికం కృత్వాప్రాణానాయమ్యచమ్య మమసమస్తపాపక్షయద్వారా బ్రహ్మలోక ప్రాప్త్య

ర్థం ఆతురసన్యాసం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । అప ఉపస్పృశ్య తీర్థదేశం గత్వా ఉదకముద్ధృత్య దక్షిణపాణినా ఉదకపూర్ణమేకపాత్రమాదాయ ఏషవా అగ్నేయః ప్రాణం గచ్ఛస్వాం యోనిం గచ్ఛస్వాహేత్యప్సుజుహుయాత్ । ద్వితీయపాత్రమాదాయ ఆపోవై సర్వాదేవతాః । సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమిస్వాహేతి ప్రథమం పిబేత్ । తతోన్యత్ స్థితం కించిదాదాయ అభయం సర్వభూతేభ్యో మత్తస్వాహేతి ద్వితీయం పిబేత్ । శేషముదకం సర్వమాదాయ భూర్భువస్సువస్సన్యస్తం మయా స్వాహేతి తృతీయం నిశ్శేషం పిబేత్ । తతోన్యత్ స్థితమంజలినాపూర్ణమాదాయ ప్రాచ్యాం దిశి । దక్షిణస్యాం దిశి । ప్రతీచ్యాం దిశి । ఉదీచ్యాం దిశి, ఊర్ధ్వాయాం దిశి । ప్రత్యేకం నినయేత్ । తతస్సూర్యాభిముఖో భూత్వా ఊర్ధ్వబాహుస్సన్ । పుత్రవిత్తదారేషణ త్రియం ఓం భూః సన్యస్తం మయా । ఓం భువః సన్యస్తం మయా ఓం సువః సన్యస్తం మయా॥ ఓం భూర్భువస్సువస్సన్యస్తం మయా ఇతి మంద్రమధ్యమోత్తమ స్వరైః ఉచ్చైః ప్రబ్రూయాత్ అబ్లింగైర్వారుణైర్మంత్రైర్విష్ణుసూక్తైస్తథైవచ। త్రియంబకైశ్చమంత్రైశ్చ శుద్ధాద్భిస్స్నపయేత్తతః॥

—(*) అథ యతి సంస్కారః. (*)—

౨౮౬. యతిసంస్కార విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః॥ కర్తాస్నాత్వాతు శుద్ధాత్మా యతి సంస్కారమాచరేత్ । పుత్రః కుర్యాత్తు శిష్యోవా సన్నికృష్టోపి చేత్తదా॥ పంచామృతైః స్నానపయిత్వా ప్రణవేన తతః పరం । అబ్లింగైర్వారుణైర్మంత్రైర్విష్ణుసూక్తైస్తథైవచ । త్రియంబకైశ్చమంత్రైశ్చ శుద్ధాద్భిస్స్నపయేత్తతః । శిక్యే శరీరం సంస్థాప్య గంధమాల్యైరలంకృతం । ఘోషయేజ్జయ శబ్దేన దుందుభీనాం రవైరపి । గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః । ప్రాచీముదీచీం గత్వాతు శుద్ధదేశం సమాశ్రయేత్ । నదీతీరేశ్వత్థ మూలేదేవాలయే అరణ్యే గోష్ఠే బ్రహ్మవృక్షస్య మూలేవా అధస్తాద్వ్యాహృతిభిః ప్రోక్ష్య దండాయామమాత్రేణ అవటం ఖాత్వా వ్యాహృతిభిః ప్రోక్ష్య ఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్ స్తీర్య లవణం ప్రక్షిప్య సావిత్ర్యా శరీరం ప్రక్షాళ్య గంధాదిభిరలంకృత్య విష్ణో హవ్యం రక్షస్వేతి గర్తే శరీరం నిక్షిప్య ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే ఇతి దక్షిణహస్తే దండం నిధాయ । స్పృష్ట్వా జపేత్ । బ్రహ్మజిజ్ఞాన మితి మూర్ధానం స్పృష్ట్వా జపేత్ । భూమిర్భూమిమగాన్మాతా మాతరమభ్యగాత్ భూయాసపుత్రైః పశుభిర్యోనో ద్వేష్టి సభిద్యతామితి లగుడేన మూర్ధానం భింద్యాత్

ప్రణవేనాభి మృశ్యదేవయజనం మేవయతుముష్యామదధాత్ । లవణాది భిఃపూరయిత్వా । అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతె త్వంహ్యగ్నెఅగ్నినాత మర్జయంతుసుశ్రుతు। యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంతదేవాః...సాధ్యాస్సంతుదెవాః॥ ఇతిచతుర్భిఃఋగ్భిశ్చ । పృథివీహోతా । అగ్నిహోతా । సూర్యాంతెచక్షుః మహోహవిర్హోతా ఇతిచతుర్హోతృభిశ్చ । అతోదేవా అవంతునో...సప్తధామభిరిత్యంతం । ఇదంవిష్ణు...పాగ్ంసురె । త్రీణిపదా...ధారయన్ । విష్ణోఃకర్మాణి...సఖా । తద్విష్ణోః పరమంపదం... విప్రాసఃపదం ఇత్యంతంజపిత్వాప్రణమేత్ । నాత్రసంస్కారవిశేషః । కర్తుర్నాశౌచం । ఆశౌచశంకయా ఆపోనస్పృశేత్ । సద్యశ్శౌచం విధీయతె అశ్వమెధఫలమ వాప్నోతి । సిద్ధిదినప్రభృతిదశమదిన పర్యంతం సమాధివెదికాయాంసాక్షత పుష్పాంజలిందత్వా ధూపదీపనైవేద్యాదికం కృత్వాగాయత్ర్యా ప్రణవెనవా బ్రహ్మఘ్యాణిఅష్టదిక్షుదద్యాత్ । ఖననదేశేపూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాంతిథౌ సిద్ధింగతస్య పరమహంసస్యమమపితుః తృప్త్యర్థం తర్పణానికరిష్యే ॥ ఆత్మానంతర్పయామి । అంతరాత్మానంతర్పయామి । పరమాత్మానంతర్పయామి । జీవాత్మానం తర్పయామి ఓమితిఇంద్రాది అష్టదిక్షుక్షీరేణ తర్పణానిదత్వా తదనంతరంవేదికాం ప్రదక్షిణంకృత్వా సభాపూజా కృత్వా దక్షిణాతాంబూలాని దత్వా బ్రాహ్మణైస్సహబంధుభిః సహకర్తాగృహంగచ్ఛేత్ ॥ యతీనాంమరణె ప్రాప్తె స్పృష్టిదోషోనవిద్యతె । ఆశౌచబుధ్యానస్నాయాత్ స్నాతుశ్చనరకంధ్రువం । ఆశౌచబుధ్యాస్నాతశ్చేత్ ఉపపాతకవాన్భవేత్ । యతీనాంమరణేప్రాప్తె నాశౌచంనోదక క్రియా । మహాత్మామశ్వమెధస్య ఫలం భవతిపుష్కలం । జ్ఞాతిపుత్రకళత్రాణాం పరివ్రాణ్మరణంయది । ఆశౌచం నాస్తితేషాంవైస్నాన మప్యాచరేన్నతు । భిక్షుఃప్రాణవినష్టస్తు దృష్టశ్చేత్ప్రాణిభిర్యది । తేషామప్యఘహానిస్స్యాదాయువృద్ధిశ్చజాయతె। నసూతకాగ్నిసంస్కారః నార్ద్రవస్త్రజలాదయః। నైకోద్దిష్టం షోడశాన్నం సాపిండ్యంచనవిద్యతె । నారాయణబలిం తత్ర కుర్యాద్వై ద్వాదశెహని । తతశ్చ విష్ణుబుధ్యాతు యతీన్ సంపూజయెద్ద్విజః । అపుత్రోవాసపుత్రోవాసిద్ధింప్రాప్తోయతిర్యది । నారాయణబలింతస్య కుర్యాదెకాదశెహని । షష్టిఃకులాన్యతీతాంతె షష్టిరాగమికాన్యపి । కులాన్యుద్ధరతెప్రాజ్ఞః సన్యస్తమితివావదేత్ ॥ ఇతియతిసంస్కార విధిస్సమాప్తా । నిత్యపూజా । మహా

పూజా । నారాయణబలిః । పార్వణశ్రాద్ధం॥ ఏతానికర్తవ్యాని॥

—(*) అథయతిసంస్కార ప్రయోగ స్సమంత్రకోవక్ష్యతే. (*)—

౨౭౮. పుత్రస్సన్ని కృష్టశ్చేత్ పుత్రాస్సర్వాంగ వపనంకృత్వా అనుజ్ఞామాప్య అశేషే హేపరిషత్ ...స్వీకృత్య అస్మద్గురోః సిద్ధింగతస్యపరమహంసస్య నారాయణస్యయతేః తుష్ట్యర్థంవపనం కర్తుంయోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వమనుగృహాణ॥ ఏవంగుణ...తిథౌ అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్య పరమహంసస్య నారాయణస్యయతేఃతుష్ట్యర్థంయతి సంస్కారయోగత్వా సిద్ధ్యర్థం వపనంకారయిష్యే । సర్వాంగ వపనంకృత్వా స్నాత్వాచమ్య, పవిత్రంనిధాయ, నమోబ్రహ్మణ్యదేవాయ...నమోనమః । అశేషేహేపరిషత్స్వీకృత్య అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్య నారాయణస్యయతేః తుష్ట్యర్థంయతిసంస్కారంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిమనుగ్రహాణ । అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్యనారాయణస్యపరమహంసస్యతుష్ట్యర్థం సంస్కారంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప—తదంగత్వేన కలశపూజాంకరిష్యే॥ కలశస్యముఖే ..కురు । ఆపో...రాపఠేం । కలశోదకేన శంఖమాపూర్య, శంఖంగంధపుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య-శంఖం చంద్రార్క దైవత్యం...నమోస్తుతే । ఇతిప్రోక్ష్య పురుషసూక్తవిధినా షోడశోపచార పూజా కుర్యాత్॥ సహస్రశీర్షా-పురుషః...దశాంగులం । పురుషాయనారాయణాయనమః ఆవాహనం॥ పురుషఏవేదగ్ం సర్వం... నాతిరోహతి । ఆసనం॥ ఏతావానస్యమహిమా...అమృతందివి । పాద్యం॥ త్రిపాదూర్ధ్వ ముదయత్పురుషః...శనేఅభి । అర్ఘ్యం॥ తస్మాద్విరాడజాయత...పురః । ఆచమనీయం॥ యత్పురుషేణహవిషా...శ్శరద్ధవిః। స్నానం ॥ సహస్రశీర్షా పురుషః...సాధ్యాస్సంతిదేవాః ॥ సమస్తైరుద్రమన్యవే...తంవోజంభేదధామి॥ ఇతిఅభిషేకంకుర్యాత్॥ ఇతితీర్థాభిషేకం కృత్వా । ఆప్యాయస్వ సమేతుతే నూసంగథే॥ దధిక్రావ్ణో అకారిషం...తారిషత్॥ మధువాతా ఋతాయతే...గావో భవంతునః ॥ ఘృతంమిమిక్షిరే వృషభవక్షిహవ్యాం ॥ స్వాదుః పవస్వేతి పంచామృత స్నానంకృత్వా । ప్రణవేనస్నాపయిత్వా॥ ఆపోహిష్ఠా మయోభువః... ఆపోజనయథాచనః ॥ ఇమంమేవరుణ...ఆయుః ప్రమోషీః॥ విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి...విష్ణవేత్వా ॥ త్రియంబకం...తాత్॥ ఇత్యాది భిర్మంత్రైః స్నాపయిత్వా॥ సప్తాస్యాసన్ పరిధయః...పురుషంపశుం । వస్త్రం॥ తం యజ్ఞంబర్హిషిప్రౌక్షన్...సాధ్యాఋషయశ్చయే॥ ఉపవీతం॥ తస్మాద్యజ్ఞా

త్సర్వహుతః...ఆరణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చయే । గంధం॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వ
హుతః...యజుస్తస్మాదజాయత। అక్షతాన్॥ తస్మాదశ్వాఅజాయంత...
తస్మాజ్జాతాఅజావయః । పుష్పాణి ॥ కేశవాదినామభిరభ్యర్చ్య॥ యత్పు
రుషంవ్యదధుః...ఉచ్యతే । ధూపం॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీత్—
శూద్రోఅజాయత । దీపం॥ చంద్రమా మనసోజాతః—ప్రాణా ద్వాయు
రజాయత । నైవేద్యం ॥ నాభ్యాఆసీ దంతరిక్షం...తథాలోకాగ్ం అక
ల్పయన్ । తాంబూలం॥ వేదాహమేతం—అభివదన్యదాస్తే । కర్పూరం ॥
ధాతాపురస్తాద్య ముదాజహార—అయనాయవిద్యతే । మంత్రపుష్పం ॥
యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంతదేవాః—సాధ్యాస్సంతిదేవాః । ప్రదక్షిణనమ
స్కారం॥ శిక్యేయతిశరీరమాస్థాయ । గంధమాల్యైరలంకృత్య ఘోష
యోయుజ్జయశబ్దైన దుందుభివాద్యేన గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా బ్రాహ్మ
ణైస్సహవేద పారాయణపురస్సరం ప్రాచీనముదీచీనం వాస్థాపయిత్వా
శుద్ధదేశంగత్వానదీ తీరేశ్వత్థమూలె దేవాలయె అరణ్యేగోష్ఠే బ్రహ్మవృక్ష
మూలెవాఅధస్తాత్ భూమిం వ్యాహృతిభిరద్భిః ప్రోక్ష్యతస్య ప్రదేశె
ప్రాఙ్ముఖంయతిం విన్యస్య । కర్తాపాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య॥ ఏవంగుణే
త్యాదితిథౌ అస్మద్గురో స్సిద్ధిం గతస్య పరమహంసస్య నారాయణస్య
గురుముద్దిశ్య గురుప్రీత్యర్థం గురుపూజాం కరిష్యేతి సంకల్ప్య॥ సహస్ర
శీర్షేత్యావాహనం॥ పురుష ఏవేద మిత్యాసనం ॥ ఏతావానస్యేతి
పాద్యం॥ త్రిపాదూర్ధ్వ మిత్యర్ఘ్యం ॥ తస్మాద్విరాడజాయతే త్యాచమనం॥
యత్పురుషేణేతిస్నానం ॥ హిరణ్యవర్ణాః । దధిక్రావ్ణోః । ఆపో
హిష్ఠామయోభువః । అతోదేవాఅవంతునః । సహస్రశీర్షందేవం ॥ ఇత్యా
దిభిర్మంత్రైః స్సప్తవ్యాహృతిభిః ప్రణవేనాభిషిచ్య సప్తాస్యా సన్నితి
వస్త్రం । తంయజ్ఞం బర్హిషీతి యజ్ఞోపవీతం॥ తస్మాద్యజ్ఞా ఇతిగంధం॥
తస్మాద్యజ్ఞా ఇత్యక్షతాన్॥ తస్మాదశ్వా అజాయంతేతిపుష్పాణి॥ కేశ
వాదినామపూజా॥ యత్పురుషం వ్యదధురితిధూపం॥ బ్రాహ్మణోస్యేతిదీ
పం॥ చంద్రమామనస ఇతి నైవేద్యం ॥ నాభ్యాఆసీదితితాంబూలం॥ వే
దాహమేతమితి కర్పూరం॥ ధాతాపురస్తేతి మంత్రపుష్పం ॥ యజ్ఞేనయ
జ్ఞ మయజంత్వేతి ప్రదక్షిణ నమస్కారం॥ ఇత్యభ్యర్చ్య॥ యతిదండప్రమా
ణమాత్రంగర్తం ఖాత్వాయతింగర్త సమీపంనీత్వా । గాయత్ర్యాయతి
శరీరంప్రోక్ష్య । వ్యాహృతిభిర్మంత్రైః సప్తవ్యాహృతిభిః గర్తంప్రోక్ష్య

గర్తమధ్యేఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య । దేవయజనమసి ఇతికించిల్లవణం పూరయిత్వా విష్ణోహవ్యం రక్షస్వేతిగర్తమధ్యే యతిశరీరం నిధాయ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే—పాగ్ంసురే । ఇతిమంత్రేణ యతిదక్షిణహస్తే దండంనిధాయ—వామహస్తేకమండలుంభిత్వా నిధాయ । హాగ్ంసశ్శుచిషత్—ఋతంబృహత్ ఇతిమంత్రేణయతి హృదయ స్పృష్ట్వాజపేత్॥ పురుషసూక్తం । సహస్రశీర్షా పురుషః— యత్రపూర్వే సాధ్యాస్సంతిదేవాః॥ బ్రహ్మజజ్ఞానం—విపః॥ అగ్నింమూర్ధాదివః—జిన్వతి॥ మూర్ధానదివోఅరతిం—జనయంతిదేవాః॥ ఇతిమంత్రాన్ జపేత్॥ భ్రువోర్మధ్యేహాగ్ంసశ్శుచిషత్ । శ్రీరుద్రంచజపేత్॥ స్వయంగర్తాదుత్థాయ యతినేత్రపర్యంతంలవణం పూరయిత్వా । భూమిర్భూమిమగాత్ మాతామాతరమప్యగాత్ । భూయాస్మపుత్రైః పశుభిర్యోనోద్వేష్టి సభిద్యతాం । ఇతినారికేళాదిభిః మూర్ధాలంభిందాత్ । వ్యాహృతిభిః దేవయజనమసి । ఇతియతికపాలేలవణం పూరయిత్వా । అగ్నినాగ్ని స్సమిధ్యతే—సాధ్యాస్సంతిదేవాః ॥ చిత్తస్రుక్ చిత్తమాజ్యం వాగ్వేదిః । ఆధీతంబర్హిః । కేతోఅగ్నిః । విజ్ఞాతమగ్నిః । వాక్పతిర్హోతా । మనఉపవక్తా । ప్రాణోహవిః । సామాధ్వర్యుః । వాచస్పతే విధేనామన్ । విధేమతేనామ । విధత్వమస్మాకంనామ । వాచస్పతిస్సోమం పిబతుఅస్మాసు నృమ్ణంధాస్స్వాహా॥ ౧॥ పృథివీహోతా । ద్యౌరధ్వర్యుః । రుద్రోగ్నీత్ । బృహస్పతి రుపవక్తా। వాచస్పతే వాచోవీర్యేణ । సంభృతతమేనా యక్ష్యసే । యజమానాయవార్యం । ఆసువస్కరస్మై । వాచస్పతి స్సోమంపిబతు । జజనదింద్రమింద్రియాయస్వాహా॥ ౨॥ అగ్నిర్హోతా । అశ్వినాధ్వర్యూ । త్వష్టాగ్నీత్ । మిత్రఉపవక్తా। సోమస్సోమస్యపురోగాః। శుక్రశ్శుక్రస్యపురోగాః।శ్రాతాస్తఇంద్రసోమాః । వాతాపేర్హవన శ్రుతస్వాహా॥ 3॥ సూర్యం తేచక్షుః। వాతంప్రాణః । ద్యాంపృష్ఠం । అంతరిక్షమాత్మా । అంగైర్యజ్ఞం । పృథివీగ్ శరీరైః । వాచస్పతే ఽచ్ఛిద్రయావాచా । అచ్ఛిద్రయాజిహ్వాదివిదేవావృధగ్ంహోత్రా మేరయస్వస్వాహా॥ ౪॥ మహాహవిర్హోతా । సత్యహవిరధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్ । అచ్యుతమనాఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చాప్రతిధృష్యశ్చ । యజ్ఞస్యాభిగురౌ । అయాస్యఉద్గాతా వాచస్పతేహృద్విధేనామన్ । విధేమతేనామ । విధేత్వమస్మాకంనామ । వాచస్పతిస్సోమమపాత్ । మాదైవ్యస్తంతుశ్ఛేది మామనుష్యః । నమోది

వేనమః పృథివ్యై స్వాహా॥ ౫॥ వాగ్ఘోతా । దీక్షాపత్నీ । వాతోఽధ్వర్యుః॥ అపోఽభిగరః । మనోహవిః । తపసిజుహోమి। భూర్భువస్సువః । బ్రహ్మ । స్వయంభూః। బ్రహ్మణేస్వయంభువేస్వాహా॥ ౬॥ బ్రాహ్మణఏకహోతా। సయజ్ఞః । సమేదదాతుప్రజాం పశూన్పుష్టింయశః । యజ్ఞశ్చమెభూయాత్ । అగ్నిర్ద్విహోతా । సభర్తా । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్పుష్టింయశః । భర్తాచమెభూయాత్ । పృథివీత్రిహోతా । సప్రతిష్ఠా । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్పుష్టింయశః । ప్రతిష్ఠాచమెభూయాత్ ।అంతరిక్షంచతుర్హోతా । సవిష్ఠా । సమెదదాతుయశః । విష్ఠాశ్చమెభూయాత్। యుఃపంచహోతా । సప్రాణః । సమెదదాతు——యశః । ప్రాణశ్చమెభూయాత్ । చంద్రమాష్షడ్ఢోతా । సఋతూన్కల్పయాతి । సమెదదాతు...యశః । ఋతవశ్చమేకల్పంతా॥ అన్నగ్ సప్తహోతా । సప్రాణస్యప్రాణః । సమేదదాతు...యశః । ప్రాణస్యచమే ప్రాణోభూయాత్ । ద్యౌరష్టహోతా । సోఽనాధృష్యః । సమేదదాతు...యశః అనాధృష్యశ్చ మెభూయాసం ॥ ఆదిత్యోనవహోతా । సతేజస్వీ । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్పుష్టింయశః । తేజస్వీచభూయాసం । ప్రజాపతిర్దశహోతా । సఇదగ్ంసర్వం । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్పుష్టింయశః । సర్వంచమెభూయాత్ । ఇత్యాద్యనువాకైశ్చాభిమంత్ర్య । అతోదేవా అవంతునః...సప్తధామభిః । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమె...తదస్యప్రియః । విష్ణోఃకర్మాణిపశ్యత । తద్విష్ణోఃపరమంపదం॥ ఇతిషడ్భిః ప్రణమేత్ । తతోగర్తంమృదాచ్ఛాద్యతదుపరివేదింకృత్వా లింగంప్రతిష్ఠాప్య కర్తాస్నాత్వాచమ్య।అనుజ్ఞాంధృత్వా। సంకల్ప్య। తిథౌ।అస్మద్గురోస్సద్ధింగతస్యపరమహంసస్యగురు ముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం॥ ఖననదినెసమాధి వేదికాయాంపురుషసూక్తవిధానేన గురుపూజాంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య। వేదికోపరి సాలగ్రామం నిధాయ । తదంగకలశపూజాం శంఖపూజాంచకృత్వాసహస్రశీర్షేత్యావాహనం । పురుష ఏవేదమిత్యాసనం । ఏతావానస్యేతిపాద్యం త్రిపాదూర్ధ్వమిత్యర్ఘ్యం । తస్మాద్విరాడాచమనం । యత్పురుషేణేతిస్నానం।నమకం।చమకం । పురుషసూక్తం । ఇత్యాదిభిః అభిషేకంకుర్యాత్ । సప్తాస్యా సన్నితివస్త్రం॥ తంయజ్ఞమితియజ్ఞోపవీతం । తస్మాద్యజ్ఞాఇతిగంధం । తస్మాద్యజ్ఞాదిత్యక్షతాన్ । తస్మాదశ్వాఅజాయంతఇతిపుష్పాణి॥ కేశవాదీనామభిః పూజాకార్యా। శివాష్టోత్తరం యత్పురుషం వ్యదధురితిధూ

పం । బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీదితిదీపం । చంద్రమామనసఇతినైవేద్యం। పాయసాన్నాదికంనైవేద్యం కృత్వా । నాభ్యాఆసీదితితాంబూలం । వేదాహమేతమితినీరాజనం । ధాతాపురస్తాదితిమంత్రపుష్పం । యజ్ఞేనయజ్ఞమితిప్రదక్షిణనమస్కారం॥ ఏవంగుణ త్యాదిసంకల్ప్య । తిథౌఅస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్యపరమ హంసస్యయతేర్నారాయణస్య గురుముద్దిస్యగురుప్రీత్యర్థం సమాధివేది పూజాంగక్షీరతర్పణం కరిష్యెఇతిసంకల్ప్య॥ ఆత్మానం తర్పయామి । అంతరాత్మానంతర్పయామి । పరమాత్మానం తర్పయామి జీవాత్మానం తర్పయామి । ఓమితిఇంద్రాద్యష్టదిక్షుక్షీరేణ తర్పణానిదత్వాంతదనంతరం వేదికాంప్రదక్షిణంకృత్వా సభాపూజాం కృత్వాదక్షిణా తాంబూలానిదత్వా బ్రాహ్మణైస్సహ కర్తాగృహంగచ్ఛేత్॥ ఇతియతిసంస్కారక్రమః॥

—(*) అథనిత్యపూజా. (*)—

౨౮౮. కర్తాస్నాత్వాచమ్య సంకల్ప్యతిథౌఅస్మద్గురోస్సిద్ధిగతస్య పరమహంసస్యయతే॥ నారాయణస్య గురుముద్దిశ్య గురుప్రీత్యర్థంఖన నదినాదారభ్య అద్యద్వితీయెహనిసమాధివేదికాయాం పురుషసూక్తప్రకారేణ యావచ్ఛక్య ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్యపూర్వోక్తప్రకారేణ పూజాంకృత్వా పూజానంతరంపూర్వోక్తప్రకారేణఆత్మానంతర్పయామీతి తర్పణానికృత్వా అష్టదిక్షుతర్పణంకుర్యాత్ । అష్టదిక్షు ఇంద్రంతర్పయామి । అగ్నింయమంనిఋఋతిం వరుణంవాయుంకుబేర మీశానంతర్పయామీతితర్పయిత్వా॥

—(*) అథమహాపూజా. (*)—

౨౮౯. అశేషే హేపరిషత్ ...స్వీకృత్య అస్మద్గురోస్సిద్ధిం గతస్య పరమహంసస్య నారాయణస్యగురు ముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం ఖననదినాదారభ్య అద్యదశమదినె అస్యాంసమాధి వేదికాయాం మహాపూజాంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వితి అనుగ్రహాణ। సంకల్పంపూర్వోక్తప్రకారేణ పూజాంతర్పణాంతంకృత్వా బ్రాహ్మణేభ్యోదక్షిణా తాంబూలాదీనిదత్వా గృహంగచ్ఛేత్ ॥ ఇతిమహాపూజాక్రమః ॥

—(*) అథపార్వణ శ్రాద్ధక్రమః. (*)—

౨౯౦. కర్తాస్నాత్వాచమ్యసమస్త సంపత్ ...నమోనమః। యాపతిర్వైదేవతా...ప్రీణాతి । అస్మద్బ్రహ్మభూతపితుః అద్యఏకాతశేదినె

పార్వణశ్రాద్ధంకర్తుం అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ అధికార సంపదస్త్వితి ప్రతివచనం॥ సంకల్ప్య। ఏవంగుణేత్యాది తిథౌస్వగృహే అస్మద్బ్రహ్మీభూతపితుః ఖననదినాదారభ్య అద్యఏకాదశేహని పార్వణ శ్రాద్ధే అస్మత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాంవసు రుద్రాదిత్య రూపాణాంసాధుగురుసంజ్ఞక విశ్వేషాందేవానాంచ విష్ణోశ్చఅస్మద్బ్రహ్మీభూతపితుః ఖననదినాదారభ్య అద్యఏకాదశేహని(ఏకాదశదినే) పార్వణశ్రాద్ధం అన్నేనహవిషాపార్వణ విధానేనఅన్నాదిద్రవ్యేణ అద్యకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య శేషంప్రతి సాంవత్సరికవత్కుర్యాత్॥ ఇతిపార్వణ శ్రాద్ధక్రమః॥

—(*) అథనారాయణ బలిప్రయోగః. (*)—

౨౫౧. పుణ్యాహం వాచయిత్వా॥ పుణ్యాహ సంకల్పః॥ అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్య పరమహంసస్యానారాయణస్య యతేఃగురుతుష్ట్యర్థంఖననదినాదారభ్యద్వాదశదినేనారాయణబల్యాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణః విశ్వంభరపూర్వకం కేశవాదిత్రయోదశ బ్రాహ్మణవరణాఖ్యాని కర్మాణికరిష్యమాణః ఆదౌగృహభూ భాండ ఆత్మద్రవ్యస్థలశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థమభ్యుదయార్థంచమహాజనైః స్సహస్వస్తి పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య॥ సర్వేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోనమః అశేషే హే పరిషత్...ద్వాదశదినే నారాయణబలింకర్తుంయోగ్యతాసిద్ధిం అనుగ్రహాణ। సంకల్ప్య అస్మద్గురో స్సిద్ధింగతస్య పరమహంసత్యనారాయణ గురుముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం ఖననదినాదారభ్య అద్యద్వాదశదినె నారాయణబలి కర్మకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య।బ్రాహ్మణానాం హస్తోదకందత్వా అస్మిన్నారాయణబలి కర్మణి కేశవరూపస్య భవతాక్షణఃకర్తవ్యః। ఏవంప్రకారేణద్వాదశ బ్రాహ్మణాన్వరయేత్। అస్మిన్నారాయణ కర్మణివిశ్వంభరస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్యభవతాక్షణః కర్తవ్యః॥ ప్రాణానాయమ్యతిథౌ అస్మద్గురోః గురుప్రీత్యర్థం ఖననదినాదారభ్యఅద్యద్వాదశదినే నారాయణ బల్యంగంవిష్ణుపూజాంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య। పురుషసూక్తవిధానేనసాలగ్రామపూజాం కృత్వాసాలగ్రామసన్నిధౌస్వగృహ్యోక్తవిధానేన అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాద్యగ్ని ముఖాంతంకృత్వా। భూర్భువస్సువస్స్వాహా॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ। పురుషసూక్తవిధానేన సమిత్వాయసాద్యైః ప్రత్యేకం ప్రత్యేకంషోడశాహుతీర్హుత్వా। సహస్రశీర్షా...దశాంగులం స్వాహా। పురుషాయ నారాయణాయేదం॥ ౧॥

పురుషఏవేదగ్ంసర్వం—తిరోహతిస్వాహా । పురుషాయ నారాయణాయెదం ॥ ౨ ॥ ఏతావానస్య—దివిస్వాహా॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥ 3 ॥ త్రిపాదూర్ధ్వం—శనే అభిస్వాహా ॥ పురుషాయ—ణాయెదం ॥ ౪ ॥ తస్మాద్విరాడజాయత—పురస్స్వాహా ॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥ ౫ ॥ యత్పురుషేణహవిషా—శరద్ధవిస్స్వాహా॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥ ౬॥ సప్తాస్యాసన్—పశుంస్వాహా ॥ పురుషాయ...ణాయెదం ॥ ౭ ॥ తంయజ్ఞం—శ్చయేస్వాహా॥ ౮॥ తస్మాద్యజ్ఞా—గ్రామ్యాశ్చయెస్వాహా॥ ౯ ॥ తస్మాద్యజ్ఞా...స్వాహా...యెదం॥ ౧౦॥ తస్మాదశ్వాఅజాయంత—అజావయస్స్వాహా॥ పురుషా . ణాయెదం॥౧౧॥ యత్పురుషంవ్యదధుః॥—వుచ్యేతేస్వాహా॥ ౧౨॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీత్—శూద్రో అజాయతస్వాహా॥ ౧౩॥ చంద్రమామనసోజాత॥—వాయురజాయతస్వాహా॥౧౪॥ నాభ్యా ఆసీథం తరిక్షం—అకల్పయన్ స్వాహా ॥ ౧౫ ॥ వేదాహమేతం—దాస్తేస్వాహా॥ ౧౬ ॥ సర్వత్రపురుషాయ నారాయణాయెదంనమమ॥ ఓంనమోనారాయణాయస్వాహా । నారాయణాయెదం । ఓం నమోవాసుదేవాయస్వాహా । వాసుదేవాయెదం॥ అతోదేవాఅవంతునః—సప్తధామభిస్స్వాహా । దేవేభ్యఇదం॥ ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే—పాగ్ం సురేస్వాహా విష్ణవఇదం ॥ త్రీణిపదావిచక్రమే—కర్మాణి ధారయన్ స్వాహా । విష్ణవఇదంః విష్ణోఃకర్మాణి పశ్యత—యజ్ఞస్సఖాస్స్వాహా । విష్ణవఇదం నమమ॥ తద్విష్ణోః పరమంపదం—తతంస్వాహా । శ్రీవిష్ణవఇదం । అథఆజ్యేన కేశవాది ద్వాదశనామభిర్జుహుయాత్॥ కృష్ణపక్షే సంకర్షణాది ద్వాదశభిర్హుత్వాస్విష్టకృదాది బ్రహ్మవిసర్జనాంతే॥ అగ్నేః పురస్తాత్ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ కృత్వా స్తీర్యపురుష సూక్తముచ్చార్య—సహస్రశీర్షా పురుషః—సాధ్యాస్సంతిదేవాః॥ ఓం నమోనారాయణాయబలిందదామి । పిండస్యోపరి యనోదకంనినీయ । యజ్ఞేశ్వరాయ సర్వోపచారపూజాంకుర్యాత్ ॥ యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యా—తదస్తుతే । నారాయణబలిహోమేన జపేనచ భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వరః ప్రీణాతు । కేశవస్వాగతం. కేశవఇదం పాద్యం ఏవంప్రకారేణ త్రయోదశ బ్రాహ్మణానాంపాద్యానిదత్వా॥ ఏవంగుణ—తిథౌఅస్మద్గురో స్సిద్ధిం గతస్య గురుప్రీత్యర్థం బ్రాహ్మణాన్ భోజయిష్యే । తదంగ బ్రాహ్మణ పూజాంకరిష్యే । కేశవస్వరూపస్యబ్రాహ్మణస్య యిదమాసనం । కేశవస్వరూపాః బ్రాహ్మణాః

భవద్భిః క్షణః కర్తవ్యః । ఇదం పాత్రాసనం । ఇమే గంధాః । ఇత్యాద్యర్చనం కుర్యాత్ । ఏవం ప్రకారేణ పూజాం కుర్యాత్ । ఓం భూర్భువస్సువః సర్వత్ర దేవసవితః ప్రసువ । పృథివీ తే పాత్రం — శ్రీవిష్ణో అన్నం రక్షస్వ నానాగోత్రేభ్యో నానానామభ్యః ప్రతిపాత్రస్థానాని అన్నాని ప్రత్యేకం ప్రత్యేకం తస్మై తస్మై సంప్రదదేన మమ ॥ ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః — వ్యయః । అనేన బ్రాహ్మణ సమారాధనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః కేశవాది ద్వాదశ నామాత్మకః కేశవస్వరూపీ విశ్వంభరస్వరూపీ గురుస్సుప్రీతో వరదో భవతు ॥ పరిషేచనాది ఆపోశనాది దత్వా భోజనానంతరం విశ్వంభర బ్రాహ్మణసన్నిధౌ ప్రాగగ్రాన్ దర్భాంస్త్రీన్ స్తీర్త్వా యమోదకం నినీయ బ్రాహ్మణభోజన శిష్టాన్నేన ఓం భూః స్వధా । ఓం భువః స్వధా । ఓం సువః స్వధా । ఓం భూర్భువస్సువస్స్వధా । ఇతి బలిం దద్యాత్ । ప్రాణానాయమ్య — తిథౌ అస్మద్గురోః నారాయణబల్యంగం కేశవాది ద్వాదశ పిండప్రదానాని కరిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య । ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య యమోదకాన్నినీయ భోజన శేషాన్నం పిండాని కృత్వా కేశవాయ ఇదం పిండం దదామి । ఇతి ద్వాదశ పిండాని దద్యాత్ । తనుపరిజల మార్జనం కుర్యాత్ । విష్ణోః పునః పూజాం కుర్యాత్ । గురుప్రీత్యర్థం సాలగ్రామదానం కుర్యాత్ । దశదానాని చ కుర్యాత్ । ప్రదక్షిణనమస్కారాంశ్చ కృత్వా బ్రాహ్మణాన్ విసృజేత్ । త్రయోదశ దినే ఆరాధనం కుర్యాత్ । సంవత్సర పర్యంతం మాసే మాసే మాసికాని న కుర్యాత్ । కింతు ఆరాధనమేవ । అశ్వమేధఫలమవాప్నోతి ॥ ఇతి సన్న్యాసాశ్రమిణాం సంస్కారవిధిః ॥

—(*) పరిషద్విధాయకానువాదపూర్వకప్రాయశ్చిత్తవిధిః. (*)—

౨౯ ౧. తదాహ పరాశరః ॥ ఆదౌ మహానదీస్నానం మహాసంకల్పముచ్చరేత్ । మృత్తిస్నానం సభాపూజా తతో విజ్ఞాపనక్రమః ॥ సభా చ స్మృతిమార్గేణ ప్రాయశ్చిత్తం విలోక్య చ । ఆలోచ్య ధర్మశాస్త్రాణి యథాశాస్త్రానుసారతః । విధాయకానాం వరణం శాస్త్రోక్తవిధినా తతః । అనువాదకస్య వరణం కృత్వా శాస్త్రానుసారతః । విధాయకానాం వాక్యస్యానువాదస్య విశేషతః । తయోర్వాక్యప్రకారస్తు తతః పరముదీరితః । వ్రతస్యాగ్రహణం చైవ వపనస్య విధిస్తతః । దంతధావనరీతిశ్చ దశదానాని చ క్రమాత్ । నాందీశ్రాద్ధవిధిశ్చైవ వైష్ణవ శ్రాద్ధమేవ చ । ప్రాచ్యాంగవిధి గోదానం శాలా

హోమస్తతఃపరం । పంచగవ్యస్యహోమశ్చ పంచగవ్యస్య ప్రాశనం । తతశ్చకృచ్ఛ్రాచరణం గోదానంచోత్తరాంగికం । పునశ్శాలాగ్నిహోమశ్చ నాందీశ్రాద్ధంతువైష్ణవం । దశదానంపునః కుర్యాత్ భూరిదానంతథైవచ । నిరీక్షణాజ్యదానంచ బ్రాహ్మణాశీస్తథైవచ । బ్రాహ్మణార్థభోజయేత్తత్రిఘృతసూపాది షడ్రసైః । ఏవంకృతే మహాభాగసర్వపాపాద్విముచ్యతే ॥

—(*) అథసర్వప్రాయశ్చిత్తక్రమోవక్ష్యతే. (*)—

౨౭౩. ఆదాకార యితాకారయి తృత్వవిచక్షణం బ్రాహ్మణం వృత్వాదశవిప్రాన్ ద్వాదశవిప్రాన్వా పరిషదర్థేవినియోజయేత్ । తతః సర్వప్రాయశ్చిత్తమహం కరిష్యమాణో మదీయపాప జాతంపరిషత్సన్నిధౌనిగదయతు కామోామలాపకర్షణస్నానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ సచేలంస్నాత్వా తదనంతరం ఆర్ద్రవాససా సభాంతికం గత్వామహా సంకల్పం కుర్యాత్ ॥

—(*) మహాసంకల్పః. (*)—

౨౭౪. అథానంత వీర్యస్యశ్రీమదాదినారాయణస్య అచింత్యాపరిమేయశక్త్యాభ్రియమాణస్య మహాజలౌఘమధ్యేపరిభ్రమమాణానామనేకకోటి బ్రహ్మాండానామన్యతమేవ్యక్తపృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశమహదహంకారాద్యైరావరణైరావృతేస్మిన్మహతి బ్రహ్మాండకరండమండలే । ఆధారకూర్మానంతాద్యష్ట దిగ్గజోపరి ప్రతిష్ఠితస్యసప్త పాతాళస్యోపరితలే । ప్రతిలోమేనసత్యాదిలోక షట్కస్యఅధోభాగే । మహీమండలమండనాయమానఫణిరాజస్య శేషస్య సహస్రఫణామండలే । దిగ్దంతిశుండాదండోత్తంభితే । లోకాలోకాచలైర్వలయితే । లవణేక్షుసురాసర్పిదధిక్షీరోదకార్ణవైః పరవృతే । జంబూప్లక్ష శాల్మలికుశక్రౌంచ శాకపుష్కరాఖ్యసప్తద్వీపపరివృతే । ఇంద్రద్వీపకశేరుతామ్రగభస్తినాగసౌమ్యగంధర్వ చారణభారతాఖ్య నవఖండమండితే । మహాసరోరుహాకారే । పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణభూమండలే । సుమేరునిషధ హేమకూటవింధ్యాచలానాం హరివర్షకింపురుషవర్షయోశ్చదక్షిణే సహస్రయోజనవిస్తృతే । మలయాచలాదుత్తరే । స్వర్ణప్రస్థచంద్రశుక్తిసారవర్తక రమణకమహాభారత పాంపిచ్యజన్మసిహ్మళలంకేతి నవఖండమండితే । భారతవ

షే-భరతఖండే ప్రజాపతిక్షేత్రే జంబూద్వీపే దండకారణ్యే కర్మభూమౌ
స్వామ్య వంతికురుక్షేత్రాది సమభూమధ్య రేఖాయాం పూర్వదిగ్భాగే మే
గోర్దక్షిణేపార్శ్వే శ్రీశైలస్యాగ్నేయదిగ్భాగే కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యప్ర
దేశేసత్యవ్రతక్షేత్రేసకలదేవతాసన్నిధౌ పుణ్యదేశే శ్రీబ్రహ్మణానియుక్తస్య
సకలజగత్సృష్టిః కారణ ప్రజాపతేః పరార్ధద్వయ జీవినో బ్రహ్మణః ప్ర
థమపరార్ధే పంచాశదతీతే ద్వితీయపరార్ధే పంచాశదాదిమే వర్షే ప్ర
థమమాసే ప్రథమపక్షే ప్రథమదివసే అహ్నిద్వితీయయామే తృతీయము
హూర్తే శ్వేతవరాహకల్పే స్వాయంభువస్వారోచిషోత్తమ తామసరై
వతచాక్షుషాఖ్యేషు షట్సుమనుషు వ్యతీతేషు సప్తమేవైవస్వత మన్వంతరే
యుగానాం త్రిషు యాతేషుద్వి చత్వారింశద్ఘటికాను అష్టావింశతితమే।
మహాకలియుగే, ప్రథమపాదే శాలివాహననృప పరిగణిత—అష్టశతోత్త
రసహస్రతమ చాంద్రసౌరాదిమానసమితే। తత్రప్రభవాదిషష్టి సంవత్సరా
ణాం మమధ్యేవర్తమానే వ్యావహారికే—అముకసంవత్సరే।అముకాయనే
అముకమాసే। అముకపక్షే। అముకదినే। వారేనక్షత్రే—యోగే—
కరణే—ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ—గోత్రస్య—నక్ష
త్రే—రాశౌ। జాతస్య—నామధేయస్య। జన్మాభ్యాసవశాత్ జన్మప్ర
భృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం బాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వ
ప్నసుషుప్త్యవస్థా సుమనోవాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారై రేతైః
కృతానాం రహసికృతానాం ప్రకాశకృతానాం మహాపాతకవ్యతిరిక్తానాం
మహాపాతకాతి దిష్టవ్రతాదిలోపజనితాతిపాతకానాం మహాపాతక సమరూ
పపాతకానాంఉపపాతకానాం సంకీర్ణకరణానాం మలినీకరణానాంఅపాత్రీ
కరణానాంజాతిభ్రంశకరణానాం ప్రకీర్ణకానాం అజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చసకృ
త్కృతానాం అజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చాసకృత్కృతానాం అసకృదుపభుక్తానాం
నిరంతరాభ్యస్తానాంచిరకాలాభ్యస్తానాంనవవిధానాం బహువిధానాం సర్వే
షాంపాపానోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థానపురస్సరంకరిష్యే
ఇతిసంకల్ప్య। ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాంగత్వేన మృత్తికాస్నానంకరిష్యే। ఇతి
సంకల్ప్య। మృత్తికాస్నానం విధాయ॥ మృత్తికేహనమేపాపం...పర
మాంగతిం। అంగాదంగాల్లోమ్నో—ఇత్యాదిభిర్మంత్రైర్మృత్తికాలే
పన పూర్వకంస్నానంకృత్వా ఆర్ద్రవాసాః పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య
పరిషద్దక్షిణాందత్త్వా దండవత్ప్రణమ్య విజ్ఞాపయేత్॥ అశేషే హే పరిషత్

మదీయాం విజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయా సమర్పితాం ఇమాం పరివద్దక్షిణాం యత్కించిత్పరిమితాం యథోక్తదక్షిణామివస్వీకృత్య సర్వస్మాదేవ సోమాముద్ధర । అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే । అముకరాశౌ జాతస్య అముకనామధేయస్య మమజన్మాభ్యాసవశాత్ జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణ పర్యంతం మధ్యవర్తినికాలె బాల్యయౌవన కౌమారవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారైః మయాకృతానాం రహః ప్రకాశకృత మహాపాతక సమరూప పాతకానాం సంకీర్ణీకరణానాం మలినీకరణానాం అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరాణాం ప్రకీర్ణకానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ సకృత్కృతానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చాభ్యస్తానాం చిరకాలాభ్యస్తానాం నిరంతరాభ్యస్తానాం నవవిధానాం బహూనాం బహుధానాం సర్వేషాం పాపానాం అపనోదక మేకం ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య ఉపదిశేతి విజ్ఞాప్యపునః ప్రణమేత్ । పరిషదపియజమాన విజ్ఞాపితానాం పాపాపనోదక మేకం ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య విధాయకముఖేన విదధ్యాత్ । స త్తపంచత్రయో వాపీతిన్యాయేన యథాశక్తి నిధాయ కాదయోజ్యాః ॥ చతుర్విధసర్వప్రాయశ్చిత్తస్య కృచ్ఛ్రగణనయా మహాపాతకా దర్వాచీనేషుతదధిక్షి తేషు అశీత్యుత్తరశతం ప్రాజాపత్యాని। తదర్వాచీనేషూ పాతకేషు ద్వివార్షికం షష్టిసఖ్యాకంకృచ్ఛ్రం । ఉపపాతకాదర్వాచీనేషు క్షుద్రపాపేషు బహుషుసంకీర్ణీకరణాదిషు। అబ్దంక్షుద్రపాపేషుప్రకీర్ణేషు కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్ర చాంద్రాయణాని ఏతాన్యభ్యాస వశాత్ షడ్గుణితాని । ఉత్తమమధ్యమాధమాధికారిభేదాత్ త్రైగుణ్యం భవంతి ॥ ఏతదపి కేశరక్షణేద్విగుణం॥ శావాంగపిత్తైవ ద్విగుణంభవతి । అస్థిరూపే త్రిగుణం । అజీవప్రాయశ్చిత్తేషు పుత్రాది నాక్రియమాణేషు తన్నిమిత్తవపనం దంతధావన శాలాగ్ని హోమపంచగవ్య హోమప్రాశననిరీక్షితాజ్యదానాని పనస్యుః । ఏతదంగవైకల్ప్య పరిహారార్థంకించిద్దక్షిణాందద్యాత్ । కృచ్ఛ్రమిత్యుక్తె ఏవం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం అతికృచ్ఛ్రస్థానేత్రీణిప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణి । చాంద్రాయణస్థానే । అష్టౌప్రాయజాపత్యాని॥ నారీణాంవపనంనాస్తివిధవాయాః కార్యమేవ॥ బాల్యాత్ప్రభృతి యత్కించిత్పాతకంచోపపాతకం । ష డబ్దైనైవశుధ్యేత మహాతఃపాతకాదృతె । ఇత్యాదిచతుర్విధసర్వప్రాయశ్చిత్తస్య మధ్యేశక్త్యపేక్షయా ఏక విధంనిర్దిశేత్ ॥

—(*) అథవిధాయకవరణం. (*)—

౨౬౧. అస్మిన్ చికీర్షితే సర్వప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానే భవద్భిర్విధాయకైర్భవితవ్యం। ఇత్యశేషసభాయా భవంతోపి తథైవాంగీకృత్య మాంరక్షంతు॥

—(*) అథఅనువాదక వరణం. (*)—

౨౬౨. అస్మిన్ చికీర్షితే సర్వప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానే అనువాదకత్వేభవతాభవితవ్యం ఇత్యశేషసభ్యాభ్యనుజ్ఞయాభవానపి తథైవాంగీకృత్యమాంరక్ష॥

—(*) అథపరిషద్వాక్యం. (*)—

౨౬౩. హేవిధాయకాః ఇదానీం కాశ్యపగోత్రేణ నారాయణశర్మణా యజమానేనవిజ్ఞాపితానాం ఇత్యాదినవవిధానాం సర్వేషాంపాపానాంషడుణిత షడబ్దకృచ్ఛ్రరూప మశీత్యధికసహస్ర సంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం ఉత్తమాధికారిణః। మధ్యమాధికారిణస్తుద్విగుణంసత్ । షష్ట్యుత్తరశతాధిక ద్విసహస్రసంఖ్యాకం ప్రాయశ్చిత్తం।అధమాధికారిణస్తు। త్రిగుణితంచత్వారింశ దుత్తర ద్విశతాధిక సహస్రసంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తంపాప పనోదకంభవతి।ఏతత్ప్రత్యామ్నాయత్వేన తత్సంఖ్యాకగోదానాదికం వాస్యోపదిశంత్వితి విధాయకాన్ వినియోజయేత్ ॥

—(*) అథవిధాయక వాక్యం. (*)—

౨౬౪. విధాయకాఃకుశ కుసుమపాణయః ప్రాఙ్ముఖాసదుత్థాయానువాదకమిదంవదేయుః। అహోవిద్వాన్ విదుషామగ్రేసరసర్వ ప్రాయశ్చిత్తానువాదకకుశలహేఅనువాదకఅముకగోత్రేణ నారాయణశర్మణాయజమానేన విజ్ఞాపితానాం రహఃప్రకాశకృతమహాపాతకవ్యతిరిక్తానామిత్యాదిసర్వేషాం పాపాపనోదకం షడుణితషడబ్దరూప కృచ్ఛ్రరూపాశీత్యధిక సహస్ర సంఖ్యాకప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్త ముత్తమాధికారిణః - మధ్యమాధికారిణస్తు ద్విగుణం సత్ షష్ట్యుత్తర శతాధికద్విసహస్రసంఖ్యాకం ప్రాయశ్చిత్తం। అధమాధికారిణస్తు త్రిగుణతత్వాత్ । చత్వారింశదుత్తర శతాధికత్రిసహస్ర సంఖ్యాకప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాత్మకంపత్రప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితం పాపానోదకంభవతీతి

సమగ్రసభానిర్ణయః । వయమప్యేతదశేషసభా నిర్ణీతం ప్రాయశ్చిత్తమ స్మై యజమానాయా నువదేతిత్వా ప్రేరయామః । త్వమపితథై వాను వాదంసవిస్తరం ఉచ్చైరూర్ధ్వబాహుస్సన్ ఆత్రివారంఅనువదేత్యనువాద కంబ్రూయుః ॥ అనువాద కోపితథాకరో మీత్యుక్త్వాయతాసు రూర్ధ్వ బాహురాత్రివార మనువదేత్ ॥

—[*] అనువాదక వాక్యం. [*]—

౨౯౯. భోయజమాన అముకగోత్ర నారాయణ శర్మన్ అశేషే యంపరిషత్ త్వదీయాం విజ్ఞాపనాంసమాకర్ణ్యత్వయా సమర్పితాం పరిష ద్దక్షిణాం యథోక్తదక్షిణామి వస్వీకృత్యత్వదుక్త నిమిత్తానాంసర్వేషాంపా పానాం అపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహి తం నిర్ణీయఅస్మి నిర్ణీతం సర్వప్రాయశ్చిత్తం యజమానస్యోపదిశేతి విధాయకముఖేనమాంప్రేషితవతీ । అహమప్యుపదిశామి । సావధానస్స మాకర్ణయ॥ అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే జాతస్య తవజన్మాభ్యా సాత్ జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం మధ్యవర్తినికాలే బాల్యయావన కౌమారవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారైః త్వయాకృతానాం రహఃప్రకాశకృతానాం మహా పాతకచతుష్టయ వ్యతిరిక్తానాం ఇత్యాదిసర్వేషాం పాపానాం షడ్గుణిత షడబ్దకృచ్ఛ్రరూపసర్వ ప్రాయశ్చిత్తం అశీత్యధిక సహస్రసంఖ్యాక ప్రాజా పత్య కృచ్ఛ్రాత్మక మపనోదకం ఏవముత్తమాధికారిణ ఇత్యాదిప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాత్మకమపనోదకం పాపానామేత త్ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదాన సహితంత్వ మాఅనుష్ఠేయం । త్వంసాక్షాచ్ఛర్యాయాం సమర్థ శ్చేత్తథాచర । అసమర్థశ్చేత్ తత్ప్రత్యామ్నాయానాచర । ప్రత్యా మ్నాయాః । ఏతేషుప్రత్యామ్నాయేషు తదశక్య ప్రత్యామ్నాయైశ్చ త్వారింశదుత్తర ద్విశతాధిక త్రిసహస్రసంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగగోదానసహితం సంపూర్ణం కృతు పూతోభవేః ॥ అస్మిన్ప్రాయశ్చిత్తేత్యయాశక్య ప్రత్యామ్నాయై స్సమ్య గనుష్ఠితేసతి । అముకగోత్రోముక శర్మాయంయజమానః జన్మాభ్యాసా జ్జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం బాల్యయావన కౌమారవార్ధకేషు జా గ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ కర్మేంద్రియ వ్యాపా రైఃత్వయాకృతైర్భోరహః ప్రకాశకృత మహాపాపక చతుష్టయవ్యతిరిక్తై

భ్యః మహాపాతకా తిదిష్టరూపమహాపాతక వ్రతాతిదేశికరూపాతి పాతకే భ్యో మహాపాతకానుపాతకేభ్యో సమపాతకేభ్యోసంకీర్ణీకరణేభ్యోమలినీ కరణేభ్యో జాతిభ్రంశకరణేభ్యో ప్రకీర్ణకేభ్యో జ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ సకృత్కృతేభ్యో జ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చాత్యం తాభ్యస్తేభ్యో చిరకాలాభ్యస్తేభ్యో బహుభ్యోబహువిధేభ్యో నవభ్యోనవవిధేభ్యో సర్వేభ్యఃపాపేభ్యో ముక్తో భూయాన్ముక్తోభూయాత్ । పరిషదః ఉచ్చైస్తథాబ్రూయుః ॥

—(*) వ్రతగ్రహణవిధిః. (*)—

౩౦౦. తతోయజమానః ప్రాణానాయమ్య । అముకనక్షత్ర ఇత్యాది...మమజన్మాభ్యా సాజ్జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం బాల్యయౌవన కౌమార వార్ధకేషుజాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారైః మయాకృతానాంరహః ప్రకాశకృత మహాపాతక చతుష్టయవ్యతి రిక్తానాం మహాపాతకా తిదిష్టరూప మహా పాతకవ్రతాతిదేశిక రూపాతి పాతకానాం పాతక సమరూపాతి పాపకానాం సంకీర్ణీ కరణానా మిత్యాదిసర్వేషాం పాపానాం అపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితం పరిషదుపదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తం శక్య ప్రత్యామ్నాయరూపేణ కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ ఇతివ్రతగ్రహణం॥

—(*) తతఃవపనం తత్ప్రకారస్తు. (*)—

౩౦౧. జంఘోరువక్షఃకక్షౌచలోమాని భుజయోఃక్రమాత్ । కుక్షిలోమశిఖావర్జం శ్మశ్రులోమచవాపయేత్॥ కేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాత్వాచమ్యదంతధావనం సంకల్పపురస్సరంకుర్యాత్॥ ఆయుర్బలంయశోవర్చః ప్రజాఃపశువసూనిచ । బ్రహ్మప్రజ్ఞాంచమేధాంచ త్వంనోదేహివనస్పతే । ఇతిదంతకాష్ఠమాదాయ దంతధావనంవిధాయ అవగాహ్య స్నాత్వాచమ్య । ప్రాణానాయమ్య పరిషత్సన్నిధావ నుపరిత సర్వపాపక్షయార్థం పరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యమాణఃతదాదౌ దేహశుద్ధ్యర్థందశవిధస్నానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య తత్తన్మంత్రైస్స్నాయాత్ ॥ గంధద్వారామితిగోమయస్నానం॥ స్యోనాపృథివీతిమృత్తికాస్నానం॥ ఆపోహిష్ఠామయోభువఇతి త్రిసృభిరుదకస్నానం॥ గాయత్ర్యాగోమూత్రస్నానం ఆప్యాయస్వేతి క్షీరస్నాం॥ దధిక్రాణ్ణేతి దధిస్నానం॥ శుక్రమసీత్యాజ్యస్నానం॥ దేవస్యత్వేతికుశోదకస్నానం॥ తతోహవ్యాసః॥ భస్మగోమయ మృద్వారి పంచగవ్యానులేపనైః । మలాపకర్షణంకార్యంబాహ్య

శౌచాపనుత్తయె । అధమోత్తమమధ్యానామంగానాం క్షాళనాయచ । త్రిధాతువిభజేత్తానిమూర్ధ్వా అపిసమాహరేత్ । శాస్త్రోక్తేనైవ విధినా క్షాళయేత్తైలసంకరం । అధమోత్తమమధ్యాని గాత్రాణిసజలాంతరైః । స్వసంఖ్యయాజలంలింపేదేకవారంకు గోమయం । మలాపకర్షణం స్నానం స్వగృహ్యోక్తాశ్చభస్మవా । పంచగవ్యాని హృద్యంతె గోమయస్యైవ తుక్రియా । ప్రక్షాళ్య సర్వగాత్రంతువాససంశోధ్యవారిణా । ద్విరాచమ్య తోధౌతెవాససీపరిధాయచ । ఊరూమృత్స్న జలాభ్యాంచ సంశోధ్యాధకరానపి । ద్విరాచమ్యస్నానశాటీంనిత్రిరుదాద్భిశ్చశోధయేత్ ॥ పంచగవ్య ప్రాశసంశాలాగ్నిహోమః వ్రతారంభకాలె నిశాముఖే వ్రతసంకల్పాదూర్ధ్వమేవపంచగవ్యహోమఃశాలాగ్నిహోమఃకర్తవ్యఇత్యన్యే॥నిశాముఖే వ్రతసంకల్పః॥ అముకగోత్రస్య నామధేయస్య మమజన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతిఏతత్ క్షణపర్యంతం ఇత్యాదిసర్వేషాం పాపానామపనోదకం షడ్గుణితషడబ్దరూపం అశీత్యధికసహస్ర సంఖ్యాకం సర్వప్రాయశ్చిత్తమపనోదకం—ఏతదుత్తమాధికారిణః । మధ్యమాధికారిణస్తు ఏతదేవ ద్విగుణం । అధమాధికారిణస్తు ఏతత్త్రిగుణం । ఏవంపరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం శక్తపరిత్యామ్నాయ రూపేణకరిష్యె ఇతిసంకల్ప్య । గ్రామాద్బహిరేవ తారకా దర్శనసమయె సంకల్పః॥ తతో నాందీశ్రాద్ధం వైష్ణవశ్రాద్ధంచకర్తవ్యం । మయాఆచర్యమాణ ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగత్వేన నాందీశ్రాద్ధం సర్వధర్మరహితం యదాశక్తిహిరణ్యేన కరిష్యెఇతిసంకల్ప్య॥ నాందీముఖేభ్యః మాతృపితామహీ ప్రపితామహీభ్యః । నాందీముఖేభ్యః పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యః । సపత్నీకమాతామహ మాతుఃపితామహమాతుః ప్రపితామహేభ్యః నాందీముఖేభ్యః అక్షయతృప్త్యర్థం ఆచ్ఛాదనభోజన దక్షిణాత్వేన పరికల్పిత మాగ్నేయం హిరణ్యంస్వాహా నమఃనమమ॥ ఇతిఉపవీతీవత్వా॥ వైష్ణవశ్రాద్ధం కరిష్యెఇతిసంకల్ప్య।మహావిష్ణుముద్దిశ్య మహావిష్ణు ప్రీత్యర్థం భోజనపర్యాప్త మాగ్నేయంహిరణ్యంశ్రీమహావిష్ణుః ప్రియతామితిదద్యాత్॥ మయాఆచర్యమాణస్య ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగగోదానం కరిష్యె-ఇతిసంకల్ప్య॥ గవామంగెషు తిష్ఠంతీతిగాందద్యాత్॥ తతఃశాలాగ్నిహోమః॥ ప్రారంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం సమాప్తౌచ విశేషతః । ఆజ్యేనైవతుశాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః పృథక్ । ఔపాసనాగ్నౌ లౌకికాగ్నౌ వామయాఆచర్యమాణ పరిషదు

పదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగశాలా హోమంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ చతుష్పాత్రప్రయోగః॥ ఆజ్యసంస్కారాంతం కృత్వాగ్నిం పరిషిచ్య వ్యాహృతిభిః అష్టోత్తరశతాజ్యాహుతీ ర్జుహుయాత్ । ఉత్తరంపరిషేచయేత్॥ తతఃపంచగవ్య హోమప్రకారః॥ పలమేకంతుగోమూత్ర మంగుష్ఠార్ధంతుగోమయం । క్షీరంసప్తపలందద్యా ద్దధిత్రిఫలమేవచ । పలమేకం ఘృతంచైవ పలమేకంకుశోదకం ॥ మతాంతరం ॥ గోమూత్రం మాషకాన్యష్టౌగోమయస్యచషోడశ । క్షీరస్యద్వాదశప్రోక్తాదధ్నస్తుదశకీర్తితాః । గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్ధంతుకుశోదకం॥ మాషకోనామ సార్ధద్వయం॥ గోమూత్రం తాంమ్రవర్ణాయాత్ శ్వేతాయాశ్చైవ గోమయం । పయఃకాంచనవర్ణాయాః నీలాయాశ్చతథాదధి । ఘృతంచ సర్వవర్ణాయాః సర్వంకాపిలమేవవా॥ అలాభేపంచగవ్యానాం సర్వవర్ణేష్వయంవిధిః । ఏవంప్రకారేణప్రత్యేకం పంచపాత్రేషునిక్షిపేత్ ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాంగత్వేన బ్రహ్మకూర్చవిధానేన పంచగవ్యహోమప్రాశనంచకరిష్యే—ఇతిసంకల్ప్య ఉల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనాంతం కృత్వా పరిస్తీర్య । గాయత్ర్యాచైవ గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయం । ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరం దధిక్రావణ స్తథాదధి । శుక్రమసీతిచైవాజ్యం దేవస్యత్వాకుశోదకం । ఇత్యేవంక్రమేణాగ్నే రుత్తరతఃప్రాగపవర్గేషు పాత్రేషు తత్తన్మంత్రేణ ద్రవ్యాణినిక్షిపేత్॥ తతోదర్వీం సంస్కృత్యాగ్నిం పరిషిచ్యాగ్నేః పశ్చాదేకస్మిన్పాత్రే తత్తన్మంత్రైః తానిద్రవ్యాణిప్రక్షిప్యాలోడ్యసప్తసంఖ్యాక కుశమయేన బ్రహ్మకూర్చేన దర్వ్యాచగృహీతం ఇరావతీతిజుహుయాత్ ॥ మన్త్రాః॥ ఇరావతీదం విష్ణుర్మానస్తోకేతు శంవతీ । అగ్నయేచైవ సోమాయసావిత్ర్యాచతతః పరం । ప్రణవేనతథాహుత్వా స్విష్టకృచ్చతతఃపరం। ఏవంనవాహుతీర్హుత్వా ఉత్తరంపరిషేచయేత్ । ఆలోడ్యప్రణవేనైవ నిర్మంథ్యప్రణవేనతు । ఉద్ధృత్యప్రణవేనైవ పిబేచ్చప్రణవేనతు । పలాశపర్ణేన పద్మపర్ణేన వాపిబేత్ ॥ తథా॥ మధ్యమేనపలాశస్య పద్మపత్రేణ వాపునః । స్వర్ణపాత్రేణ తామ్రేణ బ్రహ్మతీర్థేనవాపిబేత్ । నశేషయేత్ ॥ యత్త్వగస్థిగతం పాపందేహే తిష్ఠతిమామకే । ప్రాశనంపంచగవ్యస్య దహత్వగ్నిరివేంధనం ॥ ఆచమ్యాతః పరం మాసీధ్యాయన్ దుష్కృతమాత్మనః । పశ్చాత్తాప సమాయుక్తః తిష్ఠేదాసూర్యదర్శనాత్ । తదాప్రభృతి నిధ్యాయన్ విష్ణుంసంతప్తమానసః

తస్యాంరాత్రౌ బ్రహ్మచారీశ యీతవసుధాతలే । ప్రాతర్విబుధ్యచస్నా
త్వానిత్యనైమిత్తికం చరేత్ । ప్రత్యామ్నాయ విధానేన పూర్వసంక
ల్పితానిమార్గాన్ । కరిష్యఇతి సంకల్ప్య ప్రత్యామ్నాయాన్ సమాచరేత్॥
అపరేద్యుః ప్రాతః కాలే కృచ్ఛ్రాచరణమితి కేచిత్॥ ప్రత్యామ్నాయవిధా
నేతు సద్యస్సర్వం సమాపయేత్ । ఇతి కేచిత్॥ తతః ప్రాణానాయమ్య
అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే అముకరాశౌ జాతస్య మమ జన్మాభ్యా
సాజ్జన్మప్రభృత్యేతత్క్షణపర్యంత మిత్యాది సర్వేషాం పాపానామ పనో
దకం షడ్గుణిత షడబ్ద కృచ్ఛ్రరూప మశీత్యధిక సహస్రసంఖ్యాక ప్రాజా
పత్య కృచ్ఛ్రాత్మకం పరిషదుపదిష్టం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం శక్య ప్రత్యా
మ్నాయరూపేణా చరిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ గవామంగేషు తిష్ఠం తీతిగాం
దత్వా శేషాణిస్నానరూపేణ బ్రాహ్మణైః కారయిష్యే - ఇతిసంకల్ప్య-
స్నానకర్తృభ్యః ఫలస్వీకరణార్థంహిరణ్యందత్వామయా ఆచరితప్రాయశ్చి
త్తస్య ఉదీచ్యాంగ గోదానంకరిష్యే - ఇతిసంకల్ప్య । గవామంగేషు
తిష్ఠంతీతిగాందత్వా మయాచరితస్య ప్రాయశ్చిత్తస్య ఉదీచ్యాంగ గోదా
నేన శ్రీమహావిష్ణుః ప్రీయతామితివదేత్ ॥ అలక్ష్మీపరిహారార్థం నిరీక్షితా
జ్యదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య రూపంరూపమిత్యాజ్యం నిరీక్ష్యబ్రాహ్మణ
మభ్యర్చ్య । యాలక్ష్మీరితి మంత్రముచ్చార్య దద్యాత్॥ భూరిదానాని
కుర్యాత్॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్థ మితిభూరిదానం॥ మయాఆచరితసర్వప్రా
యశ్చిత్త సాద్గుణ్యార్థం బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ । తతఃనామస్మరణం
కుర్యాత్॥ ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణీతి జపిత్వాయస్య స్మృత్యేత్యుక్త్వా
శ్రీరామఃప్రీయతామితివదేత్॥ ఆశ్రమిణామపి ప్రాయశ్చిత్తతారతమ్యభా
వోదృశ్యతే॥ గృహస్థోక్తాని పాపానికుర్వంత్యాశ్రమిణోయది । శౌచవ
చ్ఛోధనం కుర్యురర్వాగ్బ్రహ్మ నిదర్శనాత్ । పూర్వషోడశ వర్షస్య
ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణః । అల్పార్ధం వాప్రదాతవ్యం బాలత్వాదినిశ్చ
యః॥ ఇతి॥ బ్రహ్మచారి వానప్రస్థ యతీనాంశౌచ వత్ప్రాయశ్చిత్తస్యాపి
ద్వైగుణ్యాదిభి రభిహితా । సర్వప్రాయశ్చిత్తవ్యతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తానా
మేవాధికార భేదాదుచ్చావచకల్పకం॥ సర్వప్రాయశ్చిత్త స్యత్వఖండరూ
పత్వాత్ అధికారభేదాభావేనోచ్చావచకల్పనం । కించ॥ అశీతివర్షస్య
రోగిణః శూద్రస్యనిమిత్తానుసారిణః పాపేక్రియమాణేనవాద్యేకదేశే శ్రు
త్యేణసర్వప్రాయశ్చిత్తమాపతితంస్యాత్ । తత్రాపిస్త్రీత్వేత స్యార్ధంకించి

దధికసార్ధంచకృఛ్రాణి భవేయుః । తచ్చానిష్టిరిత్యాపత్తిః । తేషాంమ
తంత్రయథాయోషితిమనీషిభిస్తద్బాహ్యాః । తస్మిన్ప్రాయశ్చిత్తేవర్ణానా
మాశ్రమిణామనులోమజానాం బాలానాంచ సర్వేషాంఅధికారో నాస్తీతి
వక్తుంవిచార్యతే । కేచన । అర్థీవిద్వాన్ సమర్థః కర్మణ్యధికారీతిన్యాయె
నమృతస్యాధికారిత్వసంపాదక రూపవిశేషణా భావాదధికారోనాస్తీతిసం
గిరంతే । తదసంగతం ॥ సర్వస్యాప్యరిష్టపరిహారేస్మిన్ తస్యవిద్యమానత్వా
త్ । మృతస్యాప్యర్థిత్వేనస్తోతవ్యాం । కించ । బ్రాహ్మేవివాహ ఆహూ
యదీయతేశక్త్యలంకృతా । తజ్జఃపునాత్యుభయతః పురుషానేకవింశతిం ।
అనుగచ్ఛతియానారీ భర్తారంప్రేతమంజసా । మహాపాతకయుక్తం సాపా
తయిత్వాతముద్ధరేత్ ॥ పుత్రాదికర్తాస్వపితౄన్ తారయత్యేకవింశతిం ।
గయాయాంపిండదానేన పితౄనుద్ధరతిస్వకాన్ । ఏవమాదిస్థానేషుమృతా
నాంపుత్రాదీనాంఅనిష్ట పరిహారార్థేకృతేతాకర్త్రే భావేకర్తుఃపుత్రా
దేరనిష్టకర్తృత్వం ప్రసజ్యేత తస్మాన్మృతోప్యర్థిత్వవిశేషణయుక్తత్వాత్ ।
అధికారీభవతి ॥ అపరార్కాదినిబంధన కారైరపిమృతానాం మహాపాత
కినాంకాలవిళంబెన ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపారలౌకికం కర్మకుర్యాదిత్యు
క్తం । కించ । శక్తోభక్తః పుత్రాదిః పిత్రాదేఃస్వయం తస్య సర్వప్రా
యశ్చిత్తానామన్యతమ ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపారలౌకికం కర్మకుర్యాదితి
స్మృత్యర్థసారేచ వచన మపిప్రమాణం తస్మాన్మృతస్య సర్వప్రాయశ్చిత్తం
కర్తవ్యమెవ । తదపి । జీవతోయద్వ్రతం ప్రోక్తంమృతేతత్ ద్విగుణంభవే
త్ । అస్థినిత్రిగుణంప్రోక్తం పలాశేతు చతుర్గుణం॥ ఇతిసంగ్రహకారవచ
నానురోధేవకర్తవ్యంనను । మృతస్యసర్వ ప్రాయశ్చిత్తే సర్వేషామనుష్ఠా
నాసంభవేకథమధికారత్వమితి చెన్నయనేంద్రియలుప్తస్య పరిషద్దర్శనిరీక్ష
ణాసంభవె వ్యాధిగ్రస్తస్యాప్యల్ప పాపస్యవపనాసంభవెపంగోః పరిషత్ప్ర
దక్షిణా సంభవేమూకస్య స్వపాపపరిభాషణాసంభవెసతి పీతదంతస్యదంత
ధావనా సంభవె ప్రాయశ్చిత్త విదిత్సిత్వంయథాతథామృతస్య సంభవదం
గానుష్ఠానమాత్రేణాపి సర్వప్రాయశ్చిత్తాధికారో స్తీతినిశ్చేతవ్యం । సర్వ
ప్రాయశ్చిత్తజాతస్యసర్వస్యాప్యధికారః । ప్రధానానుష్ఠాన మాత్రాత్ఫల
దం।శక్త్యపెక్షయాశక్యాం గానుష్ఠాన యుక్తంక్వచిత్సర్వాంగం సంయు
తం । సర్వప్రాయశ్చిత్తమెతదనుష్ఠేయం । అతోర్థిభిరితిస్మృతి సారసము
చ్చయె విహితత్వాచ్చ ఏతత్కర్తవ్యం । తథాచోక్తం॥ సర్వైర్యథాశక్తి

భక్త్యాసర్వపాపాపమత్తయె । మహాపాతక ముత్సృజ్యప్రకాశకృతమేవ
తత్ । విశేషవిధిశూన్యత్వాత్ జన్మారభ్యవిధానతః । ఏతజ్జన్మాతిరేకేపిజ
న్మన్యనోనివర్తకం॥ సర్వప్రాయశ్చిత్తమేతత్ జాయతే సర్వగోచరం॥ ఇతి
సర్వప్రాయశ్చిత్తవిధిః ॥

—(*) అథమలమాస నిర్ణయః. (*)—

౩౦౨. కాఠకగృహ్యపరిశిష్టే॥ యస్మిన్మాసేన సంక్రాంతిఃసంక్రాం
తి ద్వయమేవవా । మలిమ్లుచస్సవిజ్ఞేయ స్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ ఇం
ద్రాగ్నీ యత్రహూయేతే మాసాదిస్సప్రకీర్తితః । అగ్నిష్టోమా స్థితౌమధ్యే
సమాతృ పితృసోమకే । సోమకౌ॥ తమతిక్రమ్యతుయదా రవిర్గచ్ఛేత్క
దాచన । ఆద్యోమలిమ్లుతోజ్ఞేయో ద్వితీయః ప్రాకృతఃస్మృతః ॥ తథా ॥
సినీవాలీమతిక్రమ్య యదాసంక్రమతేరవిః । రవిణాలంఘితోమాసోహ్య
నర్హస్సర్వకర్మసు ॥ తథా। మాసద్వయేబ్దమధ్యేతు సంక్రాంతి ర్నయ
దాభవేత్ । ప్రాకృత స్తత్రపూర్వస్స్యా దధిమాస స్తథోత్తరః॥ సిద్ధాంతే ॥
తులాకన్యాగతేసూర్యే వృశ్చికేవాథ ధన్వని । మకరేవాథకుంభేవా నాధి
మాసోవిధీయతే ॥ తథా ॥ వృశ్చికాదిచతుష్కేవ మలమాసోయథా
భవేత్ । సూర్యేతులాకన్య యోస్తు వర్తమానేచధన్వని । సంక్రాంతి
ద్వయయుక్తోపి నాధిమాసఇతిస్మృతః ॥ బ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ చైత్రాద
ర్వాఙ్నమాసః పరతస్త్వధికోభవేత్ । దృష్టోస్తిసర్వశాస్త్రేషు యస్మి
న్మాసత్రయోదశః । అత్రకర్తవ్యంవిభజతి ॥ పైఠీనసిః ॥ శ్రౌతస్మార్త
క్రియాస్సర్వా ద్వాదశేమాసికీర్తితాః । తస్మాత్త్రయోదశే మాసినకు
ర్యాత్తాఃకథంచన । త్రయోదశేమాసిఅధిమాసి । నకుర్యాదధికేమాసి
కామ్యకర్మకదాచన । సర్వంనిష్ఫలమేవాశు యదాకుర్యాత్తుమోహతః ।
జాబాలిః ॥ నిత్యంనైమిత్తికంచైవ శ్రాద్ధంకుర్యా న్మలిమ్లుచే । తిథినక్ష
త్రవారోక్తం కామ్యశ్రాద్ధం కథంచన॥ గర్గః॥ ప్రారబ్ధం కర్మయత్కించి
త్తత్కార్యంతుమలిమ్లుచే । వ్రతానాంచైవయజ్ఞానాం నారంభశ్చసమా
పనం॥ మహాలయాష్టకాశ్రాద్ధ ముపాకర్మాదికర్మయత్ । స్పష్టమాసెవి
శేషస్స్యాద్విహితం వర్జయేన్మలఇతి॥ యమః చంద్రసూర్యగ్రహేస్నానం
శ్రాద్ధందానజపాదికం । కార్యాణిమలమాసేపి నిత్యంనైమిత్తికంతథా ॥
యమః॥ గర్భేవార్ధుషికేభృత్యే శ్రాద్ధకర్మణిమాసికే । సపిండీకరణేనిత్యే
నాధిమాసం విసర్జయేత్ । తీర్థశ్రాద్ధం జపోహోమోయ వవ్రీహితిలా

దిభిః । జాతకర్మాద్యకర్మాణి నవశ్రాద్ధంతథైవచ । మఖాత్రయోదశీశ్రాద్ధం శ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । మలమాసేపికార్యాణి నిత్యంనైమిత్తికంతథా ॥ అంగిరాః ॥ దహనోదకపిండాశ్చ సంచయశ్రాద్ధకర్మచ । దర్శశ్రాద్ధంనిత్యహోమం మలమాసేపికారయేత్ ॥ అత్రవిశేషో బృహస్పతినాదర్శితః ॥ అతీతప్రేత కార్యంచ అతీతోత్సవ మేవచ । శుద్ధమాసేహి కర్తవ్యం నకార్యంతు మలిమ్లుచే ॥ యమః ॥ మహాలయంనకర్తవ్యం భాద్రేపక్షే సితేభవేత్ । ప్రాయశ్చిత్తంతు కర్తవ్యం నిమిత్తానంతరంయది॥ నాగరఖండే॥ నభోవాథనభస్యోవా మలమాసోయదాభవేత్ । సప్తమఃపితృపక్షస్స్యా దన్యశ్చైవతుపంచమః ॥ ఆషాఢమేవాధికృత్వా సప్తపంచమోద్రష్టవ్యః ॥ కన్యాగతేసవితరి మలమాసశ్చేత్ అపరపక్షకమహాలయశ్రాద్ధంనకార్య మిత్యాహజ్యోతిః॥ తథాచపితామహః॥ మాసఃకన్యాగతేభానౌ అసంక్రాంతోభవేద్యది । దైవంపిత్రంకర్మయత్తు తులాస్థేకర్తురక్షయం ॥ కన్యాగతేసవితరి అధిమాసశ్చేత్ తత్రఅపరపక్షికం మహాలయంచన కర్తవ్యమిత్యర్థః । తులాస్థేకర్తురక్షయఇతి ॥ యత్తుకాత్యాయనేనోక్తం ॥ గర్భేవార్ధుషికేప్రేతే శ్రాద్ధకర్మణిమాసికే । ఆబ్దికేచ తథాశ్రాద్ధేనాధిమాసం విసర్జయేత్ ॥ యత్తుప్రచేతాః ॥ శ్రాద్ధేహానిచ సంప్రాప్తే అధిమాసోయదాభవేత్ । మాసద్వయేపికుర్వీత శ్రాద్ధమేవం నదుష్యతి॥ యత్తువ్యాసః ॥ షష్టిభిర్దివసైర్మాసః కథితోబాదరాయణైః । ఉత్తరేదేవకార్యాణి పిత్ర్యకార్యాణిచోభయోః ॥ ఇతి ॥ తానిమాసికవిషయాణి ॥ తత్రసత్యవ్రతః ॥ ప్రత్యబ్దంద్వాదశేమాపికార్యా పిండ క్రియాద్విజైః । క్వాపిత్రయోదశేపిస్యా దాద్యంముక్త్వాతువత్సరం॥ అస్యార్థః ॥ యథాపునః మృతమాసాత్ ద్వాదశమాస ఏవమలమాసోభవతి । తథా తస్మిన్నేవమలమాసే పిండక్రియాదిసర్వం ప్రేతశ్రాద్ధం ఆబ్దికంతు సమావనీయం॥ అథాచహారీతః॥ అసంక్రాంతేపికర్తవ్య మాబ్దికంప్రథమంద్విజైః॥ తథైవమాసికం శ్రాద్ధం సపిండీకరణంతథా॥ వ్యాసః॥ మలమాసేనిపతితే భవేద్యత్రప్రథమాబ్దికం । ద్వాదశేమాసికర్తవ్యం అనేషాముత్తరత్రహి ॥ ప్రత్యబ్దంద్వాదశే మాసికర్తవ్య మితినిశ్చయః ॥ ద్వాదశేమాసిపూర్ణేసతి అనంతరదినేకర్తవ్య మితివ్యాఖ్యేయం ॥ యమోప్యాహ॥ ఆబ్దికంప్రథమం యత్స్యాత్ తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే । త్రయోదశేతు సంప్రాప్తే కుర్వీత ప్రథమాబ్దికం । పునరాబ్దికంపురాణ ప్రత్యాబ్దికంశుద్ధమాస ఏవకుర్యాది

త్యర్థః॥ సంవత్సరేసపిండీకృతేనతినూతన ప్రత్యాబ్దికంద్వాదశమాసే మలమాసేపికార్యమేవేతి జాబాలినా సంస్పష్టముక్తం॥ శుద్ధమాసమృతానాం తుమృతమాసోధికోవేత్ । అన్యానిచోత్తరేకుర్యాత్ ప్రథమంత్వధికే చరేత్ । అధిమాసేనిపతితే యదిసంవత్సరాంతరే । ఉభయోర్మాసికం కుర్యాత్ మలమాసేమృతేహని॥ శాతాతపః॥ మలమాసమృతానాంతు యచ్ఛ్రాద్ధంప్రతివత్సరం । మలమాసేపికర్తవ్యం నాన్యేషాంతుకదాచన॥ ఇతి॥ అథమాసవిషయే ఏతన్నిత్యం॥ నోభయత్ర॥ పునరపిశుద్ధమాసమృతానాం ప్రథమాబ్దికం మలమాసేకర్తవ్యం । ద్వితీయాబ్దికం శుద్ధమాసే చకార్యమితి తన్మాసికోదకుంభశ్రాద్ధదర్శశ్రాద్ధ విషయమిత్యుక్తంప్రాక్। యత్తుగాలవవచనం॥ వర్షేవర్షేతుయచ్ఛ్రాద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతేహని । మాసద్వయేపితత్కార్యం వ్యాఘ్రస్యవచనంయథా॥ యత్తు మరీచినోక్తం॥ ప్రతిమాసమృతాహస్సు శ్రాద్ధంతుప్రతివత్సరం॥ మన్వాదౌచయుగాదౌచ తన్మాసముభయత్రచేతి । అత్రఆచారవ్యవస్థా॥ వృద్ధమనుః॥ అగ్న్యాధేయంప్రతిష్ఠాచ యజ్ఞదానవ్రతానిచ । వ్రతానివేదవ్రత వృషోత్సర్గ చూడాకరణమేఖలాః॥ మంగళ్యమభిషేకంచ మలమాసే విసర్జయేత్ । బాలేవాయదివావృద్ధే శుక్రేచాస్తముపాగతే । మలమాసేషుచైతాని వర్జయిద్దేవదర్శనమితి॥

—(*) వృషోత్సర్జనవిధిః. (*)—

౩౦౩. అథవృషోత్సర్జనంద్వివిధం॥ కామ్యంనైమిత్తికంచేతి । కామ్యంకార్తిక్యాం వైశాఖ్యాం వాగ్రహణ సంక్రమేచేతి । నైమిత్తికమేకాదశాహికం॥ గర్గోపి॥ స్వర్గకామోవృషోత్సర్గం మలమాసేపరిత్యజేత్ । ఏకాదశాహికయత్తు మలమాసేపితత్కృతం । మలమాసమృతానాంతు ద్వాదశాహస్సపిండనే । ఆద్యమాసికమపిపునర్నిజమాస ఏవకర్తవ్యం॥ దక్షః॥ ఆవృత్తిశ్చాన్యమాసానాం ద్వాదశాహసపిండనే । తథానావర్తయేదాద్యం మలేత్వావృత్తిరిష్యతే॥ స్మృత్యంతరే॥ మలిమ్లుచమాసేచ పునస్తస్యపుంసః త్రయోదశేతి ప్రణమాబ్దికంస్యాత్ । మధ్యాధిమాసేచ పునస్తథైవఅంత్యేధికే ద్వాదశమాసఏవ॥ మధ్యేధిమాసే సంప్రాప్తేకథమాబ్దికంభవేత్ । మామలేనైవకుర్వీత మాదలేతునమాచరేత్॥ కటపయాదిసంఖ్యా॥మామలే=౩౫౫॥ మాదలే=౩౮౫॥ఇతిమలమాసనిర్ణయః॥

బ్రహ్మజ్ఞో విదుషామిష్టో భారద్వాజసముద్భవః । తలముద్యాన్వయభవో యల్లుభట్టసుతస్సుధీః మహావ్రతాత్పర బ్రహ్మనిష్ఠో యల్లాజినామకః । ఆలోక్యధర్మశాస్త్రాణి సతామాచారపద్ధతిం॥ భారద్వాజకృతంసూత్రం తద్భాష్యంచ విశేషతః । ఆపస్తంభకృతం సూత్రం సూత్రాణ్యపిమహర్షిణాం॥ తత్తద్భాష్యానిచాలోక్య మంత్రార్థంచ సమాసతః । పైతృమేధం బ్రహ్మమేధం ఆహితాగ్నేర్విశేషతః॥ మన్వాదిస్మృతిజాలేషుయదుక్తంచమహర్షిభిః । ఏతత్సర్వం సమాలోక్య సతాంహి విదుషాంముదే॥ పితృమేధం సప్రయోగం ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషతః । ఇదంలోకోపకారాయ మయాసర్వం సమీరితం॥ యల్లాజినామకకృతం యల్లాజీయమితిస్మృతం॥

ఇతి శ్రీమహావ్రతయాజినా యల్లాజినామ్నా ప్రణీతం

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

సంపూర్ణమ్.

సంస్కృత గ్రంథములు.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము రుద్రము,నమకము చమకము, అనురెండు పన్నములును, స్వరయుక్తము రుద్రము భాష్యాంధ్ర వివరణమను పేర టీకతో ముద్రింపఁబడినది. ౧-౪-౦

లక్ష్మీస్తోత్రరత్నత్రయం శ్లో-తా.౦-౧౨-౦

వేదాంతరత్నాకరము,శ్లోక. తా.౦-౬-౦

ఆరువ్రతములు. ౦-౩-౦

కర్మవిపాకము. తాత్పర్యము. ౧-౦-౦

దత్తకమీమాంసదత్తకచంద్రిక ౦-౧౨-౦

దక్షిణామూర్తిస్తోత్రము. ౦-౪-౦

శ్రీస్తోత్రభాష్యము. ౧-౦-౦

పురాణోక్త కర్మప్రకాశిక ౧-౪-౦

పురాణోక్త అపరకర్మప్రకాశిక ౧-౪-౦

యాజుషశ్రౌత స్మార్తానుక్రమణిక నాలుగు భాగములుగలది. ౪-౦-౦

యాజుషాపరప్రయోగానుక్రమణిక సస్వరం ధర్మశాస్త్రసహితం.౨-౦-౦

నిర్ణయసింధువు ౨-౦-౦

యాజుషస్మార్తమంత్రపాఠము, సస్వరము, ప్రథమభాగము. ౩-౦-౦

యాజుషస్మార్తమంత్రపాఠము, సస్వరము, ద్వితీయభాగము ౧-౬-౦.

శూద్రకమలాకరస్మృతి పూర్వప్రయోగము. ౧-౪-౦

యల్లాజీయము, తా॥ ౨-౦-౦

డిటో మూలము. ౧-౦-౦

శ్రీమద్రామానుజ చరిత్రము. ౧-౦-౦

కాళిదాస కథామంజరి ద్వితీయభాగము. ౦-౬-౦

శెట్టిమత శాస్త్రము. తెనుగు తాత్పర్యసహితము. ౦-౧౨-౦

ముముక్షుప్పడి లేక, రహస్యత్రయము. ౧-౩-౦

టీకా, అమరము ౦-౧౪-౦

డిటో గ్లేసుకాలికోబైండు ౧-౨-౦

అప్పకవీయం శుద్ధప్రతి గ్లేజు కాగితములు, కాలికోబైండు. ౧-౬-౦

డిటో రఫు అట్టబైండు. ౦-౧౪-౦

ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము ౦-౧౪-౦

వ్రతరత్నావళి అను ౨౪ వ్రతకల్పములు తెనుగు కథాసహితము. ౦-౬-౦

సమ్మోహనము & అదృశ్యరాజము అనేకులు అభ్యసించి అనేకమయిన అత్యద్భుతకార్యములు చేయఁగల శక్తి నిచ్చు మనోవశ్య తత్వశాస్త్రము. ౧-౬-౦

యిందుకు అభ్యాసనాచక్రము. ౦-౪-౦

సర్పశాస్త్రము తేలు పాములు మొదలగు వాటికి మంత్రౌషధములు గలదు. ౦-౬-౦

వాల్మీకిరత్నములు. శ్లో. తా. ౧-౪-౦

ఆంధ్రమహాభారతరత్నములు. ౦-౧౦-౦

దేవాంగపురాణము. శ్లో. తా. ౦-౧౪-౦

సత్యానందము ౦-౪-౦

పరిపూర్ణ తత్వప్రకాశిక ౦-౫-౦

వైశాఖమాహాత్మ్యము ౨-౦-౦

ఆబ్దికప్రయోగము ౦-౬-౦

(ఆంధ్రభారతము పద్యకావ్యము.)

ఆది - సభాపర్వములు. ౨-౪-౦

ఆరణ్యపర్వము. ౨-౪-౦

విరాట - ఉద్యోగపర్వములు. ౨-౪-౦

భీష్మ - ద్రోణపర్వములు. ౨-౪-౦

కర్ణ - శల్య - సౌప్తిక - స్త్రీ పర్వములు - శాంతిపర్వము. ౨-౪-౦

అనుశాసనిక - అశ్వమేధ - ఆశ్రమవాస - మౌసల - మహాప్రస్థానిక - స్వర్గారోహణ పర్వములు. ౨-౪-౦

పురూరవచక్రవర్తిజననాటకం.౦-౨-౦

శ్రీ రస్తు.

ఓం పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరబ్రహ్మనిష్ఠుండును, మహావ్రతయాజియునగు-
యల్లాజియను మహాపండితవర్య ప్రణీతంబును,
ఆపస్తంబశాఖీయులకు ముఖ్యంబును,
ప్రాయశ్చిత్త కారికాది సహితంబునైన,

యల్లాజీయం

సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

బ్రహ్మశ్రీ, కాపూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారి చేత

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితముగ

నుండునటుల

వ్రాయఁబడినది.

చెన్నపురి:
ప్రాతచాకలపేట నివాసులునగు
పమ్మి-త్యాగరాయసెట్టిగారివలన
స్వకీయ
శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రించి ప్రకటింపంబడినది.
1934 సం॥ మార్చినెల.

ప్రకటన.

1925 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రము. మూలగ్రంథము ముద్రించినందులకు తాత్పర్యముతో వ్రాయించి ముద్రించునట్లు కొందఱు కోరినందున ఈ 1934 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రమునకు,యజుశ్శాఖజనితులైన. బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారిచే తాత్పర్యము తేట తెనుగు మాటలతో సంస్కృతమూలగ్రంథముకు యే లోటు లేకుండా వ్రాయించి మొదట మూలగ్రంథమును, తదుపరి గ్రంథాంతమందు ఆంధ్రతాత్పర్యమును యుండులాగును ఆయావిషయాదులకు వేరువేరు విషయసంఖ్యలతో ముద్రించి ప్రకటింపఁబడెను.

యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రం మూలము	రూ.	౧-౦-౦
డిటో మూలమున్ను, తాత్పర్యముం గల గ్రంథము	రూ.	౨-౦-౦

వలయువారు యీదిగువ కనుపఱచియుండు చిరునామాదారులకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవలెను.

ఇట్లు,

పమ్మి-త్యాగరాయసెట్టి, అండు సన్సు,

శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ప్రెస్,

ప్రాతచాకలపేట, మద్రాసు.

విషయ సూచిక.

విషయసూచిక సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీశారదాంబాయై నమః.

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రం

తాత్పర్య సహితం.

౧—తా. విఘ్నమూర్తిని శివుని విఘ్న నివారకుఁడగు గణనాథుని గురువులను పితృదేవతులను పెద్దలను బ్రహ్మజ్ఞానులగు బ్రాహ్మణులను భగవంతుఁడగు భరద్వాజ మునీశ్వరుని కపర్దిమునిని నమస్కరించి విద్వాంసులకు మిత్రుండను భారద్వాజ గోత్రమునం దుదయించినవాఁడను తలముడి వంశమునందు బుట్టినవాఁడను యల్లుభట్టునకు సుతుండను విద్వాంసుండను యమ నియమాది యోగములు కలిగి దృఢమైన పరబ్రహ్మజ్ఞానము కలవాఁడను యల్లాజియను నామముగల నేను, మృతినొందిన ఆహితాగ్నులకుగాని లేక యితరులకుగాని చేయవలసిన ప్రేతకృత్యములను దెలిసికొనుటకు భారద్వాజ సూత్రములను మఱి యితరసూత్రములను వాని భాష్యములను మఱియు నితరములగు ననేక ధర్మశాస్త్రములను సత్ప్రవర్తనగల వారి యాచారములను బాగుగా విచారించి ప్రయోగ సహితముగా పైతృమేధికమను గ్రంథమున రచియించెదను.

పైతృమేధిక పరిభాష.

౨—తా. మృతినొందిన పిమ్మట స్వర్గాది శ్రేయస్సుకొఱకు జేయదగిన దహనాది కృత్యము పైతృమేధికమని చెప్పఁబడును. అశ్వమేధము, పురుషమేధము అని చెప్పఁబడిన రీతిగానే పైతృకమేధమనియు జెప్పఁబడియెను. ఆహితాగ్నిని అగ్నులతోను యజ్ఞపాత్రలతోను దహించవలయు

నని శ్రుతిచెప్పుటవలన మరణించిన యాహితాగ్నిని పైతృమేధిక కర్మాను సారముగానే దహించవలయును. పురుషాహుతియందు ప్రియము గలవాడని చెప్పబడెను మృతినొందినవానిని దహించుటయే. పురుషాహుతి బ్రహ్మజ్ఞానము కలవాడగునేని బ్రహ్మమేధము పైతృకమేధము అను రెండువిధములగు విధులతో సంస్కరించవలయును. ఆహితాగ్నికి మరణ సంశయము కలుగగానే ప్రాచీనావీతముగా నగ్నులను దహనదేశమును పొందించవలయునను పక్షము లోకములో నింద్యముగా నుండుటవలన కలియుగములో గ్రహింపఁదగినది కాదు. అష్టకాశ్రాద్ధములో జెప్పబడిన గోవధను కలియుగములో విసర్జించి దధ్యంజలి హోమమును జేసిన విధముగానే గ్రామమునందే జేయవలయునను పక్షమును గ్రహింపవలయును. ఆహితాగ్నికి మరణమునందు సందేహము కలిగినప్పుడు అగ్నులను విహరించి రెండు మూడు దినముల వరకైనను హోమము జేయవలయు ననెడు పక్షము సిద్ధాంత వచనముకాదు. అది వికల్పవచనము కాబట్టి మరణ పర్యంతము అగ్నిహోత్రములను గాపాడుచు ప్రాతస్సాయంకాలములయందు క్షీరముచే హోమము జేయుచునే యుండవలయును. అతను జీవించేయెడల పానాదులకు నుపయోగించుటకు హోమశేషమును భద్రపరచవలయును. ఆహితాగ్నికి నగ్నిహోత్రములే ప్రాణములని శ్రుతులయందు జెప్పుటవలన అగ్నిహోత్రములు హోమములచే పోషింపబడినవై ఆహితాగ్నిని కాపాడుచు రోగరహితునిగాఁ జేయును. ఇదియే యౌషధము. "తేష్వజస్రేషు" అను ప్రమాణమువలన ఒక యగ్నిహోత్రమే కాదు నిత్యములైన దర్శపూర్ణమాసాదులును నైమిత్తికములగు కామ్య ప్రాయశ్చిత్తంబులును జేయుచుండ వలయును. మరణసందేహము పోయి జీవించిన యెడల యజమానుడే హోమశేషమును త్రాగవలయును. అనంతరము ప్రాతరగ్నిహోత్రముజేసి అజస్రాగ్నిని విడిచి యితరమగు ఆహవనీయాగ్నిని ప్రజ్వరింపజేసి "పథికృతి" "ఆయుష్మతి" అనునట్టి యిష్టులను జేయవలయును. మరియు నజస్రాగ్నిని జేయవలయుననియు మృతి నొందినను విహరించవలయునని కొందఱు చెప్పుచున్నారను విషయము సంతానమునకు నరిష్టమనియు శాస్త్రీయమునకు విరుద్ధమనియు నుండుట వలన వికల్పపక్షము. ఈప్రకారము జేసినందువలన ఇకను జీవించడు. మృతినొందునను నిశ్చయము కలిగినప్పటికిని యజ్ఞమునకు లోపము లేదని తెలిసికొనవలయును.

పూర్వపక్షనయనము.

3—తా. పూర్వపక్షనయనము, అనగా దినముగ్రహించిన పగలు అనియు పక్షముగ్రహించిన శుక్లపక్షమనియు తెలిసికొన వలయును రాత్రిమరణమును కృష్ణపక్షమరణంబును ఆహితాగ్నికి యోగ్యమైనది కాదు. కాబట్టి యాహుతులవలన దివానయనము సిద్ధింపజేయవలయును. అది యేతీరు ననగా, పూర్వపక్షరాత్రియందు మృతియందు సంశయము తోచినయెడల సాయంకాలాగ్నిహోత్రమును జేసి యప్పుడే ప్రాతరగ్ని హోత్రమును జేయవలయును పూర్వపక్షములో పగటియందు మృతి నొందినవానికి ప్రాతరగ్నిహోత్ర మొక్కటియేగాని మరేమియుజేయ నక్కరలేదు. బహుళపక్షమునందు మరణసంశయము కలిగినప్పుడు సాయం కాలమునందే ప్రాతరాహుతులను జేసి పూర్వపక్షమును సిద్ధింపజేయవల యును. దర్శయాగమును జేయవలయును. అది యేవిధముగా ననగా, బహుళపక్ష సాయంకాలంబున మరణసంశయము కలిగినప్పుడు ఆదినము మొదలు అమావాస్యపర్యంతము మిగిలినదినముల సాయంకాల హోమ ములనుజేసి పక్షహోమ న్యాయముగా జేయవలయును. అప్పుడే ఆమరు దిన ప్రాతఃకాలము మొదలు శుక్లపాడ్యమివరకునుండు ప్రాతఃకాలహోమ ములను జేయవలయును. మరియు బహుళపక్షములో పగటియందే మర ణసంశయము కలిగనప్పుడు ముందుగా ప్రాతరాహుతునేజేసి పిమ్మట సాయంకాలాహుతులను జేయవలయును. ఇట్లుచేసిన పూర్వపక్షనయనము సిద్ధించును. తిరిగిజీవించినను అగ్నిహోత్రములను దర్శయాగములను తిరిగిజేయ నక్కరలేదు.

పక్షములో మిగిలిన దినముల హోమవిషయము

4—తా. మరణము నొందినయెడల మృతాగ్నిహోత్ర విధిప్రకా రముగానే యాపక్షములో మిగిలినదినములను లెక్కపెట్టి నొక్కొక్క సారిగ్రహించుచు భిన్నతంత్రముగానే సాయంకాల ప్రాతఃకాల రెండు హోమములను జేయవలయునని కొందరు నుడివిరి ఆజేయువిధానము పూర్వపక్షనయనము అనుదానిలో జెప్పబడినది. ఈవిధముగానే త్రికాండి యును జెప్పెను. రాబోవు దర్శాధిదేవతులకు ముందుజెప్పబోవు విధ ముగా పూర్ణాహుతులను జేయవలయును పాత్రపూరణకొరకు అగ్నిహో త్రోచ్ఛేషణము నుంచవలయును. స్థాలియందు మిగిలినది యుచ్ఛేషణమని చెప్పబడును మృతాగ్నిహోత్ర స్థాలియందును తృణప్రహారమును జేయ

వలయును పూర్వాహుతికి ప్రధానముగాను ఉత్తరాహుతులకు అంగత్వముగాను జెప్పబడెను పక్షహోమ న్యాయానుసారముగా హోమములు గార్హపత్యదక్షిణాగ్నులలో లేవనియు ఆహవనీయాగ్నియందే జేయవలయుననియు కపర్దిస్వామి చెప్పెను. గార్హపత్యాగ్నియందు నాలుగాహుతులును అన్వాహార్యపచనమునందు నాలుగాహుతులును మంత్రరహితముగా జేయవచ్చునని మరియొకరు చెప్పిరి. ప్రోషితమరణంబున అగ్నిగుప్త్యర్థమైన హోమమునందు సాంగముగా సమస్తము మంత్రరహితముగా నగ్నిహోత్రము జేయవలయునని భాష్యకారుండగు ధూర్తస్వామిచే జెప్పబడెను. పక్షహోమ న్యాయానుసారముగా నేర్పడిన పూర్వపక్షనయనాగ్నియందును మృతాగ్నియందును పక్షములో మిగిలిన హోమమునందును అపరాగ్ని హోత్రములంమను హోమములున్నవి. పక్షహోమములను శేషహోమములను సమస్యచేసి జేయవలయునని త్రికాండి చెప్పెను. దాని విధాన మెట్లనగా, పాడ్యమియందు సాయంకాలమునందుగాని లేక ఆపదసంభవించిన దినమునందుగాని మొదలిడి అమావాస్యపర్యంత దినసంఖ్యలచే గ్రహించవలయును. ఉన్నయనము నాలుగుపర్యాయములు మరియొకపాత్ర సహాయముగాగల నిత్యస్రుక్కునందు మరియొకస్థూలస్రుక్కుతో ఉన్నయనము జేయవలయును. ఒకసమిత్తు ఒకహోమము ఒకపర్యాయము హస్తసమ్మార్జనము ఒక్కపర్యాయము ఉపస్థానము జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే ప్రాతహోమముల గురించియు జేయవలయును. పిమ్మట నగ్నిహోత్రములను ఆరోపణజేయుట గాని ధారణజేయదగినవా రున్నయెడల ధారణగాని జేయవలయును

దర్శపూర్ణమాసాదులకు పూర్ణాహుతులు జేయవలసిన విధానము.

గ్రం—తా. ఆహితాగ్ని బహుకాలము దర్శపూర్ణయాగములు చేయని పక్షమునందు మరణము విషయమై సంశయము కలిగిన యెడల దర్శపూర్ణమాసములకు నుక్తకాల మతిక్రమించెనేని ముందుగా ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై పథికృద్వైశ్వానరేష్టులను జేసి పిమ్మట దర్శపూర్ణమాస యాగములను జేయవలయును. శుక్లపక్షమందు మృతిసంశయము కలిగెనేని అనంతరము అతిపన్నములగు దర్శప్రధాన దేవతులకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును ఇట్లు చేయుటకు విధానమంతయు "చిరకాలమకృత దర్శపూర్ణమాసాది" అనునది మొదలు "పూర్వవత్పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను

పిండపితృ యజ్ఞ లోపమునకు ప్రాయశ్చిత్తము.

౭—తా. పిండపితృ యజ్ఞలోప ప్రాయశ్చిత్తముకొరకు సంకల్పముజేసి ఆజ్యమును నాలుగుసారులు గ్రహించి "మహాహవిర్హోతా" అను మంత్రముతో హోమముజేసి ఆయగ్నిని విడిచి ప్రాచీనావీతముగా పిండపితృయజ్ఞ దేవతలకొరకు పూర్ణాహుతిని జేసెదనని సంకల్పముజేసి దక్షిణాగ్నిని విహరించి యుపవీతముగా పండ్రెండుసారులు ఆజ్యమును గ్రహించి "సోమాయ" అనుమంత్రముచే హోమమును జేసి తిరిగి పండ్రెండు సారులు గ్రహించి "యమాయ" అనియు "తిరిగి పండ్రెండు సారులు గ్రహించి "అగ్నయే" అను మంత్రములచే హోమములను జేయవలయును. ఈప్రకారము పైగ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను

పశుయాగ పూర్ణాహుతి విధానము.

౮—తా. పశుయాగము జేయనందుకు ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై పథికృద్వైశ్వానరేష్టుల సంబంధమగు హోమములనుజేసి యాజ్యాపురోను వాక్యాదులతో పూర్ణాహుతుల రెంటిని జేయవలయును. పురోడాశము మొదలగునవి దీనికి సంగము అందువలన అతిపన్నలోప నివృత్తి పూర్ణాహుతి దీనికిలేదు.

ఆగ్రయణ లోప ప్రాయశ్చిత్తము.

౯—తా. ఆగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్త నిమిత్తమై పూర్వము వలెనే పథికృద్వైశ్వానరేష్టుల ప్రత్యామ్నాయ పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. ఆగ్రయణేష్టిని జేయక నవీనాన్నమును భుజింపగూడదుగాన తద్దోషనివృత్తికొఱకు వైశ్వానరేష్టిని జేయవలయును గాన దానిస్థానంబున పూర్ణాహుతినిజేసి ఆగ్రయణేష్టి దేవతలకు నాజ్యముతో పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. ఆగ్రయణమునకు నగ్నిహోత్రము ప్రధానదేవతగాన పూర్ణాహుతిలేదు. ఈప్రకార మన్నియాపత్తులయందు జేయవలయును దీని విధానము పైగ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను.

నక్షత్రేష్టిలోప నివృత్తివిషయము.

౧౦—తా ఈప్రకారము నక్షత్రేష్టులు దివస్యేనీష్టులు అపాఘేష్టులు తురాయణేష్టులు ప్రారంభించి చేయుచుండగా మధ్యను మృతివిషయమై సంశయము దోచినయెడల మిగిలిన యిష్టిప్రధానదేవతలకు నాలుగు పర్యాయములు ఆజ్యమును గ్రహించుచు నానాదేవతుల కొరకు

వేరువేరుగా నాయాపురోను వాక్యములతో హోమములనుజేసి పూర్ణా హుతులను జేయవలయును.

చాతుర్మాస్యలోపమును పూర్తిజేయుట.

౧౧—తా. వైశ్వదేవము ప్రారంభించినది మొదలు నాలుగుపర్వములు సమాప్తికాక పూర్వము చాతుర్మాస్యలనడుమ మరణసంశయము కలిగినప్పుడు కొన్నియిష్టులు చేయనిపక్షమునందు శేషించినపర్వములకు ఆజ్యము నాలుగుపర్యాయములు గ్రహించుచు వానివానికి చెప్పబడిన యాజ్యాపురోనువాక్యలతో ప్రధానదేవతలకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును మరియు వైశ్వదేవము ప్రారంభించినపిమ్మట బహుళపక్షములో మరణసంశయము కలిగినప్పుడు పూర్వమువలెనే సాయంకాల ప్రాతఃకాలాహుతులనుజేసి యజమానుని శుక్లపక్షనయనునిగాజేసి దర్శపూర్ణమాసేష్టులనుజేసి మిగిలిన పర్వములను లెక్కించి వానిప్రధానదేవతులకు ప్రత్యామ్నాయముగా పూర్ణాహుతులను జేయవలయును శుక్లపక్షమునందు సందేహము కలిగినయెడల ప్రత్యామ్నాయముగా దర్శపూర్ణమాసేష్టులు సంభవించనియెడల పూర్వమువలెనే చతుర్గృహీంతమగు నాజ్యముతో ప్రధానదేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులు మొదలగు సమస్తమును జేయవలయును. ఆశ్వలాయనులు ఆశ్వలాయన సూత్రప్రకారముగాను ఆపస్తంబులు ఆపస్తంబసూత్రప్రకారముగాను హౌత్రము జేసి ఆయాసూత్రములయందు జెప్పబడిన యాజ్యాపురోనువాక్యాలతో పూర్ణాహుతులను జేయవలయును.

ఇష్టినడుమ మరణించిన విషయము.

౧౧—తా. ఇష్టిమధ్యయందు యజమానిగతించినను మరణించిన పిమ్మట హవిస్సులు ఆసన్నమైనను సమస్తహవిస్సులవలన సర్వాహుతులను జుహువునందు నొక్కసారిగానే గ్రహించి అన్నిదేవతులమంత్రములను చతుర్థ్యంతముతో నుచ్చరించి యొక్కస్వాహాకారముతోనే హోమము జేయవలయును దీనివివరము "అగ్నయే" అనునదిమొదలు"మహేంద్రయాజినః" అనువరకునుండు గ్రంథమువలన దెలియబడుచున్నది. పూర్వదినమునందుగాని హవిస్సులు నిష్పన్నములు కాక పూర్వముగాని మృతినొందినయెడల మంత్రరహితముగానే ప్రధానహవిస్సుల నాయత్తపరచి అన్నింటివలన నొక్కసారిగానే యొక్కచోటనే గ్రహించి పూర్వమువలెనే హోమము జేయవలయును. భార్య మరణించినను భర్తతో

సమానమైనదియే గాన ఆప్రకారమే జేయవలయును. ఇట్లుజేయుటవలన ప్రధానము సిద్ధించుటవలన ప్రయాజాది సర్వాంగములు సిద్ధించును. అంతయును మంత్రరహితముగానే జేయవలయునని కొందరనిరి. ఇష్టుల యందువలెనే ఆగ్రయణ పశుబంధాదులయందును జేయవలయును.

పునరాధేయకాలములు.

౧౨—తా. ఉత్సర్గేష్టినిజేసి యగ్నిహోత్రములను వదలినపిమ్మట పునరాధేయమునకు సంకల్పించకమునుపే మరణసంశయము కలిగినయెడల మూడుదినములలోపల పునరాధేయము జేయగూడదని కాత్యాయనుడు చెప్పినను అగ్నిహోత్రములు లేకుండా దహనసంస్కారము జేయుట అయోగ్యము గాన పునరాధేయము జేయవలయును. మరణకాలము సంభవించినను సమస్తఆపత్తులయందును వెంటనే పునరాధేయము జేయ వచ్చునని త్రికాండి మొదలగువారుచెప్పిరి. కాబట్టి మృతి సంశయము కలిగి నప్పుడు నేష్టికముగా పునరాధేయమును జేసి ఉక్తకాలముకాని దోష నివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తమగు సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేసి సాయం కాలాగ్నిహోత్రములు మొదలగునవి చేయవలయును. శుక్లపక్షము నందు మరణసంశయము కలిగినయెడల ఇష్టితోగూడ పునరాధేయమును జేసి అనుక్తకాల దోషనివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తము జేసి ప్రాతరగ్ని హోత్రమునుజేసి అతిపన్నమైన దర్శయాగమును జేసి సాయంకాలాగ్ని హోత్రాదులను జేయవలయును. బహుళపక్షమున మరణసంశయము కలిగినయెడల ఇష్టితోగూడ పునరాధేయమును జేసి కాలాపరాధ దోష నివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి ప్రాతరగ్నిహోత్రము సమనంత రాతిపన్న పూర్ణిమాయాగముజేయ నక్కరలేదు. అనంతరము సాయం కాల ప్రాతఃకాలాహుతులవలన యజమానుని పూర్వపక్షసహితునిగా జేసి రాత్రిపు దర్శపూర్ణమాసాధి దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. అగ్నిహోత్రముత్సన్నమైన పిమ్మట పునరాధేయమునకు సంకల్పముజేయక పూర్వమే యాహితాగ్ని మృతుండగునేని ప్రేతాధా నము జేసినపిమ్మట సమనంతరాతిపన్నయాగముగాని అట్టియాగముజేయ నందుకు ప్రాయశ్చిత్తముగాని చేయతగినదికాదు. పూర్ణిమాయాగమును జేసి యగ్నిహోత్రములను విడువవలయునను వాక్యమువలన అగ్ని హోత్రమునకు నిషేధము కలుగగానే సర్వవిధులయందును మృతహో మము నియతమైనది గనుక మృతాగ్నిహోత్రము జేయవలయునని కపర్ది

స్వామి భాష్యకారాదులచేత జెప్పబడెను. ఇదియే అగ్నిగుప్త్యర్థమైన మృతాగ్నిహోత్రము మృతాగ్నివిధాన మేతీరుననగా, అగ్నిహోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్త రహితముగానే మృతాగ్నిహోత్రము జేయవలయును. పునరాధేయమునకు సంకల్పించినపిమ్మట మృతినొందినయెడల ప్రేతాధాన ముజేసి ప్రాయశ్చిత్తరహితముగా మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి దర్శ పూర్ణయాగములకు కాలాతిక్రమణదోషనివృత్తి నిమిత్తమై ప్రాయశ్చిత్త మును జేసి పూర్ణాహుతులను జేయవలయునని కొందరు చెప్పిరి పునరా ధేయ సంకల్పకాలమునకు పూర్వముగాని పరమందుగాని బహుళపక్ష ములో మరణించిన యెడల సాయంప్రాతరాహుతులచే యజమాను నకు పూర్వపక్షనయనము సిద్ధింపజేసి రాబోవు దర్శయాగమును జేయ వలయునని కొందరుచెప్పిరి. పెనిమిటితో సమానమైనది గాన మృతినొంది నప్పుడు భార్యకు కూడ యీవిధముగానే చేయవలయును. అగ్నిహోత్ర ము ప్రారంభించి పూర్ణాహుతిని జేయకమునుపు యజమానునికి మర ణము సంభవించెనేని పూర్ణాహుతి మొదలు సమస్తము మృతాగ్నిహో త్రమువలెనే చేయవలెను. మొదటి యాహుతిజేసిన పిమ్మట యజమాను డు గతించినయెడల ఆహనీయాగ్నిలో దక్షిణభాగమందైన చల్లనిభస్మ యందు "అగ్నయేక వ్యవాహనాయ స్వాహా" అనునట్టి ఉత్తరాహుతి నుంచవలయును. హవిస్సును ప్రాశనజేయ నక్కరలేదు. మృతాగ్నిహో త్రన్యాయముగా తృణప్రహరణానంతరము అగ్నిహోత్రమును సమా ప్తముజేసి పితృమేధము చేయవలయును. మరియు ఉత్తరాహుతిలేదని యు "ప్రేతేమాత్మా" అనునది మొదలుకొని ప్రేతకృత్యమును జరిగిం చుచు "పరేయువాగ్ సమితి" అని చెప్పబడు సృదాహుతినే యుత్తరా హుతిస్థానమందు హోమముజేసి పితృమేధమునే చేయవలయును గాని అగ్నిహోత్ర సమాప్తిలేదని కొందరిమతము. సామాన్యము విశేషములే కుండుటవలన బహుళపక్షమునందు ఆహుతులచే పూర్వపక్షనయనము లేదు. భార్య మృతినొందినను పెనిమిటితో సమానమైనది గాన ఈప్రకా రమే చేయవలయును.

ప్రతి వసంత సోమయాగ విషయము.

౧౩—తా. ప్రతివసంతకాల సమయమునందును సోమయాగము జేయుటకు సంకల్పముజేసి సోమయాగము జేయనిపక్షమందు మృతిసంశ యము కలిగినప్పుడు ఆయాసవనసోమదేవతుల కొఱకు వారివారి సూత్ర

ములలో జెప్పబడిన యాజ్యలతో చతుర్గృహీతమగు నాజ్యముచే సవన సోమ దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. సూత్రములో పురోనువాక్యలనుదహరించలేదు కాబట్టి చెప్పనవసరములేదు. దీనివిధానము "సవనసోమ దేవతాభ్యః" అనునది మొదలు "తమగ్నిం పరిత్యజ్య" అనువరకునుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలయును. అగ్నివిడువబడి పునరాధేయ సంకల్పితకాలము గడచియుండగా ప్రతి వసంత సోమయాగము విషయమై సోమము జేయబడకుండెనేని వసంతకాలాతిక్రమ ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై సప్తదశాగ్నిష్టుత్ స్థానమున సవనసోమ దేవతుల కొఱకు పూర్ణాహుతులను జేసెదనని సంకల్పముజేసి పూర్వమువలెనే పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. అనంతర మతిపన్న వసంత సోమ దేవతులకు పూర్ణాహుతులను జేయవలెను. ఈప్రకారము మరణానంతరమందును చేయవలయునని కొందరనిరి. భార్య మరణించినను ఈప్రకారమే చేయవలయును. ఇట్లు చేసినను యజ్ఞలోపము లేదని చెప్పుటవలన మరణసంశయము కలిగినప్పుడే చేయవలయును గాని మరణించిన పిమ్మట జేయగూడదు అగ్నిహోత్రేష్టి పశువులకు జీవించియున్నప్పుడేగాని మరణించిన పిమ్మట నధికారము లేదని చెప్పబడెను. మరణశంక గలవాడు ప్రతినిధిరూపమగు కర్మలనుజేసినను యజ్ఞలోపము లేదు. ప్రతినిధిగా జేయబడు కర్మమధ్యయందు మృతినొందెనేని కర్మలన్నియు మరణముతో సమాప్తినొందును కాబట్టి యజ్ఞమును జేసినవాడే యగును యజ్ఞము నందు అవభృదముతో నన్నికర్మలు పూర్తియగునట్లు దహనముతో నన్నియు పూర్తియగును దహనమే యవభృదము.

దేశాంతర మరణమును గురించి

౧౮—తా. గృహమునం దగ్నిహోత్రముల నుంచి యజమాని దేశాంతరమువెళ్లి యచ్చట మృతినొందగా ఆవృత్తాంతమును వినిన తోడనే యాతని భార్య స్నానముజేసి సంకల్పముజేసి యామెచే నియమింపబడిన ఋత్విక్కులచే పాథికృతేష్టిని చేయించవలయును భార్య యొక్క అనుమతిచే నుద్దేశదేవతకొఱకు త్యాగము అధ్వర్యుడే చేయవలయును. భార్యయే తనశక్తిననుసరించి దక్షిణ నివ్వవలయును. యాజమాన్యమును వహించిన కర్మలయందు నధ్వర్యుడే సమంత్రకముగా నాహుతులను జేయవలయును. దేశాంతర మృతిశ్రవణ నిమిత్తమైన ప్రయోగము దహనము ననుసరించినది కాబట్టి పాథికృతేష్టి సంబంధాగ్ని

హోత్రములను మరణించిన యజమానుని శరీరముతో సంబంధించువరకు నెప్పుడును ధరించియుండవలయును. పితృమేధవిధియందును ఈప్రకారమే విహరణము పాథికృతేష్టియందు నధ్వర్యుడే పితృమేధాంతము జేయవలయును. ఇష్టినిజేయలేని పక్షమునందు నగ్నిహోత్రములను విహరించి పాథికృతేష్టిస్థానమునందు పూర్ణాహుతుని జేయుటకు నధ్వర్యునిగా నియమింపబడిన సుతులు మొదలగువారు ప్రాచీనావీతులై చతుర్గృహీతమగు నాజ్యముతో పూర్వమువలెనే పూర్ణాహుతుని జేయవలయును. ఈయగ్నులను పితృమేధాంతము వరకు నిత్యము చేయవలయును. ఆదినమునందుగాని మరుదినమునందుగాని శరీరమునుగాని యెముకలనుగాని ఆయగ్నులవద్దకు తెచ్చువరకు అగ్నిహోత్రకాలము సమీపించినప్పుడు మృతాగ్నిహోత్రము జేయువిధానముచే వత్సలేని యావుపాలతోగాని వత్సగల యావుపాలతోగాని యగ్నిగుప్తికొఱకు ప్రాతస్సాయంకాలములందు నగ్నిహోత్రమును జేయుచుండవలయును.

అగ్నిగుప్తి హోమము.

౧౪—తా. దర్శపూర్ణమాసములు నిత్యములైనను జీవించియుండు నంతవరకు అని చెప్పుటవలన మరణించిన పిమ్మట నవి నివృత్తించుచున్నవి. అగ్నిసంరక్షణ నిమిత్తమై యగ్నిహోత్రమును జేయుచుండ వలయును. అగ్నిసమీపమునందు మృతినొందినను అగ్నిసంస్కార పర్యంతము నీవిధముగానే హోమమును జేయుచుండవలయును. ఈప్రకారమగ్నిహోత్రము జేయుచుండగా సమీపదేశములోనే మృతినొందిన యెడల మృతశరీరము నూనెబోసిన గంగాళములోనుంచి దానిని యొకబండిమీద దీసుకుని రావలయును, లేక బహుదూరముగా నున్నయెడల లౌకికారణులవలన నగ్ని నుదయింపజేసి దానిచే మృతశరీరమును దహించి యస్థులను కృష్ణాజినమునం దుంచి నూతనవస్త్రముచేజుట్టి దానిని యొకపొడుగుగానుండు వాసమునకు గట్టి భూమియం దుంచకుండా తీసుకుని రావలయును. అట్లు తెచ్చువారు మృత్పాత్రలయందే భుజింపుచు ఆయజమాని గ్రామ పొలిమేరయం దుంచవలయును. ఇట్లు శరీరమునుగాని యెముకలనుగాని తెచ్చిన పిమ్మట యజమానిభార్య బ్రాహ్మణులకు సమస్త యజ్ఞపాత్రలనిచ్చి యినుము మృత్తిక సంబంధమగు పాత్రలను నీటిలో విడిచి రాతిపాత్రలను కుమారునకిచ్చి పైతృమేధిక సంస్కారముకొఱకు గృహమునం దుండెడి యగ్నిహోత్రములను ప్రత్యక్షముగా దెచ్చి అస్థులసమీ

పమునందుంచి స్థానముల నేర్పరచి యాయుగ్మ్నల యందుంచి షడ్గుణిత షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తముజేసి పాత్ర చయన రహితముగా నుత్క్రాంతి గోదానాదులనుజేసి పైతృమేధిక సంస్కారమును జేయవలయును. ఈపక్షములో పాత్రచయన దానముల విషయమై రెండుపక్షములుగా నున్నది అగ్నిసమీపమునందు మృతినొందినవానికి పాత్రచయనము తప్పక చేయవలయును.

ప్రతికృతిదాహ విషయము.

౧౬—తా. దేశాంతర మరణంబునందును ప్రతికృతి దహనమందును చయనదానముల గుఱించి వికల్పముగా జెప్పబడెను. భార్యమరణించినను ఈవిధముగా దెలిసికొనవలయును. శరీరముగాని యెముకలుగాని దొరకని పక్షమునందు 320 వై మోదుగాకు తొడిమెలను దెచ్చి కృష్ణాజినమునందు మనుష్యాకారముగా నుంచవలయును. అది యెట్లనగా, నలుబది తొడిమెలచే శిరస్సును పదింటిచే కంఠమును యాభై యాభై చే రెండుచేతులను వానిలోనే వ్రేళ్లను పదితొడిమెలచేతను ముప్పదిచే హృదయమును యెనిమిదింటిచే శిశ్నమును పంద్రెండుచే వృషణములను డెబ్బదిడెబ్బదిచే రెండుపాదములను వానిలోనే పదింటిచే కాలివ్రేళ్లను కల్పించి మోదుగ నారతోగాని దర్భలచేగాని సంధులను బిగించవలయును. అట్లు మోదుగాకు తొడిమెలు దొరకని పక్షమునందు దర్భలతోనైన మృతుడైనవాని యాకారముజేసి స్నానముజేయించి యలంకరింపజేసి కంఠ ప్రదేశము దక్షిణముగాను రోమములు క్రిందుగానుండునట్లు కృష్ణాజినమును బోర్లవేసి దానిపైని యజమానుని ప్రతికృతిని వెల్లకిలగానుంచి నూతనవస్త్రమును గప్పిబంధువులందరు చుట్టునుగూర్చుండి "అయసి నారాయణశర్మా" "ఇమేఅగ్నయ" అనుమంత్రముచే నభిమంత్రణ జేయవలయును. అనంతరము ఉత్క్రాంతి గోదానము మొదలు పైతృమేధిక కర్మనంతయును జరుపవలయును. ఇట్లు ప్రేతాదానము జెప్పబడెను. ఉత్క్రాంతి గోదానాదికము సమానము యెముకలు దొరికినయెడల తిరిగి దహనము చేయవలయును. దొరకని పక్షమునందు పలాశవిధిగా సంస్కారము జేయవలయును. భార్య మృతినొందిన నీప్రకారమే చేయవలయును.

కక్ష దహనము.

౧౭—తా. ఆహితాగ్ని పరదేశమువెళ్లి మృతినొందిన పిమ్మట మృతవార్త తెలిసి యెచ్చట మృతినొందినది తెలియని విషయములో

మొదట యింటినుండి యేదిక్కుగా ప్రయాణమై వెళ్లినో యాదిక్కున నుండు కక్షమునుగాని యక్కడనుండు తృణాదులనుగాని (కక్షమనగా దున్నబడనిదియు గడ్డి మొదలగు వానిచే గప్పబడిన బీటిప్రదేశము) ఆహితాగ్నిసంబంధమగు అగ్నిహోత్రములచే మంత్రరహితముగానే దహించవలయునుగాని పైతృమేధిక విధానములేదు. లేక మోదుగాకు తోడిమెలతో ప్రతికృతినిజేసి పైతృమేధిక విధిప్రకారముగాను దహన సంస్కారము జేయవచ్చును. కక్షదహనమునందును ప్రతికృతి దహనమునందు నుదక దానాది క్రియలన్నియును సమానముగానే చెప్పబడినవి.

పితృమేధ సంస్కారలోపము.

౧౭—తా. రెండుపక్షములందును సమస్తపాత్రల నిచ్చుటయు మృత్పాత్రలను ఇనుపపాత్రలను జలములో విడుచుటయు జేయవలయును. ప్రతికృతిదహనము జేసినప్పుడంతటను "అయమస్యసౌయస్యత ఇమే అగ్నయ" అనుమంత్రమును బంధువులందరును తప్పక పఠించవలయును.

మరియు నీవిషయమును గురించి విశేషముగా జెప్పబడుచున్నది.

౧౮—తా. ఆహితాగ్ని యితరదేశము వెళ్లినప్పుడు ఇంటియందలి నశించిన యగ్నిహోత్రములు యజమానుని బ్రవేశించుచున్నవి. అందువల్లనే యజమానుడే యగ్నిహోత్రము లనియు ఔపాసనమే యజమానుడనియు యజమానుడు అగ్నిహోత్రమునకు కారణమనియు శ్రుతియందు జెప్పబడెను. ఎవని యగ్నిహోత్రములు ధరింపబడకయుండెనో అట్టివాని శరీరము యెముకలు దొరకని పక్షమునందు ప్రతిపత్తినిమిత్తమై యగ్నిహోత్రములకును శరీరాస్థులకును ఒకదానితో నొకటి పరస్పరసంబంధ మపేక్షించి యుండుటవలనను ప్రేతాధానంబుచే నగ్న్యుత్పాదనము శక్యము కాకపోవుటవలన పితృమేధసంస్కారమునకు లోపము సంభవించును. "పితుఃపుత్రేణ కర్తవ్యాః" అను వచనానుసారముగా తండ్రికి పిండదానము ఉదకదానము మొదలగు క్రియలను కుమారుడు చేయవలయును. అది యేవిధముగా ననగా, శిలనుసంపాదించి యుదకదానాద్యౌర్ధ్వదైహిక క్రియలనన్నియు జేయవలయును. అగ్నిహోత్రము మృతినొందిన యజమానుని శరీరము యెముకలుండిన యగ్నిహోత్రములుండువిధము కాబట్టి ఇవియన్నియు నొకదానితో నొకటి సంబంధించి యున్నది కాబట్టి అస్థులు శరీరము లేని సమయమునందు దహనాది కర్మ

లోపించును గాన శిలనుస్థాపించి సుతులు మొదలగువారు ఉదకదానాది క్రియలనన్నియు జేయవలయును. మృతినొందిన భార్యకు నీవిధముగానే చేయవలయును. బ్రాహ్మణులకు పాత్రలనన్నియునిచ్చి మృణ్మయపాత్రలను నీటిలో విడువవలయును. ఇట్టి పాత్రలను పుచ్చుకున్నందువలన దోషము లేదని దానవిధియందు జెప్పబడినది. కాబట్టి పాత్రలను గ్రహించినవారు వారివారి యజ్ఞకర్మానుష్ఠానమునందు నుపయోగపరుచు కొనవచ్చునని తెలిసికొనవలయును.

ఆహితాగ్నికి దుర్మరణ విషయము.

౨౦—శ్లో. ఆహితాగ్ని యేకారణముచేత నైనను పతితుడగు నేని యౌర్ధ్వదైహికకర్మలను బొందింపజేయుటకు తగినవాడుకాడు. అట్టి వాని యగ్నిహోత్రములను జలమునందును ఔపాసగ్నిని రాజబాటయందును విడిచి లౌకికాగ్నిచే యజ్ఞపాత్రలను దహింపవలయును. ఆప్రకారముగానే స్మృతియును జెప్పెను. పతితులైనవారికి దహనము అస్థిసంచయము అంత్యకర్మ అశ్రుమోచనము పిండదానాదులు ఇతరమగు శ్రాద్ధములు మొదలగున వేవియునుజేయ నవసరములేదని బ్రాహ్మపురాణంబున జెప్పబడియె ఆత్మత్యాగము జేసికొనిన వారియొక్క పతితులైనవారి యొక్క మృతకళేబరములను గంగలో విడువవలయునుగాని అగ్నిదాహాదికర్మల నేమియుజేయ నక్కరలేదు. అట్టివాని యాశౌచమును లేదు. ఎవడైనను తెలియక దాహాదికర్మలను జేసెనేని రెండు తప్తకృచ్ఛ్రములను జేసి నందువలన పరిశుద్ధుడగును. అట్టి పతితులైన వారిశవములను దెలియక స్పృశించిన మహాసాంతపన ప్రాయశ్చిత్తముచేతను తెలిసిస్పృశించిన తప్తకృచ్ఛ్రముచేతను పవిత్రుడగును ఇట్లు స్మృతి చంద్రికాదులయందు జెప్పబడెను. మరియు మహాపాతకదోష దూషితుడై తండ్రి గతించిన పిమ్మట కుమారుడు వృద్ధిశ్రాద్ధాదులను జేయుసమయంబున తండ్రి పేరును విడిచి పితామహుడు మొదలగు పైవారిముగ్గురు నామములనే చెప్పవలయును. పితామహుడును పతితుడయ్యెనేని ఆయనతండ్రి మొదలుకొనియును ప్రపితామహుడును పతితుడయ్యెనేని వానితండ్రిమొదలు ముగ్గురునామములను జెప్పవలయును. ఇందులో నడుమ నెవడైన నొకడు పతితుడయ్యెనేని వానినివిడిచి వానికిపూర్వము పరమునుండు వారినామములను జెప్పవలయునని త్రికాండి చెప్పెను. తండ్రి పతితుడైనను సన్యసించినను దుర్మరణము నొందినను పూర్వము తండ్రియే పితరులకు దర్శ

శ్రాద్ధాదులను జేసెనో వారికే కుమారుడును దర్శశ్రాద్ధాదులను జేయవల యునని విజ్ఞానేశ్వరమందు జెప్పబడియె.

దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తము.

౨౧—తా. దుర్మృతినొందిన యాహితాగ్నికి ధర్మశాస్త్ర ప్రకారముగా స్మార్తప్రాయశ్చిత్తమును జేసి శ్రౌత ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి పిమ్మట పైతృమేధికమును జేయవలయును. అగ్నిహోత్రములకు విహరించిన యాహవనీయాగ్నియందే చతుర్గృహీతముగా నాజ్యముచే ప్రాయశ్చిత్తహోమములను జేయవలయును. ఆహితాగ్ని పిడుగువల్లను సర్పవృశ్చికములవల్లను సింహవ్యాఘ్రములవల్లను వరాహములవల్లను పశువుల వల్లను మృతినొందిన యెడల "అగ్నిర్మూర్ధా" మొదలు "గోభ్యఇదం" అను వరకు నుండు గ్రంథములోగల మంత్రములచే నాయా మరణములకు నాయాహోమములను చతుర్గృహీతముగా జేయవలయును. దుర్మరణముల గుఱించి యీప్రాయశ్చిత్తములనే జేయవలయునని సూత్రమునందు బహుపర్యాయములు చెప్పబడెను. మరియు నొక్కదోషమును గురించి శ్రౌతస్మార్త ప్రాయశ్చిత్తములకు సముచ్చయమున్నదా లేదా యని ప్రశ్న కలుగగా నారెండింటికి పరస్పర విరోధమున్న యెడల స్మృతికంటె శృతి బలీయము గనుక స్మృత్యుక్త ప్రాయశ్చిత్తమును విడువవలయును. అట్లు కాని పక్షంబున శ్రౌతస్మార్త ప్రాయశ్చిత్తంబుల జేయవలయునని న్యాయ విదులగువారు చెప్పిరి. పురుషాపరాధము కలిగినప్పుడు స్మార్త ప్రాయశ్చిత్తంబును సముచ్చయముగా జేయవలయునని శతద్వయీ వ్యాఖ్యాన కారుడు చెప్పెను. స్మృతి చంద్రికాది గ్రంథములయందు "పాషండ మాశ్రితా స్తేనా" అనుమొదలు "పతితా స్తే ప్రకీర్తితాః" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే ఆయా దుర్మరణంబుల నొందినవారికి జేయవలసిన విధానమును జెప్పుచు పుత్త్రులు మొదలగు వారికి శవదర్శన సంబంధమగు నాశౌచముగాని దహనాదులవరకు నాశౌచముండదనియు విధి ప్రకారముగా దహన సంస్కారాదులను జేయనవసరము లేదనిరి. యజ్ఞపాత్రలతో గూడ ఆహితాగ్నిని యగ్నులతో దహించవలయునని చెప్పియుండుట వలన దహననిషేధము ఆన్యవిషయముగాని ఆహితాగ్ని విషయముకాదు. అగ్నుల నుదకంబునం దుంచుటయు యజ్ఞపాత్రలను దహించుటయు త్రేతాగ్ని త్యాగము మొదలగు మరియొక విధాన మాహితాగ్నికి నితర స్మృతులయందు జెప్పబడెను. ఆత్మత్యాగము పతితులు సర్పాదిహతులు

మొదలగు మరణముల విషయమై వారి మృతకళేబరములను గంగలో విడువవలయును. వారి యాశౌచము లేదు వారికి దహనాది సంస్కారము నులేదు. తెలియక వారిని గురించి యేవిధమైన కర్మలను జేసినను వారికి జెందవు. అట్టివారిశవముల స్పృశించినందు వలన మహాసాంతపనాది ప్రాయశ్చిత్తంబుల జేసికొనవలయునని యున్నది. తెలియక స్పృశించిన సచేల స్నానము జేసి యుపవాసము జేయవలయును. కాబట్టి ఆత్మఘాతకులు మొదలగు దుర్మరణుల కందరికిని దహనము ఉదకదానము పిండదానము శ్రాద్ధాదులు మొదలగువాని నిషేధము ఒకసంవత్సర పర్యంతముండును. సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట కుమారుడు తండ్రినిగురించి దహనాది సంస్కారములన్నియు సమంత్రకముగా జేయవచ్చునని చెప్పబడెను. కాబట్టి దుర్మరణము నొందినవారికి సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తముజేసి యనంతరము నారాయణబలిని పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక క్రియలను జేయవలయును. బంధువులు శాస్త్రవిధిగా మొదటి దినంబున పాలాశదహనము రెండవదినమున సంచయనము మూడవదినమున పిండోదక దానములు నాల్గవదినంబున శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఈవిధానము ఆహితాగ్ని మాతాపితరుల కంటె నితరుల విషయమని తెలిసికొనవలయును.

దాహాద్యాశౌచము.

౨౨—తా. అనగ్నిమత...యథావిధి, అను వచనానుసారముగా పతితుడైన యాహితాగ్నికి ప్రాయశ్చిత్తముజేసి దహనాది సంస్కారమును ప్రారభించినది మొదలు సుతులు మొదలగువారికి నాశౌచము కలిగియుండును. యథావిధిగా సంస్కారము జేయునంతవరకు సంధ్యాది క్రియలను జేయుటకు నభ్యంతరములేదు. దాహాదారభ్య అను ప్రమాణముచేత అహితాగ్ని పతితుడైనను గాకున్నను మరణించినది మొదలు యథావిధిగా దహనము జేయునంతవరకు ఆశౌచము లేదు.

దుర్మరణము నొందినవానికి దాహాద్యాశౌచ విధానము.

౨౩—తా. ఆహితాగ్నులుగాని తల్లిదండ్రులు గతించిన యెడల బ్రాహ్మణులలో దశరాత్రాశౌచము పతితుడైన యాహితాగ్ని గతించిన యథావిధిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి దహనసంస్కారము జేసినది మొదలు కొని యాశౌచము ఇతరదేశమునందు మృతినొందినవానికి యథావిధిగా దహనాదికర్మలను జేయునంతవరకు పుత్రులు మొదలగువారికి నాశౌచ

ములేదు. సంధ్యావందనాది క్రియలకు లోపములేదు. ఆహితాగ్నికి శాస్త్రప్రకారముగా దహనాది కర్మలు ఏకారణము వల్లను జరుగకుండిన యెడల వానియాశౌచము పట్టనక్కఱలేదు. దహనసంస్కారాదులు జరిగినదిమొదలు పదిదినములు పట్టవలయును. ఆహితాగ్ని కానివానికి నేకారణంబుచేతనైనను సకాలమున దహనాది సంస్కారములు జరుగక కొంతకాలమునకు జరిగెనేని యదిమొదలుకొని యేయాశౌచము పదిదినముల లోపల జరిగినయెడల మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. మరణవార్త వినునప్పటికి దహనాదులు జరుగక పదిదినములు గడిచినయెడల దహనాదులు జరిగించే దినము మొదలుకొనియే గాని విన్నంతనే యాశౌచము గ్రహింప నక్కఱలేదు.

త్రిరాత్రాశౌచము.

౨౮—తా. మరణము మొదలుకొని యాశౌచము పట్టినవానికి సకాలములో కర్మ జరుగక మరియొకప్పుడు జరిగినవిషయములో మూడు దినములు ఆశౌచము జెప్పబడెను. అదివరకు నాశౌచము పట్టనిపుత్రునకు కర్మ ప్రారంభించినది మొదలు పదిదినములు పూర్ణాశౌచము దుర్మరణంబు నొందినయెడల బ్రాహ్మణులలో పదిదినముల లోపలగాని దాటిన పిమ్మటగాని శుద్ధియును లేదు. ఆశౌచమును లేదు. కాబట్టి శుద్ధినొంది దహనము జేసి యదిమొదలు ఆశౌచమవలంబించి యుదక పిండదానాదులు శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఆశౌచమును పట్టుచుండగా తర్వాత దహనము జరిగినయెడల మిగిలిన దినములలోనే శుద్ధియగును. తల్లిదండ్రులను దహనము చేసినపిమ్మట వారివారి వర్ణములకు జెప్పబడిన ప్రకారముగా పుత్రాదులు ఆశౌచమును గ్రహింపవలయును. సపత్నులకును దంపతులకు నీప్రకారమే యొకరొకరియాశౌచము పరస్పరము గ్రహింపవలయును. సపిండులకు మూడుదినంబులు తల్లిదండ్రులు మృతినొందినప్పుడు పదిదినములలో కుమారుడు కర్మను జేయుటకు శక్తిలేనివాడయ్యెనేని సమర్థుడగు పర్యంతము నియమముతో నుండి పిమ్మట మూడుదినము లాశౌచముపట్టి దహనాదులను జరిపి యథావిధిగా శ్రాద్ధమును జరుపవలయును. కాల మతిక్రమించినపిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కర్మ జేసినందువలన యాశౌచము కర్తకేగాని యితరులకులేదు. సూతకములోపల నందరికిని సమానము. సపత్నులకు దంపతులకు పరస్పరము తెలిసికొనదగిన దనే మాట తనయులులేని వారిగురించియని తెలిసికొనవలయును. బుద్ధిపూర్వ

కముగా ప్రాణత్యాగము జేసికొనినట్టియు పతితులైనవారును గతించిన యెడల నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములేదని చెప్పబడియుండగా నటువంటి తల్లిదండ్రుల విషయమై కుమాళ్లు చేయవలసిన విధానము నీక్రింద చెప్ప బోవురీతిగా యాజ్ఞవల్క్యునిచే జెప్పబడెను.

దుర్మృతి నొందినవానికి జేయవలసిన నారాయణ బలి విధానము.

శ్లో—తా. మృతినొందినవానికి నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యము జేయనిపక్షమందు లోకులు నిందింతురు. కాబట్టి నారాయణబలిని చేసినయెడల పరిశుద్ధులగుదురు గాని మరియొకవిధంబున శుద్ధిలేదని యముడు చెప్పెను. విష్ణును గురించిగాని శివుని గురించిగాని చేయబడినబలి దుర్మృతినొందిన వానిని పరిశుద్ధినిజేయును గాన ముందుగా నారాయణబలిని జేసినపిమ్మట శ్రాద్ధాదులనన్నియు జేయవలయును. దుర్మరణము నొందినవారికి సంవత్సరము గడచినపిమ్మట త్రిరాత్రాశౌచముపట్టి ప్రేతకృత్యమును జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. భస్మను అస్థులనుదెచ్చి క్షీరములచే ప్రోక్షించి శవదహనము జేసినవిధముగానే దహించవలెనని హారీతుడు చెప్పెను. దుర్మరణము నొందినవారికి నారాయణబలిని గురించి కొందరు సంవత్సరము గడచినపిమ్మట ననియు, కొందరు ఆరుమాసము లనియు కొందరు మూడుమాసము లనియు కొందరు బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞపొంది తత్కాలంబునే చేయవచ్చుననియు జెప్పిరి. ప్రాయశ్చిత్తవిషయమై నిట్లు చెప్పబడెను. సంవత్సరము గడచినపిమ్మట ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రము తప్తకృచ్ఛ్రము చాంద్రాయణకృచ్ఛ్రముజేసి పిమ్మట నారాయణబలిని యనంతరము ఔర్ధ్వదైహికకృత్యము జేయవలెను. ఆరుమాసములకు నీచెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తములకు ద్విగుణముగా ననియు మూడుమాసములకు త్రిగుణముగా ననియు మూడుపక్షములకు చతుర్గుణముగాను తత్కాలమందైదురెట్లుగాను ప్రాయశ్చిత్త మాచరింపవలయునని కొందరు చెప్పిరి. తత్కాలమందు నాలుగురెట్లుగాను ఆరుమాసములకు మూడురెట్లు సంవత్సరమునకు రెండురెట్లు మూడుసంవత్సరములు గడిచినపిమ్మట మొదట చెప్పినవిధముగానే యనియు వృద్ధపరాశరుడు చెప్పెను. దుర్మరణము నొందిన హేతువుల ననుసరించి కాలవ్యవధికూడ కొందరిట్లు చెప్పిరి. అగ్నిహోత్రము పిడుగు జలము త్రాడు చండాలుడు బ్రాహ్మణుడు వీరి వలన మరణము నొందినయెడల క్రమముగా నొకసంవత్సరము మొదలు ఆరుసంవత్సరముల పర్యంతము శుద్ధిలేదనిరి. శస్త్రము విషము జలము

మొదలగువానివల్లను బుద్ధిపూర్వకముగాను బ్రాహ్మణులవల్లను మృతి నొందినవారికి మూడుసంవత్సరములు గడచినపిమ్మట ప్రాయశ్చిత్తముజేసి యనంతర మౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయునని సంవర్తుడు చెప్పెను పూర్వోక్త ప్రాయశ్చిత్తములను జేయనిపక్షమున నిట్లు కాల వ్యవధిచెప్పబడెనుగాని లేనియెడల దుర్మరణము నొందినవారిని గురించి బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞపొంది ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబులజేసి యనంతరము నారాయణబలిని పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును తత్కాలమందే యథావిధిగా జేయవచ్చునని దక్షుడు అపరార్కుడు మొదలగు వారు చెప్పిరి.

దేశవిశేషమందు జరిగిన మరణవిషయము.

౨౮—తా. అకస్మాత్తుగా దైవవశంబున వనము మార్గము గ్రామము నగరము గుడిసె గృహము మొదలగు వానియందును మంటపము గోపురము ప్రాసాదము హర్మ్యము (మేడ) మొదలగు వానియందును మరణమునొందిన వారివిషయమై కృచ్ఛ్ర అతికృచ్ఛ్ర సౌమ్యసాంతపనాది ప్రాయశ్చిత్తంబుల నాచరించి వ్రతానంతరమున గోదానము బ్రాహ్మణభోజనంబును జరుపవలయును. దుర్మరణము నొందినవారికి శుద్ధివిషయమై నారాయణబలి ముఖ్యముగా జేయవలయు ననిరి. పతితులు మొదలగు వారు మృతినొందినయెడల సంవత్సరానంతరము గయ సూర్యపాదము మొదలగు పుణ్యప్రదేశములయందు విష్ణుప్రీతిగా వారికి శ్రాద్ధముల జరుపవలయునని పురాణముల జెప్పబడియె. సమస్తలోకములకు రక్షకుడు నారాయణమూర్తి గాన ఆయనను, స్మరించినంతమాత్రమున సమస్త సురాపానాది మహాపాతకములు నశించును. ఆయన ప్రీతికరముగా జేయబడిన పూజ శ్రాద్ధాదులు మంత్రసంస్కార రహితములైనను సమస్తపాపములను పోగొట్టి సుగతినికలుగజేయును. కాబట్టి నారాయణబలిని ముఖ్యముగా జేయవలయునని నారదుడు చెప్పెను.

దుర్మరణము నొందినవానికి జేయదగిన సంస్కారవిషయము.

౨౯—తా. పారస్కరుడు దుర్మృతినొందిన యాహితాగ్నిని గురించి యిట్లుచెప్పెను చండాల శ్వపాక గోబ్రాహ్మణులు మొదలగు వారివలన మృతినొందిన యాహితాగ్నిని మొదట మంత్రరహితముగా లౌకికాగ్నిచే దహించి యాయెముకలను తీసికొని వెళ్లి పాలచే దడిపి పిమ్మట దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తాదులనుజేసి యతని త్రేతాగ్నులచే వారివారి శాఖా

సూత్రప్రకారంబుగా నస్థులను దహించవలయును. హారీతుడు మొదలగు వారు నీవిధముగానే చెప్పుచు దుర్మరణదోష నివృత్తికొరకు పాలాశము మొదలగువానిచే పురుషాకృతినిజేసి నూతనవస్త్రము గప్పి శ్మశానమునకు తీసికొనివెళ్లి పాత్రచయనముజేసి ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయుననిరి. ఈప్రాజాపత్య కృచ్ఛము ప్రమాదముచే నాహితాగ్ని మృతినొందిన యతని కుమారుడు శక్తుడుకాని పక్షములో దెలిసికొనవలయును. కుమారుడు సమర్థుండగునేని పూర్వము చెప్పబడిన తప్తచాంద్రాయణాది కృచ్ఛములనుజేసి లేక షాణ్మాస కృచ్ఛములనైననుజేసి పదిగాని అయిదుగాని గోదానములనుజేసి శాస్త్రప్రకారముగా పుత్రులు మొదలగువారు దహనాది శ్రాద్ధసంస్కారముల నన్నియు జేయవలయుననిరి. ఈప్రకారము దుర్మరణము విషయమై యనేకు లనేకవిధముగా జెప్పుటవలన వికల్పముగా నున్నవని తెలిసికొనవలెను.

ప్రమాద దుర్మరణ విషయము.

౫౮—తా. చండాలాదులవలన దుర్మరణంబు నొందిన వానిని గురించి షాణ్మాస కృచ్ఛము జేయవలయునని ఛాగలేయుడు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందును దోషనివృత్తికొఱకు షాణ్మాస ప్రాయశ్చిత్తమే చెప్పబడెను. చండాలాదులవలన దుర్మరణము నొందినవాని విషయమై పుత్రాదులు నూరుగాని పదునైదుగాని ప్రాజాపత్య కృచ్ఛముల జేయవలయుననియు లేక చాంద్రాయణ కృచ్ఛ అతికృచ్ఛముల నైనను కాలమును శక్తిని ననుసరించి చేసిన శుద్ధుడగునని హస్తామలకుని మతము. మరియు ప్రమాదముచే దుర్మృతినొందిన వారికి శుద్ధి విషయమై రెండు చాంద్రాయణ కృచ్ఛములను నాలుగు తప్తకృచ్ఛములనుజేసి యథావిధిగా దహనాది సంస్కారముల జేయవలయునని శంఖుడు చెప్పెను.

బుద్ధిపూర్వక మరణ విషయము.

౫౯—తా. ఏబ్రాహ్మణుడైనను బుద్ధిపూర్వకముగా మరణము నొందిన యెడల సుతులు మొదలగువారు ౩౦౦ ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసిన యెడల దోషము నివృత్తియగునని హస్తామలకుడు వచించె. ఆప్రకారముగానే వసిష్ఠుడును జెప్పెను. జల, అగ్ని, శస్త్రాదులచేత మృతినొందిన వారినిగురించి యొక చాంద్రాయణ కృచ్ఛము రెండుతప్త కృచ్ఛములను జేయవలయునను విషయము బుద్ధిపూర్వకముగా మరణము నొందినవారిని గురించికాదు. జ్ఞాతులవిషయమని కొందరనిరి.

కృచ్ఛ్రప్రతినిధి గురించి చెప్పబడును.

౩౦—తా. దేశకాల పాత్రశక్తుల ననుసరించి సమస్త క్రియలను జేయదగియున్నది. అందువలన నితర యుగములకు కలియుగమునకు విశేషభేదముండెనుగాన పూర్వోక్త కృచ్ఛ్రములను జేయుటకు కలియుగములో శక్తిలేనివారి విషయమై కృచ్ఛ్రప్రతినిధిగా యజ్ఞపార్శ్వుడు గోదానముల జేయవలయునని యిట్లుచెప్పెను. ప్రాజాపత్యమునం దొక్కధేనువనియు సాంతపనమునందు రెండుగాని మూడుగాని గోదానము లనియు మహాసాంతపనమునందు మూడు గోదానము లనియు చాంద్రాయణమునం దైదుగాని నాలుగుగాని గోదానము లనియు పరాకము తప్తకృచ్ఛ్రము కృచ్ఛ్రమునందు రెండు రెండు గోదానములనియు జెప్పెను. మరియు సాంతపనమం దొక నిష్కమనియు లేక రెండుగాని మూడుగాని చాంద్రాయణమునందు నాలుగుగాని యైదుగాని గోవులనియు పురాణవేత్తలు చెప్పిరి. మరియు నిష్కవిషయమును గురించి చతుర్వింశతి మతములో నారదుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రాజాపత్యమునందు నొక్కగోవు సాంతపనమునందు రెండుగోవులు పరాకతప్త కృచ్ఛ్రములయందు మూడుమూడు గోవులు చాంద్రాయణమునం దెనిమిది గోవులనియు దానమిచ్చిన పిమ్మట తనశక్తికొలది విశేషముగా దక్షిణల నిచ్చిన దోషనివృత్తియగునని చెప్పెను. చాంద్రాయణ కృచ్ఛ్రమునందు ప్రతినిధిగా నెనిమిది గోదానముల జేయవలయునను సంగతి ధనవంతుల విషయమని చెప్పబడెను.

శక్తిలేనివారి విషయము.

౩౧—తా. చాంద్రాయణాది కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబులజేయుటకు శక్తిలేనివారివిషయమై పురాణంబున నిట్లు చెప్పబడెను. ప్రమాదవశమున జల అగ్ని విష శస్త్ర మొదలగు వానివలన మృతినొందినవాడు పతితుడు కాడు. కాబట్టి వానికి సకాలమందే దహనాది సంస్కారముల జేయదగుననియు. ప్రమాదమున నగ్నిజలాదులచే మృతినొందిన వానిగురించి యాశౌచమునుబట్టి దహనపిండోదకాదులను జేయవచ్చునని అంగిరస్సు చెప్పెను. ఎప్పుడుచేసినను ప్రాయశ్చిత్తముచేసి చేయవలయును. ప్రాణావసానకాలంబున ప్రాణోత్క్రమణ ప్రాయశ్చిత్తంబు జేసినయెడల మృతినొందినను పరిశుద్ధుడే యగును. కాబట్టి యుదకదానము మొదలగు సమస్త ప్రేతకార్యములను జేయదగునని గౌతముడు చెప్పెను. వ్యాధి ముదిమి మొదలగు కారణంబులవలన శౌచాదిక్రియలను జేసికొనలేక వైద్యమును

జేసికొనలేనివాడై బాధ నోర్వజాలక అగ్నిజలాదులవలన నాత్మహత్య జేసికొనిన వానివిషయమై త్రిరాత్రాశౌచముపట్టి మొదటిదినంబున దహనము జేసి రెండవదినంబున అస్థిసంచయనము మూడవదినంబున ఉదకపిండదానంబులజేసి నాల్గవదినంబున శ్రాద్ధమును జరుపవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. వైద్యమునకు సాధ్యముగాని మహావ్యాధులచే పీడింపబడి బాధనుసహింపలేక శస్త్ర జల అగ్ని విషము మొదలగు వానివలన మృతి నొందెనేని రెండు చాంద్రాయణముల జేయవలయునని పురాణంబుల జెప్పబడెను. చండాలుఁరు మొదలగువానివలన మృతినొందిన వానివిషయమై పాపనివృత్తికొఱకు తప్తకృచ్ఛ్రమును జేయవలయునని అపరార్కుడు చెప్పెను. ఇది చూడాకర్మ జేయబడని వానినిగురించి చెప్పబడెను. ప్రమాదమున అగ్ని మొదలగు వానివలన మృతినొందిన వానివిషయమై యారు ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రముల జేయవలయు ననెడి బృహదంగిరస్సుని వచనము ఉపనయనము కాని వానివిషయమని తెలియదగినది.

బుద్ధిపూర్వకముగా మరణించిన వానివిషయము.

3౨—తా. ఉపనయన సంస్కారము జరిగినపిమ్మట నేదోయొక కష్టమువలన బుద్ధిపూర్వకముగా మృతినొందినవాని పాపనివృత్తికొరకు ఎనిమిది ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రములను గాని చాంద్రాయణ కృచ్ఛ్రమును గాని జేయవలయునని యాంగిరసముని చెప్పెను. పైనచెప్పబడుచుండెడి చండాలవ్యాఘ్ర సర్పాదులవలన దైవవశముచే మృతినొందినవాని పాపనివృత్తి కొరకు షాణ్మాసకృచ్ఛ్ర మాచరింపవలయునను శాస్త్రము ఉపనయనము కాని వానిగురించి చెప్పబడెనని తెలిసికొనవలయును

దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగము.

33—తా. దుర్మరణము నొందినవాని గురించి యౌర్ధ్వదైహిక కర్మను జేయదలచిన సుతాదులు వేదవిదులగు బ్రాహ్మణులను కొందరిని పిలచి సభికులనుగా నుంచి కర్మనుజేయువాడు స్నానముజేసి సంకల్పము జేసినవాడై తనశక్తికొలది దక్షిణను తీసికొని సభికులచుట్టును మూడు పర్యాయములు తిరిగి ప్రదక్షిణ జేసినవాడై ఓసభాసదులారా! నాచే సమర్పింపబడిన దక్షిణను గ్రహించి దుర్మరణము నొందిన మాతండ్రియొక్క పాపమును పోగొట్టునట్టి తగిన ప్రాయశ్చిత్తము నిర్ణయించి చెప్పి నన్ను కృతార్థునిగా జేయవలయునని సభికులను ప్రార్థింపవలయును. పిమ్మట సభికులు చేయవలసిన విధాన మేమనగా, ఉదకము అగ్ని శస్త్ర

ము విషము సర్పము బ్రాహ్మణుడు చండాలుడు మొదలగు వానిలో ప్రమాదవశముచే దేనివలన మృతినొందినో యామరణ కారణమును దెలిసికొని వాని పాపనివృత్తికొరకు చాంద్రాయణము తప్తకృచ్ఛ్రత్రయము షాణ్మాస కృచ్ఛ్రము పదిఅయిదు గోదానములు మొదలగు విధానములను ధర్మశాస్త్రాను సారముగా విచారించి చెప్పవలయును. మరియు సంవత్సరానంతరము ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రములను నారాయణ బలిని జేసి పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయునని కొందరిచే జెప్పబడినను "షాణ్మాసా ద్ద్విగుణంకార్యం" అను ప్రమాణముచే జెప్పబడిన పదునైదు కృచ్ఛ్రములను పంచగుణితములనుగా జేయగా డెబ్బదియైదగును. సద్యస్కాల పక్షములో నిట్టి పచసప్తతి సంఖ్యగల ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రస్వరూపమగు ప్రాయశ్చిత్తమును బ్రాహ్మణానుజ్ఞను పొంది జేయవచ్చునని యున్నదిగాన ఓయజమానుడా! నీతండ్రి దుర్మరణము నొందెననియు దానికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమును విధించి చెప్పవలసిన దనియు మమ్ముగోరితివిగాన సముద్రములో బ్రవేశించునట్టి మహానదిలో స్నానముజేసి గోదానాదులను ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రములనుజేసిన నీతండ్రియొక్క దుర్మరణదోషము నివృత్తియగు ననియు సభికులు చెప్పవలయును అనంతరము యజమానుడు తనశక్తికొలదియు విచారించి సభికులచే నిర్దిష్టమైన ప్రాయశ్చిత్తములను మహానదీ స్నానమును గోదానములనుజేసి మృత్తికాస్నానములను జేయించి చేసినవారికి తగిన దక్షిణలనిచ్చి సభికులకును తనశక్తికొలది దక్షిణతాంబూలముల నిచ్చి తనతండ్రి దోషమువలన విముక్తుడయ్యెనని యాసభికులచే ననిపించుకొని పిమ్మట నారాయణబలిని జేసి పిమ్మట యథావిధిగా నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయును. ఇట్టి విధానము మూలమువలన తెలిసికొనవలయును.

నారాయణ బలి విధానము.

3౮—తా. దుర్మరణము నొందినవానికి సంస్కారములను జేయక ముందు సంవత్సరానంతరముగాని ఆరుమాసములు మూడుమాసములు మూడుపక్షములుగాని గడచిన పిమ్మటనైనను లేక సద్యస్కాలమందైనను ప్రాయశ్చిత్తముజేసిన పిమ్మట నారాయణబలినిజేసి యనంతరము దహనాది శ్రాద్ధాంత సంస్కారముల నన్నియు జేయవలయును.

నారాయణబలి ప్రయోగ విధానము.

3౯—తా. తనతండ్రియొక్క దోషనివృత్తికొరకు సభ్యనిర్దిష్ట

మైన ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనినపిమ్మట నేకాదశియం దైనను శ్రవణ రోహిణి మొదలగు యోగ్యనక్షత్రయుక్త తిథులయం దైనను స్నానము ఆచమనము ప్రాణాయామాదులను జేసి తండ్రి మొదలగు వారియొక్క దుర్మృతినొందుటచే గలుగబోవు పిశాచత్వాదిదోషములు తొలగి యా ర్థ్వదైహిక సంస్కారమునకు యోగ్యత కలుగుటకై నారాయణబలిని జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి శ్రోత్రియ గృహమువలన నగ్నిహోత్ర మును దీసికొనివచ్చి "యత్రక్వచాగ్నిం" అను విధిప్రకారమున శుభ్ర ప్రదేశంబున ప్రతిష్ఠాపనజేసి ప్రయోగవిధిజేసి తండులములను పచనము జేసి యభిఘరించి తూర్పుదిక్కునందుగాని యుత్తరదిక్కునందుగాని యుంచి తిరిగి యభిఘరించి యగ్నిప్రార్థనాదికమంతయు జేసి ముఖాహుతిని గావించి పురుషసూక్తములో ప్రతిఋక్కుతోను పలాశసమిధ చెరువు ఆజ్యము మిళితముగా పదియారు ఋక్కులకు పదియారు హోమములను జేసి జయాది పరిషేచనాంతముజేసి తిరిగి పురుషసూక్తమును పఠించి నారాయణాక్షరీమంత్రమును జపియించి యగ్నిసమీపమున పరచబడిన దర్భలయందు మిగిలిన చరువును బలిగానుంచి కేశవాది పండ్రెండునామ ములచేత పన్నిద్దరు బ్రాహ్మణులను ప్రేతనుద్దేశించి యొకబ్రాహ్మణుని యావాహనముజేసి యాపద ముగ్గురిని భుజింప జేయవలయును. బ్రాహ్మ ణులు భుజించినపిమ్మట భుక్తశేషాన్నము (అనగా పాకశేషము) హోమ శేషాన్నమును మిళితముజేసి దానిలో తేనె నెయ్యి నువ్వులనుంచి పద మూడు పిండములనుజేసి వానిలో పండ్రెండు పిండములను ప్రాగగ్రము లుగా నుంచబడిన దర్భలయందు కేశవాది నామోద్దేశ్యముగాను దక్షి ణాగ్రములుగా నుంచబడిన దర్భలయందు నొకపిండమును ప్రేతోద్దేశ్య ముగా నుంచి తిలోదకములను వానిసమీపమున విడచి క్రియలనన్నియు పూర్తిజేసి యాపిండముల నుదకములో నుంచవలయును. ఈవిధానమం తయు "తతఃకర్తా ప్రాణానాయమ్య" అనునది మొదలు "పిండానప్సుప్రక్షి పేత్" అనువరకునుండు మూలముచే దెలిసికొనవలయును.

బోధాయనమత నారాయణబలి విధానము.

౩౬—తా. దుర్మృతినొందిన వారిని గురించి విష్ణుబోధాయన మతానుసారమగు నారాయణబలి విధాన మిట్లు చెప్పబడెను తానుశ్రాద్ధ మును జేయనుద్దేశించుకొనిన ప్రదేశంబును శుభ్రపరచుకొని శాస్త్రోక్త కాలమందు గాని శుక్లైకాదశియందు గాని ప్రాతఃకాలమున స్నానాది

క్రియలనుజేసి విష్ణుని వైవస్వతుని యముని సక్రమముగా నావాహనాది విధులచే బూజించి వారిసమీపమున నువ్వులు తేనె నెయ్యి కలిపినయన్నముతో పదిపిండములను జేసి ప్రేతను విష్ణుస్వరూపునిగా ధ్యానించుచు దక్షిణాగ్రములుగా పరచబడిన దర్భలయందు దక్షిణముఖముగా నుండి ప్రాచీనావీతముజేసికొని పెడమరలచేతితో పిండములనుంచి గంధాదులచే బూజించి యాపిండములను పరిశుభ్రమగు నీటిలో విడువ వలయును. పిమ్మట రాత్రి 7 దునుగాని 5 దునుగాని లేక యిద్దరిగాని బ్రాహ్మణులను నిమంత్రణజేసి యారాత్రి యుపవాసము జాగరణమునుజేసి మరునాడు మధ్యాహ్నంబున విష్ణు మొదలగు దేవతులను బూజించి నిమంత్రణజేయబడిన బ్రాహ్మణుల నేకోద్దిష్టవిధానముచే భుజింపజేసి వారు తృప్తినొందిన పిమ్మట వారిసమీపమున దర్భలనుపరచి విష్ణువు బ్రహ్మ శివుడు సోమకుడు ఈనలుగురనుద్దేశించి నాలుగు పిండములను నామగోత్రాదులచే ప్రేతను విష్ణుస్వరూపునిగా ధ్యానించి వానినుద్దేశించి అయిదవపిండము నుంచ వలయును. అనంతరము వారిలో విద్యాదిసుగుణములచే నధికమైన నొకనికి విశేషముగా వస్త్రములు ఆభరణములు గోవులు బంగారము మొదలగునవి ప్రేతస్వరూపబుద్ధిగాను మిగత బ్రాహ్మణులకు విశేష దక్షిణలనిచ్చి సంతోషపెట్టవలయును. అనంతరము పవిత్ర సహితపాణులగు ఆబ్రాహ్మణులచే ప్రేతకొఱకు తిలసహిత ఉదకకుంభదానము జేయించి తానును జేసి యిట్లు చేయబడిన నారాయణబలిచే ప్రేతపాప విముక్తుడయ్యెనని యాబ్రాహ్మణులచే ననిపించి వారికి దక్షిణలనిచ్చి పంపించి పిండముల నుదకములో వైచి తాను స్నానముజేసి మిగిలిన పదార్థమునంతయు బంధువులు మొదలగు వారితోగూడి భుజింపవలయును. ఇట్లు నారాయణబలి విధానము జెప్పబడియెను.

సర్పహతునకు నాగబలివిధానము.

32—తా. సర్పముచే మృతినొందిన వానిగురించి ౡయిదుపడగలు గల సర్పప్రతిమను దారువుతోగాని మృత్తికతోగాని చేయించి సంవత్సరములోపుగానే భాద్రపద శుక్లపంచమియందుగాని మరియొక మాసమునందైనను శుక్లపంచమియందు ప్రారంభించి సంవత్సరపర్యంతము ప్రతిశుక్లపంచమియందు నుపవాసముండి యారాత్రి పూర్వము చేయించబడిన సర్పప్రతిమను పంచామృతములచే స్నానముజేయించి పరిమళగంధాక్షత పుష్పాదులచే బూజించి ధూపదీపములనిచ్చి నమస్కరించవలయును.

ఇట్లు అనంత వాసుకి శంఖ పద్మ కమల కర్కోటక ధృతరాష్ట్ర శంఖపాల కాళింగ తక్షక కపిల అను నామములలో నొక్కొకనామముచే నొక్కొకమాసమునందు బూజింపుచు పాయసను అపూపములను బలిగానిచ్చి రాత్రి జాగరణముచేసి మరునాడు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను పాయసభక్ష్యాదులచే భుజింపజేసి దక్షిణలనిచ్చి పంపవలయును. ఇట్లు సంవత్సరముచేసి యనంతరము శుక్లపంచమియందు పూర్వముగానే చేసి బంగారపు సర్పప్రతిమను ఆవును వస్త్రములను బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చి మిగిలిన బ్రాహ్మణులను తృప్తిగా భుజింపజేసి దక్షిణలనిచ్చి సర్పప్రీతికొఱకు నాగసూక్తములను పఠింప జేయవలయును. ఇట్లుచేసి మరియు రెండుపక్షముల పంచములయందును పిండితో దృఢముగా సర్పప్రతికృతిని చేసి శుభ్రపరచబడిన ప్రదేశమునందుంచి తెల్లని గంధపుష్పాక్షతాదులచే బూజించి ఆవుపాలు ఉండ్రాళ్లు మొదలగునవి నివేదనచేసి సర్పసూక్తములచే ధ్యానించి ఓనాగమా! సర్పహతుడగు నీప్రేతను పాపమువలన దొలగజేయుమని ప్రార్థించి బంధువులతో గూడ నివేదనజేయబడిన క్షీరాదుల ననుభవించవలయును. ఇట్లు చేసినపిమ్మట సంవత్సరాంతమందు నారాయణబలిని యథావిధిగా జేసి యనంతర మౌర్ధ్వదైహికకర్మను శాస్త్రప్రకారముగా జరుపవలయును.

ఆహితాగ్నికి అగ్నినిర్ణయము.

3౮—తా. ఆహితాగ్ని తనభార్యకంటె ముందుగా మృతినొందె నేని భార్యనిమిత్తమై ఔపాసనాగ్నిని గృహమునందుంచి యాహితాగ్నిని త్రేతాగ్నులచే దహనము చేయవలయును. భార్య ముందుగా మృతినొందిన పెనిమిటినిమిత్తము ఔపాసనాగ్నిని గృహమునందుంచి త్రేతాగ్నులతో భార్యను దహనము చేయవలయును. భార్యాభర్తలలో ముందుగా గతించినవారిని త్రేతాగ్నులతో దహించవలయునని యున్నది. ఆహితాగ్ని వెనుక మృతినొందిన ప్రేతాధానముకొఱకు అగ్నిహోత్రము ఔపాసనాగ్నియు కావలసియున్నందున ఔపాసనాగ్నియే యజమానుడని చెప్పియుండుటచేతను ఆహితాగ్ని ఉత్సృష్టాగ్నిగాని విధురాగ్నిగాని విచ్ఛిన్నాగ్నిగాని అయినయెడల వాని యగ్నిహోత్రములు నశించినవియే యగును. కాబట్టి భార్య ముందుగా మృతినొందిన విషయములో తాను తిరిగి వివాహము జేసికొనుటకు నుద్దేశ్యములేక ఆస్తిక్యబుద్ధిచే నగ్నిహోత్రాది కర్మలను జేసికొన దలచినప్పుడు వేరుగా మథింపబడిన

లౌకికాగ్నిచే భార్యను దహింపవలయును. పిమ్మట తానుంచుకొనిన ఔప
సనాగ్ని త్రేతాగ్నులచే మృతినొందినప్పుడా హితాగ్నికిదహనసంస్కారము
జేయవలయును. ఇట్లు నిర్మంథ్యాగ్నిచే భార్యను దహించి యుత్సర్గేష్టి
చేసి యగ్నిహోత్రములను విడిచి తిరిగి తాను యాగాదులను జేయదలచి
నప్పుడు అగ్న్యాధానము చేయవలయును. ఇందులో కొన్నిసమయముల
యందు స్త్రీకర్తృకమైన కర్మ లోపించుచున్నది. కొన్నిసమయముల
యందు భార్య చెప్పదగిన మంత్రములను తానే చెప్పుకొనవలయును. ఈ
విషయమంతయు మొదటినుండియు "స్వభాషతే" అనువరకునుండు గ్రంథ
మువలన తెలియదగినది. ముందుగా మృతినొందిన యాహితాగ్నివెనుక
మృతినొందిన యాతనిభార్యను ఔపాసనాగ్నిచేతనే దహించవలయునని
కొందరిమతము. ఏలనిమిటికంటె వెనుక మృతినొందిన యాహితాగ్ని
భార్యను ఆహితాగ్ని కాని వానిభార్యను నిర్మంథ్యాగ్నిచే దహించవల
యునని చెప్పుటవలన ఆహితాగ్ని కాని వానిభార్యకు ఔపాసనాగ్ని విక
ల్పము. నిర్మంథ్యాగ్ని విషయములో లౌకికారణులచే నగ్నినిమథించి
దానియందున నాహితాగ్నికి వలెనే పైతృమేధిక విధిప్రకారముగా నంతే
యు జరుపవలయును.

స్నాతక బ్రహ్మచారి విషయము.

౩౯—తా. స్నాతక బ్రహ్మచారికి నిర్మంథ్యాగ్ని శ్రోత్రియాగ్ని
యు ఉపనయనముకాని పురుషులకును వివాహముకాని స్త్రీలకు ఉత్థా
నాగ్ని లౌకికాగ్నియునని చెప్పియున్నది. ఆహితాగ్ని మృతుండగునేని
యజ్ఞపాత్రచయనముజేసి త్రేతాగ్నులతో దహించవలయు ననియు మరి
యొక యగ్నిచే దహింపగూడదనియు నున్నది కాబట్టి యగ్నివదలిన
యాహితాగ్ని విషయమై త్రేతాగ్ని సంధానము జేయవలసియున్నది. ఆత
నికి మరియొక విధానము చెప్పబడియున్నది. అది యెట్లనగా, ఉత్సృష్టాగ్ని
(ఉత్సర్గేష్టిజేసి విధిపూర్వకముగా నగ్నులను విడిచినవాడు) విధురాగ్ని
(ముందుగ భార్య మృతినొందుటచే నామె నిమిత్తమై త్రేతాగ్నుల వద
లినవాడు) అగునేని యాతను మరణించినప్పుడు పూర్వముండెడి యరణు
లచే నగ్నిని మథించి యాయగ్నిచే దహనము చేయవలయును. దాని విష
రమెట్లనిన, అగ్నిరహితుడైన యాహితాగ్ని మృతినొందినప్పుడు వాని
భార్యగాని పుత్రాదులుగాని స్నానాచమనములనుజేసి దర్భలను ధరించి
దర్భలయందు గూర్చుండి ప్రాణాయామ సంకల్పాదులనుజేసి ప్రేతనామ

గోత్రాదులను జెప్పి ప్రేతయొక్క పైతృమేధిక కర్మనిమిత్తమై విచ్ఛిన్నాగ్నులను ప్రేతాధానవిధిచే తిరిగి సంధానము చేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి ప్రేతాధాన విధికొఱకు నధ్వర్యుని వరించవలయును. ఇట్లు వరింపబడిన యధ్వర్యుడు ప్రాచీనావీతుడై మంత్రరహితముగా నగ్న్యాయతనోద్ధరణంబుచేసి ప్రోక్షించి యజమానాయతనమందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనమం దరణులనుంచి "యస్యాగ్నయేజుహ్వతో" అను మంత్రము నుచ్చరింపుచు నగ్నినిమధించి దానిని ప్రజ్వలింపజేసి "ఉపావరోహ" అను మంత్రముచే నుపావరోహణముజేసి మంత్రరహితముగా నాహవనీయాగ్ని నుద్ధరించి యటులనే మంత్రము నుచ్చరింపకయే ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నులను ప్రజ్వరిల్లజేసి ద్వాదశ గ్రహీతముగా స్రుక్కుతో నాజ్యము నాహవనీయాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. ఆయగ్నిహోత్రములందే మృతాగ్నిహోత్ర విధానమునుజేసి "ప్రేతేమాత్యాః" అని ప్రారంభించి చేయదగిన కర్మలనన్నియు జేయవలయును. విధానమంతయు మూలము వలన తెలిసికొనవలయును.

అరణులు నశించినవానికి ప్రేతాధానము.

౭౦—తా. ఆహితాగ్ని ఉత్సృష్టాగ్నియు విచ్ఛిన్నాగ్నియు విధురాగ్నియునై గతించినను అరణులులేనివాడై గతించినను పూర్వమువలెనే వానిభార్యాపుత్రాదులలో కర్మజేయునట్టి వారొకరు స్నానసంకల్పాదులనుజేసి యొక నధ్వర్యుని నియమించగా నతడును ప్రాచీనావీతము జేసికొని "యోశ్వత్థశ్శమీగర్భ" అను మంత్రముచే నూతనారణులను దెచ్చి "అశ్వత్థాద్ధవ్యవాహోద్ధి" అను మంత్రముచే నరణుల నభిమంత్రించి యగ్ని నుద్భవింపజేసి ప్రేతాధాన పూర్వకముగా నాయగ్నిహోత్రములయందే మృతాగ్నిహోత్రమును జేయవలయును. దానియందే దహనాది సంస్కారములను జేయవలయును. దీని వివరము ౩౬ సంఖ్యగలదానిలో చెప్పబడెను. "నష్టేష్వగ్నిషు" అనునది మొదలు "మంత్రకమీరితం" అను వరకు త్రికాండిచే జెప్పబడిన గ్రంథమునందు నిదియే చెప్పబడెను. ఈప్రకారము ప్రేతాధానముజేసిన పిమ్మట పూర్వపక్ష నయనము దర్శపూర్ణమాసాదులకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయునని కొందరు నుడివిరి.

అరణిసమారూఢాగ్ని గలవాని మరణమును గురించిన విధానము.

౭౧—తా. అగ్నిహోత్రము లరణులయందు సమారూఢమైన పిమ్మట నాహితాగ్ని మృతినొందెనేని యాతని గురించి మరియొక విధాన

మేమియులేదు. పూర్వము జెప్పినరీతిగానే ప్రేతాధానము జేయవలయును. ఉపావరోహ అను మంత్రము శాఖాంతరీయము గాన వికల్పము. ఇట్లు పుత్రాదులచే నియమింపబడిన యధ్వర్యుడు ప్రాచీనావీతుడై పూర్వమువలెనే యగ్న్యాయతముల నుద్ధరించి ప్రోక్షణజేసి యజమానాయతనమందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనమం దరణులనుంచి "యస్యాగ్నయ" అను మంత్రముచే మథించి యగ్నిని ప్రజ్వరిల్లజేసి పుత్రులు మొదలగువారు ప్రేతయొక్క కుడిహస్తమును అన్వారంభణజేసి "ఉపావరోహ" అనుమంత్రమును పఠించి పూర్వమువలెనే విహరణాదికమును జేసి మృతహోమాంతము సమానముగానే చేయవలయును. మంత్రరహితముగా నగ్నులను విహరించి ఆజ్యమును పండ్రెండు పర్యాయములు స్రుక్కునందు గ్రహించి ఆహవనీయాగ్నియందు మంత్రరహితముగా హోమము జేయవలయును అగ్నిహోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్తముజేయ నక్కరలేదు.

ఆత్మసమారూఢమైనవాని మరణవిధానము.

౪౨—తా. అగ్నిహోత్రముల నాత్మారోపణము జేసికొనినపిమ్మట నాహితాగ్ని మృతినొందెనేని పూర్వమువలెనే సుతాదులు అగ్న్యాయతనోద్ధరణముజేసి ప్రోక్షించి యజమానాయతనమునందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనమందు లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి సుతాదులు ప్రేతయొక్క కుడిహస్తమున న్వారంభణపూర్వకముగా "ఉపావరోజాతవేద" అను మంత్రమునుజెప్పి ఉపావరోహణము జేయవలయును. అనంతరము విహరణము మొదలు మృతహోమాంతమువరకు పూర్వమువలెనే సమానము. ముందుగా భార్య మరణించుటచే నామెకొరకు నగ్నుల నుపయోగపరచిన విధురాహితాగ్ని మరణమును గురించియు పెనిమిటి మృతినొందిన పిమ్మట మృతినొందిన యాహితాగ్ని భార్యయొక్క మరణమును గురించియు హారీతుడు మొదలగువారి వచనానుసారముగా ప్రేతాధానవిధిచే నగ్నులను పుట్టించి మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి త్రేతాగ్నులతో దహనాదులను జేయవలయును. దర్శపూర్ణమాసాదులులేవు. "ప్రేతేమాత్యా" అనునది మొదలు సమానముగానే కర్మనంతయు జేయవలయును. పెనిమిటికంటె ఆహితాగ్ని భార్య ముందుగా మృతినొందినప్పుడు త్రేతాగ్నులతో నామెను దహింపవలెను, భార్య మృతినొందుకాలమునకు అగ్నులు విచ్ఛిన్నమైనయెడల ప్రేతాధానవిధిచే నగ్నులను తిరిగి పుట్టించి అగ్నిహోత్రాదులనుజేసి "ప్రేతేమాత్యా" అనునట్టి కర్మల నన్నింటిని

పూర్వమువలెనే సమానముగానే జేయవలయునని తెలిసికొనవలయును.

మృతాగ్ని హోత్ర ప్రయోగము.

౪౩—తా. పుత్రాదులు ముందు విహరించియున్న యగ్నిహోత్రములయందు దూడలేనట్టి యావుపాలతో గాని వత్సగల యావుపాలతో గాని ప్రాచీనావీతముగా అగ్నిగుప్తికొఱకు హోమము జేయవలయును. సమిధాధానాది కర్మనంతయు సాంగముగా మంత్రరహితముగానే చేయవలయును. ఈక్రియలనన్నియు నగ్నిహోత్రమునకు దక్షిణభాగమునందు చేయవలయును. "విహారస్య దక్షిణతః" అనునది మొదలు "సాహ్యాగ్నిహోత్రస్య సగ్స్థితిః" అనువరకునుండు గ్రంథముచే జెప్పబడిన విధానమంతయు పుత్రాదులు చేయవలయును ఇక్కడ ధా శ్రవణము మొదలు ఉత్తరపరిషేచనాంతము వరకునుండు కర్మలు లోపించుచున్నవి. తనగృహమునందు గాని యితరప్రదేశమునందుగాని మృతినొందిన యాహితాగ్నికి దహనాది క్రియలు జరుగునంతవరకు మృతాగ్నిహోత్రము జేయుచుండవలయును మృతాగ్నిహోత్రవిధానమును జెప్పిన సమయములయందు నీదిగువను జెప్పబోవు రీతిగా జేయవలయును. తృణప్రహరణమంతి మాగ్నిహోత్రమునందే జరుపవలెను. అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణ మగ్నిసమీపమునందే యుంచవలయును అగ్నిసమీపమున మృతినొందిన యాహితాగ్నికి పాత్రచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయును. ఇతర దేశమునందు మృతినొందినవాని విషయమందును ప్రతికృతిదహనమునందును పాత్రచయన దానాదులు వికల్పములుగా జెప్పబడెను. "ప్రేతేమాత్యా" అనునది మొదలు మిగిలిన కర్మలనన్నియు సమానముగానే చేయవలయునని తెలిసినకొనవలయును.

పితృమేధ ప్రయోగవిధానము.

౪౪—తా. అగ్నిహోత్రము లుండగా మరణసంశయము గలిగినప్పుడు విహరణము జేయుట శ్రేష్ఠము. మృతినొందినప్పుడు విహరణము క్షీరహోమమును జేయవలయును త్రేతాగ్ని సన్నిధానమందు మరణము జరిగిన వానియొక్క శరీరమునుగాని అస్థులనుగాని ఆహరణముచేసి సంస్కారపర్యంతము క్షీరహోమమును జేయవలయును. పూర్వము చెప్పబడిన విధముగా అగ్న్యుత్పాదనము చేయవలెను. మరణావస్థ సమీపించినప్పుడు ఆతనిని స్నానముజేయించి శరీరశుద్ధికొఱకు షడ్గుణిత షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తమును గాని షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తమును శాస్త్రప్రకారముగా

జేయించవలయును. మనుష్యుడు జీవించియుండగా జేసికొనవలసిన ప్రాయశ్చిత్తాదులు శాస్త్రమునందు జెప్పినంతనే జేయవలయును. మృతినొందినప్పుడు దానికి ద్విగుణముగాను దహనమైనపిమ్మట అస్థులకు త్రిగుణముగాను పాలాశవిధానమునందు చతుర్గుణముగాను జెప్పబడెను. అందువలన జీవించియుండగానే ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనుట ముఖ్యమైయున్నది. కాబట్టి శుభ్రమైన ప్రదేశమునందు గోమయంబుచే నలికి దర్భలను దక్షిణాగ్రములుగా పరచి నువ్వులను చల్లి మృతినొందబోవు వానిని దక్షిణశిరస్సుగా బరుండబెట్టి సుఖముగా ప్రాణంబులుపోవు నిమిత్తమై ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞక గోదానమును పుత్త్రులు మొదలగువారు చేయవలయును. అదియేవిధముగా ననగా, "పుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్య" అనునది మొదలు "దశదానాని కుర్యాత్" అనువరకునుండు గ్రంథప్రకారముగా జెప్పబడినవిధానముచే పుత్రాదులు స్నానము సంకల్పమునుజేసి తండ్రియొక్క నామగోత్రములను జెప్పి వానియొక్క సుఖముగా ప్రాణోత్క్రమణముకొరకు వత్ససహితయు పాలనిచ్చునదియు నగు గోవును సాలంకారముగాను సమస్తపాప నివృత్తికొరకు తిలసహిత కాంస్యపాత్రను వైతరణీనదిని దాటుటకు వైతరణీసంజ్ఞక గోదానమును బ్రాహ్మణులను పూజించి యిచ్చి వానికి తగిన దక్షిణలను కూడ నివ్వవలయును. ఇట్లు దానములనిచ్చునప్పు డాఫలములు ముమూర్షుడగు నాతండ్రికి జెందునవియేగాని నాకు జెందునవిగావని కర్త బలుకవలయును. అనంతరము శక్తికొలదియు దశదానములను కూడ చేయవలయును. మరణింపబోవువాడు తెలివితో నుండెనేని వానిచేతనే జేయించవలెను. శౌనకమతానుసారముగా దశదానములు దిగువ చెప్పబడును.

దశదానమంత్రములు.

రశి—తా. కుమారుడు మొదలగువారు ముమూర్షుడగు తన తండ్రినిగురించి దశదానములను జేయుటకు స్నానసంకల్పాదులనుజేసి బ్రాహ్మణులను పూజించి స్వర్గలోక ప్రాప్తికొరకు గోదానమును భూదాన హిరణ్యదానములను అప్సరస్సుల లోకముకొరకు దాసీదానమును పాపక్షయముకొరకు తిలదానమును ఇంద్రలోక స్వర్గలోక భోగములకొరకు శయ్యాదానమును స్వర్గఫలముకొరకు ఆజ్యదానమును చంద్రలోకప్రాప్తికొరకు వస్త్రదానమును స్వర్గలోకము నిమిత్తము ధాన్య బీజదానములను ఇంద్రలోకభోగముకొరకు ముమూర్షువుయొక్క ఖట్వసహిత శయ్యా

దానమును చేయవలయును. తెలివితోనున్నయెడల స్వయముగానే చేయవలెను. దీనివిధానము మంత్రములు మూలమువలన తెలిసికొనవలయును ఉత్క్రాంతి గోదానమును వైతరణీ గోదానమును దశదానములను మృతినొందిన నప్పటికిని జేసి, పిమ్మట దహనము జేయవలయును.

ముమూర్షువునకు జేయదగిన విధులు.

२८—తా. మరణమాసన్నమైన వానికి వ్యాసుడు చెప్పిన విధి ప్రకారమేమనగా, మరణచిహ్నములను కనిపెట్టి శుభమగు ప్రదేశమునందుగాని దేవాలయము గంగాది పుణ్యనదీ తీరములయందును పవిత్రమగు వృక్ష సమీపమందును దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుపరచి వానిపైన దక్షిణ శిరస్కుగాను వెల్లకిలగా బరుండపెట్టి వానిని గురించి పుత్రాదులు గోభూహిరణ్యాతిలాది దానములను కుటుంబవంతుడును దరిద్రుడునగు బ్రాహ్మణులకు నివ్వవలయును. అందువలన స్వర్గాది పుణ్యలోకములు కలుగును. మరణమాసన్నమైన వారికి దానములు కర్ణజపమంత్రములు స్నేహితునితో సమానమై పుణ్యలోక సహాయకారు లగును. కాబట్టి మరణసంశయము దోచినప్పుడు గోదానాదులును కర్ణమంత్రజపమును జరుపవలయును. కర్తస్నానముజేసి ముమూర్షువు బ్రహ్మవేత్తయగునేని కుడిచెవియందు బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం "భృగుర్వైవారుణిః" మొదలగు వేదాంతవాక్యములను పఠించవలయును బ్రహ్మవేత్త కానివానికిని స్త్రీలకును "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అను వాక్యమును చెవియందు పఠించవలయును. మృతినొందిన తర్వాతనైనను పైనచెప్పబడిన యుత్క్రాంతి గోదానాదులును కర్ణమంత్రజపమును ముఖ్యముగా జరిపించవలయును, మృతినొందిన పిమ్మట పుత్రాదులు బంధువులు మొదలగువారందరును కేశములనుపాంసు నిర్మార్జనము మొదలగు క్రియలను జేయవలయును. అటుపిమ్మట కర్తస్నానముజేసి యూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త విధులను జరుపవలయును. ఈవిధానము నంతయును "మ్రియమాణం నరందృష్ట్వా" అనుమొదలు చివర వరకు నుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలయును.

షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

२९—తా. ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టము అధోచ్ఛిష్టము అంతరిక్ష మరణము ఆశౌచమరణములలో నొకటి కలిగినప్పుడు కృచ్ఛ్రత్రయమును రెండు దోషములు కలిగినప్పు డాఱుప్రాజాపత్యములును, అన్నియు కలిగినప్పుడు,

(౧౫) పదినైదు ప్రాజాపత్యములు నాచరింపవలయునని పరాశరాదులు చెప్పిరి. భృగువు అయిదనియు, అంగిరస్సు ఆఱనియు, అస్పృశ్యస్పృశ్య మరణమునం దాఱుకృచ్ఛ్రము లనియు చెప్పిరి. సమస్తవాటికిని శక్తి ననుసరించి ద్వాదశవార్షిక ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయు ననిరి. మఱియు స్మృతితత్వ నిర్ణయాది గ్రంథములయందు పైనుదహరింపఁబడిన మరణములయందును, ఖట్వాది (మంచం) మీఁద మరణ, అగ్నిమరణ, అస్నానమరణ చండాలాదిజనిత మరణాదులయందును, బ్రాహ్మణానుజ్ఞను బొంది ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా, మూఁడు కృచ్ఛ్రములను జేయుటచే, దోషవిముక్తికలుగునని చెప్పఁబడియుండెను, కాఁబట్టి యావిధిప్రకారము జేసి పిమ్మట దహనము చేయవలయును. లేనియెడల దోషవిముక్తికలుగదు, మూలమువలన దీనివివరము తెలియఁబడుచున్నదని తాత్పర్యము.

దహనకర్తృ ప్రాయశ్చిత్తము.

౪౮—తా. తండ్రి మృతినొందినప్పుఁడు కుమారుఁడు మొదలగువారు దహనాదిక్రియలను జేయుటకు స్వశరీర పవిత్రతా స్వరూపమగు నధికారము కలుగవలయును కాఁబట్టి తాము ముందుగా నేడు, అయిదు, మూఁడు, రెండు,గాని కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయరూపమయిన ప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొని పిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను ప్రారంభించవలయునని శాస్త్రమునందు జెప్పియున్నది. అందువలన స్నానాచమన ప్రాణాయామాదులను జేసి సంకల్పముజేసి పరిషత్ప్రదక్షిణాదులను కృచ్ఛ్రాది ప్రాయశ్చిత్తములను జేసి పిమ్మట పైతృమేధిక కృత్యమును జేయవలయును. (అనఁగా) ఈవిధానమంతయును మూలగ్రంథమువలన ప్రయోగములను దెలిసికొని సప్రయోగసహితముగా జరుపవలెనని తాత్పర్యము.

భద్రతిథ్యాదులయందు మరణవిషయము.

౪౯—తా. భద్రతిథులు మొదలగు వానియందు మరణించినను దహనము చేసినను కలుగునట్టి దోషనివృత్తికొఱకు భూమినిగాని ప్రత్యామ్నాయముగా ఏతన్మూల్యము హిరణ్యమును అనగా శక్తిననుసరించిన ద్రవ్యమునుగాని బ్రాహ్మణునకు దానమివ్వవలయునని తాత్పర్యము.

త్రిపాద నక్షత్ర మరణవిషయము.

౫౦—తా. ద్విపాద, త్రిపాద, నక్షత్రములయందు దహనమరణములు జరిగినయెడల తద్దోష పరిహారముకొఱకు హిరణ్యయుక్తముగా వస్త్రదానమును, ఆదిత్య, మంగళ, శుక్ర, శని,వారములయందు దహన

మరణములు జరిగినయెడల వస్త్రదానమును జేయవలయును. ఇట్లుజేసిన ఆయాదోషములు నివృత్తియగును.

ధనిష్ఠా పంచకమరణము.

౪౧—తా. ధనిష్ఠాపంచకములో మరణదహనములు జరిగినప్పుడు 31 పలముల యెత్తు గలిగి నటువంటిదిగాని లేక దానిలో సగముయెత్తు గాని నాల్గవవంతు యెత్తు గలదిగాని లేక తొమ్మిది ఆఱు మూడుపలములు యెత్తుగల కంచును "యానిపాపాన్యనేకాని" అనుమంత్రమును జెప్పి బ్రాహ్మణునకు దానమివ్వవలయును.

—{ ధనిష్ఠాపంచక మరణమును గుఱించి మఱియొక విశేషముగా జెప్పఁబడెను }—

౪౨—తా. ఆవిశేష మేమనగా, ప్రేతనుచితియందు పరుండబెట్టిన పిమ్మట ముఖములో బంగారపు ముక్కనుంచి "వహావపాంజాతవేద"యను మంత్రమును జెప్పుచు మూడు హోమములను జేయవలయును. మూడు పర్యాయములయందు నిదియే మంత్రము. భద్రతిథి, ద్విపాద, త్రిపాద, నక్షత్ర ఆది మంగళ శుక్రవారములు మొదలగు వానియందలి దహన మరణాదులయొక్క దోష నివృత్తికొఱకు హిరణ్యాదానము మొదలగు తగినదానములనిచ్చి శాంతిని జరుపనియెడల మఱియు నిటులనే మూడు పర్యాయములు జరిగి వారివంశము నశించునని యున్నది గాన శాస్త్ర ప్రకారము జరుపవలయును. అదియేతీరు ననగా, భద్రతిథియందు భూమి యును, త్రిపాద నక్షత్రమునందు బంగారమును, వారమును గుఱించి వారాధిపతియగు గ్రహముయొక్క వర్ణమునుగల వస్త్రమును, ద్విపాద నక్షత్రమునందు ఆవును, నందరిక్తతిథులయందు ధాన్యమును, దానము ల నివ్వవలయును. ధనిష్ఠాపంచకమరణము విషయమై ముఖమునందు ఐదురత్నములనుంచి "వహావపాంజాతవేద" యను మంత్రావృత్తిచే మూడుఆహుతులను జేసినయెడల దోషనివృత్తియగును.

తిథివారనక్షత్ర పునర్దహన విషయము.

౪౩—తా. నింద్యములగు తిథివార నక్షత్రములు మూడును కూడినేని "అస్మాత్వమధిజాతోసి" అనుమంత్రముచే నాజ్యముతో నొక హోమమును శవాగ్నిహోత్రమునందు జేయవలయును. పిండిలో నువ్వు లను కలిపి ద్విపాదులైతే రెండుపిండములను త్రిపాదులైతే మూడుపిండ ములను,జేసి శవమునకు సమీపమునందుంచి శవమునకువలెనే యలంక

రించి, శవముతో గూడ దహించవలయును. ఇట్లు జేసిన దోషము నశించును. ఇదియే పునర్దహనమని చెప్పఁబడును.

దహనాదిక్రియలను జేయతగినవారు.

౫౪—తా. కుమారుఁడు, పౌత్రుఁడు, పౌత్రుని కుమారుఁడు, కుమార్తె కుమారుఁడు, భార్య, సోదరుఁడు, సోదరునికుమారుఁడు, తండ్రి, తల్లి, కోడలు, తోబుట్టువ, మేనల్లుడు, జ్ఞాతులు, ప్రేతయొక్క ఆస్తిని తీసికొనినవాడు, ఇట్లు చెప్పఁబడియున్నది గాన వీరిలో ముందుముందుగా జెప్పబడినవారు లేనిపక్షమున తర్వాత చెప్పఁబడినవారు పిండము నివ్వ తగినవా రగుదురు మఱియొకరి మతము ఔరసుఁడు క్షేత్రజ్ఞుఁడు దౌహిత్రుఁడు పుత్రుఁడు సోదరపుత్రుఁడు సపిండీకరణము జేయవచ్చుననిరి. వీరు లేనిపక్షమున భార్యయు, ధనమును, తీసికొనినవాడును జేయవచ్చుననిరి. మఱికొందరు కుమారుఁడు లేనిపక్షమున భార్యయు ఆమెయు లేనిపక్షమున సోదరుఁడును జేయవచ్చుననిరి.

—{ఉపనయనము కానివానికి పితృసంస్కారాధికారమును గుఱించిన విషయము.}—

౫౫—తా. ఉపనయనము కానివానికి మాతాపితరుల ప్రేతకృత్యములకంటె నితరములగు నేకర్మలయందు నధికారము లేదనియు వేదమును పఠింపగూడదనియు మనువుచెప్పెనుగాన ఒక్కకుమారుఁడై యుపనయనము కాకపోయిన పక్షమునందు మంత్రముల నుచ్చరింపుచు తల్లిదండ్రుల ప్రేతకృత్యములను జేయవచ్చునని సుమంతుఁడు, విశ్వామిత్రుఁడు, జెప్పిరి.

సవతితల్లి విషయము.

౫౬—తా. పుత్రులులేక భార్య మృతినొందినప్పుఁడు సవతి కుమారుఁడుండినను పెనిమిటియే దహనాది సపిండాంత కర్మలన్నియు జేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు చెప్పెను. ఒకనికి ఇద్దరు ముగ్గురు భార్యలున్నపక్షమున పుత్రుఁడులేని భార్య గతించినప్పుఁడు పెనిమిటియే కర్తగాని సవతికుమారుఁడు కర్తగాడని స్మృతిసార సముచ్చయమను గ్రంథమున చెప్పఁబడెను మఱియు పెనిమిటి లేనియెడల సవతికుమారుఁడును అతను లేని పక్షమున వానికుమారుఁడును అతడును లేని పక్షములో సమీపవారసులలో నెవరైనను జేయవచ్చును. ఎవరికిని సంతానము లేనివిషయములో దత్తకుమారుఁడైనను ఇరువురకు ఉదకపిండదానాది క్రియలను

జేయవచ్చును. పుత్రుడులేని స్త్రీకి సవతికుమారుఁడు వాఁడు లేనియెడల క్షేత్రజాదులువారు లేని పక్షములో పెనిమిటి ప్రేతకృత్యమును జేయ వలయునని కాలాదర్శమునందు జెప్పఁబడెను. అనేకభార్యలుండఁగా వారి లో నొకభార్యకు కుమారుడుండెనేని మిగిలిన భార్యలందఱు సంతాన వంతులే యగుదుః కాఁబట్టి సవతికుమారుఁడు జేయవచ్చునని మనువు చెప్పెను. తల్లికి తనకు జన్మించిన కుమారుఁడు కర్మను జేయవలయును. అతను లేని పక్షమున సవతికుమారుఁడు తదభావమందు క్షేత్రజాదులు వారును లేని విషయమునందు పెనిమిటియు అతడును లేని విషయములో సపిండులును కర్తలని కాత్యాయనుడు చెప్పెను. కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు అన్నగారును మరియొక కర్తయున్నప్పుడు కర్మను జేయఁగూడ దు. ప్రేమచే జేయవలయునని యున్నయెడల కర్తచే సపిండీకరణము చేయించువాడై మిగతషోడశాంతము తాను జేయవలయును. కర్తలేని పక్షములో కుమారునికి తండ్రియు, తమ్మునకు నన్నయు, దహనాది సపిం డనము మొదలగు కృత్యములను జేయవచ్చును అనఁగా వారివారికి కుమాళ్లులేని పక్షమునందు జెప్పఁబడెను. మఱియు పారస్కర వచనాను సారముగా కుమారుఁడు సోదరుఁడు దౌహిత్రుఁడు జ్ఞాతి అల్లుడు మొద లగు వారిలో మొదటిదినమునందు నెవడు కర్మను జేయునో వాడే పది దినముల పర్యంతము జేయవలయునని యున్నది. కుమారుఁడు లేనప్పుడు జ్ఞాతులు తదభావమందు శిష్యులు వారును లేనప్పుడు ఋత్విక్కులు ఆచా ర్యులు మొదలగువారు ఎవరు ప్రథమసంస్కారమును జేయుదురో వారే పదిదినముల పర్యంతము కర్మను జేయవలయును. సగోత్రుఁడుగాని అన్య గోత్రుఁడుగాని స్త్రీగాని పురుషుఁడుగాని ప్రథమ దినమునందు కర్మను ప్రారంభించి చేసినవాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును. కుమా రుఁడు రోగము మొదలగు కారణములచే కర్మనుజేయుటకు వీలులేని సమయమందు ప్రతినిధివిధానము ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగునవి యున్న విగాన అట్టి సమయమందు పదిదినముల పర్యంత మితరునిచే జేయింప వచ్చును.

పైతృమేధిక సంకల్ప విధానము.

౫౭—తా. కర్త సభవారికి మూఁడుపర్యాయములు ప్రదక్షిణము జేసి దక్షిణను సమర్పించి శరీర శుద్ధికలిగి కర్మను జేయుటకు యోగ్యత కలిగేనిమిత్తము తగినప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలయునని సభ

వారిని కోరవలయును. అనంతరము వారు యజమానునిశక్తి ననుసరించి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయముగా మూడుగోదానముల జేయవలయు ననియు దానికి శక్తిలేని పక్షములో హిరణ్యరూపముగా నేదో కొంచెము దానము బ్రాహ్మణునకు జేయవలయు ననియు జెప్పవలయును. పిమ్మట యజమానుఁడు సభవారిచే నిర్ణయింపఁబడినరీతిగా జేసి యోగ్యతనుబొంది పిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను జేయవలయును.

పైతృమేధిక ప్రయోగము.

౧ు—తా. మనుజుడు మృతినొందిన పిమ్మట పుత్త్రులు మొదలగువారు కేశవిస్రంసనము పాంసునిరసనము జేయుదురు. పిమ్మట కర్తస్నానముజేసి ఆచమనముజేసి అగ్నులను విహారించి మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి పవిత్రమును ధరించి ప్రాణాయామముజేసి సంకల్పమును జేసినవాడై ప్రాచీనావీతముజేసికొని తండ్రియొక్క నామగోత్రాదులను జెప్పి శ్రౌతాగ్నులు యజ్ఞపాత్రలు ఔపాసనములతో పైతృమేధిక కర్మతో సంస్కరించుచున్నాననియు తల్లికి ఈప్రకారముగానే స్త్రీలింగ శబ్దప్రయోగముగా తల్లియొక్క గోత్రనామముల జెప్పి సంకల్పము జేయవలయును. తల్లిదండ్రులకు ఏకకాలమునందు మృతిసంభవించిన పక్షములో సమానతంత్రముగానే పుంలింగముతో తండ్రిగోత్రనామములును స్త్రీలింగముతో తల్లిగోత్రనామములును జెప్పుచు నొక్కొక్కక్రియ నుభయులకు నొక్కసారిగానే చేయుచుండవలయును. ఇట్లు తల్లిదండ్రులకు జెప్పెడి మంత్రములకు కూడ స్త్రీలింగ పుంలింగభేదములతో జెప్పవలయునని కొందరనిరి. అట్లుచెప్ప నక్కర లేదని భాష్యకారులు చెప్పిరి అనంతరము గార్హపత్యాయతనమునకు పశ్చిమభాగమున దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి వానిమీద నువ్వులను జల్లి దానియందు “సర్వస్యప్రతిశీవరీ” అను మంత్రమును జదువుచు ప్రేతను దక్షిణశిరస్సుగా నుండునట్లు పరుండబెట్టవలయును. ఒక్కసారియే జెప్పవలయునని కొందఱును, మఱికొందరు అన్నిసంవేశనములయందును వేరువేరుగా జెప్పవలయు ననిరి. తల్లికి “స్యోనాస్త్యైసుషదాభవ” అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. స్త్రీపురుషులకు ఏకకాలమునందు జెప్పవలసివచ్చినప్పుడు “స్యోనాభ్యాం సుషదాభవ” అని ద్వివచనాంతముగా జెప్పవలయును. అనంతరము గార్హపత్యాయతనమునుండి పూర్వద్వారముగా ప్రేతనుదీసి ఆహవనీయగార్హపత్యాయతనముల మధ్యను దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి దానిమీద ప్రేతను

దక్షిణ శిరస్సుగాను కుడిపార్శ్వము నేలమీదను ఎడమపార్శ్వము పైగానుండునట్లు ఆవహనీయాయతనమునకు నభిముఖముగా ఒత్తికిలగా బరుండబెట్టవలయును. మంత్రమును జెప్పుటను గుఱించి వికల్పము. అనంతర మధ్వర్యుఁడు ప్రేతను అన్వారంభణముజేసి "పరేయువాగ్‌సం ప్రవతో" అనుమంత్రమును జెప్పి ఆహవనీయాగ్నియందు స్రువముతో హోమము జేయవలయును. స్త్రీవిషయములో లింగభేద మేమియును లేదు. ఈవిధముగానే గార్హపత్యాగ్నియందును జేయవలయును. ఎడమచేతితో ప్రేతను స్పృశింపుచు గార్హపత్యాగ్నిలో తూర్పుభాగమున హోమము నంవేశనమును జేయవలయును మొదటజెప్పినదియే మంత్రము. దక్షిణాగ్నియందు మంత్రవిహీనముగానే హోమము జేయవలయును. సభ్యావసథ్యలయందు తూష్ణీంభూతముగానే యుంచవలయును. అనంతరము విహారమునకు దక్షిణభాగమున శుభ్రపరచిన ప్రదేశమునందు ప్రేతనుంచి స్నానముజేయించి వారివారి యాచారప్రకారము శవము నలంకరించి కాలిబొటనవ్రేళ్లను చేతిబొటనవ్రేళ్లను తెల్లనిదారముతో గట్టి పట్టివేళ్లగంధమును బూసి కృష్ణాజినమును బోర్లగిలగా పరచి దానిమీద ప్రేతను వెల్లకిలగా బరుండబెట్టి నూతనవస్త్రముతో గప్పవలయును. "ఇదంత్వావస్త్రం" అను మంత్రము జదువుచు చివరను పాదములదగ్గిర నుండునట్లు కప్పవలయును. మొదట ధరించియున్న వస్త్రమును అధ్వర్యుఁడుతీసి కుమారున కివ్వవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁ డుదకమును స్పృశించి ఆహవనీయమునకు పశ్చిమభాగమున దక్షిణాపవర్గములుగా పరచబడిన మూడురాళ్లనుదాటి పిమ్మట (వ్రీహి=వడ్లగింజలను) కడిగి దక్షిణాగ్నియందు మంత్రరహితముగానే పచనము జేయవలయును. నిర్వాపము మొదలు శవాలంకరణాంతము మంత్రరహితముగానే జేయవలయును. గార్హపత్యమునందామిక్షా నిష్పత్తి విషయములో సమంత్రకముగానని కొందఱును తూష్ణీంభూతముగానని మఱికొందఱనిరి. సోమయాజికిని దర్శయాగము చేయక పూర్వమందు మృతుడైనవానికి జెప్పఁబడెను. ఆమిక్షానిష్పత్తి యితరులకు లేదు. రాజగవియొక్క యుత్సర్గవిషయమునందు ల్మకనయనము లేదు అగ్నిహోత్రములు అగ్నిభాండములు ఉచ్ఛేషణము రాజగవి ఆమిక్ష యజ్ఞపాత్రలు కనక, శకలములు, మొదలగు వస్తువులు శవముతోఁగూడ తీసికొని పోవలయును. మఱచిపోయి వానిని తీసుకొని వెళ్లకపోయినయెడల వాటినిగుఱించి తిరిగి యింటికి రాఁకూడదు.

అందువలన మొదటనే శవముతో గూడ తీసికొని వెళ్లవలయును.

వాహక వరణము

౫౫—తా. ప్రేతను మోసికొని వెళ్లువారు ముందు శవమును బయిటికి తీసికొనివచ్చిన పిమ్మట అధ్వర్యుఁడు "పూషాత్వే తచ్యావయతు" అను మంత్రముచే శవము నభిమంత్రించవలయును. పిమ్మట కొంతదూర మువెళ్లిన పిమ్మట దక్షిణశిరస్సుగా ప్రేతనుంచి శవమునకు దక్షిణభాగము నందు కొంచెము గోయిఁత్రవ్వి అక్కడ చరుస్థాలినుంచి పుత్త్రులు జ్ఞాతు లందరును ఏకవస్త్రధారులై నివీతులై కుడిప్రక్క తలవెంట్రుకలను ముడి వేసికొని యెడమప్రక్క వెంట్రుకలను విరబోసికొని కుడితొడలను కొట్టు కొనుచు మూడుసారులు తిరుగవలయును. ఇట్లు తిరుగునపుడు చిన్నవారు ముందరను పెద్దవారు వెనుక నుండవలయును. అధ్వర్యుఁడు మేక్షణము తో చరును తీసికొని మూడు పర్యాయములుంచి మంత్రరహితముగానే తిలోదకముల నుంచవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁడు "ప్రేతేమా త్యా" అనుమంత్రము మొదలగువానిచే మోసికొని వెళ్లుచున్న శవము నభిమం త్రణ జేయవలయును. అనంతరము సగముదూరము తీసికొనివెళ్లి అక్కడ ప్రేతనుంచి పూర్వమువలెనే బలిప్రదాన తిలోదక దానాదులను జేయవల యును. తర్వాత తీసికొని వెళ్లునప్పుఁడు "ఆయుర్విశ్వాయుః" అను మొద లు "సవితాదధాతు" అనువఱకు జెప్పవలయును. పిమ్మట మార్గములో నాల్గవవంతు దూరముండు నంతవరకు తీసికొనివెళ్లి యచ్చట శవమును దింపి పూర్వమువలెనే బలి తిలోదక దానాదులనుజేసి వర్షము కురిసినను ఎంతమాత్రము నీరు నిలవనటువంటి చిన్నచిన్నతునుక లగునట్లు చరుస్థా లిని బ్రద్దల కొట్టవలయును. పిమ్మట మిగిలిన నాల్గవవంతు దూరమందు శవ మును తూష్ణీంభూతముగానే తీసికొనివెళ్లి దహనప్రదేశమునకు పడమర దిక్కునందుంచి కర్తయు వాహకులు నుత్తరదిక్కునకు వెళ్లవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁడు "ప్రేతేమా త్యా" అనుమంత్రమును జదువుచు మోదుగమండతోగాని జమ్మిమండతోగాని దహన ప్రదేశము నుత్తర మున మొదలిడి దక్షిణసమాప్తిగా సంమార్జన చేయవలయును. ఆమం డను దక్షిణదిక్కున పారవైచి యుదకస్పర్శజేసి దహనప్రదేశము నుద్ధరణ ప్రోక్షణములజేసి హిరణ్యశకలము నచ్చటనుంచి దానిమీద దక్షిణాగ్ర ములుగా దర్భలను పరచవలయును. వానిమీద యజ్ఞసంబంధమైన కాష్ఠ ములచే చితి నేర్పఱచిన పిమ్మట తూర్పుభాగమునం దాహవనీయాగ్నిని

పశ్చిమభాగమున గార్హపత్యాగ్నిని దక్షిణభాగమున అన్వాహార్యపచ నాగ్నిని తూర్పుభాగమున సభ్యాసభ్య ఔపాసనాగ్నులనుంచి దక్షిణాగ్రములుగాను ప్రాగగ్రములుగాను దర్భలను అగ్నులకు కాష్ఠచితికి ప్రేత కుపటచి చితికిగాని దక్షిణాగ్నికిగాని దక్షిణభాగమందైనను పశ్చిమభాగమందైనను దక్షిణాగ్రములుగాను దర్భలను పరచి వానిమీద ప్రత్యేకముగా పాత్రాసాదనము జేయవలయును. అనంతరము రజ్జుబంధనమును ఛేదించి ఆసందీచ్ఛేదనము జేసి రజ్జుఖండములయందు కృష్ణాజినమునందు ప్రేతను వెల్లకిలగా బరుండబెట్టించి "ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీం" అనునది మొదలు "సర్వేజ్ఞాతయః కుర్యుః" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే జెప్పంబడిన క్రియలను జేయించవలయును. ప్రేతపత్ని సహగమనము జేయదలచియున్న పక్షమున "ఇయంనారీపతిలోకం" అను మంత్రమును జెప్పి యధ్వర్యుడు ప్రేతతోగూడ భార్యను పరుండబెట్టించ వలయును. తిరిగి బ్రతికియుండియే బ్రహ్మచర్యనిష్ఠతో నుండవలయునని కోరిక కలిగినయెడల కర్మను జేయుచున్నట్టి సుతులు మొదలగువారు "ఉదీర్ష్వనార్యభి జీవలోక" అనుమంత్రమును జెప్పి ప్రేతపత్నిని లేవదీయవలయును. అధ్వర్యునకు సహస్రమూల్యమగు హిరణ్యమును దక్షిణ నియ్యవలయును సహగమనాభిలాష కలిగియున్నయెడల "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు. సహగమన విధానమందు ప్రేతభార్యకు ముందుగా స్నానము శరీరశుద్ధియు జేయవలయును. హస్తసంమార్జనము మొదలు యిద్దరికిని జేయవలయును. పాత్రలను పగలగొట్టి యుభయులకు ప్రత్యేకముగా ఉపస్థానాదులను జేయుచు త్రికాండి వచనాను సారముగా ద్వివచనముతో మంత్రములను జెప్పవలయును. అనంతరము అధ్వర్యుడు "సువర్ణగ్ం హస్తాదా దధానామృతస్య" అనుమంత్రమును జదువుచు బంగారముతో ప్రేతయొక్క హస్తములను సంమార్జన జేయుచున్నాడు. సహగమనపక్షములో నొక్కపర్యాయమే మంత్రమును జెప్పి యుభయుల హస్తములను సంమార్జన జేయవలయును.

పాత్రచయనము.

౭౦—తా. ప్రేతను చితియందుంచిన పిమ్మట శిరస్సు ననుసరించిన యేడురంధ్రములయందు నేడుబంగారపు ముక్కల నుంచవలయును అది యెట్లనగా, ముందుగా ముఖమునందును పిమ్మట కుడినేత్రమునందు తర్వాత నెడమనేత్రమునందు పిమ్మట కుడిచెవియందు తర్వాత ఎడమ

చెవియందు పిమ్మట కుడిముక్కురంధ్రమునందు పిమ్మట నెడమరంధ్రము నందు నేడురంధ్రములయందు నేడుశకలముల నుంచవలయును లేక ఆజ్యబిందువులనైనా నుంచవలయును. ఈప్రకారముగానే భార్యకును జేయవలయును ప్రేతపైన పాత్రలనన్నియు నుంచవలయును. ధ్రువను ప్రతిలోమముగాను దక్షిణాగ్రముగాను మిగతపాత్రలను అనులోమ ముగా నుత్తరాగ్రములుగాను ఆజ్యముతోను గూడినవిగా నుంచవల యును. సర్వతోముఖపాత్రలు చాతుర్మాస్య పాత్రలుండినయెడల వానిని కూడ నుంచవలయును ఇవియన్ని తూష్ణీభూతముగా నుంచవలయును. "ప్రేతస్యదక్షిణేహస్తేస్ఫ్యం" అనునది మొదలు "మధ్యేసాదయతి" అను వరకునుండు గ్రంథముచే జెప్పఁబడిన విధిప్రకారము ఆయాస్థలముల యందు నాయాపాత్రల నుంచవలయును. మిగిలినపాత్రలను రెండుతొడల నడుమ నుంచవలయును. "మిత్రావరుణాభ్యాంత్వేతి" అనుమంత్రమును జెప్పి ఆమిక్షను చేతులయం దుంచవలయును. సంభవించి నంతవరకు సుగంధద్రవ్యములను దర్భల నుంచవలయును. ముఖమునందు తండుల ములను నువ్వుల నుంచవలయును. ఇవియన్నియు దక్షిణదిక్కుననుండియే చేయవలయును. "మైనమగ్నే విదహః" అనుమంత్రమును జెప్పి తూర్పు ప్రక్క నాహవనీయాగ్నిని "శృతం యదాకరసిజాతవేదః" అనుమంత్రము ను జెప్పి పడమరప్రక్కను గార్హపత్యాగ్నిని మంత్రరహితముగా దక్షి ణమున అన్వాహార్యపచనాగ్నిని తూర్పున సభ్యావసథ్యల నౌపాసనాగ్ని నుంచి ప్రేతను దహించవలయును. స్త్రీకి ప్రత్యేకముగా జెప్పవలసినప్పు డును సహగమనమునందును లింగభేదములుగా మూలములో జెప్పబడిన ప్రకారము చెప్పవలయును. అగ్నిహోత్రునకు దహించుటయందు ప్రీతి కాఁబట్టి యీశరీరమును నీకు విడిచితిమని చెప్పవలయును. ఈప్రకార ము చేయుటయే పితృప్రీతికరమగు యాగము అనంతరము చితికి పడమర భాగమందు చిన్నకొయ్య నొకటిపాతి సన్ననిత్రాడుచే నొకమేకనుకట్టి యాత్రాడును ఈకొయ్యకుగట్టి మేకను తరుమగొట్టగా నది పారిపోవు నప్పుడు "అజోభాగస్తపసా...యత్రలోకాః" అనుమంత్రమును జెప్పవల యును. ప్రత్యేకముగా స్త్రీకి జెప్పునప్పుడు సహగమనమునందు లింగవచ నభేదములతో జెప్పవలయును. పాత్రాసాదనకాలమం దుంచబడిన ప్రదే శమునుండి యాజ్యస్థాలిని స్రువమును తీసికొని యాజ్యస్థాలియం దాజ్య మునుంచి స్రువముతో "యఏతస్యపథోగోప్తారస్తేభ్యస్స్వాహా" అనునది

మొదలు "యమత్రనాధీమ స్తస్మైస్వాహా" అనువఱకుఁ జెప్పబడిన తొమ్మిది మంత్రములచే తొమ్మిది నాహుతుల నివ్వవలయును మొదటి మూడు మంత్రములను స్త్రీలకు ప్రత్యేక విషయములో స్త్రీలింగముగాను సహగమనందు ద్వివచనము గలుగునట్లుగాను మిగిలిన యాఱుమంత్రములను మొదట జెప్పినట్లుగాను జెప్పవలయును. పిమ్మట స్రువాజ్యస్థాలులను మొదటతీసిన ప్రదేశమునందునే యుంచవలయును. పునర్దహనవిధియందు నీప్రకారమే చేయవలెను. ఆపక్షమునందు అగ్నిహోత్రహావణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను ద్రుషదుపలములనుతీసి కాపాడవలయును పిమ్మట చితికి పడమరదిక్కున దర్భలను పఱచి మంత్రరహితముగా నిరసనోపవేశములను జేసి తూర్పుముఖముగా గూర్చుండి "ప్రకేతునాబృహతా" అను మొదలు యామ్యసూక్తములను జెప్పి దహనప్రదేశమునకు పశ్చిమప్రదేశమునందు మూడుగోతులను త్రవ్వి వానిలో నిసుకగాని చిన్నరాళ్లగాని యుంచి బేసిసంఖ్యగల కలశములతో నీళ్లుజల్లి "అశ్మన్వతీరేవతీస్సగ్ంరభధ్వ" అనుమంత్రమును జెప్పుచు చిన్నవాళ్లు ముందుగాను స్త్రీలతోగూడ ప్రతిగోతినిదాటి వెళ్లవలెను ఒక్కసారియే మంత్రమును జెప్పవలయును. వానికి పశ్చిమభాగమునందు మోదుగపుల్లలుగాని జమ్మిపుల్లలుగాని రెండుచివళ్లు పైకినుండునట్లు దక్షిణోత్తరములుగాపాతి చివళ్లను సన్ననిదారముచే జుట్టి దానిపైగాదాటి వెళ్లవలయును. అప్పుడు "యద్వైదేవస్య సవితుః" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. ఇట్లు దాటునప్పుడు అందరిని ముందు దాటనిచ్చి అధ్వర్యుఁడు "యారాష్ట్రాత్పన్నాతి" అను మంత్రమును జెప్పి అధ్వర్యుఁడు ఆమండలను తీసివేసి జలస్పర్శనము జేయవలెను. పిమ్మట జలకుంభమునకు క్రిందరంధ్రము జేసి నీరు వెనుకప్రక్కను స్రవించునట్లుగా నాకలశమును భుజముపైనం దుంచుకొని చితికి మూడుసారులు సవ్యముగా దిరిగి యాకలశమును పగులునట్లుగా వెనుకకు గిరాటు వేయవలెను. అనంతర మందఱును సవ్యముగా యజ్ఞోపవీతము గలవారలై జలస్పర్శనము జేసి "ఉద్వయంతమసస్పరి" అను మంత్రముచే సూర్యోపస్థానము జేసి తిరిగి దహనప్రదేశమును జూడకుండా బయలుదేరి తటాకము మొదలగు జలాశయములవద్దకు వచ్చి అందఱును స్నానము జేయవలయును.

బ్రహ్మమేధ ప్రయోగము.

౬౧—తా. బ్రహ్మవేత్తయగు సాహితాగ్నిని గుఱించి చెప్పఁబడు

చున్నది. మరణసందేహము కలిగినప్పుడే ముమూర్షువుకు జేయందగిన స్నానము సర్వప్రాయశ్చిత్తము సర్వావయవములందు తులసీమృత్తికను ధరింపజేయుట విష్ణువునకు పూజించిన తులసీమాలికను వేయుట, తులసీతీర్థము నిచ్చుట, శరీరముపై జల్లుట, ఉత్క్రాంతి తిలపాత్రదాన వైతరణీ గోదాన దశదానాదులను జేయించుట, పూర్వము చెప్పిన ప్రకారము అగ్నిహోత్ర దర్శపూర్ణమాసాదులను జేయించుట, ఔపాసనాగ్నియందు జేయవలసిన స్మార్తకర్మలను జేయించుట మొదలగునవి సమస్తకృత్యములను జరిపి, పిమ్మట శంకరాచార్యులు విద్యారణ్యులు మొదలగువారిచే తైత్తిరీయోపనిషత్తులందు జ్ఞానము విషయమై ముఖ్యముగా గ్రహింపబడినవియును, బ్రహ్మవల్లి భృగువల్లియను నామములచే ప్రసిద్ధికెక్కిన "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం భృగుర్వైవారుణిః" అను రెండు అనువాకములను బ్రహ్మవేత్తయొక్క కుడిచెవియందుం జెప్పవలయును. కాబట్టి ముందు కుమారుండు మొదలగువారు స్నానముజేసి ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలములను స్మరించి గోత్రనామములను జెప్పి ముమూర్షువుకు బ్రహ్మప్రాప్తికొఱకు కర్ణమంత్రపఠనము జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి చెప్పవలయును. మృతినొందిన యెడల ప్రేతకు ముఖ్యులగు పుత్త్రులు మొదలగువారు ప్రాచీనావీతులై తలవెండ్రుకలను విరియబోసికొని పాంసునిరసనాది కృత్యములను జేయుదురు. అనంతర మధ్వర్యుండు స్నానము, ఆచమనముచేసి అగ్నులను విహరించి అగ్నిహోత్రాదులను జేసి పవిత్రమును ధరించి ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలాదుల స్మరించి ప్రాచీనావీతుడై యజమానునియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యీప్రేతను శ్రౌతాగ్నులు యజ్ఞపాత్రలు ఔపాసనాగ్ని మొదలగువానితో నారాయణ సాయుజ్యము నొందుటకొఱకు బ్రహ్మమేధ విధిప్రకారముగా సంస్కరించుచున్నానని సంకల్పము జేయవలయును. మఱియు విశేషముకలదు. గార్హపత్యాగ్నికి ప్రక్కను దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి వానిమీద నువ్వులనుజల్లి "సర్వస్య ప్రతిశీవరీ" యను మంత్రమును జెప్పి కుడిపార్శ్వము క్రిందుగాను దక్షిణ శిరస్సుగాను గార్హపత్యాగ్నికి నభిముఖముగాను ప్రేతను పరుండబెట్టవలయును. అన్ని సంవేశనములయందు నొక్కసారియే మంత్రమును జెప్పుట, పిమ్మట గార్హపత్యాయతనపూర్వద్వారమునుండి తీసికొనివచ్చి గార్హపత్యాహవనీయాయతనముల మధ్య దక్షిణాగ్రములుగాం బఱచబడిన దర్భలయందు దక్షిణ శిరస్సుగాను, నెడమపార్శ్వము

క్రిందుగాను ఆహవనీయాభిముఖముగాను పరుండ బెట్టవలయును. ఇచ్చట మంత్రమును చెప్పుటయు చెప్పకుండుటయును రెండువిధములు కలదు. అనంతర మధ్వర్యుఁడు ప్రేతను స్పృశింపుచు "పరేయువాగ్ంసంప్రవతో" యను మంత్రమును జెప్పి స్రువముతో నాహవనీయాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. పిమ్మట "చిత్తిస్స్రుక్" మొదలు, "మహోహవిర్హోతా" యను వరకునుండు నైదు మంత్రములచేత స్రువముతో నైదు ఆజ్యాహుతులను ప్రత్యేకముగా జేయవలయును. పిమ్మట గార్హపత్యమునకు తూర్పుభాగమునందును పూర్వమువలెనే దర్భలను బఱచి పరుండ బెట్టి సవ్యహస్తముతో ప్రేతను స్పృశింపుచు "పరేయువాగ్ంసం" యను మంత్రమును జెప్పి గార్హపత్యాగ్నియందు హోమముజేసి పిమ్మట "చిత్తిస్స్రుక్" మొదలగు నైదు మంత్రములచేత నాజ్యాహుతుల నైదుజేయవలయును. దక్షిణాగ్నియందు మొదటి హోమమును అయిదు హోమములును తూష్ణీంభూతముగానే చేయవలయును. సభ్యావసథ్యలయం దీహోమములు లేవు. అనంతరము విహారమునకు దక్షిణభాగమునందు దర్భాస్తరణచే నేర్పరచబడిన ప్రదేశమునందుంచి క్షురకర్మ జేయించి, స్నానము జేయించి వారివారి యాచారప్రకారము నలంకరించి తెల్లని దారముతో కాలిబొటనవ్రేళ్లను చేతిబొటనవ్రేళ్లను బంధించి వట్టివేళ్ల గంధమును బూసి పుష్పమాలనువేసి ఔదుంబర్యా సందియందు కృష్ణాజినమును బఱచి దానియందు వెల్లకిలగా ప్రేతను పరుండబెట్టి "ఇదంత్వావస్త్రం" యను మంత్రమును జెప్పి నూతనవస్త్రమును గప్పి పూర్వము ధరింపబడిన వస్త్రమును తీసివేయవలయును. "అథాధ్వర్యుర ఉపస్పృశ్య" మొదలు చివరవఱకు నుండు గ్రంథమునందు జెప్పబడిన క్రియలనన్నియు 58-వ విషయమగు పైతృమేధిక విధానములో వివరింపబడిన వగుటచే నిచ్చట తిరిగి వ్రాయ లేదు. కాబట్టచ్చట చూడవలెను.

వాహకవరణము.

ఉ—తా. బంధువులు ప్రేతను బయటికి తీసికొనివచ్చిన పిమ్మట "పూషాత్వేతశ్చ్యావయతు = భర్తాసన్ భ్రియమాణోబిభర్తి" అను రెండు మంత్రములను మూలములో చెప్పినంతవరకు జెప్పి ప్రేత నభిమంత్రించవలయును. మార్గములో నాల్గవవంతు దూరము తీసికొని వెళ్లిన పిమ్మట దక్షిణశిరస్సుగా ప్రేతనుంచుట దక్షిణమున గొయ్యిత్రవ్వుట చరుస్థాలి నుంచుట చిన్నవారు ముందు పెద్దవారు వెనుకగా పుత్త్రులు జ్ఞాతులు

మొదలగువారందఱును శవమునకు నప్రదక్షిణముగా మూడుసారులు తిరుగుట బలిదానము తిలోదకదానము మొదలగు కృత్యములు 59-వ వాహకవరణములో జెప్పఁబడినరీతిగానే జేయవలయును. పూర్ధములో సగముదూరము వెళ్లినపిమ్మట నీవిధముగానే సమస్తకృత్యములను చేసి మూడువంతులదూరము వెళ్లినపిమ్మట నీవిధముగానే చేసి చరుస్థాలిని బ్రద్దలుకొట్టి దహనదేశమునకు వెళ్లి యచ్చట జేయవలసిన చితినిర్మాణము, చితియందు ప్రేతనుంచు విధానము, పాత్రచయన విధానములు మొదలగునవి పూర్వమువలెనే జేయవలయును. ఇట్లు రాజగవియొక్క యుత్స నాంతమువరకు చెప్పి యధ్వర్యుడు "ప్రేతపత్నిని ప్రేతతో సహశాయినిగా చేయించునప్పుడు, "ఇయంనారీపతిలోకం" అనుమంత్రమును "సేనేంద్రస్య" అనునది మొదలు "దేవానాంపత్నయః" యనువరకు జెప్పవలయును. జీవించే యభిలాష యున్నప్పుడు "ఉదీర్ష్వనార్యభి" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. సహగమనాభిలాషయున్నప్పుడీమంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు అనంతరము హస్తసంమార్జనము స్నానము శరీరశుద్ధి మొదలగు కృత్యములను జేయించి యధ్వర్యుడు సహస్రమూల్యరూపమగు హిరణ్యమును దక్షిణను ఇచ్చునప్పుడు "సువర్ణగంధాస్తా" అనుమంత్రమును "దేవస్యత్వాసవితుః" మొదలు "ఉత్వానస్త్వాంగిరసః ప్రతిగృహ్ణాతు" అనువరకు జెప్పవలయును మఱియు "సోమాయవాసః" అనునది మొదలు "వైశ్వానరాయరథం" అనువరకునుండు వాక్యములను "దేవస్యత్వా సవితుః...నయతుధేవిదక్షిణే" అనువరకుజెప్పి పిమ్మట "సోమాయ" అను మొదలగు వాక్యములలో నొక్కొక్కవాక్యమును జెప్పి యనంతరము "తేనామృతత్వమశ్యాం...ప్రతిగృహ్ణాతు" అనునంతవరకు జెప్పవలయును. ఈవిధానము మూలములో జెప్పఁబడిన ప్రకారము గ్రహించవయును సువర్ణముచే పత్నీహస్తముల రెంటిని సంమార్జనజేయునప్పుడు ఒక్కసారియే మంత్రమును జెప్పవలయును. అనంతరము ప్రేతను చితియందుంచి సప్తరంధ్రములయందు సప్తహిరణ్యశకలములనుగాని ఆజ్యబిందువులనుగాని యుంచవలయును. అట్లు ప్రతిరంధ్రమునం దుంచునప్పుడ చిత్తిపన్నములో గల "సువర్ణంఘర్మం పరివేదవేనం" అను అధ్యములో గల వాక్యముల నన్నియు నెకడెక్కడ నెన్నెన్ని వాక్యములను జెప్పవానో ఆవిధానముగా నేడుస్థలములయందును జెప్పవలయును. మూలమునజూచి తెలిసికొనవలయును. పిమ్మట పాత్రలనన్నియు శవముపైన నుం

వలయును. ఇట్లు పాత్రలనుంచునప్పుడు "అగ్నిర్యజుర్భిః" అను వాక్యమును ఆసాదన సమాప్తియగునంతవరకు ఆవృత్తిగా జెప్పవలయును. ఆవృత్తిగా జెప్పెడి పక్షమున చివరకు కొన్ని వాక్యములు మిగిలియుండుననే యుద్దేశ్యములో ఒక్కపర్యాయమే చెప్పి పాత్రనన్నియు నుంచవలయును. శాస్త్రములో జెప్పఁబడిన స్థానములయం దుంచగా మిగిలిన పాత్రలను రెండుతొడలనడుమనుంచి "మిత్రావరుణాభ్యాంత్వా" అనుమంత్రముచే ఆమిక్షను హస్తములయం దుంచవలయును. అనంతరము సుగంధవస్తువులు దర్భలు మొదలగునవి సంభవించి నంతవరకు చితియందుంచి తండులములను నువ్వులముఖమునం దుంచవలయును. ఇట్లుచేయు విధానమును దక్షిణభాగమునుండియే చేసి పిమ్మట దహించవలయును. "మైనమగ్నే విదహః త్పితృభ్యః" అనుమంత్రమును "జ్యోతిష్మతీంత్వాసాదయామి...జాగ్రతీంత్వాసాదయామి" అనుమంత్రములను జెప్పి తూర్పు ప్రక్కను ఆహవనీయాగ్నిని "శృతంయదాకరసి...వశినీర్భవాతి జ్యోతిష్మతీంత్వాసాదయామి" అను మంత్రములను జెప్పి పడమరప్రక్కను గార్హపత్యాగ్నిని తూష్ణీంభూతముగా దక్షిణమున అన్వాహార్యపచనాగ్నిని తూర్పుదిక్కున సభ్యావసభ్యల నౌపాసనాగ్నినుంచి దహించవలయును. అనుగమనపక్షమునం దుపస్థానమంత్రమును జెప్ప నక్కరలేదు. అప్పుడు "సహస్రశీర్షాపురుషః...సర్వాంమనిపాణి" అనునట్టి నారాయణ ఋక్కులను జెప్పవలయును. సహగమనపక్షములో (భాగ) అమంత్రణ విసర్జనములు లేవు. ప్రత్యేకపక్షములో "అజోభాగస్తపసా...యత్రలోకాః అయంవై త్వమస్మాదధి...సుకృతాం యత్రలోకాః" అనుమంత్రములును "బ్రాహ్మణఏకహోతా" అనునది మొదలు దశలు హోతలు వరకు జెప్పి భాగానుమంత్రము జేయవలయును. పిమ్మట స్రువముతో తొమ్మిది ఆజ్యాహుతులను జేయవలయును. అనుగమనపక్షమునందు జేయ నక్కరలేదు. ప్రత్యేకపక్షములోన వాహుతులు జేసిన పిమ్మట "ప్రయాసాయ స్వాహా" అనిమొదలు "సర్వస్మైస్వాహా" అనువఱకునుండు పండ్రెండు మంత్రములచే పండ్రెండు హోమములను జేయవలయును. స్రువాజ్యపాత్రలను తీసిన ప్రదేశములయందే యుంచవలయును. పునర్దహనవిషయములో అగ్నిహోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను ద్రుషదుపలములను తీసి దాచవలయును. చితికి పడమరభాగమున తూష్ణీంభూతముగా నిరసనోపవేశములను జేసి తూర్పుముఖముగా గూర్చుండి యమసూక్త

పారాయణము జేయవలయును. "ప్రకేతునా" అను మంత్రము మొదలు తొమ్మిది మంత్రములకును "హారిగ్ంహారంతం" అనునది మొదలు "ప్రథమ జామృతస్య" అనువరకునుండు 6 మంత్రములకును ప్రణవము నంతమందు జేర్చి చెప్పవలయును. పిమ్మట దహనప్రదేశమునకు పశ్చిమభాగమున గోతులను త్రవ్వుట సికతాదులను జల్లుట జలప్రోక్షణ కనిష్ఠపూర్వకముగా ఆగోతులను దాటుట పలాశశాఖలను పాతి దర్భరజ్జువును జుట్టి దాని మీాదుగా దాటుట జలకుంభముతో చితిచుట్టుతిరుగుట కుంభము నభిన్నముజేయుట సూర్యోపస్థానము మొదలగు కృత్యములన్నియు నిదివరకు జెప్పఁబడిన ప్రకారముగానే చేయవలయును. మఱియు నిచ్చట కొన్ని క్రియావిశేషములు మంత్రవిశేషములు మూలములో జెప్పబడిన రీతిని పరిశీలించి చూచుకొనవలయును. స్నానానంతరము యవోదన ప్రాశనపర్యంతము పైతృమేధిక విధిగానే బ్రహ్మవేత్తకును జేయవలయును. ఆచార్యునకును బ్రహ్మమేధ విధిగానే చేయవలయును. ఇట్లుచేసిన విష్ణుప్రీతి యగును

అనుగమన విషయము.

౭౩—తా. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు పతివ్రతయగు భార్య సహగమనముజేసిన యెడల మూడుకోట్ల యేబదివేల సంవత్సరములులేక ప్రళయకాల పర్యంతము స్వర్గలోకమునందు పెనిమిటితోగూడ సుఖించుచుండుననియు పాములవాడు పుట్టలోనుండి సర్పమును బయటికిదీసిన విధముగానే పెనిమిటియెటువంటి పాపములను జేసినను సహగమనము జేసిన భార్య పెనిమిటిని నరకమును బొందనీయక సుగతిని పొందింప జేయుననియు జెప్పఁబడినది. పతివ్రతాలక్షణ మెటువంటి దనఁగా, పెనిమిటి కష్టపడుచుండగా తానును కష్టపడునదియు సంతోషముగా నుండెనేని తాను సంతోషముగా నుండుట ప్రవాసము వెళ్లినయెడల నలంకార శూన్యముగా నుండుట మృతినొందిన యెడల తాను మరణించుట. అను లక్షణములు చెప్పఁబడినవిగాన పతివ్రతయగు భార్యకు సహగమనము విషయమై మన్వాదిస్మృతులు విశేషఫలముగా జెప్పియున్నవి. ఈధర్మము అందఱు స్త్రీలకును వర్తించదు ఎట్లనగా, గర్భిణీస్త్రీ పసిపిల్లతల్లి పతితురాలు వ్యభిచారిణి పైనుదహరింపఁబడిన పతివ్రతా లక్షణములు లేనిస్త్రీ యిటువంటి సహగమనము జేయనక్కరలేదు. పతివ్రతాలక్షణములు గల సర్వవర్ణస్త్రీలును సహగమనము జేయవచ్చును. స్నానము శరీరశుచిని

జేయించవలయును. ఉత్థానములేదు కాబట్టి "ఉదీర్ష్వనారి" అనుమంత్ర
మును జెప్పనక్కరలేదు హస్తసంమార్జన దహనప్రేతోపస్థాన అజాను
మంత్రణ హోమతంత్రములయందు ద్వివచనముగా జెప్పవలయును. పెని
మిటికి జేయునట్టి సంస్కారముతోనే పూర్తియగును కాబట్టి భార్యకు
ప్రత్యేకముగా మంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు ప్రమాదముచే గలిగిన
మరణము విషయమై మంత్రములకు వికృతిలేకుండా పితృమేధ విధికూడా
నేచేయవలయునని కపర్దిస్వామిచెప్పెను. ఇద్దరుగాని అంతకు పైగాగాని
యేకకాలమందు గతించినవారికి దహనము సంచయనముకూడాచేసి శ్రా
ద్ధము వేరుగా జేయవలయునని కొందఱును దశాహమువరకు కూడా
చేసి వృషోత్సర్జనము మొదలు సపిండీకరణాంతము వఱకు వేరుగా జేయ
వలయునని మఱికొందరును వచించిరి. సహగమనముచేసిన స్త్రీకి వేరుగా
తంత్రము లేదనియు దహనసంచయనాదు లుభయులకు నేకకాలమందు
జరుగుట వలన నుభయాస్థులనేకముగానే తీయవలయుననియు నుదకపిం
డదానములను వేరుగానే జరుపవలయుననిరి సపిండీకరణము కూడ వేరు
గా జేయనక్కరలేదని మఱికొందరు చెప్పిరి. సహగమనమునందు పెనిమి
టికి జేయఁబడిన సంస్కారముతోనే భార్యా సంస్కారము సిద్ధించును.
కాఁబట్టి వేరుగా మంత్రములను జెప్పుట మంత్రములకు లింగవిభక్తి వచ
నాదుల యూహాయులేదని కపర్దిస్వామిచెప్పెను. మఱియు పెనిమిటి మృతి
నొందిన పిమ్మట దహనమునకు పూర్వము భార్య మృతినొందినను భార్య
మృతినొందిన తర్వాత దహనాత్పూర్వము పెనిమిటి మృతినొందినను ప్ర
మాదవశముచే మృతిగలిగినప్పటికి నేకకాలదహనము గలుగుటవలన
సహగమనముతో సమానమయిన దగుచు మంత్రములకు ద్వివచనాది
యూహాకలుగ వలయునని త్రికాండిచెప్పెను. ఆమతము కపర్దిస్వామిచే
నంగీకరింపఁబడ లేదు. కాఁబట్టి యుగపత్ప్రమాద మరణమందును సహగమ
నమునందును మంత్రావృత్తియు ద్వివచనాది యూహాయును లేదు. బ్రహ్మ
మేధ విషయములో భార్య సహగమనముచేసి నప్పుడు బ్రహ్మమేధవిధి
గానే దహించవలయునని కొందఱును స్త్రీలకు కూడదని మరికొందరును
చెప్పగా నిషేధవిధి మతాంతరమందుగాని ప్రకృతవిషయము కాదని నిర్ణ
యించి ఆయగ్నులతోనే భార్యనుకూడ బ్రహ్మమేధవిధిగానే దహించవల
యునని సిద్ధాంతపఱచిరి. వపనము ఉదకదానాదులను గుఱించి ముందు
జెప్పఁబడును.

దహనము చేయవలసినవిధి.

౬౪——తా. చితియందు శవమును వెల్లకిలగానే బరుండబెట్టి దహించవలయును. గాని అధోముఖముగాను దిగంబరినిగాను మలముతోఁగూడినట్టి వానిని దహించకూడదు. ఆ ప్రేతకు గప్పిన వస్త్రములో సగముచించి శ్మశానపాలకునకిచ్చి మిగిలిన సగను వస్త్రముతో శవమును దహించ వలయును.

బ్రహ్మమేధ సంగ్రహకారికలు.

౬౫——తా. బ్రహ్మమేధ విధానమంతయు పితృమేధము వలెనే జేయవలయును. ఇక్కడ విశేషమేమి యనఁగా, "పరేయువాగ్ంస" అను మంత్రముతో హోమముజేసిన పిమ్మట "బ్రాహ్మణ ఏకహోతా" అనునది మొదలు దశహోతలతో హోమముజేసి తర్వాత పూషాత్వాదులయందు "భర్తాసఙ్భ్రియమాణః" అనువాక్యము చెప్పి ప్రేతాను మంత్రణము, ఇయంనారీ, అను మంత్రముచే జేసి, సేనేంద్రస్య, అనువాక్యముతో ప్రేత పత్నినిపరుండబెట్టి "సువర్ణం ఘర్మం దేవస్యత్వా" అనువాక్యములతో హిరణ్యశకలముచే రెండు హస్తములను సంమార్జనముచేసి "సువర్ణం ఘర్మం" అనుమంత్రముచే సువర్ణశకలమును ముఖమునుందుంచి "బ్రహ్మాం దమగ్నిం" అనుమంత్రముతో నేత్రములయందును శతంనియుతః. అను మంత్రముతో చెవులయందును. "సువర్ణంకోశం" అని కుడిముక్కురంధ్రమునందును. "ఇంద్రోరాజా" అని యెడమ ముక్కు రంధ్రమునందును సువర్ణశకలములనుంచి "అగ్నిర్యజుర్భిః" అనువాక్యములతో ప్రతివాక్యముతోను అన్నిపాత్రల నన్ని యవయవములందు నుంచవలయును. ఇంక పాత్రలు మిగిలియున్న యెడల తిరిగి ఆచితియందే నుంచవలయును. "మై నమగ్నే జ్యోతిష్మతీభిః" అనుమంత్రముచే దహించి సూర్యంతే చక్షుః అనువాక్యముతో నుపస్థానము జెప్పి. "అజోభాగః దశహోతలు" అను మంత్రములతో అజానుమంత్రణము జేసి యఏతస్య "ప్రయాసాయస్వాహా" అను మంత్రములతో స్రువముచే నాజ్యహోమమును జేసి "ప్రకేతునా హరిగ్ంహరంతం" అను మంత్రములను పఠించి "అశ్మన్వతీః" ఆప్యా యస్వ అను మంత్రములతో అవటములనుదాటి "ద్వయంతమసస్ప తరణిర్విశ్వ" అను మంత్రములతో సూర్యోపస్థానము జెప్పి ధాతాతే త్వష్ట అను మంత్రముల జెప్పి స్నానము జేయవలయును. మిగిలిన వి

యము లన్నియు పితృమేధముతో సమానముగానే యని తెలిసికొన వలయునని తాత్పర్యము.

అనాహితాగ్నియొక్క పితృమేధ విధానము.

౬౬—తా. అనాహితాగ్నికి మరణసంశయము కలిగి నప్పుడు పూర్వమందు జెప్పఁబడినరీతిగా సర్వప్రాయశ్చిత్తముజేసి విచ్ఛిన్నాగ్ని పునస్సంధానముజేసి శుభ్రముగా జేయఁబడిన ప్రదేశమునందు దక్షిణాగ్రములుగా పరచబడిన దర్భలయందు నువ్వులను జల్లి దక్షిణశిరస్సుగా బరుండబెట్టి పుత్త్రులు మొదలగు కర్తలగువారు స్నానముజేసి సంకల్పముజేసి ముమూర్షువుయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి సులభముగా ప్రాణోత్క్రమణముకొఱకు ఉత్క్రాంతి గోదానము తిలపాత్రదానము మొదలగు నవియును, దశదానాదులను జేయించవలయును. అనాహితాగ్ని యైనప్పటికి బ్రహ్మవేత్తయగునేని కుడిచెవియందు "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం భృగుర్వై వారుణిః" అనునట్టి రెండు అనువాక్యములను జెప్పవలయును. బ్రహ్మవేత్తకాకుండెనేని యీ అనువాక్యములు జెప్పనక్కఱలేదు. బ్రహ్మజ్ఞానములేనివానికి స్త్రీలకును "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అనునట్టి అనువాక్యమును జెప్పవలయును. మృతినొందినప్పటికి పైన జెప్పఁబడిన విధానముగానే జేయవలయును. ఆహితాగ్నికి త్రేతాగ్నులు యజ్ఞపాత్రచయనము మొదలగు యజ్ఞసంబంధమగు కొన్నిక్రియలు జరుపవలసియున్నది. ఇతరులకు నవి యక్కఱలేదు. అనాహితాగ్నియైనను బ్రహ్మజ్ఞానముకలిగిన యెడల బ్రహ్మమేధ విధానముగానే సంస్కారము చేయవలయును. అతని భార్యకు సహగమనాభిలాష యున్నయెడల జేయవచ్చును. మిగిలిన విషయములు ఇదివరలో జెప్పఁబడిన ఆహితాగ్నిని గుఱించిన సందర్భానుసారముగా నుండుటచే సర్వమునకు వివరింపఁబడలేదు. కాఁబట్టి మూలమునుజూచి తెలిసికొన వలయును.

వపన విధానము.

౬౭—తా. తనయులు మొదలగువారు మొదటిదినమునందు కంఠమునకు పైభాగమునందు పదియవదినమునందు సర్వావయవములందును వపనము జేయించుకొనవలెను. స్మృతులయందు నాప్రకారమే జెప్పఁబడెను. ఆశౌచము నివృత్తియగును. కాఁబట్టి జ్ఞాతులు మొదలగువారును కర్తలును పదియవదినమునందు సర్వాంగవపనము జేయించుకొనవలెను. శుక్రవారమునందు రాత్రియందు వపనము జేయించుకొన గూడదు.

కుమారుఁడు జేయించుకొనవచ్చును ఇది ఆశ్వలాయన విషయమని కొం
దఱు చెప్పిరి. దహనమునకు పూర్వము వపనము జేయించుకొనిన యెడఁ
పితృహత్య జేసినవాఁడగును. కాఁబట్టి కర్తదహనము జేసి వపనము జేయిం
చుకొనవలయును ఇది యాపస్తంబీయుల మతమైయున్నది మొదటి దిన
మునందు వపనము జేయించుకొనని పక్షమందు రెండవదినము మూడవ
దినము అయిదవదినము ఏడవదినముల యందునుకూడ జేయించుకొన
దగునని బోధాయనుడు చెప్పెను. ఆప్రకారమే పరాశరుడును చెప్పుచ
ఏకాదశాహ్నిక శ్రాద్ధమునకు పూర్వము తప్పక జేయించు కొనవలెననెను
వపనము జేయించుకొనదగిన వారిని గుఱించి ఆపస్తంబు లిట్లుచెప్పిరి
పుత్త్రులు తమ్ములు ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగల జ్ఞాతులును జేయించ
కొనఁదగిన వారనిరి. మఱియు గంగ మొదలగు పుణ్యనదులయందున
భాస్కరాది పుణ్యక్షేత్రముల యందును తల్లిదండ్రులయొక్కయు గురువ
అనఁగా తనకంటె పెద్దవాడు యొక్కయు మరణసమయమందును ఆధా
నము, యజ్ఞము, మొదలగు క్రతువుల ప్రారంభ సమయమందును, వప
నము జేయించుకొనవలయు నని కాలనియమము జెప్పఁబడెను కాఁబట్టి
కర్తతోఁగూడ జ్ఞాతులు వపనము జేయించుకొన వలయును. జ్ఞాతులలో
నేడుతరములకు లోపుగాను ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగలవారు పదియవ
దినమునందు కర్తతోఁగూడ వపనము జేయించుకొన వలయునని స్మృతుల
యందుఁ జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి ఏకాదశ దినమునకంటె ముందుగా మొద
టిదినమునందును పదియవదినమునందును జేయించుకొనవలయును. మఱి
యు తల్లిదండ్రులు మృతినొందిన యెడల తనయులు వపనము జేయించు
కొనవలయును. తండ్రి జీవించియుండగా పుత్త్రులలో నొకడు మరణించిన
యెడల వానికి కర్మను జేయునట్టి తమ్ముడే వపనము జేయించుకొన వల
యునుగాని యితర తమ్ములకు నవసరము లేదు. తండ్రిలేని పక్షమునంద
అన్నగారికి కర్మ జేయు సమయమునందు తమ్ములందరును వపనము జేయిం
చుకొనవలయును. తండ్రి లేకపోయినప్పటికిని కర్తలేక తమ్మునకు కర్మ
జేయవలసినప్పుడు అన్నయు వపనము జేయించుకొన వచ్చును మిగిలిన
వారికి నక్కరలేదు.

రాత్రియందు వపననిషేధము.

ఉర——తా. రాత్రియందు దహనముచేసినను వపనరహితముగానే
పిండదానాంతము జేసి మరునాడు తలవెంట్రుకలకు మాత్రము వపనము

జేయించుకొనవలయును. తల్లిదండ్రులకు పినతండ్రి పెత్తండ్రులు వీరి భార్యలు మేనమామ, అన్న, మామ, ఆచార్యుడు వీరిభార్యలు మేనత్త పినతల్లి పెత్తల్లులు తనతోబుట్టువ వీరలు గతించినప్పుడు తానే కర్మజేయ వలసివచ్చినయెడల క్షౌరమును జేయించు కొనవలయును. భార్య గర్భిణి తో నున్నప్పుడు తల్లిదండ్రులు మరణించినయెడల కుమారుడు వపన మును జేయించు కొనవలయును. అట్లు చేయించుకొనిన పక్షమునందు బ్రహ్మహత్యతో సమానమగు పాపమును జెందును. వపనము జేయించుకొను ట శవముతోగూడ వెళ్లుట గోళ్లను తీయించుకొనుట శ్రాద్ధముపెట్టుట గృహమును కట్టుకొనుట విశేష దూర దేశము వెళ్లుట పుత్త్రాదులకు వివా హాము జేయుట సముద్రస్నానము మొదలగునవి భార్య గర్భిణితో నున్న వారు జేయగూడదు. అట్లు చేసినయెడల ఆయుఃక్షయమని చెప్పిరి. సేతువు వద్ద స్నానము జేయనచ్చునని మఱియొకరు చెప్పెను. మఱియు దహ నాదిక్రియలను పగలే ప్రారంభించి అవి పూర్తియగునంతకు రాత్రి రెండు జాములలోపుగా నయ్యేనేని అప్పుడు కర్త వపనము జేయించుకొనవచ్చు ననియు జ్ఞాతులు మరునాడుదయంబున వపనమును జేయించు కొనవల యుననియు మఱియొక స్మృతియందు జెప్పఁబడియె సంతానములేని అన్న మేనమామ కుమారుడు పినతండ్రి పెత్తండ్రి భార్యయొక్క తండ్రి వీరలు మృతినొందినప్పుడు తాను కర్మను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు కను బొమ్మలు హృదయము చంకలు శిఖ ఈప్రదేశములను విడిచి మిగిలిన ప్రదేశమునందు వపనము జేయించు కొనవలయును. భార్య గర్భవతియై నను తల్లిదండ్రుల మరణసమయంబున సర్వావయవములందును వపనమును జేయించు కొనవలెను తమ్ములు మృతినొందినప్పుడు అన్న కర్మను జేయ వలసివచ్చెనేని వపనముజేయించు కొనవలయును. ఉపనయనము కాని వారు మరణించినప్పుడు వపన మక్కరలేదు. తండ్రి లేనివారై వయస్సు చేతనుగాని సంబంధము చేతనుగాని చిన్నవారైన జ్ఞాతులు దహనానం తరము వపనమును జేయించు కొనవలయును. ఆప్రకారముగానే కల్ప కారికయు దహనానంతరము చిన్నవారగు జ్ఞాతులు వపనముజేయించు కొనవలయునని చెప్పినది. సన్నిధానమరణమునందు జ్ఞాతులందరును వప నముజేయించు కొనవలయును. సన్నిధానమందు లేనియెడల వపన మక్క రలేదు. కర్మను జేయువాడు పెద్దవాడైనను వపనము జేయించు కొనని యెడల వానికి నాశౌచము ఎప్పుడును విడువదు. కాబట్టి పెద్దవయస్సు

గలవాడు మృతినొందినప్పుడు కర్మను జేయువాడు దహనమునకు పూర్వ మున గాని యనంతరమున గాని వపనమును జేయించుకొనక దహనము జేసినేని నిష్ఫలమగును. తాను నరకము నొందును. కాఁబట్టి పెద్దవారు మృతినొందినప్పుడు చిన్నవారగు జ్ఞాతులకు సన్నిధానమరణమునందు వపనమావశ్యకము. మహాగురువులయొక్క మరణమునందు గురువై నప్పటికి దహనము జేయువానికి వపనము కలదు. పెద్దవాడు మృతినొంది నప్పుడు జ్ఞాతులలో నేడుతరములకు లోపుగాను చిన్నవయస్సు గలవా రలు పదియవదినమునందు కర్తతో గూడ వపనము జేయించు కొనవలె యును జ్ఞాతులకు రాత్రియందు వపనము లేదు. మరునా డుదయంబున జేయించు కొనవలయును. కనిష్ఠులయొక్క మరణమునందును కర్మ జేయు వానికి వపనము శ్రుతులయందు జెప్పఁబడెను. ఉపనయనము కానివాని మరణమునందు కర్మ జేయువానికిని వపనము లేదు. తల్లిదండ్రులు, అన్న ఆచార్యుడు, భార్య తండ్రి, వీరలుగాక యితరుల మరణమును గురించి గర్భిణీపతి వపనము జేయించు కొనినయెడల బ్రహ్మహత్యతో సమానమగు పాపము నొందును. మఱియు గర్భిణీపతియైనను మాతామహాదు మొద లగు మఱికొందరియొక్క మరణమునందు వపనము విధింపఁబడి యున్నది ఆవిషయము పైన వ్రాయఁబడెను గాన నిచ్చట తిరిగి వ్రాయ లేదు. గర్భి పతి శవమును మోయగూడ దనియు పర్వతము నెక్కగూడ దనియ పుత్త్రునకు నుపనయనము జేయగూడదనియు జెప్పి పెద్దవారి మరణమ నందు పదిదినముల పర్యంతము జ్ఞాతులతో గూడ భుజించి పదియవదినమ నందు వపనమును జేయించుకొనఁదగునని మఱియొకరు చెప్పిరి పుత్త్రుడ లేనిపక్షమును మనుమడు అతను లేనియెడల మునిమనుమడు అతడున లేనియెడల కుమార్తె కుమారుడుగాని కర్మను ప్రారంభింపబోవు సమయ బున గ్రామములో గాని యూరు బైటను గాని వపనము జేయించుకొ శ్మశ్రునఖలోమములను తీయించుకొని స్నానము జేసి శాస్త్రప్రకారము కర్మను జేయవలయుననెడిమత మాశ్వలాయన విషయము. ఈప్రకారవ స్మృతులయందు భిన్నాభిప్రాయములు కలవు గాన దహనమున పూర్వమందుగాని పరమందుగాని వారివారి యాచారాను సారము వపనము జేయించు కొనవలయును. ఇట్లు శాస్త్రనిర్ణయమువలన క స్నానము జేసి సంకల్పము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జె ప్రేతకు ప్రథమసంస్కారమును జేయుటకుగాను నాకు యోగ్యత కలి

నిమిత్తమై వపనము జేయించు కొనవలయును. కాబట్టి నాచే సమర్పింపఁ బడిన దక్షిణను తీసికొని యనుజ్ఞ నివ్వవలనని చెప్పి కొంత దక్షిణను సభ వారికి నివ్వవలయును. అనంతర మాదక్షిణను తీసికొని సభ్యులు వపన మునకు ననుజ్ఞనివ్వగా కర్త వపనము జేయించుకొని స్నానము జేసి ప్రథమదినమునందు దహనాదిక్రియలను జేసి చారెడు బియ్యములో నువ్వు లు పెసరపప్పు కలిపి వండి ఆయన్నమును పిండముగా వేయవలయును; యథాసంభవముగా శాకమూలఫలాదుల నుంచవలయును. శాకాదిద్రవ్య ములు వాయసపిండములం దుంచవలయును. మొదటిదినమునందు నేద్ర వ్యము నుపయోగింతురో ఆద్రవ్యమునే పదిదినముల పర్యంతము నుప యోగించ వలెనని తాత్పర్యము.

శిలాలక్షణము.

౧౯—తా. అనంతరము శిలాప్రతిష్ఠ జేయవలెను. ఆశిల నాలు గంగుళములు పొడవుకలిగి యుండవలయును. మిక్కిలి పొడవుగాను మిక్కిలి పొట్టిగాను పగిలినదిగాను నుండగూడదు. మఱియు నెఱ్ఱనివర్ణము తెల్లనివర్ణము గల శిల శ్రేష్ఠంబైనది. అనేక రంగులు గలదియు నల్లని వర్ణము గలదియు నగు శిల నుపయోగింపఁ గూడదు మఱియు పచ్చియు శిరికాయప్రమాణమగు లావుగా నుండవలయును గాని యంతకుమించియు నంతకు తక్కువగా నుండగూడదని బుధులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

శిలాస్థాపనము.

౨౦—తా. పూర్వము జెప్పఁబడిన శాస్త్రోక్తప్రకారమగు శిలను దెచ్చి కేశవాది పండ్రెండు నామములచే స్నానము జేయించి దర్భలను జుట్టి శుభ్రమగు ప్రదేశమునందు కొంచెము పల్లము జేసి యచ్చట దక్షి ణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి వానిమీద శిలనుంచి ప్రాణాయామము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు దహనమువలన కలి గిన తాపము, దాహము, ఆకలి మొదలగునవి పోవుకొఱకు వస్త్రోదక తిలో దక పిండ ప్రదానములను జేయునిమిత్తము శిలాస్థాపనము జేయుచున్నా నని సంకల్పము జేసి శిలాప్రతిష్ఠ జేసి ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజను జేయవలెను. పురుషులకు పుంలింగములతోను స్త్రీలకు స్త్రీలింగములతో నావాహనము జేయవలెను. అనంతరము మృత్తికా స్నానవస్త్రోదక తిలో దకముల నివ్వవలయును. ఈవిధముగానే జ్ఞాతులును స్నానము జేసి ప్రాచీ నావీతులై దక్షిణ ముఖముగా గూర్చుండి ప్రేతకు తాపతృష్ణాదుల

నివృత్తికొఱకు మృత్తికాస్నాన వస్త్రోదక తిలోదకాదులను జరుపవలయును. "ధాతాపునాతు" అనేమంత్రమును జెప్పి యొకసారి నీటిలో మునిగి శిలవద్దకు వచ్చి వస్త్రమును మూడుమడతలువేసి ప్రేతయొక్క గోత్ర నామములఁ జెప్పి తాపనివృత్తి నిమిత్తమై శిలమీద నీరుపిండవలయును. ఈప్రకారము ముందుగా మూడుసారులుజేసి పిమ్మట తిలోదకములను విడువ వలయును. ఆవిధముగానే స్మృతియు జెప్పెను. ఇట్లు పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకమును విడుచునప్పుడు ఎడమ మోకాలును వంచి నువ్వులను దర్భలను గ్రహించి తండ్రియొక్క గోత్రనామముల నుచ్చరించి దాహ నివృత్తికొఱకు తిలోదకములను ఒకసారి మంత్రముజెప్పి యూరికే రెండు సారులును విడువవలయును ఇట్లు మువ్వూరు విడువవలెను. స్త్రీలు విడవనక్కఱలేదు. జ్ఞాతులు వారివారికి గల సంబంధములతో గోత్రనామములను జెప్పి విడువవలయును. మఱియు జ్ఞాతు లొకసారి వాసోదకము మువ్మారు తిలోదకములను స్త్రీలును మంత్రవర్జితముగాను శిలమీద విడువవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. తిలోదకము దినమునకు నొక్కొక్కటి వృద్ధిగా విడువవలెను. తాపనివృత్తి నిమిత్తము స్నానము దాహోపశాంతికొఱకు తిలోదకమును ఆకలిపోవుటకొఱకు పిండము నుంచవలయును. ఇట్లుప్రతిదినము నొక్కొక్కటి వృద్ధిగా పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకములను విడుచు విధాన మెట్లనగా, మొదటి దినమున మూడు, రెండవదినమున నాలుగు, మూడవదినంబున అయిదు, నాల్గవ దినంబున ఆఱు, అయిదవదినంబున ఏడు, ఆరవదినంబున నెనిమిది, యేడవ దినంబున తొమ్మిది, యెనిమిదవదినంబున పది, తొమ్మిదవదినంబున పదునొకండు, పదియవదినంబున పండ్రెండు, ఈప్రకారము తిలాంజలులను విడువవలయును. ప్రేతకు నుపకారమగుటచే ఆశౌచదినములగు పదిదినముల పర్యంతము ఆవృత్తిగా తిలాంజలులను విడువవలెను. పదియవపిండము సమాప్తియగువఱకు నేకోత్తరవృద్ధిగా తిలాంజలులను శిలమీద విడువవలయునని ప్రచేతసుడు చెప్పెను. మఱియు మొదటి దినంబున నొకటియు రెండవదినంబున రెండును ఈప్రకారము అంజలు పదిదినముల పర్యంతము దినసంఖ్య ప్రకారము విడువగా 55 తిలాంజలులగును ఇదియొకపక్షము మఱియొకపక్ష మెట్లనగా, మొదటి దినంబున మూడు, రెండవదినంబున నాలుగును. ఈప్రకార మేకోత్తరవృద్ధిగా పదిదినముల పర్యంతము విడువగా 75 అగును. 100 అంజలుల నివ్వవలయునని మఱి

యొక పక్షముకలదు. అదియెట్లనగా, పదిదినములయందును పదిపిండము లను వేయుచున్నారు గాను పిండమునకు దశావృత్తివిధంబున పదిదినం బుల యందును పదిపదులు నూఱు, తిలాంజలుల నివ్వవలయుననిరి. దిన మునకు నొక్కటిచొప్పున పదిదినంబులకును పదితిలాంజలులేగాని యా వృత్తిలేదని మరికొందరనిరి. క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతులకును వారి వారి యాశౌచ దినసంఖ్యాను సారముగా నాశౌచము వెళ్లునంతవరకు నేకోత్తరవృద్ధిగా తిలాంజలులను విడువవలయును. నాలుగు వర్ణముల వారును పిండమును దినమునకు నొక్కొక్కటియే వేయవలయును. ఇట్లు చెప్పుటవలన=55=75=100=అని మూడుపక్షములు నిర్ణయింపఁబడినవిగాన వీనిలో మొదటినుండియు నేపక్షము నాశ్రయించి యుందురో ఆవిధము గానే జరుపవలయును. గృహద్వారమునందు గాని శ్మశానమునందుగాని తీర్థప్రదేశము నందుగాని దేవతాగృహ సమీపమునందుగాని తాను పిం డమును వేయదలచిన ప్రదేశమునందు సమస్తక్రియలను పూర్తిజేయవల యుననియు యున్నది. కాఁబట్టి ముందు దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి తిలసహితముగా జలమును విడిచి తిలమిశ్రితముగా వండిన యన్న మును పిండముగానుంచి పిండముపైన తిరిగి తిలోదకమును విడువవల యును. తిలోదకమును విడుచునప్పుడెల్లను పితృతీర్థముగా విడువవల యును. పిమ్మట నన్నమును వండిన పాత్రను కడిగిన జలమును, పిండము చుట్టు మూడుసారులు నపసవ్యముగానుంచి గంధమాలికలు మొదలగు నవియు నుంచవలయును. అనంతరము కర్తగాని యన్యులుగాని స్త్రీగాని స్నానముజేసిన వీనభాండమునందు పెసరపప్పు నువ్వులను కలిపి వండిన యన్నము నభిఘరించి శిలనుంచినగర్త సమీపమునందు గోమయముతో నలికి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భనుబఱచి వెలగుపండు ప్రమాణముగల పిండమునుజేసి దక్షిణముఖముగా కూర్చుండి యెడమమోకాలును వంచి దర్భపైన తిలోదకములను విడిచి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి పితృతీర్థవిధిగా పిండమునుంచి తిరిగి పిండముపైన తిలోదకమును విడువ వలయును. ఇట్లుచేసిన పిమ్మట తిరిగి సంకల్పముచేసి తండ్రినిగుఱించి నాచే జేయఁబడిన మృత్తికాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానములచేత ప్రేతస్వరూపుడైన నాతండ్రికి దహనజనితమైన తాపతృష్ణాక్షుత్తులు శమించుగాక యని పలికి యాపిండమును కాకులు గద్దలు మొదలగునవి తినుపర్యంతము నిరీక్షించ వలయునుగాని వానిని తొలగకొట్టకూడదు.

ద్వారమునందుండి కర్త యితరులకు నమస్కారముజేసి వారిని పంపించి తాను జ్ఞాతులు నక్కడనే కొంచెము ఘృతప్రాశనముజేసి వేపచిగుళ్లను కొఱికి గోమయము సువర్ణము అగ్ని, ఆవాలు, యవలు, గరికె, మొదలగువానిని స్పృశించి గృహద్వారంబున పెద్దశిల నొకదానినుంచి దాని దాకుచు ముందుగా చిన్నవారును పిమ్మట పెద్దవారును క్రమముగా గృహములోనికి వెళ్లి తిరిగి బయటికి వచ్చునప్పుడు పెద్దవారు ముందుగాను చిన్నవారు వెనుకగానుండి రావలయును. మరణస్థలంబున దీపారాధనజేయించి అచ్చట నావుదూడను సంచరింపజేసి అచ్చటికివెళ్లి యవోదకమును జల్లి యినుపముక్కనుపాతి, నాగృహమునందు చుట్టుప్రక్కలను మేలుకలుగుగాక యని, బియ్యమునుచల్లి యనంతరము నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమును, జేయవలయును. అనంతరము రాయినిగాని అగ్నిహోత్రమునుగాని గోమయమునుగాని అక్షతలనుగాని నూనెనుగాని యుదకమునుగాని స్పృశించి గృహములోనికి వెళ్లవలయును. రెండు మట్టిముంతలను దెచ్చి వానిలో నొకదానియందు జలమును రెండవ దానియందును క్షీరములనుంచి యిచ్చట స్నానము జేయుమని జలసహితమైన పాత్ర నొకవుట్టియందును ఇచ్చట పానముజేయుమని క్షీరసహితమగు పాత్ర నొక వుట్టియందు నుంచవలయును. అనంతరముచేసి దినములయందు నవశ్రాద్ధములను మంత్ర రహితముగాను పదునొకండవ దినమునందుమాత్రము సమంత్రకముగాను జేయవలయును. ప్రతిదినమునందు జేయుచున్నట్టి వాసోదక సంఖ్యప్రకారముగా గాని లేక తిలోదక సంఖ్యప్రకారముగా 75-55 గాని శ్రాద్ధములను ఆమద్రవ్యముతో నేకోద్దిష్ట విధానముగా జేయవలయును. మొదటిదినంబున నొక్కసారిగానే జ్ఞాతులందరును భుజింపవలయునని కొందరును పుత్త్రులు మాత్రమేయని మఱికొందరును చెప్పిరి. ఇట్లు రెండువిధములు కలవు. కాబట్టి పదిదినముల పర్యంతము జ్ఞాతులతోసహా కర్తలు ఏకకాలమునందు భుజియించి భూమియందే శయనించుచు నొకరినొకరు స్పృశింపకుండుటయు మొదలగు బ్రహ్మచర్యమును జరుపుకొనవలయును. నాల్గవ దినము ప్రశస్తముగా నుండెనేని యాదినమునందు అస్థిసంచయనమును జేయవలయును. అస్థి సంచయనముగాక పూర్వము జ్ఞాతులును పదిదినముల పర్యంతము పుత్త్రులు నొకరినొకరు స్పృశింపగూడదు. నాల్గవదినమునందు సంచయనము జేయకపోయినను అదిమొదలు జ్ఞాతులు ఒకరినొకరు తాకవచ్చును. మొదటి రాత్రియందు

నన్నమును వండకూడదు కాంబట్టి క్రయమునకు తీసికొనియైనను లేక వఱియొకరు తెచ్చి[illegible]నైన నట్టి అన్నమును భుజింపవలయును. కర్త [illegible] పదార్థమును భుజ[illegible] బ్రహ్మ[illegible]మును జరుపు[illegible]నొందిన వానిభార్యయామె జీవితకాలమంతయు భక్ష్యపాయసాదులను వర్జించి భూమియందే శయనించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతమును జరుపుకొనవలయును. ఇట్టి బ్రహ్మచర్యము యౌవనమునం దుండువారికేగాని బాలురకు వృద్ధులకు నక్కఱలేదు. తల్లిదండ్రులును గురువును మృతినొందిన దినమునందు కుమారుం డుపవాసము జేయవలయును తల్లిదండ్రులు గతించినయెడల సంవత్సరపర్యంతము క్షౌరము, అభ్యంగనము, తాంబూలము, స్త్రీసంభోగము, విడువవలయును. అన్న మొదలగువారు గతించిన తాను కర్మ జేసినప్పుడు ఆఱుమాసముల పర్యంతము పైనజెప్పంబడిన విషయములను విడువవలయును.

ఉదకదాననిర్ణయము.

౭౨——తా. జ్ఞాతులు కానివారును ఒకప్పుడు తిలోదకములను విడువవలసి యున్నది. అదియేవిధమనగా, మాతామహుండు వానిభార్య ఆచార్యుడు వివాహమైన కుమార్తె తోబుట్టువ మేనల్లుడు మామ బుత్విక్కు మొదలగువారు గతించినప్పుడు జ్ఞాతులువలెనే ముఖ్యముగా నుదకదానము జేయవలయును. మిత్రులకు వారికి జేయవలయునని యభిలాష కలిగెనేని విడువవచ్చును తిలోదకదానము మిత్రులవిషయమై చేయక పోయినను లోపములేదు. జ్ఞాతులు దగ్గిరలేనిపక్షమునందు పదియవ దినము నన్ని తిలోదకములను విడువవలయును త్రిరాత్రాశౌచపక్షమునందు తత్కాలమునందే యస్థిసంచయనము జేయవలయును. మొదటి దినమునందు 21 తిలాంజలులును రెండవదినమునందు నాప్రకారమే 21 యు మూడవదినమునందు 13 జలాంజలులును, విడిచి నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరించవలయును; ఇది 55 జలాంజలులపక్షము 75 జలాంజలులపక్ష మెట్లనంగా, మొదటిదినమునందు 21 రెండవదినమునందు 33 మూడవ దినమునందు 21 మొత్తము 75 అగును. నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరించవలయును. ఈచెప్పంబడిన రెండువిధములును వృద్ధివిషయము. మఱియు మొదటిదినమునందు కర్త మూడు తిలోదకాంజలులును రెండవదినమునందు 4 అంజలులును మూడవదినమునందు 3 అంజలులును

మొత్తము మూడుదినములయందు 10 తిలోదకాంజలులను విడిచి నాల్గవ దినమునందు శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఇదియొకవిధము, మఱియు మొదటిదినమునందు 30 జలాంజలులును రెండవదినమునందు 40 జలాంజలులును మూడవదినమునందు 30 జలాంజలులు నను పక్షమునందు మూడుదినములయందు 100 జలాంజలులను విడిచి నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరింప వలయును. మొదటిదినమునం దొక్క పిండమును రెండవదినమునందు నాలుగు పిండములును మూడవదినమునం దైదు పిండములును నుంచవలయును. కొందఱు మొదటిదినమునందు మూడు పిండములును, రెండవదినమునందు నాలుగుపిండములును, మూడవదినమునందు మూడుపిండముల నుంచవలయునని, చెప్పిరి. మొదటిదినమునం దొకటి నవశ్రాద్ధమును రెండవదినమునందు రెండును మూడవదినమునందు మూడును నవశ్రాద్ధములను జేయవలయును. మఱియు శ్రాద్ధదినమునం దొక నవశ్రాద్ధమనిరి. అది యితర శాఖ విషయము. శివస్వామి నవశ్రాద్ధములను గుఱించి వివరించిన విషయములో ఆశ్వలాయన శాఖావలంబకములు 5 నవశ్రాద్ధములను ఆపస్తంబ మతానుసారులు 6 నవశ్రాద్ధములు నాచరింతురని చెప్పెను. ఆప్రకారమే యితర స్మృతులయందును మొదటి రెండుదినములయందు రెండు రెండును మూడవదినమునం దొక్కటియు నాచరింపవలయునని చెప్పఁబడెను. దైవవశముచే మొదటిదినమునందు శ్రాద్ధాదులను జేయుట సంభవించనిపక్షమునందు మూడవదినమునందు జేయవలయును. తిలోదక పిండదానాదుల గుఱించియు నిట్లే తెలిసికొనవలయును. ఈవిషయమంతయు త్రిరాత్రాపక్షము దైవయత్నముచే గాని మనుష్యయత్నముచే గాని సకాలంబున శ్రాద్ధాదుల నేదియైనను జేయుటకు వీలుకలుగని పక్షమునందు నవియన్నియు పదునొకండవ దినమునందుఁ జేయవలయును. నవశ్రాద్ధము మాసికము ఉదకుంభము మొదలగునవి యేవియైనను ఆయాయా కాలములయందు జేయుటకు దైవవశాది కారణములవలన వీలులేనియెడల పూర్వమునం దాపబడిన శ్రాద్ధాదుల నుత్తరమునందు జేయఁబడు వానితో గలిపి జేయవలయునని పెద్దలు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మచారులకు తిలోదక నిషేధము.

23—తా. జ్ఞాతులు మరణించినప్పుడు బ్రహ్మచారులకును నాశౌచము లేదు. కాఁబట్టి జ్ఞాతులను గురించి బ్రహ్మచారులు తిలోదకముల

నివ్వగూడదు. తల్లిదండ్రులు మరణించినప్పుడు బ్రహ్మచారి యైనను కుమారునకు నాశౌచము కలదు. అందువలన తల్లిదండ్రులకు మాత్రము తిలోదకాదుల నివ్వదగును. తల్లిదండ్రులకు తిలోదక పిండదానాదుల జేయునంతవఱకు నాశౌచము విడువదు కాఁబట్టి అవి యాచరించి స్నానము జేసిన శుద్ధుడగును. బ్రహ్మచారి వివాహమగువరకు జ్ఞాతులను గుఱించి తిలోదకముల నివ్వగూడదనియు తల్లిదండ్రులకు సోదరులకు నివ్వవచ్చుననియు నిశ్చయింపఁబడెను గాన వీరికంటె నితరులకు దాహాది సంస్కారములను జేసినయెడల తిరిగి యుపనయనమును జేసికొనవలయును ఉపాధ్యాయునకు నగ్నిసంస్కారము జేయవచ్చునని కొందఱు విద్వాంసులు చెప్పిరి. యితరులకు సంస్కారాది క్రియలను జేసినయెడల పాతిత్వదోషము కలిగి బహిష్కార్యుడగును కాఁబట్టి బ్రహ్మచారి యితరులకు దహనాది సంస్కారములను జేయఁగూడదని తాత్పర్యము.

జీవపితరుడు తిలోదకములను విడువగూడదనే విషయము.

౭౪—తా. తల్లిదండ్రులు జీవించియుండు నప్పుడు ఇతరులకు తిలోదకముల నివ్వఁగూడదు. తిలోదకములను విడుచుట జ్ఞాతులతో గూడియుండుట మొదలగునవి జేయఁగూడదు. తల్లిదండ్రులు జీవించి యుండగా అన్నలు మృతినొందినప్పుడు ప్రదక్షిణాది సంగాహమును మృత్తికాస్నానము తిలోదక వాసోదకాదులును జేయవచ్చును గాని యితరులను గుఱించి చేయఁగూడదు అహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనాది సంస్కారములు చేయఁబడనప్పుడు వానిని గుఱించిన యాశౌచ మితరులకు లేదు. దహనమే ప్రధానముగాని మరణము ప్రధానముకాదని తాత్పర్యము.

తండ్రిజీవించియుండగా సోదరులు గతించినప్పుడు జేయువిధానము.

౭౫—తా. తండ్రి జీవించియుండగా జ్యేష్ఠభ్రాతలుగాని కనిష్ఠ భ్రాతలుగాని వారిభార్యలుగాని మృతినొందినప్పుడు వారికి నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములను జేయఁగూడదు. తల్లిదండ్రుల నాయుర్వృద్ధిని గోరువాడు సోదర మరణమునందు ప్రేతకృత్యమును జేయఁగూడదని శాస్త్రముల యందు నిషేధింపఁబడినదని తెలిసికొనవలయునని తాత్పర్యము.

నగ్నప్రచ్ఛాదన విషయము.

౭౬—తా. రెండుమూనెకలు ఒక అమమని చెప్పఁబడును. నగ్న ప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధవిషయమై యామద్రవ్యమును నాలుగురెట్లుగా నివ్వ

వలయును. నగ్నప్రచ్ఛాదనము దహనదినమునం దియ్యవలయును ఈ నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమునందు విశేషముగా పదార్థముల నివ్వవలయును గాన యెనిమిది కుంచముల బియ్యమును నాలుగుకుంచముల గోధుమలను రెండురెండు కుంచముల మినుములు పెసలును కంచుపాత్రను వస్త్రమును శాకాదులును ఇనుపముక్కను ప్రత్తిని ఘృతపాత్రను కంబళము నివ్వవలయును ఇట్లు జేసినయెడల ప్రేతత్వము విడువఁబడును. మరియు గోబిలుడిట్లుచెప్పెను. దహనముజేసిన పిమ్మట స్నానముజేసి యొకఘటము నిండ బియ్యమునుబోసి నూతనవస్త్రముచే జుట్టి కంచుపాత్రలో నెయ్యి బోసి దానిని యాఘటమునందుంచి తనశక్తికొలది బంగారమునుంచి భగవంతుని మనస్సుచే ధ్యానింపుచు దరిద్రుడు సత్కులప్రసూతుడు శ్రోత్రియుఁడు తపస్సంపన్నుడునగు బ్రాహ్మణుని పూజించి యాతండుల పూర్ణఘటమును దానమిచ్చి సంతోషింపజేసి యాబ్రాహ్మణుని పంపవలయును. మఱియు వ్యాసుడిట్లుచెప్పెను. వస్త్రమును తండుల సహితమగు మృత్పాత్రను దీపసహితమగు కంచుపాత్రను దహనానంతర మియ్యవలయును. ఇదియే నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమనిరి ధరించునిమిత్తము వస్త్రమును, 5 కుంచముల బియ్యమును, ఉదకుంభమును, దీపముతోఁగూడిన లోహపాత్రను, పది నవటాకులయెత్తుగల కంచుపాత్రను, దానిలో నాల్గవవంతు బంగారము, బియ్యములో సగముగాని నాల్గవవంతుగాని నెయ్యి, బియ్యము పరిమితిగల ఉప్పు, నువ్వులు, పెసలు, మొదలగు వస్తువుల నివ్వవలయును. ఈలవణాది ద్రవ్యములను ఘృతముతో సమానముగానైన నివ్వవచ్చును. పదిపలముల ప్రత్తిని తగిన దక్షిణలను అలంకారములను, బంగారమునకంటె రెండురెట్లు స్వచ్ఛమగువెండి నియ్యవలయును. ఇట్లు యిచ్చుటకు శక్తికలిగినయెడల చెప్పిన ప్రకారము నివ్వవలయును. లేక తనశక్తి ననుసరించియైనను సంవత్సరపర్యంతము దారిలో ననుభవించుకొఱకు నివ్వవలయును. ఇట్లుచేసినయెడల ప్రేతత్వము విడువఁబడును. ఇదియే నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమని శాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధప్రయోగము.

౭౭—కర్త ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలములను కీర్తించి దిగంబరత్వము పోవుటకొఱకు నేకోద్దిష్టవిధానముగా ఆమద్రవ్యముతో నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధమును మొదటిదినమునందు సంకల్పముజేసి శిష్టాచారముగల బ్రాహ్మణుని బిలిచి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యా

బ్రాహ్మణునకు నావాహనపాదప్రక్షాళన అర్ఘ్యదాన పూజాదులనన్నియు చేయవలయును. పాదప్రక్షాళనకు వర్తులాకారముగా నొకమండలమును జేయవలయును. బ్రాహ్మణునకు నెడమప్రక్క నాసనము నుంచవలయును. అర్ఘ్యపాత్రనొక్కటియే యుంచవలెను. దానిలో గంధపుష్ప అక్షతోదకాదులనుంచి ఆయుదకమును తూష్ణీభూతముగానే బ్రాహ్మణుని చేతిలో విడిచి అర్ఘ్యపాత్రను చించివేయవలయును. కట్టుకొనుటకు పైన వేసుకొనుటకు రెండు వస్త్రముల నివ్వవలయును. అనంతరము నివ్వదగిన పదార్థములనన్నియు తూష్ణీభూతముగా అనగా మంత్రరహితముగా నచ్చటనుంచి ప్రేత తృప్తికొఱకు నుదకుంభ దక్షిణ తాంబూలాదులతో గూడ నివ్వవలయును. అనంతరము పిండప్రదానము నిమిత్తము సంకల్పముజేసి బ్రాహ్మణునకు ముందు గోమయముచే నలికి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి తిలోదకమును విడిచి తిలసహితమగు బియ్యమును జలముతో కలిపి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యాతిలతండులమును పిండముగా వేసి తిరిగి తిలోదకమును విడిచి యాపిండప్రదానముచే ప్రేతకు తృప్తియగుగాక యని పలుకవలయును. వండబడిన పదార్థముగాని వండబడని పదార్థమునుగాని దేనిని బ్రాహ్మణునకు నిచ్చెదరో ఆపదార్థముతోనే అగ్నౌకరణము పిండప్రదానమును జేయవలయును. పిండప్రదానముజేయక శ్రాద్ధమును మాత్ర మాచరించినయెడల వాని సంతతి సంపదయు నశించునని చెప్పఁబడెను కాఁబట్టి శ్రాద్ధ మాచరించిన పిమ్మట తప్పకుండా పిండప్రదానము జేయవలెను. అనంతరము బ్రాహ్మణునకు హస్తశుద్ధిజేసి తండ్రినిగుఱించి చేయఁబడిన యీశ్రాద్ధముచే తృప్తినొందవలయునని యుపవీతముజేసికొని కర్త పలుకగా నాబ్రాహ్మణుడును తృప్తినొంది తినని ప్రతివచన మియ్యవలయును. పిండమును జలములోనుంచి యాచమానమును జేయవలయును. ఈనగ్నప్రచ్ఛాదనమునకు శ్రాద్ధవిధానముగా జేయుట యున్నదని కొందరును లేదని కొందరునునుడివిరి. ఇట్లు చేయుటకు శక్తిలేనివాడు ఒకవస్త్రమును, తండుల సహితముగా పాత్రనైన నివ్వవలె ననిరి. ఈచేయవలసిన విధానము మూలమువలన తెలియవలయునని తాత్పర్యము.

నవశ్రాద్ధ విధానము.

౨౧—తా. అనంతరము ఆహితాగ్ని కానివానికి మరణించినది మొదలు బేసి దినములయందు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయును. 1-3-5-7

9-11 ఈబేసిసంఖ్యగల దినములయందు నవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఆశ్వలాయనశాఖవారు 5 నవశ్రాద్ధము లనియు ఆపస్తంబశాఖీయులు 6 నవశ్రాద్ధములనియు నితరశాఖీయులు 5 గాని 6 గాని చేయతగుననియు చెప్పిరి. కొందరు అయిదే నవశ్రాద్ధములుగాని ఆరులేవనియు తొమ్మిదవ దినమునందు జేయవలసినది తత్కాలమందు జేయుటకు వీలుగాని పక్షము నందు పదునొకండవదినమునందు జేయవలయుననిరి. మొదటినుండియు క్రమముగా జేయుచుండెడి వానికి శుక్రవారాది నిషేధనములేదు నగ్న ప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధములు పదిదినములు లోపుగా జేయవలసినవిగాన మంత్రవర్జితముగా క్రియలతోనే జరిగించవలయు ననియు పదిదినములు దాటినపిమ్మట జేయఁబడు శ్రాద్ధములు సమంత్రకముగానే చేయవచ్చు ననిరి. ఇందులో మఱియొక విశేషము కలదు. దహనకృత్యము అయిదవ దినమునందుగాని యేడవదినమునందు గాని జరిగినయెడల నంతకుముందు నుండియు, చేయవలసిన నవశ్రాద్ధములన్నియు నాదినమునందే చేయవల యును. అన్నియు నొక్కదినమునందు జేయుటకు శక్తిలేనియెడల మిగి లినవి బేసిదినములయందు జేయవలయును గాని సరిదినములలో జేయఁ గూడదు. నవశ్రాద్ధములను పూర్తిజేయక దశాహకృత్యమును పూర్తి చేసినయెడల, తిరిగి దహనాదివిధులను జేయవలయునని త్రికాండిచెప్పెను. నవశ్రాద్ధములన్నియు ప్రేతకు తృప్తినిజేయును. ఆద్యశ్రాద్ధము మొదలు షోడశశ్రాద్ధములు ప్రేతస్వరూపమును విడిపించును. సపిండీకరణశ్రాద్ధము పితృదేవతా స్వరూపమును కలుగజేయును. కాఁబట్టి కుమారుఁడు శాస్త్ర ప్రకారముగా నవశ్రాద్ధములు మొదలగు నన్నిశ్రాద్ధములను జేయ వలయునని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

నవశ్రాద్ధప్రయోగము.

౭౯—తా. సంకల్పముజేసి ప్రేతస్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి ప్రేతతృప్తి నిమిత్తము ప్రథమాహ్నిక నవశ్రాద్ధ ము మొదలాఱు నవశ్రాద్ధముల నాయాదినములయం దాచరింపవలయును. ఆమద్రవ్యముతో నేకోద్దిష్టవిధానముగా జేయవలయునుగాన నగ్నప్రచ్ఛా దనశ్రాద్ధమువలెనే బ్రాహ్మణ నిమంత్రణము మొదలగు సమస్తక్రియలను మంత్రరహితముగానే జేయవలయును. పిండమును జలములో నుంచు పర్యంతము పూర్వమువలెనే చేయవలెను. అగ్న్యుత్పత్తివిధాన మెట్లనగా, అగ్నిహోత్రముల నాత్మారోపణముజేసి మృతినొందినయెడల కుమారుఁడు

ప్రేతస్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క కుడిహస్తమును లౌకికాగ్నిసమీపము నందుంచి "ఉపావరోహ జాతవేద" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును; ఇట్లు చేసినయెడల నగ్నియుద్భవించిన దగును. అగ్నుల నాత్మారోపణము జేయక మృతినొందిన వానితోనే సమస్తము నాచరింపవలయును. అగ్నులు అనుగతములైనప్పుడు ప్రేతాధాన విధాన మెట్లనగా, అగ్నినిస్థాపించి ఆజ్యసంస్కారముజేసి పండ్రెండుపర్యాయములు మంత్రరహితముగానే హోమము జేయవలయును. ఆపస్తంబమునియు నాప్రకారమే చెప్పెను. తండ్రి అగ్నిహోత్రములను దీసికొని దూరదేశము వెళ్లియుండగా నింటి యందు తల్లి మృతినొందినను లేక నింటియందు నగ్నిహోత్రములు తల్లి యునుండగా తండ్రి మఱియొకప్రదేశమునకు వెళ్లి యచ్చట తండ్రి మృతి నొందినను కుమారుఁడు అవి వచ్చుపర్యంతము వారికి నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములను జేయఁగూడదు. భార్య అగ్నిరహితురాలై దూరమందుం డగా తండ్రియు నగ్నిరహితుడై మఱియొక ప్రదేశమునందు మృతినొందిన యెడల నౌరసపుత్రుఁడు దగ్గిరనుండెనేని పూర్వమందు జెప్పఁబడిన ప్రకా రము ప్రేతాధానముజేసి దహించవలయును. కుమారుఁడు సమీపమందు లేనప్పు డనంతరము జేయవలయును. తల్లివిషయమందు నాప్రకారమే జేయవలయును. తండ్రి యగ్నిహోత్రములను తీసికొనివెళ్లి దూరదేశమం దుండగా గృహములో నగ్నిరహితురాలై తల్లి మృతినొందినప్పుడు కుమారుఁడు సమీపమందుండెనేని ప్రేతాధానముజేసి దహించవల యును. భార్యయు పెనిమిటియు నొక్క ప్రదేశమునందే యుండగా కుమారుఁడు సమీపమునందు లేనప్పుడు పెనిమిటి మృతినొందిన భార్య యు భార్యమృతినొందిన పెనిమిటియు ప్రేతాధానముజేసి దహించవల యును. మఱియు కుమారుఁడు దగ్గిర లేనప్పుడు తల్లిదండ్రుల మరణముల యందు లౌకికాగ్నిచేతనే చేయవలయునని మఱికొందరు మునీశ్వరులు చెప్పిరి. వెనుకను మృతినొందిన వానికి నుత్తపనాగ్నిచే జేయవలయునని కొందరనిరి. వెనుక మృతినొందిన భార్యలకును పెనిమిటికి వలెనే జేయ వలయును. యతీశ్వరునిభార్య పెనిమిటికంటె ముందుగానే మృతినొంది నప్పుడు పుత్రుఁడు ఔపాసనాగ్నిచే యథాప్రకారముగా దహనాదులను జేయవలయును. విధవను వానికంటె ముందుగానే భార్యపోయిన వానిని పెండ్లిగానిస్త్రీని యుత్తపనాగ్నిచే దహించవలయును. ఉత్తపనాగ్ని యనఁ గా పిడికెడు దర్భలనుదెచ్చి దానియం దగ్నినుంచి ప్రజ్వరిల్లజేసి తిరిగి

దానియందు పిడికెడు దర్భలనుంచి దృఢముగా జేయబడిన యగ్నియుత్తపనాగ్ని యనఁబడును. కపాలపతనమువలన బుట్టినదై పిడికెడు దర్భలను మూడు మడతలుపెట్టి దానియం దీయగ్నినుంచి తిరిగి పిడికెడు దర్భలనుంచి మండింపజేయఁబడిన యగ్నియుత్తపనాగ్నియని మఱికొందరనిరి.

కపాలాగ్ని నిర్ణయము.

౮౦—తా. బ్రహ్మచారిని కపాలాగ్నిచే దహించవలయుననిరి. కపాలాగ్ని యనఁగా నొకనూతన భాండమును భిన్నముచేసి యందులో నొక తునుకను నిప్పువలె యెఱ్ఱగా నుండునటుల కాల్చి దానిమీద నొకరంపపుపొట్టు మొదలగు స్వల్పమైన వానినుంచి మండించి పిమ్మట పిడకలు మొదలగు వానినుంచి వృద్ధిచేయఁబడిన యగ్నిహోత్రమును కపాలాగ్ని యని చెప్పిరి.

ఇద్దరు భార్యలుగల వానికి నగ్నినిర్ణయము.

౮౧—తా. రెండవవివాహమునందు ఔపాసనాగ్ని పర్యంతము జేయఁబడగా నంతలో కాలవశముచే నొకభార్య మృతినొందిన యెడల నామెను సర్వౌపాసనాగ్నితో దహించి సర్వక్రియలను జేసినపిమ్మట మిగిలిన భార్యతోఁగూడ వివాహ ప్రధానహోమమును జేసి సర్వము పూర్వమువలెనే చేయవలయును. మఱియు రెండవవివాహమును లౌకికాగ్నియందు జేసి శాస్త్రప్రకారము రెండు ఔపాసనాగ్నులకు సంసర్గజేయఁబడగా వారిలో నొకభార్య మృతినొందినప్పుడు ప్రత్యక్షౌపాసనాగ్నిని రెండుగా విభజించి రెండుభాగములయందును "అగ్నయే వివిచయేస్వాహా" అని రెండుహోమములను ప్రత్యేకముగా జేసి దక్షిణభాగమును పెద్దభార్యకును త్తరభాగము చిన్నభార్యకు నిశ్చయించి యుంచిన పిమ్మటనే భార్య మృతినొందినప్పు డామెను నాభాగవహ్నితో దహించవలయును. మఱియు నొకవిశేషము కలదు. ఒకభార్య మృతినొందియుండగా పిమ్మట వెంటనే రెండవభార్యయు మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటి తనయగ్నిని మంత్రరహితముగా నిద్దరికి నుపయోగించ వలయును. అని త్రికాండి చెప్పెను. అనేకభార్యలు కలిగియున్నప్పు డీవిధముగానే రెండుభాగములుచేసి పెద్దభార్యకు దక్షిణభాగము నిచ్చి మిగిలిన భార్యలకు ఉత్తరభాగము నిచ్చి అప్పుడున్న భార్యలతోఁగూడ పూర్వమువలె నాచరింపవలయును. ఈవచనములు అనాహితాగ్నికి నగ్నిహోత్రోత్పత్తిని గుఱించి విశేషముగా ధర్మశాస్త్రప్రయోగ కారికయందుఁ జెప్పఁబడినవని తాత్పర్యము.

—{శ్మశానమునకు తీసికొనివెళ్లిన పిమ్మట తిరిగి జీవించినవాని విషయము.}—

౮౨—తా. మృతినొందినపిమ్మట శ్మశానమునకు దహనము నిమిత్తము తీసికొనివెళ్లగా తిరిగి బ్రతికి స్వస్థతనొంది యింటికి వచ్చినయెడల ఆయింటికి శ్రేయస్సు కలుగదు. అట్టిదేశము పరరాజుచే జయింపఁబడును. ఎందువల్లననగా, మృతినొంది యమలోకమునకు వెళ్లి యముని జూచి వచ్చెను. కాఁబట్టి దానికి శాంతికొరకు తెలిసినవారు క్షీరములతోను ఆజ్యముతోను నూఱుసమిధలతో నూఱుహోమములను జేసి యెనిమిది వేలుగాని లేక వెయ్యియెనిమిది పర్యాయములుగాని గాయత్రిని జపించి క్షీరశాంతినిజేసి విశేష దక్షిణలను కపిలగోవును తిలలును వస్త్రమును మొదలగు దానముల నిచ్చి శాంతి జేయవలయునని యమునియభిప్రాయమై యున్నదని తాత్పర్యము.

—{దహనమగుచుండగా అగ్ని నశించినయెడల జరుపవలసిన క్రమము.}—

౮౩—తా. శవమును దహించుచుండగా వర్షము మొదలగు వానిచే నాయగ్ని చల్లారినయెడల మూఁడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబుల జేసి తిరిగి అగ్నిని దెచ్చి శవశేషమును పిమ్మట మంత్రవర్జితముగానే దహించవలయునని తాత్పర్యము.

శిల నశించినయెడల జరుపవలసిన క్రమము.

౮౪—తా. పదిదినములలోపుగా దైవవశము వలన పాషాణము నశించినయెడల మఱియొక శిలదెచ్చి గతించినదినములయందు జేయఁబడిన జలాంజలులను కూడ తిరిగి జేయవలయును. మఱియు శిల నశించినప్పుడు "ఆయాహి" అనుమంత్రముచేత మఱియొక శిలను దెచ్చి దర్భలను జుట్టియుంచి "యమాయసోమగ్ంసునుత" అను మంత్రముతో స్రువముచే నాజ్యహోమమును మూఁడుపర్యాయము లగ్నిహోత్రమునందు జేయవలయును. అని మనువు చెప్పెను. శిల నశించినప్పుడు మఱియొక శిల నావాహనము జేసి వెనుకవిడువఁబడిన జలాంజలులను పిండములను కూడ నివ్వవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. ఇతరస్మృతులయందును, ప్రేతశిల నశించినను భిన్నమైనను నీవిధముగానే జేయవలయునని చెప్పఁబడెను. శిలను మఱియొక ప్రదేశమునకు తీసికొనివెళ్లినను శిల పాత్ర కర్త ద్రవ్యము మొదలగు వానికి విపర్యాసము కలిగినయెడల మూఁడుప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయ

శ్చిత్తములను జేసి తిలోదక పిండదానములను తిరిగి జేయవలయు ననిరి. పోయినశిల తిరిగి దొరికినయెడల గతించినదినములయందు నివ్వఁబడిన జలాంజలుల తిరిగినివ్వ నక్కరలేదు. "ఇమేయుగే" అనుమంత్రముతో రెండుశిలలనుంచి వానియందే మిగిలినదినములయందు జేయవలసిన విధుల నన్నియు పూర్తిచేయవలయును.

మొదటిదినమునం దావాహనము జేయబడిన శిల నశించిన యెడల చేయువిధానము.

౭౭—తా. మఱియొక శిలను దెచ్చి "ఆయాతు దేవస్సుమనాభి" అను మంత్రముచే నావాహనము జేసి దర్భలనుజుట్టి పూర్వమువలెనే కేశవాది పండ్రెండు నామములచే స్నానముజేయించి అగ్నిప్రతిష్ఠజేసి చతుష్పాత్ర ప్రయోగము ఆజ్యసంస్కారాంతముజేసి చతుర్గృహీతముగా నాజ్యమును గ్రహించి "యమాయ సోమగ్ంసునుత, యమాయఘృతవత్, యమాయమధుమంతగ్ం" అను మూడు మంత్రములతో మూడు ఆజ్యహోమములను జేసి పూర్వదినములయందు జేయఁబడిన తిలోదక పిండదానములను తిరిగిచేయవలయును. ఈప్రకారము శిలానష్టప్రాయశ్చిత్తము.

పునర్దహనమందు రాత్రియందు పైతృమేధిక కృత్య మారంభింపగూడదనే విషయము.

౭౮—తా. ఇతర స్మృతులయందు రాత్రియందు నైమిత్తిక కర్మగాక పైతృకకర్మచేయ గూడదనియు ప్రేతకార్యములను జేయవచ్చునని యు నగ్నప్రచ్ఛాదనము చేయగూడదనియు చెప్పబడెను. రాత్రియందు ప్రేతదాహాదికృత్యము ముఖ్యముగా జేయఁబడు దేహసంస్కార విషయము. ప్రేతదాహాదికృత్యము నగ్నప్రచ్ఛాదనము రాత్రియందు సంధ్యాకాలమందు జేయఁబడిన యెడల నిరర్థకమగును కాఁబట్టి చేయకూడదని చెప్పబడెను. దహనము పైతృమేధికము రాత్రియందు జేయకూడదు. పగలు ప్రారంభించిన యెడల రాత్రియైనప్పటికి పూర్తిజేయవచ్చును. రాత్రియందు జేయగూడదనే విషయము అస్థిదాహము మొదలగు గౌణపక్షవిషయము. మఱియు పగలుగాని రాత్రిగాని మధ్యాహ్నమందుగాని నిశియందుగాని సంధ్యాకాలముల యందుగాని దహనానంతరమున నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధము చేయవచ్చునని కొందరుచెప్పిరి. ఆయభిప్రాయము దహనానంతరము తప్పక చేయవలయునని గాని రాత్రియందు జేయవలయునని యభిప్రాయముకాదు. అట్లు చెప్పినయెడల తిలోదకము పిండ

దానము నగ్నిప్రచ్ఛాదనము రాత్రియందు జేయకూడదనియు చేసిన నిరర్థకమగుననియు జెప్పిన గోభిలుని వచనమునకు విరోధమువచ్చును. సూర్యాస్తమయమునకు పూర్వము తగినకాలము సంభవించని యెడల మరునా డుదయమున దాహాదికృత్యము చేయవచ్చును. అట్లుచేసిన యెడల దోషములేదని కొందరనిరి.

శవాగ్నిప్రదేశమునందు శునకాది గ్రామ్యధర్మముల విషయము.

౨౭౭—తా. మూడుకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తంబులనుజేసి వ్యాహృతులచే నాజ్యహోమమును జేయవలయును. శ్మశానప్రదేశమునందు పురుషులు శ్వానములు గార్ధభములు మొదలగునవి గ్రామ్యధర్మములను జరిగించిన యెడల కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము హోమమును జేయవలయునని ధర్మశాస్త్రకారికలు చెప్పుచున్నవి. ప్రాయశ్చిత్తమును గుఱించి హోమవిశేషము చెప్పబడని స్థలములయందు వ్యాహృతులచే హోమమును జేయవలయునని జయంతునిచే జెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

శవాగ్ని పతనమునందు.

౨౭౮—తా. గ్రామశ్మశానముల మధ్య నగ్నిహోత్రము క్రింద పడినయెడల ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రత్రయము నాచరించి ప్రేతాహుతి పురస్సరముగా నగ్నిని ప్రతిష్ఠించి పూర్వమువలెనే వ్యాహృతులతో హోమమును జేయవలయును. ఈవిధముగానే ఆపస్తంబమునియును జెప్పెనని తాత్పర్యము.

శవపతనమునందు ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౨౭౯—తా. శవమును తీసికొని పోవుచుండగా దారిలో శవము పడిన యెడల ఆయజమానునియొక్క కుటుంబనాశనము ధనధాన్యక్షయము కలుగును. కాఁబట్టి యజమానుఁడు "ఇమ్మారుద్రా" అను మంత్రముతో రెండువేల ఆజ్యహోమములను జేసిన యెడల మేలుకలుగును. వృషభమును దక్షిణగా నొసంగవలయునని నారదమునీశ్వరుఁడు వచించెనని తాత్పర్యము.

శవహసితాదికమునందు విధానము.

౨౮౦—తా. శవము నవ్వినను ఏడ్చినను ఆవలించినను లేచినను శరీరము కదలినను యజమానుని గృహమునందుండు వారందఱు నశింతురు, గ్రామమునకు వెలుపల నుంచకూడదు. ఎందువల్లననగా శవము రుద్రునితో సమానమైనది కాఁబట్టి శావాశౌచము గడచిన పిమ్మట రావి మేడి

మొదలగు సమిధలతో యమదేవతాక మంత్రముచే ప్రత్యేకముగా శాస్త్ర ప్రకారము నూటయెనిమిది పర్యాయములు హోమములు చేయవలయును. అనంతరము రుద్రశాంతిని చేయవలెను. ఇట్లుచేసిన అట్టిదోషము తొలగి శాంతియగును.

—{ శూద్రాదులచేత కాష్ఠాదులు తీసికొని పోబడినప్పుడు జేయవలసిన విధానము. }—

౯౧—తా. బ్రాహ్మణుల ద్రవ్యములు బ్రాహ్మణులుండి యుండగా శూద్రద్రవ్యము లుపయోగింపఁగూడదు. ఆద్రవ్యములను శూద్రులు తీసికొని వెళ్లఁగూడదు. శూద్రసంపర్కము కలుగుటచే జేయఁబడిన ఆహుతులు స్వర్గఫలము నిచ్చునవికావు. మఱియు శూద్రుఁడు తృణకాష్ఠాదులను హరించిన యెడల అధర్మవంతుడగును. ప్రేతకు ప్రేతత్వము విడువఁబడదని తాత్పర్యము.

దహనదేశ నిర్ణయము.

౯౨—తా. శూద్రుఁడు మృతినొందినప్పుడు దక్షిణద్వారముగా తీసికొనివెళ్లి దక్షిణదిక్కున దహనము జేయవలయును. మఱియు బ్రాహ్మణులకు తూర్పుదిశయు, క్షత్రియులకును ఉత్తరదిశయు, వైశ్యులకును పశ్చిమదిశయు దహనమునకు తగిన ప్రదేశములుగా జెప్పఁబడెనని తా.

—{ పిండముకాకాదులచే ముట్టనప్పుడు నీచజంతువులు స్పృశించినప్పుడు తగువిధానము. }—

౯౩—తా. పదిదినములలో వేయఁబడిన పిండములను కాకులు గృధ్రములు స్పృశింపనియెడల నెన్ని శ్రాద్ధముల జేసినను ప్రేతత్వము విడువఁబడదు.

—{ పిండమును కుక్కలు మొదలగునవి స్పృశించిన యెడల ప్రాయశ్చిత్తము. }—

౯౪—తా. పిండమును కాకులు స్పృశింపకయున్నను శునకచండాదులచే దూషితమైనను మూడుకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసి తిలోదకముల నావృత్తి జేయవలయునని గోభిలుడు చెప్పెను. శ్వానములు వరాహములు నక్కలు కోళ్లు మొదలగు వానిచే ప్రమాదవశమున శవము అస్థులు భస్మపిండములు మొదలగునవి స్పృశింపబడిన యెడల క్రమముగా, అయిదు నాలుగు మూడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయునని అత్రిమునీశ్వరుఁడు చెప్పెను. శ్వసూకరఖర ఉష్ట్రము మొదలగు

వానిచే శవాస్థిభస్మ పిండాదులు స్పృశింపఁబడిన యెడల నాలుగుమూడు ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయునని మఱియొక స్మృతియందు జెప్పఁబడెను శ్వానము గార్ధభము చండాలుఁడు మొదలగు వారిచే స్పృశింపబడిన బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞతీసికొని యొకప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి. అయితే ఉపనయనము కానివారు అనుపనీతుల విషయమని చెప్పిరి కాఁబట్టి కాకములను గృధ్రములను నిషేధింపఁగూడదు. శునకము చండాలుఁడు మొదలగు వానివలన స్పర్శ కలిగిన మూఁడు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసి తిరిగి పిండదానములను జేయవలయును. శావమునందు సూతకమున్నంత పర్యంతము రాత్రి శేషమునందును ఆయాకాలములయందు క్రమముగా నవశ్రాద్ధముల నాచరింపవలయునని దేవల మునీశ్వరుఁడు చెప్పెను.

పదిదినములలోపల దర్శసంక్రమణాదులు సంభవించినప్పుడు.

౮౫—తా. పదిదినములలోపల దర్శ సంక్రమణాదులు వచ్చినను కుమారుఁడు తల్లిదండ్రుల గుఱించి చేయునప్పుడు క్రమముగా పదిదినముల పర్యంత ముదకపిండ దానాదులను జేయవలయును మఱియు దౌహిత్రుఁడు దత్తుఁడు నిట్లేచేయవలెను. వీరికంటె నితరులు చేసినయెడల అమావాస్యతో సమాప్తిజేసి పిమ్మట తిరిగి ప్రారంభించవలెను. ఈవిధముగానే కపర్దిస్వామి జెప్పెను.

అమావాస్యయందు మరణించినవాని క్రమము.

౮౬—తా. అమావాస్యయందు మృతినొందినవానికి పదిదినముల పర్యంతము ప్రతిదినము తిలోదక పిండదానములను జేయవలెను. చతుర్దశియందు మృతినొందిన పిమ్మట అమావాస్యతిథి వచ్చెనేని మరునాడమావాస్యయందే పదిదినములయందు జేయఁదగిన తిలోదక పిండదానములను జేయవలయునని గృహ్యపరిశిష్ట గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెను.

పదిదినములలో సంక్రమణము వచ్చినప్పుడు జేయువిధానము.

౮౭—తా. దశాహమధ్యయందు సంక్రమణము వచ్చినను అమావాస్య వచ్చినప్పుడు చేయవలసిన విధానమును జెప్పినరీతిగానే ఔరస కుమారుఁడు దత్తుఁడు దౌహిత్రుఁడు పదిదినముల పర్యంతము క్రమముగా తిలోదక పిండదానముల చేయవలయు ననియు వీరికంటె నితరులు చేసిన యెడల సంక్రమణముతోనే సమాప్తిచేసి మిగిలిన దినములయందు స్నానము తిలాంజలులు మాత్రము జేయుచుండవలె ననియు భవిష్యత్పురాణ

స్మృతి సంగ్రహాది గ్రంథములయందును కలదు. వసిష్ఠ గౌతమ గాలవాది మునీశ్వరులును జెప్పిరి. మఱియు పదిదినములలోపల అమావాస్య వచ్చినప్పుడు మూడుదినములకంటె పైన మిగిలిన యెడల తల్లిదండ్రులకైనను అమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయు ననెడు గాలవవచనము దేశకాలోపద్రవములు కలిగినప్పుడని తెలిసికొనవలయును. ఆవిధముగా స్మృతితత్వ నిర్ణయమను గ్రంథమున జెప్పఁబడెను. రాష్ట్రోపద్రవమునందు దేశసంకటమునందు తనకుబాధ కలిగినప్పుడు మిక్కిలి దూరదేశ ప్రయాణము చేయునప్పుడు ఉత్పాతాది దుర్యోగమునందు మఱియు నితరమగు మహాభయములు కలిగినప్పుడు తల్లిదండ్రులకైన నమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయునని చెప్పెను. ఆయాకాలముల నతిక్రమించి బలిక్రియను చేయఁగూడదు. తిలోదకాదులను మాత్ర మపకర్షణము జేయవచ్చును. ఏకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధముల నాయాకాలములయందే చేయవలయునని సంగ్రహమను గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

సహగమనవిధానము.

౯౨—తా. స్నానముచేయించి శరీరశుద్ధిని జేసి ప్రేతను చితియందు బఱుండ బెట్టినపిమ్మట ప్రేతభార్యనుకూడ "ఇయంనారీ" అనుమంత్రమును జెప్పి చితియందు శవమువద్ద పరుండ జేయవలయును. తిరిగి లేచుట లేదు కాఁబట్టి "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును జెప్ప నక్కరలేదు. హస్తసంమార్జము మొదలు ఇద్దరకును తంత్రముగా జేయవలెను. పూర్వతంత్రము లేదు. దహనోపస్థాన హోమమంత్రములయందు ద్వివచనముగానే చెప్పవలెను. అగ్నియు చరువు ఉపస్థానము హోమములను ఒక్కసారిగా చేయవలయుననియు తిలోదక పిండదానముల వేరుగా జేయవలయు ననియు మిగిలిన విధి సమానమైనదనియు జెప్పఁబడెను. చితియందు దహనము మొద లస్థి సంచయనాంతము నొకవిధముగానే యనియు నగ్నప్రచ్ఛాదనము మొదలు వేరుగా శ్రాద్ధముల జేయవలయునని చెప్పిరి. పంచమంత్రములకు నావృత్తికలదనియు నితరమంత్రములకు నావృత్తిలేదనియు జెప్పిరి దంపతులిద్దఱుగాని అనేకమందిగాని యేకకాలమునందు మృతి నొందినప్పుడు ఔపాసనాగ్నిచే తంత్రముగా దహనముచేసి తిలోదక పిండదానములను నగ్నప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధములు వృషోత్సర్జనము మాసికములు సపిండీకరణము మొదలగు శ్రాద్ధములు ఆయాదినములయందు నుభయులకు వేరువేరుగా జేయవలయును. భిన్నకాలమునందు

మృతినొందిన నవశ్రాద్ధాదులు వలెనే అస్థిసంస్కారము కూడ వేరుగా జేయవలయునని చెప్పిరిగాని అది ముఖ్యముగాదని కల్పకారిక చెప్పెను. పూర్వదినమునందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా మరునాడు భార్య మరణము నొందినప్పుడామెను ఆచితియందే దహించి పెనిమిటియొక్క యాశౌచదినములలో జేయు క్రియలతోపాటు భార్యకును ఆదినములయందే ఆయాశ్రాద్ధములను వేరువేరుగా జేయవలయును. సహగమనమునందు ముందు పెనిమిటి సపిండీకరణముజేసి పిమ్మట పెనిమిటియొక్క తండ్రి తాతలతో గలిపి భార్యకును, సపిండీకరణము జేయవలయునని కొందరనిరి. పెనిమిటియొక్క తల్లి మొదలగు వర్గముతోనే భార్యకును సపిండీకరణము జేయవలయునని మఱికొందరనిరి. భర్తృసాపిండ్యముతోనే భార్యాసాపిండ్యమని మఱికొందరనిరి. ఇది సంతానములేని స్త్రీవిషయమని నిర్ధారణచేసిరిగాని యది యుక్తమైనదికాదు. భర్తృవర్గముతో సాపిండ్యము చేసినను ఆబ్దికమునందు అత్తలయొక్క వర్గముతోనే శ్రాద్ధమాచరింపవలయును. త్రికాండియు ప్రత్యాబ్దికమునందు తండ్రిశ్రాద్ధమును తండ్రివర్గముతోను తల్లిశ్రాద్ధమును పితామహ్యాదివర్గముతో నాచరింపవలయునని జెప్పెను. వ్యభిచారి, గర్భిణి, సంకరస్త్రీ, మొదలగువారు పెనిమిటితో సహా యగ్నిప్రవేశము జేసినయెడల దంపతులిరువురు పతితులే యగుదురు గాన సహగమనము చేయకూడదు. ఇతరవర్ణస్త్రీలకు వేరుగా చితినేర్పరచవచ్చునని యున్నదిగాని బ్రాహ్మణులకు లేదు. పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట దాహాత్పూర్వము భార్య మృతినొందినను భార్య మృతినొందినపిమ్మట పెనిమిటి మృతినొందినను తంత్రముగా దహనముజేసి మంత్రములను ద్వివచనముగా జెప్పవలయును. పూర్వదినమునందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా నప్పుడు సహగమనము జేయుటకు నిష్టపడక మరునాడు చేయవలయునని బుద్ధిజనించినయెడల నంతపర్యంతము శవము దహనముజేయక నుంచిరేని యాశవము పర్యుషితమగును కాబట్టి చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేసినయెడల యాదోషము నివృత్తించునని తాత్పర్యము.

ఒక్కసారిగ మృతినొందినవారికి జేయవలసిన క్రమము.

౯౯—తా. ఒక్కసారిగ మృతినొందినప్పుడు వారికి కర్మను జేయువాడొక్కడే యయ్యెనేని ముందుగ మృతినొందిన వారికి ముందుగను పిమ్మట మృతినొందినవారికి ననంతరమునందును పోయిన క్రమానుసార

ముగ జేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు చెప్పిన విషయము సపిండులను గురించి యని ఋష్యశృంగుడు చెప్పెను. కాఁబట్టి యనేకు లొక్కసారిగ మృతినొందినప్పుడు మరణములో పూర్వోత్తరకాలములను దెలిసిన యెడల వరుసప్రకారము కృత్యమాచరింప వలయును. కాలక్రమమును దెలియనప్పుడు సంబంధావశ్యకత్వమును బట్టి జేయవలయును. ఇతరులకు సోదరునకు జేయవలసియున్నప్పుడు ముందు సోదరునకుజేసి పిమ్మట ఇతరులకు జేయవలయును. తల్లిదండ్రులు సోదరులలో తల్లిదండ్రులకు ముందుగ నాచరింపవలయును. తండ్రికి ప్రేతకృత్య మాచరించుచున్నను తల్లి మరణించినప్పుడు దహనాది కృత్యములను జేయవలయును. కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులకు జేయునప్పుడు ఇతరులకు జేయవలసి వచ్చిన యెడల పిమ్మట జేయవలయును. ఇతరులకు జేయుచుండినను తల్లిదండ్రులకు జేయవలసి వచ్చినప్పు డితరుల ప్రేతకృత్యములను నిలిపి తల్లిదండ్రులకు సమాప్తి నొందించిన పిమ్మట నితరులకు తిరిగి ప్రారంభించి చేయవలయును. తల్లిదండ్రులలో తండ్రి శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట తల్లికి జేయవలయును. తల్లికి ముందు ప్రారంభించి చేయుచున్నను తండ్రిశ్రాద్ధము పూర్తియైన పిమ్మట తల్లికి జేయవలసిన మిగిలిన ప్రేతకృత్యములను పక్షిణిలోగాని త్రిపక్షములోగాని చేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు జెప్పెను.

భార్య మొదలగువారి యుగపన్మరణ విషయము గురించిన విధానము.

౧౨౦—తా॥ భార్య, కుమారుఁడు, సోదరుఁడు, వానితనయుడు, కోడలు, అత్తమామలు, తల్లిదండ్రులు, వీరియొక్క సంఘాతమరణము నందు ముందుగ తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యము పిమ్మట సంవత్సరము లోపుగ వారివారికి సాపిండ్యములను జేయవలయును. ఒక్కదినమున ననేకులు గాని యిద్దరుగాని మృతినొందుట సంఘాతమరణమని జెప్పఁబడును. తల్లిదండ్రులు మృతినొందిన పిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము కుమారునకు నశౌచిత్వము కాఁబట్టి యితరులకు జేయఁగూడదను విషయము భార్యకంటె మిగిలిన వారి విషయము. అందువలన లోకాక్షీవచన మేమని యున్నదనగా, మహాగురువులగు దల్లిదండ్రులు మృతినొందినప్పుడు సంవత్సరము లోపుగా నితరులకు జేయవలసి వచ్చెనేని దహనాద్యాద్య శ్రాద్ధపర్యంతముజేసి మిగిలిన శ్రాద్ధములను తల్లిదండ్రుల సంవత్సర దీక్షానంతరమున జేయవలయును. శుద్ధి లేకపోయినను పదునొకండవ దినమునందు జేయ

వలసిన ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయుటకు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధియున్నది. కాఁబట్టి దహనాది కృత్యములును ఏకాదశ దినకర్తవ్య ఆద్యశ్రాద్ధము పర్యంతము చేయవలయును. తల్లిదండ్రుల సంఘాతమరణంబునందు దేవలుఁడు చెప్పిన విశేషమేమనగా, సంఘాతమరణంబునందు దండ్రికి తల్లికి వేరుగా శ్రాద్ధములను జేయవలయు ననియు నితరులకు సంఘాతమరణమునందు వేరుగా జేయనక్కరలేదు. మరియు నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రులయొక్కయు సంఘాతమరణంబునందు లోకాక్షి వచనమెట్లనిన, భార్య, కుమారుఁడు, కోడలు, సోదరుఁడు, వారిపుత్రులు, పుత్రికలు, తల్లిదండ్రులు, ఈమొదలగు వారిలో నొక్కదినంబున కొందరికి సంఘాతమరణంబు కలిగినయెడల ఆద్యశ్రాద్ధము నేకాదశదినమునందు జేసి త్రిపక్షములో సపిండీకరణము జేయవలయుననెను. పెనిమిటితో భార్య సహగమనముచేసి నప్పు డేకచితియందే నిద్దరిని దహించినయెడల నిద్దరకు తిలోదకపిండదానముల వేరువేరుగా జేయుచు నొకశిలయందే యిద్దరకు తిలోదకముల విడుచుచు శ్రాద్ధములనుకూడ కాలప్రకారము చేయవలయును. చితిభేదముచే దహనముచేసి నప్పుడు వేరువేరుగా శిలలనుంచి వారివారికి తిలోదకములను పిండముల నివ్వవలయును సమస్తవిధులను వేరుగానే చేయవలెను.

పదిదినములలోపల నస్థ్యాది సంస్కారము జేయువిధానము.

౧౧౧—తా. పదిదినములలోపల అస్థ్యాదిసంస్కారము జేసినప్పుడు పుత్రులకును జ్ఞాతులకును పదిదినములతోనే శుద్ధియగును. పదిదినములలోపల జేయనియెడల మూఁడుదినములతో శుద్ధియగును. మొదట కుమారుఁ డాశౌచము పట్టకుండనియెడల అస్థి సంస్కారము మొదలు పదిదినములు పూర్ణాశౌచము జ్ఞాతులకు మొదటి పదిదినములతోనే నివృత్తి యగును.

పది దినములు గడచినపిమ్మట త్రిరాత్రాశౌచపక్షము.

౧౧౨—తా. మొదటిదినమునందు రెండవదినమునందు ఇరువైయొక్కటి యిరువైయొక్కటియు మూఁడవదినమునందు ముప్పదిమూఁడు తిలోదకములును మొదటిదినము నొకపిండమును రెండవదినంబున నాల్గు పిండములను మూఁడవదినంబు నైదుపిండములను. ఇవ్వవలయును. అస్థి సంచయనమును జేయవలెను. సంవత్సరములోపల తిరిగి సంస్కారము జేయవలసినప్పుడు గురు శుక్రుల మౌఢ్యదోషములేదు తిథివారనక్షత్ర

ముల విచారణయు జేయ నక్కఱలేదు. స్త్రీలకును ఈప్రకారమే పైతృమే ధికమును జేయవలయును.

పునర్దహన కాల విధానము.

౧౦3—తా. స్మృతితత్వనిర్ణయగ్రంథమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, శుక్రుఁడు గురువు బాలత్వము వృద్ధత్వము బొంది యుండగాను వీరల అస్తమానమునందును నూతన తీర్థయాత్రయు ప్రేతకర్మయు విసర్జించవలయును. ఇతరస్మృతులయం దిట్లు జెప్పఁబడెను. అధికమాసమునందును ఆషాఢశు ౧౫ మీ మొదలు కార్తిక శుద్ధ పౌర్ణమి పర్యంతము గురు శుక్రుల మూఢమియందును కాలాతిక్రమణముగల శ్రాద్ధముల విషయమై తిరిగిజేయవలసి వచ్చినప్పుడు దోషము లేదని జెప్పఁబడెను. మూడు పక్షములు లోపుగా పునర్దహన విషయములో కాలనియమము గురు శుక్రుల మూఢదోషము లేదనియు సపిండీకరణమునకు జెప్పఁబడిన కాల పరిమితిలోపుగా ప్రేతకర్మ జేయవలసి వచ్చినప్పుడు గురు శుక్ర మూఢ దోషము లేదనియు జెప్పిరి మఱియు నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. చతుర్దశి, నందతిథులు, భద్రతిథులు శుక్ర మంగళవారములు గురుశుక్రుల మూఢమి ద్విపాద త్రిపాదనక్షత్రములు శుక్లపక్షమును విడిచి మిగిలిన తిథివార నక్షత్రాదులయందు పునర్దహనము జేయవచ్చుననిరి. మఱియు ధనిష్ఠానక్షత్రము మొదలు రేవతీనక్షత్ర పర్యంతము ధనిష్ఠాపంచకదోషము గనుకను త్రిపాదసంజ్ఞగల కృత్తిక పునర్వసు ఉత్తరఫల్గుని విశాఖ ఉత్తరాషాఢ అనునట్టి త్రిపాదసంజ్ఞగల అయిదునక్షత్రములయందును రేవతి రోహిణీనక్షత్రములయందును పునర్దహనము చేసినయెడల కులనాశనమగునని జెప్పఁబడెను. దినోత్తర కాలమునందు తారాచంద్రబలము కలిగియున్నప్పుడు పాపగ్రహబలము కలిగియుండగాను శుక్రుఁడు లగ్నమును అంశను విడిచి యుండగాను పునర్దహనము జేయుటకు నుచితమగు కాలమని చెప్పిరి.

శ్రాద్ధాది కాలనిర్ణయము.

౧౦౪—తా. సంవత్సరములోగాని ఆఱు మాసములలోగాని మూఁడుమాసములలోగాని మూఁడుపక్షములలోగాని మాసములోపుగాగాని పంద్రెండవ దినమునందుగాని సపిండీకరణము జేయవచ్చును. ఈకాలములయందే యేకోద్దిష్టషోడశశ్రాద్ధములను గూడ జేయవచ్చును. కృత్తికానక్షత్రమునందు, నందతిథియందు శుక్రవారమునందు త్రిజన్మనక్షత్రములయందు పిండదానము చేసినయెడల కులనాశనమనియు త్రిజన్మ

నక్షత్ర త్రిపాదనక్షత్ర నందతిథి భృగువార రోహిణి రేవతీనక్షత్రముల యందు శ్రాద్ధములను జేసిన కులనాశనమనియు జెప్పఁబడెను. సకృన్మహాలయమందును కామ్య శ్రాద్ధములయందును న్యూనశ్రాద్ధంబులందును కాలాతిక్రమణము కలిగినవాని విషయమందును ఈచెప్పఁబడిన విషయముల నాలోచించ వలయును.

అతీత సంస్కార క్రమము.

౧౦౫౭—తా. హస్త చిత్ర భరణి స్వాతి శ్రవణము అశ్విని విశాఖ అనూరాధ పుష్యమి పూర్వాషాఢ మృగశీర్ష యీనక్షత్రములయందు పునర్దహన విషయమై యుక్తమనిచెప్పిరి. ఇది పదిదినములు గడచిన పిమ్మట జరిగే విషయమనిరి. ఉత్తరాయణము కృష్ణపక్షము శ్రేష్ఠము నందతిథులు త్రయోదశి భూతాది నక్షత్రములయందు శనిశుక్రవారములయందు జేయఁగూడదు. భరణి కృత్తిక ఆర్ద్ర ఆశ్లేష మూల ధనిష్ఠ మొదలైదు నక్షత్రములయందు త్రిజన్మసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందు త్రిపుష్కర నక్షత్రములయందు అభ్యంతర సంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును రోహిణి పునర్వసు ఉత్తర పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రములయందును చిత్ర విశాఖ అనూరాధ పూర్వాషాఢ ద్విపుష్కర సంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును జేయగూడదని మరికొందరనిరి. వ్యతీపాత వైధృతి విష్టుయోగముల యోగములయందును జేయఁగూడదు. కర్తయొక్క నాలుగు యెనిమిది పండ్రెండవ రాసులయందును కాకాదులచే నస్థులు స్పృశింపఁబడినప్పుడును జేయఁగూడదు. ఒకవేళ కాకాదులచే నస్థులు స్పృశింపఁబడినప్పుడు ఆయస్థులను పవిత్రమును జేయునట్టి పావమాని ఋక్కులను జదువుచు గోక్షీరములతో నూట యెనిమిది పర్యాయములుగాని పండ్రెండు పర్యాయములుగాని ప్రక్షాళనజేసి శుద్ధిజేచవలెను. అస్థులు లేని పక్షమునందు పలాశవృంతములతో ప్రతినిధిగా జేయవలయునని జెప్పఁబడినదిగాన (360) మూఁడువందల అరువది పలాశవృంతములను దెచ్చి పూర్వము చెప్పఁబడిన విధానముగా మనుష్యునియొక్క అన్ని యవయవము లుండునట్లుగా మనుష్య ప్రతికృతిని జేయవలెను పాలాశదహన విధానమునందు స్వర్గపాథేయ మివ్వ నక్కరలేదు. అస్థులు నష్టమైనప్పుడు తిలోదక పిండదానముల జేయ నక్కరలేదు. స్వర్గపాథేయములేదు. మిగిలిన కర్మలనన్నియు జేయవలయునని స్మృతి సంగ్రహమునందు జెప్పఁబడెను.

అతీత తిలోదక పిండదాన విధానము.

౧౦౬—తా. ఉక్తదశరాత్రులు గడచినప్పుడు త్రిరాత్రాశౌచము కాఁబట్టి మొదటిదినమునం దిరువదియు, రెండవదినమునం దిరువదిరైదును, మూఁడవదినమునందు ముప్పదియు, తిలోదకములను విడువవలయును, మొదటి దినమునందు మూఁడు పిండములను, రెండవ దినమునందు నాలుగు పిండములను, మూఁడవదినము మూఁడుపిండములను, వేయవలయును. మఱియు పారస్కరు డిట్లుచెప్పెను. మొదటిదినమున మూఁడు పిండములును, రెండవ దినంబున నాలుగు పిండములును, అస్థిసంచయనమునందు, మూఁడవ దినమున మూఁడు పిండములనిచ్చి, నాల్గవ దినంబున శ్రాద్ధమును జేయవలయునని చెప్పెను. మఱియు దేవలుఁడు దీనికి వికల్పముగా మొదటి దినంబునను రెండవ దినంబున నిరువదొక్కటి చొప్పనను మూఁడవ దినమునందు ముప్పదిమూఁడు తిలోదకముల నివ్వవలయునని చెప్పెను, మొదటిదినంబున నొక్కపిండమును రెండవదినమునందు నాలుగుపిండములును, మూఁడవదినమునం దైదుపిండములను వేయవలయునని విష్ణువుచెప్పెను. త్రిరాత్రాశౌచ పక్షమునందు మొదటిదినమునందు నవశ్రాద్ధముల నైదింటినిజేసి మిగిలినది నాల్గవదినంబున నేకోద్దిష్టమునకు పూర్వము జేయవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పఁబడెను. మఱియు మొదటిదినంబున మూఁడును మూఁడవదినంబున రెండును నాల్గవదినంబున నొక్కటియును నవశ్రాద్ధములను జేయవలయుననియు మఱికొందరు స్మృతివేత్తలు వచించిరని తాత్పర్యము.

భోగశరీరోత్పత్తి విషయము.

౧౦౭—తా. ఇట్లు పిండముల నిచ్చుటచే ప్రేతకు భోగశరీరము కలుగుచున్నది. ఆప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రమునందును పిండములను వేయనియెడల భోగశరీరోత్పత్తి కలుగదనియు వేసినందువల్లనే పరలోక ప్రాప్తి కలుగుననియు జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి మొదటిదినమునందు వేయఁబడిన పిండముచే శిరస్సు, రెండవదినపిండముచే నేత్రములు చెవులు ముక్కు, మూఁడవదినపిండముచే భుజములు వక్షస్థలము స్తనములు కంఠము, నాల్గవదినపిండముచే నాభిస్థానము గుదము శిశ్నము, అయిదవదిన పిండముచే తొడలును, ఆఱవదినపిండముచే చర్మము, ఏడవదినపిండముచే నాడులు ప్రేగులును, ఎనిమిదవదిన పిండముచే సర్వావయవములందు రోమములును, తొమ్మిదవదినపిండముచే వీర్యసంపత్తియు, పదియవదినపిండ

ముచే ఆకలిలేకుండుటయు, కలుగునని చెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి పదిదినముల యందున వేయఁబడిన పిండములను కాకములు భక్షింపనియెడల వానికి ప్రేతత్వము విడువబడదు. ఎన్ని శ్రాద్ధములజేసిన నేమిప్రయోజనము లేదని తాత్పర్యము.

నష్టమైన శవాగ్నినిగురించిన ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౦౨౮—తా. శ్మశానాగ్ని నశించినను మథించి పుట్టింపబడినయగ్ని క్షీణించిపోయినను ఆభస్మను అరణులయందుంచి యొకవ్యాహృతి హోమమును జేయవలయును. స్మార్తాగ్ని నశించినప్పుడును తిరిగి పూర్వము వలెనే అగ్నిని పుట్టించవలెను. బోధాయనాచార్యులును శ్మశానాగ్నిని గూర్చి వేరొక కారణము కలదనిరి విశేషమగు గాలి మొదలగువానిచే శ్మశానాగ్ని నశించినయెడల భస్మమును పోగుచేసి ప్రోక్షించి "అయంతే యోనిః" అనుమంత్రమును జెప్పి లౌకికాగ్నియందు ఒకసమిధనుంచి "ఆజుహ్వానః" అనుమంత్రములచేత రెండు హోమములను జేయవలయును. "అయాశ్చ" "పంచహోతలు" "బ్రాహ్మణఏకహోతా" అనునది మొదలు దశహోతలు "మన్వస్వతీమిందా" వ్యాహృతులు మొదలగు మంత్రములతో నేతిచే హోమమును జేయవలయును. ఉపనాగ్ని నశించినప్పుడు మూఁడుదినములును సూతకాగ్ని నశించినప్పుడు పదిదినముల పర్యంతమును వివాహాగ్ని నశించినప్పుడు నాలుగుదినముల పర్యంతము నిట్లు చేయవలయును

అగ్నినష్ట ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౧౦౨౯—తా. "అపహీతా అసురా, శంనోదేవీః" అనుమంత్రములతో భస్మను ప్రోక్షించి "అయంతేయోనిః" అను మంత్రముతో యజ్ఞసంబంధమగు సమిధను భస్మయందుంచి "యత్రక్వచాగ్నిః" అను మంత్రముతో లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి ప్రజ్వరిల్లజేసి "ఆజుహ్వానః" "ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే" అను మంత్రములతో పూర్వము భస్మయందుంచిన సమిధను దెచ్చి ఈలౌకికాగ్నియందుంచి అగ్న్యుపసమాధానాది పరిషేచనాంతము వరకు జేసి "అయాశ్చ" మొదలు పూర్వము జెప్పఁబడిన మంత్రములతో హోమములను జేయవలయును. ఆమంత్రక్రమము మూలముల్లోను యాజుషా పరప్రయోగాను క్రమణికయందును గలదు అచ్చట జూడవలయును. లేక మరియొక మతానుసారముగా "అపేతవీత" అనుమంత్రముచే భస్మను ప్రోక్షించి" "అయంతేయోనిః" అనుమంత్రముతో సమి

ధను భస్మయందుంచి "ఆజువాహ్వనః" ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే" అనుమంత్రము లతో భస్మయందుంచబడిన సమిధను దెచ్చి లౌకికాగ్నియందుంచి ఆజ్య సంస్కారాంతము జేసి "అయాశ్చ" అనుమంత్రముతో హోమమును జేసి "అనాజ్ఞాతం" అను మూఁడు మంత్రములతోను సర్వప్రాయశ్చిత్త హోమ మును జేసి మిగిలిన విధానము యాజుష అపరప్రయోగాను సారముగా జరుపవలయును.

—{ అస్థులకు చండాలాది స్పర్శకలిగినప్పుడు చేయవలసిన ప్రాయశ్చిత్త క్రమము. }—

౧౧౦—తా. సంచయనమునకు పూర్వము శునకములు చండా లురు నక్కలు మొదలగు వానివలన భస్మ అస్థులు మొదలగువానికి స్పర్శ దోషము సంభవించినప్పుడు పంచగవ్యములతో వానిని ప్రోక్షించి మూఁడు తప్తకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసి పిమ్మట నస్థి సంచయనము జేయవల యునని ధర్మశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడెను.

అనేకపుత్రులుండు నప్పుడు కర్తనిర్ణయము.

౧౧౧—తా. బహుమంది కుమారులుండు నప్పుడు జ్యేష్ఠుడు చేయ వలయును. అతడు సమీపమున లేనప్పుడు వానితర్వాత వాడును అత డును లేనప్పుడు వానితర్వాత వాడును. అనుపనీతుడైనను జేయవచ్చు ను. ఇట్లు పుత్రులలో నెవరును సమీపమున లేనప్పుడు సపిండులలో దగ్గిర సంబంధము గలవాడును అతడును లేనప్పుడు ఏజ్ఞాతియైనను జేయవచ్చు ను. ఇట్లు చెప్పఁబడియున్నది కాఁబట్టి అనేకపుత్రులుండు నప్పుడు వారు విభక్తులైనప్పటికిని అందరంగీకరించి పెద్దవానిచేతనే చేయించవలయును. అట్లుచేసిన నందరుజేసినవారే యగుదురు ప్రేతకు నౌరసుడు కర్మను జేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి బహుపుత్రులలో గుణవంతుడును అందరును గుణవంతులైనప్పుడు జ్యేష్ఠుడును జేయవలయును. అందువలన జ్యేష్ఠుడే దహన పిండ దానోదకాది క్రియలను జేయవలయును. మఱియు జ్యేష్ఠుడు చేయుటకు శక్తిలేనప్పుడు తాను దహనముజేసి మిగిలిన క్రియ లను తమ్మునిచే జేయించవలయును. జ్యేష్ఠుడు సమీపమందు లేనప్పుడు రోగాది పీడితుడైనప్పుడును నిర్బంధమైన కార్యాంతరములో నుండి నప్పుడు రెండవకుమారుడు చేయవచ్చును. పదిదినములలో తల్లిదండ్రుల మరణములు సంభవించినప్పుడు ఇద్దరకును జ్యేష్ఠుడే చేయవలయును ఇట్లు చేసిన అందరును కుమాళ్లుచేసిన వారే యగుదురు. కాఁబట్టి కుమారుడు

సోదరుడు దౌహిత్రుడు జ్ఞాతి అల్లుడు సగోత్రుడు అసగోత్రుడు ఎవరైనను మొదటిదినంబున దహనముజేసి తిలోదక పిండదానంబుల నిచ్చియున్నాడో వాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును స్త్రీచే జేయబడినను అదియే పదిదినములను జేయవలెను.

—{ అస్థిసంచయనముగాక పూర్వముగాని పిమ్మటగాని పుత్త్రుడు వచ్చినయెడల జరుపవలసిన క్రమము. }—

౧౧౨—తా. తండ్రి మృతినొందినప్పుడు జ్యేష్ఠుండు దగ్గిర లేని సమయంబున మఱియొక సుతుఁడు దహనము జేసి సంచయనము జేయక నుండు సమయంబున పెద్దకుమారుఁడు వచ్చెనేని చిన్నవానిని తొలగించి పెద్దవాడే అస్థిసంచయనాది క్రియలను జేయవలయును అస్థిసంచయనము జేసి తిలోదక పిండదానాదుల నిచ్చుట ప్రారంభించిన పిమ్మట పెద్దకుమారుడు వచ్చెనేని మొదట ప్రారంభించినవాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును.

అన్యాగ్ని దగ్ధవిషయము.

౧౧౩—తా. ఔపాసనాగ్నిచేగాక లౌకికాగ్నిచే దహించినను స్వశాఖ సూత్రప్రకారముగాక నితర శాఖాసూత్ర ప్రకారముగాను దహించినయెడల ఆప్రేతను గుఱించి దహనాది సంస్కారములను తిరిగి జేయవలయును.

అస్థుల నన్యగోత్రులు స్పృశించిన తగు ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౧౪—తా. తండ్రివంశము వారియొక్కయు తల్లివంశము వారియొక్కయు నస్థులనుగాక మిగిలినవారి యస్థులను స్పృశించిన హీనుడు చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. మఱియు నితరవర్ణములయొక్క అస్థులను తీసికొనివెళ్లి గంగలో విడిచిన బ్రాహ్మణుడు వారి జాతితో సమానుడై మృతినొందినపిమ్మట చండాలుడై జన్మించును. అస్థిసంచయనముగాక పూర్వము రోదనము చేసిన యెడల స్నానము జేయవలయును. సంచయన మైనపిమ్మట రోదనముజేసిన ఆచమనము చేసినపక్షమున పరిశుద్ధు డగును.

—{ ప్రేతకృత్యము జరుగుచుండగా కర్తభార్యగాని ప్రేతభార్యగాని రజస్వల బైటనుండినయెడల చేయవలసినవిధి. }—

౧౧౫—తా. ప్రేతకృత్యము ప్రారంభించి జరుపఁబడుచుండగా దైవవశము ప్రేతభార్య రజస్వలైనను ప్రసవించినను సూతకాంతము

పర్యంతము ఆయాకాలములయందు నాయా క్రియలను జేయుచు సపిండీకరణము కూడ జేయవలయును. స్నానముజేసినపిమ్మట ప్రేతపత్ని సూత్ర విసర్జనము జేసికొనవలయును. ప్రేతభార్యగాని కర్తృభార్యగాని రజస్వలైనప్పుడు సపిండీకరణము జేయగూడదని చెప్పినవారి యభిప్రాయ మేమనగా, కర్తృభార్య రజస్వలై యేకాదశ దినమునకు నాటంకము సంభవించిన యెడల నేకాదశదినమునందాద్య శ్రాద్ధమును జేసి మిగిలిన షోడశాదులను వదలి స్నానముజేసి శుద్ధి అయినపిమ్మట షోడశాదుల నాచరింపవలయును మరియొకరు కర్తయై యుండగా ప్రేతభార్య రజస్వలైనప్పటికి ప్రేతకర్మకు నభ్యంతరము కలుగదు భార్య ప్రసవించినను రజస్వలైనను ఖాండస్పర్శ పర్యంతము పెనిమిటికి శుద్ధిలేదని చెప్పబడినది గాన గ్రహణము వచ్చినప్పుడు మరునాడు శుద్ధియగును. ప్రసవాశౌచమునందు పదునొకండవ దినమునందును మృతాశౌచమునందు పదమూడవ దినమునందును భార్య ఋతిమతియైనప్పుడు అయిదవ దినమునందును పూర్ణమైన శుద్ధికలుగునని శాతాతపుడు చెప్పెను

స్త్రీకర్తృక శ్రాద్ధ విషయము.

౧౧౬—తా. పెనిమిటియొక్క ప్రేతకృత్యములయందును తల్లిదండ్రులయొక్క ప్రేతకృత్యములయందును స్త్రీకర్తృకత్వము సంభవించిన సమయమునందు పదిదినములలోపల దైవవశముచే ప్రేతకృత్యమును జేయుచుండెడిస్త్రీ వెలుపలున్నయెడల నాజేయబడుచుండెడి కర్మ వ్యర్థమగును. అందువలన స్నానము జేసిన పిమ్మట నైదవ దినమునందు నగ్ని శ్రాద్ధము మొదలు తిరిగి ప్రారంభించి చేయవలయును ఈవిధముగానే యాజ్ఞవల్క్యమునియు జెప్పెను. కర్తృత్వము నొందియున్నస్త్రీ రజస్వలైనయెడల స్నానమైనపిమ్మట నైదవదినంబున ప్రారభించి యథావిధిగా జేయవలయునని లోకాక్షి యనెను. ఇచ్చట యథావిధిగా యని చెప్పుట వలన మూడుదినముల పర్యంతము గాని పదిదినముల పర్యంతము గాని తిరిగి చేయవలయును ఇచ్చట దేవలు డొకవిశేష విధి చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందిన దినమున భార్యయే కర్తయై వెలుపలనుండునట్టి సమయంబున శాస్త్రోక్త ప్రకారముగా స్నానముజేసి కృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొని శుద్ధినిబొంది యితరునిచే దహనము జేయించవలయునని చెప్పెను. దీనియభిప్రాయ మేమనగా, ప్రేతభార్య తానేకర్తయై యుండి దహనమునకు పూర్వము వెలుపల నుండెనేని ప్రాయశ్చిత్తకాండములో జెప్పబడిన

రీతిగా మలాపకర్షణ స్నానాదులను జేసి ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేసి బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞదీసికొని పెనిమిటిని దహించుటకు నితరునకు నధికారమిచ్చి దహింపజేయవలయును ఇప్పుడు స్నానము జేసి శుద్ధినొందుట అనువిషయము ఇతరునకు నధికారమిచ్చు నిమిత్తమే గాని తాను దహనాది కృత్యము జేయు నిమిత్తముగాదు. ఈవిధముగానే వసిష్ఠుడును జెప్పెను. ఇట్లు చేయుటకు వీలులేనియెడల అమంత్రకముగా దహింపజేసి తాను స్నానము జేసిన పిమ్మట నైదవదినంబున శుద్ధినొంది యస్థులను దెచ్చి తిరిగి దహనాది కృత్యములను సమంత్రకముగా స్వశాఖ యందు జెప్పంబడినరీతిని శాస్త్రప్రకారము అస్థి సంచయనము నవశ్రాద్ధములు ఆద్యశ్రాద్ధము షోడశ సపిండీకరణాదుల నన్నియు యథావిధిగా జరుపవలయును.

పెద్దకుమారుడు తిరిగి కర్మ జేయు విషయము.

౧౧౭—తా. పెద్దకుమారుడు నద్దలేనప్పుడు చిన్నకుమాళ్ళచే యావత్తు కర్మలు చేయబడినపిమ్మట పెద్దకుమారుడు వచ్చునేని దహనసంచయములను విడిచి మిగిలినవి పెద్దకుమారుడు తిరిగి చేసికొనవలయును. మఱియు పది దినములలోపల కొంతకర్మ జరిగినపిమ్మట పెద్దకుమారుడు వచ్చినయెడల సర్వకర్మలను జేయుటకు వానికే యధికారముగలదు కాబట్టి దహనసంస్కారము సంచయన సంబంధములగు మంత్రములను సంకల్పపూర్వకముగ జదివి అక్కడనుండి చేయదగినవి క్రియాపూర్వకముగ జేయవలయును. పది దినములు గడచినపిమ్మట క్రియాపూర్వకముగానే దహనాది సంస్కారములను జేయవలయునని యొకరు చెప్పిరి. పెద్దకుమారుడు రోగముతో నశక్తుడయ్యెనేని తాను దహనాస్థి సంస్కారములను జేసి తదనంతర కృత్యములను తమ్మునిచే జేయించవలయును. కుమారుడు కర్మను జేయుటకు యోగ్యతకలిగేనిమిత్తము నిర్మలమైనచిత్తముకలవాడై ముప్పదిమూడు పర్యాయములు ప్రాణాయామము జేయవలయును లేక కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. ఒకమాడ బంగారమునుగాని దానిలో సగముగాని సువర్ణదాన మియ్యవలయును అని మరీచి చెప్పెను. ఆశౌచ నివృత్తిపర్యంతము తిలోదక పిండదానముల జేయవలయును. అని విష్ణువు చెప్పెను. సంవర్తుడు చెప్పిన విశేష మేమనగా, ఆశౌచము పట్టిన జ్ఞాతులందరును పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకములను విడువవలయు ననియు కర్మను జేయువాడు ప్రేతకు బంధువు కాబట్టి తాను తిలో

దకములను విడుచుచు పిండమును వేయుచుండవలయు ననెను. పూర్వా
హ్ణామునందుగాని యపరాహ్ణామునందుగాని జేయవలయును. ఆశౌచపర్యం
తమని విష్ణువచనమువల్లను పిండసమాప్తిపర్యంతమని ప్రచేతసునివాక్య
మువల్లను పదిదినములవరకును అంజలివృద్ధిగా తిలోదకములను విడువ
వలయును.

—{ పదిదినములలోపల దర్శవచ్చినయెడల ఔరసుడు చేయవలసిన విధానము. }—

౧౧౨—శ్లో. తల్లిదండ్రుల మరణ విషయమై పదిదినములలో
మూడుదినములకంటె నధికముగ మిగిలియుండు నప్పుడు అమావాస్య
వచ్చినయెడల మిగిలియున్న తిలోదక పిండదానముల నన్నియు నప్పుడే
పూర్తిచేయవలయునని చెప్పిన గాలవవచనము ఔరసుడు మొదలగు
వారికంటె నితరులు చేయువారి విషయము, పదిదినములలో అమావాస్య
గాని సంక్రాంతిగాని వచ్చినయెడల పుత్త్రునికంటె నితరులు చేయునప్పుడు
ఆదినముతోనే తిలోదక పిండదానములను సమాప్తిచేయవలయును. అని
కాలనిర్ణయమునందు జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము ఔరసుడు దత్తకుమా
రుఁడు దౌహిత్రుఁడు కర్మలను జేయు విషయములో పదిదినములలో నమా
వాస్య సంక్రాంతులు వచ్చినప్పుడు పదిదినముల పర్యంతము యథావిధిగా
తిలోదక పిండదానముల నివ్వవలయు ననియు వీరికంటె నితరులు కర్మ
జేయునప్పుడు అమావాస్యతోనే సమాప్తి జేయవలయు ననియు వరద
రాజీయసంగ్రహము బ్రాహ్మ్యయణీయము మొదలగు స్మృతులయందు
జెప్పఁబడెను. తల్లిదండ్రుల ప్రేతకృత్యములయందు దశాహమధ్య నమా
వాస్య వచ్చినప్పుడు అంతటితోనే సమాప్తిజేసిన కులనాశన మగునని
ప్రత్యవాయము చెప్పఁబడినది కాఁబట్టి దశాహపర్యంతము తిలోదక పిండ
దానాకర్షము చేయఁగూడదని నిర్ధారణ చేయఁబడినది. మఱియొక రీత్ని
చెప్పిరి. దశాహతంత్రము జరుగుచుండగా నమావాస్య వచ్చెనేని దర్శ
తోనే సమాప్తిజేసి స్నానము మాత్రము చేయుచుండవలె ననియు అమా
వాస్యకు పూర్వము ఒకచంద్రదర్శనము పాడ్యమి మొదలు ఒకచంద్రదర్శ
నము కాఁబట్టి ద్విచంద్రదర్శన మనిపించుకొనును దానిలో ప్రథమచంద్ర
దర్శనముతోనే సమాప్తి జేయవలయును. రెండవ చంద్రదర్శనమున
తిలోదక పిండదానాదుల జేసిన దాతయొక్క కులనాశన మగుననియు
త్రయోదశియందు మృతినొందినను అమావాస్యను దాటి చేయఁగూడదని

యు జెప్పఁబడుచుండెడి భవిష్యత్పురాణ పైఠీనసి సంగ్రహవచనములు మొదలగునవి తల్లిదండ్రులకంటె నితరు విషయము. ఇతరుల విషయమైతే అమావాస్యతో సహా ప్తిజేసినను స్నానముజేయుచు దశాహపర్యంతము సూతకమును పట్టుచుండవలెను ఇట్లు చేసినను ఆద్యశ్రాద్ధము ఆశౌచ నివృత్తి నిమిత్తమైనది కాబట్టి అది యేకాదశదినమునందే చేయవలయు ను. మాతాపితృ దశాహమధ్యయందు దర్శవచ్చినయెడల యథావిధిగానే జరుపవలయుననియు మరియొక ప్రత్యాహ్నాయముగా జేయువిధానము లేదనియు చెప్పిరి మరియు ననేకు లనేకప్రమాణములను జెప్పిరి. అవి యన్నియు పైనజెప్పిన విషయములను గుఱించియే చెప్పినవి. అందువలన విశేషముగా నిచ్చట వ్రాయఁబడ లేదు.

వపన విధి విషయము.

౧౧౯—తా. మరణాశౌచమందును జననాశౌచమందును రెం డవ దినమునందుగాని పదియవదినమునందుగాని వపనమును జేయించు కొననియెడల పాపము కేశముల నాశ్రయించి యుండునని వృద్ధశాతా తపుడు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందు నావిధముగానే జెప్పఁబడెను. జననమరణముల విషయమై పదియవదినంబున వపనము జేయించుకొనని యెడల నతనికి స్నానాధికారము లేదు. ఆశౌచమెల్లప్పుడుండును. అని స్మృతిచంద్రికయందు జెప్పఁబడెను. తైలాభ్యంగనమందును వమనమం దును వపనకర్మయందును మైధునకర్మయందును ఆచమనము జేయక సంభా షించువాడు మూడుదినముల పర్యంత మశుచిగానే యుండును జననము నందు పదియవదినంబున శిశువు తల్లిదండ్రులును వపనము జేయించు కొనని యెడల స్నానదానాది కర్మలకు నధికారము లేదని చెప్పఁబడెను. ఇట్లు చెప్పుటవలన ఆయావిధుల నతిక్రమించినయెడల కర్మకు నధికార ములేదనే విషయము మరణాశౌచమునందు ప్రథమదినంబున జ్ఞాతులతో సహా వపనమును జేయించుకొనవలయుననియు జననాశౌచమునందు పది యవదినంబున తండ్రి జేయించుకొన వలయుననియు జెప్పఁబడెనుగాన జనన మునందు పదియవదినంబున వపనము తండ్రికేగాని యితరులకు లేదని జెప్పఁబడెను.

రోదన శవానుగమనముల విషయము.

౧౨౦—తా. అసగోత్రుడు మృతినొందినప్పుడు స్నేహము బంధు త్వము మొదలగు కారణములచే ప్రేతబంధువులతోగూడ తాను రోదన

ము జేసినను శవముతో గూడ వెళ్లినను ఆదినమంతయు జపహోమశ్రాద్ధాది కర్మలవిషయమై యోగ్యతసంభవించదు అతనికి ఆశౌచము లేకపోయి నను కర్మలను జేసికొనుట యోగ్యతలేదు. ఈవిధముగానే పారస్కరుడును జెప్పెను. శవానుగమనము జేసినవాడు ఘృతప్రాశనజేసి యాదినమంతయు స్నానదానాది కర్మలను జేయగూడదని చెప్పెను.

దేవపూజా నిషేధము.

౧౨౧—తా. వారాహ పురాణమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, శవముతో గూడ శ్మశానప్రదేశమునకు వెళ్లినను శవమును మోసికొని శ్మశానమునకు దీసికొనివెళ్లినను ఆదినమంతయు వానికి పరిశుద్ధిలేదు. అందువల్ల శైవడైనను తెలియక నాదినమునందు నన్ను పూజించిన యెడల నేడు జన్మంబులజేసిన పుణ్యము తత్క్షణము నశించును. మఱియునన్ను పూజించినవాడును ఆదినమున పగలు భుజించినవాడును పిచ్చికగాని బల్లిగాగాని జనియించును. అని భగవంతుఁడు చెప్పెను కాఁబట్టి శవానుగమన శవవహనముల జేసినదినమున దేవతారాధన జేయఁగూడదని జెప్పఁబడెను.

బ్రహ్మచారికి కర్తృత్వ విషయము.

౧౨౨—తా. బ్రహ్మచారి వ్రతనియమము కలవాడై ప్రేతకృత్యములను జేయుచుండు సమయంబున ఆశౌచము గలవాడగునుగాని ప్రతిదినమునందును ప్రేతకృత్యమును జేసినపిమ్మట స్నానము జేసిన యెడల పరిశుద్ధికలవాడే యగును. ఆశౌచకములవారియొక్క యన్నపానీయములను భుజించినయెడల పదిదినములపర్యంతను అశుచికలవాడే యగును. వానికితిరిగి యుపనయనము జేయవలయును కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులయొక్కయు గురువుయొక్కయు ప్రేతకృత్యములను విడిచి యితర శవధర్మముల ననుసరించి ప్రవర్తించినయెడల నశుచికలవాడగునని బోధాయనుడు చెప్పెను బ్రహ్మచారి తల్లిదండ్రులకు పిండదానాది క్రియలను జేసినంతపర్యంతమశుచివంతుడై స్నానముజేసినపిమ్మట శుచిత్వమును బొందునని ప్రజాపతి చెప్పెను బ్రహ్మచారి యితరుల గృహమునందు నగ్నిహోత్రములను జేయుచుండు సమయంబున ఆగృహమునందు ప్రేతవిషయము సంభవించి నప్పుడు స్నానముజేసినందువల్లను శుచియగును. అని పరాశరుఁడు చెప్పెను. బ్రహ్మచారి నియమము కలవాడైనను గురువునకు ప్రేతకృత్యమును జేయవచ్చును. ఆశౌచాన్నమును భుజించినయెడల దశరాత్రముల శుచి

కలవాడగునని మనువు చెప్పెను. ఆచార్యుని ఉపాధ్యాయుని తండ్రిని తల్లిని గురువుని గురించి దహనాది కృత్యములను జేసిన బ్రహ్మచారికి వ్రత లోపము లేదనియు జెప్పఁబడెను. సంతానములేని మాతామహునకు మేనమామకు వీరిభార్యలకు సంస్కారముజేసినను బ్రహ్మచారికి వ్రతలోప ములేదని భృగువు చెప్పెను. ఆచార్యుడు ప్రభువు ఉపాధ్యాయుడు వీరికి ప్రేతకృత్యములను బ్రహ్మచారి చేసినను వారియాశౌచాన్నమును భుజింపఁగూడదు ఆశౌచము కలవారితో సంపర్కము కలుగగూడదు అని యాజ్ఞవల్క్యముని చెప్పెను తల్లి దండ్రి గురువు ఆచార్యుడు ఉపాధ్యాయుడు మాతామహుడు మేనమామ మొదలగువారిని తాను స్వయముగా దహించినను వారియాశౌచాన్నమును భుజింపగూడదు. వారి సహవాసము జేయఁగూడదనియు బ్రాహ్మపురాణమునందు జెప్పఁబడి యెను. ఇట్లు ప్రేతకృత్యములను జేసిన నియమముగల బ్రహ్మచారి యా దినమునందు అశుచియై మరునాడు స్నానముజేసి శుద్ధికలవాడగును. ఇట్లు చేయనియెడల వ్రతభ్రష్టుడై తిరిగి యుపనయనమును జేయదగినవా డగును. అందువలన రెండవదినము మొదలు ప్రేతకృత్యమును జేసిన వెంటనే స్నానముజేసి శుద్ధినొందవలయును. వ్రతస్థుడు అని చెప్పుటవలన గర్భిణీపతివిషయమునుకూడ గ్రహించుకొనదగును. తల్లిదండ్రులు సంతా నములేని జ్యేష్ఠభ్రాత సంతానములేని మేనమామ వీరి శవదహన వహ నాదికృత్యములను గర్భిణీపతిచేసినను దోషములేదు వీరికంటె నితర ప్రేత కృత్యములను చేయగూడదనియు మనువు చెప్పెను. కాఁబట్టి బ్రహ్మచారి వ్రతనిష్ఠుడైనను తల్లిదండ్రులు మాతామహుడు మాతులుడు గురువు జ్యేష్ఠభ్రాత మొదలగువారి ప్రేతకృత్యములను జేయవచ్చును. వీరికంటె నితర ప్రేతకృత్యములను జేసినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేయవల యునని సమస్త స్మృతులయందును నిర్ధారణచేయబడినదని తాత్పర్యము.

శవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౨౩—తా. బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణశవములతో శ్మశానమువరకు గూడ వెళ్లినయెడల స్నానముజేసి పిమ్మట నగ్నినిజూచుట ఘృతమును భక్షించుట తిరిగి స్నానముజేసి ప్రాణాయామము జేయుట మొదలగు నవి చేసినందువలన పరిశుద్ధులగుదురు. స్నేహము బంధుత్వము మొదలగు కారణములచే జ్ఞాతులశవముతోగాని అసగోత్రశవముతోగాని శ్మశాన పర్యంతము వెళ్లినవాడు ఆబట్టలతోనే స్నానముజేయుట ఘృతప్రాశన

ము జేయుటవలనను పరిశుద్ధికలవాడగునని యాజ్ఞవల్క్యుడు ఉశనుడు హారీతుడు మొదలగు మునీశ్వరులు చెప్పిరి. శవానుగమనమునందును క్షౌరమందును ముందు స్నానముజేసి యతడివస్త్రములను విడిచి శుభ్రమైన పొడివస్త్రములను ధరించి క్షౌరమైన పిమ్మట తిరిగి స్నానము జేయవలయునని హారీతుడు చెప్పెను.

శవానుగమనమునందు మఱికొన్ని నియమములు.

౧౨౮—తా. శవముతోగూడ వెళ్లినప్పుడు శవమునకు ముందుగాగాని ప్రక్కలనుగాని నడువగూడదు. శవమునకు ముందుగా నడిచినప్పుడు ప్రతియడుగునకు నాయుష్య నశించుననియు ఆదోషమునకు ప్రాయశ్చిత్తము లేదనియు జెప్పంబడెను. కాంబట్టి శవమునకు వెనుకనే నడిచి వెళ్లవలయును. అప్పుడు సంభవించిన శవానుగమనదోషము ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనిన నివృత్తియగును సంస్కారము ప్రారంభించక పూర్వము స్నానముజేసినయెడల శుద్ధికలవాడగును సంస్కారము ప్రారంభించిన పిమ్మట సంస్కారము సమాప్తియగు పర్యంతముండి స్నానము జేయవలయును. ఇది యితరుల విషయమని చెప్పిరి. సగోత్రులవిషయమై సంస్కారము ప్రారంభించక పూర్వము స్నానము జేయవలయును సంస్కారము సమాప్తియైన పిమ్మటను స్నానముజేయవలెను.

స్నానకాలము.

౧౨౯—తా. సగోత్రులకు దహనాత్పరమందు స్నానమని మనువును, శవముతోగూడ వెళ్లినవాడు శవమును దహించుట మొదలిడి ధూమదర్శనమైన పిమ్మట స్నానము జేయవలయుననియు సోమయాజి విషయమై కపాలము దహనమైన పిమ్మట స్నానమనియును స్మృతులును చెప్పియున్నవి. ధూమదర్శనమైన పిమ్మట స్నానము జేయవచ్చునను విషయము అసగోత్రులు శవముతోగూడ వెళ్లినయెడల శవమునకు నగ్నిసంయోగముజేసిన పిమ్మట స్నానముజేయవచ్చునని యితరులను గుఱించి జెప్పంబడినది. దీనిని గుఱించి శాతాతపుడు ప్రచేతసుడు చెప్పిన విషయమేమనగా, శవమును చితియందుంచి యగ్నిస్పర్శజేసిన పిమ్మట యాదిక్కును జూడనివారైనది తటాకము మొదలగు జలముగల ప్రదేశములకు వచ్చి వస్త్రశోధనము జేసికొని సచేలస్నానము జేయవలయును. అనంతరము నియతమైన మనస్సుగలవాడై యొకశిలను దెచ్చి దానిమీద బ్రాహ్మణుడు పదియంజలులును, క్షత్రియుడు పంద్రెండును, వైశ్యుడు పదియైదు

ను, శూద్రుడు ముప్పదియును, జలాంజలులను విడిచి యింటిలో ప్రవేశించి దీపమునుజూచి తిరిగి స్నానముజేసి గృహమును పరిశుద్ధి జేసికొనవలయును. సగోత్రులుగాని యసగోత్రులుగాని యని చెప్పుటవలన స్నానానంతరము అగ్నిదర్శన ఘృతప్రాశన మొదలగునవి సగోత్రులు కూడ చేయవలయునని తెలియఁబడుచున్నది. ఇట్లు స్మృతియందు చెప్పఁబడినది. శవమును మోసినవారుగాని కూడ వెళ్లినవారు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని యెవరైనను దహనమైన పిమ్మట దాహకునితోగూడ స్నానముజేసి గ్రామములోనికి రావలయును. అట్లు జేయక అజ్ఞానముచే గ్రామములోనికి వచ్చినయెడల మూడుదినముల పర్యంత మశుచికలవాడే యగును లేక యేదైన నొకయాపత్తుచే స్నానముజేయక శ్మశానమునుండి గ్రామములోనికి వచ్చినయెడల నొకదినమువఱకైనను అశుచివంతుడే యగునని ధర్మశాస్త్రములు జెప్పుచున్నవి.

బాలురు మొదలగువారి విషయము.

౧౨౬—శ్లో. బాలుడుగాని వృద్ధుడుగాని దిక్కులేని బ్రాహ్మణుడుగాని మృతినొందినప్పుడు ఆశవముతో గూడ బ్రాహ్మణుడు శ్మశానమువరకు వెళ్లినప్పటికిని స్నానముజేసిన శుద్ధికలవాడే యగును. అగ్నిహోత్రస్పర్శనము ఘృతప్రాశనము జేయ నక్కఱలేదు. మఱియు అఖండాదర్శనము మొదలగు స్మృతులయందును సమస్త విద్యాసంపన్నుడుగాని యజ్ఞములనుజేసిన వాడుగాని యుపనయనముగాని బాలుడుగాని వివాహముగాని చిన్నదిగాని దిక్కులేని వాడుగాని శిష్యుడుగాని మృతినొందినప్పుడు ఆశవముతోగూడ పరేత భూమికి వెళ్లినను స్నానముతోనే శుద్ధికలుగును. ఘృతప్రాశనాదు లక్కఱలేదని యున్నది. ఇట్లు చెప్పుటచే మానవలయునని నియామకము లేదు. ఘృతప్రాశనాదులను జేసినచో దోషములేదు చేయకుండినచో దోషములేదు. అని గ్రంథములయందుఁ జెప్పబడినది. అగ్నిహోత్రము ఘృతము దొరకనిపక్షమునందు స్నానముజేసిన పిమ్మట వ్యాహృతులుతోగూడ పదివర్యాయములు గాయత్రిమంత్రమును జపించి దోసిలిలో సగము పరిమితిగల జలమును పానముజేసిన యెడల పరిశుద్ధి కలవాడే యగును.

—{ పది దినములలోపల అమావాస్య వచ్చినయెడల చేయవలసిన విధానము. }—

౧౨౭—శ్లో. దశాహమధ్యయందు దర్శసంక్రమణములు సంభ

వించినప్పుడు చేయవలసిన విధానము (118) సంఖ్యగలదానిలో ఔరస పుత్త్రుని గురించి చెప్పఁబడిన విషయములోనే సిద్ధాంతము చేయబడినది. అయినను తిరిగి నిచ్చట మూలములో విశేష ప్రమాణములు కనుపరచి నందున వానియభిప్రాయము లన్నియు నొకవిధముగానే యుండుటవలన సంక్షేపముగ వ్రాయఁబడును. తల్లిదండ్రులయొక్క కర్మను ప్రారంభించి చేయుచుండగా పది దినములలోపల సంక్రాంతిగాని యమావాస్యగాని వచ్చినయెడల మిగిలిన దినముల సంబంధమైన తిలోదక పిండదానముల నపకృష్యముజేసి యమావాస్యతో సమాప్తి జేయఁగూడదు. పదిదినముల పర్యంతము యథావిధిగా నిత్యము తల్లిదండ్రుల విషయమై జేయుచునే యుండవలయును. అమావాస్యతో సమాప్తిజేసిన కులక్షయమగునని జెప్పఁబడెను. ఔరసపుత్రుడు తల్లిదండ్రులకు జేసిన విధముగానే మాతామహుడు మాతామహి, గురువు వీరికి కర్మను జేయు పక్షమునందు జెప్పఁబడినది. వీరికంటె నితరులకు కర్మను జేయు సమయమునందు పదిదినములలో నమావాస్య సంక్రమణములు వచ్చినయెడల అమావాస్యతోనే మిగిలి యున్న దినములసంబంధమైన తిలోదక పిండదానముల నపకృష్యముజేసి సమాప్తి జేయవలయును. అట్లు చేయనియెడల కులనాశనమగునని జెప్పఁబడెను. అమావాస్యతోనే సమాప్తి జేయవలయునని చెప్పుట యందువల్ల ననగా, అమావాస్యకు పూర్వము ఒకచంద్రదర్శనము. అమావాస్యవెళ్లిన పాడ్యమి మొదలు ఒక చంద్రదర్శనము. అందువలన ద్విచంద్రదర్శనము సంభవించినది. ద్విచంద్ర దర్శనమునందును పిండతిలోదక దానముల చేసిన యెడల కర్తయొక్క కులక్షయమగునని శాస్త్రములయందు జెప్పి యుండుట వలన అమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయునని చెప్పిరి. ఈవిషయము తల్లిదండ్రులకంటె నితరులకుజేయు ప్రేతకృత్యముల విషయమని సిద్ధాంతము చేసిరి కాఁబట్టి అన్నిజాతులయందును స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని కృష్ణపక్ష త్రయోదశియందైనను చతుర్దశియందైనను మృతి నొందినప్పటి కిని ఇతరుల కర్మను జేయు పక్షములో అమావాస్యతోనే తిలోదక పిండ దానములను సమాప్తిజేసి పదిదినముల పర్యంతము స్నానముజేయుచు పదియవదినమునందు దశాహకృత్యమును జరిపి పిమ్మట ఏకోద్దిష్టవిధాన ముగా జేయఁబడు ఆద్యాదిశ్రాద్ధషోడశ సపిండీకరణాదులనన్నియు నాయా కాలములయందే జేయవలయును. ఇట్లు బ్రహ్మాండపురాణ కాలనిర్ణయాది గ్రంథములయందు జెప్పఁబడినది. వసిష్ఠుడు గౌతముడు అంగిరస్సుడు

ఋష్యశృంగుడు గాలవుడు మొదలగు స్మృతికర్తలును చెప్పిరి. ఏసంక్రమణములో మృతినొందునో ఆసంక్రమణముతోనే తిలోదక పిండదానాదులను సమాప్తి జేయవలయునని సంక్రమణమును గురించి వ్యాఘ్రపాదుడు చెప్పెనుగాని అదియును తల్లిదండ్రులకంటె నితరవిషయము. దేశకాలోపద్రవములు కలిగినప్పుడు మహాభయరాష్ట్రబాధాదులు కలిగినప్పుడు తల్లిదండ్రుల విషయమునందును తిలోదక పిండదానముల సమావాస్యతో సమాప్తిజేసి ఆద్యాబ్దిశ్రాద్ధముల నాయాకాలములయందు జేయవలయునని చెప్పబడెను.

బ్రహ్మచారి కర్తృత్వ విషయము.

౧౨౮—తా. బ్రహ్మచారి తల్లిదండ్రులనును మాతామహుడు మాతులుడు సంతానములేనియెడల వారిభార్యలనును సంస్కారము జేసిన యెడల వ్రతమునకు లోపములేదు మఱియు జ్యేష్ఠభ్రాత తండ్రిసోదరులు మొదలగువారి విషయము పూర్వము జెప్పంబడిన గ్రంథములయందు స్పష్టముగ జెప్పకపోయినను విద్యను మంత్రము నుపదేశకర్తలగు ఉపాధ్యాయుడు ఆచార్యుడును చెప్పంబడెను గాన జ్యేష్ఠభ్రాత, పెదతండ్రి, పినతండ్రి, మొదలగువారును ఆగణనలోనే చేరియుండిరి. అందువలన వారికి ప్రేతకృత్యములను జేసినను బ్రహ్మచారికి బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు లోపములేదనిరి. మఱియు జ్యేష్ఠుడు తమ్మునియందు పుత్రభావమును తమ్ముడు జ్యేష్ఠునియందు పితృభావము నుంచవలయునని మనువు, జ్యేష్ఠకనిష్ఠులకు పితృపుత్రభావములు కనపరచినందున మంత్రోపదేశాదిధర్మములు లేకపోయినను జ్యేష్ఠునకు ప్రేతకృత్యముజేసి నందువల్ల బ్రహ్మచారికి వ్రతలోపము లేదనియితరులు చెప్పిరి. అని భృగువు చెప్పెను గానపునరుపనయనాది సంస్కారములు చేయనక్కరలేదని చెప్పిరని తాత్పర్యము.

ఆశ్వలాయన బ్రహ్మమేధ నిషేధము.

౧౨౯—తా. కాఠకాగ్ని చిత్తునుగాని మహాగ్ని చిత్తునుగాని లోష్టచయనము జేయవలయునని భాష్యకారునిచే జెప్పంబడెను. అధ్వర్యుని కృత్యము చయనాంతము కలిగియుండుటవలన బహ్వృచశాఖవారుగాని ఛందోగులుగాని మాయొక్క మతము నాశ్రయించి యగ్న్యాధానాదికము జేసినవారు లోష్టచయనాంతము జేయవలయుననెను. ఆభాష్యకారుడే బ్రహ్మవేత్తలకు బ్రహ్మమేధ విధానముగా జేయవలయుననెను. ఆశ్వలాయన శాఖీయులకును అధ్వర్యుకాండమునందు జెప్పంబడిన లోష్ట

చితివలెనే బ్రహ్మమేధవిధానము అవశ్యకమైయుండగా అధ్వర్యుకాండము నందు జెప్పఁబడిన లోష్టచయనమువలెనే ముఖ్యముగా జేయవలయునని చెప్పునట్టి వచనములు లేక పోవుటవలన బ్రహ్మమేధము లేదనిరి. ఒకశాఖ యందు జెప్పబడక పోయినప్పటికిని విరుద్ధము కాదనియు అపేక్షితమైన ధర్మము మరియొక సూత్రములో జెప్పఁబడినయెడల దానిని గ్రహింపఁ దగుననెడి న్యాయమునవలన ప్రకృతివలెనే వికృతికూడ చేయవలయునని చెప్పుటచే ప్రధానకర్మయందు లేకపోయినను అంగభూతములగు కర్మల యందు ప్రవర్తించుచున్నది. ఆసూత్రమునందు ప్రధానకర్మను జెప్పుట వలనను అవయవభూతములు జెప్పఁబడక పోవుటవలనను కర్మలకు విరోధమువలనను వారికి బ్రహ్మమేధము నిషేధింపఁబడినది. కర్మలకు విరోధ మెందువల్ల ననగా, హోతృపితృమేధములు రెండును కలిపి చెప్పఁబడినవి గాని వేరువేరుగా జెప్పఁబడలేదు ఉత్తరపితృమేధము సంక్షేపముగ హోతృపితృమేధములతో సంసృష్టముజేసి చెప్పఁబడినదిగాన ముందు చెప్పబోవురీతిగా జేయవలయును. పూర్వము ప్రకృతివిషయమై చెప్ప బడిన విధముగా ప్రకృతిని గుఱించిచేసి యనంతరము హోతృవిధాన మును జేయవలయునుగాని వ్యత్యాసముగ జేయఁగూడదు ఎందువల్ల ననగా. ఆశాఖయందు పితృమేధ మంత్రములు బ్రహ్మమేధ మంత్రములు లేక పోవుటవల్లను ప్రతికర్మయందును పితృమేధ మంత్రములను బ్రహ్మ మేధ మంత్రములు లేక పోవుట వల్లను ప్రతికర్మయందును పితృమేధ మంత్రములను బ్రహ్మమేధ మంత్రములను సమష్టిగా వినియోగపరుచుట వలనను వారి గృహ్యసూత్రమునందు అట్టి కర్మలనుగాని మంత్రములను గాని చెప్పక పోవుట వల్లను బ్రహ్మమేధము లేదనిరి. తమ తమ శాఖల యందు జెప్పఁబడిన ధర్మములకు విరుద్ధముగా నుండెడి యన్యధర్మముల నాచరింపఁ గూడదనియు తమశాఖాధర్మములకు విరోధముగా లేనట్టి యన్యశాఖాధర్మములనైన నాచరింపవచ్చునని యాశ్వలాయనుడు చెప్పె ను. ఏయేధర్మములు సులభములై విశేషఫలము కలుగునట్లు ఇతర శాఖ లయందు జెప్పబడినవై ఆధర్మములు తమ శాఖోక్తధర్మములకు విరుద్ధ ముగ నుండక న్యాయవిధిగా నుండి పరమార్థ సహితములగునేని యాధ ర్మములు ఇతర సూత్ర సంబంధములైనను విద్వాంసులైనవారు యాచ రింతురు. అవి యేవిధముగా ననగా, "యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహోతి" అను శ్రుతివలన తాను జీవించియుండు పర్యంత మగ్నిహోత్రమును జేసి

కొనవలయునను ధర్మముసార్థకమైన దగుటవలన అగ్నిహోత్రాది ధర్మము తనసూత్రమునందు జెప్పఁబడక పోయినను స్వసూత్రోక్త ధర్మములకు విరోధములేక పోవుటవలన నితరసూత్రములయందు జెప్పఁబడినను జేయవచ్చునని బోధాయనుడు వచించెను. ఆప్రకారము బ్రహ్మమేధ విషయము గ్రహింపకూడదు ఎందువల్లననగా. ఆశ్వలాయన గృహ్యసూత్రమునందు పితృమేధము విశేషముగా జెప్పఁబడకపోవుట వలనను, సామాన్యముగా జెప్పఁబడిన పితృమేధముతోనే శరీరసంస్కారసిద్ధి కలుగుచుండగా తిరిగి బ్రహ్మమేధ సంస్కార మావశ్యకత లేకుండుటచే గ్రహింపఁగూడదు. ఆపస్తంబులకు పితృమేధము లేకుండా బ్రహ్మమేధసంస్కారము లేదు. కాఁబట్టి బ్రహ్మమేధము గ్రహింపఁబడును. ఆశ్వలాయనులకైతే స్వపితృమేధవిధిగా జేయబడిన సంస్కారముతోనే బ్రహ్మమేధము సిద్ధించిన దగును. రొుకవిధిని మొదలిడి మఱియొక విధానముచే చేయఁబడెనేని కర్మవిరోధము సంభవించును. మొదట ప్రారంభించిన కర్మను పూర్తిచేసి తిరిగి యావిధానముగా జేయుదమనుకొనిన ప్రారంభించదగిన కర్మయే లేదు కాఁబట్టి యాశ్వలాయనులకు బ్రహ్మమేధ విధానము నిషేధింపఁబడినది. అసగోత్రుడుగాని సగోత్రుడుగాని ప్రేతసంస్కారము జేయవచ్చునని జెప్పఁబడియున్నది కాఁబట్టి యెవడు దహనాది సంస్కారముల జేసినను ప్రేతయొక్క శాఖా సూత్ర విధానముగానే దహనాది విధులన్నియు జేయవలయునని విధిగా జెప్పఁబడెను.

ఇతరశాఖీయులు సంస్కారము జేసినయెడల తిరిగి సంస్కారముజేయు విధానము.

౧౩౦—శా. వివాహమునందు మధుపర్కమునిచ్చే విషయములో వరునియొక్క శాఖాసంబంధమైన గృహ్యసూత్ర ప్రకారముగానే జెప్పవలయునుగాని యన్యశాఖీయుడై యున్నట్టి దాతయొక్క సూత్రప్రకారముగా జెప్పగూడదనియు మఱియొక విధముగా జేసినయెడల తిరిగి వరుని సూత్ర ప్రకారమే జరిగించవలయు ననియు జెప్పఁబడెను. ఇందును గుఱించి కాత్యాయనుడు చెప్పినదేమనగా, కార్యమును జేయకపోవుట, మఱియొకవిధముగా జేయుట, ఇతరులు చెప్పినట్లు చేయుట, అని మూఁడు విధములుగా అక్రియ చెప్పఁబడునని కార్యజ్ఞులు చెప్పిరనెను. స్వశాఖా విధానమును వదలి యన్యశాఖావిధిగా జేసినవానికి జేయబడిన కర్మఫలము నివ్వక వ్యర్థమగును. తనచే జేయఁబడిన కర్మ మరియొక విధముగా

జేయబడినదని కొంతవరకు జరిగినపిమ్మట దెలిసినయెడల తిరిగి మొదట నుండియు జేయవలయును. అంతయు పూర్తియైనను తిరిగి చేయవల యును అంగభూతములగు కర్మలను జేసి ప్రధానకర్మ జేయబడని సమయము నందు యావత్తుకర్మలను తిరిగి చేయవలెను. ప్రధానమగు కర్మ జేయఁబడి అంగభూతములైన కర్మలు చేయబడక యుండగా దెలిసినయెడల ప్రాయ శ్చిత్తమును జేసికొని మిగిలినవానిని తిరిగి చేయవలయునుగాని యావత్తు తిరిగి చేయనక్కరలేదు పరశాఖా సూత్రప్రకారము జరిగించుటవలన నన్యథా విధి సంభవించును కాఁబట్టి సాంగముగా తిరిగి చేయవలయును. అందువలన ఇతర సూత్రోక్తమైన యౌపాసన విధిచే దహింపఁబడినను తిరిగి స్వసూత్రౌపాసన విధానముగా దహనవిధి జరుపవలయును. తమ సూత్రమునందు జెప్పబడని తంత్రముల విషయమై పరశాఖాసూత్రవిధిగా నాచరింపఁదగునని కాత్యాయనుఁడు చెప్పెను. అది యెటుల ననగా, "కూ శ్మాండై ర్జుహుయాద్యో పూత ఇవమన్యేత" అనునది మొదలు "కర్మాది ష్వేతైర్జుహుయా త్పూతో దేవలోకాంత్సమశ్నుతే" అను పర్యంతము చెప్పిన మంత్రమువలన కర్మలను జేయుటకు ప్రారంభమందు పరిశుద్ధికొఱకు కూశ్మాండగణ హోమాదులను జేయవలయునని యగ్నిహోత్రమును వలెనే విధిగా జెప్పెను. ఈకూశ్మాండాది హోమవిధి స్వసూత్రములో జెప్పఁ బడక పోయినను విరోధముగా లేనందునను శరీరశుద్ధి నిమిత్తముచే నవశ్యము జేయవలసి యున్నది. అలా చేయనియెడల శరీరశుద్ధి లేకపోవు టచే కర్మాధికారము కలుగదు బ్రహ్మమేధ విషయమైతే అలా చేయఁగూడ దు. స్వసూత్రవిధిని విడిచి శాఖా భేదముచే జేయుటవలన నన్యథాకరణము సంభవించి దానిచే ప్రత్యవాయము కలుగును. విద్వాంసు డెప్పుడును పర శాఖావిధానము నాచరింపఁగూడదనియు నాచరించిన శాఖాషండుడనియు వసిష్ఠుఁడు చెప్పెను తనశాస్త్రమునందు జెప్పఁబడిన ధర్మమును వదలి యితర శాఖావలంబనవలన తనశాఖాశాస్త్రమును తిరస్కరించినవాఁడగు టచే భ్రూణహత్యాదోషమును బొందునని బోధాయనుఁడు చెప్పెను. ఇట్లు చేయుటచేత మనుషియందు ప్రామాణ్యము లేకపోవుటవలన నంధ తమస్సు యనెడి నరకమునందు బడునని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. స్వశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడిన ధర్మము గుణాధిక్యము లేనిదైనను శ్రేష్ఠ మనియు పరశాస్త్రోక్తధర్మముభయావాదక మనియు భగవద్గీతలయందును జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి విద్వాంసులమతమును విడిచి దానధర్మాది శూన్య

ముగా తనయిష్టప్రకారముగా కర్మల నాచరించిన యెడల నవి బాలురు చేయునట్టి యాటలువలెనే ప్రయోజన రహితము లగునని యంగిరసుఁడు చెప్పెను. చతుర్వింశతి మతమునందు జెప్పినదేమనగా, క్రియలేని జ్ఞానము జ్ఞానములేని క్రియలు చెడిపోయి యుపయోగించ వనెను. అది యేవిధముగా ననగా, గ్రుడ్డివాఁడు గృహము దహింపఁబడుచుండగా దారితెలియక గృహమునుండి తప్పించుకొని రాజాలక నశించును. కాళ్లులేని కుంటివాఁడు దహించుట కనబడుచుండినను నడచుటకు శక్తిలేనివాఁడై రాలేక నశించును. కాఁబట్టి క్రియ జ్ఞానము రెండు నుండవలయును. మఱియు స్వశాఖావిధినివిడిచి పరశాఖావిధిని చేసినవాఁడు తనవంశమునకు నాశకుఁడై రౌరవాది నరకమును బొందునని లోకాక్షి చెప్పెను. ఏశాఖాప్రకారము ఉపనయనాది సంస్కారములు జరిగియుండెనో ఆశాఖాసంబంధమగు వేదమునే జదువవలయు ననియు నట్లు చేయనియెడల పతితుఁ డగుననియు జెప్పఁబడెను ఇట్లు అనేక ప్రమాణములవలన బ్రహ్మమేధ సంస్కారము ఇతరశాఖాధర్మమగుటచేతను చేసినయెడల అయథాక్రియ మగుటచేతను ఆశ్వలాయనులకు నిషేధింపఁబడినది గాన స్వశాఖయందు జెప్పఁబడిన పితృమేధవిధానముగానే సంస్కారము జేయవలయును విశేషకర్మల నాచరించినయెడల విశేషఫలము కలుగునందురేని యట్లు జెప్పఁగూడదు. విశేషమైనను స్వల్పమైనను తమశాస్త్రమునందే జెప్పఁడిన ధర్మముల ననుష్ఠింపవలయునుగాని యితరశాస్త్రముల ననుసరించి విస్తారముగా జేయగూడదని గృహ్యశాస్త్రవేత్తలు చెప్పినట్లు వృత్తికారుఁడు చెప్పెను.

తిరిగి సంస్కారము జేయుటకు కారణములు.

౧౩౧—శ్లో. స్మృతితత్వ నిర్ణయమందిట్లు చెప్పఁబడెను. ఔపాసనాగ్నిచే దహింపఁబడక పోయినను ఇతర సూత్రప్రకారముగా దహనము చేసినను తిరిగి దహించవలయు ననెను. ఏకాదశాహస్సునందు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధము నాచరించి మిగిలినక్రియలను జేయనియెడల తిరిగి సంస్కారము జేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను అధికమాసమునందును ఆషాఢాది చాతుర్మాసములందును గురుశుక్రుల మౌఢ్యమియందును కాలాతీతమగు శ్రాద్ధమును జేసినయెడల తిరిగి చేయవలయునని ఇతర స్మృతియందు కలదు. మంత్రరహితముగ దహించిన వారలకును అంగవికలత్వాది దోషము గలవారలకును దుర్మరణాదులు కలవారికిని తిరిగి సంస్కారము జేయవలయునని స్మృత్యర్థసారమునందు జెప్పఁబడెను. అస్థులు కనబడకపోయినను

పలాశవిధిగా దహించిన పిమ్మట నస్థులు కనబడినను తిరిగి దహనవిధి జేయవలయునని యజ్ఞపార్శ్వుడు చెప్పెను.

అస్థిసంచయన కాలములు.

౧౩౨—తా. తిథివారనక్షత్రములు మంచివి కాక పోయినను నాల్గవ దినమునందు అస్థిసంచయనము జేయవచ్చునని గౌతముడు చెప్పెను. యోగ్యమగు తిథివారనక్షత్రములు సంభవించని యెడల బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞదీసికొని సంచయనము జేయవచ్చును. ఏదినమునందు జేసినను వారి వారి వర్ణములకుఁ జెప్పఁబడిన యాశౌచ దినములకు లోపుగానే సంచయనము జేయవలయునుగాని యాశౌచము గడచెనేని తిరిగి దహనము జేయవలయును. ఆశౌచమతిక్రమించి నప్పుడు దర్భలచేతనైనను మోదుగాకులచేతనైన నస్థులచేతనైనను దహనసంస్కారము జరిపి సంచయనము జేయవలెను. సంచయనముగాక పూర్వము అస్థులుపోయి కొన్నిదినములకు గనబడినయెడల తిరిగి దహనవిధి జరుపవలెను అని యీప్రకారము స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు దేశక్షోభ మహాభయాది కారణములచే నస్థులు నశించెనేని దర్భలతోగాని మోదుగపత్రములతోగాని తిరిగి దహనము జరిపి త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలయును బ్రాహ్మణులకు నాల్గవదినము సంచయనమునకు ప్రశస్తముగా జెప్పఁబడెను. ప్రతికృతిగా పలాశపత్రాదులచే దహనము జరిగినప్పుడు తత్కాలమందే సంచయనము జేయవలయుననియు యథావిధిగా భస్మాస్థులకు జెప్పినట్లుగానే మంత్రముల నప్పుడే చెప్పవలయునని యితర స్మృతులయందును జెప్పఁబడెను.

అస్థిసంచయనమునకు నిషేధింపబడిన దినములు.

౧౩౩—తా. పంచమి అమావాస్య నందతిథులు భద్రతిథులయందును శుక్ర గురు ఆది మంగళవారములయందును, కృత్తిక మఘ పుష్యమి హస్త ధనిష్ఠ శతభిష పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్ర రేవతి నక్షత్రముల యందును త్రిపాద నక్షత్రములయందును త్రిజన్మసంజ్ఞగల నక్షత్రముల యందును త్రిపుష్కర దినములయందును అస్థిసంచయనము జేయఁగూడదు. చేసినయెడల కులక్షయమగును త్రిపుష్కరములనగా. ద్వాదశి యందు ఆదివారము మఘానక్షత్రము కూడినను, ఏకాదశియందు సోమవారము విశాఖానక్షత్రముకూడినను, దశమియందు మంగళవార మార్ద్రానక్షత్రముకూడినను, విదియయందు శుక్రవారము రేవతీనక్షత్రము కూడినను, తదియయందు బుధవారము మూలానక్షత్రము కూడినను, షష్ఠి

యందు గురువారము శతభిషము కూడినను, సప్తమియందు శనివార ముత్తరాషాఢ కూడినను, ఈయేడును త్రిపుష్కరదినములని చెప్పఁబడును. మొదటి దినమునందుగాని మూఁడవ దినమునందుగాని యైదవదినమునందుగాని యేడవ దినమునందుగాని నాల్గవ దినమునందుగాని వారివారి జ్ఞాతులతోఁగూడి సంచయనమును జేసికొనవలెను. రెండవదినము మూఁడవదినము అయిదవదినము జేయతగినవని స్మృతిసారమను గ్రంథమునందు కలదు. నాల్గవ దినము అయిదవ దినము ఏడవ దినము తొమ్మిదవ దినము బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతులు నలుగురికిని క్రమముగా సంచయనమునకు ఉక్తతిథులని యాగ్నేయపురాణమునందు కలదు. అందరికిని రెండవదినము యుక్తమైనదని మఱియొక గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెను. వైష్ణవసిద్ధాంతమునందును నాల్గవదినమునందు సంచయనము జేయవచ్చునని యున్నది. నందతిథులందును శుక్రవారమునందును చతుర్దశియందును త్రిజన్మసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును సంచయనము జేసినయెడల కర్త మృతినొందునని యున్నది. మంగళ శని శుక్రవారములయందు సంచయనము జేసిన కులక్షయమగునని యొకరు చెప్పిరి. శుక్ర, ఆది, మంగళవారములయందు సంచయనము జేసిన కులము నశించునని మఱియొకరనిరి. బ్రాహ్మణులకు నాల్గవదినము, క్షత్రియులకు తొమ్మిదవదినము, వైశ్యులకు నాఱవదినము, శూద్రులకు నెనిమిదవదినము మంచివే యనియు వారియాశౌచదినములలోపల మంగళ, శుక్ర, శనివారములయం దైనను, సంచయనము జేయవచ్చుననియు మనువు జెప్పెను; శాస్త్రోక్తమగు వారాదులు సంభవించనియెడల వెనుకచెప్పఁబడిన దినములయందు మంగళ, శుక్ర, శని వారములు కలిసినను దోషములేదని యభిప్రాయము; బ్రాహ్మణులకు నాల్గవదినము ప్రశస్తమనియు, నష్టులకు ప్రతినిధిగా పలాశాదివిధానముగా సంస్కారముజేసినప్పుడు తత్కాలమునందే మంత్రములను జదివి సంచయనము జేయునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాదులను విచారింప నక్కఱలేదనియు స్మృతిసంగ్రహమునందుఁ జెప్పఁబడెను. ప్రేతనుగూర్చి ధూపదీపాదులచే బూజించి పిండప్రదానరూపమగు నన్నముతో ప్రేతను తృప్తినొందించవలయును.

అస్థిసంచయన ప్రయోగము.

౧౩౪—తా. దహనదినమునకు మఱునాడుగాని మూఁడవదినమునందుగాని, యైదవ దినమునందుగాని, యేడవ దినమునందుగాని యస్థి

సంచయనము జేయవలయును. కాబట్టి శాస్త్రనిషేధముగాని దినమునందు జ్ఞాతులతో గూడుకొని ఆజ్యమును క్షీరయుక్త ఘటములను దర్భలను జల కుంభములను తిలలు మోదుగపత్రములు శాఖలు ఫలములు- తండుల ములు, నల్లని యెఱ్ఱని దారములు, విస్తళ్లు- పెరుగు- గోమయము, ఈ మొదలగు వస్తువులను దీసికొని శ్మశానప్రదేశమునకు వెళ్లి అచ్చట స్థల మును శుభ్రపఱచి వస్తువుల నచ్చటనుంచి కర్తస్నానముజేసి యాచమన ము జేసి బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞదీసికొని ప్రాణాయామ సంకల్పాదులను జేసి కొని ప్రాచీనావీతుఁడై తండ్రియొక్క గోత్రము నామమును జెప్పి తండ్రి యొక్క మరణదినము మొదలు రెండవ దినమునందుగాని, మూడవదినము నందుగాని యైదవ దినమునందుగాని, యేడవ దినమునందుగాని, యస్థి సంచయనమును జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి జలములో క్షీరముల నుంచి, మేడిమండతో క్షీరసహితమగు జలములను అస్థులపైన ప్రోక్షించ వలయును. ఆమండకు భంగములేకుండా జేయవలయును. ప్రోక్షించు నప్పుడు "యంతేఅగ్నిమిమంథామ" అనునట్టి మంత్రము మొదలు అయిదు మంత్రములను జెప్పి ప్రోక్షించవలెను. అనంతరము దహనప్రదేశములో దక్షిణదిక్కుననుండెడి యగ్నినిదీసి ప్రజ్వలింపఁజేసి దర్భాస్తరణాది ఆజ్య సంస్కారాంతము జేసి స్రువసంమార్జనము నగ్నిఃరిషేచనము జేసి "అవ సృజపునరగ్నే" అనుమొదలు మూడుమంత్రములచే మూడాజ్యాహుతు లనుజేసి స్రువమును ఆజ్యస్థాలిని యగ్నిహోత్రములో నుంచవలెను. అనంతరము అయిదుగురు స్త్రీలు అయిదు కలశములతో జలమును దెచ్చి తాను ప్రోక్షణజేసిన యస్థులపై జలమునుంచి యగ్నిని చల్లార్ప వల యును. ఆస్త్రీలు సంతానముడిగి తిరిగి ప్రసవించని వారుగా నుండవలెను. బేసిసంఖ్యగలవారుగా నుండవలెను. వారిలో నొకస్త్రీ బృహతీఫలమును నలుపు యెఱుపు గల దారములతో జుట్టి యెడమపాదమును రాతియం దుంచి నేత్రములను మూసి నెడమచేతితో శిరస్సునందుండెడి యస్థులను దీసి చప్పుడుగాకుండ కుంభములో నుంచవలయును. ఈప్రకారముగానే బృహతీఫల బంధనాదులనుజేసి రెండవస్త్రీ మూపురములయందు బాహు వులయందు నుండు యెముకలను, మూడవస్త్రీ ప్రక్కలను పిరుదులనుండెడి యెముకలను, నాల్గవస్త్రీ తొడలయందు పిక్కలయందు నుండెడి యెముక లను, అయిదవస్త్రీ పాదములయందు నుండెడి యెముకలను దీసి కుంభ ములో మొదటిస్త్రీ యుంచిన విధముగానే యుంచవలయును. హోమ

ములగుఱించిగాని యెముకలను దీయునప్పుడుగాని చెప్పవలసిన మంత్రములను మూలములో జూచుకొనవలయును ఎక్కడెక్కడ నస్థులను దీయబడుచుండునో మాటిమాటికి మంత్రములను జెప్పుచు భేసిసంఖ్యగా దీయవలయును. ఇట్లు ప్రతియవయవమునందును శేషము లేకుండునట్లుగా నస్థులనన్నియు దీసినపిమ్మట భస్మనంతయు ప్రోగుజేసి శరీరాకృతినేర్పఱచి మూఁడుశిలలను దెచ్చి స్నానము జేయించి దక్షిణాగ్రములుగా నావేదికయందు ప్రేతను గుఱించి యొకశిలను దానికి నుత్తరముగ శ్మశానవాసులగు భూతములగురించి యొకశిలను దక్షిణముగ వారికి స్నేహితుల గుఱించి యొకశిలనుంచి యాశిలలను గంధపుష్పాక్షతాదులచే బూజించి కంటకాదిబాధ నివృత్తినిమిత్తము పాదుకలను వర్షము ఎండ మొదలగు బాధ నివృత్తినిమిత్తము ఛత్రమునుంచి శ్మశానప్రదేశమునం దంతటను లాజలను జల్లి అన్నము సూపము మొదలగు పదార్థములతో మూఁడు పిండములనుజేసి యొకపిండమును ప్రేతను గుఱించియు, నొకటి శ్మశానవాసి భూతములకు నొకపిండమును, వారిసహచరులకును ప్రీతికొఱకు నుంచవలయును. ఇట్లు సంవర్తుఁడు చెప్పిన ప్రకారముగ నుంచి తిలాంజలుల నివ్వవలయును. స్నానపానాదినిమిత్త ముదకకుంభము నుంచవలయును. ఇట్లు ప్రేతను గుఱించి శ్మశానప్రదేశమునందు బలివిధి నెవరు చేయరో వారిని పశుపుత్ర కళత్ర బాంధవసహితముగా ప్రేతలు పీడించుచుందురు. అనంతర మస్థికలశను దీసికొనివెళ్లి మోదుగచెట్టు మొదటను కొంచెము గోయిత్రవ్వి జలముతో ప్రోక్షించి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి మంత్రరహితముగా నచ్చట యెముకలముంతనుంచి పూడ్చివేసి పిమ్మట స్నానము జేయవలయును. కొందరు మృత్తికాస్నానము జేయవలయు ననిరి అదివికల్పము. ఈప్రకారము దర్శపూర్ణమాసేష్టులను ప్రారంభించునట్టి యాహితాగ్నికి జేయవలయును ఆరంభించిన దర్శపూర్ణమాసములు గల యాహితాగ్నికిని. వపనము, మాత్రము జేయవలయు ననిరి. అదియు వికల్పము, చేసినయెడల సంచయన దినమునందు జేయవలయునని ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిరి; ఎచ్చట నేమంత్రము జెప్పవలయునో మూలములో ప్రయోగప్రకారము చూడవలయును.

అస్థిని వపనము.

౧౩౫—తా. సంచయనముజేసిన దినమునందే యస్థిని వపనము జేయవలయునుగాన కర్త ప్రాణాయామముజేసి ప్రాచీనావీతుడై ప్రేత

స్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు ననంత లోకప్రాప్తికొఱకు నస్థిని వపనము జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి సమానముగా నుండు భూమియందు గొయ్యిత్రవ్వి మొక్కలు మొదలగు నవి లేకుండా బాగుచేసి నీళ్లుచల్లి యిసుకనుకూడ జల్లి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి మౌనముగలవాఁడై దక్షిణాభిముఖముగ గూర్చుండి యితర దిక్కులనుజూడక "పృథివ్యాస్త్వా" అను మంత్రమును జెప్పుచు సంబుద్ధిగా ప్రేతనామమును జెప్పి యస్థిని వపనము జేయవలయును. ఇట్లు చేసిన యనంతలోకము సిద్ధించును. కుంభము నుంచడము మొదలు స్నానము చేయుటకు పూర్వమువలెనే చేయవలయును. "ఉత్తిష్ఠప్రేహి" అను మంత్రమును జెప్పుచు లేచి హవిర్యజ్ఞ సంబంధమగు, నివపనము జేయవలయును. ఇక్కడ నివపనముజేసి, కుంభనిధానాంతము జేయవలయునని యొకపక్షము నివపనముకంటె పూర్వమే కుంభనిధానాంతము జేయవలయునని మరియొక పక్షముకలదు కుంభనిధానాంతమునందు నివపనము జేసేయెడల తూష్ణీగానే స్నానము జేయవలయును. ఈ రెండుపక్షములయందును విశేషమేమియు లేదని ధర్మశాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరని తా.

పునర్దహన ప్రయోగవిధానము.

౧౩౬——తా. పునర్దహనప్రయోగవిధానము సోమయాజికి ముఖ్యముగా జేయవలయును. సోమయాజియైన యెడల భూనిక్షిప్తమగు నస్థిలను దీసి తిరిగి యస్థిదహనము జేయుదురు. అదియు వికల్పము. అట్లు చేసిన యెడల నాల్గవదినమునందు జేయవలయును. ఈపక్షములో అగ్నిహోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను దృషదుపలములను పూర్వమువలెనే ముందుగా దహించగూడదు. ఆసాదనమాత్రమును జేయవలయును. ఆసాదనజేయుటయును కొందరంగీకరించలేదు. అస్థిసంచయనమైన పిమ్మట శ్మశానప్రదేశమునుండి యగ్నిని దీసికొని దహనమువలెనే కొంతవరకు నిరీక్షించి శ్మశాన దహనప్రదేశమునకు దక్షిణభాగమున ప్రజ్వలింపజేసి మూఁడుదినముల పర్యంతము మండునట్లు చేయవలయును. ఇట్లు మూఁడుదినములు పూర్తియైన పిమ్మట నాల్గవదినము మధ్యాహ్నమందు పునర్దహనము జేయవలయును అది యెట్లనగా. కర్త ప్రాణాయామము జేసి ప్రాచీనావీతుడై దేశకాలములను స్మరించి ప్రేతరూపుడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు పునర్దహనము జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి పునర్దహనము జేయు ప్రదేశమును "అపేతవీత" అను

మంత్రమును జెప్పుచు మోదుగమండతో తుడిచి మొక్కలు మొదలగునవి లేకుండా బాగుచేసి నీళ్లుచల్లి బంగారపు శకలమునుంచి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి పూర్వమువలెనే కాష్ఠములతో చితినేర్పరచి దానిమీద నగ్నినుంచి యాచితికి పడమరభాగముగ దక్షిణాగ్రములుగా నుండునట్లు దర్భలనుపరచి దానిమీద కంఠభాగము దక్షిణముగాను లోమములు క్రిందుగా నుండునట్లు కృష్ణాజినమును బోర్లగిలగపరచి దానిమీద దక్షిణకుంభమును శమ్యను దృషదుపలములనుంచి పూర్వముతీసి జాగ్రతపెట్టియుంచిన యస్థులనుదెచ్చి దృషమందునుంచి నెయ్యిబోసి పేషణ జేయవలయును. నెయ్యిబోయకుండను పేషణజేయవచ్చును. వీనినన్నింటిని దీసి కలిపి యాజ్యకుంభమందుంచి యగ్నిహోత్ర హావణియందుంచి "అస్మాత్త్వమధిజాతోసి" అను మంత్రమును జెప్పుచు హోమమును జేయవలయును. అవి పూర్తియగునంత పర్యంతము ఆవృత్తిగా మంత్రమును జెప్పవలయును. అనంతర మగ్నిహోత్రహావణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను దృషదుపలములను అగ్నిలో విడువవలయును. సోమయాజికి నింతవఱకు జేయవలయును. మహాగ్నిచిత్తుకాశకాగ్నిచిత్తుయైన యెడల లోష్టచయనము జేయవలయును. అతనికి పునర్దహన విషయములో లోష్టచయనని వచనములు లేవు. సంచయనముజేసి జమ్మిమండయందుగాని మోదుగమండయందుగాని యస్థికుంభమునుంచి స్నానాంతము వఱకుజేసి లోష్టచయనకాల పర్యంతము అస్థులను జాగ్రతగ జూచుచుండ వలయును. ఆవిషయము ముందు జెప్పెదము, సోమయాజియొక్క భార్యకును నివపనాంతము పునర్దహనము కలదని కొందరనిరి అగ్నిచిత్తుకు భార్యయైన యెడల లోష్టచయనము జేయవలయును.

శ్రౌతాగ్ని నశించినప్పుడు చేయవలసిన క్రమము.

౧౩౭—తా. శ్మశానాగ్నిహోత్రమను గతమైన యెడల భస్మను ప్రోక్షించి లౌకికారణులను దెచ్చి "అయంతేయోనిర్ఋత్వియ" అను మంత్రముచే భస్మయందుంచి మథించి యగ్నిని, ఉపావరోహణము జేసి యగ్నిప్రార్థనాద్యాజ్య సంస్కారాంతముజేసి పరిషేచనముజేసి "భూర్భువస్సువస్స్వాహా" అని వ్యాహృతిహోమముజేసి, అనాజ్ఞాతత్రయ హోమము సర్వప్రాయశ్చిత్త హోమమునుజేసి పిమ్మట జేయవలసిన క్రియలను జేయవలెనని తాత్పర్యము.

కాశీ గంగయందు అస్థులుంచు విధానము.

౧౩౮—తా. పదిదినములలోపల నెవనియస్థులు గంగలో విడువ బడునో వానికి గంగాతీరంబున మరణముకలిగిన విధముగానేయని పెద్దలు చెప్పిరి కావేరి తుంగభద్ర కృష్ణవేణి గోదావరి గంగానది యీయైదు నదులును పంచగంగానదులని జెప్పఁబడినవి. మఱియు వీనిలో గోదావరి కృష్ణవేణి గంగానది అనునవి మూడును గోహరి శాంభ్రిక అను రెండును కలసి యైదును పంచగంగలని మఱికొందరు చెప్పిరి. కాఁబట్టి పదిదినముల లోపుగాగాని దాటిన పిమ్మటగాని యస్థులను గంగాజలములో నుంచ వలయును పదిదినముల లోపుగానైతే గురుశుక్ర మూఢాది దోషములు లేవు, అస్థులను దీసికొనివెళ్లి గంగాతీరమందుంచి కర్త స్నానాచమనము లను జేసి యస్థులనుకూడ గంగాజలముతో కేశవాది నామములచే పం డ్రెండు పర్యాయములు స్నానముజేయించి తిరిగి యొడ్డుననుంచి బ్రాహ్మ ణులవలన ననుజ్ఞను పుచ్చుకొని ప్రాణాయామముజేసి ప్రాచీనావీతుఁడై దేశకాలములను స్మరించి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యస్థు లను గంగాజలమునం దుంచుచున్నానని సంకల్పము జేయవలెను. పిమ్మట గాయత్రీమంత్రము మొదలగువానిచే శాస్త్రప్రకారముగా కలుపఁబడిన పంచగవ్యముచే నస్థులను స్నానముజేయించి పరిశుద్ధమగు ప్రదేశము నుండి కొంత మృత్తికను దెచ్చి మూకుడు ఆకారముగా నుండునట్లుచేసి దానిమీద దక్షిణాగ్రములుగ దర్భలను బఱచి నువ్వులనుజల్లి అస్థుల నుంచి వానిపైన "హిరణ్యరూపస్య" అనుమంత్రముచే హిరణ్యశకలము నుంచి "మధువాతా" అనుమంత్రముతో తేనెను "శుక్రమసి" అనుమంత్ర ముతో నాజ్యమును "తిలోసి" అనుమంత్రముతో తిలలను గాయత్రీ మంత్రముతో పంచదారను "దధిక్రావ్ణ్ణో" అనుదానితో పెరుగును "అప్యాయస్వ" అనుమంత్రముతో క్షీరములను "దేవస్యత్వా" అను మంత్రముతో కుశోదకమునుంచి తిరిగి మృత్తికతో శరావాకారముగా నాయస్థులపైన గప్పి యామృత్తికా సహితముగ నస్థులనన్నింటిని దీసి కొని గంగాజలములోనికి వెళ్లి భూమివఱకు మునిగి "నమోస్తు ధర్మ రాజాయ" అను మంత్రమును జెప్పి యస్థులను విడిచిపెట్టి యొడ్డునకు వచ్చి "పృథివీంగచ్ఛ" అనిమొదలు "ప్రతితిష్ఠాశరీరైః" అను పర్యంతము మంత్రములను జెప్పవలయును. అనంతరము శుష్కవస్త్రమును ధరించ వలయును. పదిదినములలోపుగానైతే పిండనిర్వాపణము జేయవలయును.

ఈప్రకారముగానే, కపర్దిస్వామి చెప్పి పదిదినముల లోపుగానైతే హిరణ్యశ్రాద్ధముజేసి పిండప్రదానము జేయవలయు ననియు మఱియొకప్పుడైతే పిండములను మాత్రము వేయవలయుననియు జెప్పెను.

ఆహితాగ్నికిని అనాహితాగ్నికిని దశాహతంత్రము మొదలగు మిగిలిన విధులను జేయవలసిన విధానము.

౧౩౯—తా. ఆహితాగ్ని కానివానియొక్క పదియవదినమునందు అమావాస్య వచ్చినయెడల నేకాదశీదినమునందే సపిండీకరణమును జేసి పిండపితృ యజ్ఞమును జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే వసిష్ఠుండును జెప్పెను. సపిండీకరణముతో ప్రేతస్వరూపుఁడగు వానికి పితృలోక ప్రాప్తి కలుగును. అందువలన ఆహితాగ్నికి నమావాస్యయందు పితృయజ్ఞము జరుపవలయును. కర్త ఆహితాగ్నియై ప్రేత ఆహితాగ్ని కానియెడల పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయు ననియు ప్రేత ఆహితాగ్నియై కర్త అనాహితాగ్ని యైనయెడల త్రిపక్షములో సపిండీకరణము జేయవలయు ననియు గోబిలుఁడు చెప్పెను సుమంతుడు నాప్రకారముగానే చెప్పెను. ఈపక్షములో జేయవలసినవిధి యెట్లనగా, ఏకాదశీదినమునందు ఆద్యమాసిక వృషోత్సర్జన రుద్రగణ అవశిష్ట మొదలగు శ్రాద్ధములనుజేసి ఊనమాసికమును జెప్పఁబడిన దినమునందు జేసి రెండవమాసికముతోగూడ త్రైపక్షికము మొదలగు పదమూఁడు మాసికముల నపకృష్యముజేసిపెట్టి త్రిపక్షములో శాస్త్రోక్త దినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును.

ఉపనయనము కానివాని సంస్కార విషయము.

౧౪౦—తా. రెండు సంవత్సరములకంటె తక్కువ వయస్సుగల పిల్లవాడు మృతినొందినయెడల ఖననము జేయవలయును. ఆవిధాన మెట్లనిన, ఈబాలుని ఖననము జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి శుభ్రమగు ప్రదేశమునందు గొయ్యిత్రవ్వి జలమును ప్రోక్షించి తిలలనుంచి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి "యోస్యకౌష్ఠేజగతః" అనునది మొదలు "యమోరాజాభితిష్ఠ" అనువరకునుండు యమగాథారూపమగు మంత్రమును పఠించి "ప్రకేతునా" అనునది మొదలు "తాగ్శ్ఛదేవాపిగచ్ఛతి" అనువఱకు తొమ్మిది ఋక్కులుగల యమసూక్తమును మనస్సున స్మరింపుచు మృతినొందిన పిల్లవాని నాజ్యముతో దడిపి ప్రణవమును స్మరింపుచు నాపిల్లవానిని గోతియందుంచి తిరిగ మట్టిచే నాగోతినిపూడ్చి మంటిగడ్డ

యందు నపేక్ష లేనిరీతిగా నాపిల్లవానిని విడిచిపెట్టి స్నానము జేసి యింటికి రావలయును. ఎప్పుడు ఖననము జేసినను పిండోదక దానక్రియలు లేవు. నారాయణబలిని జేయవలయును ఈప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రముల యందును జెప్పుచు నగ్నిసంస్కార పిండదానోదక దానక్రియలను జేయ నక్కరలేదని వివరించి చెప్పిరి.

—{ ఉపనయనముకాని వానియొక్క దహనసంస్కారాది విధాన క్రమము. }—

౧౮౧—తా. మూడవ సంవత్సరము మొద లుపనయనముకాక పూర్వము మృతినొందిన బాలురను దహనము జేయవలయును. "అగ్నయే వైశ్వానరాయ సువర్గాయ లోకాయ స్వాహా" అనుమంత్రమును "అస్మాత్త్వమధిజాతోసి...లోకాయ స్వాహా" అనుమంత్రమును జెప్పియు త్తపనాగ్ని చేతనుగాని లౌకికాగ్ని చేతనుగాని దహనము జేయవలయును. భూమియందు దర్భలను బఱచి వానిమీద నుదక పిండదానోదక క్రియలను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే శాతాతపుడు చెప్పిన విషయమేమనగా, శ్మశానపర్యంతము జ్ఞాతులు మొదలగు వారితోగూడి యమసూక్తమును యమగాధను పఠింపుచు వెళ్లి లౌకికాగ్నిచే మంత్రరహితముగానే దహించి మంత్రరహితముగానే యుదకపిండ దానక్రియలను జేయవలయు ననెను. మఱియు చూడాకర్మ జేయబడిన బాలురకు ఖననము జరిగినయెడల నుదకపిండ దానక్రియలు భూమియందు జరుపవలయు ననియు దహనము జరిగినయెడల దర్భలయందు జరుపవలయు ననెను అగ్నిసంస్కార పిండదానోదక క్రియలకు ప్రవర్తించే విషయమందుగాని నివృత్తి విషయమందుగాని పరస్పరసంబంధము కలిగియున్నవని తాత్పర్యము.

సూతక నిర్ణయము.

౧౮౨—తా. శిశువుపుట్టిన పిమ్మట బొడ్డుకోయునంత పర్యంతము సూతకము లేదు. నాభిచ్ఛేదనమైన పిమట సూతకము కలదనిరి. శిశువు పుట్టిన పిమ్మట నాభిఛేదనముకంటె పూర్వము మృతినొందిన యెడల తల్లికి పదిదినముల పర్యంతమును తండ్రి సోదరులు జ్ఞాతులు మొదలగువారి కందరికిని మూడుదినముల పర్యంతము సూతకమనిరి. శిశువు గర్భములోనే మృతినొంది జనియించినను నాభిఛేదనమైన పిమ్మట మరణించినను తల్లితండ్రి జ్ఞాతులు మొదలగువారి కందఱికిని దశరాత్రములు సూతకమనిరి. గర్భములోనే మరణించిన యెడల పదిదినములు సూతకమనిరి.

శిశువుపుట్టిన పిమ్మట పదిదినములలోపుగా మృతినొందిన యెడల శావాశౌచము స్నానముతో నివృత్తినొంది దశరాత్రములు సూతకాశౌచమునే గ్రహింపవలయుననిరి. ఇది తండ్రిమొదలగు జ్ఞాతులకందరికిని సమానమే యనిరి. మఱియు తల్లిదండ్రి సహోదరులు భ్రాతృలవిషయమై కొంచెము విశేషముచెప్పిరి నామకరణమునకు పూర్వము మరణించిన తత్కాలమునందే శుద్ధియును ననగా స్నానముతో నివృత్తియగును. దంతములు వచ్చినపిమ్మట చూడాకర్మ పర్యంతము ఒకదినంబును పిమ్మట నుపనయనము పర్యంతము మూఁడుదినములనియు నాశౌచము జెప్పఁబడెను. చూడాకర్మకాలము గడచిన పిమ్మట మరణించినప్పుడు అగ్నిసంస్కారము పిండోదక దానక్రియలు చేయవలయునని చెప్పియున్నదిగాన ఆప్రకారము జరిగించిన నుపనయనము పర్యంతము త్రిరాత్రాశౌచమే యనిరి ఎక్కడెక్కడ తల్లిదండ్రుల గుఱించి చెప్పఁబడునో అక్కడక్కడ సోదర భ్రాతృలను గుఱించి చెప్పినట్లుగానే యెంచుకొనవలయును. ఉపనయనమునకు లోపుగా మృతినొందిన వారికి నగ్నిసంస్కారాదులను జేసిన యెడల మాతాపితృ సోదర భ్రాతృ సర్వజ్ఞాతులు మొదలగు వారికందరికిని త్రిరాత్రాశౌచమే గ్రహింపవలయునని తాత్పర్యము.

పెండ్లికాని స్త్రీవిషయము.

౧౪౩—తా. మూఁడు సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మటను వివాహము జేసినను జేయకపోయినను లేక యిచ్చెదనని వాగ్దానముచేసినను జేయకపోయినను తల్లిదండ్రులకు మూఁడుదినములును జ్ఞాతులు మొదలగు వారికి నేరికి నేరీతిగా జెప్పఁబడెనో యావిధముగా స్వీకరింపవలయును. వివాహము కానియెడల జ్ఞాతులకు నొకదినమేయని చెప్పఁబడిన విధి ననుసరించవలయును. ఉపనయనము మొదలు సపిండులకు పదిదినములనియు సమానోదకులకు త్రిరాత్రమనియు జెప్పిరి. ఏడవపురుషాంతరముతో సపిండత్వము నివృత్తియగును. జ్ఞాతులయొక్క పుట్టకపేరులు మొదలగునవి తెలియనికాలమునందు సమానోదకత్వముకూడ నివృత్తియగును. ఏయేసంబంధ బాంధవ్యములు గలవారికి నేయేవిధము నాశౌచవిషయము జెప్పఁబడెనో ఆవిధులు సన్నిధానమరణమునందే యని తెలిసికొనవలయును. అసన్నిధానమరణమునందు వేరుగా చెప్పఁబడెను. ఇతరదేశమునందు జ్ఞాతి మరణించినను తనకు పుత్రజననమైనను పదిదినముల లోపుగా దెలిసినయెడల పదిదినములకు మిగిలిన దినములతో నాశౌచము

నివృత్తియగును. పదిదినములు గడచినపిమ్మట మూడుమాసముల పర్యంతము మూడుదినములును ఆఱుమాసముల పర్యంతము పక్షిణియును తొమ్మిది మాసములపర్యంత మొకదినంబును పిమ్మట స్నానము ఆశౌచమును గుఱించి చెప్పఁబడెను ఇది సమీపదేశములో మృతినొందిన జ్ఞాతుల విషయమని చెప్పబడెను

దేశాంతర మరణమునందు

౧౪౪—తా. బాలుడు మృతినొందినను దేశాంతరమున మరణించినను పిండసంయోజనము విడిపోయినవారు మరణించినను మరణవార్త వినిన వెంటనే యాకట్టువస్త్రముతోనే స్నానముచేసి శుద్ధి నొందవలయును. దేశాంతరమనగా, జీవనదులుగాని పర్వతములుగాని మధ్యప్రదేశమందున్నను లేక మాట్లాడునట్టి భాష భేదించినను అట్టిదేశమును దేశాంతరమని చెప్పిరి.

తల్లిదండ్రుల విషయము.

౧౪౫—తా. కుమారుడితరదేశమునందుండగా తల్లిదండ్రుల మరణవృత్తాంతమును వినినయెడల విన్నదినము మొదలు పదిదినములు మృతాశౌచమును పట్టవలయును. విన్నపిమ్మట అనుసమయమునందు భాష్యములో జెప్పిన విధ మెట్లనగా, పది దినములలోపుగా వినినయెడల సపిండులకు వలెనే కుమారునకును మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియని చెప్పఁబడెను మహాగురుమరణము సంభవించినపిమ్మట నొకసంవత్సరమునకుగాని యంతకుపైగాగాని యెప్పుడు విన్నను పదిదినముల నాశౌచముపట్టి యథావిధిగా పిండోదక దానాదిక్రియల నన్నియు జరుపవలయునని తా.

సవతితల్లి విషయము.

౧౪౬—తా. మాతృవర్జితమై సవతితల్లియొక్క మరణవార్త సంవత్సరానంతరము దెలిసినను త్రిరాత్రాశౌచముండును. సూతకాశౌచములో శావాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచములో ప్రసవాశౌచము వచ్చినను అధికమగు మృతాశౌచముచే ప్రసవాశౌచము నివృత్తియగును. శావాశౌచమును పట్టుచుండగా ప్రసవాశౌచము వచ్చెనేని మృతాశౌచమును పట్టవలయునుగాని ప్రసవాశౌచమును పట్టనక్కఱలేదు. సమానాశౌచములు సంభవించినప్పుడు మొదటపట్టుచుండిన యాశౌచముతోనే శుద్ధికలుగును. పదిదినములలోపల మరణాశౌచముగాని జననాశౌచముగాని తెలిసినయెడల మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. పదియవ

దినమందు రాత్రి తెలిసినయెడల తిరిగి రెండుదినము లాశౌచముండును. తెల్లవారుజామున తెలిసినయెడల మూడుదినము లాశౌచము పట్టవల యును. తల్లియొక్క మృతాశౌచమును పట్టుచుండగా దండ్రి మృతినొందిన యెడల తండ్రి యాశౌచముతోనే శుద్ధికలుగును. పితృప్రేతక్రియలను జరిపినపిమ్మట పక్షిణి యాశౌచమును బట్టి తల్లియొక్క శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ప్రేత అగ్నిరహితుడై కర్త అగ్నిసహితుడైనయెడల దహన దినము మొదలుకొనియే సంచయనము జేయుటకుగాని శుద్ధి యగుటకుగాని గణన చేసికొనవలయును. మృతదినమును మామూలుదినము గానే యెంచుకొనవలయును. కర్త యాహితాగ్ని కాని విషయములో నాహితాగ్ని కానివాడు మృతినొందినప్పుడు మృతినొందిన దినమునుండియే యాశౌచము కలుగును. ఆహితాగ్ని మృతినొందినను విదేశమునందు మృతినొందినను దహనము మొదలుకొనియే యాశౌచము విదేశము నందు మృతినొందినవానికి విధిప్రకారము సంస్కారాది క్రియలు జేయబడకుండు పర్యంతము పుత్రులు మొదలగువారికి నాశౌచము లేదు సంధ్యాది కర్మలను జరుపుకొనవచ్చును. ఆహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనాంత సంస్కారము జరగనంతవరకు పుత్రాదులకు నాశౌచము లేదు. దహనము మొదలుకొనియే యాశౌచము. అందువలన నాహితాగ్ని మరణమునందు దహనము మొదలు పదిదినములనియు ననాహితాగ్ని మరణమునందు మరణము మొదలు పదిదినములనియు జెప్పబడెను. ఆశౌచమును పట్టుచుండగ తిరిగి దహనము జేయు పక్షమునందును మిగిలిన దినములతోనే యాశౌచము నివృత్తియగును ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట పునర్దహన విషయములో పూర్వ మాశౌచమును పట్టినయెడల మూడుదినములు తిరిగి ఆశౌచమునుపట్టి తల్లిదండ్రులకు శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఆశౌచమును పూర్వము పట్టకుండనియెడల తిరిగి పదిదినముల నాశౌచముపట్టి కృత్యములను జరుపవలయును. దుర్మరణము నొందిన ద్విజులకు పరిశుద్ధియును లేదు పుత్రాదులకు నాశౌచమును లేదు కాబట్టి యట్టి ప్రేతల గురించి ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగునవి చేసి శుద్ధిపరచి దహనముచేసి అది మొదలుకొని యాశౌచ మవలంబించి పిండోదకదానములను శ్రాద్ధాదుల నాచరింపవలయును. ఆశౌచమును పట్టుచుండగ పునర్దహనవిషయములో జ్ఞాతులకు మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. పూర్వమాశౌచము పట్టి పట్టి జ్ఞాతులవిషయమై పదిదినములు గడిచినపిమ్మట పునర్దహనము జరిగిన

నాశౌచములేదు. పుత్రులకైతే పునర్దహన విషయమునందు వారివారి వర్ణానుసారముగ దశాహాద్యాశౌచము నవలంబించ వలయును. అని బృహస్పతి చెప్పెను. తల్లిదండ్రులు మరణించినప్పుడు కుమారుడు పదిదినములలోపుగా శ్రాద్ధాదులను జరుపుటకు శక్తుడుకాని పక్షమందు పిమ్మటనైనను శ్రాద్ధాదులను జేయుటకు సమర్థత కలిగినప్పుడు మూడుదినము లాశౌచమునుపట్టి నాల్గవదినమునందు యథావిధిగా శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ప్రేతకర్మను జేయువానికేగాని యితరులకు నాశౌచము లేదని తాత్పర్యము.

ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట జేయవలసిన విధి.

౧౮౭—తా. ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట గృహమునలికి శుభ్రపరచుకొని స్నానముజేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని యాశీర్వచనములనొంది మిగిలిన గృహకృత్యముల నిర్వర్తించు కొనవలయును. అని దేవలుఁడు చెప్పెను. ఆశౌచమధ్య నవలంబించ దగిన నియమముల నిట్టు వ్యాసుఁడుచెప్పెను. పదిదినములలో రెండుపూటల భోజనము చేయఁగూడదు. దానము ప్రతిగ్రహము హోమము, జపము జేయఁగూడదు అర్ఘ్య ప్రదానమువఱకు సమంత్రకముగ జరిపి మిగిలిన సంధ్యాంతము మనస్సున స్మరించవలయును. ఇట్లుచెప్పుటచే జననాశౌచమునందును మరణాశౌచమునందును సంధ్యావందనము జేసికొనవలయును. ప్రాణాయామమును క్రియాపూర్వకముగ జేయుచు మంత్రములను మనస్సున స్మరింపవలయును. ఆశౌచములో నర్ఘ్యప్రదానమును విడుచునప్పుడు గాయత్రీమంత్రమును జెప్పవచ్చును గాయత్రీజపమును జేసికొనునప్పుడు మానసికముగానే స్మరింపవలయును. సూర్యోపస్థానమును మానసికముగానే చేయవలయును. పదిదినముల లోపుగా తెలిసినప్పుడు జ్ఞాతిత్వ బంధుత్వము మొదలగు సంబంధమును బట్టి పదిదినములు మూడుదినములు పక్షిణి రొకదినము సద్యస్స్నానము మొదలగు వారివారికి నిర్ణయ ప్రకారము శుద్ధి కలుగును.

అనేకాశౌచము లొక్కమారు సంభవించినప్పుడు ఆచరించవలసిన విధానము.

౧౮౮—తా. పూర్వమాశౌచము పట్టుచుండగ తల్లిదండ్రుల సంబంధమగు మరణాశౌచము కుమారునకు సంభవించినను కుమారుఁడు పుట్టుటవలన సూతాశౌచము తండ్రికి సంభవించినను తమయాశౌచముతోనే

శుద్ధియగును గాని పూర్వము తాము పట్టుచుండెడి యితరుల యాశౌచ
ముతో పనిలేదు ఇతరుల యాశౌచమును పట్టుచుండగా తనకు కుమా
రుఁడు పుట్టెనేని తల్లికి సూతకావధివల్లనే శుద్ధియగును తండ్రికి పదిదిన
ములతో శుద్ధియగును. జ్ఞాతిసంబంధమగు నాశౌచమును పట్టుచుండగ
నొకరికి దహన సంస్కారాదులను జేయువలసి వచ్చినప్పుడు దహనము జేసిన
వానికి అదిమొదలు పదిదినము లాశౌచముండును. ఇతరులకు పూర్వా
శౌచముతోనే శుద్ధియగును. దాహకునికి పూర్వాశౌచముతో నిమిత్త
ములేదు జననసంబంధమైనను మరణసంబంధమైనను పూర్వాశౌచము
దానికాలముతోనే నివృత్తియగును. ఆప్రకారముగా అఖండాదర్శమను
గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెను. జననాశౌచ మరణాశౌచములు వచ్చియుం
డగాను లేక వానిలో నేదైన నొకటిగాని వచ్చియుండగా తనకు కుమా
రుఁడు కలిగెనేని తల్లిదండ్రులకు తమసంబంధమగు పదిదినముల జననాశౌ
చమునే గ్రహింపవలయును. జ్ఞాతులకు వలెనే యితర పూర్వాశౌచ
ముతో శుద్ధిలేదు. ఇట్టి విషయములో ఆశౌచములకు న్యూనాధిక విచా
రణచేయ వీలులేదు. ఆప్రకారముగానే బోధాయనులు చెప్పెను. తల్లి
దండ్రుల మరణమందును తనకు కుమారుఁడు కలిగినప్పుడును స్వకీయాశౌ
చముతోనే నివృత్తియగునుగాని ఇతరాశౌచకాలముతో నిమిత్తము
లేదని యితర స్మృతులయందును జెప్పఁబడెను. మృతనిమిత్తమగు దహన
మరణముల యాశౌచముకలదు. అందులో జ్ఞాతులకు మరణము మొద
లాశౌచమనియు దహనసంస్కర్తకు దహనము మొదలాశౌచమనియు
జెప్పఁబడెను. దాహకుని గుఱించి యీవిధముగ విశేషముచెప్పఁబడె నది
యెట్లనగా, తల్లిదండ్రులకంటె నితరులకు దహనసంస్కారము జేసినప్పుడు
పూర్వము పట్టుచున్న యాశౌచముతోనే శుద్ధియగును. తల్లిదండ్రులకు
దహనసంస్కారము జేయునప్పుడు దహనముమొదలు పదిదినము లాశౌచ
ముండును. కాఁబట్టి మొదటచెప్పినది తల్లిదండ్రులకంటె నితరుల విషయ
ము. మఱియు నొకజ్ఞాతికి దహనసంస్కారము చేసియుండగా తిరిగి తల్లి
దండ్రులకుగాక మరియొకనికిగాని యిద్దరు ముగ్గురు మొదలగు నెంత
మందికి దహనసంస్కారము జేసినను మొదటగా దహన సంస్కారము
జేయఁబడినవాని యాశౌచముతోనే నివృత్తియగును. పిమ్మట దహనము
జేయబడినవారి యాశౌచముతో పనిలేదు పూర్వమొకనికి దహనసంస్కా
రము జేసినప్పటికి పిమ్మట తల్లిదండ్రులకు జేయవలసిన యెడల తల్లిదం

ద్రుల దశాహముతో నివృత్తియగును. ఒకనికి దహనసంస్కారాది క్రియలను జేయుచుండగా పదిదినములలో మరియొకనికి దహనాది క్రియలను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు మొదటి యాశౌచముతో నివృత్తియగుచు ననంతరమందు సంస్కారము చేయఁబడినవానికి నేకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధములను వానియొక్క యేకాదశాది దినములయందే యాచరింపవలెను. ఆశౌచము ఉదకపిండదానములను పూర్వముండెడి యాశౌచముతో సమాప్తిచేసినప్పటికి నేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును యథోక్తకాలమునందే చేయవలయునని నారదుని వాక్యమువలనను ఆద్యశ్రాద్ధ మేకాదశాహస్సునందు మధ్యాహ్నకాలమందు జేయవలనని చెప్పెడి స్మృతి ప్రమాణములవలన వారివారి యేకాదశాహస్సులయందు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమాచరింప వలయును. మొదటి వానియొక్క దహనాది శ్రాద్ధక్రియలను జేయుచుండగా పంద్రెండుదినముల లోపల మరియొకనికి జేయవలసి వచ్చినప్పుడు మొదటివాని యాశౌచముతోనే నివృత్తియనియు తల్లిదండ్రుల విషయములో వారి దశాహముతోనే నివృత్తియనియు నంగిరస్సుడు, సంవర్తుడు, చెప్పిరి. ఇతరులకు జేయు విషయములో మొదటి యాశౌచముతో నివృత్తియైనను అనంతరము సంస్కారము జేసినవారికి వారివారి యాశౌచదినముల పర్యంతము ఉదకదానమువలెనే పిండదానములను గూడ చేయవలయును. ఆశౌచపర్యంత ముదకపిండదానముల జేయవలయునని విష్ణువు చెప్పెను. బ్రాహ్మణునకు పదిపిండములును, క్షత్రియునకు పంద్రెండు పిండములును, వైశ్యునకు పదియేను పిండములును, శూద్రునకు ముప్పదిపిండముల నివ్వవలయునని, పరాశరుఁడు చెప్పెనుగాన యితరులకు జేయువిషయములో మొదటివాని యాశౌచముతో నివృత్తియై యనంతరము సంస్కారము జేయఁబడినవారి యాశౌచము లేకపోయినను పిండోదక దానక్రియలను వారివారి యాశౌచదినముల పర్యంతము పిండోదక దానక్రియలను జేయవలయునని శాతాతపాదులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

అనాథశవ సంస్కార విషయమునందు.

౧౪౯—తా. అనాథుడగు బ్రాహ్మణుని స్పృశించినను వానికి సంస్కారము జేసినను బ్రాహ్మణునకు దోషములేదు. శవమును మోసినను దహనసంస్కారము జేసినను స్నానము జేసినయెడల శుద్ధియగునని దిక్కులేనివానిగుఱించి చెప్పఁబడినది. ధనము మొదలగు వానియందు నపేక్షచే శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణునకుగాని మఱియొకనికిగాని యసపిండుడు

దహనదహనాదులను చేసినయెడల వానికి బంధువులకు వలెనే త్రిరాత్రా శౌచముకలదు అని మనువు చెప్పెను.

సంస్కారము జేసినవానికి నాశౌచనియమము.

౧౬౦—తా. ఎవ్వడైన నసపిండునకు సంస్కారము జేసి యా ప్రేత యొక్క యింటియందే నివసించి వారియన్నము నే తినినయెడల పదిదినము లాశౌచముండును. వారింటిలో నివసించి యితరులు తెచ్చిన యన్నమును భుజించినయెడల మూడుదినము లాశౌచముండును.

సమానోదక నిర్ధారణమందు.

౧౬౧—తా. సమానోదకుడగు ప్రేతను దహించిన వానికి పది దినము లాశౌచమును ఇతరులకు మూఁడుదినము లనియు స్మృతికర్తలు చెప్పిరి.

బ్రహ్మచారి సంస్కారము జేసినయెడల.

౧౬౨—తా. ఆచార్యుఁడు స్వకీయోపాధ్యాయుఁడు తల్లి దండ్రి గురువు మొదలగు ముఖ్యులకు దహనాదిక్రియలను జేసినను బ్రహ్మచారికి బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు లోపము కలుగదు.

అనుగమనమునందు సూతకనిర్ణయము.

౧౬౩—తా. పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట భార్య సహగమనము చేసినప్పుడు ఆస్త్రీకి దహనసంస్కారము కుమారుఁడు చేసినను ఇతరుడు చేసినను పెనిమిటి సంబంధమగు నాశౌచముతోనే నివృత్తియగునుగాని పత్నియొక్క యాశౌచముతో లెక్కలేదు. ఉభయులకును నవశ్రాద్ధ సపిండాదు లొక్కసారిగానే చేయవలయును. పూర్వదినమునందు తండ్రి మరణించి పరునాడు తల్లి మరణించినను తల్లిదండ్రులకు నవశ్రాద్ధ సపిండము లొక్కసారిగానే చేయవలయును. శావాశౌచముతో సమానమైన దిగాని తక్కువైనదిగాని మఱియొక శావాశౌచము వచ్చినయెడల పూర్వా శౌచముతోనే శుద్ధియగును. పూర్వాశౌచముకంటె నధికమగు శావా శౌచము వచ్చినప్పుడు అధికాశౌచముతోనే నివృత్తియగును పదియవ దినమునందు రాత్రిగాని తెల్లవారు జామునగాని తెలిసిన యాశౌచముల విషయమై పూర్వము చెప్పిన ప్రకార మాచరింపవలయును. శావాశౌచము గాని సూతకాశౌచముగాని పట్టుచుండగా పూర్వము పట్టుచుండెడి మృత కాశౌచముతో సమానమైనదిగాని తక్కువైనదిగాని మధ్యవచ్చినయెడల పూర్వాశౌచముతో రెండవ యాశౌచము నివృత్తియగును. అంతకంటె

నధికమైనయెడల స్వకాలముతో నివృత్తియగును. పూర్వాశౌచముతోనే నివృత్తియనెడు విషయము ప్రసవించియుండు స్త్రీలకును అగ్నిసంస్కారము జేసిన కుమారునకుగాని యన్యునకుగాని పూర్వము దశాహమరణాశౌచము కలిగియున్నను వర్తించదు కాఁబట్టి అధికాశౌచ విషయములో సూతికయగుస్త్రీని పుత్రుఁడుగాని యితరుడుగాని యగ్నిసంస్కారము జేసినవానిని విడిచి యితరుల విషయముగా దెలిసికొనవలయునని చెప్పిరి.

చూడాకర్మ జేయబడిన వానివిషయము.

౧౫౨—తా. చూడాకర్మయైనవాడు తల్లిదండ్రులకు దహన సంస్కారములను జేయవచ్చును ఉదక పిండదానముల నివ్వవచ్చును స్వధాశబ్దమును చెప్పవచ్చును వేదమంత్రములను మాత్రము పఠింపఁగూడ దని చూడాకర్మ చేయబడి ఉపనము కానివాని గుఱించి చెప్పఁబడెను.

చూడాకర్మ కానివాని విషయము.

౧౫౩—తా. చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను కుమారుఁడు తల్లిదండ్రులకు దహనాదులను జేయవచ్చునని యున్నది. కాలాదర్శము నందు చెప్పినదేమనగా, కుమారుఁడు పుట్టినందువలన తల్లిదండ్రుఁల ఋణముతీరునని చెప్పఁబడియున్నందునను ఔరసకుమారుఁడు తల్లిదండ్రులకు సంస్కారము జేయవలయునని చెప్పియుండుటవలనను మొదటిసంవత్సర పర్యంతము చూడాకర్మ చేయబడనివాడు సంస్కారము జేయగూడదని చెప్పఁబడెనుగాని సంవత్సరము దాటినపిమ్మట చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను తల్లిదండ్రులకు సంస్కారము జేయనగును. కాఁబట్టి దహన సంస్కారమును అకృతచూడుఁడైనను కుమారునిచే చేయించి శ్రాద్ధముల నితరులచే జేయించవలయును చిన్నకుమారుఁడు సమస్త క్రియలను జేయ వచ్చునుగాని పెద్దకుమారు డుండునప్పుడు సపిండనాధికారములేదు గాన సపిండీకరణము పెద్దవాడే చేయవలయును. దహనసంస్కారము ముఖ్య మగుటవలన పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను పెద్దభార్య కుమారుడే దహనము జేయవలయు ననియు ననేకభార్యలకు ననేకులు పుత్త్రులుండిన వారిలో నెవడు పెద్దవాడో వానిచేతనే సపిండీకరణమును జేయించ వలయు ననియు కాశ్యపుఁడు చెప్పెను.

పెద్దకుమారునకు కర్తృత్వమును గురించి.

౧౫౪—తా. అగ్నిసంస్కారము జేసి తిలోదకాదుల నిచ్చుట మొదలిడినవాడే పదిదినముల పర్యంతము చేయవలయునుగాని జీవించి

యుండగా మఱియొకడు నడుమను ప్రారంభించి చేయగూడదనియు నట్లు చేసినయెడల తిరిగి దహనసంస్కారము మొదలు చేయవలయు ననియు చెప్పఁబడెను. ఆప్రకారముగానే శివపురాణమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడెను. దహనకర్మ నవశ్రాద్ధములు తిలోదక పిండదానములు నగ్నప్రచ్ఛాదనము ఇవి పూర్వకర్మలు కాఁబట్టి యివియన్నియు నొక్కకర్మయే యనియు వీనిలోనే కర్మనైనను మఱియొకడు కర్తృత్వమును వహించి చేసినయెడల మొదటనుండియు జేయఁబడిన దహనాదిక్రియలకు లోపము కలుగుననియు శివపురాణమునందు జెప్పఁబడెను గాన మొదట ప్రారంభించినవాడే దశాహాంతము జేసి పెద్దకుమారుఁడు సపిండీకరణమును జేయవలెను. కాలభేదముచేగాని కర్తృభేదముచేగాని జేయఁబడుచుండెడి క్రియలకు భంగము కలిగినప్పుడు తిరిగిచేయఁబడిన క్రియలను జేయవలయును. మొదటచేయువాడు మరణించినగాని రోగము మొదలగు వానిచే నశక్తుడైనప్పుడుగాని మరియొకడు చేయవలయును.

మొదట సంస్కారము జేసినవానికి నాపత్తుకలిగెనేని

౧౫౭—తా. ఒకనికి సంస్కారముజేయుటకు ననేకులు కర్తలుండగా మొదట దహనాది క్రియలను జేసినవానికి విపత్తికలిగినప్పుడు వాని తర్వాత పుత్త్రునకును వానికిని విపత్తి కలిగినప్పుడు వానితర్వాత వానికిని, కర్తృత్వముండునని స్మృతికర్తలు చెప్పిరి

పదిదినములలోపల తిలోదకాదులకు విఘ్నము కలిగిన యెడల నెట్లుగా జేయవలయును.

౧౫౮—తా. దహనాది కర్మనుజేసి నిత్యకర్మను ప్రారంభించి చేయుచుండగా మధ్యనేదైన నొక గొప్పయాటంకము వలన విఘ్నము కలిగియుండగా సంవత్సరము లోపుగాగాని సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట గాని యెప్పుడైనను దహనము విడిచిపెట్టి మిగిలిన తిలోదకాది క్రియలనన్నియు జేయవలయునని కర్మప్రదీపికయందు జెప్పఁబడెను.

గర్భిణీస్త్రీ సంస్కార విషయము.

౧౫౯—తా. గర్భిణీస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటి తమసూత్ర ప్రకారముగా కర్మనుజేయుట ప్రారంభించి శ్మశానమునకు తీసికొని వెళ్లి చితికి పడమట ప్రదేశమునం దాస్త్రీని దక్షిణశిరస్సుగానుంచి యాఱు మాసములకు పైబడిన గర్భముకలదగునేని నాభికి నెడమభాగమునందు నాలుగంగుళ ప్రమాణముగా నుదరమును గుర్తుపెట్టుకొని "హిరణ్య

గర్భ స్సమవర్తతాగ్రే...హవిషావిధేమ" అను మంత్రమును జెప్పుచు పెనిమిటిగాని మరియొకరుగాని గర్భమును ఛేదించి శిశువునుదీసి కడిగి భూమియం దుంచవలయును. శిశువు జీవించి యున్నయెడల "జీవత్వాయం మమపుత్రః" అనుమంత్రమును జెప్పుచు నాశిశువు నభిమంత్రించి "క్షేత్రియైత్వానిర్‌ఋత్యైత్వా" అనునది మొదలైదుమంత్రములచే శిశువును స్నానము జేయించి భూమియం దొక హిరణ్య శకలమునుంచి దానిపైన శిశువునుంచి "భూర్భువస్సువః" అని యభిమంత్రించి "యస్తేస్తనశ్శశయో మయోభూః...ధాతవేకః" అను మంత్రమునుజెప్పి మరియొకస్త్రీచే స్తన్యము నిప్పించి గ్రామములోనికి తీసికొని వెళ్లవలయును. గర్భమును ఛేదించిన ప్రదేశమునందు స్రువముతో నాజ్యమును గ్రహించుచు మూలములో జెప్పఁబడిన "శతాయుధాయ శతవీర్యాయ" అను మంత్రము మొదలైదుమంత్రములచే నైదుపర్యాయములు హోమముచేసి పిమ్మట "ప్రయాసాయస్వాహా" అనునది మొదలు పంద్రెండాహుతుల నాజ్యముతో జేయవలెను. వీనికి త్యాగముల నాయామంత్రముల గుఱించి చెప్పఁబడిన దేవతలను చెప్పవలయును. అనంతరము "ప్రాణాయస్వాహా" అనునది మొదలు "పూష్ణే సాకేతాయ స్వాహా" అను వరకునుండు పదునాలుగు హోమములను జేయవలయును. త్యాగముల గురించి మంత్రోక్త దేవతలను చెప్పవలయును. ఇట్లు ప్రేతయొక్క యుదరమునం దాజ్యహోమములనుజేసి "భూర్భువస్సువః" అనివ్యాహృతి హోమమునుజేసి ఛేదించిన ప్రదేశమును దారముతో గట్టి యాజ్యముతో తడిపి యుదరప్రదేశమును ఛేదించినందుకు ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తము హిరణ్యధేను తిలదానాదులను జేయవలయును. ఇట్లు గర్భిణీస్త్రీని గుఱించి పుత్త్రుఁడు మొదలగు వారు చేసినయెడల "సువర్ణగ్ంహస్తాత్" అనునట్టి కర్మను జేయుచున్నారు. ఈప్రకారము గర్భిణీస్త్రీ సంస్కారవిషయము చెప్పఁబడెను.

గర్భిణీ సంస్కారమును గురించిన కారికలు.

౧౬౧——తా. గర్భిణీస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు జేయవలసిన విధిని గురించి బోధాయనుఁడు భరద్వాజుడు శౌనకుడు మొదలగువారు కొన్ని కారికలను జేసిరి. ఆప్రకారముగానే (159) వ విషయమునందు వ్రాయఁబడినది గాన తిరిగి వ్రాయఁబడ లేదు. యవౌదనభక్షణాది మిగిలిన విషయమంతయు సమానము.

సూతికాస్త్రీ రజస్వలాస్త్రీ మరణముల విషయము.

౧౬౧—తా. ప్రసవించినపిమ్మట పదిదినములలోపుగా స్త్రీ మరణించినయెడల సూతికాస్త్రీ మరణమును గురించి ప్రాయశ్చిత్తమును జేయుచున్నానని ముందుగా సంకల్పముచేసి పరిశుద్ధమగు జలముతో ముందు స్నానము మంత్రరహితముగా జేయించి ధౌతవస్త్రమును ధరింపజేసి తీర్థోదకమునుగాని శుభ్రమగు నితర యుదకమునుగాని తెచ్చి యొక కలశములోగాని నాలుగు కలశములలోగాని యుంచి యాకలశములలో నైదువిధములగు వృక్షముల చర్మలను చిగుళ్లను మృత్తికను పంచామృతములను పంచగవ్యములను పంచరత్నములను వానివానికి జెప్పఁబడిన మంత్రములతో నుంచి వేదాధ్యయన సంపన్నులగు నలుగురు బ్రాహ్మణులచే వరుణపూజను జేయించి "హిరణ్యవర్ణాః" అనునది మొదలు నాలుగు మంత్రములచేతను "పవమానసువర్జనః" అను వాకముచేతను "యదంతి యచ్చదూరకః" అనునది మొద లైదుఋక్కుఁలచేతను పూర్వము వరుణ పూజ చేయఁబడిన కలశోదకములతో బ్రాహ్మణులచే స్నానము చేయించి, తిరిగి ధౌతవస్త్రమును గప్పి యాఋత్విక్కుఁలకు దక్షిణలనిచ్చి ప్రాయశ్చిత్తను నిమిత్తము కృచ్ఛ్రత్రయములను జేసినపిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే రజస్వలైన స్త్రీలకును జేయవలెను. సూతికయగుస్త్రీ మరణించినప్పుడు యాజ్ఞికులేతీరుగా జేయింతురని ప్రశ్నకలుగగా వాజసనేయు లిట్లుచెప్పిరి. కలశములో జలమును పంచగవ్యాదులనుంచి పుణ్యప్రదములగు మంత్రములతోను రుద్రము, రుద్రసూక్తము, పవమానసూక్తము, పురుషసూక్తము, భవిష్య పురాణోక్తమంత్రములు మొదలగువానిచేతను, వరుణసూక్తముచేతను, నూఱు కలశముల నుదకమునుంచి యామంత్రములను మూఁడుపర్యాయములు చెప్పవలయును పిమ్మట దర్భలు ఔదుంబరము పద్మములు పలాశపత్రములు రావిచిగుళ్లు అను అయిదువిధములగు పత్రములనుంచి తిరిగి నూఱు కడవలజలముపోసి శుద్ధిబఱచి పాదములను కడిగి నూతనవస్త్రమును జుట్టి గంధపుష్పాదులచే నలంకరింపజేసి బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞనుపొంది పిమ్మట శవధర్మప్రకారముగ దహించవలయు ననిరి. వఱియు రజస్వలైన స్త్రీగాని ప్రసవించిన స్త్రీగాని మరణించినయెడల పూర్వము ధరించియున్న వస్త్రమును దీసివేసి తిరిగి నూతనవస్త్రమును ధరింపజేసి ప్రేతను స్నానము జేయించి దహించవలయును. అనంతరము చేయఁదగిన క్రియలను నితరు

లతో సమానమేయని యొకపక్షము. సూతికయగుస్త్రీ మరణించినను రజస్వలయగుస్త్రీ మరణించినను పావమానాద్యాది ఋక్కులను జెప్పుచు పంచగవ్యములచే స్నానముచేయించి పిమ్మట శవధర్మానుసారముగ దహనము జేయవలయునని మఱియొకపక్షమునందు కలదు. ప్రసవించినస్త్రీగాని రజస్వలయగుస్త్రీగాని మరణించినపక్షమున, దుర్గామిందావాహుతులను వ్యాహృతిహోమములనుజేసి యథాశక్తి దానాదికమైన పిమ్మట సంస్కారము జేయవలెను. అని మరియొక పక్షముకలదు. ఇట్లు అనేకపక్షములు కలవు.

దశాహ ప్రయోగము.

౧౬౨—తా. ప్రసవించినప్పుడును మరణించినప్పుడును పదిదినములు గడిచిన పిమ్మట శుద్ధిని జేసికొనవలయును గాన యాప్రదేశమును గోమయముతో సంమార్జన జేయుటవల్లను గోవులు బ్రాహ్మణులు సంచరించుటవల్లను బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయుటవల్లను శుద్ధికలుగునని జెప్పఁబడియున్నది. కాఁబట్టి పదియవదినమున ప్రాతఃకాలమందు పూర్వముంచబడిన దీపాదులను తీసివేసి గోమయముతో గృహసంమార్జనముచేసి లోహితచర్మము అనడుహము రాయిదర్భలు వేతసశాఖ ఉశీరికపప్పు జలఘటము ఓషధిస్తంభము తిలలు స్రుక్స్రువాది సమస్తవస్తువులును తీసికొని జ్ఞాతులతోకూడ తటాకాది జలప్రదేశములకు వెళ్లి స్నానాచమనములనుజేసి బ్రాహ్మణులకు ప్రదక్షిణముచేసి తనశక్తి ననుసరించి దక్షిణను సమర్పించి ప్రేతస్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు దహనమువలన కలిగిన దాహము తృష్ణనశించు నిమిత్తము బంధువులు మిత్రులు మొదలగువారిచే ధర్మోదకము నిప్పించుచున్నానని ప్రార్థించవలయును. అప్పుడు వారును ధర్మోదకము నిచ్చెదమని చెప్పి స్నానముచేసి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యొకొక్కరు ప్రత్యేకముగా తిలసహితమైనట్టి జలాంజులలను మూఁడు విడువవలయును. ఇతరులు తిలోదకములను విడిచే విషయములో శిలయందనే నియామకము లేదు. అనంతరము కర్తయు జ్ఞాతులును వపనము జేయించుకొనవలయును. పదియవదినమునందు గ్రామమునకు వెలుపలగా నదీతీరమునకు గాని తటాకాది ప్రదేశమునకుగాని మహావృక్షము వద్దకుగాని జ్ఞాతులతో గూడ వెళ్లి జ్ఞాతులలో సప్తపురుషాంతరములకు లోపుగా నుండెడి జ్ఞాతులును వారిలో ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగలవారును కర్తతోగూడ కేశశ్మశ్రునఖ సహితముగా వపనమును జేయించుకొని పూర్వవస్త్రములను

విడువవలయునని కల్పకారిక మొదలగు వానియందు జెప్పఁబడెను. సూతకమందుగాని మృతమునందుగాని మాసము తిథి వారము నక్షత్రము మొదలగువానిని విచారింపకయే పదియవదినమునందు క్షౌరమును జేయించుకొనవలయుననియు తమకంటె పెద్దవారు మృతినొందినప్పుడు పదియవదినమునందు మధ్యాహ్నకాలమందు క్షౌరమును జేయించుకొని సచేలస్నానము జేయవలయు ననియు పదిదినముల పర్యంతము సపిండులతోగూడ భుజించవలయుననియు ఆశౌచాంతమునందు గృహసంమార్జనాది క్రియలను జేయవలయుననియు నితర స్మృతులయందు జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారముగా దేవలుడును చెప్పెను. ఇట్లు క్షౌరాది క్రియలను జేసిన పిమ్మట స్నానము జేసి కర్త యాచమనము జేసి నిత్యము జేయదగిన శిలాస్నాన మృదాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానాదులను జేసి యజ్ఞోపవీతుడై గ్రామశ్మశాన మధ్యప్రదేశమునందు ప్రాఙ్ముఖముగా గూర్చుండి ప్రాణాయామ సంకల్పాదులను జేసి యాశౌచ నివృత్తికొరకు అఘూసను త్తి హోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పము చేయనలయును. నిత్యము చేయుచుండెడి శిలాస్నాన మృదాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానములను క్షౌరమునకు పూర్వమే చేయుట యాచారముకలదు. ఈగ్రంథమునందు క్షౌరానంతరమున చెప్పఁబడెను. "యత్రక్వచాగ్నిం" అని లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి దర్భాస్తరణాది స్రుక్స్రువ సంమార్జనాంతము జేసి తూర్పుగా ముఖప్రదేశము లోమములు పైగా నుండునట్లుగాను వృషభచర్మమును అగ్నిహోత్రమునకు పడమర భాగమున పరచి "ఆరోహతాయుర్జర సంగృణానా" అనుమంత్రమును చెప్పుచు కర్తయు జ్ఞాతులు ఆచర్మము నధిష్ఠించవలయును. "యథాహాన్యను పూర్వంభవంతి" అను మంత్రము ప్రకారముగ పురుషులలో పెద్దవారు దక్షిణ ప్రక్కనువారి ప్రక్కను స్త్రీలలో పెద్దవారును పురుషులలో చిన్నవారు ఉత్తరదిక్కునను వారిప్రక్కను స్త్రీలలో చిన్నవారును గూర్చుండవలయును అనంతరము మంత్రరహితముగ నగ్నికి పరిషేచనము జేసి చివరలను మణిచి స్రుక్స్రువములతో మొదట రెండుపర్యాయములు ఆజ్యముతో హోమమును జేసి పిమ్మట యథాప్రకారముగ స్రువముతో దశాహుతులను జేయవలయును. ఇట్లు హోమమును జేయునప్పుడు ప్రతిపర్యాయమును స్రువముతో సంపాతపాత్రను తగిలించవలయును. అనంతర ముత్తరపరిషేచనము జేసి స్రుక్స్రువాజ్యస్థాలుల నగ్నిహోత్రమునం దుంచి యగ్నిహోత్ర

మున కుత్తరదిక్కున లోహితవర్ణముగల వృషభమును ప్రాఙ్ముఖముగ నుంచవలయును. అది సంభవించనిపక్షమున దర్భనైనాయుంచి దానిని జ్ఞాతులు వృద్ధపూర్వకముగా దాటి వెళ్లవలయును. చివరకు కర్త వెళ్లి జ్ఞాతులకు దక్షిణభాగమున నొకగొయ్యిత్రవ్వి దానిలో నొకరాయినుంచి యాశిలను త్రొక్కవలయును. సువాసినీస్త్రీలకు వాసిలియందు సంపాతపాత్రయందుంచబడిన యాజ్యముంచవలయును. ఆస్త్రీలు ముఖమునకు రాచుకొనవలయును. అనంతరము గర్తమునందుండెడి శిలనుదీసి యాగర్తమును మంటితోబూడ్చి దానిపైన వేదిక నేర్పరచి దానిపైన ప్రేతశిలనుంచి దానికి నిరుప్రక్కలను రెండు శిలలనుంచి ప్రేతస్వరూపుడగు తండ్రియొక్క పదియవదినమునందు ప్రేతశిలను బూజించుచున్నానని సంకల్పము జేసి యుత్తరదిక్కుననుండు శిలయందు రుద్రుని దక్షిణదిక్కుననుండు శిలయందు యముని నావాహనముజేసి స్నానముజేయించి రుద్రయమ సహితముగా ప్రేతశిలకు నావాహనా సనార్ఘ్యపాద్యాది విధులచేతను గంధపుష్పాక్షతాలంకరణాదులచేతను ఛత్రపాదుకాదులచేతను పూజించి పిమ్మట అన్నము సూపము. మొదలగు వానిచే మూడుపిండములను జేసి ప్రేతకు నొకపిండమును రుద్రునకు నొకపిండమును యమునకు నొకపిండమునుంచి సమస్తభూతములకు బలిప్రదానముజేసి యుదకకుంభమునుంచి చుట్టునోషధుల నుంచవలయును. పిమ్మట జీవించియుండువారు స్థిరజీవులై శుభము నెప్పుడును పొందుచుండవలయునని తలచుచు బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞపొంది ప్రేతశిలాసహితమగు నామూడుశిలలను దీసికొని "పృథివీం గచ్ఛప్రతిష్ఠాశరీరైః" అను వరకునుండు మంత్రమును జెప్పి జలములో విడిచిపెట్టవలయును. అనంతరము ధర్మోదకము నిచ్చిన వారందరును బంధుసహితముగ కర్తను ఆలింగనాదులచే మనస్సునకు శాంతిని కలుగజేసి తిలసహితమగు ఉసిరికపిండితోగాని యావపిండితోగాని దేహమునరాచుకొని జ్ఞాతులు బంధువులు మొదలగువారితోగూడి కర్త స్నానముజేసి ధౌతములైన తెల్లనివస్త్రములను ధరించి పుణ్యాహవాచన ఆనందహోమాదులను గావించి బ్రాహ్మణాశీర్వాదములనొంది వారికి గంధాక్షత దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి చిగుళ్లతోగూడిన జలకలశమును దీసికొని సువాసినీ స్త్రీలు ముందు నడుచుచుండగ తాము వెనుకనడచుచు గ్రామములోనికి వెళ్లవలయును.

ఆనంద హోమము.

౧౬౩—తా. గృహమునకు నీశాన్యప్రదేశమునందు గూర్చుండి కర్త ప్రాణాయామముజేసి యాశౌచనివృత్తికొఱకు ఆనందహోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి యగ్నిప్రతిష్ఠాది పరిషేచనాంతము హోమమునుజేసి యుత్తరపరిషేచనముజేసి స్రుక్స్రువాజ్యస్థాలుల నగ్నిహోత్రములోనుంచి యవోదనప్రాశన జేయవలయును అజపాకము కలియుగములో నిషేధింపఁబడినది. ఈపదిదినములకు లోపుగా శుభకార్యములను జేసికొనగూడదు బ్రాహ్మణులు మొదలగువారందరును పదిదినములలోపుగా జ్ఞాతులును సంవత్సరమునకులోపుగా పుత్త్రులును శుభకార్యములను జేసికొనగూడదని జెప్పఁబడెను. జ్ఞాతులకు పదియవదినమునందు నూర్ధ్వాధోభాగములయందును పరదినమునందు నూర్ధ్వభాగమునందును వపనము విధించబడెను.

కంఠసూత్ర విసర్జనము.

౧౬౪—తా. మృతదినమునందుగాని పదియవదినమునందుగాని ప్రేతపత్ని మంగళసూత్రమును కర్ణపత్రములను తీసివేయవలెను. సంగ్రహకారుఁడు చెప్పినదేమనగా, పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు ఆప్రేతయొక్క సన్నిధానమందే భార్య కంఠసూత్ర కర్ణపత్రములను తీసివేసి స్నానము జేయవలయునని చెప్పెను. ఇతర స్మృతియందు జెప్పఁబడినదేమనగా, పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు భార్య తత్కాలమందే స్నానమునకు పూర్వమందుగాని స్నానముజేసిన పిమ్మటగాని లేక పదియవదినమునందుగాని కంఠసూత్రమును విసర్జించవలయునని చెప్పెను. పదియవదినమునకు వెలుపలనుండుటవలన నాటంకముకలిగెనేని యాదినమునందు మానిస్నానము జేసినపిమ్మట కంఠసూత్రమును విసర్జించవలయు ననియు శ్రాద్ధములను యథోక్తకాలమునందే యాచరింపదగుననియు జెప్పఁబడెను. పదిదినముల పర్యంతము కర్త తనశక్తికొలదియు జ్ఞాతులను జేసిదినములయందు నితరులను భుజింపజేసిన యెడల ప్రేతకు విశేషపుణ్యము కలుగునని జెప్పఁబడియున్నది గాన పదియవదినమునందు కర్త జ్ఞాతులతోగూడ స్నానముజేసి యావస్త్రములను విడిచి ధౌతవస్త్రములను ధరించి వారితోగూడ భుజించవలయును. జ్ఞాతులు తృప్తినొందినయెడల ప్రేతకు తృప్తికలుగునని చెప్పఁబడెను గాన జ్ఞాతులతోగూడ పదిదినములపర్యంతము సంభాషణ స్నాన

భోజనవిహారణాదులను సలుపవలయును అందువలన ప్రేతకు శీఘ్రముగా తృప్తికలుగును ఈవిధముగ దశాహావిధి చెప్పఁబడెను.

ఏకాదశాహకృత్యము.

౧౬౫—తా. ఏకాదశదినమున ప్రాతఃకాలమందు స్నానముజేసి బ్రాహ్మణునిగాని జలమునుగాని స్పృశించినను శుద్ధియగుననియు క్షత్రియులు మొదలగువారు వాహనాదులను స్పృశించిన శుద్ధియగుననియు చెప్పబడెను. సంగ్రహమునందు జెప్పినదేమనగా, ఆశౌచానంతరముజేసి పుణ్యాహవాచన స్వస్తివాచనాదికములను జరిపి బ్రాహ్మణులను భుజింపచేసిన ప్రేతకు తృప్తియు ముక్తియు కలుగునని యున్నదని తాత్పర్యము.

కర్తృభార్య రజస్వలైనయెడల జేయువిధానము.

౧౬౬—తా. పదునొకండవదినము సమీపించియుండగ కర్తయొక్కభార్య వెలుపలనుండెనేని యాదినమునం దాద్యశ్రాద్ధమును జరిగించి మిగిలిన యూనాదిశ్రాద్ధముల నాఁవలయును. కర్తభార్య రజస్వలై పదునొకండవదినమునకు నభ్యంతరము కలిగెనేని సపిండీకరణమునువిడిచి మిగిలిన శ్రాద్ధములను జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి శ్రాద్ధశేషమని చెప్పుటవలన పదునొకండవ దినమునందు విధాయకమగు ఆద్యశ్రాద్ధము రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధము వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధమును జేయవలయుననియు సపిండీకరణనిమిత్తముగ నపకృష్యము జేయబడు పదియేను యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములను విడువవలయు ననియు జెప్పఁబడెను పండ్రెండవదినమునందు స్నానమాయెనేని యాదినమునందే తిరిగి స్నానము చేసినయెడల శుద్ధికలుగుననే వచనప్రమాణమువలన రెండవ స్నానముజేయించి శుద్ధిబఱచి యాదినమున మధ్యాహ్నకాలమం దాద్యాదిషోడశ ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములనుజేసి అప్పుడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే గోబిలుడును చెప్పెను. పదమూడవ దినమునందు స్నానమయ్యెనేని యాదినమునందు తిరిగి స్నానముజేయించి శుద్ధిపరచి పండ్రెండవదినమున ఆద్యాది షోడశశ్రాద్ధములను పదమూడవ దినమందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఏకాదశదినమునకు నాటంకము సంభవించినయెడల పండ్రెండవ దినమునందుగాని పదమూడవ దినమునందుగాని చేయవచ్చునని యున్నది గాన భార్య స్నానమైనపిమ్మట ప్రాతఃకాలమునందు స్నానముజేసి యింటికివచ్చి గృహశుద్ధికొఱకు పుణ్యాహవాచనాదులను జేసి వృషోత్సర్జనమును జేయవలయును.

వృషోత్సర్జనము.

౧౬౭—తా. ఏకాదశాహస్సునందు ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనము చేసినయెడల పిశాచత్వము నొందక స్వర్గలోకము నొందునని శంఖుడు చెప్పెను. మరియు నేకాదశదినమునందు ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనము జేయక నెన్నిశ్రాద్ధముల జేసినను పిశాచస్వరూపము విడువదనియును చెప్పెను. పుత్రసంతానము కలదియై పెనిమిటి జీవించియుండగా భార్య మృతినొందినయెడల నామెను గురించి కుమారుఁడు తండ్రి జీవించియుండు పర్యంతము వృషోత్సర్జనము జేయ నక్కఱలేదనియు పాతివ్రత్యముచే జెందునట్టి పుణ్యలోకము వృషోత్సర్జనము జేయకపోయినను భర్తయు కుమారుఁడు సజీవులై యుండగా మరణించినస్త్రీకి సంభవించుననియు చెప్పఁబడెను. తండ్రివిషయమై కుమారుఁడు వృషోత్సర్జనము చేసినయెడల యేడు జన్మములయందును బాల్యవార్ధక్యాది వయస్సులలో జేయబడిన పాపమంతయు తత్‌క్షణమే నశించును. పతివ్రతయు బంధువులు కలదియు పుత్రసంతానము కలదియు సువాసినియునగుస్త్రీ మృతినొందినయెడల ఒక్కవృషభముతోనే జేయక ఆవుతోగూడ వృషోత్సర్జనము చేయవల యునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. నీలవర్ణముగల వృషభముతో రుద్రుని గురించి విడువవలయును. సంతానము లేనిదగుచు స్త్రీ మృతినొందినప్పుడు తానే కర్తయైనను భార్యను గురించి పెనిమిటి వృషోత్సర్జనము చేయ గూడదు. పెనిమిటి జీవించియుండగా మృతినొందిన స్త్రీవిషయమై తత్కాలమునందు వృషోత్సర్జనముజేయక తండ్రి మృతినొందినపిమ్మట తండ్రిసంబంధమగు నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములనన్నియు జేసినపిమ్మట కుమారుఁడు తల్లినిగూర్చి వృషోత్సర్జనము చేయవలయును. తండ్రితోకూడ సపిండీకరణమును జేయగూడదు. పెనిమిటి పుత్రులు లేనియాడుది మృతినొందినప్పుడు మరియొకడు కర్తయైనయెడల ఆమెనుగురించి వృషోత్సర్జనముజేసి శ్రాద్ధమును చేయవలయును. భర్తయు పుత్త్రులు జీవించియుండగా మృతినొందిన స్త్రీవిషయమై వృషోత్సర్జనముజేయ నక్కఱలేదనియు బ్రాహ్మణునకు గోదానముచేసిన చాలుననియు చెప్పఁబడెను. పదునొకండవదినమునందు వృషోత్సర్జనముజేయుట సంభవించనియెడల గోష్ఠప్రదేశమునుండి వృషభము నింటికిదీసికొనివచ్చి సూపము కలిపిన యన్నమును తినిపించవలయును. అనంతరము మూడవపక్షములోగాని యాఱుమాసములలోగాని మృతదినమునందు వృషోత్సర్జనము చేసినయెడల ప్రేతశ్రాద్ధమును

చేసినంత ఫలము కలుగునని చెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

వృషోత్సర్జన కాలము.

౧౭౮——తా: జాబాలిచే వృషోత్సర్గమును గుఱించి కాలపరిమితి యీవిధముగ జెప్పఁబడెను. ఏకాదశాహస్సునందుగాని ఆఱవ మాసమునందుగాని మూడవ పక్షమునందుగాని వృషోత్సర్గమును జేసినయెడల ముందునుపకారము కలదియగును. ప్రేతకార్యసంబంధమగు వృషోత్సర్గము పదునొకండవ దినమునందు జేసినయెడల గురుశుక్ర మూఢదోషము లేదనియు నేకాదశదినముకంటె మరియొకప్పుడు వృషోత్సర్గమును చేసినయెడల మౌఢ్యదోషము కలదనియు చెప్పఁబడెను. కార్తికమాసమునందు, చైత్రమాసమునందు, రేవతీనక్షత్రమందును బ్రాహ్మణాది త్రివర్ణములవారును వృషోత్సర్గమును జేయవచ్చును. ఆశ్వయుజ పౌర్ణమియందును, వైశాఖ పౌర్ణమియందును కార్తికమాసములో కృత్తికానక్షత్రముతో గూడిన దినమునందును సూర్య చంద్రగ్రహణములయందును మేష కర్కాటక తులా మకరరాసుల సంక్రమణ దినములందును, ఆషాఢమాసములో మాతాపితరుల మృతదినములయందును పితృలనుగుఱించి వృషోత్సర్జనము జేయవలయును. ప్రేతోద్దిశ్యముగ జేయఁబడు వృషోత్సర్గమునందు వృద్ధిశ్రాద్ధముచేయ నక్కరలేదు. వృషభముయొక్క వెనుకప్రక్కను పార్శ్వములయందు చక్రము శూలము మొదలగు వానిచే గుర్తులను వేయవలయును. బ్రాహ్మణునకు తామ్రవర్ణము కపిలవర్ణము కలదియు, క్షత్రియునకు శ్వేతవర్ణము రక్తవర్ణము కృష్ణవర్ణము గౌరవర్ణము పాటలవర్ణము స్నిగ్ధవర్ణము కలదియు, వైశ్యునకు క్షీర నీలవర్ణము కలదియు, శూద్రునకు కృష్ణవర్ణము కలదియు నగు వృషభము చెప్పఁబడినది. నాలుగుసంవత్సరములు వయస్సుకలవి శ్రేష్ఠమైనవి. అవి సంభవించనియెడల రెండుసంవత్సర పరిమితి వయస్సుగల వృషభములైనా యుపయోగపడును. ఒకటి రెండుమూడు నాలుగుసంవత్సరములలో నెంతవయస్సు కలదియైనను సర్వావయవములును శుభలక్షణములు కలదిగా నుండునట్లుచూచి వృషోత్సర్జనము చేసిన యెడల కర్తకు స్వర్గప్రదమైనదగును. ఆవృషభము యొక్క లోమము లెన్నియుండునో అన్ని వేలసంవత్సరములు స్వర్గలోకములో నివాసముకలుగును. శరీరమంతయు తెల్లగానుండి ముఖమునందు తోకయందు పాండువర్ణముకలిగి డెక్కల కొమ్ముల సమీపమునందు తెల్లనివర్ణముకలది నీలవృషభమని చెప్పఁబడును. తనకుమారుఁడుగాని

సోదరుని కుమారుఁడుగాని ప్రేతయొక్క పదునొకండవ దినమునందు వారివారివర్ణములకు జెప్పఁబడిన వర్ణముగలదిగాని లేక నీలవృషభమును గాని యుత్సర్జనమును చేసినయెడల ప్రేతస్వరూపము నశించును. వృషోత్సర్జనము జేయునప్పుడు హోమమునుకూడ చేయవలయును. బ్రాహ్మణులకు భోజనమును పెట్టవలయును. వృషభమునకు చక్రాంకణము చేయునప్పుడు శరీరము లోమములు కాలుచుండును. ఆదోషము నివృత్తికొఱకు నేకోద్దిష్టవిధానముగ నెనమండ్రుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును. ప్రేతనిమిత్తమగు వృషోత్సర్గమునందు నేకోద్దిష్టవిధానముగాను కామ్యవృషోత్సర్గమునందు నాందీముఖ శ్రాద్ధవిధానముగాను బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును. అనేకపుత్త్రులు కలుగవలయుననియు వారిలో నొకడైనను గయకువెళ్లి పిండము వేయుననియు లేక నీలవృషభోత్సర్జనము నైన చేయుననియు పితృదేవతలు కోరుచుందురు. ప్రత్యక్ష వృషోత్సర్జనము జేయుటకు శక్తుఁడు కానియెడల హోమమును జేసి సువర్ణముతోగాని యామద్రవ్యముతోగాని యుత్సర్జనము చేయవలయును. ప్రత్యక్షముగా వృషోత్సర్జనము జేయుటకు శక్తిలేని పక్షమునందు పదునొకండవదినమునందు రుద్ర ప్రీతికరముగ రుద్రసూక్తాదిపారాయణము పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులచే జేయించి వారికి భోజనము పెట్టి దక్షిణ తాంబూలాదుల నివ్వవలయును. తేనె క్షీరము ఆజ్యము మొదలగువానితోడ షడ్రసోపేతముగ భుజింప జేయవలయును ఇవియన్నియు వృషభము సంభవించని పక్షములో జెప్పఁబడినవి. సపిండీకరణమునకు లోపుగ వృషోత్సర్గము రుద్రగణ వసుగణ శ్రాద్ధములను జేయక అజ్ఞానముచే సపిండీకరణము చేసినయెడల కులక్షయమగునని చెప్పఁబడెను. కాబట్టి పదునొకండవ దినమునందు పుణ్యాహవాచనము జేసి ప్రేతస్వరూపమువదలి స్వర్గలోక ప్రాప్తి నిమిత్తము వృషోత్సర్జనము చేసి యేకోద్దిష్టవిధానముగ షోడశ శ్రాద్ధములను జేసి బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయునని స్మృతితత్వ నిర్ణయమందు జెప్పఁబడినట్లుగా వ్యాసుఁడు చెప్పెనని తాత్పర్యము.

వృషోత్సర్గమును జేయువిధానము.

౧౮౯—తా. కర్త సచేలస్నానముచేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలను దీర్చికొని పుణ్యాహవాచనమును జేసికొని సమంత్రకముగ నవశ్రాద్ధమును జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి కర్త స్నానముజేసిన పిమ్మట ప్రాణాయామము దేశకాల సంకీర్తనముజేసి తండ్రియొక్క గోత్ర

నామములనుజెప్పి తండ్రి యాహితాగ్నియైన యెడల దహన దినము మొదలుకొని యనియు ననాహితాగ్నియైనయెడల మరణదినము మొదలుకొని యనియుజెప్పి ప్రేత తృప్తికొఱకు నేకాదశదినమునందు ఆమద్రవ్యముతో నేకోద్దిష్టవిధానముగ నవశ్రాద్ధమును జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి బ్రాహ్మణునిబిలచి క్షణమునిచ్చి పాదప్రక్షాళనాది పదార్థము నిచ్చుట విసర్జనాంతము జేయవలయును. సమంత్రకమైన ప్రయోగము అగ్న్యావాద్యేకోద్దిష్టామశ్రాద్ధమునందు వివరముగ చెప్పఁబడును. అంతరము ఒక సంవత్సరము రెండు సంవత్సరములు మొదలగు పరిమితి వయస్సుగల నీలవృషభమునుగాని లేక సంభవమైన వర్ణముగల వృషభమునుగాని తీసికొనివచ్చి యజ్ఞోపవీతిగా ప్రాణాయామము దేశ కాల స్మరణముజేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి ప్రేతయొక్క మరణదినము మొదలేకాదశదినమునందు ప్రేతస్వరూపము వీడిపోయి పైశాచికాది బాధలు పోవుటకొఱకు రుద్రునిగురించి వృషోత్సర్జనము జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి అగ్నిప్రతిష్ఠ ప్రార్థన దర్భాస్తరణ పరిషేచన చరుశ్రవణాభిఘరణ పరిషేచనాంతము హోమాదులను జేయవలయును. ఇట్లు చేయువిధానము మూలములో జూచుకొనవలయును. ప్రత్యక్ష వృషోత్సర్జనము లేనిసమయమందు అగ్నిప్రతిష్ఠకు ముందుగ మంటపము నేర్పరచి దానిపైన రెండు కూర్చలనుంచి వానియందు గోవృషభ మిథునద్వయము నావాహనము చేసి షోడశోపచార పూజాంతమును జేయవలయును. ఇక్కడ నగ్నిహోత్రవిధానము షట్పాత్రయుక్తమైనది కాఁబట్టి చరుసహితముగ నాజ్యహోమములు స్విష్టకృత్తుజయాది హోమములనుజేసి పరిషేచనాంతము చేసి పూర్ణపాత్రయందుండు జలముచే గోమిథునమునందు ప్రోక్షణ జేయవలయును. అనంతరము గోవృషభమిథునమును వస్త్రాదులచే నలంకరించి హుతావశిష్టమగునాజ్యముతో లింగాకారముగగాని చక్రాకారముగగాని వృషభమును లాంచనముజేసి ప్రేతస్వరూపము పోవుటకొఱకు ఈవృషభమును విడుచుచున్నానని వృషభమునకు తప్తముగు చక్రాదిలాంఛనముజేసి ప్రాఙ్ముఖముగ వృషభమును విడువవలయును. అప్పుడిట్లు చెప్పవలయును. ఓ వృషభరాజోత్తమా! తూర్పుదేశమునకు వెళ్లి యక్కడనుండు పర్వతములందు కసవునుమేయుచు తూర్పుసముద్రమునందు నుదకమును ద్రాగుచు నక్కడనుండు గోవులకు నధిపతివియై దేవబ్రాహ్మణ భూములనువిడిచి యితరప్రదేశములయందు స్వేచ్ఛగా విహ

రింపుమని చెప్పవలయును. ఇట్లు నాలుగుదిక్కులను గుఱించియు జెప్ప వలెను. ఇట్లు వృషభమును బ్రార్థించి తూర్పుదిశగా విడిచి యనంతరము హోమము జేయగా మిగిలినయన్నముతో నెనిమిదిపిండములను జేసి యగ్ని హోత్రమునకు నెనిమిది దిక్కులయందు దర్భాస్తరణ తిలోదకాదులను విడిచి యాయెనిమిదిపిండముల నెనిమిది దిక్కులయందు నుంచి తిరిగి తిలోదక విసర్జనాంతముజేసి యగ్న్యుపస్థానము బ్రహ్మకు దక్షిణాప్రదానాంతమును జేయవలయును. ఈప్రకారముగ కల్పకారికాది స్మృతుల యందును జెప్పియున్నది. ఎవరేమతము నవలంబించినవారో వారివారి మతానుసారముగ చక్రముతోగాని శూలముతోగాని వృషభమునకు తోకకుపైగా కటిప్రదేశమునందు లాంఛనము వేయవలయును. ఇట్లు వ్యాసులు చెప్పెను.

సభర్తృక విషయము.

౧౭౦—తా. పెనిమిటియు కుమారుఁడు సజీవులై యుండునప్పుడు స్త్రీ మృతినొందెనేని యామెనుగూర్చి కుమారుఁడు తండ్రి జీవించియుండు పర్యంతము వృషోత్సర్జనము చేయఁగూడదని చెప్పిరిగాని యది యోగ్యమైనది కాదని మఱికొందరనిరి. అదియేవిధముగా ననగా, పెనిమిటియు కుమారుఁడు సజీవులైయుండగా వారియెదుట మృతినొందినప్పటికిని స్త్రీకి వృషోత్సర్జనము యథావిధిగ జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి. కాఁబట్టి యథావిధిగ వృషోత్సర్జనము జేయవలయును. మఱియొకవిశేషము కలదు. ఏస్త్రీ కుమారులులేనిదగుచు పెనిమిటి జీవించియుండగా మృతినొందునో ఆమెనుగూర్చి యొకగోదానము చేసిన చాలునని మఱియొకఁడు చెప్పెను. కాఁబట్టి యీప్రకారము బహువిధములుగ ధర్మశాస్త్రవేత్తలు చెప్పినందున శక్తికలిగి యున్నయెడల వృషోత్సర్గమును జేయవచ్చును శక్తి లేనియెడల మానినను ప్రత్యవాయములేదు. ఈప్రకారము వృషోత్సర్గ విధానము చెప్పఁబడెనని ప్రయోగక్రమము. మూలమునందును లేక యాజ్ఞికపాత్రక్రమముగల యాజుష అపరప్రయోగాను క్రమణికయందును జూడదగునని తాత్పర్యము.

షోడశశ్రాద్ధలు ఏకోద్దిష్టము.

౧౭౧—తా. నవము నవమిశ్రము పురాణము అని యేకోద్దిష్టము మూఁడువిధములు. పదిదినములు లోపుగా జేయబడు శ్రాద్ధములు నవశ్రాద్ధములని చెప్పబడును. పదునొకండవదినమునందు జేయదగిన ఆద్య

శ్రాద్ధము మొదలు సపిండీకకరణ పర్యంతము జేయబడు శ్రాద్ధములు నవమిశ్రములని చేప్పబడును. సపిండీకరణమైన పిమ్మట మాసిక ప్రత్యాబ్దికాది శ్రాద్ధములు పురాణములనియు చెప్పబడునని మూడువిధములుగా చెప్పిరి.

స్వతంత్ర ఏకోద్దిష్టనిర్ణయము.

౧౬౨—శ్లొ. ఆశౌచానంతరమందు ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును చేయవలయునని యున్నది. ప్రతిమాసమునందును సంవత్సరమందును ప్రతిసంవత్సరమునందును గలిగియుండెడి మృతదినములయందును పదునొకండవ దినమునందును జేయుబడు శ్రాద్ధమాద్యశ్రాద్ధమని చెప్పబడునని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. కాబట్టి పదునొకండవ దినమునందు జేయదగిన ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధము మృతదినమునందు జేయదగిన ఆద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధము ఈరెండును పదునొకండవ దినమునందు జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే వ్యాసుడును చెప్పినదేమనగా, సూతకము సంభవించినను పతితత్వముకలిగినను స్వతంత్రశ్రాద్ధమును విడువగూడదని చెప్పబడెనుగాన సూతకానంతరమందు రెండు యేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములను జేయవలయుననెను. అనగా, పదునొకండవ దినమునందు జేయదగినది స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమనియు మృతదినమునందు జేయదగినది మాసికమనియు జెప్పబడును. స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము మిశ్రనవశ్రాద్ధముకంటె వేరైయున్నది. కాబట్టి నవశ్రాద్ధములు మూడువిధములుగా నున్నవి. ఆప్రకారముగానే ప్రజాపతియు నీవిధముగా జెప్పెను నవశ్రాద్ధము స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము నవమిశ్రశ్రాద్ధము అనునట్టి మూడుశ్రాద్ధముల నాశౌచానంతరమున జేయవలయును పూర్వాహ్ణకాలంబున నవశ్రాద్ధమును మధ్యాహ్నకాలంబున స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును అపరాహ్ణకాలమందు నవమిశ్రశ్రాద్ధమును జేయవలయు ననియు చెప్పెను. ఈవిషయములో నారు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయునని కొందరి మతమై యున్నది. ఆపక్షములో నవశ్రాద్ధము షోడశ నవశ్రాద్ధములో నాద్యశ్రాద్ధము అను మూడుశ్రాద్ధములును పదునొకండవ దినమునందు జేయవలయును. అయిదు నవశ్రాద్ధములని చెప్పెడివారి మతమును కలదు. అప్పుడు పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్ర యేకోద్దిష్ట నవశ్రాద్ధము షోడశాంతర్గతమగు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఎందువల్లననగా, సూతకము పతితత్వము సంభవించినప్పటికి పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును జేయవలయునని యున్నది కాబట్టి తల్లి మృతినొందియుండగా నాశౌచమధ్యను తండ్రి

మృతినొందినప్పటికిని తల్లియొక్క పదునొకండవదినమునందు తల్లిసంబంధ మగు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జరిగించవలయును. మఱియు తల్లిదండ్రుల కృత్యముల నేకకాలమునందు జేయునప్పుడు తండ్రికృత్యమును ముందుగా జేయవలయునని చెప్పియున్నది యని ప్రశ్నచేసినయెడల అది స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధముకంటె నితరములగు నవమిశ్రాది శ్రాద్ధముల విషయ మని తెలిసికొనవలయును. అందువలన స్వతంత్రైకోద్దిష్ట నవశ్రాద్ధము నాశౌచములో నైనను జేయవలయును. అందును గురించి యీప్రకార ముగా శంఖుడు చెప్పెను. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయుటకు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగును. కాబట్టి అట్టి స్వతంత్రశ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట కర్త తిరిగి యాశౌచము కలవా డగును. అందువలన బ్రాహ్మణులు మొదలగు నాలుగు జాతులయందును జ్ఞాతులు మొదలగువారియొక్క మరణ జనన నిమిత్తమగు ఆశౌముచే శుద్ధి లేక పోయినప్పటికిని స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును గురించి పదునొకండవ దినమునందు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధివలన స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము నాచ రింపవలయును. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రమగు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయనియెడల తిరిగి సంస్కారమును జేయవలయునని దోష మును కూడ బృహస్పతి చెప్పెను. షోడశ మాసికములలో మొదటి మాసికమునకు నాశౌచము మొదలగు విఘ్నములు సంభవించినప్పుడు మరియొకకాలము చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి పదునొకండవ దినమునందు జేయ నక్కరలేదనిరి. దానినిగురించి బృహస్పతి చెప్పిన దేమనగా పదునొ కండవ దినమునకు విఘ్నమువచ్చినప్పుడు పండ్రెండవ దినమునందుగాని యిరువైమూడవ దినమునందుగాని చేయవచ్చుననెను. అపరార్కుడును మరియొకమాసములో మృతదినంబున జేయవచ్చు ననెను. త్రిపక్షములో నైనను జేయవచ్చునని యితర స్మృతులయందును కలదు. రెండు యేకో ద్దిష్ట శ్రాద్ధములను జేయుటలో గౌతముడు చెప్పిన విశేష మేమనగా, ఆ ద్వైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుడు భుజించేయెడల వానికి శ్రాద్ధ విధిపూర్వకముగా భోజనము పెట్టవలయును లేనియెడల నగ్నిహోత్ర ములోనైన హోమము జేసి తిరిగి బ్రాహ్మణునకు భోజనము పెట్టవలయును. అందువలన ద్విరావృత్తియగుననెను. దీనిని గురించి స్మృతిసంగ్రహములో విమర్శగా జెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములో బ్రాహ్మణుడు భుజింపని పక్షమునందు "ఉదీరతా" అను మంత్రములను జెప్పుచు ఘృతముతోగాని

పాయసముతోగాని యన్నముతోగాని తమతమ శాఖాసంబంధమైన సూత్రప్రకారముగా నగ్నిహోత్రములో హోమముజేసి ఆదినమునందే తిరిగి యేకోద్దిష్టమును గురించి యొకబ్రాహ్మణుని భుజింప జేయవలయునని చెప్పబడెను. అందువలన ద్విరావృత్తి కలుగును. ఇట్లు వృత్తిగాజేయుట స్వతంత్రై కోద్దిష్టశ్రాద్ధమున కేదియని కొందరనిరి. ఆద్యమాసికమున కే ద్విరావృత్తియని మరికొందరనిరి. ఆద్యమాసికమునకు ఆవృత్తిగాగాని లేక అనావృత్తిగాగాని చేయుపక్షములోనైనను ముందుగా స్వతంత్ర ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును బ్రాహ్మణభోజనరూపముగా గాని యగ్నిహోత్ర ములో హోమముజేయుట రూపముగా గాని చేయవలయును. స్వతం త్రైకోద్దిష్టములో బ్రాహ్మణులు సంభవించేయెడల పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకుగాని లేక శక్తిలేనిపక్షములో నొక బ్రాహ్మణునకుగాని భోజనముపెట్టి తనశక్తిననుసరించి దక్షిణల నివ్వవలయును. అనగా ప్రేత జీవితకాలములో ననుభవింప బడినవిగాని యపేక్ష కలిగియున్నవిగాని బంగారము వెండి భూమి గోవు వస్త్రములు శయ్యాపాదుకలు పాత్రలు ఛత్రము మొదలగు వస్తువులు ఉత్క్రాంతి సమయములో ననుభవింప బడినవన్నియు నివ్వవలయునని విష్ణువుచెప్పెను గాన సూతకాంతమునందు నొకబ్రాహ్మణుని ప్రేతను గురించి యావాహనముజేసి పూర్వము చెప్ప బడిన వస్తువులలో తనశక్తి ననుసరించియిచ్చి యాబ్రాహ్మణుని భుజింపజేసి వానిని తిరిగి చూడనివాడై పంపించి తాను స్నానముజేసి సపిండీకరణాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. శాతాతపుడు నీవిధముగానే చెప్పుచు కుండమునందుగాని మండలమునందుగాని పాదప్రక్షాళన జేయవలయు ననియు బ్రాహ్మణుని హస్తమునందుగాని యగ్నిహోత్రముతోగాని యొక ప్రేతాహుతిని జేయవలయు ననియు స్వధాశబ్దము నమశ్శబ్దము మంత్రము మొదలగునవిచెప్ప నక్కరలేదనియు సమస్తమును ప్రేతశబ్దముతోనే చేయవలయు ననియు జెప్పెను. అనంతరము స్నానముజేసి యపరాహ్ణ కాలంబున ఆద్యమాసికమును పెట్టవలయు ననియు ఈప్రకారముగానే ద్వితీయాది మాసికమును మృతదినమునందు జేయవలయు ననియు పంద్రెండవ దినమునందుగాని సంవత్సరములోగాని సపిండీకరణమును జేయవలయు ననెను. ఆద్యమాసికములో నొక్కబ్రాహ్మణుని భుజింప జేసినయెడల బ్రాహ్మణధర్మమునకు లోపముకలుగును గాన ఆద్యమాసిక యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమునందును పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలయు

ననియు తనశక్తిననుసరించి హిరణ్యాది దక్షిణల నియ్యవలయు ననియు యథావిధిగా పిండప్రదానము జేయవలయు ననియు సత్యవ్రతుడు స్మృతి సంగ్రహాది గ్రంథములు చెప్పినవి. పదునొకండవ దినమునందు ప్రేత నావాహనముజేసి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకు భుజింపజేయవలయు నని కొందరును ఆద్యశ్రాద్ధము నిమిత్తము నొక్కరిని యావాహనము జేసి వానికే సమస్త దక్షిణలనిచ్చి మిగిలిన పదిబ్రాహ్మణులకు ప్రేత తృప్తి కొఱకు భోజనము పెట్టవలయు ననిరి. ఆప్రకారముగానే మరీచి మొదలగు వారును చెప్పిరి. రుద్రగణ శ్రాద్ధమును షోడశ మానసిక శ్రాద్ధమునకు ముందుగాగాని పిమ్మటనుగాని జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే యాప స్తంబుడు చెప్పినదేమనగా, ప్రాచీనావీతముజేసికొని తిలలనుగ్రహించి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి రుద్రగణ సంఖ్యాకు లనగా పదునొ కండుగురు బ్రాహ్మణుల నావాహనముజేసి పాదప్రక్షాళనాదికముజేసి పిమ్మట షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఏకాదశాహస్సునందు ప్రేత ప్రీతికొఱకు ప్రేతనుద్దేశించి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను రుద్రప్రీతి కొఱకు రుద్రునుద్దేశించి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయ వలయునని కాశ్యపుడు చెప్పెను. కాబట్టి దేశాచారము ననుసరించి చేయవలయును. రుద్రునిగురించి చేయునప్పుడు తిలలతోగాని యేకోద్దిష్ట విధానముగాని చేయగూడదు. అక్షతలను గ్రహించి యేకాదశరుద్రుల నావాహనముజేసి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయు ననియు ఆదినమునందే యథాశక్తిగా బ్రాహ్మణభోజనము పెట్టవలయు ననియు నితరస్మృతులయందును కలదు గాన దేశాచారప్రకారముగా షోడశమునకు ముందుగాగాని తర్వాతగాని చేయవలయును. వసుగణ శ్రాద్ధమును ప్రేతనుద్దేశించిగాని యష్టవస్తువుల నుద్దేశించిగాని చేయవల యును. అష్టవసువుల నుద్దేశించి చేయునపుడు తిలలతోను ఏకోద్దిష్ట విధానముగాను చేయగూడదు. ఉపవీతిగానే యక్షతలతో నష్టవస్తువుల నుద్దేశించి యెనమండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును శక్తి లేనియెడల యథాశక్తిగా జేయవలయును వృషోత్సర్జనాంగమైన బ్రాహ్మ ణభోజనము ప్రేతోద్దిశ్యముగా నేకోద్దిష్టవిధానముచే తనశక్తిననుసరించి పెట్టవలయును. అట్లుచేయనిపక్షమునందు వ్యాసుడు ప్రత్యవాయము సంభవించునని చెప్పె నదియెట్లనగా, వృషోత్సర్జనము రుద్రవసుగణ శ్రాద్ధ ములను విడిచి సపిండీకరణము జేసినయెడల కులక్షయమగునని చెప్పెను.

ఆదినమునందే తనశక్తి ననుసరించియు వశిష్ట బ్రాహ్మణభోజనమును జేయించవలయునని యితర స్మృతియందును కలదు. ఈప్రకారము స్మృతులయందు జెప్పియున్నది. కాబట్టి పూర్వమందుజెప్పబడిన శ్రాద్ధములను జేసి స్నానముజేసి యింటికివచ్చి పుణ్యాహవాచనముజేసికొని శ్రాద్ధశేషమును బంధువులతోగూడ భుజింపవలయును. విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టములో భోక్తలు భుజింపగా మిగిలినపదార్థము సూర్యచంద్రగ్రహణములు సంభవించినపుడు మిగిలియున్నపదార్థమును విడిచిపెట్టవలయునని నిషేధమును చెప్పెను. ఈనిషేధము షణ్ణవశ్రాద్ధైకోద్దిష్టశ్రాద్ధములో మిగిలినపదార్థభోజనవిషయమని తెలిసికొనవలెను. ఎందువల్లననగా, నవశ్రాద్ధశేషము గ్రహణము సంభవించినపుడు మిగిలినపదార్థము దంపతులు భుజింపగా మిగిలినపదార్థముపర్యుషితము గాన యెప్పుడును భుజింపగూడదని యావిజ్ఞానేశ్వరుడే నవశ్రాద్ధవిషయముగా జెప్పెను. యజ్ఞోపవీతిగానే ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి వారినిలేవదీసి ప్రయాణముజేసి పంపించవలయును. ఆసమయంబున శ్రాద్ధశేషమును ఏమిచేయవలయునని కర్తయడుగగా మీబంధువులు ఇష్టులు మొదలగువారితోగూడి భుజింపవలయునని యనుజ్ఞను భోక్తలిత్తురు. ఇట్లు వారివలన ననుజ్ఞపొంది పిమ్మట ప్రాచీనావీతముగా పిండప్రదానము పాత్రచాలనాదికముజేసి పిమ్మట శ్రాద్ధశేషమును భుజింపవలయునని బోధాయనసూత్రము గోపాలకారిక రత్నకారిక త్రైవిద్యవృద్ధులు మొదలగు వానివలన తెలియబడుచున్నది గాన ఆద్యాది షోడశ శ్రాద్ధసంబంధమైన యన్నమును భుజించువిషయములో నిషేధము లేదనియు ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధ శేషభోజనమును గురించి చెప్పబడునట్టి నిషేధవచనములు నవశ్రాద్ధ శేషభోజనవిషయములుగా జెప్పబడినట్లు తెలిసికొనవలయునని స్మృతికర్తలందరును నిర్ణయించి చెప్పిరి.

ఏకోద్దిష్టభోజనమునందు ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౭౩—తా. నవశ్రాద్ధములో భుజించిన ప్రాజాపత్యము ప్రాయశ్చిత్తముగా జెప్పబడెను. ఆద్యమాసికములో భుజించినదానిలో మూడువంతులును త్రైపక్షికములో భుజించినదానిలో సగమును ద్వితీయమాసికములో భుజించినదానిలో నాల్గవవంతును ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయునని చెప్పబడెను. ఇదియాపద్విషయము.

ఆపత్తులేని సమయమందు.

౧౭౮—తా. నవశ్రాద్ధమునందు భుజించినయెడల చాంద్రాయణము మిశ్రశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్యము పురాణశ్రాద్ధమునందు నొకదినోపవాస ప్రాయశ్చిత్తమనియు హారీతుడు చెప్పినరీతిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయునని విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పెను మిశ్రనవశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమనునది ఆద్యమాసిక విషయముగా దెలిసికొనవలయును. నవశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్యము మాసికమునందు దానిలో మూడువవంతులును త్రైపక్షికమునందు సగమును రెండవమాసికమునందు నాల్గవవంతును షాణ్మాసికాబ్దికాదులయందు పాదము తక్కువగాగల కృచ్ఛ్రము ఇతరమాసములయందు త్రిరాత్రోపవాసము ప్రాయశ్చిత్తములుగా శంఖవచన ప్రమాణముచే జెప్పబడెను. కాబట్టి ఊనమాసికాదులయందు పాదోనప్రాజాపత్యాది ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయును. నవశ్రాద్ధమునందు చాంద్రాయణము మాసికమునందు పరాకము త్రైపక్షికమునందు అతికృచ్ఛ్రము షాణ్మాసికమునందు కృచ్ఛ్రము ప్రథమాబ్దికమునందు పాదకృచ్ఛ్రము రెండవ ఆబ్దికమునందు నొకదినమును ప్రాయశ్చిత్తములనుగాను మూడవయాబ్దికమునుండి దోషము లేదనియు జెప్పబడు శంఖునివచనము సర్పాదులచే మృతినొందిన వారి విషయము. బ్రహ్మోదనమందు సోమమునందు సీమంతమునందు జనన నిమిత్తమగు శ్రాద్ధమునందు నవశ్రాద్ధమునందు భుజించినయెడల చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తము జేయవలయునని చెప్పబడెను. ఆమశ్రాద్ధమునం దెప్పుడును అర్ధప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని షట్త్రింశన్మతమునందు కలదు. దహనానంతరమునందు వస్త్రము తండులసహితమగు మృత్పాత్ర దీపసహితమగు కంచుపాత్ర యీ మొదలగు వస్తువులతోగూడ నగ్నప్రచ్ఛాదనము నివ్వవలయును. అని వ్యాసుడుచెప్పెను. సంచయనాంగమైన యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధము మూడవదినమునందు దహనప్రదేశమగు శ్మశానమందుగాని పిండోదకస్థానమైన మృతలస్థమందుగాని చేయవలయును. అని స్మృతియందు జెప్పబడెను. ఎక్కడను మృతినొందెనో అక్కడనే యేకోద్దిష్ట విధానము జేయవలయునని యితర స్మృతులయందును కలదు. ఇతరములగు నవశ్రాద్ధములు గృహమునందుగాని పిండోదకస్థానమునందుగాని చేయవలయును. దర్శయందుగాని సూర్యచంద్ర గ్రహణములయందుగాని తల్లిదండ్రుల ప్రత్యాబ్దికములు వచ్చెనేని యన్నశ్రాద్ధమును

జేయుటకు వీలులేనియెడల హిరణ్యశ్రాద్ధమునుగాని యామశ్రాద్ధమును గాని చేయవలయును.

ఆమశ్రాద్ధ విధానము.

౧౭౫—తా. బ్రాహ్మణుడు అన్నశ్రాద్ధమును జేయుటకు వీలులేని సమయమునందు శ్రద్ధకలవాడై యథావిధిగా ఆమశ్రాద్ధమునుజేసి యామ ద్రవ్యముతోనే అగ్నౌకరణము పిండప్రదానము జేయవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. ప్రత్యాబ్దికమునందు అన్నశ్రాద్ధము జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఆమశ్రాద్ధమును కాని హిరణ్యశ్రాద్ధమునుగాని చేయవలెను. తల్లిదండ్రులకు వ్యుత్క్రమమరణములయందు శాస్త్రోక్తకాలము కాకపోయినను ఆమద్రవ్యముతోనైనను హిరణ్యముతోనైనను శ్రాద్ధమాచరింపవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను గాన అత్యంతాపద్విషయములో సపిండీకరణముకూడ హిరణ్యముతోగాని ఆమద్రవ్యముతోగాని చేయవచ్చునని యముడు చెప్పెను. ఆమశ్రాద్ధమును జేయునపుడు బ్రాహ్మణుడు భుజించుపదార్థమునకు నాలుగురెట్లుగా పదార్థము నివ్వవలయును. తల్లిదండ్రులకు పినతండ్రి పెత్తండ్రులకు సోదరులకు మరియు నితరులకు సపిండీకరణము జేయవలసివచ్చినప్పుడు దేశోపద్రవాది బాధ సంభవించినయెడల ఆమద్రవ్యముతోగాని హిరణ్యముతోగాని శ్రాద్ధముచేసి కొఱ్ఱలు యవలు గోధుమలు బియ్యము మొదలగువాని పిండితో పిండములనుజేసి ప్రేతను వారిపితృమహాదు మొదలగువారితో సంయోజనజేయవలయునని చెప్పబడువచనము అత్యంతాపద్విషయముగా దెలిసికొనవలయును.

షోడశశ్రాద్ధముల విషయము.

౧౭౬—తా. నవశ్రాద్ధ విధానమును జెప్పి ప్రయోగము చెప్పబడును. షోడశశ్రాద్ధములలో నాద్యశ్రాద్ధము పదునొకండవ దినమునందును ప్రతిమాసమునందును ప్రతిసంవత్సరమునందును జేయవలయును. రెండవమాసికము పండ్రెండవ దినమునందుగాని మాసమునకు తక్కువగా గాని పెట్టవలయును. రెండవమాసమున మొదటియందు మూడవమాసికము త్రిపక్షములో నాల్గవ మాసికము అయిదు ఆరు యేడు యెనిమిది మాసికములు మూడు నాలుగు అయిదు ఆరుమాస సంబధములగు మృత దినములయందును ఆరవమాసము పూర్తికాక పూర్వము తొమ్మిదవమాసికము పదునొకండు పండ్రెండు పదమూడు పదునాలుగు పదునైదు మాసి

కములు ఏడు యెనిమిది తొమ్మిది పది పదకొండు పండ్రెండు మాసముల మృతదినములయందును పండ్రెండవమాసము పూర్తికాక పూర్వము పదియారవమాసికమును జేయవలయును. వాటినామములయొక్క వ్యుత్పత్తి ప్రసిద్ధమైనది. పదునొకండవ దినమునందు పెట్టబడు ఆద్యమాసికము మొదటిమాసము ఆరవమాసము పండ్రెండవమాసముపూర్తికాక పూర్వము పెట్టబడు ఊనమాసికములును రెండవమాసము మొదలు పండ్రెండవ మాసము పర్యంతముగల మృతదినములయందును జేయబడు మాసికములును మూడవపక్షములో త్రైపక్షిక మాసికముకలసి మొత్తము పదియారు శ్రాద్ధము లయ్యెను. ఏకాదశాహస్సునందు ఆద్యమాసికము మాసములో ఒకటి రెండు మూడు దినములచేతగాని లేక మాసములో మూడవవంతుచేగాని తక్కువగా నుండునప్పుడు చేయబడునవి యూన మాసికములుగాన మొదటిమాసము ఆరవమాసము పండ్రెండవమాసము పూర్తికాక పూర్వము ఊనత్రయశ్రాద్ధములను జేయవలయును మూడవ పక్షములో బేసిదినమునందు త్రైపక్షికము నాచరింపవలయును. ఈవిధముగా చెప్పబడెను గాన ఏకాదశదినమునందు ఆద్యమాసికమును పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణమును పెట్టి పిమ్మట ఆద్యమాసికముకంటె మిగిలిన యూనాదిమాసికములను వాటివాటికిజెప్పబడిన కాలములయందు నాచరింపవలయును. ఇట్లు చేయుట మొదటిపక్షము. ఈపక్షమునందు సాంవత్సరికశ్రాద్ధమును పార్వణవిధిగాగాని యేకోద్దిష్టవిధిగాగాని ఎవడు యేప్రకారముగా చేయునో వాడు ఆప్రకారముగానే షోడశశ్రాద్ధములను కూడ జేయవలయును. సంవత్సరాంతమునందు సపిండీకరణము చేయుపక్షములో షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే వాటివాటికిజెప్పబడిన కాలములయందు జేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధముల నొకపర్యాయమే చేయుపక్షమునందు నేకోద్దిష్టవిధిగాచేసి సంవత్సరమునకు లోపుగా నెప్పుడైనను సపిండీకరణము జేయువచ్చును. తండ్రినిగురించి కుమారుడు తిరిగి చేయునప్పుడు నీవిధముగానే చేయవలయునని కొందరనిరి. లేనియెడల దర్శశ్రాద్ధము సంభవించదనిరి ఏకాదశదినమునందు స్నానముచేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని వృషోత్సర్జనముజేసి షోడశశ్రాద్ధములను జేయవలయునని స్మృతితత్వ నిర్ణయమందు జెప్పబడెను. త్రైపక్షికము ఊనమాసికములు మాసికములు మొదలగు షోడశశ్రాద్ధములను జేయనియెడల ప్రేతకు పిశాచస్వరూపము వలదనియు నెన్నిశ్రాద్ధములజేసిన

వ్యర్థమనియు శంఖలిఖితాదులు చెప్పిరి. పండ్రెండవదినమునందు త్రిపక్షము నందు షాణ్మాసమునందు ఆబ్దికమునందు ప్రతిమాసమునందు షోడశ శ్రాద్ధములను జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగా సపిండీకరణమునకు పూర్వము జేయవలయునని పైఠీనసుడు చెప్పెను. ప్రేతశ్రాద్ధములను పక్వాన్నముతోనే జేయవలయు ననియు తానుగాని గోత్రుడుగాని పాకముజేయవలయు ననియు ప్రచేతసుడు చెప్పెను ప్రాచీనావీతముజేసికొని తిలలతోనే ప్రేతయొక్క గోత్ర నామములనుజెప్పి ముందుగా రుద్రగణసంఖ్యగల బ్రాహ్మణుల నావాహనము పాదప్రక్షాళనముజేసి పిమ్మట షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయు నని స్మృతియందు నుండునట్లుగా ఆపస్తంబుడు వచించెను

చేయనియెడల దోషము.

౧౬౭—తా. ఆద్యమాసికములో నొక్కబ్రాహ్మణునే భుజింప జేసినయెడల బ్రాహ్మణత్వమునకు లోపముకలుగును. అందువలన పదునొకండవదినమునందు పదకొండుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును ఏకాదశాహస్సునందు రుద్రునిగురించి పదకొండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసినయెడల ప్రేతకు తృప్తియగునని హారీతుడు చెప్పెను. ప్రేతనుద్దేశించి చేయవలయు ననియు నున్నది. కాబట్టి దేశాచారము ననుసరించి చేయవలయును. తానుజేయుచుండెడి కర్మమధ్యయందు మరియొకసూతకము సంభవించినను లేక పతితత్వము సంభవించినను మొదట నవలంబించియున్న సూతకాంతమందు రెండు యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములను జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. ఎందువల్ల ననగా స్వతంత్రశ్రాద్ధమును విడువగూడదు స్వతంత్రముగా నవశ్రాద్ధముకంటె నితరమైనది. ఆద్యశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణునైనా భుజింపవలయును లేక అగ్నిహోత్రములోనైనా హోమము జేయవలయును పిమ్మట బ్రాహ్మణునకు భోజనము పెట్టవలయునని యున్నది. కాబట్టి ఆద్యశ్రాద్ధమునకు ద్విరావృత్తికలుగు నని గౌతముడు చెప్పెను.

—{ స్వతంత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధము నాశౌచమధ్యయందైనను జేయవలయును. }—

౧౬౮—తా. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును జేయనియెడల నీవిధముగా బృహస్పతి దోషమును చెప్పెను. పదునొకండవదినమునందు నేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును జేయవలయును. జేయని

యెడల తిరిగి సంస్కారము చేయవలయు ననియు పదునొకండవదినము నందు శుద్ధిలేకపోయిన నాద్యశ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. ఎందువల్లననగా కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగుటచే శ్రాద్ధము చేసినపిమ్మట తిరిగి సూతకము కలవాడే యగుననియు చెప్పెను. ఏకాదశదినమునకు సూతకాదుల వలన విఘ్నముకలిగెనేని మరియొకమాసములో మృతదినమునందు శ్రాద్ధమును జేయవచ్చునని యున్నది. పదునొకండవ దినమునకు కర్తయొక్క భార్య రజస్వలగుటచే నాటంకముకలిగెనేని ఆద్యశ్రాద్ధమును జేసి యూనాది మాసికములను విడువవలయును. ఏకాదశదినమునం దాద్యశ్రాద్ధమును జేయుటకు విఘ్నము సంభవించినప్పుడు పండ్రెండవ దినమునందైనను ఇరువైమూడవదినమునందైనను జేయవచ్చును. పదునొకండవదినము గడచిన యెడల మూడవ పక్షములోగాని మొదటి మాసములోగాని మూడవమాసములోగాని ఆరవమాసములోగాని సంవత్సరములోగాని రెండవసంవత్సరములోగాని చేయవచ్చునని అపరార్కములో జెప్పబడెను.

—{ అగ్నిహోత్రములో నేకోద్దిష్టమును జేయవచ్చునని విధించెడు కారికలు. }—

౧౭౯—తా. ఏకోద్దిష్టములో బ్రాహ్మణులు భుజించుట సంభవించనియెడల నేమిచేయవలయు ననగా, నూతనములగు భాండములతో నన్నము సూపము మొదలగు పదార్థములనువండి యొకచోట గోయిత్ర్యత్రవిత్ర యథావిధిగా ప్రాణాయామముజేసి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతత్వ పిశాచత్వాది స్వరూపములు నశించుకొరకు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి లౌకికాగ్నినితెచ్చి దానిని కుండసమీపమందుంచి పూర్వమువలెనే ప్రతిష్ఠాది తంత్రము నంతయుజేసి యొకదర్భను తీసికొని "అపేత" అను మంత్రమును జెప్పుచు కుండములో ప్రోక్షణాంతము సంమార్జనమును జేయవలయును. పిమ్మట పూర్వము ప్రతిష్ఠించిన వహ్నిని కుండమునందుంచి ఆద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు నీకుక్షణము నిచ్చుచున్నానని క్షణమునిచ్చి దానిసమీపమునందే పాద్యమునుంచి కుండములో విష్టరమునుంచి పిమ్మట నాయగ్నిహోత్రమును కుండములో నుంచి యాసనాదులను పూర్వమువలెనే యివ్వవలయును. "అగ్నేరిదం" అనుమంత్రముచే నర్ఘ్యమును అగ్నిహోత్రసమీపమునందు విడిచి మిగిలిన క్రియలను నెటులనుచితమో యాతీరుగా పూర్వమువలెనే లౌకికాగ్నియందు అర్చనాంతము జేయవలయును. పిమ్మట నొకవిస్తరిని

శీఘ్రముగా కడిగి అగ్నిసమీపమునందు పరచి యభిఘరించి పూర్వము వండినయన్నములో కొంతపిండముల నిమిత్తముంచి కొంతయన్నమును విస్తరియందుంచి యభిఘరించి అల్లము బెల్లము నెయ్యి సూపము మొదలగునవి యుంచి కలిపి యగ్నిహోత్రముచుట్టు దర్భలనుపరచి పరిషేచనము చేసి "యత్తేకృష్ణః" అను మంత్రమును ముప్పదిరెండు పర్యాయములు చెప్పుచు ముప్పదిరెండు కబళములను హస్తముతోనే హోమమును జేయవలయును. ఆకుయందుంచి చేయనక్కరలేదు. కొందరు చతుర్గృహీతముగా హోమమును జేయవలయు ననిరిగాని యది సరియైనదికాదు అనంతరము తమయాచార ప్రకారముగా జేయవలసిన క్రియలను జేసికొనవచ్చును గాని రోదనము చేయగూడదు. అనంతరము పిండప్రదానాదికమును జేయవలయును. ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనము జేయబడినది. కాబట్టి యాగోవృషభములకే యన్నమును పెట్టవలయునని కొందరనిరి "సోమాయత్వా" అని మంత్రమునుజెప్పి కొందరు హోమమును జేయుదురు అక్కడ ప్రేతనిమిత్తముగా నుంచబడిన వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల నన్నియు బ్రాహ్మణున కిచ్చి స్నానము జేయవలయును.

అగ్నిహోత్రము మొదలగువానియందు ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయువిధానము.

౧౮౦—తా. మధ్యాహ్నకాలమునందు కర్త స్నానముజేసి భోజనమునకు సరిపోవునట్టి బియ్యములో కొంచెము పెసరపప్పునుంచి నూతన భాండముతో వండి యుంచి ప్రాణాయామ దేశకాల స్మరణాదులనుజేసి ప్రాచీనావీతముజేసికొని ప్రేతయొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి ప్రేతత్వము విడువగలందులకు నేకోద్దిష్టవిధానముగా బ్రాహ్మణాభావమునందు నగ్నిహోత్రములో హోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పము జేయవలయును. దేవాలయమునందుగాని నదీతీరమునందుగాని రావిచెట్టు మొదటగాని గోయిత్రవ్వి పలాశశాఖతో ప్రోక్షణాదికము జేసి కుండసమీపమునందు లౌకికాగ్నినుంచి తృణాది పాదప్రక్షాళనాది విధులనుజేసి పిమ్మట కుండములో విష్టరమునుంచి యగ్నిహోత్రమునుంచి పిమ్మట జేయవలసిన ఆవాహనార్ఘ్య పూజాది విధులనన్నియు జేయవలయును. అన్నపరిషేచనాది ప్రాణాహుత్యంతము చేయవలయును. చేయుక్రమమంతయు మూలములో చూచుకొనవలయును కొందరు దిగువవ్రాయునట్లు చెప్పిరి. అన్నమును నాలుగుభాగములుచేసి యొకభాగములో నెయ్యి నొకదానిలో బెల్లము

ఒకదానిలో తేనె యొకదానిలో పెరుగు నుంచి యొక్కొక్క భాగము నెనిమిదేసి కబళములను కుక్కుటాండ ప్రమాణముగా ముప్పదిరెండుజేసి హోమమును జేయవలయు ననిరి. ఇది దేశాచారానుసారముగ జేయవలయును. ప్రేతనుద్దేశించి యన్నాదికమునంతయు వృషభమునకు పెట్టవలయునని కొందరనిరి. అనంతర ముత్తర పరిషేచనాంతము పిండప్రదానాంతము బ్రాహ్మణ విసర్జనాంతముగల విధులనన్నియుజేస స్నానముజేసి పుణ్యాహవాచనముజేసికొని యింటికివచ్చి షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఈప్రకారముగా అగ్నిహోత్రము మొదలగు వాటియందు జేయవలసిన యేకోద్దిష్టవిధానము చెప్పబడినది. ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుని భుజింప జేయవలయును. బ్రాహ్మణాభావమునందు హోమము జేయవలయును.

బ్రాహ్మణభోజన విషయమునందు.

౧౮౧—తా. ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు ఒక అర్ఘ్యపాత్ర ఒకపవిత్రము దైవరహితముగాను చెప్పబడినది. ప్రేతజీవించియుండు కాలములో నుపయోగపరుచుకున్న వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల నన్నియు బ్రాహ్మణున కిచ్చి స్నానముజేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని షోడశశ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఆద్యశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణునైనా భుజింప జేయవలయును. లేక యగ్నిలోనైనా హోమము జేయవలయును. అనంతరము తిరిగి బ్రాహ్మణుని భుజింపజేయవలయును గాన ఆద్యమునకు ద్విరావృత్తి కలుగుచున్నది అశౌచమునందు జేయబడు ఆద్యశ్రాద్ధమునందు పార్వణముపచ్చి యుశిరికాయ ప్రమాణముగాను ఏకోద్దిష్టమునందు మారేడుకాయ ప్రమాణముగాను పిండములను జేయవలయునని స్మృతిరహస్యములో జెప్పబడెను. పిల్లి యెలుక మొదలగువానిచే పిండములు స్పృశింపబడినను లేక పిండములు విడిపోయినను తిరిగి శ్రాద్ధమును ఆపాకముతోనే జేయవలయునని అత్రి చెప్పెను. పునశ్శ్రాద్ధమనగా, ఆపాకసంబంధమగు నన్నముతోనే తిరిగి పిండప్రదానము జేయవలయును. ఇట్లు శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట భోక్తలకు ప్రదక్షిణముజేసి పంపించి పితృశేషమును భుజింపవలయును. నవశ్రాద్ధములయందు మిగిలిన యన్నసూపాది పదార్థము గృహమునందు మిగిలినయన్నము దంపతులు భుజింపగా మిగిలిన యన్నమును భుజింపగూడదని విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పుటచే షణ్ణవశ్రాద్ధశేషమగు నన్నమునే భుజించుటకు నిషేధముకాని పితృశేష

మును భుజింపవలయుననే శాస్త్రమువలన ఆద్యాదిషోడశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములయందు మిగిలిన యన్నమును భుజించినందువలన దోషములేదని స్మృతికర్తలందరును నిర్ణయించి చెప్పిరి.

షోడశశ్రాద్ధ సంకల్పము.

౧౭౨—తా. దీనికితాత్పర్యము సమగ్రముగా వ్రాయ నవసరము లేదు. ఇదియంతయు కర్మనుచేయుప్రయోగ విధానమై యున్నది. అందువలన ధర్మశాస్త్రసంబంధమగు విశేషముల నుదహరించిన స్థలముల ననుసరించి వ్రాయబడును. కర్త స్నానముజేసి ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలములను కీర్తించి ప్రాచీనావీతుడై తండ్రియొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి దేశకాల వైపరీత్యముచే దేహాధర్మమునందు నమ్మకములేనందున రేపు సపిండీకరణమును జేయునిమిత్తము యీదినమునందు షోడశశ్రాద్ధముల నపకృష్యముచేసి చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి క్షణమునిచ్చుట మొదలగు విధులను ప్రారంభించి శ్రాద్ధవిధాన ప్రకారముగా బ్రాహ్మణ భోజన విసర్జనాంతము పిండప్రదానము మొదలగునవియు జేయవలయు అర్ఘ్య పాత్రలను పదునెనిమిదియుంచి వానిలో పితృతీర్థప్రకారముగా మంత్రావృత్తిచే నుదకము నుంచవలయును. ఒక్కపాత్రయందే పదునెనిమిది పర్యాయములు మంత్రావృత్తిగా నుదకము నుంచవలయునని కొందరనిరి. లౌకికాగ్నియందు ప్రేతాహుతి నుంచవలయును. అగ్నిహోత్రమునకు తూష్ణీగానే పరిషేచనజేసి పదునెనిమిది పర్యాయములు హోమముజేసి శేషము భోజనపాత్రలయందు కొంచెము కొంచెముగ పదునెనిమిది పర్యాయములుంచి మిగిలినది పిండములనిమిత్తముపయోగపరచవలయును. ఇది క్రమముగా నేకోద్దిష్టముల నాయాకాలములయందు జేయునట్టి విషయసంబంధమైనది. ఒక్కపర్యాయ మపకృష్యముజేసి యేకోద్దిష్టప్రకారము జేయునప్పుడు పిండపాత్రయు నర్ఘ్యపాత్రయు నొక్కొక్కదానినే యుంచి పదునెనిమిది పర్యాయములు అర్ఘ్యము నుంచవలయు ననియు పదునెనిమిదిపిండముల నుంచవలయు ననియు నొక్కపర్యాయమే ప్రేతాహుతిని జేయవలయు ననియు గార్గ్యుడు చెప్పెను. ప్రేతాహుతినిమిత్తము గ్రహింపబడిన యన్నమునంతయు హోమమును జేయవలయునుగాని దానిలో మిగిల్చి భోజనపాత్రలయం దుంచినయెడల పతితుడగును. కాబట్టి హోమమునకు తీసికొనబడినదిగాక పాత్రయందుంచబడిన యన్నమును తీసికొనియే భోజనపాత్రలయందు కొంచెము కొంచెముగా నుంచవల

యును. గంధము పుష్పములు అక్షతలు ధూపము దీపము మొదలగు నుపచారములనుజేసి బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును. ఏకోద్దిష్ట ములో నావాహనాదులు నిషేధింపబడినను స్వధాశబ్ద నమశ్శబ్దములను ప్రయోగించుటయు ధూపదీపముల నిచ్చుటయు నిషేధములేదనిరి. ఆవాహనము స్వధాశబ్దము ధూపదీపములు నమశ్శబ్దము సపిండనములో లేదనియు "ఉపతిష్ఠతు" అను పదమును మాత్రమే చెప్పవలయు ననియు కొందరనిరి. శ్రాద్ధమునందు మిగిలియున్న పదార్థము నేమిచేయువలయునని కర్త యడుగగా మిాయిష్టులు బంధువులు మొదలగు వారితోగూడి భుజింపవలయునని భోక్తలు చెప్పవలయును. అనంతరము పిండములను జలములో గలిపి స్నానముజేసి యింటికివచ్చి పుణ్యాహావాచనమును జేసి కొనవలయును.

ఏకోద్దిష్టమునందు నిషేధింపబడినవి.

౧౮౩ — తా. ఏకోద్దిష్టనందు విశ్వేదేవస్థానములేదు. ఒక్కటియే పవిత్రము అర్ఘ్యపాత్రయు నొక్కటియే యుంచవలయును. ఆవాహనము అగ్నౌకరణము లేదు. మిగిలిన విధులనన్నియు నపసవ్యముగా జేయవలయును. దీనినిగురించి పూర్ణాశ్రముడు చెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టమునందు నవశ్రాద్ధమునందు అగ్నౌకరణము, ఆవాహనము, పుష్పము, ధూపము, దీపము, అభిశ్రవణము, సవ్యముగాజేయుట, విశ్వేదేవస్థానము, ఓంకారము, నమస్కారము, స్వధాశబ్దము, ఈపదునొకటియు సపిండీకరణమునకు పూర్వముజేయునప్పుడు ఏకోద్దిష్టములో నిషేధముకాని సపిండీకరణమైనపిమ్మట జేయవచ్చునని చెప్పెను. అనగా సపిండీకరణానంతరముజేయు నేకోద్దిష్టవిధానములో పూర్వము నిషేధింపబడిన వన్నియు జేయవచ్చు ననెను.

సపిండీకరణవిషయము. దానిలో విభక్తులు విభాగము కానివారు చేయవలసిన విధానము

౧౮౪ — తా. విభక్తుడైనవాడు సపిండీకరణ నవశ్రాద్ధాదులు మరియొకసోదరునిచే జేయబడి నప్పటికిని తాను తిరిగి సపిండీకరణమును చేసికొనవలయును. ధనమును విభజించుకొనినను సపిండీకరణ మొక్కడే చేయవలయును. ఒక్కపాకములో భుజించువారివిషయమై పితృదేవతార్చనాదు లొక్కరుచేసిన చాలును వేరువేరు గృహముల పాకమును జేసికొని భుజించువారు పితృదేనపూజలు వేరువేరుగా చేయవలయును. ధనమును

విభజించుకొనినను తమ్ములందరు ననుజ్ఞయిచ్చి నవశ్రాద్ధములు షోడశము సపిండీకరణము పెద్దవానిచేతనే చేయించవలయును. అట్లుచేయించిన సోదరులందరును చేసినవారే యగుదురు. ఏకపిండులగు దాయాదులు ధనమును విభజించుకొనినయెడల నందరును సపిండనము జేయవలయును. భార్యయు కుమార్తెయు జేయవలయును. కోడలుచేయ నక్కరలేదు. తల్లిదండ్రులు మృతినొందుసమయమునకు పుత్రులు విభక్తులు కానియెడల షోడశశ్రాద్ధము లుదకుంభదానము మొదలగునవి జ్యేష్ఠుడే చేయవలయును. సపిండనము యథావిధిగా నొక్కరిచే జేయబడినను ఆబ్దికమును వేరువేరుగా పెట్టవలయు ననిరి. అందరును కలసి సపిండీకరణమును జేసినయెడల పృథగ్భావము సంభవించదు. సపిండీకరణము జేయనియెడల పితృకార్యము గ్రహణశ్రాద్ధము దేవతాపూజ పంచయజ్ఞములు పార్వణశ్రాద్ధము మొదలగునవి చేయుటకు సంభవముకాదు. అందువలన విభక్తలైనయెడల ప్రతికుమారుడును సపిండీకరణమును వేరువేరుగా జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రులయొక్క సపిండీకరణమును పితృయజ్ఞవిధానముగ పుత్రులందరును వేరువేరుగా చేయవలయును. లేక పెద్దకుమారుడు చేసినను చాలునని బృహస్పతి చెప్పెను. విభక్తులు కానియెడల నవశ్రాద్ధములను షోడశమును జ్యేష్ఠుడుగాని కనిష్ఠుడుగాని చేయవచ్చును. సపిండీకరణమును చిన్నవారందరు ననుజ్ఞనిచ్చి పెద్దవాని చేతనే చేయించవలయును ఇక్కడ కొంచెము విశేషముకలదు జ్యేష్ఠుడు తండ్రితో సమానుడు కాబట్టి యతడు సుగుణములచే నధికుడగునేని వానిచేతనే సపిండీకరణమును జేయించవలయును. జ్యేష్ఠుడు సుగుణవంతుడు కాకపోయినను లేక జ్యేష్ఠుడు చేయుటకు నితరసోదరులకు నిష్టము లేకపోయినను ఒక్కదినమునం దేకకాలములోనే పుత్రులందరును వేరువేరుగా సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని చెప్పిరి. సోదరులు విభక్తులు కాకపోయినను వేరువేరుగ్రామములయందు నివసించి స్వార్జితముగ జీవించుచున్నయెడల పుత్రులందరును జేయవచ్చును భార్యయు కూతురు చేయవచ్చును కోడలు చేయగూడదు. ఈప్రకారము విభక్తులగురించియు నవిభక్తులగురించియు సపిండీకరణ విధానము చెప్పబడెను.

నూరు యేకోద్దిష్టములు.

౧౦౫—తా. నగ్నప్రచ్ఛాదనములు డెబ్బదిరెండు. నవశ్రాద్ధములు ఆరు, షోడశశ్రాద్ధములు పదునారు. ఆద్యములు రెండు. సపిండీకరణ

మొక్కటి మొత్తము లేకోద్దిష్టములు మూరని సంగ్రహకారుడు చెప్పెను.

సపిండీకరణకాలములు.

౧౪౭—టీ. పదకొండవదినము పంద్రెండవదినము పదమూడవ దినము మూడవపక్షము మూడవమాసము ఆరవమాసము పదకొండవ మాసము సంవత్సరాంతము అనియు లేక యిరువది మూడవదినమునందైనను జేయవచ్చుననియు వృద్ధిపూర్వకముగాఁగల దినమునందైనను జేయవచ్చును. కాబట్టి సపిండీకరణమునకు పదికాలములు చెప్పబడినవి. సంవత్సరాంతమునందు సాపిండ్యమును జేయవలయును. మృతమాసములో మృతదినమునందు జేయునట్టి శ్రాద్ధము ప్రథమాబ్దికమని చెప్పబడును. కలియుగములో పంద్రెండవదినమునందు సపిండీకరణము జేయుట ముఖ్యమనిరి. పంద్రెండవదినమునకు నాటంకము కలిగెయెడల పదకొండవదినమునందే సపిండీకరణము జేయవచ్చునని కల్పకారిక చెప్పెను. మరియు నేకాదశదినమునందు జేయుపక్షములో పూర్వాహ్ణమందు షోడశాదులను జేసి యపరాహ్ణకాలమందు సపిండీకరణమును జేయవలయునని శాండిలుడు చెప్పినట్లుగా త్రికాండిచెప్పెను. పదకొండు పంద్రెండు పదమూడు దినములయందును సంవత్సరాంతమందును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాది దోషములను గ్రహతారాబలాదులను విచారింపనక్కరలేదు. ఇరువైమూడవ దినమునందును విచారింపనక్కరలేదు. పదకొండవ దినము పంద్రెండవదినము పదమూడవదినము మూడవపక్షము మూడవ మాసము ఆరవమాసము పదకొండవమాసము సంవత్సరాంతము శుభకార్యమునకు పూర్వదినము అని తొమ్మిదికాలములు సపిండీకరణమును జేయుటకు ముఖ్యకాలములుగా జెప్పబడెను.

సపిండీకరణమునందు వారాది నియమములు.

౧౪౮—టీ. సపిండీకరణము జేయుదినమునందు శుక్రవారమయ్యెనేని తల్లిదండ్రులకు తప్ప యితరులకు సపిండీకరణమును జేయగూడదు. ఇతరులగురించి సపిండీకరణము జేయుపక్షములో పంద్రెండవ దినమునందు శుక్రవారమయ్యెనేని పదమూడవదినమునందు చేయవలయును. పదకొండుదినము మొదలగు పూర్వముచెప్పబడిన కాలములు తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము జేయు విషయమైయెనిమిదికాలములు చెప్పబడినవి. కర్తయుప్రేతయు ఆహితాగ్నులు కానియెడల పదకొండవ దినమునందుగాక మిగిలిన యెనిమిది కాలములయందు సపిండీకరణమును జేయవలయును.

కర్త ఆహితాగ్నియగునేని పదకొండవదినముగాక మిగిలిన యెనిమిది కాలములయందు జేయవలయును. కర్తయు ప్రేతయు నాహితాగ్నులు కలవారయ్యేనేని పదకొండు పంద్రెండుదినములయందే చేయవలయును. కర్త ఆహితాగ్నికానివాడై ప్రేత యాహితాగ్నియగునేని మూడవపక్షములో జేయవలయును. మరియొక పక్షముకలదు. కర్త ఆహితాగ్ని కానివాడై ప్రేత యాహితాగ్నియగునేని పంద్రెండవదినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయుననిరి. మహాభారతమునందు జెప్పినదేమనగా, కులధర్మములు అమితముగా నుండుటవలనను మనుష్యుల కాయుర్దాయము క్షీణించుటవలనను శరీరములు స్థిరమైనవి కానందునను పంద్రెండవదినము శ్రేష్ఠమనిరి. మరియు పదకొండవదినమునందు పంద్రెండవదినమునందు పదమూడవదినమునందు పదియేనవ దినమునందు మూడవ పక్షమునందు మూడవమాసమునందు శుభకాలము సంభవించినప్పుడు ఆరవమాసమునందు పదకొండవమాసమునందు సంవత్సరమునందు జేయవచ్చును మరియు సన్యసించుటకు నిశ్చయించుకొనినప్పుడు దీర్ఘకాలము ప్రయాణము చేయునప్పుడు గయాదిపుణ్యక్షేత్ర యాత్రను జేయునప్పుడు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని చెప్పియుండుటవలన సపిండీకరణమునకు పదునాలుగు కాలములు చెప్పబడినవి. మరియు పదకొండవదినము మొదలు పదియారవదిన పర్యంతముగాని లేక పదియేడవదినమునందు కూడ సపిండీకరణము జేయవచ్చుననియు లేక మాసమునకు ఒకటి రెండు మూడుదినములు తక్కువగా నున్నప్పుడును జేయవచ్చును లేక సంవత్సరము పూర్తి యగునప్పుడును జేయవచ్చుననియును స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను. చెప్పబడిన కాలములయందు సంభవము కానియెడల మరియొక కాలమును జెప్పుచున్నారు. ఉక్తకాలములయందు జేయుటకు సంభవముకానియెడల అనూరాధ ఆర్ద్ర హస్తా రోహిణినక్షత్రములయందు చేయవచ్చుననిరి. మృతదినమునందైనను జేయవచ్చునని ధవళుడు చెప్పెను. పంద్రెండవదినము మొదలు పూర్వకాలములయందు సపిండీకరణము జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఒకదాని తర్వాత నొకటిగా జెప్పబడుకాలములయందు జేయవచ్చుననియు అవియును సంభవము కాని యెడల అనూరాధ రోహిణి ఆర్ద్ర హస్త నక్షత్రములయందు జేయవచ్చునని యితర స్మృతులయందును చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి సపిండీకరణమును ముఖ్యముగా జేయవలయును.

—{ ఉక్తకాలమునందు జేయనియెడల నక్షత్రకాలములను చెప్పుచున్నాఁడు. }—

౧౮౭—శ్లో. చెప్పబడిన కాలములయందు సపిండీకరణము జేయుటకు నాటంకము కలిగెనేని హస్త అనూరాధ ఆర్ద్రనక్షత్రములయందును ప్రేతమృతి నొందినవారమందును రోహిణియందును జేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను.

సపిండీకరణము జేయుటకు కర్తలు.

౧౮౮—శ్లో. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము కుమారుడు చేయవలయును అతడులేనియెడల సోదరుడుగాని సోదరపుత్రుడుగాని సపిండుడుగాని శిష్యుడుగాని సపిండీకరణమును జేయవలయును. లేక యెవరునులేనప్పుడు మంత్రరహితముగా భార్యయైనను జేయవచ్చును. పుత్రులుండినయెడల సపిండీకరణమును తనయులే చేయవలయునుగాని యితరులు చేయగూడదు. మృతినొందినకాలమునకు పుత్రులు దగ్గిరలేనియెడల దహనముమొదలు దశాహాంతము గౌణపుత్రుడైనను జేయవచ్చును. పుత్రులులేనియెడల శుభకార్యములు సంభవించినప్పుడు వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయవలయును గాన అన్న, దమ్ముడు, సపిండుడు, సమానోదకుడు, శిష్యుడు, ధనమును తీసికొనినవాడు, కుమార్తె, మొదలగువారిలో నెవరైనను సపిండీకరణమునుజేసి వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయవలయును. అని గౌతముడు చెప్పెను. తండ్రియొక్క సపిండీకరణము బంధువులచే జేయబడినను ప్రేతత్వనివృత్తినిమిత్తము కుమారుడు తిరిగి చేసికొనవలయుననియును పెద్దకుమారుడుండగా చిన్నకుమారుడు సపిండీకరణమును జేసినయెడల ప్రేతత్వము నశించదు కాబట్టి పెద్దకుమారుడు తిరిగి చేయవలయు ననియు నాపస్తంబుడు చెప్పెను. సంస్కారము జేసినవానికి ఏకోద్దిష్టాంతమందు శుద్ధికలిగినను పిండోదక ప్రదానములచేతను పుణ్యాహవాచనముచేతను పూర్ణమైన శుద్ధికలుగును. కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు నన్నయు సంస్కారమును జేయగూడదు లేక స్నేహముచే జేయవలసివచ్చిన యెడల సపిండీకరణమును వదలి షోడశాంతము జేయవలయును ఎవరును చేయదగినవారు లేనియెడల వారును సపిండీకరణముగూడ చేయవచ్చునని చెప్పబడియున్నది ఆవిధముగానే స్మృతియు చెప్పినదేమనగా, ముఖ్యకర్త లేనప్పుడు కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు నన్నయు సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. ఈప్రకారముగానే అభావ

మునందు చిన్నవానికి పెద్దవాడు కర్తయగుటచే జ్యేష్ఠుడుగాని కనిష్ఠుడు గాని సపిండుడుగాని సమానోదకుడుగాని యెవ్వరైనను మృతినొందినప్పుడు సమీపమునందుండునో వాడే సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. ఇట్లు యితరులు చేసినను ప్రేతత్వ విముక్తికొరకును శ్రాద్ధాధికారము కలుగు టకును లేపభాజనము కొరకును కుమారుడు తండ్రికి సపిండీకరణమును తిరిగి జేయవలయును.

సపిండీకరణమునం దగ్ని నిర్ణయము.

౧౫౦—తా. బ్రాహ్మణుడు దేశాంతరముఃవెళ్లి యుండగాను ప్రమాదముచే నగ్నినశించినను భార్యసమీపమునందు లేకపోయినను తిరిగి అగ్నిని సంధానము చేయవలయును. తల్లిదండ్రుల మృతదినములు సంభవించినను తనకు మరణసంశయము కలిగినను భార్య సమీపమునందు లేకపోయినను నశించిన యగ్నిహోత్రమును తిరిగి సంధానము జేయవల యును. తల్లిదండ్రులకు మరణసంశయము దోచినప్పుడు వారిసపిండీకర ణము సంభవించినప్పుడు భార్యవద్దలేకున్నాను అగ్నిసంధానము జేయ వలయును. ఆశ్వలాయన శాఖీయులకు లాజహోమమే ప్రధానము కాబట్టి భార్యతోగూడ నగ్నిసంధానము వారికేగాని యితరులకు లేదనిరి. లౌకి కాగ్నియందు జేయబడిన కర్మనంతయు నౌపాసనాగ్నియందు యథావిధి గా తిరిగి చేయవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రులకు సపిండీ కరణమును జేయునప్పుడు ఔపాసనాగ్నియందు నితరులకు జేయునప్పుడు లౌకికాగ్నియందును హోమమును జేయవలయు ననిరి. అన్న నగ్నిహోత్ర ములు లేనివాడై తమ్ము డగ్నిహోత్రము కలవాడగునేని తమ్ముడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. అందువలన కుమారులలో నగ్నిసహి తుడైనవాడే సపిండీకరణము జేయవలయునని యున్నది. ఏకోద్దిష్టము తప్ప యితరక్రియలు లౌకికాగ్నియందు జేయగూడదు జ్యేష్ఠుడు అపత్నీ కుడై కనిష్ఠుడు సపత్నీకుడైనప్పుడు అగ్నిహోత్రము కలవాడు కాబట్టి కనిష్ఠుడే చేయవలయునని విశ్వాదర్శమునందు చెప్పబడినది. ఆప్రకారము గానే పైఠీనసియు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందును కలదు. మరియు పుత్రులందరును అగ్నిరహితులుగాని బ్రహ్మచారులుగాని యైనయెడల పెద్దకుమారుడే లౌకికాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. స్మార్తాగ్ని లేనప్పుడు లౌకికాగ్నియందే చేయవలయునని యున్నది. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణమును పితృయజ్ఞవిధానముగా పుత్రులందరును వేరువేరుగా

గాని లేక పెద్ద కుమారుడుగాని చేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. "ఏకాదశే ద్వాదశేవా" అను శ్లోకము మొదలు చివరకునుండు గ్రంథములో విషయములగురించి 187-వ విషయములో వ్రాయబడినది కాబట్టి యిక్కడ తిరిగి వ్రాయ నవసరము లేదు.

పదకొండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయుటకు ప్రయోజనము.

౧౯౧—తా. మృతదినము మొదలు పదియవదినమునందు అమావాస్యయగునేని యాదినమునందే సాగ్నికుడైన కుమారుడు సపిండీకరణమును జేయవలయునని హారీతుడు చెప్పెను. ఇక్కడ మృతదినము గడచిన పిమ్మట రెండవదినము మొదలు పదియవ దినమునందనగా పదకొండవదిన మగును. ఆదినమునం దమావాస్యా తిథియగునేని యగ్ని హోత్రియగు కుమారుడు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని కార్ష్ణాజని సత్యవ్రతుడు దేవలుడు శాండిలుడు భృగువు మొదలగు వారు చెప్పిరి. పదకొండవ దినమునందు జేయుపక్షమునందు పూర్వాహ్ణకాలమున సపిండీకరణమునకు పూర్వము జేయదగిన నవశ్రాద్ధము షోడశమాసిక శ్రాద్ధములను జేసి పిమ్మట మధ్యాహ్నకాలమందు సపిండీకరణమును జేసి యపరాహ్ణకాలమందు పితృయజ్ఞమును జేయవలయును. సపిండీకరణమును జేయక పిండపితృయజ్ఞమును జేసినయెడల పార్వణశ్రాద్ధము వృద్ధిశ్రాద్ధములను జేయుట సంభవించదు. చేసినను ఫలము లేదు. సపిండీకరణమును జేయుటవలననే ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము కలుగుచున్నది. అందువలన నాహితాగ్ని యమావాస్యయందు పిండపితృయజ్ఞమును జేయుటకు సంభవమగును. తండ్రిదీక్షితుడగునేని పండ్రెండవదినమునం దమావాస్య వచ్చినయెడల పదకొండవ దినమునందు సపిండీకరణమును జేసి యమావాస్యయగు పండ్రెండవదినమునందు పిండపితృ యజ్ఞమును చేయవలయును. ద్వాదశాహాదికాలములయందు సపిండీకరణము జేయు విషయములో నగ్నికలవాడనియు నగ్నిలేనివాడనియు విమర్శనకర్తను గురించి యేనియామకమైనదనియు పండ్రెండవదినమునం దమావాస్యయగునేని పదకొండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేసి పండ్రెండవదినమందు నపరాహ్ణకాలమునందు పిండపితృయజ్ఞమును జేయవలయుననియు జాబాలిచెప్పెను. పదకొండవదినమునందుగాని పండ్రెండవ దినమునందుగాని యమావాస్యకానిపక్షములో అగ్నికలవాడైనను లేనివాడైనను పండ్రెండవదినము

మొదలు చెప్పబడిన యేడుకాలములలో నెప్పుడైనను జేయవచ్చును. పదకొండవదినమునందు సపిండీకరణము నగ్నిహోత్రము కలవాడు చేయ వలయు ననియు నగ్నిహోత్రము కలవాడుగాని యగ్నిహోత్రములు లేని వాడుగాని పండ్రెండవదినము మొదలగు శాస్త్రోక్తకాలములయందు సపిండీ కరణమును జేయవలయు ననియు పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయు ననియు బృహస్పతి చెప్పెను. పండ్రెండవదినము మొదలగు కాలముల యందు సపిండీకరణమును జేయనియెడల ప్రశస్తమగు నక్షత్రముల నాలో చించి చేయవలయు ననిరి. రోహిణి ఆర్ద్ర సౌమ్యదేవతాకమగు నక్షత్ర ములయందు జేయవలయును త్రిపాదనక్షత్రములు ఆది మంగళ శనివార ములయందు జేయగూడదు. మరియు మాసికమైన మరుదినమునందు అన్న శ్రాద్ధప్రకారముగా సపిండీకరణమును జేసి పితృపిండమును అతని పితృ పితామహప్రపితామహ పిండములతో సంయోజన చేయవలయు ననియు స్మృతికర్తలు చెప్పిరి.

సపిండీకరణ ప్రయోగము.

౧౯-౨—తా. ప్రేతత్వము నొందియున్న తనతండ్రికి వానితండ్రి తాతముత్తాతలతో సాపిండ్యము సమానోదక భావము సిద్ధించుటకొరకు పితామహాదులకు పార్వణ శ్రాద్ధప్రకారముగాను ప్రేతస్వరూపుడగు తన తండ్రికి నేకోద్దిష్టముగాను రెండువిధములుగా సపిండీకరణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. సపిండీకరణశ్రాద్ధ మాచరించుటకు సంకల్పము జేయు నప్పుడు ప్రేతనుగురించి షష్ఠీవిభక్తియు పితామహాదులకు తృతీయవిభక్తి యు జెప్పవలయును. పిమ్మట ప్రేతకు పితామహాదులకు షష్ఠీవిభక్తి చెప్పవలయును. ప్రేతయొక్కయు పితామహాదులయొక్కయు పిండ సంయోజననిమిత్త మనుజ్ఞను పుచ్చుకొనుసమయమందు ప్రేతకు పితా మహాదులకు షష్ఠీవిభక్తి చెప్పవలయును. పిండసంయోజనము చేయు నప్పుడు ప్రేతకు సంబుద్ధియు పితామహాదులకు తృతీయావిభక్తియు చెప్ప వలయునని విభక్తులను విమర్శించి చెప్పిరి. పూర్వదినమునందు రాత్రియందు సాయంకాలౌపాసనముజేసికొని సంకల్పముజేసి ప్రాచీనావీతుడై యీవిధ ముగా చెప్పవలయును. ప్రేతస్వరూపుడగు తనతండ్రికి వసురుద్రాదిత్య స్వరూపులగువాని పితృపితామహ ప్రపితామహులతోగూడ సమానోదక సాపిండ్యము సిద్ధించుకొరకును తండ్రికి ప్రేతత్వమువదలి వస్వాది పితృ లోకములను జెందుటకును ప్రేతయగు తండ్రికి నేకోద్దిష్టప్రకారముగాను

వానిపితృపితామహాదులకు పార్వణ విధానముగాను ముందుగా విశ్వే దేవతావాహనము నంతమునందు విష్ణ్వావాహనము కలుగు నట్లుగా తండ్రికి సపిండీకరణశ్రాద్ధమును రేపుచేసెదనని సంకల్పముచేసి విశ్వేదేవ స్థానమునందు ఇద్దరిని ప్రేతస్థానమునం దొక్కరిని పితామహాది స్థానముల యందు ముగ్గురుబ్రాహ్మణులను విష్ణునిమిత్త మొకబ్రాహ్మణుని నియమించి క్రమముగా క్షణాదుల నివ్వవలయును. ఇందునుగురించి స్మృతిచెప్పినదే మనగా, బహ్వృచ శాఖాసంపన్నుడుగాని వేదవేదాంగ పారంగతుడు గాని శాఖాంతరుడైనను అధ్వర్యునిగాని సంపూర్ణముగ ఛందస్సులను జదివినవాడుగాని తనశాఖీయులగు బ్రాహ్మణులనుగాని స్వశాఖీయులు సంభవము కానియెడల నన్యశాఖీయులనుగాని బ్రాహ్మణులను ప్రయత్న ముచే విచారించి శ్రాద్ధమునందు భుజింపజేయవలయును. ప్రేతయొక్క పితృపితామహ ప్రపితామహులను గురించి చెప్పునపుడు మొదట ప్రేత యొక్క నామమును జెప్పినపిమ్మట "తత్పితృపితామహ ప్రపితామహ" అను పదములను ప్రయోగించవలయునుగాని "పితామహ ప్రపితామహ వృద్ధ ప్రపితామహ" అని చెప్పకూడదు. సపిండీకరణమునందు కాలకామ" అను పేరుగల విశ్వేదేవుల నావాహనము జేయవలయును. ముందు విశ్వేదేవ తులను పిమ్మట పితృదేవతులను పిమ్మట విష్ణువును ఆవాహనము జేయవల యును. పితృదేవతులను మొదటగాగాని అనంతమునందుగాని యావాహ నము జేసినయెడల యాశ్రాద్ధమును రాక్షసులు భుజించువా రగుదురు. అని స్మృతి చెప్పియున్నది. కాబట్టి విశ్వేదేవ విష్ణుదేవతుల నావాహన మునకు నడుమను పితృదేవతావాహనము చెప్పవలయును. సపిండీకరణ ములో విష్ణువును పూజించి భోజనము చేయవలయునని శాండిలుడు చెప్పెను.గాన పితృదేవతా పూజకంటె ముందు విశ్వేదేవపూజయు అనం తరము విష్ణుపూజయు చేయవలయును. పార్వణవిధానముగ జేయబడు శ్రాద్ధముల నన్నింటియందును విష్ణుదేవతాపూజను జేయనియెడల క్షతి తునిచే జూడబడునట్టి దోషముకలుగును. అని భారతమునందు జెప్పబడెను. ఈవిధముగానే కణ్వుడును చెప్పెను. ఆబ్దికమునందు మహాలయశ్రాద్ధము నందు సపిండీకరణమునందు విష్ణుదేవతాపూజను చేయనియెడల నాశ్రాద్ధము వ్యర్థమగుననియు జెప్పబడెను. నారాయణునియందు భక్తికలవాడై పితృదేవతులను గురించి నమస్కారముజేసి భగవత్ప్రీతిగా హవిస్సును కర్మను సమర్పింపవలయునని బృహన్నారదీయమునందు జెప్పబడెను. ఆది

యందు విశ్వేదేవపూజయు నంతమునందు విష్ణుపూజయు లేని శ్రాద్ధమును చేయకూడదని చెప్పియున్నది. కాబట్టి శ్రాద్ధసంరక్షణనిమిత్తము దైవాద్యంతముగానే చేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. రెండువర్గముల నుద్దేశించి దైవాద్యంతముగ పార్వణవిధిగా శ్రాద్ధమును జేయవలయును. అట్లు చేయనియెడల గొప్పదోషము సంభవించునని కాలాదర్శమునందు చెప్పబడెను. కాబట్టి పరిశుద్ధులగు నిద్దఱు బ్రాహ్మణులను విశ్వేదేవస్థానమందును ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను పితృస్థానమునందు నిమంత్రణ జేయవలయును. సపిండీకరణమునందుగాక యితర శ్రాద్ధములందు విశ్వేదేవస్థానమున నొక్కరిని పితృస్థానమున నొక్కరిని నావాహనము జేయవచ్చును. సపిండీకరణమునందు ఏడుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి విష్ణు దేవతాపూజలేనిది సప్తకత్వము సిద్ధించదు. కాబట్టి విష్ణుస్థానమునుకూడ నుంచవలయును. ముందుగా కాలకామసంజ్ఞగల విశ్వేతలను అంతమునందు విష్ణును ఆవాహనము చేసినయెడల సప్తసంఖ్య సిద్ధించును. విష్ణుపూజయందు విష్ణునామస్మరణయందు నాసక్తిగలవారికి చేయునట్టి కర్మలయందు హెచ్చుతగ్గులనే దోషము సంభవించదు. అని పండితులు చెప్పిరి. ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములయందు పూర్వదినమున నిమంత్రణ లేదనియు సపిండీకరణమున పూర్వదినమునందు నిమంత్రణ జేయవలయుననియు జెప్పిరి సంబంధము గోత్రము నామమును అంతమందు వసురుద్రాదిస్వరూపములను జెప్పవలయును. ప్రేతనుగురించి ముందుగా నావాహనముచేసి పిమ్మట వానిపితృ పితామహ ప్రపితామహుల నావాహనము చేయవలయును. సపిండీకరణశ్రాద్ధములో విశ్వేదేవపూజకంటె ముందుగా ప్రేత పూజచేయవలయునని కొందరు చెప్పిరి. ముందుగ విశ్వేదేవపూజచేసి యనంతరమున ప్రేతనుపూజించి పిమ్మట పితృదేవతులను పూజించవలయును ముందుగ ప్రేతపూజ చేసినపిమ్మట విశ్వేదేవపూజను చేసేయెడల పార్వణశ్రాద్ధప్రక్రియలో నడుమ మరియొక ప్రక్రియ ప్రారంభించినట్లగును. శ్రాద్ధభోక్తలు నఖశ్మశ్రునికృంతనము తైలాభ్యంజనస్నానము పూర్వాహ్ణమందు చేయవలయును. శ్మశ్రునఖనికృంతనము నిషిద్ధమగు తిథికానియెడల చేయవలయును. సమస్త శ్రాద్ధకాలములయందును గోమయముచే నలికి శుభ్రము చేయవచ్చునుగాని రంగవల్ల్యాదులచే గృహాలంకరణము చేయకూడదని శాతాతపుడు చెప్పెను.

శ్రాద్ధారంభమునకు పూర్వకృత్యము.

౧౯౩—తా. శ్రాద్ధదినమున మధ్యాహ్నకాలమందు శీతలోదకమునందు స్నానముజేసి మాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనాది కృత్యముల నెరవేర్చుకొని నియమించియున్న బ్రాహ్మణులను బిలచి ప్రాతరౌపాసనమును జేసికొని తిలలను దర్భలను తనశక్తికొలది దక్షిణనుగ్రహించి శ్రాద్ధము నాచరించుటకు ప్రారంభించవలయును.

స్నానోదక నిర్ణయము.

౧౯౪—తా. మరణమునందు జననమందు సంక్రమణమందు శ్రాద్ధమునందు పర్వకాలమందు స్పృశించని సమయమునందు స్పృశించుట ఇటువంటి సమయములందు నుష్ణోదక స్నానము జేయగూడదు. ఆపత్తులందుగాక సరియైనస్థితిలోనుండగా పైనజెప్పబడిన కారణములను గురించి తెలిసి యుష్ణోదకస్నానమును జేసినయెడల గోహత్యను జేసినంతపాపము సంభవించునని చెప్పబడెను. కాబట్టి నదులు మొదలగు పవిత్రజలములలో స్నానము జేయవలయును. లేక మంత్రములచే పవిత్రమైన జలముతోనైన స్నానము జేయవలయును.

అనంతర మర్చనచేయు విధానము

౧౯౫—తా. బ్రాహ్మణప్రదక్షిణము జేయుటకు మొదట సంకల్పముజేసి యథాశక్తి దక్షిణనుగ్రహించి భోక్తలైన బ్రాహ్మణులకు మూడు పర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి నమస్కరించి దక్షిణను సమర్పించి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతత్వమువదలి తండ్రికి వస్వాది పితృలోక ప్రాప్తికొరకు సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును జేయునిమిత్త మనుజ్ఞను తీసికొని ప్రాణాయామ సంకల్పములను జేయవలయును. ఇందును గురించి వ్యాసుడు చెప్పినదేమనగా, సంకల్పరహితముగ జేయబడిన స్నానము దానము జపము తపము శ్రాద్ధము మొదలగునవి ఫలము నివ్వవని చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకు నగ్నిహోత్రముతో సమానవిధిగా నిత్యము త్రిపుండ్రమును ధరించవలయుననియు శ్రాద్ధసమయమునందు కర్తయు భోక్తయు త్రిపుండ్రమును ధరింపగూడదనియు శ్రాద్ధదినమున బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసి విసర్జనజేయుటకు పూర్వమందు దానము అధ్యయనము దేవార్చన జపము హోమము మొదలగు నితరకర్మల నేవియు జేయగూడదనియు నత్రిమునీశ్వరుడు చెప్పెను. అనంతరము ప్రాణాయామ సంకల్పాదులను జేసి ప్రాచీనావీతము జేసికొని "ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్య

తిథౌ" అనునది మొదలు "సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధం అన్నేనహావిషాద్య కరిష్యఇతి" అనువరకును సంకల్పప్రకారము జెప్పవలయును. తల్లిదండ్రుల యొక్క సపిండీకరణశ్రాద్ధమును పుత్రులందరు వేరువేరుగా జేయవచ్చును. లేక పెద్దవానిచేతనైనా చేయించవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. పాత్రలను నాలుగింటిని యొక్కపర్యాయమే యాసాదనజేసి ప్రేతపాత్ర యందు జేయదగిన "అమఆగంత" అనుమంత్రముచే జలమునుంచుట తిలలను మధువునుంచుట మొదలగునవిచేసి మూడు పర్యాయము లుప స్పర్శనముజేసి "సోమస్య" అనుమంత్రముచే జలవిలోడనముచేసి "శంనో దేవీః" అనుమంత్రముచే నవోక్షణముజేసి గంధమునుంచి యావాహన ముజేసి యగ్నికి దక్షిణభాగమున అంగుష్ఠానామికలతో భూమిని స్పృ శించి పిండములనుంచిన పిమ్మట మధువునుంచి "సంగచ్ఛధ్వం" అనుమంత్ర ముచే ప్రేతపిండమును పితృపితామహాది పిండములతో మిశ్రముజేసి వై తరణీ గోదానాదులనుజేసి విష్ణుస్మరణ సంమార్జనము మొదలగునవిచేసి యనంతరము స్నానము పుణ్యాహవాచనము జేసికొనవలయునని సత్యా షాఢుడుచెప్పెను. ఉపవీతిగా కాలకాలములనే పేరుగల విశ్వేదేవుల గురించి యిద్దరు బ్రాహ్మణులను ప్రాచీనావీతిగా ప్రేతస్థానమును గురించి యొకబ్రాహ్మణుని పితృపితామహ ప్రపితామహ స్థానములయందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను శ్రాద్ధసంరక్షణకొరకు సవ్యముగా విష్ణుస్థానమునం దొక బ్రాహ్మణుని నావాహనముజేసి క్షణముల నివ్వవలయును నిమంత్రణ జేయునప్పుడు దోగ్ధ్రిమంత్రమును నియోగింపబడినవాడు నిషంగిణమును జపింపవలయును. భుజించిన పిమ్మట వామదేవ్యమును చెప్పవలయును. ఈప్రకారము శ్రాద్ధభోజనమునందు చెప్పబడినది. అనంతరము తూర్పు ముఖముగా గూర్చుండి పాదప్రక్షాళన నిమిత్తము వాకిలిముందు మూడు గాని రెండుగాని అవటములనైనను (అనగా చిన్నగొయ్యి) మండలముల నైనను జేయవలయును. దేవస్థానమునకు చతురశ్రముగా నుత్తరదిక్కు నను పితృస్థానమునకు వర్తులాకారముగా దక్షిణదిక్కునందు మండలము లనుజేసి గోమయముతో నలికి దేవమండలమును దర్భలు గంధము అక్ష తలు పుష్పములు మొదలగువానితోను పితృమండలము దర్భ గంధ పుష్ప తిలలతోను పూజించి మండలమునకు పశ్చిమభాగమున వారిని గూర్చుండ బెట్టి తాను మండలములకు తూర్పున పశ్చిమముఖముగా గూర్చుండి మం డలములకు పశ్చిమముగా వారిపాదములయందు స్వాగతపాద్యముల నిచ్చి

ప్రక్షాళనజేయునప్పుడు పాదములను మండలమీదనుంచి కడగవలయును. ఇందును గురించి వ్యాసుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రాతఃకాలము మధ్యాహ్నము సాయంకాలము సంధ్యాకాలము రాత్రి యెప్పుడైనను శ్రాద్ధ సమయమందు బ్రాహ్మణులకు పాదప్రక్షాళన జేయునప్పుడు కర్త పశ్చిమ ముఖముగాను భోక్తలు తూర్పుముఖముగాను సుఖాసీనులై యుండవల యును. అట్లుగాదేని నరకము నొందెదరు. మండలములకు పశ్చిమభాగ మున వారిపాదములకు పాద్యము స్వాగతములనిచ్చి పిమ్మట మండలోపరి భాగమునందే ప్రక్షాళన చేయవలయును. శ్రాద్ధకాలంబున పాదప్రక్షాళన జేయుట చీలమండలములవరకు శ్లేష్మమనియు అటుపైగా జేసిన రోమ స్పర్శగల యుదకము పితృదేవతులకు నరకప్రదమనియు జెప్పబడియున్నది. అని వ్యాసుడు చెప్పెను. విశ్వేదేవ విష్ణుస్థానములయందు సవ్యముగాను పితృస్థానమునందు నపసవ్యముగాను పితృస్థానమున తిలలతోను దేవ స్థానమున విష్ణుస్థానమున నక్షతలతోను సమస్త క్రియలయందును జేయ వలయును. దర్భగంధపుష్పాదులందరికి నుపయోగింపవచ్చును. మరియు స్వాగతము స్వస్తివాచనము దక్షిణనిచ్చుట ప్రదక్షిణము జేయుట గోత్ర మును జెప్పుట అగ్నియందు హోమముజేయుట ఈయారుక్రియలు పితృ సంబంధముగా జేయునప్పుడుకూడ సవ్యముగానే చేయవలయు ననిరి. కాబ ట్టి పితృస్థానము నపసవ్యముగా స్వాగతమునిచ్చి పాద్యము మొదలగునవి ప్రాచీనావీతముగా జేయవలయును. అందరికిని పాదప్రక్షాళన జేయునప్పుడు 'శంనోదేవీః' అనుమంత్రమును చెప్పవలయును పాదములకు ఆజ్యమును రాచి గోమయముపూసి పాదప్రక్షాళన జేయవలయును. ఇందును గురించి రామాయణములో ఓత్రిజటా అభ్యంగనములేని పాదప్రక్షాళనము తిలలు లేనితర్పణము దక్షిణలేనిశ్రాద్ధము ఇవియన్నియు నీకు ప్రీతియగునని శ్రీరాముడు చెప్పెను. ప్రక్షాళనమునకు అవటములను పంద్రెండంగుళ ములుపొడవు నారంగుళములు వెడల్పు నుండునట్లుగా త్రవ్వవలయును. ఈచెప్పబడిన దానికి హెచ్చుగాగాని తక్కువగాగాని యున్నయెడల యజమానుడు నశించును. విశ్వేదేవమండలమునందే విష్ణువునుగూడ ప్రక్షాళన జేయవలయును. ఆరంభమునందు అంతమందు మధ్యయందు విష్టరము నిచ్చునప్పుడు ఉచ్ఛిష్టసమయమందు పిండప్రదానమందు ఈ యారుకాలములందు నాచమనము చేయవలయునని స్మృతిచెప్పియున్నది. కాబట్టి పాదప్రక్షాళనానంతరమందు కర్తమండలములకు తూర్పుభాగమున

తానుకూడ పాదప్రక్షాళనము జేసికొని యీశాన్యభాగమందు గూర్చుండి యాచమనము జేయవలయును. విశ్వేదేవ విష్ణుస్థాన బ్రాహ్మణులు మండలములకు తూర్పున ప్రాఙ్ముఖముగా గూర్చుండి యాచమనము చేయవలయును. ప్రేతస్థానమున పితృస్థానమున నిమంత్రితులైన బ్రాహ్మణులు మండలములకు నుత్తరభాగమునందు నుత్తరముగా గూర్చుండి యాచమనము చేయవలయును. ఈప్రకారముగానే వసిష్ఠుడును చెప్పుచు పాదప్రక్షాళనానంతరము దేవస్థాన నిమంత్రితులైనవారు తూర్పున గూర్చుండి తూర్పుముఖముగాను ప్రేత పితృస్థానమున నిమంత్రితులైనవా రుత్తరమున నుత్తరముఖముగా గూర్చుండియు నాచమనము జేయవలయునుగాని పశ్చిమ దక్షిణ దిక్కులందు ప్రేత పితృస్థాన నిమంత్రితులైనవారికిగూడ పనికిరాదు. అట్లుచేసిన రక్తపానముతో సమానమగును అని చెప్పెను. కర్త ముందుగా నాచమనము జేసినపిమ్మట భోక్త లాచమనము జేయవలయును. భోక్తలు ముందుగా నాచమనముచేసిన శ్వానమూత్రముతో సమానమగునని శౌనకుడు చెప్పెను. అందరును రెండుపర్యాయములే యాచమనము చేయవలయును. అనంతరము విశ్వేదేవపూర్వకముగా నందరికిని దర్భలతో విష్టరములనిచ్చి, భూశుద్ధిజేసి యావాహనాద్యర్చనము జేయుట ప్రారంభించవలయును విశ్వేదేవస్థానమున నిద్దరు బ్రాహ్మణులను తూర్పుముఖముగాను ప్రేతస్థానమున నొక బ్రాహ్మణుని పడమరముఖముగాను పితృపితామహ ప్రపితామహ స్థానములయందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణుల నుత్తరముఖముగాను విష్ణుస్థానమునందు నొకబ్రాహ్మణుని తూర్పుముఖముగా గా పడమరముఖముగా గాని కూర్చుండబెట్టవలయును. ఆప్రకారముగానే స్మృతియు జెప్పెను. అనంతర మాచనముచేసి ప్రాచీనావీతముగా శ్రాద్ధకర్మనుజేసెదనని సంకల్పముజేసి "అపహతా" అనుమంత్రమును జెప్పి తిలలను నాలుగుదిక్కులందును చల్లవలయును "దేవతాభ్యఃపితృభ్యశ్చ" అనుమంత్రమును మొదట మధ్యను అంతమునందు మూడు పర్యాయములు పఠించవలయును. పితృస్థానమునందు పూర్వమువలెనే భూశుద్ధినిజేసి తిలలనుచల్లి జలముతో ప్రోక్షించి విశ్వేదేవస్థానమున తూష్ణీగా నక్షతోదకమును చల్లి భూశుద్ధినిజేసి గాయత్రీ మంత్రముతో నుదకముచే పదార్థమును ప్రోక్షించవలయును. సంకల్పమునందు ఆసనమునందు షష్ఠీవిభక్తులను ఆవాహనమునందు ద్వితీయా విభక్తియు అన్నత్యాగమునందు చతుర్థీవిభక్తియు మిగిలిన సమయముల

యందు సంబుద్ధియు జెప్పవలయునని కాత్యాయనుడు చెప్పెను అర్ఘ్య
మిచ్చుసమయమందు సంకల్పమునందు పిండప్రదానమందు అక్షయోదక
దానమందు గోత్రము సంబంధము నామము జెప్పవలయునని పారస్కరుడు
చెప్పెను. ఇది అన్నిస్థానములయందు తెలిసికొనవలయును. గోత్రసంబంధ
నామములను జెప్పుటవలన వారివారికి హవ్యకవ్యములు పొందింపబడును.
కూర్చుండిన పిమ్మట శాస్త్రప్రకారముగ నర్చనచేయవలయును. ఉపవీతిగా
ప్రదక్షిణ నమస్కారములను జేయవలయును విశ్వేదేవులను నుత్తరముఖ
ముగాను పితృదేవతులను దక్షిణముఖముగాను గూర్చుండి జేయుచుండ
వలయును. పార్వణశ్రాద్ధములయందు ముందుగా విశ్వేదేవ పూజచేసి
పిమ్మట పితృదేవతా పూజచేయవలయును. విశ్వేదేవ పూజయందు కుడి
మోకాలును పితృదేవతాపూజయందు నెడమమోకాలును భూమియందు
వాల్చి పరిచర్య చేయవలయును. విశ్వేదేవ పూజయం దుత్తరముఖముగా
కూర్చుండి బ్రాహ్మణహస్తమునం దుదకముంచి పీటయందు ప్రాగగ్రము
లుగా దర్భలనుంచి తిరిగి శుద్ధోదకము నివ్వవలయును. ఇట్లు సర్వోప
చారములయందు హస్తోదకము నిచ్చుచుండవలయును. అర్ఘ్యపాత్రనా
సాదనజేసి యవలను పవిత్రమునుంచి "శంనోదేవీః" అనుమంత్రముచే
నుదకము "యవోసి" అనుమంత్రముతో యవలనుంచి "యాదివ్యా"
అనుమంత్రముతో హస్తమునందు నర్ఘ్యము విడువవలయును. అనంతర
మాయర్ఘ్యపాత్రలను మరియొక ప్రదేశమునందుంచి పాదము మొదలు
శిరస్సు పర్యంతము దేవతాపూజయు శిరస్సు మొదలు పాదపర్యంతము
పితృదేవతా పూజయు చేయవలయు ననియున్నది. కాబట్టి యావిధ
ముగా గంధపుష్ప ధూపదీపములను వస్త్రాలంకరణాదుల నాయామంత్ర
ముల జెప్పుచునిచ్చి విశ్వేదేవపూజ సమాప్తినొందించి యనంతరము పితృ
పూజ చేయవలయును. అనంతరము ప్రాచీనావీతము జేసికొని యప్రదక్షి
ణముగా జేయుచు దర్భలను మణిచి పితృస్థానమున పీటలయం దుంచవల
యునుగాని హస్తములయందుంచ గూడదు. ఇట్టి ఆసనములనిచ్చి పితృ
దేవతులకును ప్రతిక్రియయందును హస్తమునందు శుద్ధోదకము నిచ్చు
చుండవలయును. దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి సపవిత్రముగా నొక
దొన్నెను ప్రేతస్థానమునందు మూడుదొన్నెలను పిత్రాది మూడుస్థానము
లందునుంచి మూలములో చెప్పబడిన ప్రకారము ఆయామంత్రములతో
దర్భ తిల గంధ పుష్ప పత్రాదులచే నర్ఘ్యపాత్రలనుపూజించి కుడిహస్తము

యొక్క ఐదువ్రేళ్లతో పితృపాత్రలయందుండు నుదకమున ప్రదక్షిణముగా త్రిప్పవలయును. అనంతర మాయామంత్రములతో ప్రేతకు తత్పితృపితామహ ప్రపితామహులకు నావాహనముజేసి పిమ్మట నగ్నిహోత్రమును దెచ్చి బ్రాహ్మణ సమీపమునందుంచి యెడమచేతియంగుష్ఠానామిక వ్రేళ్లతో నగ్నికి దక్షిణభాగమునందు భూమిని స్పృశించి ప్రేత పాత్రయందుండు నుదకమును వారిపిత్రాది పాత్రలయందుండు నుదకములో కొంచెము కొంచెముగా నుంచి ప్రేత పాత్రయందు మిగిలినయుదకమును ప్రేత స్థాన నిమంత్రితుడైన బ్రాహ్మణుని హస్తమునందు పిత్రాది పాత్రలయందుండు నుదకమును పిత్రాది బ్రాహ్మణ హస్తములయందును విడిచి ప్రేతర్ఘ్యపాత్రను చించివేసి పిత్రాద్యర్ఘ్యపాత్రలను మరియొకచోట నుంచవలయును. అనంతరము హస్తోదకమునిచ్చి అంగుళ్యాభరణ కుండలాభరణాదులను శక్తిననుసరించియొసగి శిరస్సుమొదలు పాదపర్యంతము తిలలు మొదలగువానితో పూజించవలయును. గంధము మాలికలు ధూపము దీపము వస్త్రము కర్పూరము చందనము ఉపవీతము మొదలగువాని నివ్వవలయును. దేవతాకర్మయందు పితృకర్మయందును గంధము నిచ్చుట ప్రశస్తమైనది. తులసీపత్రములు భృంగరాజము మరువము మల్లి మొదలగునవి పితృదేవతులకు సమర్పించిన నక్షయ ఫలమగును. తులసియొక్క వాసన తగిలినంతమాత్రముననే పితృదేవతులు సంతోషించి గరుడవాహనమునెక్కి విష్ణులోకమునకు వెళ్లెదరు. తులసీదళమును శిరస్సున ధరించినంతమాత్రమున కర్త భోక్త మృతినొందిన తండ్రి వైకుంఠలోకములో నివసించెదరు శ్రాద్ధకాలమందు తులసీదళములచే పిండములనుపూజించిన వానిపితృదేవతులు భూమియు సూర్యచంద్రు లున్నంత కాలము స్వర్గములో నివసించెదరనియును తులసీమాహాత్మ్యమును నారదీయములో జెప్పబడినది. గుగ్గిలము ఘృతయుక్తమైన యిప్పచూర్ణము పొగ వేయవలయును. నేతితోగాని నూనెతోగాని దీపమును వెలిగించి చూపవలయును. వస్త్రము సమస్తదేవతాస్వరూపమైనదియు సమస్తదేవతులకు నభీష్టమైనది. కాబట్టి శ్రాద్ధకాలమునందు విశేషముగా వస్త్రముల నివ్వవలయును. వస్త్రములు లేనియెడల యజ్ఞము దానము మొదలగు క్రియలు లోపించుచున్నవి. శ్రాద్ధకాలమునందు నఖండితమగు నూతనవస్త్రముల నాచ్ఛాదన నిమిత్తము ఇచ్చినయెడల ఆయుస్సు సంపత్తు కామము ఐశ్వర్యము రూపము మొదలగు సుగుణముల నొందునని యపరార్కమునందు చెప్పబడెను. వస్త్రా

భాగమునందు యజ్ఞోపవీతమునైనా యివ్వవలయును. యజ్ఞోపవీతము పవిత్రమైనది. కాబట్టి శ్రాద్ధములయందు ఇచ్చినవాడు వేదమునిచ్చినంత ఫలమునొందును. ప్రాచీనావీతముగా గంధము మాలిక ధూపము దీపము వస్త్రము మొదలగునవి యథాశక్తిగా నివ్వవలయును. ఆసనములయం దాసనము అర్చనలయం దర్చనము చేయవలయును. వ్యతిరేకముగా జేసినయెడల పితృదేవతలు నిరపేక్షకులై వెళ్లెదరు. చేతిగాలితో విసర బడిన ధూపము నాఘ్రాణించిన శ్రాద్ధము వ్యర్థమగును. కాబట్టి అట్లు చేయగూడదు. ఈప్రకారము పితృస్థానములయందు పూజనంతయు జేసిన పిమ్మట విశ్వేదేవస్థానమునందు జేసినట్లుగానే విష్ణుస్థానమునందును సమస్త పూజావిధానమును జేయవలయును విష్ణుస్థానమందు అర్ఘ్యపాత్రనొక్క టియే యుంచవలయును. ఇట్లు అన్నిస్థానములయందు పూజావధి సమాప్తి యైనపిమ్మట దర్భలు తిలలు భస్మ మొదలగునవిలేకుండా బాగుచేసి కర శుద్ధిచేసికొని భోజనస్థలములందు చతురశ్రములుగా మండలములను జేసి భోజనపాత్రల నుంచవలయును. భస్మమర్యాదను జేయక జేసిన శ్రాద్ధమసుర సంబంధమైనదై పితృదేవతలను జెందదు భోక్తలకందరికిని హస్తోదకము నిచ్చి. దేవపాత్రలకు ప్రదక్షిణముగాను పితృపాత్రలకు నప్రదక్షిణము గాను పరిషేచన జేయవలయును. భోజననిమిత్తమైనయన్నములో కొంచె మన్నమును దీసికొ: నేతితో తడిపి ప్రాచీనావీతముజేసికొని ఔపాస నాగ్నికి దక్షిణభాగమున ప్రేతాహుతిని హోమముజేసి కొంచెమన్నము ప్రేతభోజనపాత్రలయందుంచి మిగిలిన యన్నమును ప్రేతపిండములో నుంచుటకు మరియొకస్థలమందు నుంచవలయును. ఆయన్నమును పితృ పితామహాది పాత్రలయం దుంచగూడదు. తిరిగి వేరేయన్నమును తీసి కొని నేతితో తడిపి ప్రాచీనావీతముజేసికొని బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుపొంది సవ్యముచేసికొని ఔపాసనాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. తల్లి దండ్రుల సపిండీకరణమును ఔపాసనాగ్నియందు నితరుల సపిండీకరణము లౌకికాగ్నియందును జేయవలయును. అగ్నిహోత్రము కలవాడు ఔపాస నాగ్నియందును అగ్నిరహితుడు లౌకికాగ్నియందును లేక పాణిహోమ మును జేయవలయు ననిరిగాని పాణిహోమమాపస్తంబ మతానుసారము కాదు. మరియు సపిండీకరణశ్రాద్ధాదులందు అగ్నౌకరణమును జేయువారు స్నాతకవ్రతమైనవారుగాని విధురులుగాని బ్రహ్మచారులుగాని యైనయెడల లౌకికాగ్నియందే హోమము జేయవలయును. పూర్ణాశ్రముడు నీవిధము

గానే చెప్పుచు పాణిహోమము మానసహోమము కూడదనెను. అందు వలన సాగ్నికుడౌ నౌపాసనాగ్నియందే చేయవలయును. మరియు నొక విశేషము కలదు. ప్రాచీనావీతముగా ననుజ్ఞపుచ్చుకొని యుపవీతముగా హోమము జేయవలయును. ఏకర్మ లౌకికాగ్నియందు జేయబడునో ఆకర్మ సాగ్నికుడు యథావిధిగా నౌపాసనాగ్నియందు జేయవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణము నగ్నిహోత్రముగల కుమారుడే చేయవలయు ననియు నేకోద్దిష్టాంతము వరకేగాని తర్వాత క్రియలు లౌకికాగ్నియందు కూడదనియు చెప్పియున్నందున పెద్దవాడగ్నిలేనివాడై చిన్నవాడు సాగ్నికుడగు నేని చిన్నవాడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఇట్లు చెప్పినప్రకారమగ్నౌకరణమును జేసి మిగిలిన యన్నములో కొంచెము కొంచెము పిత్రాదుల మూడుపాత్రలయందుంచి మిగిలిన యన్నమును పారణనిమిత్తముంచవలయును. అనంతరము భోజనపాత్రలయందు అన్నాది పదార్థములనుంచి యభిఘరించవలయును సూపమునందు పరమాన్నము నందు ఘృతపాత్రనుంచినయెడల నాపదార్థము రాక్షసప్రీతికరమై దాతకు పరలోక సుకృతము కలుగదు. ప్రేతశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అన్నసూక్తమును జెప్పకూడదు. సమస్తపదార్థమును గాయత్రీమంత్రముచే ప్రోక్షించి విశ్వేదేవస్థానమునం దుత్తరముఖముగాను ప్రేత పితృస్థానములయందు దక్షిణముఖముగాను విష్ణుస్థానమునం దుత్తరముఖముగాను గూర్చుండి యన్నత్యాగాంతముజెప్పి పాత్రలసమీపమునం దుదకము విడువవలయును అనంతరము "సప్తవ్యాధా దశార్ణేషు" అను మొదలగు శ్లోకములను పఠించి పరిషేచనము జేయవలయును.

చిత్రగుప్తబలి నిషేధము.

౧౫౬—తా. పితృదేవతులకు త్యాగముచేసిన యన్నమును చిత్రగుప్తాదిబలి నిమిత్తమై భూమియందుంచిన యెడల బ్రహ్మస్వము హరించినంతదోషము సర్వధనాపహరణదోషము సంభవించునని భరద్వాజుడు చెప్పెను. బ్రాహ్మణుల నిమిత్తము త్యాగమైన పిమ్మటగాని త్యాగముకాక పూర్వముగాని భూమియందు బలినుంచినయెడల ఆయన్నమునందు నిరపేక్షులై పితృదేవతులు వెళ్లెదరని యత్రియు జెప్పెను. పితృదేవతులను చెప్పుటవలన విశ్వేదేవతులను కూడ గ్రహించవలయును. అందువలన శ్రాద్ధమునందు విశ్వేదేవస్థాన పితృస్థానములయందు నిమంత్రితులైన బ్రాహ్మణులెవరును చిత్రగుప్త బలినిమిత్త మన్నముంచకూడదు. "బ్రహ్మ

ర్పణం బ్రహ్మహవిః” అని మొదలు చివరవరకు చేయవలసిన క్రియలను చేయవలయును.

సువాసినీభోజన విషయము.

౧౮౭—తా. సువాసినియగు స్త్రీమృతినొందిన యెడల బ్రాహ్మణులను నర్చనజేసిన పిమ్మట వారితోగూడ నొకసువాసినీస్త్రీని అర్చనారహితముగానే భుజింపజేయవలయును. తల్లి మంగళసూత్ర సహితముగా మృతినొందినయెడల బ్రాహ్మణపంక్తియందు సువాసినీస్త్రీనికూడ భుజింపజేయవలయునని మరియొక మునీశ్వరుడును చెప్పెను. అనంతరము వ్యాహృతులతో గాయత్రినిజపించి మధువాతాయను మంత్రమును కూడ పఠించి విశ్వేదేవపూర్వకముగా నందరికి నాపోశనము నివ్వవలయును. ఆపోశనముగా నివ్వబడిన సర్వతీర్థము నన్నము నతిక్రమించకూడదు. అట్లు శాహూచే లంఘితమగునేని యాయన్నము భుజింపకూడదని మనువు చెప్పెను. ఇట్లు ఆపోశనమునిచ్చిన పిమ్మట గాయత్రిని మూడుపర్యాయములు పఠించవలయును మధువాతా, అనుమంత్రమును జెప్పి మధుమధుమధు, అని మూడుపర్యాయములు పలుకవలయును. భోక్తలాపోశనోదకమును లోపలికి పుచ్చుకొని యాశీర్వచనము చేయవలయునుగాని హస్తమునందేయుంచుకొని యాశీర్వచనము చేయకూడదు. అట్లుచేసిన యెడల కర్తను నాయుఃక్షీణమగును. అనంతరము ప్రాణాహుతులను పుచ్చుకొనవలయును. ప్రేతశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అన్నసూక్తమును జెప్పకూడదు అగ్నిహోత్రము శిశువులు దేవతలు యతులు బ్రహ్మచారులు మొదలగువారికి పిండప్రదానమగు పర్యంతము శ్రాద్ధసంబంధమగు పాకములో నేమియు పెట్టకూడదు శ్రాద్ధమునకు సంపాదింపబడిన పదార్థమునే కోరి భోక్త భుజింపవలయునుగాని సంపాదింపబడని పదార్థమును కోరకూడదు అట్లుకోరిన యెడల శ్రాద్ధఘాతకుడగును. శ్రాద్ధమునకు సంపాదింపబడిన పదార్థములోనే భోక్తకోరినప్పుడు కర్తయివ్వని యెడల అధోగతినొంది క్రూరములగు తిర్యగ్జాతులయందు బుట్టును. అని వృద్ధశాతాతపుడు చెప్పెను. మార్జన అర్చనబలికర్మ భోజనము మొదలగునవి దేవతీర్థ విధిగానే చేయవలయును. భోజనము చేయునపుడు ముఖమునందు ధ్వనికాకుండా చేయివిసరకుండా అన్ని వ్రేళ్లతోను భుజించవలయునని వసిష్ఠుడుచెప్పెను. కుడిహస్తమునందు పవిత్రము నుంచుకొనియే జాగ్రతగా భుజింపవలయును. పవిత్రమున్నయెడల నన్నము సంబంధించిన

దోషమేమియు స్పృశించదని యాపస్తంబుడు చెప్పెను. బ్రహ్మయజ్ఞము నందు జపమునందు బ్రహ్మగ్రంధి యుండవలయు ననియు నదిభోజనకాలమునందు వర్తులాకారముగా నుండవలయుననియు అత్రిమునీశ్వరుడు చెప్పెను. భోక్తలు భుజించిన పిమ్మట వ్యాహృతీసహితముగా గాయత్రిని మధువాతా యనుమంత్రమును పఠించి శ్రాద్ధశేషపదార్థములలో నన్నియు కొంచెము కొంచెముగా దీసికొని జలముతో దడిపి యాపదార్థమును భోక్తలయొక్క భోజనోచ్ఛిష్టపాత్రల సమీపమందు చల్లవలయును. అనంతరము కర్త యాచమనము జేయవలయును. యాచమనముజేయనియెడల మాసమువరకు పితృదేవతు లుచ్ఛిష్టమునే తినుచుందురు. భోక్తలకు నుత్తరాపోశనముంచి పిమ్మట పిండప్రదానమునకు సంకల్పముజేసి యన్నిపదార్థములలోను కొంచెముకొంచెము తీసికొని ప్రేతాహుతి శేషాన్నమును కూడ కలిపి ప్రేతపిండ మొకటి చేయవలయును. తిరిగి అన్ని పదార్థములలోను కొంతపదార్థమును తీసికొని అగ్న్యాకరణము చేయగా మిగిలిన యన్నమును కూడ కలిపి మూడుపిండములను జేయవలయును. అనంతర ముచ్ఛిష్టపాత్రలకు రెండంగుళముల దూరముగా గోమయముతో నలికి తూర్పుగా ప్రేతపిండమును పశ్చిమముగా పితృపితామహ ప్రపితామహులు ముగ్గురకును మూడుపిండముల నుంచవలయును. చేయుక్రమము మూలములో జూచుకొనవలయును పిత్రాది మూడుపిండముల నుంచునపు డుత్తరమున ప్రారంభించి దక్షిణసమాప్తి చేయవలయును. పిమ్మట ప్రేతపిండమునందు పితామహాది మూడుపిండములయందును మధువునుంచి ప్రేతపిండమును మూడుశకలములుచేసి మూడుపిండములయందును కలుపవలయును. ఇట్లు కలిపిన పిమ్మట కృష్ణనామస్మరణచేసి యీప్రేత మిమ్ములనుపొంది పితృదేవతాత్వము నొందినాడు కాబట్టి మిగిలినవారందరును స్థిరజీవులై యుందురుగాక యని చెప్పవలయును.

స్త్రీసంపిండనమునందు విశేషముకలదు.

౧౯౮——తా. 'ఏషాలోను గతాప్రేతా' అని స్త్రీనిగురించి సపిండనము జేయునపుడు స్త్రీలింగస్వరూపమునుగానే చెప్పవలయును. పిండసంయోజనమైనపిమ్మట ప్రేతస్వరూపమువదలి పితృదేవతాస్వరూపము కలుగును. కాబట్టి యటుపిమ్మట ప్రేతశబ్దము లేదు. చతుర్థపుర్షుడును నివర్తించుచున్నాడు.

అందుకు కల్పకారిక ఈవిధముగా జెప్పెను.

౧౯౯—శ్లో. పిండసంయోజనమైనపిమ్మట చతుర్థపురుషుఁడు నివృత్తి నొందుచున్నాఁడు. కాబట్టి మార్జనాది సమస్తక్రియలయందు పిండసంయోజనమైనపిమ్మట నాల్గవపురుషునిపేరు చెప్పనక్కరలేదు. ఆసమయమందుగాని బ్రాహ్మణ విసర్జనానంతరమందుగాని వైతరణీ గోదానము చేయవలయును. ఇందునుగురించి స్మృతిసారములో జెప్పినదేమనగా, ప్రేతలోకమునుండి పితృలోకమునకు వెళ్లుటకొఱకును వైతరణీ నదిని దాటుటకొఱకును పిండప్రదాన సమయమునందు బ్రాహ్మణునకు గోదానము చేయవలయునని చెప్పియున్నది.

వైతరణీ గోదాన విధానము.

౨౦౦—శ్లో. కర్త పాదప్రక్షాళనము జేసికొని సవ్యముగా నాచమన సంకల్పములనుజేసి వసురూపము నొందియున్న తండ్రికి సుఖముగా వైతరణీ నదిని దాటుటకొఱకు విష్ణుప్రీతిగా గోదానము నిచ్చెదనని సంకల్పముజేసి గోమయముచే నలికిన పరిశుద్ధప్రదేశమునందు మణుగుయెత్తు గలదిగాని లేక శక్తిననుసరించి ప్రత్తినచ్చటనుంచి దానిమీఁద నూతన వస్త్రమునుపరచి దానిపైనచుట్టు భవిష్యోత్తర పురాణోక్త ప్రకారముగ యవలు గోధూమలు వ్రీహులు కొఱ్ఱలు చామలు నువ్వులు పెసలు (అనగా ఆరుదినములకు పండెడు ధాన్యము) అనునట్టి సప్తధాన్యముల నుంచి వానిమీఁద రాగిపళ్లెముంచి దానిలో దండపాశాది చిన్నెలతో గూడిన బంగారపు యమప్రతిమనుంచి రెండు నూతనవస్త్రములను జుట్టి షోడశోపచారపూజలనుచేసి దానికి ముందరను దుకూలముతో జుట్టబడిన యావునుంచి షోడశోపచారపూజలగావించి యనంతరము బ్రాహ్మణునకు వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల యథాశక్తిగా నిచ్చి యాగోవును బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చి పిమ్మట శక్తిననుసరించి దక్షిణనిచ్చి ధాన్యప్రతిమా సహితముగా కార్పాసము నివ్వవలయును. ఇట్లు వైతరణీ గోదానమును జేసినపిమ్మట "యన్మేమాతా" అనునది మొదలుకొని పిండప్రదాన విధానముజేసి పిమ్మట పూజావిధియును జేయవలెను.

మధ్యపిండ ప్రదాన లోపము.

౨౦౧—శ్లో. యౌవనము రాకయున్నట్టియు వృద్ధురాలైనట్టియు గర్భిణిగలదియు రోగముగలదియు పుత్త్రులు కలదియునైన భార్యకు పిండమును భుజించుకొఱకు నివ్వకూడదు. మాసికములయందు సపిండీ

కరణములయందు అమావాస్యయందు మృతదినమునందు మధ్యమపిండము నివ్వఁగూడదు మఱియొకసమయమునం దివ్వవచ్చును. ఇట్లు పిండోద్వాసనయుఁజేసి అనంతరము బ్రాహ్మణులు లేచినపిమ్మట యాచమనముఁజేసియున్న బ్రాహ్మణులను పాదప్రక్షాళన స్థలమువద్దను గూర్చుండబెట్టి హస్తోదకమునిచ్చి పాదములమీఁద నక్షతలనుజల్లి గోత్రాభివృద్ధినొంది యక్షయోదర్కమునొంది యుచ్ఛిష్టపాత్రచాలముచేయించి భోక్తలకు యథాశక్తిగా దక్షిణల నియ్యవలయును. విశ్వేదేవస్థానమునందు హిరణ్యమును పితృస్థానమందు రజితము నియ్యవలయును. అనంతరము పితృశేషాన్నభోజనమునకు వారివలన ననుజ్ఞదీసికొని ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులనుజేసి పితృదేవతాపూర్వకముగా బ్రాహ్మణవిసర్జనజేసి యాసీమంతము సాగనంపవలయును. అనంతరము పితృశేషమును భుజింపవలయును. భుజింపనియెడల నరకమునొందును. శ్రాద్ధదినమునందు శూద్రులు మొదలగువారిని శ్రాద్ధశేషము భుజింపఁజేయఁగూడదు. శ్రాద్ధశేషమును శూద్రాదులకు పెట్టినయెడల వానిశ్రాద్ధము వ్యర్థమగుచున్నది. శ్రాద్ధదినమునందు కర్తయు భోక్తలును బ్రహ్మచర్యవ్రతముగా నుండవలయును. శ్రాద్ధదినమున భోక్తలు భుజియించిన ఉచ్ఛిష్టపాత్రలను గోయిత్రవ్వి గోతులలోనుంచి కుక్కలు మొదలగునవి స్పృశింపకుండునట్లు తిరిగి విశేషముగా మృత్తికచేఁపూడ్చి యుంచవలయును. ఈప్రకారము సపిండీకరణవిధానము చెప్పఁబడెను.

స్వర్గపాథేయము.

౨౦౨—తా. మఱుదినమునందుగాని యాదినమునందుగాని యేకపురుషోద్దేశముగా నైనను త్రిపురుషోద్దేశముగా నైనను తండ్రినుద్దేశించి సంకల్పవిధానముగ స్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధము నామద్రవ్యముతో జేయవలయును. సపిండీకరణానంతరము నాల్గవపురుషుఁడు విడిపోవుటవల్లను అతనిని గుఱించి తిరిగి శ్రాద్ధము లేకపోవుటవల్లను సంకల్పవిధానముగా నైనా సర్వధర్మరహితముగా నైనా నాల్గవపురుషుఁడగు వృద్ధప్రపితామహునకు నామద్రవ్యముతో పార్వణశ్రాద్ధము చేయవలయునని కొందఱనిరి. ఈవిధముగానే స్మృతియు ప్రేతకు పిండనాధికారము కలిగినపిమ్మట చతుర్థపురుషుఁడు పితృలోకమునకు బోవును కాఁబట్టి మృతామాస్యవలెనే యామద్రవ్యముతో స్వర్గపాథేయ మివ్వవలయునని చెప్పెను. మఱియు పదమూడవ దినమున నుదయమందు స్నానముజేసి యామద్రవ్యముతో

స్వర్గపాథేయశ్రాద్ధమును మృతాహస్సు ప్రకారముగా జేయవలయుననిరి. కాబట్టి వారివారి యాచారానుసారముగా జేయవలయును.

స్వర్గపాథేయ ప్రయోగము.

౨౦౭.—శ్లో. కర్త స్నానాచమనములు చేసి దేశకాలములను కీర్తించి ప్రాచీనావీతము చేసికొని నాయొక్క మృత ప్రపితామహుండు స్వర్గలోకమును జెందుటకు స్వర్గపాథేయశ్రాద్ధమును ఆమద్రవ్యముతో సర్వధర్మరహితముగా జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి బ్రాహ్మణునకు నానాహానాదికము సంతయుజేసి తండులవ్యంజనశాక పథ్యాజ్యాది సమస్తపదార్థమును తెచ్చి గాయత్రీమంత్రముతో ప్రోక్షించి త్యాగము చేసి యాబ్రాహ్మణునకు దక్షిణాతాంబూల సహితముగా నిచ్చి పిండప్రదానమును జేసి యాపిండములను జలములోకల్పి స్నానము జేసి యింటికివచ్చి తిరిగి అభ్యంగస్నానము జేసి శుభ్రవస్త్రములను ధరించి శుభస్వీకరణ నిమిత్తము శుద్ధికొఱకును విద్వాంసులగు బ్రాహ్మణులతోగూడి స్వస్తి పుణ్యాహావాచనము చేసికొని బ్రాహ్మణాశీర్వాదముల నొంది బ్రాహ్మణులతోను బంధువులతోను ఇష్టులు మిత్రులు మొదలగువారితోనుగూడి భుజియించి యాదినము మొదలు సంవత్సరపర్యంతము నిత్యము ఉదకుంభశ్రాద్ధమును జేయవలెను

పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేసినయెడల చేయువిధానము.

౨౦౮.—శ్లో. పూర్వమందు జేయఁబడిన ఊనమాసికాది శ్రాద్ధములను ఊనాబ్దికపర్యంతము వాటివాటికి జెప్పఁబడిన కాలములయందు జేసి యుదకుంభశ్రాద్ధమునుచేసి సంవత్సరమునకు చివరదినమునందు సంవత్సరవిమోకశ్రాద్ధమును పార్వణవిధానముగ వేఱుగాచేసి మఱుదినమందు ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టవలయును. సంవత్సరాంతమందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో సంవత్సరము సంపూర్తియైన పిమ్మట మృతమాసములో మృతదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. అదియే ప్రథమాబ్దికమని స్మృతియు చెప్పినది కాబట్టి తిరిగి ప్రత్యాబ్దికమప్పుడు పెట్టనక్కరలేదని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

తల్లియొక్క సపిండీకరణము.

౨౦౯.—శ్లో. తండ్రికి సపిండీకరణము చేసినట్లుగానే తల్లికిని పితామహి మొదలగు ముగ్గురువర్గముతో జేర్చి స్త్రీలింగ శబ్దస్వరూపముగా జెప్పి చేయవలయును.

తల్లి సపిండీకరణ ప్రయోగము.

౨౦౬—తా. తండ్రికి సపిండీకరణము చేసిన విధానముగానే సమస్త క్రియలు నావిధముగానే చేయవలయును. పురుషులకు శర్మశబ్దము ప్రయోగించినందుకు స్త్రీలకు దాయీ అని చెప్పవలయును. తల్లిపేరు చెప్పిన పిమ్మట తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీ అని వర్గత్రయము జెప్పుచు పురుషులకు పుంలింగముతో జెప్పినట్లు స్త్రీలనుగుఱించి స్త్రీలింగ స్వరూపముగా జెప్పవలయును మిగిలిన విధానమంతయు సమానమని తాత్పర్యము.

అర్ఘ్యసంయోజన పిండసంయోజనము.

౨౦౭—తా. దీనిలో తల్లి సపిండీకరణమునందు అర్ఘ్యసంయోజనము పిండసంయోజనము మొదలగు విధులను సంకల్పము చేయురీతియు నంతయు స్త్రీలింగస్వరూపములతో వ్రాయఁబడినది. ఇది ప్రయోగవిధానము కాఁబట్టి వ్రాయనవసరము లేదు.

ఉదకుంభశ్రాద్ధము.

౨౦౮—తా. అనంతరము సంవత్సరపర్యంత ముదకుంభశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఉదకుంభశ్రాద్ధము సపిండీకరణమునకు పూర్వమేకోద్దిష్టవిధానముగాను జేయవలయును. స్మృతిచెప్పినదేమనగా తల్లిదండ్రులనుగాని యితరులకుగాని సపిండీకరణమును చేసినను చేయకపోయినను మరణించినవానికి నాహారము నివ్వవలయునుగాన భుజించుటకు శక్తికొలది సంపాదించిన యన్నాదిపదార్థములను త్రాగుటకు జలసహితముగా నుండు నుదకుంభము సంవత్సరపర్యంతము నివ్వవలయును. ఇట్లు సంవత్సరమందు జేయుచున్నను ప్రతిమాసమునందు మాసికమును బెట్టవలయును. సంవత్సరములోపుగా సపిండీకరణము జేయఁబడిన నుదకుంభసహితముగా నన్నమును సంవత్సరపర్యంతము పెట్టుచునే యుండవలెను. ఆవిధముగానే భీష్ములువారు చెప్పినదేమనగా ఓధర్మరాజా! మృతినొందినవారు సంవత్సరపర్యంతము ప్రేతలోకమునందు నివసింతురు. కాఁబట్టి వారికి ఆకలి దాహము శాంతినొందుటకు సంవత్సరమునకు లోపుగా సపిండీకరణము జేయఁబడినను వానినుద్దేశించి ప్రతిదినమునందుగాని ప్రతిమాసమునందుగాని సంవత్సరము నన్నము నుదకుంభము శక్తిననుసరించి యివ్వవలయును. స్మృతులయందు చెప్పఁబడినదేమనగా, ప్రథమాబ్దికపర్యంతము నిత్యము అదైవముగాను ధర్మరహితముగాను ఉదకుంభసహితమగు పార్వణశ్రాద్ధమును సంకల్పవిధానముగా జేయవలయునని చెప్పెను.

అదైవమనఁగా విశ్వేదేవస్థానములేదు. పార్వణమనగా త్రిపురుషోద్దేశముగా జేయవలయును. సోదకుంభమనఁగా జలయుక్తఘటముతోకూడ. అధర్మమనఁగా కర్తృభోక్తలకు నియమములేకపోవుట. అమావాస్యయు అనుమాసికదినమును విడిచిపెట్టి యితరదినములయందు నిత్య ముదకుంభ శ్రాద్ధమును జేయవలయునని స్మృతియందున్నది కాఁబట్టి అనుమాసికమును పెట్టునట్టిదినమునం దుదకుంభశ్రాద్ధమును జేయ నవసరములేదని తా.

మాసోదకుంభ శ్రాద్ధపక్షము.

౨౧౯—తా. మాసమునకు నుదకుంభ శ్రాద్ధమును జేయుపక్షములో మృతదినమునందు అనుమాసికమును పెట్టి ఆదినమునంచే వేరుగా నుదకుంభశ్రాద్ధమును కూడ చేయవలయును. సపిండీకరణమైన పిమ్మట ప్రతిమాసములో మృతదినమునందు అనుమాసికము నుదకుంభశ్రాద్ధము వేఱువేఱుగా జేయవలయునని స్మృతితత్వనిర్ణయమందు జెప్పఁబడినది. సంకల్పవిధానముగా జేయునప్పుడు ఆవాహనము పాత్రాసాదనము, అగ్నౌకరణము, పిండప్రదానము, లేదు. సంకల్పశ్రాద్ధములయందు ఆవాహనము అర్ఘ్యము అగ్నౌకరణము స్వధావాచనము మొదలగునవి విడిచి హస్తశుద్ధిమాత్రమును జేయవలయునని యున్నది. ఈశ్రాద్ధమును విడిచిపెట్టకూడదు. విడిచిపెట్టిన తిరిగి యివ్వవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి ప్రేతకు తృప్తికరము కాఁబట్టి సంవత్సరపర్యంత మివ్వవలయును. దర్శశ్రాద్ధము, గయాశ్రాద్ధము, అపరపక్షశ్రాద్ధము క్షౌరము సంవత్సరమునకు లోపుగా జేయకూడదు. పంౘ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో నైనను అస్థినిక్షేపణ, గయాశ్రాద్ధాదులను, సంవత్సరపర్యంతము జేయకూడదు. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణమైన పిమ్మట బ్రహ్మచర్యవ్రతము సలుపనక్కఱలేదు. బ్రహ్మచర్యము వ్రతమాచరించిన యెడల విశేషఫలము కలుగును. ఆచరింపకపోయినను దోషములేదని కల్పకారికకారుడు జెప్పెనని తాత్పర్యము.

మాసికవిషయము.

౨౨౦—తా. తల్లిదండ్రులకు జ్యేష్ఠభ్రాతలకు పినతండ్రి పెత్తండ్రులకు సపిండీకరణానంతరము మాసికములను పార్వణవిధానముగాను భార్య సోదరులు పుత్రులు మొదలగువారికి సపిండీకరణానంతరము నేకోద్దిష్ట విధానముగాను తిఱిగి పెట్టవలయునని దక్షుడుచెప్పెను. మఱియు పైఠీనసియు నిట్లుచెప్పెను. పుత్త్రుఁడు మొదలగువారు తల్లిదండ్రులు

మొదలగువారిని గుఱించి ప్రత్యాబ్దికము నెట్లు పార్వణవిధానముగా జేయుదురో ఆవిధముగానే సపిండీకరణమునకు పూర్వము నేకోద్దిష్టవిధముగా జేసి పిమ్మట పార్వణ విధానముగానే షోడశశ్రాద్ధముల నాచరింపవలయుననియు భార్య పుత్త్రుడు గురువు మొదలగువారికి ప్రత్యాబ్దికము నేకోద్దిష్టముగా జేయఁబడును. కాఁబట్టి సపిండీకరణానంతరము షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే చేయవలయుననియు చెప్పెను. పులస్త్యుడుచెప్పిన దేమనగా, సోదరుఁడు తోఁబుట్టువు పుత్త్రుడు అధిపతి మేనమామ మిత్రుడు గురువు మొదలగువారిని గుఱించి సపిండీకరణము జేయఁబడిన పిమ్మట జేయుచుండెడి శ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే యనియు పార్వణవిధానముగా జేయనక్కఱ లేదనియును చెప్పెను. సపిండీకరణానంతర మేకోద్దిష్టవిధానముగ జేయునప్పుడు పార్వణమునకు నావృత్తిలేదు. ఒక్కపవిత్రము నొక్కయర్ఘ్యము నొక్కపిండము నుంచవలయును. అగ్నౌకరణములేదు. జ్యేష్ఠభ్రాత ఆద్యగర్భసంభవుడు. కాఁబట్టి సపిండీకరణమును జేయకుండా పార్వణశ్రాద్ధమును చేయగూడదనిరి. సంతానములేని తండ్రియొక్క సోదరులకు అన్నకు మాతామహులకు తండ్రికిచేసిన విధానముగానే చేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధములను జేసి సపిండీకరణమును జేయవలయునుగాని షోడశముజేయక సపిండీకరణము చేయఁగూడదు. ఆవిధముగానే దక్షుడును చెప్పెను. త్రిపక్షాదికాలముల యందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో అదివరకు జేయఁబడిన మాసికములను వాటివాటి కాలములో పెట్టబడినవి. కాఁబట్టి సపిండీకరణమునకు పూర్వము పెట్టబడిన మాసికములను తిరిగి పెట్టనక్కఱలేదు. సపిండీకరణమైన పిమ్మట మిగిలిన మాసికములనే పెట్టవలయునని తాత్పర్యము.

మలమాసవిషయము.

౨౧౧—శ్లో. మలమాసములో మృతినొందినవారికి పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయబడినప్పుడు ఆద్యమాసికము జరిగినను నిజమాసమునందు తిరిగి ఆద్యమాసికము పెట్టవలయును. దక్షుడు చెప్పిన దేమనగా, పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ఆద్యమాసికమును విడిచి ద్వితీయమాసికము మొదలుకొని తిరిగి పెట్టవలయుననియు మలమాసములో మృతినొందిన ఆద్యమాసికమును గూడ తిరిగి పెట్టవలయు ననియు చెప్పిరి. సంవత్సరోదకుంభశ్రాద్ధము మన్వాది శ్రాద్ధములు మహాలయశ్రాద్ధము యుగాదిశ్రాద్ధములు దర్శశ్రాద్ధము నిత్య

శ్రాద్ధము ఊనమాసికము మొదలగునవి మలమాసమునందైనను జేయవచ్చును. ఆహితాగ్ని విషయములో రెండవ మాసికము దహనదినమునందు పెట్టవలయును. ఆహితాగ్నిని గురించి త్రింశత్తునకు తర్వాత జేయబడు శ్రాద్ధములు మృతదినమునందును అంతకుపూర్వము జేయబడు శ్రాద్ధములు దహనదినమునందును జేయవలయునని వసిష్ఠుడు చెప్పెనని తాత్పర్యము.

—{ సపిండీకరణానంతరము మాసికాదికర్మమును గురించి చెప్పబడిన విషయము. }—

౨౧౨—శ్లో. ప్రేతసంస్కారసంబంధమగు షోడశాదిశ్రాద్ధములను వాటివాటికిజెప్పఁబడిన కాలములయందు చేయవలయును. అట్లు చేయని యెడల ప్రేతత్వమువలన విడువఁబడడు. ఇట్లు చెప్పఁబడినను దేశకాల వైపరీత్యముచే దేహమునకు రోగము మృత్యువు కలుగునని సంశయముచే మాసికముల నపకృష్యముచేసి పదకొండవదినమునందు పెట్టి తిరిగి యథోక్తకాలములయందు షోడశశ్రాద్ధములను పెట్టవలయునని గాలవుడు చెప్పెను వృద్ధిసంభవించినప్పుడు పూర్వ మపకృష్యముచేసి పెట్టఁబడినను తిరిగి పెట్టవలయును. అనుమాసికములను ఒకొక్కప్పుడు సంఘముగా పెట్టబడినను అర్ఘ్యపాత్రలు మూడుపిండములు మూడునుండునట్లుగా జేయవలయునుగాని సపిండీకరణానంతర మేకోద్దిష్టముగా జేయఁగూడదు. అనుమాసికములను పెట్టియే తీరవలెను. సపిండీకరణమునకంటె పూర్వము షోడశశ్రాద్ధము లపకృష్యముచేసి పెట్టబడినను వృద్ధిశ్రాద్ధము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు సపిండీకరణానంతరము కూడ తిరిగి అపకృష్యముచేసి అనుమాసికములను పెట్టవలయును. వృద్ధిశ్రాద్ధానంతరము నిషేధమువలన నాందీశ్రాద్ధము నిమిత్త మపకృష్యముచేసి పెట్టినపుడు తిరిగి అనుమాసికములను పెట్టనక్కఱలేదు వృద్ధిశ్రాద్ధము సంభవించినప్పుడుగాక మాసికముల నపకృష్యముచేసిపెట్టినట్టి యజమానుడు వానిపితరులతో కూడ ఘోరనరకమునందు నుండెదరు. వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేసినపిమ్మట మాసికములను పెట్టినవాడు అయాతయామమనెడి మరణమునొందును సందేహములేదు. అందువలన సపిండీకరణమునకంటె పూర్వ మపకృష్యముచేసి మాసికములు పెట్టబడినను నాందీశ్రాద్ధము జేయవలసి వచ్చినప్పుడు తిరిగి అపకృష్యముచేసి పెట్టవలయును. వృద్ధిశ్రాద్ధానంతరము మాసికములను పెట్టనక్కఱలేదని సిద్ధాంత పరచబడినది జన్మత్రయము, నందతిథులు

శుక్రవారము, ఆది మంగళవారములు, పనికిరావు; మృతదినమున తిథి వారనక్షత్రములయొక్క దోషములేదు అందువలన మృతదినమునందు అపకృష్యము చేసియైనను మాసికములను పెట్టవచ్చునని శాతాతపుడు చెప్పెను. త్రిపుష్కరములందు నందతిథులందు అమావాస్యయందు చతుర్దశియందు శుక్రవారమునందు కృత్తికానక్షత్రమందు ఊనత్రయములను పెట్టకూడదు. షోడశశ్రాద్ధములను జేయకుండా సపిండీకరణమును జేయుటకు వీలులేదు. సపిండీకరణమును జేయనియెడల ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము కలుగదు. ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము సంభవించకుండా కుమారుఁడు నిత్యము నైమిత్తికము కామ్యము ఇష్టాపూర్తము లు మొదలైన యేశుభములను జేసికొనుటకు నర్హతలేదు. కాబట్టి కుమారుఁడు సపిండీకరణమును తప్పక జేయవలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. తనతల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము జేయక పూర్వమితరులకుశ్రాద్ధము నైనను జేయగూడదని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

ఆద్యమాసికాదులకు కాలములు.

౫౧౩—తా. తిథిదర్పణమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడెను. ఆద్య మాసికము పదకొండవదినమునందును ఊనమాసికము పండ్రెండవదినము నందును లేక మాసములో రెండుభాగములు గడచిన పిమ్మట (అనగా యిరువది దినములు జరిగిన పిమ్మట) మూడవభాగములో జేసి దినమునందును పెట్టవలయును. మిగిలిన రెండు ఊనశ్రాద్ధములను వాటివాటికి జెప్పఁబడిన మాసములలో మూడవభాగ దినములలో పెట్టవలయును. మూడవపక్షములో జేసి దినమునందు త్రైపక్షికమును పెట్టవలయును. మఱియు మూడవపక్షములో మొదట నైదుదినములలో త్రైపక్షికము పండ్రెండవపక్షములో అయిదుదినములు గడచిన పిమ్మట పదిదినముల లోపల ఊనషాణ్మాసికము యిరువదినాల్గవ పక్షములో చివర అయిదు దినములలో ఊనాబ్దికము పెట్టవలయుననియు చెప్పిరి. ఊనత్రయములకు స్వకాలము లతిక్రమించిన యెడల తిరిగి చేయనక్కరలేదు.

షోడశశ్రాద్ధకాలములు.

౫౧౪—తా. పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయ దలచినప్పుడు పదకొండవదినమునందు షోడశశ్రాద్ధముల నపకృష్యముజేసి చేయవలయును. సపిండీకరణానంతరము మాసికములను తిరిగి పెట్టవల యును. పూర్ణాశ్రమము చెప్పిన దేమనగా. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము

జేసిన పిమ్మటను ఆయాకాలములయందు పదియేనుమాసికములను పార్వణ విధానముగా జేయవలయుననియు సోదరులు మొదలగువారికి నేకోద్దిష్ట విధానముగాను జేయవలయుననెను. పదియేను అని చెప్పుటచే సపిండీకరణానంతరము ఆద్యమాసికము పెట్టనక్కరలేదు. దానికి విధాయకమైన పదకొండవదినమునందే చేయఁబడినది. ఇతరమాసికములు వాటికి జెప్పఁబడిన కాలములయందు జేయబడలేదు. కాఁబట్టి తిరిగి చేయవలసి యున్నవి

మృతాశౌచాంతర్గత శ్రాద్ధవిషయము.

౨౧౫—శ్లో. తల్లిమరణము నొందిన పదిదినముల లోపల తండ్రి యొక్క ప్రత్యాబ్దికము వచ్చెనేని (౧౧) పదకొండవదినమునందు హోమము జేసిన పిమ్మట షోడశముకంటె ముందుగ తండ్రియొక్క ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టి పిమ్మట షోడశము చేయవలయును. తండ్రిమరణించిన పదిదినముల లోపల తల్లియొక్క ప్రత్యాబ్దికము వచ్చెనేని పదకొండవదినమునందు షోడశముజేసిన పిమ్మట తల్లియొక్క ఆబ్దికము పెట్టవలయును. ఇక్కడ షోడశమనఁగా సపిండీకరణమని తెలిసికొనవలెను.

ఊనమాసికములకు కాలములు.

౨౧౬—శ్లో. ఇరువైయొక్క దినమునందు కాంతియు నిరువైమూడవదినమునందు శుభము ఇరువైయైదవ దినమునందు మోక్షము ఇరువైయేడవదినమునందు సుఖము ఇరువైతొమ్మిదవ దినమునందు గయా శ్రాద్ధఫలము కలుగును అని యూనమాసికమునకు ముఖ్యకాలమును మనువుచెప్పెను. మాసమునకు ఒకటిరెండుమూడు దినములు తక్కువగా నుండు సమయములో నూనమాసికమును పెట్టవలయునని కొందరును లేక పంద్రెండవ దినమునందుగాని పెట్టవలయునని మఱికొందరును చెప్పినట్లు కల్పకారికయందు కలదు. మఱియు పంద్రెండవదినము మొదలు పదునెనిమిది దినముల పర్యంత మెప్పుడైన నూనమాసికమును పెట్టుటకు తిథివారనక్షత్రాదిబలమును విచారింపనక్కరలేదని చెప్పిరి. కృత్తిక జ్యేష్ఠ ఆశ్లేష పుబ్బ పూర్వాషాఢ పూర్వాభాద్రలు మూలనక్షత్రములయందూన త్రయములను పెట్టిన పెద్దకుమారుడు నశించుననియున్నది. కాఁబట్టి శ్రేష్ఠమైనవికావు. హస్త చిత్ర భరణి స్వాతి శ్రవణము అశ్విని మఖ అనూరాధ రేవతి శతభిషము మృగశిర యీపదకొండు నక్షత్రములు శ్రాద్ధకర్మకు శ్రేష్ఠములైనవి. మరియు ఇరువైయేడుదినములపైన మూడు

దినములలో ఊనమాసికమును, నలుబదిదినముల పైన అయిదుదినముల లోపల త్రైపక్షికము నూటడెబ్బైపైన పదిదినముల లోపల ఊనషాణ్మాసికమును మూడువందల నలభై పైన పదియేను దినముల లోపల ఊనాబ్దికమును పెట్టి మృతదినమునందు ప్రథమాబ్దికమును పెట్టవలయుననిరి.

అపకృష్యము జేయఁబడినను తిరిగి జేయుట.

౨౧౪—తా. విశ్వాదర్శమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడినది. మాసికముల నపకృష్యముచేసి సమాప్తినొందించకయే శుభకర్మయు జేయగూడదు. కాఁబట్టి సంవత్సరములోపుగా శుభకర్మను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు పూర్వము అపకృష్యము చేయబడినను తల్లిదండ్రులవిషయమై తిరిగి అపకృష్యముచేసి పెట్టవలయును. మరణమునొందిన వానియొక్క తృప్తినిమిత్తమై రెండుమూడుపర్యాయములైన నావృత్తిగా జేయవచ్చును. మాసికముల విషయమై ఆవృత్తిదోషము లేదనిచెప్పిరి. శివస్వామిమతమునందు ఈవిధముగా జెప్పఁబడెను. మాసికశ్రాద్ధవిధానమునందు నాందీముఖమును జేయనక్కరలేదనియు నిదియందరకును సమానమేయనియు పూర్వము సమాప్తిచేయబడినను తల్లిదండ్రులవిషయమై మాసికములను ఉదకుంభశ్రాద్ధమును సంవత్సరపర్యంతము తిరిగి చేయుచుండవలయునని యున్నది. శుభకర్మసమీపించినపుడు పూర్వము మాసికముల నపకృష్యముచేసిపెట్టి పిమ్మట శుభకర్మను జేసికొనవలయును. ఇట్లు పూర్తిచేసినను తల్లిదండ్రులవిషయమైన మాసికములను సంవత్సరపర్యంతము తిరిగిపెట్టుచునే యుండవలయును. ఇతరుల మాసికములను పెట్టనక్కరలేదు. మాసికములను సమాప్తిని పొందింపక నాందీశ్రాద్ధమును జేయఁగూడదనియు సమాప్తిని పొందింపబడినను తల్లిదండ్రులమిగిలియున్న మాసికములను తిరిగి పెట్టవలయునని మరియొక మునిచెప్పెను. ఉపనయనము, సీమంతము, చౌళము, వివాహము, దుర్లభములగు పుణ్యకాలములు యజ్ఞము మొదలగు శుభములు సంవత్సరములోపల నెప్పుడైనను సంభవించినప్పుడు మాసికముల నపకృష్యముజేసి మృతదినమునందు పెట్టి తల్లితండ్రుల సంబంధమగునేని యప్పటికి మిగిలియున్న మాసికములను తిరిగి పెట్టవలయును. ప్రమాదమువలన నంతరితములగు ఊనములను తిరిగి పెట్టనక్కరలేదు. పెట్టినను ఫలమేమియులేదు. వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయుటకు పూర్వదినమునందు తల్లిదండ్రులయొక్కగాని యితరునియొక్కగాని మాసికముల నపకృష్యము జేయవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. రాజపీడ మొదలైన

యుపద్రవములు సంభవించినప్పుడును శుభము సంభవించినప్పుడును కాలముయొక్క నియమనులేదు. కాబట్టి మాసికములనన్నియు నొక్కమాటుగానే పెట్టవచ్చును సందేహములేదు. అని స్మృతియందు కలదు. సంఘముగా జేయఁబడినప్పుడును మూడుపిండములనే యుంచవలయును గాని బహుపిండముల నుంచగూడదు శ్రాద్ధములు పూర్ణమైనప్పుడు నస్థిసంస్కారము జేసినప్పుడును లేదు. దశాహానంతరమునం దపకృష్యముచేసి పునర్దహనము చేయవలయును. ఏకాదశాహస్సు మొదలు పండ్రెండుమాసములపర్యంతము షోడశశ్రాద్ధములను జేయవలయును. అనంతరము కారణాంతరముచే తల్లికి తిరిగి చేయవలయునని యున్నది. ఈప్రకారము మాసికాపకర్షణము గుఱించి విమర్శించిరి.

దర్శమృతాహశ్రాద్ధముల సన్నిపాతము.

౨౧౮—తా. అమావాస్యయందు తల్లిదండ్రులలో నెవరిదైన నాబ్దికము సంభవించినప్పుడు ప్రత్యాబ్దికము ముందుగాపెట్టి పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిపక్షము మొదలగు కాలములయందు సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ప్రశస్తములగు నక్షత్రాదులను విచారించి చేయవలయును. అమావాస్యయందును మృతాహస్సునందును మహాలయ పక్షమునందును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాదులను విచారింప నక్కరలేదు.

సువాసినీపూజ.

౨౧౯—తా. సువాసినియగు స్త్రీమృతినొందినయెడల భోక్తలతోగూడ సువాసినియగుస్త్రీని మంత్రోక్తవిధానము లేకుండానే భుజింప జేయవలయును. తల్లి మంగళసూత్ర సహితముగా మృతినొందిన యెడల మృతదినమునందు తల్లి నుద్దేశించిన సువాసినీస్త్రీని బ్రాహ్మణపంక్తియందు గూర్చుండబెట్టి భుజింపజేయవలయును. లేక మఱియొకపాకము జేసి మఱియొకపంక్తియందు భుజింపజేయఁవలయునని కొందరి యాచారముకలదు. భోక్తలు భుజించినపిమ్మట మఱియొకపాకమునందు సువాసినీస్త్రీ భుజింపజేసి యనంతరము కర్త మొదలగువారు భుజింపవలయునని ద్రావిడులలో కొందరి యాచారమై యున్నది. ఎందువల్లననగా భోక్తలు స్త్రీలతోగూడ సహపంక్తిని గూర్చుండకూడదు. శ్రాద్ధకర్మయందు సువాసినీస్త్రీనిగుఱించి పూజనుజేయునప్పుడు స్త్రీసహపంక్తిదోషము లేదని కొందరి యాచారము. మఱియు పెనిమిటి జీవించి యున్నంతవరకు సువాసినీపూజను జేయ

వలయునుగాని పెనిమిటిమృతినొందినపిమ్మట సువాసినీపూజ యక్కఱలేదని పూర్వులు చెప్పిరి కాఁబట్టి వారివారి యాచారప్రకారముగా సువాసినీ పూజను జేయవలయును.

లోష్టచయనము చేయుటకు నిర్ణయము.

౨౨౧—శ్లో. అగ్నిచిత్తు మృతినొందినయెడల చయనాంతము నిత్యముగా చేయవలయునని యున్నది కాఁబట్టి నియమముగా లోష్టచయనము జేయవలయును. చతురశ్రము మొదలగు మహాగ్నులను చయనము చేసినవాఁడు అగ్నిచిత్తుయని చెప్పిరి. కాఠము సావిత్రము మొదలగు యగ్నులను చయనముచేసినవాఁడని కొందఱనిరి. ఎందువల్లననగా. అగ్నిని చితించి సౌత్రామణిచే యజనము చేయవలయునని చెప్పుటచేత నుభయ పక్షములయందు నుపసంహారము సమానమైనదని చెప్పిరి. లేక కాఠకాగ్నులయందు సౌత్రామణి మైత్రావరుణులు వికల్పముగా చెప్పుటవలన చయనమునం దుపచరించుచున్నది. మహాగ్నిస్థానమునం దుండుటవలన పశుబంధమునందు చయనము జేసినవానికి వికల్పముగాను సోమమునందు నిత్యముగాను జెప్పఁబడెను. సోమమునందు వేఱుగా చయనము జేసినవానికి లోష్టచయనము వికల్పమనియు సమిష్టిగా చయనము జేసినవానికి నిత్యమనియు కొందఱు చెప్పిరి. అగ్నిచిత్తుకు అని సామాన్యముగా భేదము లేకుండా చెప్పుటచే నందరికిని లోష్టచయనము జేయవలయునని మఱికొందఱు చెప్పిరి. అయితే "నచాతఊర్ధ్వం శ్మశానం కర్తు మాద్రియేత" అను సూత్రప్రకారముగా పునర్దహనము జేయఁబడినప్పుడు లోష్టచయనము అగ్నిచిత్తునను నిషేధింపఁబడియుండఁగా అగ్నిచిత్తుకు లోష్టచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయునని చెప్పుట నెందువల్లనని ప్రశ్న చేసిన యెడల ఆసూత్రమునందు వికల్పాభిప్రాయముతో జెప్పఁబడినందున నట్లు చెప్పఁగూడదనిరి. అది యేవిధముగా ననగా. "అథయది పునర్దహ్యేంతస్స్యాత్" అను సూత్రప్రకారముగా కపర్దిభాష్యములో పూర్వము చెప్పిన సూత్రమునకు వికల్పాభిప్రాయముగా వ్యాఖ్యానము చేయఁబడినది. "తథాపి" అనునది మొదలు "అస్థిహోమపక్ష మాశ్రిత్య క్రియమాణ ఇత్యర్థః" అనువరకునుండు గ్రంథముయొక్క సారాంశమువలన అస్థిహోమమును జేయుపక్షములో అగ్నిచిత్తునకు లోష్టచయనము జేయవలయు ననియు అది లేనిపక్షములో లోష్టచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయు ననియు చెప్పిరి. అగ్నిచిత్తుకు చయనాంతము జేయవలయునని చెప్పఁబడుటచే

జేయవలయును. "తథాసోయమేవం" అనునది మొదలు "చయనాంత మగ్నిచితః" అనువఱకునుండు గ్రంథసందర్భముచే ప్రాతచయనములో గూడ లోష్టచయనము నిషేధింపఁబడినను అగ్నిచిత్తుగు చయనాంతను జేయవలయునని యుండుటచే అగ్నిచిత్తు మృతుండగునేని లోష్టచయనము నిత్యముగా జేయవలయునని దీపికాకారుడును చెప్పెను. "అథ కేషాం శాఖినాం" అను శాస్త్రమువలన అనాహితాగ్నికి స్త్రీలకు హవిర్యజ్ఞములను ప్రారంభించనట్టిఆహితాగ్నియగు సోమయాజికిని అస్థిసంభ నిధానాంతము శ్మశానమునందు జేయవలయునని భాష్యమునందు చెప్పఁబడినది. ఇట్లు పునర్దహనపక్షమందును లోష్టచయనము చెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి బహ్వృచ శాఖీయులుగాని ఛందోగశాఖీయులుగాని యెవ్వరైనను మాంపక్షము నాశ్రయించినవారు అగ్న్యాధానాదికమును చేసిరో ఇదియంతయు వారందఱును చేయవలయును. చయనాంతము వఱకునుండు క్రియలు అధ్వర్యుని సంబంధమైన వగుటవలన సూత్రమునందు జెప్పఁబడియుండ లేదని మానగూడదు. "అనుశ్రాద్ధే నవశ్రాద్ధం" అనుదానివలన ఆశ్వలాయనులకు అస్థిహోమ స్వరూపమైన పునర్దహనము నిషేధింపఁబడి గంగోదకమునందు అస్థులనుంచవలయునని మఱియొక విధానము చెప్పఁబడి యుండగా దీని యంతమువరకు జేయవలయునని చెప్పుట యేలాగునని ప్రశ్న కలుగగా, పూర్వము చెప్పఁబడిన వచనమాశ్వలాయనుల సంబంధమైన దగుటచేతను గంగోదకమునం దస్థులనుంచుట అగ్నిచిత్తును సంబంధించిన దగుటచేతను వారికంటె నితరులగు బహ్వృచశాఖీయులను పునర్దహన పక్షములో విరోధములేక పోవుటవల్లను అట్లు ప్రశ్న చేయ గూడదనిరి. "ఆశ్వలాయనస్య పూర్వోక్తవచనేన" అనునది మొదలు "తస్యాపి లోష్టచయనం కర్తవ్యమేవ" అనువరకునుండు గ్రంథమువలన ఆశ్వలాయనులకును పూర్వవచనములచే జెప్పఁబడియుండుటచేతను పునర్దహనపక్షములో వికల్పముగా జెప్పఁబడుటచేతను లేక కామ్యముగాని వచనము జెప్పఁబడక పోయినను లోష్టచయనము జేయుటలో విరోధములేక పోవుటచేతను చయనము చేసినందునను అస్థులవిషయమై మఱియొక విధానముండుట చేతను అగ్నిచిత్తును చయనాంతము జేయవలయునని సాధారణముగా జెప్పియుండుటచేతను అగ్నిచిత్తునకు లోష్టచయనము జేయవలయును. ఇక నేమనగా, పునర్దహనమునందు వికల్పముగా జెప్పఁబడినది. "కృతిని వచన వికల్పే" అనునది మొదలు "స్పృశ్యనానిభవంతి" అనువరకునుండు గ్రంథ

ముచే పైతృమేధిక చయనమునందు కృతిని వపనము జేయవలయునని చెప్పి "సవైవాదిత్యస్య సకాశాత్" అనునది మొదలు "ఏవంవిదాంచ కార" అనువరకునుండు గ్రంథముచే ఆదిత్యలోకము వాయులోకము ద్యులోకము మొదలగు లోకములయందు సాయాస్వరూపములతో నివ సించునని నివపనము గుఱించి కౌషీతకీశ్రుతియు స్తుతించినది. ఈవిధాన ము నంతయు కౌషీతకిమునియును తెలిసికొని తనపుత్త్రులకు శిష్యులకు దెలుపగా వారును దెలిసికొని యావిధముగానే యాచరించిరని చెప్పఁబడి నది. "గావోవా ఏతత్సత్రమాసత" అనునది మొదలు "జ్ఞాత్వాకుర్వంతీతి విజ్ఞాయతే అనువరకునుండు గ్రంథముచే అనేకవేల దివ్యసంవత్సరములు సుకృతలోకములందు నివసించుననియు నితర జన్మములయందు శ్రేయస్సు జ్ఞానము కలుగుననియు చెప్పఁబడియున్నందున లోష్టచయనము చేయవల యునని సిద్ధాంతము చేయబడినది.

లోష్టచయన ప్రయోగము

౨౨౧—తా. అగ్నిచిత్తు మృతుడైనయెడల లోష్టచయనము చేయ వలయునని చెప్పియున్నది. కాఁబట్టి కారకాగ్నిచిత్తుగాని మహాగ్నిచిత్తు గాని మృతుడైనయెడల పదియవదినము మొదలు బేసిదినములయందుగాని అహోరాత్రములు అర్ధమాసము మాసము ఋతువులు సంవత్సరముల యందుగాని లోష్టచయనము చేయవలయును. పదియవ దినము మొదలు బేసిదినములని చెప్పుటచే పదకొండవ దినము మొదలు మూడవదినము అయిదవదినము ఏడవదినమునం దైనను లేక అర్ధమాసము మొదలగు కాలములయందైనను లోష్టచయనము జేయవలయును. దిష్టగమనమనఁగా మరణదినమనియు అదిమొదలు బేసిదినములయందనియు కొందరు చెప్పిరి గాని యది సరియైనదికాదు. పదిదినములలో మఱియొక కర్మ జేయుట సంభ వించవలసివచ్చినందునను పదిదినములలో దానప్రతిగ్రహములు ధర్మ శాస్త్రములో నిషేధింపఁబడుటవల్లను బ్రాహ్మణభోజనాదులును నిషేధింప బడినవి. అందువలన పదిదినములు గడచినపిమ్మట ఏకాదశదినమునందు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసి పంద్రెండవదినము తర్వాత దిష్టగమనమని కొందరు చెప్పిరి. ఆపక్షములో పదునాలుగవ దినము మొదలు మూడు గాని అయిదుగాని యేడుగాని దినములలో నైనను అర్ధమాసము మొద లగు కాలములయం దైనను లోష్టచయనము చేయవలసియున్నది. దిష్ట గమనము మొదలు పదియేనుదినముల తర్వాతను అర్ధమాసకాలమని

చెప్పఁబడును. ఎక్కడను మనుష్యులులేని ప్రదేశమునందైనను దేశాంతరమందైనను మృతినొందినప్పుడు మృతదినమెప్పుడైనది తెలియఁబడదు. కాఁబట్టి వానియొక్క యిష్టానుసారముగా అర్ధమాసాది కాలములలో జేయవచ్చునని యున్నది. లేక తెలియనిపక్షములో మాఘము మొదలైన మాసములయందును జేయవచ్చునని కొందరు చెప్పుటచే మాఘాదిమాసములయొక్క అమావాస్య యొకానొకప్పుడు సంవత్సరానంతరము సంభవించుచున్నది. దిష్టగమనము పదియవదినమని చెప్పిన పక్షమునందు పదమూడవదినమునందు చయనము జేయువలయును గాన దానికి నొకదినము వ్యవధానముగాగల పదకొండవదినమునందు సంకల్పము చేయవలయును పదియేనవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదమూడవదినమునందును పదియేడవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదియేనవదినమునందును సంకల్పము చేయవలయును.' పండ్రెండవదినము తర్వాత దిష్టగమనమని చెప్పెడి పక్షములో పదియాఱవదినమునందు చయనము జేయవలయును. అప్పుడు పదునాల్గవదినమునందును పదునెనిమిదవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదియాఱవ దినమునందును ఇరువదవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదునెనిమిదవ దినమునందు సంకల్పము చేయవలయును. ధూననము చేసినయెడల దానిననుసరించి దినోత్కర్ష మూచుకొనవలయును. ఇప్పుడు ధూననము చేయనిపక్షము ననుసరించి ప్రయోగము చెప్పఁబడుచున్నది. దిష్టగమనము పదియవదినమని చెప్పబడెడి పక్షములో పదమూడవదినము పదియేనవదినము పదియేడవ దినములందైనను లేక పండ్రెండవదినము తర్వాత యని చెప్పఁబడిన పక్షములో పదునాల్గవ పదియారవ పదునెనిమిదవ దినములలో నైనను ప్రాతఃకాలంబున స్నానముజేసి పరిశుద్ధుడై యధ్వర్యుఁడు శ్మశానప్రదేశమునకువెళ్లి పాదప్రక్షాళనము జేసికొని ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలాదులను కీర్తించి ప్రాచీనావీతము చేసికొని మృతుడైన యగ్నిచిత్తుకు లోష్టచయనము చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి మూలములో జెప్పఁబడిన విధానముగా ప్రయోగక్రియలను జేయవలయునని తాత్పర్యము.

ఇష్టకాచయనము.

౨౨౨—తా. దీనియొక్క ప్రయోగవిధానము మూలములో సక్రమముగ వ్రాయఁబడియున్నది. ఇట్టివిషయము విశేషించి వ్రాయుటకు నవసరములేదు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే సంక్షేపించితిమి.

అగ్నివిచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తము.

౨౨౩——తా. ఆసక్తిలేక బ్రాహ్మణధర్మమునకు విహితమగు నగ్ని హోత్రములను రెండుమాసముల పర్యంతము జేయక విడిచిపెట్టినయెడల కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్త మాచరించవలయును. నాలుగవమాసముల పర్యంతము విడిచినయెడల అతికృచ్ఛ్రము ఆఱుమాసముల పర్యంతము పరాకము అటుపిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము చాంద్రమాసము లేక క్షీరవ్రతము సంవత్సరము పూర్తియైనపిమ్మట ఒకమాసవ్రతము అని చెప్పబడినరీతిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయును. ప్రమాదమువలన నగ్నిహోత్రములను జేయక విడిచినయెడల మూడుదినములకు లోపుగానైతే నూఱు పర్యాయములు ప్రాణాయామములును అటుపిమ్మట ఇరువదిదినముల పర్యంత మొకదిన ముపవాసము జేయుటయు నటుతర్వాత రెండుమాసములపర్యంత మైనయెడల మూడుదినము లుపవాసము అటుతర్వాత సంవత్సరపర్యంతము ప్రాజాపత్యము అనునట్టి ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయును. సంవత్సరానంతరము అప్పుడు కాలానుసారముగా ప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయును. ఆలస్యమువలన నగ్నిత్యాగము చేసినయెడల పండ్రెండుదినముల పర్యంతము మూడుదినము లుపవాసము పండ్రెండుదినముల పిమ్మట మాసమువఱకు పండ్రెండుదినము లుపవాసము మాసము పూర్తియైనపిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము ఒకమాస ముపవాసము జేయుట లేక పాలుత్రాగుట సంవత్సరానంతరము రెండు సంవత్సరముల పర్యంతము చాంద్రాయణము రెండుసంవత్సరములపైన మూడుసంవత్సరములవరకు చాంద్రాయణము సోమాయనమును అటుపిమ్మట సంవత్సరము కృచ్ఛ్రము ప్రాయశ్చిత్తములనుగా జేసికొనవలయును. ధనవంతులగునేని గోదానమును కూడ చేయవలయును. ఈప్రకారము విశ్వాదర్శమునందు ప్రాయశ్చిత్తవిధి జెప్పఁబడినది. ఇఁకను దత్తక్రతువులు చెప్పినదేమనగా, చేయుటకు శక్తిలేక అగ్నిత్యాగము జేసినయెడల రెండుమాసములపర్యంత మర్ధకృచ్ఛ్రము సంవత్సరపర్యంతము ప్రాజాపత్యము ప్రాయశ్చిత్తముగా జేసికొనవలయు ననిరి. జేయుటకు శక్తికలిగియుండి విడిచిపెట్టినయెడల మాసవ్రతము జేయవలయును. నాస్తిక్యబుద్ధిచేవిడిచినయెడల పండ్రెండు దినములపర్యంత మర్ధకృచ్ఛ్రము మాసపర్యంతము రెండు కృచ్ఛ్రములును సంవత్సరపర్యంతము మూఁడుకృచ్ఛ్రములును అటుపిమ్మట నొక్కొక్కసంవత్సరము పూర్తికాగానే సంవత్సరమునకు

పదునైదు కృచ్ఛ్రములచొప్పున ముప్పదియాఱు సంవత్సరముల పర్యంతము కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను అటుపిమ్మట నెంతకాలము జీవించియున్నను ఆయుసంవత్సరములు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయును. అగ్ని నష్టమైనయెడల సంవత్సరపర్యంతము మూడుకృచ్ఛ్రములు చెప్పఁబడినవి. స్వాధ్యాయము జపమునుజేయు స్వభావము గలవారలకు నొక్కకృచ్ఛ్రమే చెప్పఁబడినది. ఇది చాంద్రాయణ ప్రత్యామ్నాయముగ చెప్పఁబడినది. మఱియు నెన్నిసంవత్సరములు అగ్నిహోత్రములు లేకయుండునో అట్టిబ్రాహ్మణునకు అన్ని కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయు ననియు మొదటి సంవత్సరములో రెండుకృచ్ఛ్రములను జేసికొనవలయునని శౌనకుఁడు చెప్పెను. శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణునకు హోమద్రవ్యములను దానమివ్వవలయు ననెను. ఈప్రాయశ్చిత్తము విధుర విధవా విషయములో ఔపాసననిమిత్తము సంక్షేపముగా జెప్పఁబడిన విషయమని కొందరు చెప్పిరి.

—{ రజస్వలైన స్త్రీలకు సహగమనాధికారము సహగమనాధికార విషయములు. }—

౨౨౪—తా. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు రజస్వలయగు భార్యకు సహగమనము జేయుటను గుఱించి స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పఁబడినది యెట్లనగా. ఇద్దఱుముగ్గురు భార్యలుగలవాడు మృతినొందినప్పుడు వానిభార్యలుసహ గమనేచ్ఛ గలవారలై యుండగ నొకభార్యరజస్వలయైయున్న యెడల నాశవమును తైలాదులచే సురక్షితముగానుంచి త్రిరాత్రానంతరము భార్యస్నానముజేసిన పిమ్మట దహనము చేయవలయును. పెనిమిటి మృతినొందిన దినము మొదలుకొనియే దశాహాశౌచము చెప్పఁబడినది. అస్థులతోడను అమంత్రకముగాను పూర్వదినమున మృతినొందిన శవముతోను బ్రాహ్మణస్త్రీకి అగ్నిప్రవేశము కూడదని మనువుచెప్పినట్లుగా యితరస్మృతులయందు జెప్పఁబడినది కాఁబట్టి బలాత్కారముగా గాని యితరులు ప్రేరేపించుటచేతగాని మిక్కిలి కోపముచేతగాని రజస్వలయైనది గర్భిణికలదిగాని యగ్నిలో ప్రవేశించకూడదు, బ్రహ్మయొక్క ఆజ్ఞ ప్రకారముగా బ్రాహ్మణస్త్రీకి మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము చేయ కూడదనియు బ్రాహ్మణస్త్రీ మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము చేసిన యెడల ఆత్మహత్యాదోషముచే తానైనను స్వర్గమునొందదు, పెనిమిటిని స్వర్గమును పొందింపదు. ఇది యితరవర్ణస్థులస్త్రీలయొక్క ధర్మము. అనునట్టి

సహగమన నిషేధవాక్యములు భయపడిన స్త్రీలవిషయములుగా తెలిసి కొనవలయును. వేరు చితిని పలాశప్రతికృతి దహనమునందు నగ్నిప్రవేశము జేయకూడదని నిషేధవచనము లుండుటచే పతివ్రతలై నప్పటికిని స్త్రీలకు మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము కూడదని కొందరనిరి. దాని ననుసరించియే వ్యావహారికులగు కొందరురాజులు సహగమనమును నివారించిరి. ఆసహగమనాచారము కులము కాలము దేశము మొదలగు వానివలన తెలిసికొనవలయును. సహగమనాచారము కలిగిన ప్రదేశమునందే యాశాస్త్రము ప్రవర్తించుచున్నది. ధర్మమైన దగుటచే విరోధము లేదు. ఇహలోకమునందు సుఖాపేక్షకలిగిన స్త్రీల విషయమై సహగమన నిషేధము మంత్రములయందే చూపించబడినది. పాతివ్రత్యధర్మమును రక్షించుకొనవలయునని యపేక్షకలిగిన యెడల కాయక్లేశము ఇంద్రియ నిగ్రహము ఆహారనియమము మొదలగునవి విధవాధర్మములయందు చెప్పఁబడినవి. మరియు భర్తతోగూడ సమానధర్మము నాచరింపుచు పాతివ్రత్యధర్మముచే పతిలోకమును జెందవలయునని యపేక్షకలిగిన యెడల విశేషప్రతిబంధకము కలుగకుండెనేని సహగమనము చేయవచ్చును. లౌకికాగ్నియందు పృథక్చితియందు నగ్నిప్రవేశము జేసినను దుర్మరణము నొందినను అయిదు కృచ్ఛ్రములు ప్రాయశ్చిత్తముగా స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పియుండుటచే బ్రాహ్మణధర్మము కానందున పృథక్చితి సమారోహణము క్షత్రియాది స్త్రీల విషయమని తెలిసికొనవలయును. రజస్వలైన స్త్రీ పెనిమిటితో సహగమనము జేయదలచిన యెడల శుద్ధి నిమిత్తము మూడు కృచ్ఛ్రములనుగాని చాంద్రాయణమునుగాని చేసి సహగమనము చేయవలయునని హస్తామలకుఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు భార్య రజస్వలై యుండగా సహగమనము జేయుటకు కోరికయున్నయెడల ఆశవమును నూనెలోగాని లవణములోగాని మూడుదినముల పర్యంతముంచి భార్యకుస్నానమైన పిమ్మట భార్యాభర్తల నిరువురను బంధువులు దహింపవలయునని యితరస్మృతులలో కలదు. ఉభయులకు చేయదగిన శ్రాద్ధము నొక్కదినమునందే చేయవలయును. దంపతులిరువురు ఏకచితి నధిష్ఠించి మృతినొందినప్పుడు ఏకోద్దిష్టము షోడశము పెనిమిటియొక్క పదకొండవ దినమునందే యాచరింపవలయునని గాలవుడు చెప్పెను. సహగమనము జేయుటకు నితర ప్రోత్సాహము లేకుండా తనకే కుతూహలము కలిగెనేని చేయవచ్చును. మఱియు శవము పూర్వదినమునందు మరణించిన

దగునేని పర్యుషిత మనుపించుకొనును. అట్టిశవముతో సహగమనము జేయుట పెద్దలయొక్క సమ్మతము కాదు. అందువలన పర్యుషితశవమునకు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి కృచ్ఛ్రము గాని చాంద్రాయణముగాని చేసినందువలన పర్యుషితదోషము నశించు నుగాన పిమ్మట సహగమనము చేయవచ్చును. అనుగమనము చేసినందుకు పరాశరుఁడు చెప్పిన ఫలమేమనగా. మూఁడుకోట్లుగాని యేబదిలక్షలుగాని మనుష్యునను నెన్నిరోమములు కలవో అన్నిసంవత్సరముల పర్యంతము సహగమనము జేసిన స్త్రీ స్వర్గలోకములో నివసించునని చెప్పను. పెనిమిటితో సహగమనము చేసిన స్త్రీకి పెనిమిటితోనే సపిండీకరణము చేయవలయుననియు ప్రళయకాల పర్యంతము స్వర్గలోక నివాసము కలుగుననియు చెప్పఁబడెను. పుట్టలోనుండునట్టి సర్పమును పాములవాఁడు బలాత్కారముగా బయటికి తీసినట్లు సహగమనము చేసిన స్త్రీ నరకస్థానములనుండి పెనిమిటిని తొలగించి పెనిమిటితోకూడ స్వర్గలోకములో సుఖించుచుండును. పెనిమిటితో సహగమనము చేసిన స్త్రీ స్వర్గలోకమందును పూర్వరూపమునే ధరించి యప్సరస్త్రీలచే కొనియాడఁబడుచు పదునాలుగు ఇంద్రులు ప్రవర్తించునంత కాలము పతిభక్తిరాలగుచు స్వర్గలోకములో పెనిమిటితో క్రీడించుచుండును. పెనిమిటి బ్రహ్మహత్య జేసినను కృతఘ్నుడైనను మిత్రద్రోహియైనను మృతినొందినప్పుడు భార్య సహగమనము చేసిన యెడల వాని పాపములన్నియు తొలగించి ముక్తినొందించును. పెనిమిటితో సహగమనము చేసిన యాఁడుది పితృవంశము మాతృవంశము భర్తృవంశము ఈమూఁడువంశములను తరింపజేయునని హారీతుఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి పీడింపఁబడుచుండఁగా తానుకష్టముల నొందవలయును. సంతోషము కలవాఁడుగా నుండు నప్పుడు తాను సంతోషముతో నుండవలయును. (భర్త) పరదేశము వెళ్లినప్పుడు అలంకార శూన్యముగా నుండవలెను. మృతినొందినప్పుడు సహగమనము చేయవలెను. ఇట్టిలక్షణములు కలదియే పతివ్రతయని వసిష్ఠుఁడు చెప్పెను.

అనుగమన విధానము.

౨౨౪౹—తా. అనుగమనము జేయునప్పుడు చేయవలసిన విధానమును నారదుఁడు చెప్పిన దేమనగా, స్నానము జేసినపిమ్మట శోభనాలంకారమును జేసికొనవలయును గాన భూషణములను కాటుకను గంధము పుష్పములు కుంకుమ పసుపు ధూపము మొదలగు వానిని ధరించుటయు

మంగళసూత్రమును పారాణిని ధరించుటయు తనశక్తిననుసరించి దానములను జేయుట సంతోషముతో కూడిన ముఖముగా నుండుట అనేక విధములైన మంగళవాద్యములు సంగీతము వినుట ఈమొదలగు సంతోషయుక్తము లైనవియు శుభకరము లైనవియు క్రియలను జేయవలయునని నారదమునీశ్వరుని వచనానుసారముగ స్నానాదికృత్యములను జేసి తాను మనోవాక్కాయములతో జేసినట్టి వ్యభిచారాది సమస్తదోషములును పోవుటకు సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొని గ్రామమునకు వెలుపలగా నదీతీరమందుగాని తటాకాది తీరములయందుగాని దేవాలయమునందుగాని గౌరీపూజనైనను లక్ష్మీపూజనైనను చేసి గంధము పుష్పములు అక్షతలు తాంబూలము కాటుక, కుంకుమ, పసుపు, మొదలగునవియు ఫలములు హిరణ్యము శూర్పవాయనము, వస్త్రాలంకారములు, మొదలగునవియు సువాసినీ స్త్రీలకునిచ్చి, మఱియు భూదానము మొదలగు విశేషదానములు ఉత్క్రాంతి గోదానము తిలపాత్రదానము దశదానములు మొదలగునవి శక్తిననుసరించి యిచ్చి పుత్త్రులు మొదలగువారి నాశీర్వచనములచే సంతోషపెట్టి నాభర్తయొక్క సమస్తపాపములు నశించుటకును నరకము నొందకుండుటను అనేక స్వర్గలోకాది సౌఖ్యములనొంది మోక్షము జెందుటకును సమస్తశ్రుతులు స్మృతులు పురాణములు ఇతిహాసములు మొదలగువానియందు చెప్పఁబడిన సమస్త సంపూర్ణఫలములను జెందుటకును అనుగమనమును చేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి చితికి మూడు పర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి పెనిమిటిని విష్ణుమూర్తి స్వరూపునిగా దలచుచుండవలెను. అటుపిమ్మట పుత్త్రులు మొదలగువారు "ఇయంనారీ" అను మంత్రముతో నామెను చితియందు పెనిమిటికి నభిముఖముగా పరుండబెట్టి భార్యయొక్క కుడిచెవియందు "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అనుమంత్రమును చెప్పవలయును. లేక భార్యయే తనంతటనే తాను సంవేశనాదులను జేయుననెడి యొకపక్షముకలదు. తిరిగి లేచివచ్చుటలేదు. కాఁబట్టి "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును చెప్పనక్కరలేదు. అనంతరము వరదానము హస్తసమ్మార్జన హిరణ్యశకల నిక్షేపాది క్రియలను జేయవలయును. లేక ముందుగానే పెనిమిటి దహింపబడినయెడల "మైనమగ్నిం" అని పూర్వమువలెనే సంకల్పముజేసి పెనిమిటికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి యగ్నిలో ప్రవేశించవలయును. అదృష్టఫలము కాఁబట్టి యీ పక్షములోని పాతనోత్థాపనము లున్నవి. ఉదకదానము మొదలు దశా

హాంతక్రియలన్నియు పూర్వమువలెనే చేయవలయును. (౧౧) పదునొకండవదినమునందు నవశ్రాద్ధాదులును, పిమ్మట షోడశశ్రాద్ధమును వేరువేరుపాకముతో వేరువేరుగా ముందు తండ్రికిజేసి పిమ్మట తల్లికి జేయుచుండవలెను. పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. పెనిమిటితో సహగమనముచేసినప్పుడు భర్తృవర్గముతోనే సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఈయర్థమునే "దహ్యమానంతు భర్తారం... మాతుస్సపిండనం" అనుగ్రంథముచే జెప్పఁబడియున్నది. అనుమరణమునందు భర్తతోగూడ సాపిండ్యనిధికృతము. సంతానములేనియెడల భర్తతోనే సాపిండ్యముతప్పక చేయవలయును. సంతానముకలిగినస్త్రీ సహగమనము చేసినయెడల భర్తతోగాని అత్తతోగాని సాపిండ్యము జేయవలయునని రెండుపక్షములు కలవు. పెనిమిటితోనే కలిపి సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ఉభయులకు నొక్కపిండమునే యుంచి యాపిండమును మూడుశకలములనుజేసి పితామహాది పిండములతో కలుపవలయును. కాఁబట్టి దానిననుసరించిన ప్రయోగవిధాన మూహించుకొనవలయును. ఈప్రకారముగ అనుగమనవిధానము చెప్పబడెను.

తిరిగి సపిండీకరణముచేయు విషయము.

౨౭౬—తా. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణమును కుమారుడే చేయవలయును. పుత్త్రులులేని యెడల సోదరుడుగాని వాని కుమారుఁడుగాని సపిండుడుగాని శిష్యుడుగాని సపిండీకరణమును చేయవలయును. వారును లేనప్పుడు మృతినొందినవాని భార్యయైనను మంత్రరహితముగా చేయవలయును. కాఁబట్టి సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పుత్రులున్నయెడల కుమారుడే చేయవలయును. ముఖ్యపుత్త్రునకు నెందువల్లనైన యాటంకము కలిగెనేని దహనాది దశాహాంత క్రియలను మాత్రము గౌణపుత్రుడైనను చేయవచ్చును. శుభము సంభవించినప్పుడు వృద్ధిశ్రాద్ధమును అన్నగాని తమ్ముడుగాని సపిండుడుగాని సోదరుఁడుగాని శిష్యుడుగాని ధనమును తీసికొనినవాడుగాని సపిండీకరణమునుజేసి పిమ్మట వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయవలయునని గౌతముఁడుచెప్పెను. శుభకార్యము సంభవించినప్పుడు కుమారుఁడు సపిండీకరణమునుజేసి వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయకుండెనేని పితరులతోగూడ ఘోరనరకమునందు నివసించును. మఱియు సపిండీకరణమును జేయక వృద్ధిశ్రాద్ధమును మాత్రముజేసిన యెడల అయాతయామ మను మరణమునొందును. అని యీప్రకారముగా వృద్ధిశ్రాద్ధమును గురించి

విశేషముగా జెప్పఁబడినందున పూర్వము సోదరుఁడు సపిండుఁడు శిష్యుఁడు మొదలగువారిచే సపిండీకరణము జేయఁబడినను కుమారుఁడు తిరిగిచేసి కొనవలయును. తనతండ్రియొక్క సపిండీకరణము బంధువులచేత జేయ బడి ప్రేతత్వమువలన విముక్తి కలిగినను కుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయు ననియు సాపిండ్యము వ్యుత్క్రమముగా జేయబడినను (అనగా ముఖ్య కర్తచేచేయఁబడక పోయినను) మఱియొకరిని తానే నియమించి చేయుంచి నను అదిక్రమ సాపిండ్యమనబడదు. కాఁబట్టి క్రమప్రాప్తికొఱకు కుమా రుఁడు తిరిగి రెండవపర్యాయము సపిండీకరణమును స్వయముగా జేయ వలయుననియు ఆపస్తంబుడు చెప్పెను. కుమారుఁడు దేశాంతరమందుం డగా నింటివద్ద తండ్రిమృతినొందిన వార్తతెలిసిన యెడల ఆదినమునందే వపనమును జేయించుకొని పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచు విన్నదినమునందు భోజన మైథునాదులను విసర్జించి పదునొ కండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయునని యముఁడు చెప్పె ను. గాని యిది పెద్దకుమారుని విషయము. దేశాంతరమందు పెద్దకుమా రుడుండగా చిన్నకుమారునిచే సపిండీకరణము పర్యంతము జేయఁబడినను సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పూర్వమువలెనే పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయ వలయునని గౌతముడు చెప్పెను. చిన్నకుమారునిచే శ్రాద్ధక్రియలు సమస్త ము చేయఁబడినను సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును మాత్రము పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయును. అప్పుడు ప్రేతశబ్దమును చెప్పకూడదు. పెద్దకుమా రుడుండగా సమస్తక్రియలు చిన్నకుమారునిచే జేయఁబడినను ప్రేతస్వరూ పము నశించదు పితృలోక నివాసము కలుగదు. ఏకోద్దిష్టాంతముచేసి పిండోదక ప్రదానములను నిర్వర్తించి పుణ్యాహవాచనాదులను జేసికొని పూర్వము సంస్కారము జేసినవాడు శుద్ధినొందవలయునని వృద్ధవసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. నగ్నప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధము పిండప్రదానము వృషోత్సర్గ ము ఇవి యితరులచే జేయఁబడినప్పుడు పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయ నక్కఱలేదని శాతాతపుడు చెప్పెను. ఈవచనములు షోడశశ్రాద్ధ సహిత ముగా సపిండీకరణమును పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేసికొనవలయునని చెప్పు నట్టి వచనములు, పెద్దకుమారుఁడుగాని కనిష్ఠులుగాని సపిండీకరణము నం దరు చేయవచ్చును. పెద్దకుమారుఁడుగాని చిన్నకుమారుఁడుగాని తల్లి దండ్రుల మరణవార్తను వినినతోడనే వపనము జేయించుకొని సచేలస్నా నముచేసి పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచుండ వల

యుననియు తాను బ్రహ్మచారియైనను సపిండీకరణము పూర్వమితరుల చేతను జేయఁబడినయెడల తాను స్వయముగా జేయవలయుననియు వృద్ధ శాతాతపుడు చెప్పెను, తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణము చిన్నకుమారునిచే జేయబడినను పెద్దకుమారుఁడు ముఖ్యకర్తయగుటచే తిరిగి చేయవలయు నని హారీతుడు చెప్పెను. చిన్నకుమారునిచే సపిండీకరణ శ్రాద్ధముచేయు బడి పిండసంయోజనము చేయబడినను పెద్దకుమారునిచే జేయబడనందున తిరిగి చేయవలయును. పెద్దకుమారునిచే జేయబడిన శ్రాద్ధక్రియలు కనిష్ఠులు తిరిగి చేయనక్కరలేదని యముడు చెప్పెను. విభక్తుడైనను విభక్తుడు కాకుం డినను చిన్నకుమారుడైనను సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. అది పెద్ద కుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయును. పుత్త్రులు దేశాంతరమందుండఁగా జ్ఞాతులచేగాని బంధువులచేగాని సపిండీకరణాంతము జేయఁబడిన పిమ్మట తల్లిదండ్రుల మరణవార్త తెలిసినప్పుడు వపనము జేయించుకొని సచేల స్నానము జేసి పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచు నుప వాసము జితేంద్రియులై (౧౧) పదకొండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయును. పండ్రెండవదినమునందు జేయవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. కాఁబట్టి పదకొండవ దినమునందుగాని పండ్రెండవదినమునందు గాని చేయవచ్చునని పక్షాంతరముకలదు. చిన్నకుమారుడితరదేశమం దుండఁగా పదిదినములు గడచినపిమ్మట మరణవార్త తెలిసినప్పుడు పార్వణ శ్రాద్ధమును జేయవలయునని విద్యారణ్య కృతపిత్ర్యమను గ్రంథమునం దున్నది. ఇట్లు చెప్పుటచే తిలోదకాదులను కూడ గ్రహించవలయును. సపిండీకరణము జేయక పూర్వము పెద్దకుమారుఁడు రానియెడల పదిదిన ముల పర్యంతము తిలోదకాదులను పెద్దవాడు తిరిగి విడువవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. ఇతరులచే శ్రాద్ధాదిక్రియలు చేయఁబడి నను కుమాళ్లు తిరిగి దశాహాశౌచముపట్టి తిలోదకాదులను విడుచుచు సపిండీకరణమును తిరిగి చేసికొనవలయునని యున్నది. కుమాళ్లు దేశాం తరమందుండఁగా తల్లిదండ్రులు గతించినప్పుడు యావత్క్రియ లితరులచే జేయఁబడియుండఁగా మరణవార్తను విన్నపిమ్మట దహనమును విడిచి మిగి లిన సమస్తక్రియలను పెద్దకుమారుడు చేసికొనవలయును చిన్నకుమాళ్లు సపిండీకరణము మాత్రము జేసికొనవలయును. పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడి తిరిగి చేయునప్పుడు పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగా చేయవలయు ను. అప్పుడు సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి

"ఉపతిష్ఠతు" అని చెప్పవలసిన సమయమునందు స్వధాశబ్దమును జెప్పవలయును. పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగా జేయునప్పుడు తండ్రిని గుఱించి యేకదేవతా వాహనము జేసి అర్ఘ్యసంయోజనము పిండసంయోజనము చేయవలయును. ప్రేతత్వమువలన విడువబడినందున తిరిగి ప్రేతశబ్దమును జెప్పకూడదు. ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి సమస్తము జేయవలయును. అని గౌతముడు చెప్పెను. ఇక్కడ కొంచెము విశేషము కలదు. కనిష్ఠునిచేత సపిండీకరణము జేయబడిన పిమ్మట పెద్దవాడు చేయునప్పుడు ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి సపిండీకరణమును జేయవలయును. మఱియు సపిండీకరణము జేయఁబడిన వానిని గురించి తిరిగి ప్రేతశబ్దము జెప్పి చేసిన విధానము శాస్త్రవిరుద్ధమగును పితృహత్య చేసిన వాడగును. కాఁబట్టి ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి పునస్సపిండీకరణమును చేయవలయును. కర్మప్రదీపికలో కాత్యాయనుడు చెప్పిన విశేషమేమనగా, సపిండీకరణము జేయఁబడిన పిమ్మట తల్లిదండ్రుల మరణవార్తనువిన్న కుమారుఁడు పదిదినముల పర్యంతము మృతినొందినవాని నామముతో తిలోదకముల విడుచుచుండవలయును. అప్పుడు శ్రాద్ధాదులను జేయుటకు సంభవము కానియెడల మరియొక్కప్పుడైనను యథావిధిగా చేసికొనవలయును. అప్పుడు త్రిరాత్రాశౌచముఁబట్టి పెద్దవాడు సపిండీకరణమును జేయవలయును. కనిష్ఠులు విభక్తులైన యెడల దరిద్రులైనప్పటికి చేయవలయును. సంవత్సరానంతరమందైన యెడల ఒక్కదిన మాశౌచముపట్టి చేయవలయును. దేశాంతరమందున్న కుమారుడు తల్లిదండ్రులకు దాహాదిసమస్తక్రియలు జేయబడిన పిమ్మట తెలిసిన పిమ్మట కుమారుఁడు సపిండీకరణమును మాత్రము జేయవలయుననియు షోడశము చేయనక్కఱ లేదనియును మఱికొందరి యభిప్రాయమై యున్నదని తాత్పర్యము.

ఆసురాదివివాహమువలన బుట్టినవాని కర్తృత్వవిషయము.

౨౨౭—తా. ఆసురాదివివాహమువలన బుట్టినవాడును కుమార్తెయొక్క కుమారుడును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు మాతామహునితోగలిపి చేయవలయును. బ్రాహ్మ్యము మొదలగు వివాహమువలన పుట్టినవాడు తండ్రితోగాని మాతామహునితోగాని కలిపి జేయవలయును. పితామహి మొదలగువారితోనైనను కలిపి చేయవచ్చునని వికల్పము కలదు. ఇట్టివిషయములో వారివారి కులాచారప్రకారముగా సపిండీకరణమును చేయవలయును. తమయొక్కయాచారము నిర్ధారణగా

లేనప్పుడు తనమనస్సునకు నిష్టమైనరీతిని చేయవలయును. వ్యుత్క్రమ మరణమునందు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని కొందరును చేయనక్కర లేదని కొందరును చెప్పిరి. తల్లియొక్క సపిండీకరణమును పితామహీ మొదలగువారితో జేసి తిరిగి తండ్రితో గలిపి చేయవలయునని కొంద రనిరి. పునస్సపిండీకరణమునందు స్త్రీలవిషయమై విశేషముకలదు. తల్లి యొక్క సపిండీకరణమును కుమాళ్లు చేయవలయును. సంతానముగలస్త్రీ యొక్క సపిండీకరణమును పితామహీ మొదలగువారితో గలిపి చేయవల యును. సంతానములేని స్త్రీయొక్కపిండమును యామెభర్తతో గలిపి చేయవలయు ననియు వ్యాసుఁడు చెప్పెను. మఱియు పెనిమిటి మరణించిన భార్య మరణించినయెడల నామెయొక్కపిండమును పెనిమిటియొక్క పిండముతోనే కలిపి చేయవలయు ననియు పెనిమిటి జీవించియుండగా భార్య మృతినొందినప్పుడు అత్తలు మొదలగువారితోగలిపి చేయవలయు ననియు నితర స్మృతులయందుకలదు. పెనిమిటి జీవించియుండగా స్త్రీల యొక్క పిండములను స్త్రీలతోనేకలిపి చేయవలయు ననియు పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట భార్యయొక్కపిండమును పెనిమిటియొక్క పిండము తోకలిపిచేయవలయు ననెడునిర్ణయమువలన స్త్రీలపిండములను స్త్రీలతోనే కలిపి చేయవలయునని యంతటను విహితమై యున్నది. ఆలాగైనప్పటికి సంతానములేనిస్త్రీ పెనిమిటికంటే ముందుగా మరణించినప్పుడు పెనిమిటిచే జేయబడును. కాఁబట్టి తనతల్లి మొదలగువారితో గలిపి చేయవలయు ననియు అట్టిసంతానరహితురాలైనస్త్రీ పెనిమిటి మరణించినపిమ్మట మృతి నొందినయెడల ఆమెభర్తతో గలిపి చేయవలయు ననియు చెప్పఁబడినది. ఈప్రకారముగానే పైఠీనసియు యముఁడును చెప్పుచు సంతానములేనిస్త్రీ మృతినొందినను మంత్రములు ఆహుతులు వ్రతములు మొదలగువానిచే పెనిమిటితోనే నైక్యమునొందునని చెప్పిరి. బ్రాహ్మణాదిహతులకు పతితు లకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసినయెడల జేయవచ్చుననియు బ్రహ్మచారులకు సంతానములేనివారలకు సపిండీకరణము లేదనియు చెప్పిరి. బ్రాహ్మణాది హతులైనను పతితులు సర్వసంగపరిత్యాగులుమృతినొందినను "వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినను పూర్వము ఎవరికి నివ్వబడుచున్నదో వారికే నివ్వ వలయునని కాత్యాయనుడు చెప్పెను." కాఁబట్టి వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినవారినివిడిచి వారికి వ్యవహితులతో గలిపి సపిండీకరణమును జేయ వలయును. ఎందువల్లననగా, వ్యుత్క్రమమరణముగలవారలకు సపిండీకర

ణము ఏకోద్దిష్టమును లేదని చెప్పఁబడినది.

యతీశ్వరుల విషయము.

౨౨౮ — తా: యతీశ్వరులకు త్రిదండగ్రహణము కలిగియున్నందున వారికి ప్రేతత్వము లేదని చెప్పియుండుటచే పుత్త్రులు మొదలగువారు యతీశ్వరులకు సపిండీకరణము చేయనక్కఱలేదు. యతీశ్వరుల కెప్పుడు నేకోద్దిష్టము చేయఁగూడదనియు నేకాదశదినమునందు పార్వణవిధానమునే చేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి ప్రేతత్వము లేనందున సపిండీకరణము లేదని మరియొకరు చెప్పిరి. ఇట్లు బహుమందిచే చెప్పఁబడుటచేతను దీనికి వ్యతిరేకప్రమాణములు లేకపోవుటచేతను అందరు యతీశ్వరులకు సపిండీకరణమును జేయనక్కఱలేదని మఱికొందరనిరి. తండ్రి కుమారునకు జ్యేష్ఠుఁడు కనిష్ఠునకు సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. అయితే తండ్రి కుమారునకు తమ్మునకు నన్నయు శ్రాద్ధమును చేయకూడదు లేక స్నేహముచే చేసినయెడల సపిండీకరణమును విడిచి చేయవలెనని నిషేధశాస్త్రము కలిగియుండగా నెట్లు చేయనగునని శంకకలిగెనేని శాస్త్రమునందు చెప్పఁబడినట్టి కర్తృత్వముకలవారెవరును లేనప్పుడు తండ్రిగాని యన్నగాని సపిండీకరణము చేయవచ్చునని యున్నది. ఈప్రకారముగానే చిన్నవానిని గుఱించి పెద్దవాఁడు కర్తయగునని నిశ్చయించుకొని చేయవలయును. నవశ్రాద్ధము షోడశశ్రాద్ధము సపిండీకరణము తల్లిదండ్రులకు జేయునప్పుడు పుత్త్రులనేకులుండి విభాగము కలవారైనను ఒక్కపెద్దకుమారుని చేతనే చేయించవలయునని విజ్ఞానేశ్వరుని వచనప్రమాణముకలదు. కాఁబట్టి ప్రేతశ్రాద్ధసహితముగ సాపిండ్యమును విభక్తులైనను పెద్దకుమారుఁడొక్కఁడే చేయవలయునని కొందరనిరి. ఈవచనము ధనములేనివారివిషయమని మరికొందరనిరి.

కర్తృనిరూపణము.

౨౨౯ — తా. దహనాదికర్మలయందు కర్తను నిరూపించుచున్నాడు. తల్లిదండ్రులకు ఔరసపుత్త్రుఁడు దహనాదికర్మలను శాస్త్రప్రకారము యథావిధిగా జరుపవలయును. పుత్రుడు లేనప్పుడు పౌత్రుడు, ప్రపౌత్రుడు, కుమార్తెయొక్క కుమారుఁడు, దౌహిత్రుడు, ధనమును తీసికొనినవాఁడు, సోదరుఁడు, వానికుమారుడు, తండ్రి, తల్లి, కోడలు, తోఁబుట్టువ, మేనల్లుడు, సపిండుడు, మేనమామ, సమానోదకుడు, స్త్రీ, శిష్యుడు, ఋత్విక్కు, ఆచార్యుడు, అల్లుడు, కుమార్తె, ఎవరును బంధువులు లేనప్పుడు ప్రభువు

ఎవరిచేతనైనను జేయించవలయునని యున్నది. కాబట్టి ముందుముందుగా జెప్పఁబడిన వారులేనప్పుడు తర్వాత చెప్పబడినవారు కర్తలగుదురు. మరి యొకప్రకారముకలదు. కుమారుడు, పౌత్రుడు, వానికుమారుడు, దత్తుడు, క్షేత్రజుడు మొదలగుపుత్రులు, భార్య, సోదరుడు, సోదరునికుమారుడు, సవతిసోదరుడు, తండ్రి, తండ్రిసహోదరుడు, వానికుమారుడు, తండ్రికి భిన్నసహోదరుడు, పితామహుడు, సోదరులగు అక్కగాని చెలియలుగాని, వారిసుతులుగాని, ఈచెప్పఁబడినవారు సపిండీకరణకర్తలు. ఈవిధముగ పూర్వాభావమునందు తర్వాతవాడు కర్తయగుటవలన సగోత్రుడుగాని అసగోత్రుడుగాని ప్రేతకర్మను జేయువలయునని యున్నది. కాబట్టి దహనాది సమస్తక్రియల నెవ్వరైనను చేయనచ్చును.

విశ్వేదేవతలు.

౨౩౦—శ్లో. విశ్వేదేవులను గురించి భారతమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, ఇంద్రునకు మిక్కిలి తపస్సంపన్నురాలైన విశ్వయను పెద్ద కూతురు కలదు. ఆమెకు మహానుభావులగు పదముగ్గురు పుత్రులుకలరు. వారు విశ్వేదేవులని చెప్పఁబడుదురు. వారిలో కాలకాములను పేరు గలవారు సపిండీకరణమునందును నైమిత్తికశ్రాద్ధమునందు కామ్యశ్రాద్ధమునందు ధూర్విలోచనులును, అష్టకాన్వష్టకాదిశ్రాద్ధములయందు దినిదేవులును, నాందీశ్రాద్ధమునందు సత్యవసువులను వారును, పార్వణశ్రాద్ధమునందు పురూరవమార్ద్రివసువులనువారును, యజ్ఞమునందు క్రతుదక్షులనువారును, సదస్యమునందు సంజ్ఞగుడును అనుపేరుగల పదముగ్గురును, ఆయాశ్రాద్ధములందు పూజింపఁబడుదురు. తండ్రి మరణాశౌచము సంవత్సరమనియు తల్లియొక్కఆశౌచ మూడుమాసములనియు భార్యయొక్క ఆశౌచము రెండుమాసములనియు సోదరునియొక్కయు కుమారునియొక్క ఆశౌచము ఒక్కమాసమనియు చెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి అంతపర్యంతము శుద్ధికలుగదు.

వ్యుత్క్రమమరణమునందు సపిండీకరణము జేయుక్రమము.

౨౩౧—శ్లో. వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినవారికి సపిండీకరణమును జేయవలయును గాన వారినిగురించి తల్లిగాని తండ్రిగాని భర్తగాని చేయవలయునని స్కందపురాణమునందు కలదు. తండ్రి మరణించినప్పుడు వానికి పిండమునిచ్చి పితామహుడు తర్వాతను ఇద్దరును నివ్వవలయునని విష్ణువు చెప్పెను. తండ్రి మృతినొందినయెడల నందరకు నివ్వవలయును.

బ్రాహ్మణుడు తనతండ్రియొక్క శ్రాద్ధమునందు తండ్రిని నిర్దేశించ వలయును. పితామహుడు జీవించియుండగా తండ్రి మృతినొందిన యెడల తండ్రిపేరు చెప్పినపిమ్మట ప్రపితామహునిపేరు చెప్పవలయును. అట్లుచెప్పుటచే పితామహుడును ఆశ్రాద్ధమునందు భుజించినవాడేయగునని మనువు చెప్పెను. తండ్రి మృతినొందినప్పుడు పితామహుడు జీవించియుండెనేని ప్రపితామహ పూర్వకముగా మూడుపిండములను నుంచవలయును. పితృపిండము పూర్వమువలెనే యుంచవలయునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు కలదు. తల్లి మృతినొందినప్పుడు పితామహిజీవించియుండగా ప్రపితామహి పూర్వకముగా జేయవలయును. తండ్రి జీవించియుండగా పితామహితో గూడ తల్లియొక్క సపిండీకరణమును జేయవలయును. తండ్రి మృతినొందినను పితామహితోనే కలిపి చేయవలయును. పెనిమిటి జీవించియుండగా స్త్రీలయొక్కపిండములను స్త్రీలతో కలపవలయు ననియు పెనిమిటిమృతినొందినయెడల స్త్రీపిండమును భర్తృపిండముతో కలుపవలయు ననియు నంతట నీప్రకారము నిర్ణయింపఁబడినది. కాఁబట్టి భర్తృవర్గముతో చేర్చి చెప్పవలయును. సంతానములేని స్త్రీయొక్కపిండమును పితృపిండముతో జేర్చవలయును. పెనిమిటి జీవించియుండునప్పుడు స్త్రీపిండము నత్త మొదలగు వారి పిండములతో జేర్చవలయును. సంతానములేనిస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటియే చేయవలయును. కాఁబట్టి తనతల్లి మొదలగువారితో జేర్చి చేయవలయును. సంతానములేనిస్త్రీ పిండమును పెనిమిటియులేనప్పుడు భర్తృపిండముతోనే చేర్చవలయును. సంతానముకలిగిన స్త్రీపిండమును పితామహి మొదలగువారితో చేర్చవలయును. తల్లియొక్క సపిండీకరణము తండ్రితోనే చేర్చవలయును. అసపిండత్వము నొందదు. నాల్గవ వర్గమును విడువవలయును. భార్యకు పెనిమిటితోనే సపిండీకరణము చేయవలయు ననియు ఆమె మృతినొందినను మంత్రాహుతి వ్రతము మొదలగు వానిచే పెనిమిటితో నైక్యము నొందుననియు యముఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు అనుగమనము జేసి మృతినొందినయాఁడుదిప్రళయకాలపర్యంతము స్వర్గలోకనివాసమునకుతగినదనిశాతాతపుడుచెప్పెను. ఇది సహగమననియమము. పదకొండవదినమునందు షోడశశ్రాద్ధములనపకృష్యముచేసిపెట్టి పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేసినయెడల ఆద్యమాసికమును విడిచి మిగిలిన పదియేనుమాసికములను ఆయాయా కాలములయందు కుమారుఁడు తల్లిదండ్రులకు తిరిగి పార్వణవిధానముగ

చేయుచుండవలయును. సోదరులు మొదలగువారివిషయము పార్వణ విధాన మక్కరలేదు. సంవత్సరమునకు లోపుగా సపిండీకరణము జేయ బడినవాని గుఱించియు సంవత్సరపర్యంతము మాసికము నుదకుంభశ్రాద్ధ మును చేయుచునే యుండవలయును. ఆద్యమాసికము త్రైపక్షికము ఊనషాణ్మాసికమును విడిచి మిగిలినవన్నియు నాయాకాలములయందు యథావిధిగా జేయవలయును. ఇందునిగుఱించిన వచనములు మాసిక ప్రకరణమునందు పూర్వము చెప్పఁబడినవి.

తిరిగి క్రమసాపిండ్యము.

౨౩౨—శా. పూర్వము చెప్పిన ప్రకారముగ పితామహుం డుండగా తండ్రిమృతినొందెనేని వ్యుత్క్రమముగ తండ్రికి సపిండీకరణమును జేసిన పిమ్మట పితామహుండు మరణించినయెడల వానియొక్క కర్తను జేయునప్పుడు వానికి సపిండనము జేసినపిమ్మట తనతండ్రికి పూర్వము వ్యుత్క్రమ సపిండీకరణము జేయబడియున్నది. కాబట్టి యిప్పుడు తిరిగి క్రమ సపిండీకరణమును తండ్రికి క్రమసాపిండ్యము సిద్ధించు నిమిత్తము తండ్రి యొక్క శ్రాద్ధదినమునకు పూర్వదినమునందు జేయవలయును. ప్రేతశబ్ద మును విడిచి పెట్టవలయును. ఇట్లు క్రమసాపిండ్యము సిద్ధించిన పిమ్మట పితృపితామహ ప్రపితామహ త్రయోదైవత్యముగ వర్గత్రయమును జెప్పి తండ్రికి ప్రత్యాబ్దికము నాచరించుచుండ వలయును. వ్యుత్క్రమముగ పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడి తిరిగి క్రమముగా సపిండీకరణము జేయునప్పుడు ప్రేతశబ్దమును విడువవలయుననియు పితామహుఁడు జీవించి యుండగా తండ్రిమృతినొందినప్పుడు వ్యుత్క్రమముగ సపిండీకరణమును జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి వసురుద్రరూపములు రెండును పితా మహునికే చెందియున్నవనియు అందువలన పితామహుని మరణానంతర ము తండ్రికి క్రమసాపిండ్యమును చేసిన యెడల తండ్రికి వసురూపము పితామహునకు రుద్రరూపము ప్రపితామహునకు ఆదిత్యరూపము సిద్ధిం చుచున్నదనియు శాతాతపుడు చెప్పెను. అప్పుడు పితామహునకు చెంది యున్న వసురూపము పితృనకు సంక్రమించి రుద్రరూపమే పితామహుని యందుండును ఇదియే క్రమసాపిండ్యము.

దాని ప్రయోగము.

౨౩౩—శా. సంకల్పము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను చెప్పి పూర్వము వ్యుత్క్రమముగ సపిండీకరణము చేయఁబడినది కాఁబట్టి

పితామహ మరణానంతరము వసురూపము నొందియున్న తనతండ్రిని గుఱించి వసురుద్రాదిత్య స్వరూపులగు తాత మొదలగు వర్గత్రయము తో గలిపి తిరిగి క్రమసాపిండ్యమును జేయవలయును. కాలకాములను విశ్వేదేవులను విష్ణువును నర్చించవలయును. అర్ఘ్యసంయోజనమును పిండ సంయోజనమును జేయవలయును. ప్రేతశబ్దమును చెప్పగూడదు. తండ్రిని గుఱించి యేకోద్దిష్టవిధానముగా జెప్పవలయును. మిగిలినదంతయు పూర్వ్వమువలెనే చేయవలయును. మరియు దీనివిషయమై మరికొందరు చెప్పిరది యేమనగా, తిరిగి తండ్రికి క్రమసాపిండ్యము జేయునపుడు ఏకోద్దిష్ట విధానముగా జేయవలసియుండగా ప్రేతశబ్దమును జెప్పకుండా సిద్ధించదు. పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడినందువలన ప్రేతస్వరూపము నశించుటచే ప్రేతశబ్దము లేదు. కాఁబట్టి యేకోద్దిష్టవిధియును జేయ నుచితము కాదు ఇట్లు పరస్పరవిరుద్ధముగా నున్నందున ప్రేతస్వరూపము లేనప్పటికిని ప్రేతస్థానమందున్న తండ్రిని గుఱించి యేకోద్దిష్టవిధానమును విడిచి క్రమసాపిండ్య క్రియావిధానము లేదు. అందువలన పితామహ మరణానంతరము క్రమసాపిండ్యమును జేసి తండ్రికి శ్రాద్ధాదులను జేసిన విధానముగానే క్రమసాపిండ్యమును జేయకయు శ్రాద్ధము నాచరింపఁదగునని కొందరు చెప్పిరి. కాఁబట్టి వారివారి యాచారాను సారముగా జేయవలయును. లేక మూలప్రమాణము లున్నచో వాని ననుసరించి జేయనగును. ప్రయోగవిధానము మూలములో జెప్పబడిన విధానముగా జూచుకొనవలెను.

—{ అనుమాసికములు మాసికముల నపకర్షము జేయుటయును వివరింపఁబడును. }—

౨౩౮—టా. ఒక్కదినమునందు నొక్కఁడనేకశ్రాద్ధముల నాచరింపవలసియున్నప్పుడు వైశ్వదేవ తంత్రవిధానముగా జేయవలయును. వేరువేరుగా పాకముల జేయనక్కఱలేదు. హవిస్సు అగ్నిహోత్రము దైవము నిర్వాపణము ఉదకపాత్రము మొదలగునవి తంత్రవిధానముగ జేయవలయునని కుండినుడు చెప్పెను. ఆవాహనము అగ్నౌకరణము స్వధావాచనము సంకల్పశ్రాద్ధములయందు విడువవలయును. సంవత్సరపర్యంతము నిత్యము అతిపాతము చేయగూడదు. ప్రేతకు ప్రీతికరమైనవి. కాఁబట్టి అతిపాతము చేయఁబడినయెడల తిరిగి యివ్వవలయునని స్మృతికర్తలు చెప్పిరి.

శాఖాంతరవిషయమందు.

౨౩౫—తా. సగోత్రుడుగాని యసగోత్రుడుగాని దహనాదిక్రియలను జేయవచ్చునని చెప్పఁబడియున్నది. కాబట్టి స్వశాఖాసూత్రప్రకారము చేయుట ముఖ్యపక్షము. ఆలాసంభవము కానిసమయమందు తిరిగి స్వసూత్ర ప్రకారము దహనాదిక్రియలను జేయవలయునని యున్నది. కాత్యాయనుడు చెప్పినదేమనగా, కార్యజ్ఞులగు విద్వాంసులు అక్రియయనునది మూడువిధములుగా చెప్పిరి. అది యెట్లనగా, యేమియుచేయకపోవుట. ఇతర సూత్రప్రకారము చేయుట. తనసూత్రములో చెప్పినట్లు సరిగా జేయకపోవుట. అని అక్రియ మూడువిధములు. ఎవడైనను మూఢుడు తన శాఖాసూత్రప్రకారము జేయక పరశాఖాప్రకారముజేసిన వానియొక్క క్రియఫలము నివ్వక వ్యర్థమగునని యున్నది. కాఁబట్టి తమశాఖాసంబంధమైన సూత్రములో జెప్పబడనివియు ఐహికాముష్మికములకు విరుద్ధముగా నుండక బ్రాహ్మణులకు ముఖ్యముగా జేయదగిన అగ్నిహోత్రాది ధర్మమును బోధించునట్టి క్రియలను ఇతరసూత్రములో జెప్పబడినప్పటికిని జేయవచ్చునని గృహ్యసూత్రకారులు చెప్పిరి.

—{ చేయబడినకర్మను తిరిగి చేయుట చేయకపోవుట అనువాని గురించి చెప్పబడును. }—

౨౩౬—తా. ఏకర్మయందు ద్రవ్యవిధాన మేప్రకారము చెప్పబడినదో ఆప్రకారము చేయనియెడల ఆకర్మను తిరిగి చేయవలయును. తంత్రలోపమైనప్పుడు చేయనక్కరలేదు. ప్రధానమగుకర్మ చేయబడనియెడల ఆకర్మనంతయు తిరిగి చేయవలయును. దానికి నంగభూతమగు కర్మ జేయబడక ప్రధానకర్మ జేయబడినప్పుడు అంతయు తిరిగి చేయనక్కరలేదు. అంగభూతమైన కర్మను విడిచినందుకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనిన చాలును. అన్యకర్తృవిషయమందును ఆప్రకారమే చేయవలయును. కర్తృవిశేషమును గురించిన వచనములు శ్రాద్ధప్రకరణమునం దుదహరింపఁబడినవి. అనుగమనమును గురించిన ప్రయోగము తంత్రమును తెలుపునట్టి వచనములు ఈకలికాలమందు రాజశాసనప్రకారము అనుగమనము నివారింపబడినది. కాఁబట్టి ప్రయోజనము లేనందున వ్రాయ లేదు.

సపిండీకరణ నిషేధక వచనములు.

౨౩౭—సపిండీకరణమును నిషేధించునట్టి కొన్నివచనములు కలవు. అవి వ్రాయబడును. శాతాతపుడు చెప్పినదేమనగా, నపుంసకులు పతితులు

దుర్వృత్తిగలస్త్రీలు మొదలగువారితో సపిండీకరణమును జేయగూడదు. ఏకోద్దిష్టమును మాత్రము చేయవలయును. నైష్ఠికులయొక్కయు యతీశ్వరులయొక్కయు శ్రాద్ధమునందు నారాయణార్పణముగా చేయవలయును. ఉపకారము చేసినవానికి సపిండీకరణమును చేయవలయు ననియు శాతాతపుడు చెప్పెను. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి మృతినొందిన పిమ్మట ముక్తినొందును. కాఁబట్టి వానికి శ్రాద్ధము సపిండీకరణము చేయనక్కఱ లేదని యముడు చెప్పెను. మఱియు నైష్ఠికబ్రహ్మచారులు మృతినొందినప్పుడు దహనాది షోడశాంతమువరకు స్మృత్యుక్తప్రకారముగా జేసి సపిండీకరణమును జేయనక్కఱలేదనియు పండ్రెండవదినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేసి నారాయణబలినిగురించి యెనమండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. లేక యేకోద్దిష్టవిధానముగా శ్రాద్ధమునైన చేయవలయు ననియు వృద్ధవసిష్ఠుడు చెప్పెను. ఈవిషయములో నైష్ఠికబ్రహ్మచారులు(ఉపకుర్వాణులు అనుష్ఠానపరులైనయెడల,)సపిండీకరణమును జేసి పిమ్మట శ్రాద్ధమును జేయవలయును.

యతీశ్వరుల విషయమునందు.

౨౩౮—తా. యతీశ్వరుల విషయములో పులస్త్యుడు చెప్పిన దేమనగా. ఏకదండ త్రిదండాది ధారణవలన యతీశ్వరులు కుటీచకుడనియు బహూదకుడనియు హంసుడనియు పరహంసుడనియు యతీశ్వరులు నాలుగు విధములుగా చెప్పఁబడిరి. వారికి నవశ్రాద్ధము, షోడశము, సపిండీకరణము, చేయనక్కఱలేదు. అనిచెప్పెను. ఉశనుడు చెప్పినవిషయమేమనగా. కుటీచకాదియతీశ్వరులు దండధారణచేయుట వలన ప్రేతత్వమునొందరు కాఁబట్టి వారికి సపిండీకరణము జేయ నవసరములేదు. అది యెట్లనగా. ప్రేతత్వనివృత్తికొఱకు షోడశశ్రాద్ధము క్షుత్తృష్ణాది నివృత్తికొఱకు పిండోదకదానాదులు నవశ్రాద్ధములు పితృలోకమును జెందుటకు సపిండీకరణము చెప్పఁబడినవి. ఈమూడు అవస్థలు యతీశ్వరులకు లేవు. కాఁబట్టి శ్రాద్ధాధికారము నిమిత్తమై కుమారుఁడు పండ్రెండవ దినమునందు పార్వణవిధానముగ జేయవలయునని చెప్పెను. జ్ఞాతులుబంధువులు పుత్త్రులు మొదలగు వారెవరైనను నాలుగువిధములగు యతీశ్వరులకును పండ్రెండవ దినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయునని వసిష్ఠుడు చెప్పెను. తనతండ్రి యతీశ్వరుడై మృతినొందినప్పుడు ఏకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధములు సపిండీకరణము జేయనక్కఱలేదనియు పదకొండవ దినమునందు

పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయు ననియు యముడు చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే ప్రజాపతియు బృహస్పతియును చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకంటె నితరుడు గానే బ్రహ్మయనెడు భావముచే సన్యాసియై మృతినొందిన యెడలవానిని గుఱించి యేకోద్దిష్టము జలపిండదానాదులు ఆశౌచగ్రహణము ప్రేతకర్మ మొదలగునవి యాచరింప నక్కరలేదు. మఱియు పులస్త్యుడీ విధముగా చెప్పెను. బ్రహ్మవిద్యయందాసక్తికలవాడై సంసారమును వదలి యేకదండి త్రిదండి మనోదండియను ధర్మములచే నొప్పబడుచుండెడి కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసలనెడు నాలుగువిధములు గల యతీశ్వరులని చెప్పఁబడుదురు. వీరిలో పరమహంసు డధికుడు. వీరు మృతినొందినప్పుడు కుటీచకుని దహింపవలయును బహూదకుని ఖననము జేయవలయును. హంసుని జలములో విడువవలయును పరమహంసుని త్యాగము చేయవలయును స్మృతిప్రకారము వీనలుగురికిని సపిండీకరణము జేయనక్కరలేదు. పదకొండవ దినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును మాత్రము జేయవలయును. అనంతరము పిండపితృ శ్రాద్ధమును మృతాహస్సునందు దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయును. యతీశ్వరుని విషయములో మహాలయమునందు దర్శయందు పాతాది శ్రాద్ధములయందు మృతదినమునందు పార్వణవిధానముగాను ఇతరశ్రాద్ధములయందు నేకోద్దిష్టవిధానముగాను జేయవలయునని పులస్త్యుడు చెప్పెను. ఔరసపుత్త్రుడు క్షేత్రజుడు సోదరుడు వాని కుమారుడు శిష్యుడు శుశ్రూష జేయువాడు ప్రభువు మొదలగు వారెవరైనను పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగానే చేయవలయును. కుటీచకునకు దర్శాది శ్రాద్ధమును జేయునపుడు పార్వణవిధానముగానే చేయవలయును. పరమహంసునకు జేసిన విధానముగానే నారాయణబలిని, విష్ణుపూజావిధానము అర్ఘ్యాంజలులు పురుషసూక్తమంత్రములతో పదియారు పర్యాయములు చరుహోమము కేశవాది పండ్రెండు నామములతో పండ్రెండుగురు బ్రాహ్మణుల నావాహనము జేసి వారిని భుజింపజేయుట లేక వారిను ద్దేశించి సమస్తకాలములయందును తనశక్త్యానుసారముగ బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయుట. ఈ మొదలగు కృత్యములు కుటీచకునకును జేయవలయునని సుమంతుడు చెప్పెను. మఱియు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మవిద్యయందాసక్తికలవాడై సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి యేకదండిగాని త్రిదండిగాని సర్వసంగ పరిత్యాగుడుగానియై మృతినొందిన యెడల వానియొక్క పదకొండవ దినమునందుగాని పండ్రెండవ దినమునందుగాని

కుమారుఁడు పార్వణవిధానముగ శ్రాద్ధమునాచరించి అదిమొదలు ప్రత్యాబ్దికము దర్శశ్రాద్ధము తీర్థశ్రాద్ధము మహాలయము మొదలగు శ్రాద్ధములను ఆయాశ్రాద్ధ కాలములయం దాచరింపుచు సంబంధము నామము గోత్రము మొదలగువానిని చెప్పుచుండవలయునని స్కాందపురాణము నందు కలదు. క్షత్రియుడు ప్రభువగునేని బ్రాహ్మణధర్మ ప్రకారముగా పూజింపవలయును శూద్రుఁడు ప్రభువగునేని వైశ్యునివలెనే బ్రాహ్మణులు గౌరవించవలయును. బ్రహ్మచారి అనుపనీతునకు గౌరవింపదగినవాడు. బ్రహ్మచారికి నైష్ఠికబ్రహ్మచారి పూజనీయుడు. వా రుభయులకు గృహస్థుడు పూజనీయుడు. ఈముగ్వురకు వానప్రస్థుడు గౌరవనీయుడు. ఈనలుగురకు కుటీచకుడు మాన్యుడు. వీరికంటె నధికుడు బహూదకుడు. ఈప్రకారము జీవించి యుండునపుడు పూజావిషయములో నొకరికంటె నొకరి నధికముగా జెప్పఁబడియున్నదిగాని నాలుగు విధములగు యతీశ్వరులును మృతినొందినప్పుడు చేయవలసిన శ్రాద్ధకృత్యములయందు తారతమ్యము లేదు. కాఁబట్టి ఔరసపుత్త్రుఁడు పదకొండవ దినమునందు తండ్రిని విష్ణుస్వరూపునిగా ధ్యానింపుచు బ్రాహ్మణులను విష్ణుస్వరూపులనుగా పూజించి భుజింపజేయవలయునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు జెప్పఁబడెను ఈప్రకారముగానే స్కాందపురాణములో నాగరఖండమునందు జెప్పఁబడి బ్రహ్మచారికి గృహస్థుడును వారికి వానప్రస్థుడును. ఈముగ్గురకు యతీశ్వరుడును మాన్యులనియు బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులను మూడువర్ణముల వారు నుపనయనాది సంస్కారముల కర్హులై బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమమును స్వీకరింపదగిన వారనియు యతీశ్వరులకు ప్రేతకార్యముల విధానముగా జేసినందున నరకము నొందును. కాఁబట్టి యుదకపాత్రదానము నవశ్రాద్ధము, షోడశము సపిండీకరణము మొదలగునవి, చేయగూడదనియు పదకొండవదినమునందు నారాయణ స్వరూపునిగా పూజింపవలయు ననియు జెప్పబడెను. ఈప్రకారము సన్యాసులను గుఱించి శ్రాద్ధవిషయము విపులముగా జెప్పఁబడెను.

నవమిశ్రైకోద్దిష్టము.

౭౩౯—తా. దైవహీనముగాను ఒక్కయర్ఘ్యపాత్రయు నొకపవిత్రము నేకోద్దిష్టమునం దుండవలయును ఆవాహనాగ్నౌకరణములు లేవు; అపసవ్యముగా జేయవలయును. అక్షయ్యస్థానమునందు "ఉపతిష్ఠతాం" అనియు విప్రవిసర్జనమునందు "అభిరమ్యతాం" అనియు చెప్పవలయును. "అభిర

మాతాన్సృహ” అని శ్లోక్తులు తిరిగి పలుకవలయును. ప్రకరణవశము వలన నవశ్రాద్ధనవకము మిశ్రవిషయము చెప్పబడును. ఈప్రకారము యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. ఇందులో సపిండీకరణైకోద్దిష్టమునందు బోధాయనునిచే విశేషము చెప్పబడినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టమునందు ఆవాహనాదులు నిషేధింపబడినను సపిండీకరణమునందు జేయబడు నేకోద్దిష్టములో ఆవాహనము స్వధాశబ్దము మొదలగునవి యన్నియు చెప్పవచ్చునెను. ఘృతతైలాదులచే వండబడిన గోధూమపిష్టము మొదలగు భక్ష్యముల నేకోద్దిష్టమునం దుపయోగించకూడదు. సపిండీకరణమునం దుపయోగింప వచ్చును. ఏకోద్దిష్టవిధానములగు శ్రాద్ధముల నన్నింటియందును పూర్వనిమంత్రణము లేదు. సపిండీకరణశ్రాద్ధమునందు పూర్వదిన నిమంత్రణము కలదు. నవశ్రాద్ధములు మిశ్రశ్రాద్ధములు సపిండీకరణము యథావిధిగా జేసినపిమ్మట స్నానము జేయవలయును. మృతదినమునందు దాహ్నికము పెట్టిన పిమ్మట స్నానము చేయగూడదని వ్యాసుడు చెప్పెనని విశేషమొకటి ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిరి.

నవశ్రాద్ధములు.

౨౮౦—శ్లో. నవశ్రాద్ధములనగా, పదిదినములలోపుగా నూతనముగ జేయబడు శ్రాద్ధములు కాబట్టి నవశ్రాద్ధములని చెప్పబడునని యాశ్వలాయనుడు చెప్పెను. ఆశ్వలాయనశాఖ గలవారికి అయిదు నవశ్రాద్ధములనియు ఆపస్తంబశాఖీయులాఱు నవశ్రాద్ధములనియు ఐతరేయశాఖీయులు రెండువిధములుగాను జేయనచ్చుననియు చెప్పిరని శివస్వామి చెప్పెను పదిదినముల పర్యంతము నవశ్రాద్ధములను పదకొండవదినము మొదలు సంవత్సరపర్యంతము మిశ్రశ్రాద్ధములను ప్రేతత్వనివృత్తికొరకు జేయవలయునని ప్రజాపతి చెప్పెను. సూతకాంతమువరకు నవశ్రాద్ధమును జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి దశాహాంతము జేసి యేకాదశదినమున నవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. అనంతరము నవమిశ్రశ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఇక్కడ షణ్ణవశ్రాద్ధములని కొందఱు చెప్పిరి. అంగిరసుడు చెప్పినదేమనగా, మొదటిదినమునందు, మూడవదినమునందు, ఐదవదినమునందు, ఏడవదినమునందు, తొమ్మిదవదినమునందు, పదకొండవదినమునందు, ఆఱు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయునని చెప్పెనని శా.

వ్యాసునిచే జెప్పఁబడిన నారాయణ బలివిధానము.

౨౮౧—శ్లో. పూర్వకాలమందు వ్యాసునిచే జెప్పఁబడిన నారా

యణ బలివిధానము చెప్పఁబడును. చండాలురు, ఉదక్యలు, సర్పములు, మెరుపులు, పిడుగులు, అగ్నివిషము, పర్వతములు, వృక్షములు, రాళ్లు, శస్త్రములు, పశువులు, కోరలుగలవియు, గోళ్లుగలవియు నగు జంతువులు ఏనుగలు మొదలగువానిచే మృతినొందినవారలకు యతీశ్వరులకు నైష్ఠికులకు తపస్వులురకు ముఖ్యముగ వైష్ణవులకు మఱియు నితరమైన మోక్షాపేక్షగల వారలకందఱకును పండ్రెండవ దినమునందు నారాయణ బలిని జేయవలయును. చండాలురు మొదలగువారిచే మృతుడైనవానికి సంవత్సరానంతరము జేయవలయునని మఱికొందరు చెప్పిరి. ఆపత్తు సంకటము గ్రహణము దైవవిపర్యాసము కర్తృద్రవ్యాదులకు సందేహసమయము ప్రాణసందేహసమయము మొదలగు విషయములయందు సంవత్సరమునకు లోపుగానైనను అనంతరమందైన నెప్పుడైనను జేయవచ్చును. ఉత్తరాయణము విషువత్పుణ్యకాలములయందు శ్రవణ రోహిణీ నక్షత్రముల యందు రెండుపక్షముల యేకాదశులయందును చేయవలయును. అదియే విధముగా ననగా, నారాయణబలిని జేయుటకు పూర్వదినమునందు ఆఱుగురుగాని, పండ్రెండుగురుగాని, బ్రాహ్మణులను నిమంత్రణజేసి కులశీలాది గుణములు కలవాడును సర్వావయసంపూర్ణుడును వేదశాస్త్రార్థ పారంగతుండు నగు బ్రాహ్మణు నాచార్యునిగావరించి, మృత్తికాస్నానాదులను జేసి, తెల్లని శుభ్రవస్త్రములను ధరించి యుపవాసము జేసి, జితేంద్రియుడై పాదప్రక్షాళనము జేసికొని యోగ్యమైన యాసనమునందు గూర్చుండి యాచమనము జేసి సంకల్పము జేసి గోచర్మ మాత్రప్రదేశమునందు గోమయోదకముతో నలికి యెరుపు నలుపు మొదలగు వర్ణములుగల మృత్తికతో కుండమునుగాని స్థండిలమునుగాని యేర్పరచవలయును. మిక్కిలి యధికముగాను మిక్కిలి హీనముగాను నుండకూడదు. బ్రాహ్మణుల నావాహనము చేసి స్వస్తివాచనము చేయవలయును. నానాలంకారములతో గూడినదియు మనోహరమైన నొకకలశము నావేదికయందుంచి స్వర్ణము వెండి మొదలగువానిచే జేయఁబడిన విష్ణువైవస్వత యమదేవతాకములగు ప్రతిమలనుంచి స్వర్ణరౌప్యాది రూపకములగు వస్త్రములచే జుట్టి గంధపుష్పాక్షతలనుంచి పంచాంగుళన్యాసముచేసి యాత్మశుద్ధినిచేసి ద్రవ్యపాత్రల నాసాదించి స్నానార్ఘ్యాచమన గంధపుష్పధూపదీపాది విధులచే విష్ణువును పూజించవలయును. "నమోనారాయణాయ" అని విష్ణువునకును "నమోవైవస్వతాయ" అని వైవస్వతునకును "నమోయమాయ" అని యమున

కును మంత్రములను జెప్పి యావాహనము జేయవలయును. ఇట్లు సర్వోపచారముల చేతను పూజించి ఋగ్యజుస్సామ వేదసంబంధములగు మంత్రములచే విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రముజేసి నృత్తగీతవాద్య పురాణేతిహాసాదులచే కాలక్షేపణముజేసి విష్ణుసహస్రనామములచే పూజించుచు స్తోత్రకథాదులచే రాత్రియంతయు జాగరణము జేసి త్రికాలములయందు పూజించుచు పూర్వాదినిశములయందు కేశవాది నామములచేతను పూజింపవలయును. అనంతరము తేనె నెయ్యి నువ్వులు మొదలగునవి కలిపి నైదుపిండములను జేసి యామంటపసమీపమునందు దర్భలను బఱచి దక్షిణాభిముఖుడై ప్రేతను మనస్సున ధ్యానించుచు నపసవ్యముగా నవాక్ప్రదేశము బ్రహ్మ శివుడు యముడు విష్ణువు వైవస్వతుడు అను వారికి నైదుపిండములను వేయవలయును. వారిభాగ్యంబును వేయనక్కఱలేదు. అనంతరము స్నానము జేసి యింటికి రావలయును. పిమ్మట యాచార్యుడు ప్రాతఃకాలమున స్నానముజేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకృత్యములను జేసి పూర్వాహ్ణకృత్యముల నెరవేర్చి విష్ణువు, వైవస్వతుడు, యముడు, బ్రహ్మ, శివుడు అను నైదుగురిని కేశవాదినామములచే పూజించి అనంతరము స్వగృహ్యసూత్రప్రకారముగా హోమము జేయవలయును. "విష్ణోర్నుకం పరం మృత్యోః" అను రెండుమంత్రముల చేతను కేశవాది నామముల చేతను హోమము జేసి పురుషసూక్తమంత్రములచే షోడశాహుతులను జేసి చరుసమిదాజ్యాదుల చేతను హోమము జేయవలయును. అనంతరము బ్రాహ్మణులను బిలచి దేవతాస్థానమునందు విష్ణువు, యముడు, వైవస్వత స్థానములయందును వృద్ధినిమిత్తము పుత్రస్థానమందు ప్రేతస్థానములయందు నాలుగురు బ్రాహ్మణులను నియమించి దేవకార్యముల విషయమై నియమించిన బ్రాహ్మణులను తూర్పుముఖముగాను ప్రేతస్థానమందు నియమించిన బ్రాహ్మణుని నుత్తరముఖముగాను కూర్చుండబెట్టి యావాహనాది పూజావిధానమునంతయు దనపూర్వకముగా జేసి వస్త్రాభరణాలంకారాంగుళీయకములను దక్షిణను సారముగా నిచ్చి "అగ్నౌకరిష్యే" అని బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞపుచ్చుకొని పితృయజ్ఞవిధానముగ జేసి బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. పిమ్మట వారు తృప్తినొందితిమని పలికిన పిమ్మట మధ్వాజ్యతిలమిశ్రితముగా నాలుపిండములను జేసి దర్భలయందు విష్ణు యమ వైవస్వత బ్రహ్మ శివులను నైదుపిండములను ప్రేత నామగోత్రములను జెప్పి యొకపిండమునుంచి పూజావిధినంతయు జేసి యుద్వాసన జెప్పి యాపిండములను జలములో

గలుపవలయును. పంద్రెండు పిండములను జేయుపక్ష మొకటికలదు. అది యెట్లనగా, పూర్వము జెప్పఁబడిన యారుస్థానములయందు నారుపిండములను ప్రేతయొక్క పిత్రాది వర్గత్రయమునందు మూడుపిండములును మాతామహ వర్గత్రయమునందు మూడుపిండములును మొత్తము పంద్రెండు పిండములని చెప్పిరి. ఈపక్షములో నాచార్యుని ప్రేతస్థానమునందు నియమించవలయును. పార్వణవిధానముగానే చేయుచు కేశవాది నామములచే పూజించి భుజింపజేసి పిండాంతమందు "నమోనారాయణాయ" అని దేవరూపులను ప్రేతాది పితృస్థానములయందు వారివారి గోత్రనామములను జెప్పి బలిని విడువవలయును. పిమ్మట శక్తిననుసరించి వస్త్ర దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి యాచార్యునకును విశేషముగా సన్మానము చేసి, వృషభము, గోవు, సువర్ణము రజితము కాంస్యము వస్త్రములు దక్షిణలు మొదలగునవి ప్రేతస్థాన నిమంత్రితుడగు నాచార్యునకు విశేషముగా నిచ్చి వారికి ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులను జేసి వారివలన నాశీర్వచనములంది క్షమాపణ గోరవలయును. ఈప్రకారము సుతులు మొదలగువారు పితరులను గుఱించి నారాయణబలిని జేసినయెడల నీకాలమృత్యువు మొదలగు దోషములవలన విడువఁబడుచున్నారు. సందేహములేదని చెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము విష్ణువునందు భక్తిగలవారై వైకుంఠమును జెందవలయునని శ్రద్ధతో కర్మ నాచరించినయెడల నిహలోకమునందు సమస్త కోరికలనొంది మృతినొందిన పిమ్మట విష్ణుసాయుజ్యము నొందుదురు. సర్పముచే మృతినొందినవారికి జేయవలసిన విశేషము త్వష్ట్రుపురాణములో జెప్పఁబడినదేమనగా, సువర్ణముతో సర్పమునుగాని ధేనువునుగాని ప్రతిమను జేయించి యథావిధిగా బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చినయెడల పితృరుణ విముక్తికలుగునని జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము నారాయణబలివిధానము సవిస్తరముగా జెప్పఁబడెను.

రజస్వలామరణమునందు జేయువిధానము.

౨౮౨—తా. పూర్వము సామాన్యముగా గ్రామ్యాలంకారములతోగూడి రజస్వలై మృతినొందిన స్త్రీని తూష్ణీభూతముగ మొదట స్నానము జేయించి పిమ్మట యథావిధిగా మంత్రములతో పంచగవ్యములచే స్నానము జేయించి పిమ్మట నూరుగాని పంద్రెండుగాని పదిగాని కడవల జలముతో స్నానము జేయించి మలాపకర్షణము జేసి పూర్వవస్త్ర విసర్జనము చేసి తిరిగి శుభ్ర వస్త్రాలంకారాదులను జేసి దహించవలయును.

యతిసంస్కార క్రమము.

౨౧౨౭—శ్లో. యతిసంస్కార విషయమై మనువు చెప్పిన దేమనగా, సర్వసంగములను విడిచి ధ్యానయోగ నిష్ఠాగరిష్ఠుడైన యతీశ్వరునకు దహనము జేయగూడదు. వానిని గుఱించి యుదకదానాదులను జేయ నక్కరలేదు. వాని సంబంధమగు నాశౌచములేదు, శుభ్రమగు ప్రదేశము నందు గూర్చుండబెట్టి గాయత్రీమంత్రముచే నుదకము ప్రోక్షించి పిమ్మట స్నానము జేయించి దేహమును శుద్ధపరచి పిమ్మట "హిరణ్యవర్ణాః" అను నాలుగు మంత్రములు "ఆపోహిష్ఠామ" అను మూడుమంత్రములును "పవమానస్సువర్జనః" అను యనువాకమును "శంనోదేవీరగ్నిః" అనునట్టి శుచిప్రదములగు మంత్రములును "ద్రుపదా జాతవేదసా, పవిత్రంతే విచర్షణిః, చరణంపవిత్రం" అను మొదలగు మంత్రములను జెప్పుచు లేనినెయ్యి సుగంధద్రవ్యములు మొదలగువానిని కుశాగ్రములచే ప్రోక్షించి బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుపొంది గాయత్రీమంత్రముతో గంధ పుష్పాక్షతాదులచే నలంకరించి దృఢమగు కావడి మట్టునందు గూర్చుండబెట్టి బ్రాహ్మణులు జాగ్రతగా మోసికొని వెళ్లవలయును. మోసికొని వెళ్లినవారికి సద్యశ్శుద్ధియని చెప్పబడెను. అనగా స్నానముతో నివృత్తియగును గ్రామమునకు వెలుపలకు తీసికొనివెళ్లి గూర్చుండబెట్టిన మొదల శిరస్సు భుజములు మొదలగునవి పూడియుండుటకు తగినంత లోతుగా గొయ్యిత్రవ్వి దానిలో గూర్చుండబెట్టి మట్టిచే పూడ్చివేయవలయును దీనినే సమాధియని పెద్దలు చెప్పుదురు.

సన్యాసులకు ధర్మస్మృతులకు జేయవలసిన విధానము.

౨౧౨౮—శ్లో. గ్రామమునకు తూర్పుదిక్కునను గాని యుత్తర దిక్కునను గాని లేక మరియొక దిక్కునను గాని వెళ్లి మేడివృక్షము పలాశ వృక్షము రావివృక్షము మొదలగు పవిత్రములగు వృక్షముల వద్దగాని లేక యజ్ఞవాటమునందుగాని నదీతీరమునందుగాని మఱియొక శుభ్రప్రదేశమునందుగాని గొయ్యిత్రవ్వి భూర్భువస్సువరాది సప్తవ్యాహృతుల తోను ఏడుపర్యాయములు ప్రోక్షించి దర్భలనుబఱచి తిరిగి ప్రణవమును స్మరింపుచు ప్రోక్షించి పురుషసూక్తమును జెప్పుచు శవమును పంచామృతములతో స్నానముజేయించి గంధమాల్యాదులచే నలంకరించి పుట్టయందుంచి పూర్వోక్తమగు గొయ్యివద్దకు తీసికొనివెళ్లి తూర్పుముఖముగా గాని మరియొక ముఖముగాగాని యుండునట్లు గోతిలోనుంచి "విష్ణోహ

వ్యం రక్షస్వ. ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమే” అను మంత్రములతో కుడిహస్తము నందు పిండమునుంచి “చిత్తస్సృక్” అనునది మొదలు దశహోతలను జెప్పుచు నా శవమును గోతిలోనుంచి స్రుగాదులతో యిసుక మొదలగు వానితో పూడ్చి సమాధిగావించి యుదక సంమార్జనమును మిక్కిలి తడి గాకుండునట్లుగా జేసి గంధపుష్పమాల్యాదులచే నాసమాధి ప్రదేశమును పూజించి పిమ్మట నదీతీరము మొదలగు జలప్రదేశములకు వెళ్లి స్నానము జేయవలయును. అంతటతోనే యాశౌచ నివృత్తియగును. ఉదకదానాదు లను జేయనక్కరలేదు జ్ఞాతులతోగూడ సచేలస్నానము జేయవలయును. స్మృతులయందు జెప్పిన సంగతి యేమనగా. పుత్త్రుడు సోదరుడు దౌహి త్రుడు సపిండుడు శిష్యుడు మొదలగు వారెవరైనను యతీశ్వరుని తాకి నను మోసినను తత్కాలస్నానముతోనే శుద్ధికలుగునని చెప్పబడెను. తల్లిదండ్రులుగాని దగ్గిరబంధువుగాని సన్యసించి మృతినొందిన యెడల దహనముచేయగూడదు. మిగిలిన చేయదగిన విధినంతయు చేయవలయు నని కొందరనిరి. ఉత్థాపనాగ్నితో పితృమేధవిధానముగా దహనాది చేయ దగిన క్రియలనన్నియును అగ్నిహోత్రమునుజేసి గాయత్రీమంత్రము ప్రణ వము మొదలగు వానితో ప్రోక్షణము చేయవలయు ననియు మరికొం దరు చెప్పిరి అనంతరము జ్ఞాతులు స్నానముజేసిన యెడల శుద్ధినొందు దురు. ఈప్రకారమాయతిసంబంధికులు చేసినయెడల నశ్వమేధఫలము నొందుదురు. పదకొండవదినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిదండధారణవలన యతీశ్వరునకు ప్రేతత్వములేదని ఉశనియను మునీ శ్వరుడు చెప్పెను. కాబట్టి సపిండీకరణము జేయనక్కరలేదు. కుటీచకుని దహించవలయు ననియు బహూదకుని సమాధి జేయవలయు ననియు హంసునిజలమునందు విడువవలయు ననియు పరమహంసుని విసర్జనజేయ వలయు ననియు జెప్పబడెను. ఇట్లు చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి కర్త తాను స్నానముజేసి పరిశుద్ధుడై యతీశ్వరుని స్నానముజేయించి గంధపుష్పాదులచే నలంకరించి పుట్టియందుంచి జయజయశబ్దములతో గూడ యుపనిషత్తులను పఠింపుచు తూర్పుదిక్కునకుగాని యుత్తరదిక్కు నకుగాని తీసికొనివెళ్లి పరిశుద్ధప్రదేశమునందుంచి నదీతీరము రావి వృక్ష మూలము దేవాలయము యితరదేవతాస్థానము గోష్ఠము పలాశ వృక్ష మూలము మొదలగు ప్రదేశములయందు గోయిత్రివిష్ణుసప్తవ్యాహృతు లతో ప్రోక్షించి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి గాయత్రీమంత్ర

ముతో మొదట శరీరమును కడిగి పురుషసూక్తమును చెప్పుచు తిరిగి స్నానముచేయించి గంధాదులచే నలంకరించి "యస్మాద్ధూనన్యం రతేస్య"అను మంత్రమును చెప్పుచు యతీశ్వరుని శరీరమును "ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే"అను మంత్రముతో దండమును గోయిత్యయందుంచి "హంసశ్శుచిషత్" అను మంత్రమును చెప్పుచు హృదయమును స్పృశింపవలయును. భ్రూమధ్యమును స్పృశింపుచు పురుషసూక్తమును శిరస్సును స్పృశింపుచు బ్రహ్మజజ్ఞానమను మంత్రమును పఠింపవలయును. భూమిర్భూమ్నా...అను మంత్రముతో కపాలమును భిన్నము చేయవలయును. ప్రణవముతో దేవయజనమును పూర్తిచేయవలయును. అగ్నినాగ్ని స్సమిధ్యతే, అనునవి మొదలు చతుర్హోతలను చెప్పవలయును. ఈప్రకారముగా సుదర్శనాదులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

యతిసంన్యాసవిధియుక్తము సహాయము చేయవలసిన విధానము.

అర్థము—తా. సన్యసించిన తండ్రి స్వర్గస్థుడైనప్పుడు కుమారుడు వద్దనుండనేని ముందుగా తాను స్నానముచేసి జలాశయమునకు యతీశ్వరుని తీసికొని వెళ్లి స్నానముచేయించి యతీశ్వరునకు సంస్కారమును చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి వపనము చేయించుకొని పురుషసూక్తమును చెప్పుచు శంఖోదకముచే యతీశ్వరుని స్నానముచేయించి పుష్టియందుంచి యుపనిషత్తులను చెప్పుచు ఖననప్రదేశమును తీసికొనివచ్చి గొయ్యిత్రవ్వి దానియందుంచి "ప్రకేతునా" అను మంత్రమును హోతలరీతిగానే పఠించి మిగిలినవంతయు యతిసంస్కారము వలెనే చేసి తిరిగి జలాశయమునకు వచ్చి స్నానముచేసి పితృగణాభిముఖ్యుడై, ఓం నారాయణం తర్పయామి, అనునవి మొదలు మూడుజలాంజలులను దేవతీర్థముగా ప్రతిదినము పదిదినముల పర్యంతము విడిచి పదకొండవదినమందు క్షౌరమును చేయించుకొని ప్రాతఃకాలమున స్వగృహ్యోక్తప్రకారముగా నారాయణబలిని చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి యగ్నిప్రతిష్ఠాపనముచేసి అగ్నిముఖాంతముచేసి ఆజ్యముతో పాయసమును బలిదానముజేసి పురుషసూక్తమునకు, 'అతో దేవా అవంతునః' అనునష్ట మహిమ్నలచేత సంగన్యాసముజేసి ప్రతిఋక్కుతో నవదాన ధర్మప్రకారముగ హోమముజేసి ప్రణవాదియు చతుర్థ్యంతము స్వాహాకారాంతము కలుగునట్లు (అనగా 'ఓం కేశవాయస్వాహా' అనియనుట. ఈప్రకారము పన్నెండు నామములతోను పన్నెండు హోమములను జేసి స్విష్టకృత్తును స్వగృహ్యోక్తప్రకారముగా

సమాప్తినొందించి కేశవాది పండ్రెండు నామములకు పండ్రెండుగురుగాని లేక యొక్కొక్క నామమునకు నిద్దరు ముగ్గురుగాని నలుగురుగాని బ్రాహ్మణులును తనశక్తికొలది భుజింపజేసి లేక యతీశ్వరులనైనను భుజింపజేయవలయును అనంతర మాయతీశ్వరునకు పూర్వాశ్రమ సంబంధమగు గోత్ర నామములను జెప్పి పితృపితామహ ప్రపితామహ వర్గత్రయము నుద్దేశించి మఱియొక పాకముతో పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ప్రేతత్వము లేదు. కాబట్టి సపిండీకరణము లేదు. ఆబ్దికపర్యంతము మాసికముల నేమియు పెట్టనక్కరలేదు అదిమొదలు ప్రతిసంవత్సర సిద్ధిదినమునందును ఆరాధనను జేయుచు పండ్రెండు నామములచేతను శక్తికొలది బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. ఈచెప్పినదానికంటె నితరమగు కృత్యములు కుమారునిచే యతీశ్వరునకు జేయవలసిన దేమియులేవు. ఈప్రకారము యతీశ్వరునకు జేయవలసిన సంస్కారవిషయము చెప్పఁబడినదని తా.

గంగయందు నస్థులనుంచు విధానము.

౨౮౬——తా. ద్వారవతి, సేతువు, గోదావరి, పుష్కరము మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములయందు నస్థులనుంచినయెడల మృతినొందిన పిమ్మట ముక్తినొందునని శాండిల్యుడు చెప్పెను గంగయందు ప్రయాగయందు కేదారమందు పురుషోత్తమ క్షేత్రమునందు నస్థులను విధిప్రకారముగా నుంచినయెడల గయలో పిండము వేసినంతఫలము కలుగును. తల్లిదండ్రులు మోక్షమునొందుదురు. అస్థులనుంచిన కుమారుడు తల్లిదండ్రుల ఋణమును దీర్చికొనినవాడగును. అని శంఖలిఖితుడు చెప్పెను. గంగయందు యమునయందు కావేరియందు సృతంద్రుతియందు సరస్వతియందు నస్థులనుంచినయెడల కుమారునకు విశేషసుకృతము లభించును. అని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. స్వగృహ్యసూత్రప్రకారము మస్థిసంచయనము జేసి మృత్పాత్రయందు నస్థులనుంచి యాకడమంతను భూమిలోపాతిపెట్టి వాటినిస్పృశించినందుకు మిగిలిన మంత్రములను జపించుటవలన కర్మ సిద్ధించుచున్నది ఈప్రకారమస్థులను శుద్ధిజేసి కొంతకాలము భూమియందుంచి తిరిగి నాకుంభమును తీసి దాను గంగలోనుంచుటను వెళ్లేపర్యంతము చెట్టుయందుగాని శుభ్రమగు ప్రదేశమునందుగాని యుంచి తిరిగి యచ్చటనుంచి తీసి భూమియందుంచి యారుమాసములవరకు వాటిని చూడగూడదు. లేక మూడు మాసముల వరకుగాని మూడుపక్షముల వరకుగాని భూమినుండి తీయగూడదు. దేహమనిత్యము గనుక శీఘ్రములో జరుపవలెను. విశేషకాల

ముంచక కొన్నికాలములోనే తీసి శాస్త్రవచనముల ననుసరించి యస్థినిక్షేపణము జేయవలయును. మూడుసంవత్సరములుగాని రెండుసంవత్సరములుగాని సంవత్సరముగాని యారుమాసములుగాని యథాసంభవముగా నుంచవలయు ననిరి. తచ్ఛాంతికృచ్ఛ్రాదుల నాచరించవలయును. ఈప్రకారము జేయనియెడల నరకము నొందుదురు. మహాతీర్థములయందు మృతినొందినయెడల సుతుడు పదిదినములలోపల నస్థిసంచయనము జేసి శుద్ధిపఱచి గంగలో నుంచవలయును. అర్థోదకమునందు మృతినొందినయెడల వానిని బయటను తీసికొనివచ్చి యథావిధిగా దహనము జేసి యస్థిసంచయన సంబంధమగు మంత్రములను జపవిధానముగా పఠించి తిలలు ఆజ్యము మధువు హిరణ్యశకలములు జలములు మొదలగువానిచేతను పంచగవ్యములచేతను శాంతిపరచి గంగలో నుంచవలయును. అని కాత్యాయనుడు చెప్పెను. నాల్గవదినమందు నస్థిసంచయనము జేసి గంగలో విడువవలయునని యాపస్తంబుడనెను.

అస్థ్యుద్ధరణ ప్రకారము.

౨౮౭—శ్లో. కర్తృజన్మత్రయ మనగా కర్తపుట్టిన తిథివారనక్షత్రములు, భద్రతిథులు, త్రిపాదనక్షత్రములు, మంగళ శుక్ర ఆదివారములు, భద్రకరణమును, విడువవలయును. అస్థుల నుద్ధరించుటకు ఆప్రదేశమునకు బంధువులతోగూడ వెళ్లి యచ్చట నివసించు భూతములగూర్చి నమస్కారము జేసి, ఓభూదేవీ! నీయందు సమస్తము లీనమైయున్నది పూర్వము నీయందు నుంచబడి సురక్షితముగా నున్నట్టి నాతండ్రి మొదలగువారి సంబంధమగు నస్థులను నాకివ్వవలయునని భూదేవిని ప్రార్థించి 'భూమిర్భూమ్నా' అనుమంత్రమును జపించుచు నస్థులనుంచబడిన కుంభమునకు భంగము లేకుండునట్లుగా మెల్లగా పుల్లతో త్రవ్వి తీయవలయును. అనంతర మాకుంభమును గంధము పుష్పములు ఫలములు మొదలగువానిచే నిండించి యాగోయ్యని సమముగా నుండునట్లు పూడ్చి విశేషమగు నన్నము భక్ష్యములు వ్యంజనములు మొదలగువానిచే నాప్రదేశమునందు బలినుంచి 'బలింస్థా' అనుమంత్రముతో ననుజ్ఞదీసికొని యాయస్థికుంభమును తీసికొని నదీతీరమునకు వెళ్లి యచ్చటనుంచి పంచగవ్యములు పంచామృతములు నూరుకడవలతో నుదకము మొదలగునవి యుంచి శుద్ధిపరచి భూతదయాపరులగు బ్రాహ్మణులు అస్థులను స్పృశింపుచు నూరుపర్యాయములు మృత్తికాస్నానములను జేయవలయును.

దైవము లేని [illegible]షయమై దేవతాభక్తి కలుగునట్లుగాను దేవతాభక్తి కలవానిని మికి[illegible] యధిక భక్తికలవానినిగాను బ్రాహ్మణులు చేయుదురు గాన యాబ్రా[illegible]లకు విశేషముగా దక్షిణల నివ్వవలయును. అనంతరము కర్త తన[illegible]కొరకు ముప్పదిగాని యిరువైయైదుగాని మృత్తికా స్నానములను [illegible]వలయును తనకుశక్తిలేని యెడల నితరులచేతనైనను చేయించవలయ[illegible]. అనంతరము మరియొక కలశమునందు శివాదులను గుఱించి "రుద్ర[illegible]క్తము పవమానసూక్తము విష్ణుసూక్తము" మొదలగు వానిచే [illegible]కముజేసి వసువులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు, పితృదేవతులు, శివుడు, [illegible]దాదులు, ఇష్టదేవతులు మొదలగువారిని గంధపుష్పాక్షతాదులచే [illegible]విధిగాపూజించి నమస్కరించి బ్రాహ్మణులకు దక్షిణల నిచ్చి సంతోష[illegible]వలయును, అజినము, వస్త్రము, దుకూలము, కుశలు, మొదలగువాని [illegible]గప్పి, జలములోనికి తీసికొని, వెళ్లి విడువవలయును. ఇందునుగురించి ఆదిత్యపురాణములో జెప్పినదేమనగా, పూర్వము దేవేంద్రుడు మిత్రత్వముచే వృత్రాసురుని చంపినందువలన తద్దోషనివృత్తి నిమిత్తమై సూర్యునివద్దకువెళ్లి అస్థినిక్షేపణవిధి నడుగగా నతడిట్లు చెప్పెను. ఓయింద్రుడా వసువులు సనాతనుడను దేవునిగురించి చెప్పిన విధముగా జెప్పెదను. గంగానదిలో నస్థులనుంచినయెడల వారికి బ్రహ్మలోకప్రాప్తి కలుగును. తల్లిదండ్రులయొక్కగాని బంధువులయొక్కగాని యస్థులను గంగోదకములో విడిచినయెడల వారిచే జేయబడిన క్రియలన్నియు విశేషఫలము నొసగునని చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి స్నానముజేసి పంచగవ్యముచే స్నానముజేయించి మృత్పిండమునం దుంచి తిలలు హిరణ్యశకలము మధువు ఆజ్యము మొదలగు వానినుంచి దక్షిణదిక్కును జూచుచు ధర్మరాజునకు నమస్కారమని జలములోనికి వెళ్లి ఆధర్మరాజు నాయం దనుగ్రహము కలవాడగునని జలములో నస్థులను విడువవలయును. లేచి సూర్యుని వంకజూచి నమస్కరించి పిమ్మట దక్షిణలను బ్రాహ్మణుల కివ్వవలయును. ఇట్లు జేసినయెడల ప్రేతలోకమునందు నివసించి యున్న వానికి స్వర్గలోక నివాసము కలుగునని వసువులు సనాతనదేవునకు చెప్పినట్లుగా సూర్యుడు దేవేంద్రునకు జెప్పెను. మనుష్యులయొక్క అస్థు లెన్నివేల సంవత్సరములు గంగానదియం దుండునో అన్నివేల సంవత్సరములు స్వర్గలోకనివాసము కలుగునని మహాభారతమునందు జెప్పబడెను. భాద్రపద బహుళాష్టమియందు తల్లిదండ్రులు మొదలగువారి యస్థులను పంచ

గవ్యాదులచే ప్రోక్షణజేసి హిరణ్యశకలాదులనుంచి మృత్పిండమునందు నస్థులనుంచి ధర్మరాజును ధ్యానింపుచు జలములో విడిచి పితృతీర్థముగా జలమును విడిచి స్నానముజేసి సూర్యునకు నమస్కారము శక్తికొలది దక్షిణల నిచ్చినయెడల సమస్త పితరులను బ్రహ్మలోకమును పొందించువాడగునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు కలదు. భాద్రపద బహుళాష్టమియందు మధ్యాహ్నకాలంబున బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుబొంది అస్థులను గంగలో విడిచినయెడల బ్రహ్మహత్య సురాపానము స్వర్ణస్తేయము గురుదారాగమనము మొదలగు సమస్తమహాపాతకముల జేసినవాడును పాపములనుండి విముక్తుడగును సందేహము లేదని సంవర్తుడు చెప్పెను. అస్థుల నొకచోటనుంచి కేశవాది నామముల జెప్పుచు పంచగవ్యాదులచే స్నానముజేయించి గంధపుష్పాదులచే పూజించి బ్రాహ్మణానుజ్ఞపొంది సావధానమనస్కుడై మృతినొందినవానియొక్క గోత్ర నామములను జెప్పి సంకల్పముజేసి ధర్మరాజునకు నమస్కారముజేసి యఘమర్షణ సూక్తమును పఠింపుచు నస్థులనన్నింటిని జలములో విడువవలయునని పద్మపురాణమునందు విశేషముగా జెప్పబడినదని తాత్పర్యము.

సంఘాతమరణము.

౨౮౮—శ్లో. ఒక్కదినమునందు ఇద్దరుగాని బహుమందిగాని మృతినొందినయెడల సంఘాతమరణమని చెప్పబడును. కాబట్టి భార్య, సోదరుడు, సపిండులు, మొదలగువారిలో సంఘాతమరణము కలిగినయెడల మరణక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయును దీనిని గుఱించి ఋష్యశృంగుడు చెప్పినదేమనగా, మొదటగా మరణించినవాని శ్రాద్ధము ముందుగాను తర్వాత రెండవవానికి తర్వాత మూడవవానికి నీప్రకారము మరణక్రమముగా శ్రాద్ధములను జేయవలయు ననియు నిద్దరుగాని బహుమందిగాని యేకకాలమునందు మృతినొందుటచే క్రమము తెలియనప్పుడు సంబంధములో నావశ్యకత్వమునుబట్టి యాచరింపవలయుననియు జెప్పెను. భార్య, పుత్రుడు, వానికుమారుడు, సోదరుడు, వానికుమారుడు, కోడలు, అత్తమామలు, తల్లిదండ్రులు, వీరలయొక్క సంఘాతమరణమునందు సంవత్సరమునకు లోపుగానైతే ముందుగా తల్లిదండ్రులకు శ్రాద్ధముల నాచరించవలయును. తల్లిదండ్రులు, భార్య, పుత్రులు మరణించినప్పుడును సంవత్సరమునకులోపల ముందుగా తల్లిదండ్రులకే చేయవలయును అనియున్నది. కాబట్టి సంవత్సరమునకులోపల తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యమునే

చేయవలయును. భార్య, కుమారుడు, కోడలు, పౌత్రుడు, సోదరుడు, వానికుమారుడు, తల్లిదండ్రులు వీరలయొక్క సంఘాతమరణమునందు వారివారి మరణములయొక్క పదకొండవ దినములయందు నాద్యశ్రాద్ధమును జేసి తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యమును జేసినపిమ్మట త్రిపక్షాది కాలములయందు వారివారికి సాపిండ్యము నాచరింపవలయును. పత్ని మొదలగు వారికంటె నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రులయొక్కయు సంఘాతమరణమునం దెట్లనగా, దహనముమొద లాద్యశ్రాద్ధపర్యంత మాచరించి సంవత్సరానంతరము ముందుగా ఊనమాసికాది శ్రాద్ధముల నాచరించి పిమ్మట వారివారి సాపిండ్యములను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే లోకాక్షియు సంఘాతమరణము విషయమై చెప్పెను.

భార్య మొదలగు వారికంటె నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రుల యొక్కయు సంఘాతమరణమునందు జేయవలసిన విధానము.

౨౮౯—తా. తల్లిదండ్రులయొక్క సంఘాత మరణమునందును తండ్రి మృతినొందినపిమ్మట మరుదినమునందు తల్లి సహగమనము జేసినను వారివారి పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. తల్లిదండ్రు లేకకాలమునందు మరణించినను అనుగమనమునందును పుత్రులు తల్లిదండ్రులకు జేయవలసిన క్రియలనన్నియు తత్కాలమునందే చేయవలయును. తల్లిదండ్రులకు నితరులకు సంఘాతమరణము కలిగినప్పు డావిధముగా జేయనక్కరలేదు. అని దేవలుడు చెప్పెను ముందుగా తల్లి మరణించియుండగా పదిదినములలోపల తండ్రి మృతినొందినయెడల తల్లియొక్క మృతాశౌచము తండ్రియొక్క ఆశౌచముతోనే నివృత్తియగును. ముందుగా తండ్రి మృతినొందియుండగా పదిదినములలోపల తల్లి మృతినొందినయెడల తండ్రియాశౌచము నివృత్తియైనపిమ్మట తల్లిసంబంధమైన మరణాశౌచము పక్షిణి పట్టవలయునని కాష్ణాజని చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే స్మృతియందును కలదు. ఇందును గుఱించి చెప్పఁబడిన విశేషమేమనగా, పూర్వదినమందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా మరుదినమునందు భార్య మృతినొందినను ఏకదినమునందు మృతినొంది సహగమనముచే నేకాగ్ని ప్రవేశము కలిగినను పక్షిణ్యాశౌచము లేదు. మరణదినక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయును. భార్య, పుత్రుడు, కోడలు, పౌత్రుడు, సోదరుడు, వానిపుత్రులు, తల్లిదండ్రులు, వీరలకు నేకదినమునందు మరణము విషయమై యేకాదశదినమునందు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేసి త్రిపక్షాది కాల

ములయందు సపిండనమును జేయవలయునని లోకాక్షి చెప్పెను. ఒక్క దినమునందు తల్లిదండ్రులకు మృతికలిగినను లేక పూర్వాపరదినములలో వారిలో నెవరైనను మృతినొందినను త్రిపక్షాది కాలములయందు సపిండినము జేయవలయును. సహగమన మరణమునం దట్లులేదు. దంపతులకు ననుగమనవిషయమై సమానముగా నవశ్రాద్ధాదులనుజేసి పిండనిర్వాపణము వేరుగా జేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. తండ్రి మరణము నొందినప్పుడు వానికి బహుభార్యలుండి అందరును సహగమనము జేసిన యెడల ఒక్కపాకమునందే ముందుగా తండ్రికిని పిమ్మట తల్లికిని తర్వాత సవతితల్లులలో జ్యేష్ఠాదిక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయునని చెప్పబడెను. మరియు భృగువు చెప్పిన దేమనగా, ఇద్దరుగాని యనేకమందిగాని యొక్కకాలమునందు మృతినొందినయెడల తంత్రముగా దహనాదుల నాచరించి ముందు తండ్రికి పిమ్మట తల్లులలో జ్యేష్ఠానుక్రమణముగా నేకపాకముతో వేరువేరుగా శ్రాద్ధములను జేయవలయునని చెప్పెను. ఒక్కదినమునందు రెండుమూడు నిమిత్తములు కలిగినప్పుడు వాటిలో ముఖ్యమగునవి ముందుగాను జేయవలెను.

మరణదిన నిర్ణయము.

౨౫౦—టా. మనుష్యులకు కర్మాచరణ కాలనిమిత్తము జనన మరణముల విషయమై తాత్కాలిక తిథియేయని స్కాందపురాణమునందు చెప్పబడెను. అభ్యంగనము సింధుస్నానము దంతధావనము మైథునము జననము మరణముల విషయమై తత్కాలమునందే తిథి యుండునో యది యే సంకల్పమునకు జెప్పుకొనవలయును. వివాహము మృతము జననముల విషయమై రాత్రి రెండుజాములకు లోపుగా జరిగినయెడల పూర్వదినముగాను రెండు జాములకుపైన జరిగినయెడ లపరదినముగా నెంచుకొనవలయును. స్త్రీలకు రజోదర్శనవిషయమై రెండుజాములకు లోపుగా పూర్వదినముగా నెంచుకొనవలెను. రెండుజాములు గడచిన పిమ్మట నొకముహూర్తకాల పర్యంతము పూర్వదినముగాను తదుపరికాలముపరదినముగా నెంచుకొనవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. సూర్యోదయమునకు లోపుగా దహనమరణములు జరిగినప్పుడు పూర్వరాత్రిగానె యెంచుకొనవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను. ఏదినమునందు పగలు రజస్స్రావము మరణము జననము కలుగునో యాదినము మొదలు లెక్కపెట్టుకొనవలయును. రజోదర్శనవిషయమై యాదినము మొదలు మూడు

దినముల పర్యంతమునుండి నాల్గవదినమునందు శుద్ధికావలయును. అని పార స్కరుడు పరాశరుడు చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకు జననమరణముల విషయమై పదిదినములు, క్షత్రియులకు పండ్రెండు దినములు, వైశ్యులకు పదియేను దినములు, శూద్రులకు ముప్పదిదినములు, న్యాయవర్తులగు శూద్రులకు పదియేను దినములనియు చెప్పబడెను, రాత్రిని మూడు భాగములుచేసి రెండుభాగములు పూర్వదినముగాను మూడవభాగముపరదినముగాను జననమరణ స్థాలీపాకముల విషయమై తెలిసికొనవలయునని కొందరనిరి. రజోదర్శనము జననము మరణముల విషయమై అర్ధరాత్రమునకు లోపు గానైతే పూర్వదినముగ గ్రహించవలయునని యముడు చెప్పెను. ఉద యము మొదలు తిరిగి యుదయముకవరకు పూర్వదినమని చెప్పబడును. కాబట్టి యాప్రకారముగానె గ్రహించు కొనవలయునని వేదవేత్తలు కొందరుచెప్పిరి. ఇట్లు అనేకములను లనేకవిధములుగా చెప్పినందువలన రాత్రి రెండుజాములకు లోపుగా పూర్వదినముపరమందైయితే పరదిన మనియు రాత్రిని మూడుభాగములు చేసిన రెండుభాగముల పర్యంతము పూర్వదినము మూడవభాగముపరదినమనియు ఉదయము మొదలుదయ పర్యంతము పూర్వదినమే యనియు మూడుపక్షములుగా నిర్ణయింపబడి నది. కాబట్టి జననమరణ రజోదర్శనముల విషయమై యాయాదేశాచా రానుగుణ్యముగా నాశౌచమును గ్రహించుకొనవలయును.

శవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తము.

౭౧౧—తా. బ్రాహ్మణుడు శూద్రశవానుగమనము చేయగూడ దు. ఒకవేళ శవానుగమనము చేసినయెడల స్నానముజేసి యగ్నిహోత్ర మును స్పృశించి ఘృతప్రాశన జేయవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పె ను. ఘృతప్రాశనము భోజనవిధిగా జెప్పబడలేదు. కాబట్టి భోజనము తిరిగి చేయవచ్చును. సవర్ణుడుగాని అధికవర్ణుడుగాని ప్రేతయగుసేని స్నేహమువలన శవముతోగూడ నరుగుదెంచినయెడల స్నానముజేసి యగ్నిహోత్రమును స్పృశించి ఘృతప్రాశన జేయవలయునని బ్రహ్మాండ పురాణమునందు జెప్పబడెను. బ్రాహ్మణుడు బంధువునిరీతిగా క్షత్రియ శవానుగమనముచేసిన స్నానముజేసి యగ్నిహోత్రమును స్పృశించి ఘృతప్రాశనజేసి యాదినము నాశౌచము పట్టవలయును. వైశ్యశవాను గమనముచేసిన పక్షిణ్యాశౌచము శూద్రశవానుగమనముజేసిన మూడు దినములాశౌచమును పట్టవలయును. మరియు బ్రాహ్మణుడు శూద్రశవాను

గమనముచేసిన మూడుదినము లాశౌచముపట్టి సముద్రములో ప్రవహించునట్టి నదిలో స్నానముజేసి నూరుపర్యాయములు ప్రాణాయామము జేసి ఘృతప్రాశనజేసిన శుద్ధికలుగుననియు క్షత్రియ వైశ్య శవానుగమనముచేసిన యొక్కదిన మాశౌచమనియు క్షత్రియుడు వైశ్య శూద్ర శవానుగమనముచేసిన షట్కాల్యాశౌచమనియు వైశ్యుడు శూద్రశవానుగమనముచేసిన యొక్కదిన మాశౌచమనియు రోదనమందు నొక్కదినమే యనియు విష్ణువు చెప్పెను.

వమనప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౨౪౨——లా. పితృస్థానములయందు నియమింపబడిన ముగ్గురులో పితృస్థానీయ బ్రాహ్మణుడు వమనముజేసిన యెడల (అనగా క్రక్కుట) ఆదినమునం దుపవాసముజేసి మరునాడు తిరిగి శ్రాద్ధము పెట్టవలయును. శ్రాద్ధమాచరింప బడుచుండగా ముగ్గురులో నెవ్వరైనను వమనము జేసిన యెడల లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యగ్నిహోత్రుని యర్చించి వమనముజేసికొనిన వానిస్థానమందు బ్రాహ్మణ ప్రతినిధిగా నావాహనముజేసి గోత్ర నామములను జెప్పి యాసనాద్యావాహనముజేసి యన్నత్యాగముజేసి యగ్నిహోత్రములో మొదట ప్రాణాది నైదాహుతులనుంచి పిమ్మట నేడు కబళములనుగాని యెనిమిది కబళములనుగాని హోమముజేసి మిగిలిన హోమమును సమాప్తిని పొందించి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిచేయవలయును. ఇట్లు పితృస్థానమునందు నావాహనము జేయబడిన ముగ్గురులో నెవ్వరైనను విశ్వేదేవస్థానమందు విష్ణుస్థానమందు నావాహనము జేయబడిన వారిలో నెవ్వరైనను వమనము జేసికొనినను వారివారి స్థానములయందు బ్రాహ్మణ ప్రతినిధిగా నగ్నిహోత్రము నావాహనముజేసి పూర్వము చెప్పబడిన విధముగా శ్రాద్ధమును పూర్తిచేయవలెను. భోక్తవమనముజేసికొనినప్పుడు యగ్నిప్రతిష్ఠాపనజేసి ముప్పదిరెండు కబళముల హోమముజేసి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిజేసిన శ్రాద్ధదోషము లేదని మరి యొకరుచెప్పిరి. శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణులు భుజింపుచుండగా నొకరి నొకరు తాకినయెడల నన్నమును విడిచిపెట్టక నంతయు భుజించి నూట యెనిమిది పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రమును జపించవలయును. బ్రాహ్మణులు భుజింపుచుండగా నొకరి యుచ్ఛిష్టము నొకరికి స్పర్శకలిగినప్పుడు యాయన్నమును పరిత్యాగముచేసి తిరిగి మరియొక పాత్రయందు వ్యంజనసహితముగా నన్నము సమస్తపదార్థములనుంచి బ్రాహ్మణుని భుజింప

జేయవలయును. ఆబ్రాహ్మణుడు భుజించిన పిమ్మట స్నానము జేసి నూట యెనిమిది పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రమును జపించవలయును. ఆద్య శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుడు భుజింపుచుండగా వమనము కలిగిన 'యత్తే కృష్ణ' అనుమంత్రముతో హోమము జేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధము నందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణునకు వమనము కలిగిన లౌకికాగ్నియందు యథావిధిగా ప్రేతాహుతిని జేయవలయును. అనుమాసికమందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణుడు వమనము జేసిన యెడల కబళములను తిరిగి భుజించిన పిమ్మట తృప్తినడుగవలయును. అమావాస్యాను మాసమునందు జరుగు శ్రాద్ధమునందు కూడ వమనము జరిగినయెడల అనుమాసికమునందు వలెనే జరిపి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తి చేయవలయును. అమావాస్యయందైన మాసికమునందు వమనము కలిగిన నీప్రకారమే చేయవలయును. మహాలయాది శ్రాద్ధములయందు పిత్రాదులకు వమనము కలిగిన పితామహాదులకు వలెనే చేయవలయును. శ్రాద్ధమునందు భుజింపుచుండగా నుచ్ఛిష్ట స్పర్శకలిగినయెడల భుజింపగా మిగిలిన యన్నము పరిత్యజించవలయును. పిమ్మట కర్త ఆస్థానమందు లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యావాహనాసనాదులచే తిరిగి యర్చనాదికము జేసి మరియొక పాత్రయందు నన్నాదులనుంచి త్యాగము చేసి పురుషసూక్త మంత్రములతో ముప్పది రెండాహుతుల నాయగ్నిహోత్రమునందు హోమము జేసి మిగిలిన హోమశేషము నగ్నియందుంచి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిచేయవలయును. పిండముల సమీపమునందు వమనము జేసినయెడల తిరిగి పాకము జేసి పిండప్రదానము చేయవలయునని యొకరు చెప్పిరి ఉచ్ఛిష్ట స్పర్శ తెలిసినప్పుడు భుజింపుచున్న పాత్రను విడిచి యక్కడ గోమయముచే నలికి మరియొక పాత్రనుంచి యన్నము వ్యంజనాది సమస్తపదార్థముల నుంచినపిమ్మట తిరిగి పరిషేచనము జేసి భుజించినయెడల దోషములేదని మరియొకరు చెప్పిరి. శ్రాద్ధపంక్తియందు బ్రాహ్మణులు గూర్చుండి యొకరినొకరు తాకినయెడల భుజింపుచుండెడి యన్నము నిద్దరు విడిచి పెట్టవలయును భుజించినయెడల చాంద్రాయణము చేయవలయునని యింకొకరు చెప్పిరి బ్రాహ్మణుడు భుజింపుచుండగా నుచ్ఛిష్టస్పర్శ కలిగినను లేక శ్వానము శూద్రులు మొదలగు వారియొక్క స్పర్శకలిగినను ఆయన్నమును విడిచిపెట్టి యాదిన ముపవాసము జేసి మరునాడు పంచగవ్య ప్రాశనము జేసిన శుద్ధికలుగునని మరియొకరు చెప్పిరి.

వమనమందు మంత్రవిధానము.

౨౫౩—తా. భుజింపుచుండెడి బ్రాహ్మణులకు వమనముయొక్క నిర్ధారణ కలిగినప్పుడు శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలుగుచుండగా జేయవల సినవిధి యేమనగా, ఇంద్రునకు సోమసూక్తముచేతను అగ్నిహోత్రము చేతను భోజనముచేతను అని మూడువిధములుగా చెప్పఁబడియున్నది. యిక్కడ విమర్శన యేమనగా, పిండప్రదానమైన పిమ్మట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రణ జేయబడిన బ్రాహ్మణులలో నొకరుగాని బహుమందిగాని వమ నముజేసినప్పుడు శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలుగుచున్నది. కాఁబట్టి సూక్త శతమును పఠించినయెడల సంపూర్ణము నొందును. పిండప్రదానముకంటె పూర్వము పితృస్థానీయునికంటె నితరులగు పితామహ ప్రపితామహ విశ్వే దేవస్థానములయందు నిమంత్రిత బ్రాహ్మణులలో నెవరైన నొకరు వమనము జేసినయెడల శ్రాద్ధవిఘ్న నివృత్తికొరకు హోమమును అనేకులు వమనము జేసిన హోమము సూక్తపారాయణము జపము పితృస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మణుడు వమనముజేసిన దర్శశ్రాద్ధమును చేయవలయును. ఆదినము నందు పునఃపాకముజేసి శ్రాద్ధమునందు భుజింపజేయవలయును. మాసికా బ్దికశ్రాద్ధమగునేని యాదినమునం దుపవాసముజేసి పరదినమునందు తిరిగి శ్రాద్ధమాచరించి భుజింపజేయవలయును. సంగ్రహకారుని వచన మేప్రకార మనగా, శ్రాద్ధమునకు ప్రధానము పిండప్రదానము దానికి భోజనము అంగభూతము అనగా సహాయకారి కాఁబట్టి భోజనక్రియలకు హానికలిగి నప్పుడు శ్రాద్ధమును రెండుపర్యాయములాచరింప నక్కఱలేదనిచెప్పెను. ఈవిషయము సంకల్పశ్రాద్ధములకంటె నితరములగు పార్వణశ్రాద్ధము నందు పితృస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మణునికంటె నన్యస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మ ణునికి వమనముచే భోజనక్రియకు హానికలిగిన సందర్భములో తెలిసికొన వలయును. శ్రాద్ధావృత్తిని చేయగూడదనిచెప్పి నందువలన భోజనక్రియకు నిషేధము కలుగుటచే హోమము చేయవలయునని సూచింపబడినది. శ్రాద్ధపంక్తియందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణులలో నొకవమనము జేసిన యెడలలౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యర్చనాదికముజేసి హోమము చేయవలయు నని ఆసంగ్రహకారునిచేతనే చెప్పబడినది. ఇట్లుచేయువిధానము చెప్పబడెను.

పితృస్థానవ్యతిరిక్త బ్రాహ్మణవిషయము.

౨౫౪—తా. స్మృత్యంతరములో జెప్పబడిన దేమనగా. విశ్వే దేవస్థాన నిమంత్రితులుగాని పితామహ ప్రపితామహస్థాన నిమంత్రితులు

గాని వమనము జేసినయెడల ప్రాణాపానాది గ్యైదు మంత్రములతోను ముప్పదిరెండు పర్యాయములు హోమముజేసి హోమశేషమును పూర్తి నొందించి శ్రాద్ధశేషమును సమాప్తి చేయవలయును. శ్రాద్ధమునందు భుజింపుచుండగా నొకభోక్తకు వాంతి కలిగినయెడల నగ్నిని ప్రతిష్ఠించి ఆస్థాన సంబంధమగు వాని గోత్రనామములను జెప్పి యావాహనాసనాదికమగు సర్చనను గావించి అన్నత్యాగమును జేసి ప్రాణాపానాది గ్యైదు మంత్రములచేతను ముప్పదిరెండు పర్యాయములు యథావిధిగా హోమమును జేసి హోమశేషమును సమాప్తినొందించి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తి చేయవలయును. అది యేవిధమనగా ప్రాణాపానాది గ్యైదు మంత్రముల వారు ఆవృత్తులుగా జెప్పినయెడల ముప్పదియగును మిగిలిన రెండును ఉదాన సమానములను జెప్పిన ముప్పదిరెండగును. హోమములు పూర్తియగునంతవరకు ఆవృత్తిగా జెప్పవలయు ననియు ఆవృత్తిజేయగా మిగిలినప్పుడు చివర మంత్రములతో హోమసంఖ్యను పూర్తి చేయవలయు ననియు సూత్రములు చెప్పినవి. కాబట్టి చివరమంత్రములతోనే సమాప్తి చేయవలయును. ఇక్కడ ఒక్క బ్రాహ్మణుడే యని చెప్పుటచే పైన చెప్పిన విధముగా జేయవలయును అనేకులు వమనము చేయుటచే విఘ్నము కలిగినయెడల హోమసూక్తములచేతను హోమసూక్త జపములచేతను విఘ్నమును తొలగించవలయును. ఈప్రకారము చేయనియెడల వెనుక యొక బ్రాహ్మణుడు అని చెప్పిన దానికి వ్యర్థత్వము కలుగుచున్నది. పిండప్రదానము జేయక పూర్వము భోక్తకు వమనము సంభవించిన యెడల తిరిగి పాకముచేసి యథావిధిగా పిండప్రదానము చేయవలయు ననెడి యితర స్మృతివచనము పితృస్థానసంబంధమగు భోక్తవిషయముగా జెప్పబడెను ఎందువల్ల ననగా శ్రాద్ధమునకు పిండప్రధానమే ప్రధానమనియు తిరిగి శ్రాద్ధము చేయవలయు నని యున్నందున పితృస్థాన విషయముగా గ్రహించుకొనవలయును. మరియు పిండప్రదానము జేయక పూర్వము పితృస్థానీయుడు వమనము జేసికొనిన యెడల తిరిగి పాకమును జేసి యథావిధిగా శ్రాద్ధము నాచరింప వలయుననియు ఆదినమునందే తిరిగి పాకముజేసి శ్రాద్ధము చేయవలయు ననెడి రెండువచనములు దర్శశ్రాద్ధ విషయముగా తెలిసికొనవలయును. మృతదినాబ్దికమునకు విఘ్నము సంభవించిన యెడల మరుదినమునం దాచరింపవలయునని యున్నది. ఆవిషయము ముందు జెప్పబడును. బ్రాహ్మణు లన్న శ్రాద్ధమును జేయుటకు నాటంకము సంభ

వించెనేని మాసికశ్రాద్ధము ప్రత్యాబ్దికముగాక మిగిలిన శ్రాద్ధములను అమావాస్యాదిని తిరిగి పాకమును జేయుటకు వీలు లేనియెడల ఆమద్రవ్యమాత్రోనే చేయవలయునని యున్నది. మాసికాబ్దికవిషయమై యితరస్మృతులలో చెప్పబడిన దేమనగా పితృపితామహాది ముగ్గురు స్థానములలో పితృస్థాన నిమంత్రితుడు వమనము జేసికొనిన యెడల ఆదినమునం దుపవాసముండి మరుదినమున శ్రాద్ధ మాచరింపవలయునని తిరిగి శ్రాద్ధవిధిని చెప్పుటచేతను మాసికాబ్దిక విషయముగా నిశ్చయింపబడుచున్నది ఇచ్చట సంకల్ప శ్రాద్ధమునందు తిరిగి చేయుటను గురించి సంగ్రహకారుడు చెప్పిన దేమనగా సంకల్ప శ్రాద్ధమునందు భోజనక్రియయే ప్రధానమైయున్నది. కాబట్టి పితృస్థానీయులలో వమనము కలిగినయెడ తిరిగి చేయవలయునని చెప్పెను. పితృస్థానీయులలో ననగా పితృస్థానమున నిమంత్రితునకే యని తెలియవలెను. పితామహాది స్థానీయుల విషయముకాదు ఈసంకల్ప శ్రాద్ధమునందును పూర్వము చెప్పబడిన యితరస్మృతుల సంబంధమును పట్టి యాదినమునం దుపవాసము చేసి మరుదినమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. పితామహ ప్రపితామహ స్థానీయులు విశ్వేదేవస్థానీయుడు వమనము చేసికొనినందువలన విఘ్నము కలిగెనేని పూర్వము చెప్పినట్టి వ్యవస్థను అనుసరించి తెలిసికొనవలయును.

ఉపవాస స్వరూపమును చెప్పుచున్నాడు.

౨౫౫——టీ. పాపకార్యములనుండి మళ్లి మంచికార్యములయందాసక్తికలిగి నిద్రాసంభోగాదులను వర్జించి సుగుణములతో గూడియుండుట యుపవాసమని చెప్పబడును. 'ఇంద్రాయ సోమసూక్తేన' అనగా నింద్రునిగూర్చిన సోమసూక్తమును పఠించవలయునని సామాన్యముగా ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పుటవలన శాంతి వెళ్లుటగాక మరియొక కారణమువల్లను విఘ్నము కలిగినప్పుడు కూడా యీప్రాయశ్చిత్తమునే చేయకూడదా యని ప్రశ్న చేసిన యెడల ఆశౌచమునిచేతనే తిరిగి శ్రాద్ధమును చేయవలయునని చెప్పబడుటవలన నట్లు చెప్పకూడదు భోజనము ప్రారంభించుటకు పూర్వముగాని పిదపందుగాని శ్రాద్ధమునకు విఘ్నముకలిగెనేని తిరిగి శ్రాద్ధమును చేయవలయును జపహోమములు తృప్తికరమైనవి కావని స్మృతులయందు చెప్పబడినది. తిరిగి శ్రాద్ధము నేదినమందు చేయవలెనో చెప్పబడుచున్నది. శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలిగినప్పుడును అబ్దిక దినము తెలియనప్పుడును బహుళైకాదశియందుగాని యమావాస్యయం

దుగాని శ్రాద్ధము నాచరింపవలయునని పూర్వమే చెప్పబడియున్నది. ఉచ్ఛిష్టలేపనము యొక్క స్పర్శ కలిగినప్పుడు మరియొక జలముచే ప్రక్షాళనము జేసికొని భోజనము చేసిన పిమ్మట తిరిగి స్నానము చేసి మూడువందల పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రజపమును చేయవలయును. ఒకరి యుచ్ఛిష్టము మరియొకరికి సంస్పర్శ కలిగినయెడల నుచ్ఛిష్ట స్పర్శపాత్రను విడిచి మరియొక పాత్రయందు అన్నము వ్యంజనాది సమస్తపదార్థమును పూర్వమువలెనే యుంచి యాబ్రాహ్మణుని భుజింప చేయవలయును.

విధురవిధవా లక్షణము.

౨౫౬—తా. అగ్నిహోత్రములు లేనివానికి వేదమే యగ్నిహోత్రమనియు వేదపఠనజేయనివాడు అనగ్నికుడనియు ఆప్రకారమే పుత్త్రులు లేనివాడును అనగ్నికుడనియు పుత్త్రులుకలవాడు అగ్నిహోత్రములు కలవాడే యనియు చెప్పబడెను. పుత్రులుకలవాడు అగ్నిహోత్రములు కలవాడనియు గృహస్థుడనియు మరియొకరు చెప్పిరి. భార్యాపుత్రులు లేనివాడు విధురుడని చెప్పబడును. పుత్రవంతుడగు గృహస్థుడు బ్రహ్మచారివాడైనను అగ్నిహోత్రములు లేనివాడైనను యజ్ఞము దానము జపము హోమము స్వాధ్యాయము పితృకర్మ మొదలగు కర్మలను జేయుటయందు దూష్యుడు కాడు. అనగా, అర్హతకలవాడగును. భార్యాపుత్రులు లేని పురుషుడు విధురుడనియు పెనిమిటి పుత్రులు లేని యాడుది విధవయనియు పెద్దలచే చెప్పబడియున్నది.

పాకనియమము.

౨౫౭—తా. భార్య వెలుపలనున్నప్పుడు మాసికము సపిండనము అమాశ్రాద్ధము ఆబ్దికము వీటివిషయమై పాకమన్యునిచే జేయించవలయునని ధర్మశాస్త్రమునందు కలదు. అనగా తల్లిదండ్రులకంటె నితరులగు జ్ఞాతులకు కర్తృత్వము వహించి చేయుచున్నప్పుడు భార్య వెలుపలుండినయెడల మాసికములు షోడశశ్రాద్ధములు సపిండనము దర్శశ్రాద్ధము వీటి విషయమై పాకము తాను జేయుటకు శక్తుడు కానియెడల మరియొకరిచే పాకము చేయించవలయును. ఒక్కనియందు కర్తృత్వము కలిగి యనేక శ్రాద్ధముల నొక్కదినమందు చేయవలసినప్పుడు తంత్రవిధిగా వైశ్వదేవము జేయవలయును. వేరుపాకము చేయనక్కరలేదు. నిత్యనైమిత్తికములగు శ్రాద్ధములు సంభవించినప్పుడు నిత్యశ్రాద్ధమును విడువకూడదు. నైమిత్తికమును ముందుగావించి పిమ్మట నిత్యమును చేయవలెను. ఒక్క

కర్తృత్వమే కలిగి యున్నప్పుడును ఏకపాకముతో తంత్రప్రకారము జరిగించవలయును. అనేక కర్తృత్వములగు శ్రాద్ధములు సంభవించినప్పుడు వేరుపాకము చేయవలయును. తల్లిదండ్రులయొక్క శ్రాద్ధము లేకదినమందు సంభవించినయెడల నొక్కపాకమునందే ముందుగా పితృక్రియలను జేసి పిమ్మట మాతృక్రియలను జేయవలయును. అగ్నౌకరణ మొకసారియే చేయవలెను. అర్ఘ్యమును వేరువేరుగా విడువవలయును. తల్లిదండ్రులకు మూడుమూడు పిండముల నుంచవలయును. అనేకతల్లుల శ్రాద్ధములయందు నొక్కబ్రాహ్మణునియందే యావాహనము జేసి యథావిధిగా పూజింపవలయును. పుత్రులు లేనివానివిషయమై దయకలిగి బహుశమైయున్నట్టి మహాలయమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. ఏకోద్దిష్టవిధానముగ జేయవలయునుగాని త్రిపూరుష వర్గత్రయముతో జేయకూడదు. విధవయగుస్త్రీ తనపెనిమిటిమొదలు ముగ్గురువరకును తనతండ్రిమొదలు ముగ్గురువరకును శ్రాద్ధమును అమాశ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. తనశాఖాప్రకారముగ జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఋక్ శాఖాప్రకారముగా శ్రాద్ధమును చేయవలయును. స్వశాఖానుసారముగా జేయుట సంభవముకానియెడల ఋక్శాఖాప్రకారము చేయవలయును. లేనియెడల కర్మహానియగును. ఇది పూర్వాచారమై యున్నదని ధర్మశాస్త్రమునందు కలదు.

పిండదానమందు నిర్దోషవచనములు.

౨౫౦—తా. భరణియందు వ్యతీపాతయందు త్రిస్పోష్టకులయందు ద్వాదశులయందు పిండప్రదానము జేయుట విషయమై వారదోషము లేదు. పక్షశ్రాద్ధము మృతాహశ్శ్రాద్ధముల విషయమై నిషేధింపబడిన దినమైనను పిండప్రదానము జేయవచ్చును దోషము లేదని గ్రంథాంతరమందు కలదు. తీర్థమునందు తీర్థశ్రాద్ధమునందు మహాలయపక్షమునందు ప్రత్యాబ్దికమునందు పిండప్రదానము జేయవచ్చును. దోషము లేదని మనువు చెప్పెను.

మహాలయములు.

౨౫౧—తా. మహాలయపక్షములో ప్రతిదినమునందు జేయబడిన శ్రాద్ధము గయలో జేయబడిన దానితో సమానమగును. మహాలయపక్షములో భరణీనక్షత్ర యుక్తదినమునందు జేసిన నైదుగయలయందు జేయబడిన దానితో సమానమగును. వ్యతీపాతయందు జేసిన పదిగయలతో సమానమనియు పక్షమధ్యమందు (అనగా నష్టమియనుట) జేయబడిన

యిరువైగయలతో సమానమనియు ద్వాదశియందు జేయబడిన నూరుగయలతో సమానమనియు అమావాస్యయందు జేసిన వెయ్యిగయలతో సమానమనియు ఆశ్వీయుజ శుద్ధవిదియయందు పితృదేవతులను గురించి చేయబడిన శ్రాద్ధమక్షయమగుననియు చెప్పబడెను తండ్రి, పితామహుడు, ప్రపితామహుడు, తల్లి, పితామహి, ప్రపితామహి, మాతామహుడు, తల్లికి ప్రపితామహుడు, తల్లికి తల్లి, తల్లికి పితామహి, తల్లికి ప్రపితామహి, పినతండ్రి పెత్తండ్రులు, సవతితల్లులు, ఏకోదరులు, భిన్నోదరులు, తండ్రికి సోదరులపుత్రులు, తండ్రిసోదరులయొక్క భార్యలు, భార్య, తనకుమారుడు తండ్రికి తోబుట్టువ, మేనమామ, తల్లికి తోబుట్టువ, ఆమెకుమాళ్లు, కుమార్తె, ఆమెకుమారుడు, తనతోబుట్టువ, ఆమెకుమారుడు అల్లుడు, అత్తమామలు, మేనమామయొక్క పుత్రులు, భార్యయొక్క సోదరుడు, తోబుట్టువయొక్క పెనిమిటి, జ్ఞాతులతో సపిండులు, సమానోదకులు, ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులయొక్కయు తనయొక్క యితరమగు బంధువులు, అని యీప్రకారము శ్రాద్ధముల గురించిగాని తర్పణను గురించిగాని కారుణ్యవిధానము చెప్పబడెను. లేక మరియొకపక్షము కలదు. దైవము, తండ్రి, తల్లి, మాతామహుడు, తండ్రిసోదరుడు, తనసోదరుడు, మేనత్త, మేనమామ, భార్యయొక్కతండ్రి, తల్లితోబుట్టువ, తనభార్య, సవతితల్లి, దౌహిత్రుడు, మేనల్లుడు, కోడలు, సంబంధము కలవారు, బావమరది, గురువు, ఆచార్యుడు, ప్రభువు, స్నేహితుడు, వీనినిగురించి శ్రాద్ధాదులను జేయవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడినదేమనగా, భాద్రపద బహుళపాడ్యమిమొదలమావాస్యపర్యంతము శ్రాద్ధమాచరించిన ముఖ్యపక్షము. లేక పంచమిగాని అష్టమిగాని దశమిగాని ప్రారంభించి అమావాస్యపర్యంతము చేయవలయును. లేక తనశక్తిననుసరించి యొక్కదినమునందైనను జేయవలయును. ఏదినమునందాచరించిన నపరాహ్ణకాలమునందు జేయవలయును. మహాలయాది శ్రాద్ధముల నాచరించునపుడు తల్లులు యిద్దరు ముగ్గురు మొదలగు నెందరికి జేయవలసియుండిన నొక్కబ్రాహ్మణునియందే యావాహనము చేయవలయును. ప్రత్యాబ్దికమునందు వేరువేరుగా చేయవలయును. ఈవచనమే యితరస్మృతులయందు కలదు. మహాలయమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు ప్రత్యాబ్దికమునందు అన్వష్టకలయందు వృద్ధిశ్రాద్ధమునందు తీర్థశ్రాద్ధమునందు తల్లియొక్క శ్రాద్ధమును వేరుగా జేయవలయును. భాద్రపద బహు

శపక్షములో సంపతిథియందు శ్రాద్ధమాచరించి పిండప్రదానము జేయ వచ్చును. త్రయోదశియందు శుక్ర మంగళ వారములయందు భాను జన్మ త్రయమునందు పుత్రమిత్రకళత్రాది వృద్ధిని కోరువాడు శ్రాద్ధమును చేయ గూడదు. పాడ్యమి మొదలు అమావాస్యపర్యంతము జేయుట ముఖ్యమనె పక్షము నాశ్రయించి పదియేను దినములయందు నిత్యము శ్రాద్ధము జేయు విషయములో నిషిద్ధదినమునందు పిండప్రదాన విధిగానైనను జేయ వచ్చును. లేక సంకల్పవిధానముగా నైనను జేయవలయును. "దినేదినే గయాశ్రాద్ధం" అనునది మొదలు "పితౄణాం దత్తమక్షయం" అను పర్యంతమునుండు గ్రంథమునను తాత్పర్యము, వ్రాయబడినది. సంతానము లేక మృతినొందిన వారియందు దయగలవాడై అపరపక్షశ్రాద్ధము నేకో ద్దిష్టవిధిగా జేయవలయును. త్రిపురుషవిధిగా జేయనక్కరలేదని ధర్మశా స్త్రమునందు కలదు. కాబట్టి తనవంశమునందు పురుషులుగాని స్త్రీలు గాని పుత్రులులేక మృతినొందిన యెడల వారికి నేకోద్దిష్టవిధిగా మహాలయ శ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిపూరుష పర్గిత్రయము ననుసరించి చేయ నక్కరలేదు. పుత్రులులేని వానియందు దయగలవాడై మహాలయ శ్రాద్ధ మును జేయవలయును. పుత్రులు కలవానికి శ్రాద్ధమాచరించిన వానిపు త్రులకు నష్టము కలుగును. కాబట్టి చేయకూడదు. ఈవిధముగానే స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పినదేమనగా, పుత్రులు కలవానిని గురించి మహాలయమునందు శ్రాద్ధ మాచరించినయెడల వ్యర్థమగును మరియు శ్రాద్ధము జేసినవాడు పితృహత్య చేసినవాడగును. తనవంశీయులు స్త్రీలు పురుషులు ఎవరైనను మృతినొంది వారివృత్తాంతము తనకు తెలియని యెడల వారికి నేకోద్దిష్టవిధిగానే చేయవలయును. పార్వణవిధిగా చేయ నక్కర లేదు. మాతామహులను మహాలయాది శ్రాద్ధములయందు సపత్నీకులనుగా గూర్చి యావాహనమును జేయవలయును. అర్ఘ్యద్ర మును తర్పణమును విడుచునప్పుడును పిండము నిచ్చునప్పుడును భార్య లకు వేరుగా నివ్వవలయును అనేకవిధములగు శ్రాద్ధములేక కర్తృ త్వము కలిగినప్పుడు ఆయాశ్రాద్ధము నొక్కపాకమునందే వేరుగా చేయ వలయును. స్మృతి సంగ్రహములో గర్గుడు చెప్పిన దేమనగా, కృత్తిక, రోహిణి, రేవతి, మఘ, నక్షత్రములయందును దర్శశ్రాద్ధమునందును పక్షశ్రాద్ధమునందును, తల్లిదండ్రుల ప్రత్యాబ్దికము సంభవించినప్పుడు వారి యాబ్దికమును ముందుగా నాచరించి పిమ్మట దర్శాది శ్రాద్ధములను

చేయవలయును. జ్యేష్ఠ, విశాఖ, ఆశ్రేష, మూల, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర లు, త్రిజన్మనక్షత్రములు, ఆదివార, మంగళవారములు, పునర్వసు, వీట్లయందు శ్రాద్ధములను జేయగూడదు. శ్రాద్ధకర్తను నిరువై నాల్గవనక్షత్రమునందు నిరువై యేడవ నక్షత్రమందును నందతిథులయందును, శుక్రవారమునందును, శ్రాద్ధము నెప్పుడు జేయగూడదు. కర్త యొక్క త్రిజన్మ నక్షత్రములయందును భార్యయొక్కయు పెద్దకుమారుని యొక్కయు జన్మనక్షత్రముల యందును శ్రాద్ధమును జేయగూడదు. ఆదివార మంగళవార శుక్రవారములు నందతిథులును నిషేధనములు. శుక్ర వారమునం దెప్పుడును చేయగూడదు. ప్రజాపతిచెప్పిన దేమనగా, వర్ష ఋతువులో సూర్యుడు, కన్యారాశియందు ప్రవేశించి యుండగా ప్రతి దినమునందును శ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. లేక బహుళపక్షము పది యేను దినముల యందైనను లేకపంచమి, అష్టమి, దశమి, మొదలుకొని గాని లేక అమావాస్య యందైనను తనకుగల కారుణ్యమును గూర్చి శ్రాద్ధమును జేయవలయును అమావాస్యయందు శ్రాద్ధము నాచరించు నప్పుడు తిథివారనక్షత్రాది దోషవిచారణ చేయనక్కరలేదు. బ్రాహ్మణు లకు భోజనము పెట్టుటకు ద్రవ్యములేని వాడగునేని పితృదేవతులను పిండముల నైనను వేయవలయును. లేక సూర్యుడు వృశ్చికరాశిలో ప్రవే శించుటకు లోపుగా నెప్పుడైనను తనకు ద్రవ్యసమర్థత కలిగినప్పుడు అట్టి శ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. లేక శ్రాద్ధమును జేయుటకు శక్తిలేనప్పుడు నిత్యము పితృసూక్తములను పఠనచేయవలయును. తిలోదకము లను విడువ వలయును. పదియేను దినములందును పితృదేవతులను గూర్చి సమిత్తుల తో హోమమునైనను జేయవలయును. లేక గోవులకు గడ్డినైనను వేయు చుండవలయును. ఒక్కదినముగాని రెండుదినములుగాని మూడుదినము లుగాని యుపవాసము చేయవలయును. కాబట్టి ఇట్లు అనేకవిధములుగా చెప్పబడియున్నది. వీటిలో తనశక్తి ననుసరించి మహాళయశ్రాద్ధమును చేయవలయును. ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షము (అనగా భాద్రపద బహుళపక్షము) నందు శ్రాద్ధమును జేయక వ్యర్థముగా వెళ్లబుచ్చిన వానిని పితృదేవతులు హింసింతురు. కాబట్టి తెలిసిన విద్వాంసులు మహా ళయ పక్షమునందు పితృదేవతులను గూర్చి శ్రాద్ధమును చేయవలయు ను. తల్లిజీవించి యుండునప్పుడు సవతితల్లులకు నేకోద్దిష్టముగాను సద్దైవ తముగాను జేయవలయును. మఘాష్టమి అమావాస్యల శ్రాద్ధములయం

దును తల్లిదండ్రుల మృతదినములయందును పిండప్రదానము జేయవచ్చును. వారనక్షత్రాది దోషములేదు, మహాలయమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు మృతినొందిన వారియొక్క మృతదినములయందును తంత్రముగా శ్రవణముజేసి వేఱువేరుగా శ్రాద్ధమును చేయవలయును. మహాలయపక్షములో పదియేను దినములయందును నిత్యము శ్రాద్ధమును జేయువాడు ఆదినమునందే శ్రాద్ధాంగతర్పణ చేయవలయును ఒక్కదినమునందే మహాలయ శ్రాద్ధమును జేయువాడు శ్రాద్ధాంగతర్పణను మరుదినమునందు చేయవలయును. పక్షమనఁగా పాడ్యమిమొదలమావాస్యపర్యంతము పదియేను దినములయందు శ్రాద్ధమును జేయువాడు నందతిథ్యాది విచారణ చేయనక్కరలేదు అప్రకారముగా కార్ష్ణాజినియు చెప్పెను చతుర్దశియు విడిచిపెట్టకూడదనెను. అమావాస్యయందు మృతదినమునందు పితృపక్షమునందు శ్రాద్ధమును సపిండీకరణమును చేయవచ్చును. తిథివారాదులను చూడనక్కరలేదని స్మృతిసారసముచ్చయమునందు చెప్పఁబడినది. అమావాస్య వ్యతీపాత భరణి రెండు ద్వాదశులు వీటియందు శ్రాద్ధము నాచరించునప్పుడు తిథివార నక్షత్రాది విచారణ చేయనక్కరలేదని స్మృత్యంతరమందు చెప్పబడినది. మరియు మహాలయమునందు గయయందు తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధదినములయందు పితృదేవతలు పిండము నపేక్షించియుందురు. కాబట్టి అట్టిసమయములందు పితృదేవతలకు పిండప్రదానము జేయవలయును. కుమార్తెయొక్కయు పుత్రునియొక్కయు వివాహమైన యాఱుమాసములలోపల తల్లిదండ్రుల యాబ్దికములు సంభవించెనేని దర్భలను తిలల నుపయోగించకూడదు. గరికె అక్షతలతోను శ్రాద్ధమును చేయవలయును. పిండములను పెరుగు రేగుపండ్లతో మిశ్రముచేసి పూర్వము తృప్తియగునట్లు చేసిన విధముగానే మూడుపిండములను చేయవలయును.

నిత్యపితృతర్పణమునందు విశేషము.

౨౮౦—తా. స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పినదేమనగా దేవతులకు తర్పణను జేయునప్పు డొక్కదోసిలియు సనకాదిమునులగూర్చి జేయునప్పుడు రెండుదోసిళ్లును పితృదేవతలను గురించి చేయునప్పుడు మూడుదోసిళ్లును, జలమును విడువవలయును. స్త్రీలనుగూర్చి విడుచునప్పు డొక్కదోసిలియే విడువవలయును. ముందుగా సంబంధమును జెప్పి పిమ్మట గోత్రము నామమును వస్వాదిరూపమును జెప్పి పిమ్మట స్వధాశబ్దముతో

నమశ్శబ్దమును జేర్చి తర్పణమును జేయవలయును. సవర్ణులకే తర్పణ చేయవలయునుగాని యితరవర్ణులను తర్పణ జేయనక్కరలేదనియు గోత్ర నామ రూపసంబంధములను చెప్పి పితృపూర్వకముగా వరుసగాను చివరను స్వధా శబ్ద నమశ్శబ్దము లుండునట్లుగా తర్పణ చేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను.

శ్రాద్ధతర్పణయందు విశేషము.

౨౬౮—శా. వసురుద్రాదిత్యస్వరూపులగు పితృపితామహ ప్రపితామహాదులను నామగోత్రములను జెప్పి తిలసహితముగా తర్పణ జేయవలయును. శ్రాద్ధమును జేసినవాడు మరుదినంబున పితృలను గురించి తర్పణజేయనియెడల తనవంశనాశనమగును. బ్రహ్మహత్యను కూడపొందును. పూర్వదినమునం దెవరినిగూర్చి శ్రాద్ధమును జేసెనో ఆపితృదేవతలను మరునాడు తర్పణచేయునప్పుడు తిథివార నక్షత్రదోష విచారణ చేయనక్కరలేదని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. (కర్త) శ్రాద్ధమాచరించి మరియొకశ్రాద్ధపాకమునం దపేక్షకలిగి భుజించినయెడల తానుపితృదేవతలు ప్రళయపర్యంతము నరకములో నుందురు. మహాలయపక్షములో ప్రతిదినమందు శ్రాద్ధమును జేయునప్పు డాదినమునందే శ్రాద్ధాంగతర్పణను వేరువేరుగా జేయవలయును. ఒక్కదినమునందే చేసినయెడల మరునాడు తర్పణను జేయవలయును. ఎప్పుడు చేసినను తిలసహితముగానే చేయవలయును. మరునాడు స్నానముచేసి యార్ద్రవస్త్రముతో తిలతర్పణగావించి పిమ్మట సంధ్యావందనము జేసికొనవలయును. దీనివిషయమై స్మృతియెట్లు చెప్పెననగా, మరునాడుదయంబున స్నానముచేసి యార్ద్రవస్త్రముతో తిలసహితముగా తర్పణచేసి తిరిగి స్నానముచేసి ప్రాతఃకాల సంధ్యావందనమును జేయవలయు ననియు శ్రాద్ధము నాచరించి మరునాడే శ్రాద్ధాంగతర్పణ తిలసహితముగా చేయవలయునుగాని శ్రాద్ధదినమునందు జేయగూడదనియు సపిండీకరణమునందు మాసికమునందు అనుమాసికమునందు ప్రథమాబ్దికమునందు శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణము లేదనియు చెప్పబడెనని శా.

అనేకపుత్త్రులు కలవానికి కర్తృనిర్ణయము.

౨౬౯—శా. ఒక్కనికి ననేకభార్యలుండి వారికందరికిని పుత్త్రులుండిరేని పెద్దభార్యయొక్క కుమారుడు పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను దహనసంస్కారము చేయవలయును. ఎందువల్లననగా, దహనసంస్కారము విషయమై అగ్రత్వము పెద్దభార్య కుమారునియందే కలదు. తండ్రికి

సపిండీకరణము జేయువిషయములో భార్యలందరికి కలిగియున్న పుత్త్రులలో నెవడు జ్యేష్ఠుడో వాడే సపిండీకరణమును జేయవలయునని కాశ్యప మునీశ్వరుడు చెప్పెను.

ఉపనయనము కానివాడు కర్త్తయగు విషయము.

౫౬౩—శ్లో. చూడాకర్మ చేయఁబడిన అనగా ఉపనయనము కాక పూర్వము మాతాపితరుల విషయమై ఉదకపిండదానముల జేయవచ్చును. స్వధాశబ్దమును చెప్పవచ్చును. వేదమును చెప్పకూడదు. అనుపనీతుడై నప్పటికిని తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధములను జేయవచ్చుననియు స్వధాకారమును ప్రయోగింపఁదగుననియు వేదోచ్చారణమాత్రము చేయకూడదనియు స్మృతియందు జెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను తల్లిదండ్రుల దహనసంస్కారము చేయవచ్చును. సంవత్సరమునకు లోపుగా చూడాకర్మ చేయఁబడినప్పటికిని పైతృమేధిక కర్మను చేయగూడదని చెప్పబడెను. కుమారుఁడు పుట్టినంతమాత్రముచేతనే పితృఋణమును తీర్చుకొనువాడగునని చెప్పఁబడినప్పటికిని సంవత్సరమునకు లోపుగా పైతృమేధిక కర్మను చేయకూడదని కాలాదర్శమునందు చెప్పఁబడినది. చిన్నకుమారుఁడు దహనాది సమస్తక్రియలను చేయవచ్చునుగాని సపిండీకరణము మాత్రము పెద్దకుమారుడే చేయవలయును. మఱియు కాలాదర్శనమునందు చెప్పఁబడినదేమనగా, పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను పెద్దభార్యయొక్క కుమారుడే దహించవలయును. దహనకార్యము విషయమై పెద్దభార్యయొక్క కుమారునియందే అగ్రత్వము కలదు. అనేక భార్యల యొక్క పుత్రులలో నెవడు పెద్దవాడో వాడే తండ్రియొక్క సపిండీకరణమును చేయవలయునని చెప్పఁబడెను. తల్లియొక్క శ్రాద్ధము పృథక్కుగా జేయబడినప్పుడు ఆజ్యము నామెకే జేయవలయును. ఆజ్యహోమమును జేసినయెడల ఆశ్రాద్ధము వ్యర్థమగునని చెప్పబడినది. కాఁబట్టి తండ్రిశ్రాద్ధము సంభవించినప్పుడు వేరుగాగాని కూడాగాని చేయునప్పుడు యేడాహుతులను వేయవలయును. తల్లినుద్దేశించి వేయనక్కరలేదు.

మహాలయ శ్రాద్ధక్రమము.

౫౬౪—శ్లో. ముందుగా తండ్రి, తల్లి, సవతితల్లి, మాతామహుఁడు, తల్లియొక్కతల్లి, భార్య, కుమారుఁడు సోదరుఁడు, తండ్రి సోదరుడు, వారికుమాళ్లు, వారిభార్యలు, తండ్రితోఁబుట్టువలు, తల్లితోఁబుట్టువ, భార్యయొక్కతండ్రి, మేనమామ, భార్యయొక్కతల్లి, మేనమామభార్య, కుమా

ర్తె, తోబుట్టువ, మేనల్లుడు, తోబుట్టువయొక్కభర్త, భార్యాసోదరుడు, కోడలు, అల్లుడు, సగోత్రులు, బంధువులు, స్నేహితుడు, గురువు, స్నేహితునియొక్క స్నేహితుడు, స్వామి, మంత్రోపదేశమును చేసినగురువు, విద్యాభ్యాసము చేసినవాడు, తన్నురక్షించినవాడు, పూర్వజన్మసంబంధుడు, ఈమొదలగువారి కందరికిని మహాలయమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. స్వశాఖీయుడును స్వకులీనుడును శ్రోత్రియుడును స్నాతకుడును తపశ్శాలియును పుత్రసంతానవంతుడునగు బ్రాహ్మణుని శ్రాద్ధము నందర్పనచేయవలయును. శమీపత్రప్రమాణముగా పిండములను జేసి గయాశిరస్సునందు వేసినయెడల యేడుగోత్రములవారిని నూటయొక్క తరముల వారినందరిని నరకమునుండి విముక్తులను జేయగలుగునని చెప్పంబడి యున్నది.

సప్తగోత్రముల వివరము.

౫౯౫—తా. తల్లి, తండ్రి, భార్య, తోబుట్టువ, కుమార్తె, మేనత్త, తల్లితోబుట్టువ, వీరు ఏడుగోత్రముల వంశస్థులని చెప్పంబడుదురు. తల్లియొక్కవంశీకులు, 24 తరములు, తండ్రివంశీకులు 20 తరములు, భార్యవంశీకులు 16 తరములు, తోబుట్టువ అత్తవారివంశీకులు 12 తరములు, కుమార్తె అత్తవారి వంశీకులు 11 తరములు, మేనత్త అత్తవారి వంశీకులు 10 తరములు, తల్లితోబుట్టువుల అత్తవారి వంశీకులు 8 తరములు, మొత్తము 101 తరములవారు మహాలయశ్రాద్ధమువలన తరింతురని చెప్పంబడి యున్నది.

పరేహనియందు తర్పణనిషేధము.

౫౯౬—తా. స్మృతిసారసంగ్రహమునందు శ్రాద్ధాంగతర్పణ విషయమై నిషేధము చెప్పబడినది యెట్లనగా, తీర్థశ్రాద్ధమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు ప్రేతశ్రాద్ధమునందు అనుమాసికమునందు సపిండీకరణమునందు తిలతర్పణ చేయకూడదనియున్నది. వృద్ధిశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అనుమాసికమునందు ప్రథమాబ్దికమునందు తిలతర్పణము చేయకూడదని మరియొకరు చెప్పిరి. దర్శశ్రాద్ధమునందు పూర్వము తర్పణచేయవలయు ననియు మహాలయశ్రాద్ధమునందు శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట తర్పణ చేయవలయు ననియు ప్రత్యాబ్దికవిషయములో శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందుగాని పరమందుగాని అదినమునందు చేయక మరుదినంబున చేయవలయు ననియు మరుదినము నిషిద్ధ తిథివారాదులు కలిగియున్నను జేయ

వచ్చుననియు యేవర్గమునకు శ్రాద్ధము నాచరింతురో యావర్గమునకు తర్పణచేయవలయునుగాని యితరవర్గములకు చేయనక్కఱ లేదనియు నితర స్మృతులయందు చెప్పఁబడినది.

సప్తపౌరుష క్రమము.

౨౬౭—తా. ఒక్క వంశమునందు బుట్టినవారిలో నేడుతరముల వరకు సపిండులనియు పదునాల్గు తరములవరకు సోదకులనియు నిరువదొక తరము పర్యంతము సగోత్రులనియు చెప్పబడుదురు. జాతాశౌచ మృతాశౌచ విషయములో నేడుతరముల పర్యంతము దశరాత్రములనియు అది మొదలు పదునాల్గుతరముల పర్యంతము మూడు దినములనియు అది మొదలు ఇరువదొకతరము పర్యంత మొక్కదినమనియు అటుపిమ్మట ఆశౌచము లేదనియు చెప్పబడినది. సపిండులలో దశరాత్ర మృతాశౌచము చెప్పబడినది కాఁబట్టి బ్రాహ్మణులకు దశరాత్రములు చేతను క్షత్రియులకు పంద్రెండు దినములచేతను వైశ్యులకు పదియేను దినములచేతను శూద్రులకు ముప్పదిదినములచేతను శుద్ధికలుగునని చెప్పఁబడినది. తల్లిదండ్రులయొక్కయు గురువుయొక్కయు మరణమునందు పదిదినము లాశౌచము కాఁబట్టి ఆదినములలో సపిండసంజ్ఞగల వారందరును దానమిచ్చుట అధ్యయనము చేయుట విడువవలయునని చెప్పియున్నందున దశరాత్రాశౌచము విహితమైనది. తల్లిదండ్రులు సపిండులు కాఁబట్టి దశరాత్రములని చెప్పఁబడినది. మరియు మహాగురువులయొక్క మరణమునందు పంద్రెండుదినముల పర్యంతము దానాధ్యయనములు చేయగూడదని యున్నది. సపిండులకు పదిదినము లాశౌచమనియున్నది. ఇట్లుండగా, తల్లిదండ్రులు ఉపనయనముచేసి సంపూర్ణముగా వేదమును జెప్పినవాడు. ఈ ముగ్గురు మహాగురువులని చెప్పబడుదురు. కాఁబట్టి వీరి మరణవిషయమై పదిదినములనియు పంద్రెండుదినము లనియు రెండుపక్షములుగా నున్నది. ఎందువల్లననగా, మహాగురువుల మరణమునందు పంద్రెండు దినముల పర్యంతము దానాధ్యయనములను విడువవలయు ననియు సపిండుల మరణమునందు పదిదినముల పర్యంతము విడువవలయునని యున్నది. మరియు తల్లితండ్రి ఆచార్యుడు ఈముగ్గురు మహాగురువు లనియు వీరి మరణమునందు పదిద్దినముల పర్యంతము విడువవలయు ననియు ఆప్రకారముగానే వారిస్త్రీలు మృతినొందిన నాచరింపవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. రెండు పక్షములయందు మరియొక్క వంశమువారి యన్నము నాశౌచ నివృత్తి

పర్యంతము భుజింపగూడదు. దానమిచ్చుట పుచ్చుకొనుట హోమము స్వాధ్యాయము మొదలగు నిత్యక్రియలు నిషేధింపబడును. వైతానక్రియ మాత్రము నివారింపబడదు. మృతదినము మొదలు పదదినముల పర్యంతము ప్రేత కార్యము చేయవలయును. మహాగురు మరణమునం దెప్పుడును పదిదినము లాశౌచము ఉపనయనాది క్రియలనుజేసి వేదమును పఠింపజేసినవాడు గురువనియు జీవనము నిమిత్తమై వృత్తిని కల్పించి యిచ్చినవాడు మహాగురువనియు చెప్పబడియున్నది. ఇట్లు బహువచనములు బహువిధములుగా చెప్పియున్నందున తండ్రి కుమారునకు నుపనయనాది సంస్కారములనుజేసి వేదమును పఠింపజేసి పిమ్మట జీవనార్థము వృత్తినికూడ యేర్పాటు చేయును. కాబట్టి అటువంటి తండ్రియే మహాగురువనియు అట్టి తండ్రియొక్క మరణమునందు పండ్రెండుదినము లాశౌచమనియు కొందరు నిర్ధారణచేసిరి. ఈయర్థమునే బోధించునట్టి విజ్ఞానేశ్వరీయ వచనము "యస్తుపితా పుత్రానుత్పాద్య...ఆశ్వలాయనోక్తం ద్రష్టవ్యం" యనుదానివలన తెలియబడుచున్నది. పండ్రెండుదినముల పర్యంత మాశౌచము కాబట్టి దేవతార్చనము ఇతర పితృకార్యములు దానము హోమము జపము మొదలగునవి చేయకూడదు ఏకోద్దిష్టానంతరమే సంస్కర్తకు శుద్ధియని మరియొకరు చెప్పిరి. పండ్రెండుదినము లాశౌచము పక్షములో చేయవలసిన విధాన మెట్లనగా, శుద్ధిలేక పోయినను ఆద్యశ్రాద్ధమును పదకొండవదినమునందు చేయవలయుననియు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగుననియు చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి పదకొండవదినమునందు అగ్నావాద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును చేసి శాస్త్రమున చెప్పబడిన దినమునందు ఊనమాసికమును పెట్టి రెండవ మాస మృతదినమునందు వృషోత్సర్జనముజేసి పిమ్మట ఆదినమునందే రెండవ మాసికము మొదలు మాసికముల నన్నియు నేకోద్దిష్టవిధిగా నాచరించి మూడవ పక్షమునందు సపిండీకరణమును చేయవలయును.

ద్వాదశరాత్రాశౌచ పక్షమునందు.

౨౬౭—తా. పదిదినములలోపల ప్రత్యాబ్దికము సంభవించెనేని పదకొండవదినమునం దాద్యాదిశ్రాద్ధముల నాచరించి పిమ్మట నాదినమునందే ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టవలయును.

ఆశౌచకాలము.

౨౬౮—తా. జాతాశౌచ మృతాశౌచముల మధ్యలో ప్రత్యా

బ్దికము సంభవించినయెడల యెప్పుడు తిరిగి పెట్టవలయునో దాని కాలమును చెప్పుచున్నాడు. ఆశౌచమధ్యయందు ప్రత్యాబ్దికము వచ్చినప్పుడు ఆశౌచ వెళ్లిన మరుదినమునందు అనగా పదకొండవదినమునందు పెట్టవలయును. ఆప్రకారముగానే ఋష్యశృంగుని వచనము కలదు. ఆశౌచానంతరమందును పెట్టుటకు నభ్యంతరము కలిగినయెడల అమావాస్యయందైనా పెట్టవలయును. ఈప్రకారముగానే గోబిలుడును చెప్పెను. మాసికములు ఉదకుంభశ్రాద్ధములు ప్రసవేష్టులు ప్రత్యాబ్దికము ఆశౌచములో వచ్చినప్పుడు ఆశౌచానంతరమందుగాని లేక అమావాస్యయందుగాని పెట్టవలయునని వసిష్ఠాది మునులయొక్క వచనములు గలవు. కాబట్టి సూతకాదులచే ముఖ్యకాలమునకు నాటంకము కలిగెనేని ఆశౌచానంతరదినమునందు చేయుటముఖ్యము. ఆప్రకారముగానే ఋష్యశృంగుని వచనముకలదు. మరియు సూతకము మొదలగువాటిచే శ్రాద్ధదినములకు నభ్యంతరము కలిగెనేని సూతకానంతరమందుగాని తిరిగి ఆతిథియందుగాని పెట్టవలయునని అత్రివచనము కలదు. అనగా సూతకము వెళ్లిన పిమ్మటగాని అనంతర మాసములో పూర్వము మృతదినముగల పక్షములోగాని లేక తిరిగి మృతదినమందుగాని పెట్టవలయునని రెండుపక్షములు చెప్పెను. తిరిగి ఆపక్షములో పెట్టవలయునని చెప్పిన దానికి విరోధమేమియును లేదు. తిరిగి ఆతిథియందు పెట్టవలయునని చెప్పిన దానివిషయము విచారించగా ప్రతిమాసములో మృతదినమునందు పెట్టబడెడి యేకోద్దిష్ట మాసికశ్రాద్ధమునకు సూతకముకంటె మరియొక కారణముచే విఘ్నముకలిగెనేని తిరిగి ఆతిథియందు పెట్టవలయునని ఋష్యశృంగుని వచనమునకు విరోధము లేకుండునట్లు చెప్పబడినది. ఏకోద్దిష్టమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు అనంతర మాసములో శుక్లపక్షములోగాని బహుళపక్షములోగాని మృత దినమందు పెట్టవలయునని దేవలుడును చెప్పెను. అందువలన ఆశౌచ నిమిత్తమైన విఘ్నము కలిగినప్పుడు ఋష్యశృంగుని వచనానుసారముగా మాసికశ్రాద్ధముకూడ ఆశౌచానంతరమే పెట్టవలయును. దేవస్వామికూడ నీవిధముగానే చెప్పెను. ఏకోద్దిష్టమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు సూతకానంతరమునందుగాని తిరిగి ఆతిథియందుగాని చేయవలయునని ఋష్యశృంగ్యాది వచనములున్నను అమావాస్యయందుగాని శుద్ధిదినమునందు చేయవలయునని వ్యాసుని వచనానుసారముగా శ్రాద్ధమును ప్రారంభించుటకు పూర్వము మృతాశౌచాదులు వచ్చెనేని అమావాస్యయందుగాని

శుద్ధిఅయిన పిమ్మటగాని చేయవలయును. ఇది షట్త్రింశ న్మతానుసార ముగ అనుమాసికసాంవత్సరికముల విషయమనిరి. అమావాస్యయని చెప్పుటచే శుక్లకృష్ణయేకాదశులనుగూడ గ్రహించుకొనవలయును. ఎందువల్లననగా, శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలిగినప్పుడును మృతదినము తెలియనప్పుడును ఏకాదశియందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. అందులో బహుళైకాదశిముఖ్యము. అని మరీచిచెప్పెను. మరియు ఆశౌచాదులచే ముఖ్యకాలమునకు నభ్యంతరము కలిగెనేని యేతిథియందు తనకు శుద్ధికలుగునో ఆతిథియే ముఖ్యకాలమనియెంచి శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. ఆశౌచాదులచే విఘ్నము కలిగినప్పుడు ముఖ్యకాలమని యెంచకూడదు ఇట్లు చెప్పుటచే కారణములేనిది మృతదినమును అతిక్రమించకూడదు. తిథిభంగము చేయకూడదనియు శ్రాద్ధము నాచరించి పితరులకు పిండముల నివ్వవలయునని ఆమునీశ్వరులే చెప్పియున్నందున యాశౌచాది కారణములులేక స్వేచ్ఛగా మృతదినమును విడువకూడదు. శ్లోకములో ఆప్రకారముకూడ చెప్పియుండుటవలన అగ్నౌకరణముకూడ చేయవలయును. శ్రాద్ధముఅని చెప్పుటచే బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుటయని తెలిసికొనవలయును. పిండప్రదానమును గురించి ప్రత్యేక గ్రహించెను. తిథిభంగమును చేయకూడదని చెప్పినందున బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుటకు శక్తిలేనియెడల పిండప్రదానమైనను చేయవలయును. ఏవిధముగానైనను పితృదేవతాపూజను విడువకూడదు. శాస్త్రమునందు చెప్పినదేమనగా, ఆహితాగ్ని విషయమై పిండములచేతనే పితృదేవతారాధన సంభవించును. బ్రాహ్మణులనుకూడ భుజింపజేసినను మంచిది. అని వ్యవస్థానముచేసి చెప్పుటచే సామర్థ్యము కలిగియున్నప్పుడు బ్రాహ్మణులకు భోజనముపెట్టి పిండప్రదానము చేయవలయును. లేనియెడల పిండప్రదానమైనను చేయవలయును. మరియు నదియుజేయుటకు శక్తిలేని బ్రాహ్మణుడు స్నానము చేసి పితృదేవతులనుగూర్చి జలముతో తర్పణచేసినయెడల సమస్తమైపితృయజ్ఞక్రియను చేసినవాడగునని మనువుచెప్పెను. పండ్రెండుదినములాశౌచముగల పక్షములో మృతదినమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు పదుమూడవదినము మృతాశౌచవిషయమై శుద్ధియనియు వృద్ధివిషయమై పదకొండవదినము శుద్ధియనియు గ్రహణమునందు రెండవదినమనియు రజస్వలవిషయమై యైదవదినమనియు నైదవదినమునందే దేవతాసంబంధమైనవియు పితృసంబంధమైనవియు క్రియలను జేయవచ్చుననియు చెప్పబడి

నది. పదిరాత్రములనియు పంద్రెండుదినములనియు నాశౌచవిషయములో రెండుపక్షములు కలవు. దేశాచారము ననుసరించి నిర్ణయింపవలయును. అదియును నిర్ధారణలేనప్పుడు కులాచారము. అదియును నియమము లేనప్పుడు తనయిష్టము ననుసరింపవలెను.

శ్రాద్ధానంతరము వైశ్వదేవక్రమము.

౨౭౦—శ్రా. భోక్తలు భుజించినపిమ్మట ప్రదక్షిణ నమస్కారములు జేసి వారినిపంపించి గృహములో ప్రవేశించి మరియొకపాకము చేతనుగాని శ్రాద్ధశేషము చేతనుగాని వైశ్వదేవమును జేయవలయును యాజుషులు సామగులు శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందును బహ్వృచులు మధ్యయందును ఆథర్వణశాఖవారు శ్రాద్ధాంతమందును వైశ్వమును చేయుదురని చెప్పిరి. వైశ్వదేవము చేయనలచినప్పుడు శ్రాద్ధశేషముచేతనే చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే ప్రచేతసుడు చెప్పినదేమనగా, యథావిధిగా శ్రాద్ధమాచరించినపిమ్మట వైశ్వదేవాదులను జేసి భిక్షను హంతకారాదుల నివ్వవలయునని చెప్పెను. ఆదివాక్యముచేత నిత్యశ్రాద్ధాదులు గ్రహింపబడుచున్నవి. అనంతరమందని చెప్పుటవలన పితృపాకశేషమువలనగాని వేరుపాకమునందుగాని నిత్యశ్రాద్ధమును చేయవలయును. అందువలననే దానినుద్దేశించి యితరులు వేరుపాకముచేతనైనా చేయుదురని మార్కండేయుడు చెప్పెను. పితృదేవతులను గురించి నిత్యక్రియలు కొందరాచరించుచున్నారు. కొందరాచరించుటలేదు. మిగిలినదంతయు పూర్వమువలెనే చేయవలయునని ఆమునీశ్వరుడే చెప్పియున్నాడు. కాబట్టి నిత్యశ్రాద్ధము నియతముగాలేదు. పితృదేవతుల నిమిత్తము చేయబడినపాకములో వైశ్వదేవము చేయవచ్చును. వైశ్వదేవనిమిత్తము చేయబడిన పాకముచే పితృదేవతులను నుపయోగింపకూడదు. దర్శశ్రాద్ధసంబంధపాకము వైశ్వదేవమునకు నుపయోగింపకూడదని లోకాక్షి చెప్పినవచనము ఆహితాగ్ని విషయమని చెప్పిరి కాబట్టి ఆహితాగ్ని శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందే వైశ్వదేవము చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే యితరస్మృతియందు చెప్పబడినదేమనగా, ఆహితాగ్ని పక్షాంతకర్మను జేసి పిమ్మట వైశ్వదేవముజేసి యటుపిమ్మట పిండయజ్ఞమును తర్వాత అన్వాహార్యకమును జేయవలయునని చెప్పెను. పక్షాంతకర్మయనగా అన్వాధానము. అన్వాహార్యకమనగా దర్శశ్రాద్ధము. ప్రతిదినమునందు జేయబడెడి హోమము శ్రాద్ధమునకు పూర్వము చేసినయెడల ఆదినమునందు దేవతులు హవ్యమును పితృదేవ

తులు కవ్యమును గ్రహించరని యితరస్మృతులయందు చెప్పబడినది. అది పితృనిమిత్తముగా జేయబడిన పాకముచే వైశ్వదేవముచేయు విషయముగా తెలిసికొనవలయును. అందువల్లనే నైరీనసి చెప్పినదేమనగా, పితృనిమిత్తమగు పాకముచే శ్రాద్ధమునకు పూర్వము వైశ్వదేవముచేసిన యెడల ఆశ్రాద్ధము రాక్షసప్రీతికరమనియు పితృదేవతులకు చెందదనియు చెప్పెను. అగ్నౌకరణానంతరమందుగాని వికిరకరణానంతరమందుగాని వైశ్వదేవము చేయుపక్షములలో కూడ వేరుపాకముచేతనే వైశ్వదేవము చేయవలయును. అప్పుడును శేషమే యనిపించుకొనును. కాబట్టి వైశ్వదేవము శ్రాద్ధమధ్యయందు చేసినను శ్రాద్ధాంతమందు చేసినను దోషము సమానమేయగును. అయితే అగ్నౌకరణానంతరము వైశ్వదేవము చేయుటకలదా యనిన యెడల యితరస్మృతులయందు జెప్పబడినది. బ్రాహ్మణులు భుజించుటకంటె పూర్వము వైశ్వదేవాహుతుల నగ్నిహోత్రములో వేసి భూతయజ్ఞాదులను జేసి శ్రాద్ధశేషమును చేయవలయునని యున్నది. బ్రాహ్మణులు భుజించిన పిమ్మట ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులను జేసి వారిని పంపించి పితృసేవితమును భుజింపవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పియున్నందున పితృపాకశేషముచే వైశ్వదేవముచేసినను ఇతరపాకముచే వైశ్వదేవము చేసినను భయపక్షములయందును కర్త పితృపాకశేషమునే భుజించవలయును. పితృపాకశేషము లేనియెడల వేరుపాకము చేయించుకొని భుజింపవలయును గాని భోజనము మానకూడదు. నిషేధింపబడినందున వైశ్వదేవపాకములోను భుజింపకూడదు. శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట కర్త భుజింపని యెడల దేవతులు హవ్యమును పితృదేవతులు కవ్యమును గ్రహింపరని దేవలుని వచనముకలదు. కాబట్టి పితృపాకశేషమును ముఖ్యముగా భుజింపవలయును.

పితృశేషమును సేవించినవానికి యేకాదశ్యుపవాస నిషేధ విషయము చెప్పబడును.

౨౭౧.—శా. ఏకాదశి మొదలగు నియతమైన యుపవాసదినములయందు శ్రాద్ధము సంభవించిన యెడల భోజనప్రతినిధిగా చెప్పబడె నది యెట్లనగా, నియతమగు నుపవాసదినమునందు నైమిత్తకమైన శ్రాద్ధము సంభవించిన యెడల పితృశేషము నాఘ్రాణించి యుపవాసము చేయవలయును. శ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞతీసికొని పితృదేవతు లుపయోగింపగా మిగిలిన శేషపదార్థమును తాను తనబంధు

వులు ఇష్టులు మొదలగువారితో గూడి భుజింపవలయునని చెప్పుటవలన పితృశేషమును తప్పక శ్రాద్ధకర్త భుజింపవలయును. ఏకాదశియందు ప్రత్యాబ్దికము కృష్ణపక్ష సంబంధమగు శ్రాద్ధము సంభవించెనేని శ్రాద్ధమాచరించి పితృశేషమును భుజింపవలయును. శ్రాద్ధము నాచరించి బ్రాహ్మణుడు పితృశేషమును భుజింపనియెడల దేవతలు హవ్యమును పితృదేవతలు కవ్యమును గ్రహింపరని కాత్యాయనుడు బ్రాహ్మణులు భుజించిన పిమ్మట వారివలనను తీసికొని పితృశేషమును భుజింపవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడును గృహస్థుడు బహుళపక్షములో ప్రతిదినమందును శ్రద్ధతో శ్రాద్ధమును జేయవలయును. శుక్లైకాదశియందును శ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట నుపవాసము చేయకూడదు. ఏకాదశియం దాబ్దికమువచ్చినయెడల పితృశేషమును భుజింపవలయును. ఉపవాసము చేసినయెడల నరకమును పొందునని యముడును చెప్పిరి. ఇట్లు చెప్పుటవలన ఆదివారము తిథిక్షయము సంక్రాంతి బహుళైకాదశి మొదలగు తిథులయందును నాచరింపబడెడి శ్రాద్ధములందు పితృశేషమును భుజింపనియెడల దోషము చెప్పబడినది. కాబట్టి సకామగృహస్థవిషయమని చెప్పిరి. తాను జీవించియున్నంతవరకు నేకాదశులయందు నుపవాసము జేసెదనని సంకల్పించిన వానివిషయములో కాత్యాయనుడు చెప్పినదేమనగా, నియతమైన యుపవాసదినమునందు నైమిత్తిక శ్రాద్ధము సంభవించినయెడల పితృశేషము నాఘ్రాణించి యుపవాసముచేయవలెనని చెప్పెను. ఉపవాసదినమైనప్పటికిని ఆబ్దికాదులయందు భుజింపవలయును. మరియొక కారణము కలిగినయెడల నుపవాసము జేయవచ్చును. అందువలన పితృశేషము నాఘ్రాణించి భుజింపవలయునని బోధాయనుడు చెప్పెను. ఇదియును సకామగృహస్థవిషయముగా తెలిసికొనవలయును. తల్లిదండ్రుల నాబ్దిక దినములయందు నేకాదశివచ్చిన యెడల పితృదేవతలను యథావిధిగా నర్చించి పితృశేషము నాఘ్రాణించవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. రెండుపక్షము లైకాదశులయందు నుపవాసముజేయుటకు శక్తిలేనియెడల నొక్కయేకాదశియందైనను జేసిన యెడల పితృదేవతలు సంతోషించి వానికి కోరికలనిత్తురు. ఏకాదశియందు శ్రాద్ధమాచరించినను భుజింపకూడదు. నక్తవ్రతమును చేయకూడదు అని మనువు దోషముగా చెప్పియున్నందున శ్రాద్ధము నాచరించినపిమ్మట పితృశేషము నాఘ్రాణించవలయును.

{ తండ్రి దేశాంతరము వెళ్లినపిమ్మట నెన్ని సంవత్సరముల కైనను వానివృత్తాంతము తెలియనియెడల వానిని గురించి కుమారుడు చేయు విధానము. }

౨౭౨—తా. తండ్రి దేశాంతరము వెళ్లిన పిమ్మట వానిక్షేమ వృత్తాంతము తెలియనియెడల పదియేను సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట వానినిగురించి యౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములను చేయవలయునని జాతు కర్ణుడు చెప్పెను. మరియు తండ్రి దేశాంతరగతుడై యుండగా వానియే విధమైన వార్తయు తెలియనప్పుడు పదియేనుసంవత్సరములు దాటినపిమ్మట వానిప్రతిమ నొకటిచేయించి యథోక్తవిధిగా దహనాది సంస్కారములను చేసి అప్పుడే సమస్తప్రేతకృత్యములను చేయవలయు ననియును చెప్పెను. తండ్రికంటె నితరులగురించి చెప్పినదేమనగా, తండ్రిసోదరులు తనసోద రులు వారితనయులు మొదలగువారి విషయములో పండ్రెండు సంవత్సర ములు గడచినపిమ్మట కుశపలాశము మొదలగు విధానములతో వారికి దహనాది సంస్కారములను జేసి అప్పుడే పైతృమేధిక కృత్యములనన్నియు జేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. తిథివిషయములో నెట్లనగా, పూర్వ మాబ్ధికాదులయొక్క తిథులు తెలియనప్పుడే తిథులయందు జేయవలయు నని చెప్పబడెనో అదియే గ్రహించవలయునని తిథినిగురించి చెప్పిరి.

{ దేశాంతరము వెళ్లినవాడు పదియేను సంవత్సరములకుగాని పండ్రెండు సంవత్సరములకుగాని యేవార్తయు తెలియనందున ఔర్ధ్వదైహిక }
{ క్రియలు చేసినపిమ్మట బ్రతికియున్నవాడై వచ్చినయెడల వానిని గురించి చేయవలసిన విధానము చెప్పబడును. }

౨౭౩—తా. దేశాంతరము వెళ్లినవాడు మృతినొందకపోయినను ఎంతకాలమునకు వానికుశలవార్త తెలియనందున పుత్రులు మొదలగు వారు దేశాంతరగతునిగూర్చి యౌర్ధ్వదైహిక క్రియలు చేసినపిమ్మట తిరిగి యింటికివచ్చినయెడల ఘృతకుంభములో వానినుంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రములో చెప్పబడినట్టి యోగ్యమైన తిథివారనక్షత్రములు గల శుభలగ్నమునందు వానిని బయటికితీసి దండమౌంజీవపనాదులు లేకుండా తిరిగి జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన చూడాకర్మోపనయనాది కర్మలచే సంస్కారముచేసి యేదోయొకపర్వతమువద్దకు తీసికొనివెళ్లి యచ్చట పండ్రెండుదినములు గాని మూడుదినములుగాని యుపవాసముచేయించి తిరిగి యింటికితీసికొని రావలయును. వివాహమైన వాడైనయెడల పూర్వము పరిణయముజేసి

కొనబడినస్త్రీ యుండెనేని యామెతోగాని లేక మరియొకస్త్రీని వివాహము చేసిగాని ఆయుష్మదగ్ని దేవతాకమైన చరువుతో సంస్కారము చేయవలయును. ఆహితాగ్నియైనయెడల పురుడాశమనియు అనాహితాగ్నియైన యెడల చరువనియు చెప్పబడెను. ఈవిధముగానే వృద్ధమనువు స్మృతి సంగ్రహమునందు చెప్పెను.

దేశాంగపణ్యము.

౨౭౮—తా. దేశాంతరగతుడు బహుకాలమునకు రాకపోవుటచే మరణసందేహముచే యింటివద్దను వానినిగురించి పైతృమేధిక సంస్కారము జేసినపిమ్మట నింటికివచ్చినయెడల ఘృతకుంభములో వానినుంచి శుభముహూర్తమునందు వానిని బయటికితీసికొనివచ్చి యథావిధిగా తిరిగి జాతకర్మాది సంస్కారములనుజేసి పర్వతమువద్దకు తీసికొనివెళ్లి పండ్రెండుదినములుగాని మూడుదినములుగాని యుపవాసము జేయించి తిరిగి యింటికి తీసికొనివచ్చి వివాహమైనయెడల పూర్వపుస్త్రీ సజీవురాలై యున్నచో ఆమెతోగాని లేక మరియొకస్త్రీని వివాహముచేసి ఆయుష్మదగ్నియందు చరువుతో సంస్కారము చేయవలయునని వృద్ధమనువు చెప్పెను తిరిగి వచ్చునప్పటికి అగ్నిహోత్రము లున్నయెడల ఘృతకుంభములోనుంచి లేవదీసి యొక్కదినమునందే ఒక్కయగ్నిహోత్రమునందు జాతకర్మాది సమస్తసంస్కారముల నుపనయనము పర్యంతముచేసి దశరాత్రవ్రతము నాచరించి వేదవ్రతములను పండ్రెండుదినములతో సమాప్తి నొందించి పూర్వము తాను పరిణయముజేసికొని జీవించియుండునట్టి సవర్ణస్త్రీతోగూడ నగ్నులనాధానించి పర్వతమునకువెళ్లి యిష్టినిజేసి అనంతరము నిత్యనైమిత్తిక కామ్యక్రియలను జేయవలయునని వసిష్ఠాది మునులును చెప్పిరి. అర్ధాధానివిషయములో శాస్త్రవిధిచే నౌపాసనాగ్నిని విభజించి సంసర్గప్రాయశ్చిత్తమునుచేసి జాతకర్మాది సమస్తక్రియలను చేయవలయు ననిరి. మరియొకపక్షమునందు జాతకర్మ మొదలుపనయనపర్యంతమగు సంస్కారములు వివాహప్రభృతి సంస్కారములు లౌకికాగ్నియందు ఒక్కయగ్నిహోత్రమునందే చేయవలయును. చెప్పబడినది సర్వాధాని విషయములో నగ్నిహోత్రములు నశించినయెడల జాతకర్మాది సమస్త సంస్కారములు లౌకికాగ్నియందే చేయవలయును. ఉపవాసవిషయములో మూడుదినములుగాని యొకదినముగాని చేయవచ్చుననియును మరికొందరు చెప్పిరి. జాతకర్మము మొదలుపనయనము పర్యంతము తిరిగి సంస్కారము

జేయునప్పుడు ఘృతకుంభమునుండి లేవదీసిన వానినిగురించి తిరిగి సంస్కారమును జేయుచున్నానని వాటివాటి కన్నింటికి సంకల్పము చెప్పవలయును. తిరిగి యుపనయన సంస్కారము జేయునప్పుడు మౌంజ్యజినమేఖలాదండధారణ భిక్షాచార్యవ్రతములు చేయనక్కరలేదని పరాశరుడు చెప్పెను. ఉపనయనానంతరము పంద్రెండుదినములుగాని మూడుదినములు యుపవాసవ్రతముజేసి వేదవ్రతములను గోదానవ్రతము స్నాతకవ్రతమును తిరిగిచేసి పూర్వము పరిణయముజేసికొనబడిన స్త్రీతోగాని వివాహము పూర్వము కానియెడల మరియొక నూతనస్త్రీతోగాని కూడుకొని వివాహవిధానమును జేసికొనవలయును. పూర్వపరిణీతయగు స్త్రీయున్నయెడల ఘృతకుంభమునుండి లేవదీయబడిన నేను పూర్వపరిణీతయగు స్త్రీని తిరిగి వివాహము చేసికొనుచున్నానని సంకల్పము చెప్పవలయును. పునర్వివాహమునందు కన్యాదానము వరణము పరిగ్రహణము యథావిధిగా చేయనక్కరలేదు. త్రిరాత్రవ్రతమును చేయవలయునని యితరస్మృతులయందు చెప్పబడినది. ఒక్కదినమునందే శేషహోమపర్యంతము సమస్తక్రియలను జేయవలయును.

పూర్వపరిణీతయగుస్త్రీ లేనియెడల.

౨౭౪— తా. నూతనస్త్రీని వివాహము జేసికొనిన పక్షములో వివాహసంకల్పము మొదలు నాల్గవదినమునందు శేషహోమపర్యంతము సమస్తము ప్రథమవివాహమువలెనే చేయవలయును. భేదమేమియును లేదు. మొదట వివాహము జేసికొనబడినస్త్రీ యున్నయెడల ఆమెతోగూడ నగ్నులనాధానముచేసి విచ్ఛిన్నసంధానార్థమని సంకల్పముజేసి "వ్రాత్యేన పశునా" అనునది మొదలు "చరుంనిర్వపేత్" అనుపర్యంతము చెప్పబడిన గ్రంథమువలన జేయవలసిన విధిని చేయవలెను. అనంతరము నిత్యనైమిత్తిక కామ్యక్రియలను చేయవలయును. కాలాతీతమైనప్పుడు సమస్తసంస్కారములకు మాసము ప్రాజాపత్యవ్రతమును చేయవలయును. మృతినొందనివాడు మృతినొందిసని తెలియగా వానినిగురించి పురడోశముతో నష్టాకపాల నిర్వపణము చేయవలయును. మృతినొందెనని తెలిసి పుత్రులు మొదలగువారు పలాశవృంతము మొదలగువానిచే సంస్పృష్టాగ్నులయందు పైతృమేధిక కృత్యము చేయబడిన పిమ్మట యజమానుడు వచ్చినయెడల ఆవిష్టాగ్నులయందు తిరిగి జాతకర్మాది క్రియలను జేయవలయును. "పునస్తోమేన" అనుదానిచే తిరిగి వివాహవిధానము చేయవల

యును. ఏడుదినములపర్యంతము సంధ్యావందనము జేయకపోయినను లేక పిచ్చియెత్తుట మొదలగువానిచే సంధ్యను విడిచినను తిరిగి యుపనయనాది సంస్కారములను జేయవలయు ననిరి.

రేతోవిణ్మూత్రప్రాశనమునందు ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పబడును.

౨౭౬—తా. రేతస్సును మలమూత్రములను సురతో కలిసిన పదార్థమును తెలియక బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులు ప్రాశన చేసినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేసికొనవలయునని పరాశరుడు చెప్పెను. ఇందునుగురించి చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి తిరిగి సంస్కారమును జేసికొనవలయు నని ప్రచేతసుడు చెప్పెను. ఏబ్రాహ్మణుడైనను కామమోహితుడై స్త్రీల యొక్క క్షీరములను త్రాగినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేసికొని ప్రాజాపత్యమును చేయవలయునని చతుర్వింశతి మతమునందు జెప్పబడియున్నది.

అన్యశాఖాధ్యయన నిషేధము.

౨౭౭—తా. బ్రాహ్మణుడే శాఖా సంబంధమైన విధానముచే నుపనయనాది సంస్కారములు చేయడెనో ఆశాఖాసంబంధమైన వేదమునే పఠించవలయును. అట్లుచేయక విడిచినయెడల పతితుడగును. ఇతరశాఖా సంబంధమైన వేదమును పఠించినను లేక స్వశాఖా వేదమును విడిచిపెట్టిన నుపనయనము చేయబడినవానికి తిరిగి ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని శాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరి.

పునరుపనయన క్రమము.

౨౭౮—తా. వపనమును జేసి మేధాజననము చేయవలయును. మేధాజననముండిన యెడల వ్రతచర్య కలుగును. అనుప్రవచనీయ ముండును. మేధాజననము లేనియెడల ఈ రెండు నుండవు. పరిధానము చేయ తగినదికాదు. హేతువుండిన పిమ్మట రెండును చేయవలయును. అనుప్రవచనీయస్థానమునందు "తత్సవితుర్వృణీమహే" అని చెప్పవలయును. యజుర్వేదమును సామవేదమును పఠించి ఋగ్వేదమును పఠించవలయునని కోరికగలవాడై యితరశాఖా విధిచే నుపనయనము చేయబడినవాడై బ్రహ్మచారియగునేని తిరిగి యుపనయన రూపమగు ప్రాయశ్చిత్తమును చేయవలయును. ఈవిషయమునందు నెనిమిది సంవత్సరములనియు నుత్తరాయణమనియు మొదలగునవి విచారింప నక్కరలేదు. హేతువు కలిగినప్పుడే చేయవలయును. వానికి కేశవపనము చేయుటయు జేయక పోవు

టయకలదు. అలంకరణము అగ్నీంధనము మొదలాజ్య సంస్కారాంతము చేసి వస్త్రాజిన యజ్ఞోపవీతాదులను ధరించి యాచమనముజేసి దక్షిణ దిక్కున గూర్చుండి బర్హిరాస్తరణము మొదలాఘారాంతముచేసి ప్రధానాహుతులను జేసి "ఉత్తరతోఽగ్నేః" అనునది మొదలు "దేవసవితః" అను పర్యంతముచేసి పరిధానమును చేయవలయును. "కస్యబ్రహ్మచార్యసి" అనునది మొదలు పరిసమూహన వర్జితముగా చేయవలయును. సమిదాధానము మొదలు హరస్వీభూయాసమని యుపస్థానంబు చెప్పి జాన్వాచ్యోప సంగృహ్యాదులచేసి "భోః సావిత్రీంభో అనుబ్రూహి" అని ప్రశ్న చేయగా "తత్సవితు...వృణీమహే" అని చెప్పవలయును. అనంతరము హృదయదేశముచే వామూర్ధ్వాం గుళ్యుపధానముచేసి మేఖలాదండ వర్జితముగా బ్రహ్మచర్యము నుపదేశింపవలయును. "బ్రహ్మచార్యసి" అనునది మొదలు "వేదమధీష్వ" అను పర్యంతము చెప్పవలయును. అనంతరము స్విష్టకృత్తు మొదలు మిగిలిన హోమములను పూర్తిచేయవలయును. ఉపదేశింపబడిన సావిత్రీమంత్రముచే జపము చేయవలయును. భిక్షాచరణము పూర్వమందుగాని పరమందుగాని అగ్నికార్య ముపకరణ పర్యంతము చేయవలయును. "తత్సవితుర్వృణీమహే" అని బ్రహ్మయజ్ఞమును చేయవలయును. వేదస్వీకరణ పర్యంతము బ్రహ్మచర్యవ్రతమును జేయవలయును. ఈ ప్రకారము పునరుపనయన క్రమము చెప్పబడినది.

పునరుపనయనము విషయమై విశేషము చెప్పబడును.

౨౯౯—శ్లో. మేఖలము వసనము దండధారణము భిక్షాచరణము మొదలగునవి పునస్సంస్కార కర్మయందులేవని పరాశరుడు చెప్పెను. "త్ర్యేదహశ్శేషం" అనునది మొదలు మేధాజనపర్యంతమేమియు చేయనక్కరలేదు. పూర్వము చేయనిపక్షములో ఉపనయన విధానమంతయు మేధాజననపర్యంతము చేయవలయును. ఈపక్షమునందు పరిధానకాలము లేదు. ఏపక్షమందైనను "తత్సవితుర్వృణీమహే" సావిత్రిని చెప్పవలయును. ఇతరమైన విషయమంతయు సమానము. అన్ని విషయములును మూలములో చెప్పబడిన గ్రంథముచే తెలిసికొనవలయును.

పాలాశవిధానము చెప్పబడును.

౩౦౦—శ్లో. తండ్రి మొదలగువారు మరణించినప్పుడు దేశకాలాది ప్రతిబంధకములచే తత్కాలమునందు ప్రేతకృత్యములు జరుపకున్న యెడల తిరిగి సంవత్సరములోపుగా నెప్పుడైనను జేయదలచికొన్నప్పుడు

గురుశుక్రాదిమూఢమి మలమాసము చాతుర్మాస్యము మొదలగు దోష ములను విచారింపనక్కరలేదు. భద్రతిథులు త్రిపాదనక్షత్రములు ధనిష్ఠా పంచకము శుక్ర మంగళ గురువారములు లేనట్టి చంద్రతారాబలయుక్త మగు పరిశుద్ధమైన దినమునందు తిరిగి దహన సంస్కారాది క్రియలను ప్రారంభించి చేయవలయును. అస్థులున్నయెడల నస్థులచేతనే పునర్దహ నము చేయవలయును. అస్థులు లేనియెడల పలాశవృంతములచే శరీరా కారమును జేసి పునర్దహనమంత్రముతో దహించవలయును.

పాలాశ ప్రయోగవిధానము.

౫౨౧—శ్లో. 40 సమిధలచేత శిరస్సును 10 చేత మెడను 20 చేత వక్షస్థలమును 30 చేత జఠరమును 50 చేత కుడిబాహువును వీనిలోనే అయి దింటచేత వ్రేళ్లను ఆవిధముగా నెడమబాహువును 12 చేత వృషణమును 8 చేత శిశ్నమును 50 చేత దక్షిణతొడను 20 చేత మోకాల్లు పిక్కలు కాలివ్రేళ్లను 50 చేత యెడమతొడను 20 చేత మోకాలు పిక్కకాలి వ్రేళ్లను ఈప్రకారము 360 సమిధలచేత ఆయాయా అవయవములను కల్పించి పట్టుదారములతో దృఢముగా బిగియించి పురుషాకారముగా చేసి ప్రాణప్రతిష్ఠను చేసెదనని సంకల్పముచేసి "వాక్తఆప్యాయతాం" అను పదిమొదలు "శమస్తు" అనుపర్యంతము ప్రాణప్రతిష్ఠను జేసి "జన్మప్రభృ త్యేతత్ క్షణపర్యంతం" అని మొదలిడి చెప్పబడునట్టి గ్రంథమునే సర్వప్రా యశ్చిత్తము నుత్క్రాంతి గోదానమును చేసి కర్ణమంత్రము మొదలగు వానిని చెప్పి అనంతరము మరణకాలమునందు సంభవించిన ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టా ది దోషములు పోవుటను కృచ్ఛ్రత్రయములను చేసి పిమ్మట నౌపాసనముజేసి "పరేయువాగంసం" అనిచెప్పి ప్రేతాహుతినిచేసి "ఇమంతాప్యవస్త్రం" అనుపదిమొదలు మిగిలినవంతయు సమానముగా జేయవలయును. పది దినము లాశౌచపక్షములో తిలోదక పిండప్రదానములు క్రమముగానే చేయవలయును. మూడుదినము లాశౌచపక్షములో మొదటిదినమునందు మూడుదినముల కర్మయును సంచయనము చేయవలయును. మృతదినము నందు మాసికమును పెట్టవలయును. పర్ణములతో నరాకారముగాజేసి దహించ వలయుననియు నితరులవిషయమైనయెడల మూడుదినము లా శౌచమును తల్లిదండ్రుల విషయములో పదిదినము లాశౌచమనియు మనువుచెప్పెను. కాబట్టి పదిదినములు గడచినపిమ్మట వినినను తల్లిదండ్రు లగురించి పదిదినములు. సోదరులు మొదలగువారివిషయములో పునర్ద

హనమందు మూడుదినములు. ఆహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనము జరుగుపర్యంతము వానియాశౌచము పట్టనక్కరలేదు. వానియాశౌచము దహనముమొదలని చెప్పబడెను. అనాహితాగ్నివిషయములో మరణము మొదలుకొని యాశౌచము పునర్దహనమందు మూడుదినము లాశౌచము. ఆశౌచమును గ్రహించియున్నకుమారునకు సంపూర్ణాశౌచము. తల్లిదండ్రులగురించి యేదోయొకప్రతిబంధకముచే పైతృమేధిక క్రియలను జరుపకున్నయెడల జ్ఞాతులు పదిదినము లాశౌచముపట్టి శుద్ధినొందవచ్చును. స్మృత్యుక్తమగు నిత్యకర్మలను జేసికొనవచ్చును. జ్ఞాతులలో మరణము జరిగి పైతృమేధిక కర్మ జేయబడకున్నప్పుడు కర్మజరుపబడు పర్యంతము ముఖ్యకర్త శుభకర్మలను జేయకూడదు. జ్ఞాతులు జరుపుకొనవచ్చును. పదిదినములలోపల నస్థిదహనము చేయబడినప్పుడు మిగిలిన దినములతోనే జ్ఞాతులకు శుద్ధియగును. పదిదినములు దాటినపిమ్మట పునర్దహనము జరిగినయెడల మూడుదినములు. కుమారునివిషయములో యెప్పుడుచేసినను పదిదినము లాశౌచము. అని గౌతముడు చెప్పెను. జ్ఞాతులు పూర్వమాశౌచముపట్టినప్పుడు తిరిగి యాశౌచము లేదనియు పునర్దహనము మొదలు కర్తకుమాత్రము మూడుదినము లనియు సంవత్సరమునకులోపల నెప్పుడైనను పునస్సంస్కారమును జేయునప్పుడు కాలనియమమునుగాని గురుశుక్రుల మౌఢ్యదోషమునుగాని విచారింప నక్కరలేదనియు శంఖుడు చెప్పెను.

—{ పలాశవిధియందు పలాశములయొక్కయు దర్భలయొక్కయు సంఖ్యను చెప్పుచున్నాడు. }—

౨౮౨—తా. పలాశవృంతములు 40 శిరస్సునకు 10 కంఠమునకు రెండుబాహులకు 100 వీటిలోనే అంగుళులకును చెప్పబడినవి. 20 వక్షస్థలమునకు 30 జఠరమునకు 12 వృషణములకు 8 శిశ్నమునకు 100 రెండుతొడలకు 20 కుడిమోకాలు పిక్కలకు 20 ఎడమమోకాలు ఎడమ పిక్కలకు ఈప్రకారము 360 పలాశవృంతములను ఆయాయా యవయవములతో నరాకారముగా నేర్పరచి పట్టుదారముతో బిగుయునట్లుగాగట్టి ప్రాణప్రతిష్ఠనుజేసి సర్వప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి గోవు భూమి నువ్వులు బంగారము నెయ్యి వస్త్రము ధాన్యము బెల్లము వెండి ఉప్పు అనునట్టి దశదానములనిచ్చి యుత్క్రాంతి గోదానముచేసి కర్ణసూక్తమంత్రమును పఠించి స్నానముజేయించి శవధర్మానుసారముగా నలంకరించి దహించవల

యును. పిమ్మట మూఁడుదినము లాశౌచముపట్టి నాల్గవదినమందు శ్రాద్ధమును చేయవలయును. పుత్రులు మొదలగువారు ప్రేతను స్నానము జేయించి వస్త్రాదులచే పూజించి నగ్నదేహమును వలెనే దహించవలయును. శవసంబంధమైన దేమైననున్న యెడల దానిని పరిత్యజించవలయును. దహననిమిత్తము అగ్నిహోత్రమును తృణములు కాష్ఠములు హవిస్సు మొదలగునవి శూద్రులు తీసికొనివచ్చినయెడల ప్రేతత్వము నశించదు ధర్మము కూడ చెడిపోవును. ఈప్రకార మాపస్తంబునిచే జెప్పబడెను.

అస్థినాశనమునందు ప్రాయశ్చిత్తము.

ఆచా—తా. దశాహములను లోపుగా అస్థిసంచయనము చేయక పోయినను అస్థులు నష్టమైనను అపహరింపబడినను తిరిగి దహించవలయునని జాబాలిచెప్పెను. చండాలురు శ్వపచులు మొదలగువారిచే స్పృశింపబడినను అపహరింపబడినను అచ్చటనుండు భస్మము తిరిగి దహించవలయునని మరియొకరుచెప్పిరి. దేశక్షోభాది మహావిపత్తులయందు అస్థులు నశించినను లేక అస్థిసంచయనము జేయుటకంటె పదిదినములు గడచిపోయినను పర్ణములతో నరాకారమునుజేసి దహించి మూఁడుదినము లాశౌచము పట్టవలయును. అస్థులు నదీప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల ఆప్రదేశమునందు ప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి సంచయన మంత్రముతో నక్కడనుండు మృత్తికను తీసికొని వెళ్లవలయును. ఆప్రదేశమునందు లేకపోయినను అస్థిసంచయన మంత్రమును చెప్పవలయును. పునర్దహనము చేయ నక్కరలేదు. జలప్రవాహమునందు ఒడ్డునందు నదీతీరమునందు అస్థులు నశించినయెడల సంచయనమంత్రమును చెప్పవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. అస్థిసంచయనము కాక పూర్వమస్థులు ప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల విధిప్రకారముగా హోమముచేసి సంచయన మంత్రమును చెప్పవలయునని గోభిలుడుచెప్పెను. అస్థిసంచయనము కాక పూర్వము ప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల అస్థులను చేసిన విధముగానే రాళ్లనుగాని భస్మమునుగాని సంచయనము చేయవలయునని మరీచి చెప్పెను. ఏకకాలమునందు దంపతులకు మరణము కలిగినప్పుడు వేరువేరు చితులయందుంచి ఔపాసనాగ్నిచే దహించవలయునని వసిష్ఠుడుచెప్పెను. ఏకకాలమునందు మరణము నొందిన దంపతుల నొకచితియందే యుంచి భిన్నోపాసనాగ్నిచే దహించవలయునని మనువు చెప్పెను. దంపతులలో ముందు మృతినొందినవారిని ఔపాసనాగ్నిచేతను అనంతరము మృతినొం

దినవారిని ప్రేతాగ్ని చేతను దహించవలయునని సంవర్తుడు చెప్పెను. పెని మిటి మృతినొందిన పిమ్మట నస్థిసంచయనము కాక పూర్వము భార్య మృతి నొందిన యెడల కుమారుడు తండ్రికి చేసినట్లుగా చితాగ్ని చేతనే తల్లిని దహించవలయునని శంఖుడు చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే దేవలుడును చెప్పెను. ప్రేతకృత్యములు జేయబడనుండి సంవత్సరముగడచిన యెడల తిరిగి దహనముచేసి షోడశ సపిండీకరణాదులను చేయవలయును. మృత దినమునం దాబ్దికమాసికాదులను జరుపవలయును. మాసికములు జరుప బడకుండ సంవత్సరము గడచినయెడల మూడు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్త ములనుజేసి మాసికములను ఆబ్దికమును జరుపవలయును. పునర్దహనదిన ము మొదలు పండ్రెండు మాసికములను జరుపవలయును. వైవస్వతమం త్రమును పఠింపుచు వాయసములకు బలి నివ్వవలయును. ఆబలిని యగ్ని హోత్రమునందుగాని జలములోగాని యుంచి స్నానముజేసి యింటికివెళ్ల వలయును. తిలోదక పిండదానములను నవశ్రాద్ధమును రాత్రియందు సంధ్యాకాలమందు చేయకూడదు. అట్లుచేసిన యెడల వ్యర్థమగును. ఆశౌచముండునంత పర్యంతము మధ్యాహ్నకాలమునందు ప్రేతకు జల ప్రదానము చేయవలయును. పూర్వాహ్ణమందుగాని మధ్యాహ్నకాల మందుగాని సంస్కర్త జలప్రదేశమునకువెళ్లి జలప్రదానాదులను చేయ వలయుననియు అతడే ప్రేతకు బంధువుడనియు సంవర్తుడు చెప్పెను. ఏప్రదేశము యేశిల వపిండప్రదాన ద్రవ్యము మొదటిదినమునందు నేర్ప రుచుకొనెనో పదిదినముల పర్యంతము వాటినే యుపయోగింపవలయును.

అంగిరసునిచే జెప్పబడిన ఆతురసన్యాస విధానము చెప్పబడును.

౨౦౮ — తా. ఆతురసన్యాసమునకు విశేషమైనవిధులు క్రియలేమి యు లేవు. ఆతురులకు ప్రేషయొనర్చుటే సన్యాసమని చెప్పబడుచున్నది. ఉదకసమీపమునకువెళ్లి స్నానముచేసి శుభ్రవస్త్రములను ధరించి రెండు పాత్రలయందు నుదకమునుంచికొని దానిలో నొకపాత్రను కుడిచేతియం దుంచుకొని "ఏవమేతి" అను రెండుమంత్రములతో రెండవపాత్రయందు హోమమును చేయవలయును. ఇట్లు రెండుహోమములను జేసినపిమ్మట మిగిలినయుదకమును "ఆశుశ్శిశానోవృషభః" అనునట్టి యనువాకముతో నభిమంత్రించి "పుత్రేషణీ" అనుమంత్రముతో నాయుదకమును పాన ముచే చేయవలయును. రెండవపాత్రయందుండు జలము నీరీతిగానే యభి మంత్రించి "ఓం భూర్భువస్సువః" అనుమంత్రముతో శేషములేకుండు

నట్లుగా త్రాగవలయును. పిమ్మట దోసిలితో నుదకమును తీసికొని ప్రతి దిక్కునందు చల్లవలయును. అనంతరము స్వస్థచిత్తుడై యూర్ధ్వబాహుడగుచు సూర్యునకెదురుగానిలుచుండి యోస్వామీ నేను సన్యసించితినని సూర్యునిమూడుపర్యాయములుపలికి స్తోత్రముచేయవలయును. అనంతరము బంధువులగృహములకు వెళ్లకూడదు. ఇతరులిండ్లకువెళ్లి భిక్షను గ్రహించవలయును. మృతినొందినపిమ్మట భూమియందు సమాధినైనా చేయవలయును. జలములోనైనా విడువవలయును. ఈప్రకార మాంగిరసునిచే సన్యాసవిధానము చెప్పబడెను.

ఆతురసన్యాస ప్రయోగము.

౨౮౫—తా. శుచినిమిత్తమాచమనముచేసి పాదప్రక్షాళనముజేసికొని యాచమనముచేసి నాయొక్క సమస్తపాపములు నశించి బ్రహ్మలోకమును పొందునిమిత్తము ఆతురసన్యాసమును చేసెదనని సంకల్పముచేసి యుదక ప్రదేశమునకువెళ్లి వెనుకచెప్పిన ప్రకారముగా సూర్యప్రార్థనాంతము చేయవలయును. పుత్రవిత్త దారేషణత్రయమును విడిచితినని పలుకవలయును. వ్యాహృతులను చెప్పుచు మంద్రమధ్యమోత్తమ స్వరములు కలుగునట్లుగా బిగ్గరగా పలుకవలయును. పిమ్మట జలాధిదేవతులను బోధించునట్టి వారుణమంత్రములచేతను విష్ణుసూక్తముచేతను త్ర్యంబక మంత్రములచేతను పరిశుద్ధమగునుదకముతో స్నానముజేయించవలయును.

యతిసంస్కారము.

౨౮౬—తా. కర్త స్నానముచేసి పరిశుద్ధాత్ముడై యతిసంస్కారమును చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి పుత్రుడుగాని శిష్యుడుగాని లేక దగ్గిరబంధువుగాని సంస్కారమును చేయువాడై పంచామృతములతో స్నానముజేయించి పిమ్మట ప్రణవముతోను జలబోధితములగు వారుణామంత్రములు విష్ణుసూక్తములు త్ర్యంబకమంత్రములు మొదలగువానిచే పరిశుద్ధోదకముతో స్నానముచేయించి ఉట్టియందు శరీరమునుంచి గంధమాల్యాదులతో నలంకరించి బ్రాహ్మణులచే స్వస్తివాచనము జయజయశబ్దములు భేరీదుందుభాది ధ్వనులు చేయించుచు గ్రామమునకు ప్రదక్షిణముగావెళ్లి పిమ్మట తూర్పుదిక్కునకుగాని యుత్తరదిక్కునకుగాని తీసికొనివెళ్లి నదీతీరమందుగాని రావిచెట్టుమొదటగాని దేవాలయము అరణ్యము గోష్ఠము పలాశవృక్షమూలము మొదలగు ప్రదేశములయందుగాని సమాధిచేయదలచి యాప్రదేశమును వ్యాహృతులను చెప్పుచు జలముచే

ప్రోక్షించి దండము పొడవుండునట్లుగా గొయ్యిత్రవ్వి వ్యాహృతులతో తిరిగి ప్రోక్షించి ఉత్తరాగ్రములుగా దర్భలనుపరచి లవణమునుచల్లి గాయత్రీమంత్రముతో శరీరమును ప్రక్షాళనము జేసి గంధాదులచే నలంకరించి "విష్ణోహవ్యం రక్షస్వ" అని యతిశరీరమును గొయ్యియందుంచి "ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే" అనిచెప్పి కుడిహస్తమందు దండమునుంచి స్పృశించి జపించవలయును 'బ్రహ్మజిజ్ఞాసం' అని శిరస్సును స్పృశించి జపించవలయును. 'భూమిర్భూమిం...భిద్యతాం' అనిచెప్పి దండముచే శిరస్సును భేదించవలయును. ప్రణవముతో స్పృశించి లవణము మొదలగువానిచే గొయ్యి నిండించి "అగ్నిర్నాగ్ని...సాధ్యాస్సంతుదేవాః" అనునట్టి నాలుగురుక్కుల చేతను "పృథివీహోతా" అనునది మొదలు "మహాహవిర్హోతా" అనువరకు నాలుగురుక్కులచేతను "అతోదేవా అవంతునో...సప్తధామభిః" అనునంతవరకు "ఇదంవిష్ణుః...విప్రాసఃపదం" అనుపర్యంతముండునట్టి మంత్రములను జెప్పి నమస్కరించవలయును. ఇంతకంటే చేయవలసిన సంస్కారమేమియు లేదు. కర్తకు ఆశౌచము లేదు. ఆశౌచమున్నదనే సందేహముచే జలాదులను స్పృశించ నక్కరలేదు. సద్యస్స్నానముచేతనే శుద్ధికలుగును. ఇట్లు చేసినందువలన నశ్వమేధము చేసినంతఫలము కలుగును. శుద్ధినొందిన దినము మొదలు పదిదినములపర్యంతము సమాధిచేయబడిన వేదికయందు అక్షతలు పుష్పములు మొదలగు వానిచే పూజించి ధూపదీపనైవేద్యము మొదలగునవిచేసి గాయత్రీమంత్రముతో గాని ప్రణవముతోగాని యెనిమిది దిక్కులయందును బ్రహ్మార్ఘ్యములను విడువవలయును. పిమ్మట సంకల్పముచేసి సిద్ధినిపొంది పరమహంసస్వరూపుడగు నాతండ్రికి తృప్తినిమిత్తము తర్పణను చేసెదనని చెప్పి "ఆత్మానం తర్పయామి" అనునది మొదలు "జీవాత్మానం తర్పయామి" అనుపర్యంతముండు నాలుగుతర్పణలను జేసి ప్రణవముతో తూర్పు మొదలగు నెనిమిది దిక్కులయందు క్షీరములతో తర్పణజేసి యనంతరము వేదికకు ప్రదక్షిణముజేసి సభాపూజనుచేసి దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి బ్రాహ్మణులతోను బంధువులతోనుగూడి కర్తయింటికి రావలయును యతీశ్వరుల మరణవిషయములో స్పృశించినందువలన దోషములేదు. ఆశౌచమనే సందేహముతో స్నానము చేయనక్కరలేదు. అట్లు స్నానముచేసినయెడల నరకము సంభవించును. ఉపపాతకములును కలుగును. యతీశ్వరుల మరణమునుగురించి యాశౌచము ఉదకక్రియయు లేదనియు యతీశ్వరుని మోసినవారికి అశ్వ

మేధముతో సమానమగు సంపూర్ణఫలము కలుగునని యొకరుచెప్పిరి. యతీశ్వరుల మరణమును గురించి జ్ఞాతులు పుత్రులు కళత్రము మొదలగు వారికి ఆశౌచము లేదు. స్నానము జేయనక్కరలేదు. యతీశ్వరుడు మృతి నొందినపిమ్మట వానిని జూచిన వారికి పాపములుండవనియు నాయుర్వృద్ధి కలుగుననియు చెప్పబడెను. సూతకాగ్నిసంస్కారముగాని తడివస్త్రముతో జలము మొదలగునవి యిచ్చుటగాని యేకోద్దిష్టము షోడశము సాపిండ్యము మొదలగునవి చేయనక్కరలేదు. పండ్రెండవదినమునందు నారాయణబలినొనర్చి విష్ణుబుద్ధితో యతీశ్వరులను పూజింపవలయును. యతీశ్వరునకు పుత్రులున్నను లేకున్నను సిద్ధినొందినప్పుడు పదకొండవదినమందు నారాయణబలిని చేయవలయును. నేను సన్యసించెద నన్నమాత్రమున నే పూర్వము అరువది తరములవారును పరమందు అరువదితరములవారును తరించెదరు. నిత్యపూజయు మహాపూజయు నారాయణబలి పార్వణశ్రాద్ధము చేయవలయును. ఈప్రకారము యతిసంస్కారవిధానము చెప్పబడెను.

యతిసంస్కార ప్రయోగము సమంత్రకముగా జెప్పబడును.

అథ కర్తా. దగ్గిరనున్న యుపల కుమారుడుగాని మరియొకరుగాని సర్వాంగవపనము జేయించుకొని స్నానముచేసి ఆచమనము సంకల్పముజేసి సభయొక్క అనుజ్ఞతీసికొని కలశపూజచేసి పిమ్మట పురుషసూక్తముతో షోడశోపచార పూజనుచేసి ప్రదక్షిణనమస్కారములనుజేసి యతికళేబరమును పుట్టియందుంచి గంధపుష్పాదులచే నలంకరించి స్వస్తివాచన హరినామస్మరణ జయజయశబ్ద భేరీ దుందుభాది ధ్వనులతో గ్రామమునకు ప్రదక్షిణముగా తిరిగి పూర్వముచెప్పబడిన విధముగా తూర్పునగాని యుత్తరమునగాని నదీతీరము మొదలగు పరిశుద్ధప్రదేశములయందు జలప్రోక్షణాదికములనుజేసి ప్రాఙ్ముఖముగా యతీశ్వరునుంచి కర్త పాదప్రక్షాళనాచమనాదులనుజేసి తిరిగి యతీశ్వరునకు పురుషసూక్తముతో షోడశోపచారములచే గురుపూజనుచేసి ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి పిమ్మట యతీశ్వరుని దండప్రమాణముగా గొయ్యనిత్రవ్వి జలముతో ప్రోక్షించి యుత్తరాగ్రములుగా దర్భలను పరచి కొంచెము లవణముంచి యతిశరీరమునుంచి కుడిహస్తమునందు దండముంచి యెడమ హస్తమునందు కమండలమునుంచి యతీశ్వరుని నేత్రపర్యంతము లవణముతో నిండించి కపాలభిన్నముచేసి కపాలమునందు లవణమునుంచి చిత్తిస్స్రుక్

మొదలగు మంత్రములను "సర్వంచమే భూయాత్" అను పర్యంతము చెప్పి అభిమంత్రించవలయును. అనంతరము 'అతో దేవా అవంతునః' అను నది మొద లారుమంత్రములచే నమస్కారముజేసి యాగ గర్తమును మృత్తికచే పూడ్చి యచ్చట నొకవేదికనువేసి కర్త స్నానాచమనములనుజేసి వేదికయందు లింగప్రతిష్ఠజేసి యాదినమందే యచ్చట పురుషసూక్తముతో షోడశోపచారములచే గురుపూజనుచేసి కేశవాది నామములచేతను శివాష్టోత్తర నామములచేతను పూజించి ధూపదీప నైవేద్యాదులను ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులనుజేసి పిమ్మట సంకల్పముచేసి పూజాంగక్షీర తర్పణముచేసి పిమ్మట యావేదికకు ప్రదక్షిణము సభాపూజనుజేసి బ్రాహ్మణులకు దక్షిణ తాంబూలాదుల నిచ్చి బ్రాహ్మణులు బంధువులు మొదలగు వారితోగూడి కర్త యింటికి రావలయును. దీనిలో చేయువిధానము మూలములో సక్రమముగా చెప్పబడియున్నందున దానినిచూచి ప్రయోగక్రమము తెలిసికొనవలయును. ప్రతివిషయమునకు విపులముగా వ్రాయనవసరములేదు. కాబట్టి క్లుప్తముగా వ్రాయబడినది. ఇట్లు సంస్కారము చెప్పబడెను.

నిత్యపూజా విధానము.

౫౭౭—శ్లో. కర్తస్నానాచమనములనుజేసి సంకల్పముచేసి సన్న్యసించినట్టియు సిద్ధినిపొంది పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడునగు నాతండ్రికి ఖననదినము మొదలు రెండవదినమునందు సమాధి వేదికయందు పురుషసూక్త విధానముగా శక్త్యానుసారముగ షోడశోపచారములచే గురుపూజను చేసెదనని సంకల్పముచేసి పూర్వము చెప్పబడినట్లు పూజనుచేసి యనంతరము పూర్వప్రకారము క్షీర తర్పణము ఇంద్రుడు మొదలగు నెనమండుగురు దిక్పతులకు నెనిమిది దిక్కులయందును తర్పణము చేయవలయును. నిత్యపూజను చేయునప్పుడు నిత్యము అప్పటికి నెన్నిదినములగునో ఆదినసంఖ్య ప్రకారముగా సంకల్పముచేసి పూజ చేయుచుండవలయును.

మహాపూజా విధానము

౫౭౮—శ్లో. సిద్ధిని పొందినట్టియు పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడునగు నాతండ్రికి ఖననదినము మొదలు పదియవదినమునందు ఈవేదికయందు గురువునుగురించి మహాపూజను చేసెదనని సభికుల యనుజ్ఞపొంది పూర్వము చెప్పబడినట్లు పూజను తర్పణనుచేసి బ్రాహ్మ

ఋలకు దక్షిణతాంబూలాదుల నిచ్చి యింటికి వెళ్లవలయును. ఇట్లు మహా పూజా విధానము.

పార్వణశ్రాద్ధక్రమము.

౪౫౦—తా. కర్త స్నానాచమనములనుజేసి సభకు ప్రదక్షిణము జేసి బ్రహ్మస్వరూపుడగు నాతండ్రికి ఈపదకొండవదినమునందు పార్వణ శ్రాద్ధము నాచరించెదనని సభికులయనుజ్ఞనొంది సంకల్పముచేసి పితృపితా మహ ప్రపితామహులను వారిగోత్రనామములను వసురుద్రాదిత్యములను సాధుగురుసంజ్ఞగల విశ్వేదేవులను విష్ణువును గురించి బ్రహ్మీభూతుడగు నాతండ్రియొక్క పదకొండవదినమునందు అన్నాదిద్రవ్యముతో పార్వణ విధానముగా శ్రాద్ధము నాచరించెదనని సంకల్పముచేసి చేయవలయును. విధానమంతయు ఆబ్ధికమువలెనే తెలిసికొనవలెను.

నారాయణబలి ప్రయోగము.

౪౫౧—తా. సిద్ధినిపొంది పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడును గురువునగు నాతండ్రికి ఖనన దినము మొదలు పండ్రెండవ దినమునందు నారాయణబలిని చేయునిమిత్తము గృహభాండ ఆత్మద్రవ్య స్థల శరీరశుద్ధికొరకు పుణ్యాహవాచనము చేసెదనని సంకల్పముచేసి పుణ్యాహవాచనముచేసి పిమ్మట నారాయణబలినిమిత్తము విశ్వంభరు పూర్వకముగా కేశవాది పండ్రెండునామములచే మొత్తము పదముగ్గురు బ్రాహ్మణుల నావాహనముచేసి పూజించవలయును. పురుషసూక్తవిధాన ముగా సాలగ్రామమునందు విష్ణుపూజను చేయవలయును. సాలగ్రామ సన్నిధియందు నగ్నిప్రతిష్ఠాపన జేసి యగ్నిముఖాంతము జేసి సమిత్తులు పాయ సము ఆజ్యము మొదలగువానిచే పురుషసూక్తమంత్రములతో ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా షోడశాహుతులను జేసి పిమ్మట నాజ్యముతో కేశవాది నామ ములచే పండ్రెండాహుతులను జేయవలయును. బహుళపక్షమునందు సంకర్షణనామము మొదలుగా చేయవలయును. అగ్నికి తూర్పుదిక్కునందు ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి నారాయణబలినుంచి యవోదకమునుంచి యజ్ఞేశ్వరుని పేరుచెప్పి సర్వోపచారపూజనుచేసి క్షమాపణను చెప్పవల యును. అనంతరము బ్రాహ్మణులను భుజింపచేయవలయును. పిమ్మట విశ్వం భరస్వరూపుడగు బ్రాహ్మణసమీపమున ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి యవోదకమునుంచి వ్యాహృతులతో బలిప్రదానము చేయవలయును. పిమ్మట సంకల్పముచేసి బల్యంగముగా పిండప్రదానము చేయునిమిత్తము

ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి యవోదకమునుంచి శేషాన్నమును పండ్రెండు పిండములను జేసి కేశవాది పండ్రెండునామములతో పండ్రెండు పిండములనుంచి పిమ్మట జలమార్జనముచేసి విష్ణునిగురించి పునః పూజను చేయవలయును. గురుప్రీతికొరకు సాలగ్రామ దానమును దశదానము లనుచేసి ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి బ్రాహ్మణ విసర్జనాంతము చేయ వలయును. పదమూడవదినమందు ఆరాధన చేయవలయును. సంవత్సర పర్యంతము ప్రతిమాసమునందు మాసికములను పెట్టనక్కరలేదు. ఆరాధన చేసిన చాలును. ఇట్లుచేసిన అశ్వమేధఫలము నొందును. ఈప్రకారము సన్యాసాశ్రమమునొందినవారియొక్క సంస్కారవిధానము చెప్పబడెను.

పరిషద్వ్యాఖ్యాయకానువాదక ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పబడును.

౨౯ ౨.—తా. పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తమును గురించి పరాశరుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రథమమున మహానదియొద్దకువెళ్లి స్నానముజేసి మహాసంకల్ప మును చెప్పవలయును. అనంతరము మృత్తికాస్నానములుచేసి సభను పూజించి ప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలయునని సభ్యులను కోరగా వారు శ్రుతిస్మృతి ధర్మశాస్త్రాదులనన్నియు విచారించి శాస్త్రోక్తప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తమును చెప్పవలయును. అప్పుడు యజమానుడు వారుచెప్పిన ప్రకారము చేసికొనవలయును. కర్తయగుటయు సభ్యులు నిర్ణయించి చెప్పుటను గురించి ముందుచెప్పబడును. అందువలన వ్రతమును స్వీకరిం చుట, దంతధావనాది విధానము, దశదానముల క్రమము, నాందీశ్రాద్ధ విధానము, వైష్ణవశ్రాద్ధము, ప్రాచ్యాంగగోదానము, శాలాహోమము, పంచగవ్యహోమము, పంచగవ్యప్రాశనము, కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములు, ఉత్తరాంగమైన గోదానము, తిరిగి శాలాగ్నిహోమము, నాందీశ్రాద్ధము, వైష్ణవశ్రాద్ధము, తిరిగి దశదానములు, భూరిదానము, ముఖముచూడ బడినట్టి యాజ్యదానము, బ్రాహ్మణాశీర్వచనము, ఘృతసూప భక్ష్యాదు లతో షడ్రసోపేతముగా బ్రాహ్మణ సమారాధనము, ఈమొదలగునవి చేసినయెడల సమస్తపాపములవల్లను విడువబడునని ప్రాయశ్చిత్తవిధా నము చెప్పబడెను.

సర్వప్రాయశ్చిత్తక్రమము చెప్పబడును.

౨౯ ౩.—తా. సర్వప్రాయశ్చిత్తమును చేసికొన దలచినవాడు ప్రాయశ్చిత్తవిధానమును బాగుగా చేయించునట్టి నేర్పుగలవానిని చేయిం చుటకును సభనిమిత్తముగా పండ్రెండుగురు బ్రాహ్మణులను వరించవల

యును. పిమ్మట సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేయదలచినవాడనై నాపాపము లను సభికులతో జెప్పుకొనుటకు మలాపకర్షణ స్నానమును చేసెదనని సంకల్పముచేసి సచేలస్నానముజేసి తడివస్త్రములతోనే సభికులనొద్దకు వెళ్లి మహాసంకల్పము చేయవలెను.

మహాసంకల్పము.

౫౯౮—తా. 'అథానంతవీర్యస్య' అనునదిమొదలు 'పరిషదుపస్థానపురస్సరం కరిష్యే' అనుపర్యంతము మూలములో నుండు ప్రకారము మహాసంకల్పముజేసి ప్రాయశ్చిత్తమునకు నంగభూతమైన మృత్తికా స్నానమాచరించి తడివస్త్రముతోనే సభకు మూడుపర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి దక్షిణను సమర్పించి సాష్టాంగనమస్కారముజేసి సభ్యులతో నిట్లు విన్నవించుకొనవలయును. ఓసభ్యులారా బాల్యమునుండి యింత పర్యంతము సర్వావస్థలయందును నేనుజేసినట్టి సమస్తపాపములను పోగొట్టునట్టి ప్రాయశ్చిత్తము నొక్కదానిని నిర్ణయించి చెప్పవలయునని తిరిగి నమస్కారముచేసి ప్రార్థించగా సభికులును యజమానుని ప్రార్థనవిని సమస్త పాపములు నశించునట్టి ప్రాయశ్చిత్తము నొక్కదానిని విధాయకులు నిర్ణయించి చెప్పెదరు. విధాయకు లేడుగురుగాని యైదుగురుగాని ముగ్గురుగాని యుండవలయును. చతుర్విధ సర్వప్రాయశ్చిత్తమునకు కృచ్ఛ్రప్రకారముగా లెక్కించినయెడల మహాపాతకముకంటె తక్కువైన తదధిష్ఠానములయందు 180 ప్రాజాపత్యములగును. వాటికంటె తక్కువయగు నుపపాతకములయందు రెండుసంవత్సరముల పరిమితమైన షష్టిసంఖ్యాకకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తమగును. ఉపపాతకముకంటె తక్కువయగు సంకీర్ణీకరణాదులైన యనేక క్షుద్రపాపములయందు అబ్దప్రాయశ్చిత్తము ప్రకీర్ణకములైన క్షుద్రపాపములయందు కృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణము లగును. ఇవి యన్నియు నభ్యాసవశముచే షడ్గుణితములై యుత్తమ మధ్యమ అధమాధికారి భేదముచే త్రిగుణములగును. ఇవియును కేశరక్షణయందు రెండు రెట్లగును. శవసంబంధమగు నంగమందు ఆప్రకారముగానే ద్విగుణమగును. అస్థి స్వరూపమందు త్రిగుణమగును. మృతినొందిన పిమ్మట పుత్రులు మొదలగువారు చేయునట్టి ప్రాయశ్చిత్త విషయములలో తన్నిమిత్తమైన వపనము దంతధావనము శాలాగ్నిహోమము పంచగవ్య హోమము తత్ప్రాశనము నిరీక్షితాజ్యదానము మొదలగునవి చేయనక్కర లేదు. అంగవైకల్య పరిహారముకొరకు కొంచెము దక్షిణనివ్వవలయును.

కృచ్ఛ్రమని చెప్పుటచే నీవిధముగానే ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రము. అతికృచ్ఛ్రస్థానమునందు మూడు ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రములును చాంద్రాయణ స్థానమునందు నెనిమిది ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రములును చెప్పబడినవి. సర్వప్రాయశ్చిత్తము సువాసినీస్త్రీలు చేసికొనేయెడల వపనమక్కరలేదు. విధవలైనయెడల వపనము చేయించుకొనవలయును. బాల్యము మొదలు పాతకముగాని యుపపాతకములుగాని యేవైనచేసినయెడల అవియన్నియు. షడబ్దప్రాయశ్చిత్తముచే నశించును. మహాపాతకములు మాత్రమునశించవు. ఈప్రకారముగా జెప్పబడిన నాలుగువిధములైన ప్రాయశ్చిత్తములలో జేయువానియొక్క శక్తిననుసరించి యొకప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలెను.

విధాయక వరణము.

౨౯౫—తా. నేను చేయదలచిన ప్రాయశ్చిత్తమునందు ఈసభలో నుండు వారందరును విధాయకులుగా నుండుటకు మీరంగీకరించి నన్ను రక్షింపవలెనని కోరవలెను.

అనువాదక వరణము.

౨౯౬—తా. చేయనిశ్చయింపబడిన ఈప్రాయశ్చిత్తవిధానమందు మీరు అనువాదకులుగానుండి నన్ను రక్షింపవలయునని సభ్యులలో గొందరిని ప్రార్థించవలయును.

సభ్యులుచెప్పునట్టి వాక్యములు.

౨౯౭—తా. అప్పుడు సభ్యులు చెప్పున దేమనగా. ఓవిధాయకులారా! ఇప్పుడీయజమానునిచే జెప్పబడిన తొమ్మిదివిధములగు సమస్తపాపములవిషయమై షడ్గుణిత షడబ్దకృచ్ఛ్రరూపమైనయెడల 1080 సంఖ్యగల ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రస్వరూపమైన ప్రాయశ్చిత్తము త్తమాధికారికిని దానిని రెండురెట్లుచేసిన 2160 మధ్యమాధికారికిని మూడురెట్లుచేసిన 3240 సంఖ్యగల ప్రాజాపత్యాత్మక కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తను అధమాధికారికిని చెప్పబడి పాపమును పోగొట్టునవియై యున్నవి. దీనినిమిత్తమై ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితముగా ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును జేయుటకు శక్తిలేనివాడై యున్నయెడల దానికి ప్రతినిధిగా తత్సంఖ్యగల గోదానాదులనైనా యితనికి నిర్దేశించి చెప్పవలయునని విధాయకులతో బలుకవలయును.

విధాయకుల వాక్యము.

౨౯౮—తా. ఇట్లు సభ్యులు చెప్పగా విధాయకులు హస్తములయందు పుష్పములనుగాని దర్భలనుగాని యుంచుకొని తూర్పుముఖముగా లేచి నిలుచుండి అనువాదకునితో నిట్లు చెప్పవలయును. విద్వాంసుడవును విద్వాంసులలో శ్రేష్ఠుడవును సమస్త ప్రాయశ్చిత్తానువాదనలయందు నేర్పుగలవాడవో యనువాదకుడా! ఇప్పుడీయజమానులచే విజ్ఞాపన చేసికొనబడిన పాపములను గురించి యుత్తమ మధ్యమాధమాధికారి తారతమ్యముగా ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పి దీనివలన పాపములు పోవునని సభ్యులందరియొక్కయు నభిప్రాయమై యున్నది. కాబట్టి మేమందరమును దానినే యంగీకరించినాము. అందువల్లను ఈ ప్రాయశ్చిత్తమును యజమానునితో చెప్పవలయునని నిన్ను ప్రేరేపించుచున్నాము. కాబట్టి నీవున్ను లేచి నిలుచుండి సభ్యులందరు వినునట్లుగా పెద్దధ్వనితో చేతులను పైకెత్తి సభ్యులు నిర్ణయించి చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తవిధానమునంతయు సవిస్తరముగా యజమానునితో జెప్పవలయునని అనువాదకునితో చెప్పుదురు. అనువాదకుడు నాప్రకారమే స్థిరచిత్తుడై లేచి నిలుచుండి యూర్ధ్వబాహుండై యుచ్చస్వరముతో సభ్యులందరు వినునట్లుగా ముమ్మారు పలుకును. దీనిప్రయోగము మూలమునందుండినవిధముగా వ్రాయబడినది. సభ్యులు ప్రాయశ్చిత్తవిధానమును నిర్ణయించి చెప్పువారు. దానినంగీకరించువారు విధాయకులు. దానిని యజమానునకు బోధపరచువాడు అనువాదకుడు. అని మూడుతరగతులుగా చెప్పబడెను.

అనువాదకుడు చెప్పుట.

౨౯౯—తా. ఓ యజమానుడా! నీవు సభ్యులతో విన్నవించుకొనబడిన పాపములవిషయమై ప్రాయశ్చిత్తవిధానము నిర్ణయించి విధాయకులతో జెప్పగా నీతో చెప్పవలసినదని విధాయకులు నన్ను నియమించిరి కాబట్టి నిర్ణయప్రకారము నీవు చేసినయెడల సమస్తపాపములనుండి విముక్తుడవగుదువని వారుపలికెదరు. కాబట్టి యాప్రకారము చేయుమని అనువాదకుడు యజమానునితో చెప్పును.

వ్రతమును గ్రహించుట.

౩౦౦—తా. అనంతరము యజమానుడు ప్రాణాయామము జేసి నాచే జేయబడిన సమస్తపాపములు నశించుకొరకు సభ్యులు నిర్ణయించి యుత్తమ మధ్యమాధమాధికారి తారతమ్యముగా జెప్పిరి. కాబట్టి నాశక్తి

ననుసరించి ప్రాచోదీచ్యాంగ గోదానసహితముగా సర్వప్రాయశ్చిత్తమును చేసెదనని సంకల్పముచేసి వ్రతమును ధరించవలెను.

అనంతరము వపనము దానివిధానము.

౩౦౧—తా. పిక్కలు తొడలు చంకలు భుజములు వీట్లయందుండు రోమములను గడ్డమును మీసములను వపనము జేయించుకొనవలయును కుక్షియందుండు రోమములను శిఖను వపనము చేయించుకొనకూడదని చెప్పబడినది కాబట్టి శిరస్సునందు శిఖనువిడిచి మిగిలిన రోమములను గడ్డము మీసములను వపనము జేయించుకొని గోళ్లను తీయించుకొని స్నానాచమనములను జేయవలయును దంతధావనమునకు కూడ సంకల్పము చేయవలయును. ఓవృక్షమా ఆయువు బలము కీర్తి వర్చస్సు సంతానము పశువులు ధనము వేదమును ప్రజ్ఞను తెలివిని మొదలగు వానిని నాకిమ్మని ప్రార్థించి దంతకాష్ఠమును తెచ్చుకొని దంతధావనము చేసి స్నానాచమనములను జేసి ప్రాణాయామము జేసి తనయొక్క సమస్త పాపములను పోవుటకు సభవారు నిర్ణయించిచెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తమును చేయదలచినవాడై ముందుగా నాయామంత్రములతో దశవిధ స్నానములను జేయవలయును. గోమయము, మృత్తిక, జలము, గోమూత్రము, క్షీరము, దధి, ఆజ్యము, కుశోదకము, భస్మ, మధు, అని పదివిధములగు వానితో స్నానము చేయవలయును. ఈవిధముగానే వ్యాసుడుచెప్పి బాహ్యశరీర శుద్ధికొరకు మలాపకర్షణ చేయవలయునని చెప్పెను. కాబట్టి ఉత్తమ మధ్యమాధమ భేదములచే శరీరశుద్ధి నిమిత్తము మూడు భాగములుగా వానిని నన్నింటిని చేసి గరికలు తెచ్చి శాస్త్రోక్తప్రకారము తైలమును కూడ కలిపి జలముతో సహితముగా నుత్తమాధమ మధ్యమాను సారముగ శరీరశుద్ధిని చేయవలయును. వాటి సంఖ్యాప్రకారము జలప్రక్షాళనము జేయవలయును. ఒకపర్యాయము గోమయస్నానము చేయవలయును. పిమ్మట మలాపకర్షణస్నానము భస్మతో చేయవలయును. గోమయస్నానము చేసినట్లుగానే పంచగవ్యములతోను శరీరమునంతయు ప్రక్షాళనము జేసికొనవలయును. అనంతరము వస్త్రముల నుదకముతో శుభ్రపరచి రెండుపర్యాయము లాచమనముచేసి యావస్త్రములను ధరించి మృత్తికచేతను జలముచేతను తొడలను హస్తములను శుభ్రపరచి తిరిగి రెండుమారు లాచమనముజేసి స్నానముజేసిన శాటిని మృత్తికచే జలములచే శోధించి పంచగవ్యప్రాశనము శాలాగ్నిహోమము చేయవలయును.

నిశాశసమయమునందు వ్రతము నారంభముజేయుటకు సంకల్పమునకు తర్వాతనే పంచగవ్యహోమము శాలాగ్నిహోమము చేయవలయునని కొందరనిరి. గ్రామమునకు వెలుపలకువెళ్లి నిశాశసమయమునందు నక్షత్రములు కనపడుచుండగా వ్రతమునకు సంకల్పము చేయవలయును. సర్వధర్మరహితముగా ప్రాచ్యాంగము నిమిత్తము నాందీశ్రాద్ధమును చేయవలయును. మాతృవర్గమును పితృవర్గమును సపత్నీకముగా మాతామహావర్గమును నాందీశ్రాద్ధదేవతులనుగా పూజించవలయును. విష్ణువునుద్దేశించి వైష్ణవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. వీరందరికి భోజనమును సరిపోవునట్టి దక్షిణాల నివ్వవలయును. పిమ్మట ప్రాచ్యాంగ గోదానమును శాలాగ్నిహోమమును జేయవలయును. కృచ్ఛ్రములను ప్రారంభించుటకు పూర్వమందును సమాప్తియైనపిమ్మటను ప్రత్యేకముగ వ్యాహృతులతో నాజ్యముచే శాలాగ్నిహోమము చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి ఔపాసనాగ్నియందుగాని లౌకికాగ్నియందుగాని శాలాగ్నిహోమము చేయవలయును. చతుష్పాత్రవిధానము. వ్యాహృతులతో నూటయెనిమిది సారులు హోమముచేసి యుత్తర పరిషేచనముచేసి పిమ్మట పంచగవ్యహోమము చేయవలయును. ఒకపలముయెత్తు గోమూత్రము, అంగుష్ఠములో సగము గోమయము, ఏడుపలములు క్షీరములు, మూడుపలములు పెరుగు, ఒకపలము నెయ్యి, ఒకపలము కుశోదకమనియు, పంచగవ్యహోమము నిమిత్తము చెప్పబడినది. గోమూత్రము 20 పలములును, గోమయము 16 పలములును, క్షీరములు 12 పలములును, పెరుగు 10 పలములు, గోమూత్రమువలెనే నెయ్యి 20 పలములుండ వలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. గోమూత్రము యెఱ్ఱని ఆవు సంబంధమైనదియు, గోమయము తెల్లనియావు సంబంధమైనదియు, పాలు బంగారువర్ణముగల ధేనువుయొక్కయు, పెరుగు నీలవర్ణముగల ధేనువుయొక్కయు, నెయ్యి అన్నియావుల సంబంధమైనదియు, పనికి వచ్చునని యున్నది. పంచగవ్యముల గురించి ప్రత్యేకముగా జెప్పబడిన ఆవుల సంబంధమైనవి లభించనియెడల కపిలధేనువు సంబంధమైనవి గోమూత్రాదులైదును ఉపయోగింపవచ్చును. ఈయైదు గవ్యములను ప్రత్యేకముగా నైదుపాత్రలయందుంచి పంచగవ్యహోమము ప్రాశనయును చేసెదనని సంకల్పముచేసి యగ్ని ప్రతిష్ఠానాంతముజేసి యగ్నికి నుత్తర భాగమునందు ఆయామంత్రములను చెప్పుచు నాయాగవ్య పాత్రలను ప్రాగగ్రములుగా నుం

చవలయును. పిమ్మట నగ్నికి పశ్చిమభాగమున నొకపాత్రయందు నాయా
మంత్రములను చెప్పుచు గవ్యములను దర్వితోనుంచి అవియన్నియుకలిపి
యేడుదర్భలతో నిర్మింపబడిన బ్రహ్మకూర్చతోను దర్వితోను గ్రంథోక్త
ప్రకారమగు మంత్రములతో హోమము జేయవలయును. ఇట్లు తొమ్మిది
పర్యాయములు హోమముచేసి యుత్తరపరిషేచనము చేయవలయును.
పంచగవ్యములను పాత్రయందుంచి కూర్చితో త్రిప్పునపుడును మధించి
నపుడును గ్రహించునపుడును పానముచేయునపుడును ప్రణవమును
చెప్పవలయును. మోదుగాకుతోగాని తామరాకుతోగాని త్రాగవలయును.
మరియు మోదుగాకు తామరాకు స్వర్ణపాత్ర తామ్రపాత్ర వీటిలో దేనితో
నైనను బ్రహ్మతీర్థముగా శేషములేకుండునట్లు పానము చేయవలయునని
మరియొకరు చెప్పిరి. నాశరీరసంబంధమగు చర్మను అస్థులు ననుసరించి
యుండు పాపమంతయు ఈపంచగవ్యప్రాశనము అగ్నికట్టెలను దహించు
నట్లు నశింపజేయుననెడియర్థమును బోధించునట్టి, యత్త్వగస్థి, అనుమంత్ర
ముతో పానము జేయవలయును. పిమ్మట నారాత్రియంతయు నూనముగా
నుండి తనపాపములను గురించి పశ్చాత్తప్తుడై మనస్సున విష్ణువుని ధ్యా
నించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతముతో భూమియందే శయనించి ప్రాతఃకాలం
బున లేచి స్నానముజేసి నిత్యనైమిత్తకర్మలను జేయవలయును. ప్రత్యా
మ్నాయముగ పూర్వముజేయదలచినవి చేయవలయును. మరునాడుదయ
మున కృఛ్రములను జేయవలయునని కొందరును ప్రత్యామ్నాయముగా
జేయునప్పుడంతయు నప్పుడే చేయవలయునని మరికొందరును చెప్పిరి.
పిమ్మట సర్వప్రాయశ్చిత్తమునకు సంకల్పముజేసి గోదానముచేసి మిగిలిన
వాటిని స్నానరూపముగా బ్రాహ్మణులచే జేయించి వారికి దక్షిణలనిచ్చియు
దీచ్యాంగ గోదానముచేసి అలక్ష్మిపోవుటకు నాజ్యములో ముఖావలో
కనముజేసి దానిని దానమిచ్చి పిమ్మట భూరిదానములను చేయవలయును.
అనంతరము బ్రాహ్మణభోజనము చేయించి దీనివవలన భగవంతుడు సంతో
షించుగాకయని పలుకవలయును. ఆశ్రమస్వీకారులకును ప్రాయశ్చిత్తము
లతో తారతమ్యము కలదు. గృహస్థునకు జెప్పబడిన పాపములు ఆశ్రమ
స్వీకారులకు నుండినయెడల బ్రహ్మనిష్ఠకలుగక పూర్వము శౌచమువలెనే
శోధనచేయవలయును. పదియారు సంవత్సరములు లోపుగల బ్రహ్మచారికి
ద్విగుణమనియు బాలుడగుటచే నల్పముగా విధించవలయునని యున్నది.
బ్రహ్మచారి వానప్రస్థయతీశ్వరుల విషయమై శౌచమువలెనే ప్రాయశ్చిత్తము

ద్విగుణాదిభేదముచే జెప్పబడెను. సర్వప్రాయశ్చిత్తముకంటె నితరప్రాయశ్చిత్తములు అధికారి తారతమ్యమునుబట్టి హెచ్చుతగ్గులుగా జెప్పబడినవి. సర్వప్రాయశ్చిత్తము ఒక్కటియే యైనది. బహువిధములుగా లేదు. అందువలన అధికార తారతమ్యములేకుండానే హెచ్చుతగ్గులుగా జెప్పబడెను. 80 సంవత్సరములు గలవానికిని రోగగ్రస్థునకు శూద్రునకు కారణాంతరముచే పాపము సంభవించినపుడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడియున్నది. స్త్రీలవిషయములోకూడ దానిలో సగముగాగాని సగముకంటె నెక్కువగాగాని చేయవలయునని యున్నది. అందువలన అన్నివర్ణముల వారికిని అన్ని ఆశ్రమములకును అనులోమ జాతులకు బాలురకును అందరికిని అధికారి తారతమ్యములేదని విచారించ బడుచున్నది. మరియు ధనవంతుడు విద్వాంసుడు సమర్థుడు కర్మాధికారి అని అధికారి తారతమ్యము చెప్పుటచే మృతుడైన వానిగురించి అధికార తారతమ్యము చెప్పుటకు వీలులేదని కొందరనిరిగాని యదియుక్తమైనదికాదు. ఎందువల్లననగా, అందరు నరిష్టమును పోగొట్టుకొనుటయందు నభిప్రాయమొక్కటియే అందువలన అర్థిత్వమనునది మృతునియందును కలదు. మరియు తనశక్తి కొలదియు నలంకరించి యొకవరునిబిలచి తనకుమార్తె నిచ్చి వివాహము గావించిన బ్రాహ్మవివాహమనియు నాచిన్నదానికి జనియించినవాడు పితృమాతృవంశములలో నిరువైయొక్క తరములవారిని తరింపజేయుననియు, పెనిమిటి మహాపాతకుడైనను మృతినొందినప్పుడు వానిభార్య సహగమనము చేసినయెడల పాపమునుండి పెనిమిటిని యుద్ధరించుననియు, పుత్రుడు మొదలగువారు గయలో పిండప్రదానము జేసినయెడల తన పితృదేవతుల నిరువదొక్క తరములవారిని తరింపజేయుననియు, జెప్పబడియున్నందున మృతులైనవారియొక్క యరిష్టమును పోగొట్టువిషయమై పుత్రుడు భార్య మొదలగువారికి కర్తృత్వము కలదు. వారికి కర్తృత్వమేలేని యెడల ప్రమాణములకు భంగమువచ్చును. అందువలన పుత్రాది కర్తృత్వద్వారా మృతుడును అర్థియగుచున్నాడు. కాబట్టి అధికారిత్వకలదు. మహాపాతకులైనను మృతినొందిన పిమ్మట బహుకాలము గడచినప్పటికిని ప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి పారలౌకిక క్రియలను జేయవలయునని అపరార్కాదినిబంధనకారులు చెప్పిరి. సమర్థుడగు కుమారుడు తండ్రినిగురించి సర్వప్రాయశ్చిత్తములలో నొకదానినిచేసి పరలోకసంబంధమగు క్రియలను జేయవలయునని స్మృత్యర్థసారమును

గ్రంథప్రమాణము కలదు అందువలన మృతుఁడైనవానికి సర్వప్రాయశ్చి త్తము చేయవలయును. అదియును జీవించియుండగా జేయునప్పుడు వ్రత ముకంటె మృతినొందినప్పుడు జేయువ్రతము రెండురెట్లనియు అస్థివిధాన ములో మూడురెట్లనియు పలాశవిధానములో నాలుగు రెట్లనియు చెప్పి యున్నట్టి సంగ్రహకారుని వచనప్రకారము చేయవలయును. అయితే మృతుఁడైనవాని యొక్క సర్వప్రాయశ్చిత్తవిషయములో సమస్త క్రియలు చేయుటకు వీలులేదు కాబట్టి అధికారియెట్లగునని ప్రశ్న చేసినయెడల నేత్రేంద్రియములేనివాఁడు సభను జూచుటకు శక్తిలేకపోయినను, రోగ పీడితుఁడు వపనము జేయించుకొనుటకు వీలులేకపోయినను, కుంటివాఁడు సభకు ప్రదక్షిణము జేయలేకపోయినను, మూగవాఁడు తనపాపములను చెప్పలేకపోయినను, దంతములు లేనివాఁడు దంతధావనక్రియకు నర్హుఁడు కాకపోయినను, వీరలకు సర్వప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునని యేవిధ ముగా చెప్పబడెనో ఆప్రకారముగానే మృతుఁడైనవానికిని యథాసంభ వాంగములతో ప్రాయశ్చిత్తమును జేయుటకు నధికారముకలదని నిశ్చ యింపవలయును. అందువలన సర్వప్రాయశ్చిత్తములకు నర్హతకలదు. ప్రధానప్రాయశ్చిత్తమును జేయుటచే ఫలముకలుగును. అప్పటివీలునుబట్టి యెప్పుడు అన్నివిధములగు ప్రాయశ్చిత్తములను వీలులేనిసమయమందు కొన్నిప్రాయశ్చిత్తములనైనను జేయవచ్చును. కాబట్టి ప్రధానమైన సర్వ ప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రమునందు చెప్పియున్నదేమనగా, సమస్తమైనవారును మహాపాతకమువదలివేసి మిగి లిన సమస్తపాపములు పోవునిమిత్తము తనశక్తిననుసరించి భక్తికలవాఁడై ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. విశేషవిధిలేనందున జన్మమొదలు కొని యనిచెప్పుటచే ఈజన్మయందు లేకపోయిన నితర జన్మములయందు జేయబడినవియు నశించును. ఈసర్వప్రాయశ్చిత్త మందరిచేతను జేయతగి నది. ఈప్రకారము సర్వప్రాయశ్చిత్తవిధి చెప్పబడెను.

మలమాస నిర్ణయము.

౩౦౨—శ్లో. కారక గృహ్యాపరిశిష్టమునందు జెప్పబడిన దేమనగా, ఏమాసమునందైనను సంక్రాంతి లేకపోయినను లేక రెండుసంక్రమణము లొకమాసమునం దున్నను ఆమాసము మలమాసమనియు దానియందు నేకర్మల నాచరింప గూడదనియు చెప్పబడెను. ఎప్పు డింద్రాగ్నులను

గురించి హోమము చేయతగియున్నదో అది మాసాదియనియు దానియందగ్నిష్టోమములు కలవు. దాని నతిక్రమించి సూర్యుడు వెళ్లినప్పుడు మొదటిమాసము మలమాసమనియు రెండవది నిజమాసమనియు చెప్పబడెను. సంవత్సరములో రెండుమాసములయందు సంక్రమణము లేనప్పుడు మొదటిది నిజమాసమనియు రెండవది అధికమనియు చెప్పబడెను. సూర్యుడు తులకన్యా వృశ్చికము ధనస్సు మకరము కుంభము ఈ రాసులయందుండు నప్పు డధికమాసము సంభవించదు. సూర్యుడు వృశ్చికము మొదలు నాలుగు రాసులయందుండగా మలమాసము వచ్చినను తుల కన్య ధనస్సు రాసులయందుండగా రెండు సంక్రమణములు కలిగినను అధికమాసము లేదు. చైత్రమునకు లోపుగా నధికమాసము లేదనియు పరమందున్న యెడల యేది పదమూడవమాసమని శాస్త్రప్రకారము చెప్పబడునో దానియందే సమస్తక్రియలను జేయవలయును. ఏమాసమునం దేమేమి చేయవలసినది. విభజనగా పైఠీనసిచెప్పెను. త్రయోదశమాస మధికమాసమైన యెడల శ్రౌతస్మార్తాది క్రియలు త్రయోదశమాసమునందు జేయగూడదనియు పంద్రెండవ మాసమునందు చేయవలయుననియు చెప్పెను. అధికమాసమునందు కామ్యకర్మను చేయకూడదనియు నజ్ఞానముచే జేసిన యెడల నిష్ఫలమగుననియు చెప్పెను. నిత్యనైమిత్తికశ్రాద్ధములు మలమాసమునందు జేయవచ్చుననియు తిథివారనక్షత్రములను విచారించి చేయఁదగిన కామ్యశ్రాద్ధము చేయకూడదనియు జాబాలిచెప్పెను. శుద్ధమాసమునందు ప్రారంభించి చేయుకర్మను మలమాసమునందైనను జేయవచ్చును. వ్రతములు యజ్ఞములు మలమాసములో ప్రారంభించకూడదు. సమాప్తియు జేయఁగూడదు. మహాలయ ఇష్టకాదిశ్రాద్ధములు ఉపాకర్మ మొదలగు కర్మలు శుద్ధమాసమునందు ముఖ్యముగా చేయవలయు ననియు మలమాసమునందు కూడదనియు గర్గుడు చెప్పెను. మలమాసమైనప్పటికి సూర్యచంద్రగ్రహణము కలిగినప్పుడు స్నాన దాన జప శ్రాద్ధాదులును నిత్యనైమిత్తిక కర్మలును చేయవచ్చునని యముడుచెప్పెను. గర్భము వడ్డీవ్యాపారము జీతము శ్రాద్ధకర్మ మాసికము సపిండీకరణము నిత్యముగా జేయబడు క్రియలు వీటివిషయమై అధికమాసమును విడువకూడదు. తీర్థశ్రాద్ధము జపము హోమము యవవ్రీహి తిలాదులచే జేయఁదగిన కృత్యములు జాతకర్మాదికర్మలు నవశ్రాద్ధము మఘానక్షత్ర నిమిత్తమైనదియు త్రయోదశీ నిమిత్తమగు శ్రాద్ధములు షోడశశ్రాద్ధములు నిత్య

నైమిత్తికకర్మలు మలమాసమునందైనను జేయవచ్చునని యముడు చెప్పెను. మహాదానములు ఉపాకర్మ పిండదానములు సంచయనము శ్రాద్ధము దర్శశ్రాద్ధము నిత్యహోమము మలమాసము నందైనను జేయవచ్చునని అంగిరసుడు చెప్పెను. ఇందు విషయమై బృహస్పతి చెప్పిన విశేష మేమనఁగా, ప్రేత కార్యములు ఉత్సవాదులును చేయవలసిన కాలము గడచిన పిమ్మట శుద్ధమాసములో జేయవలయునుగాని మలమాసములో జేయగూడదని చెప్పెను భాద్రపదకృష్ణపక్షములో మహాలయశ్రాద్ధమును జేయగూడదనియు నేదైనను కారణము సంభవించినప్పుడు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి చేయవచ్చునని యముడు చెప్పెను. శ్రావణమాసముగాని భాద్రపదమాసముగాని యధికమాసమగు నప్పుడు పితృపక్షము ఏడవదియగునుగాని యాఱవది కాదు. ఆషాఢబహుళపక్షము మొదలుకొని అయిదవదియనియు నేడవదియనియు లెక్క చూచుకొనవలయును. సూర్యుడు కన్యారాశియందుండఁగా మలమాసము వచ్చినయెడల పితృపక్షనిమిత్తమగు మహాలయ శ్రాద్ధము చేయగూడదని జ్యోతియనువాడు చెప్పెను. సూర్యుడు కన్యారాశియందుండఁగా నధికమాసము సంభవించినప్పుడు దైవసంబంధమైనవియు పితృసంబంధమైనవియు కర్మలు భాద్రపద బహుళములో చేయకూడదు తులాసంక్రమణమునందు ప్రవేశించిన పిమ్మట జేసినయెడల కర్తకు విశేషఫలము కలుగునని పితామహుడు చెప్పెను గర్భము, వద్ధి, ప్రేత శ్రాద్ధకర్మ, మాసికము ఆబ్దికశ్రాద్ధము వీటివిషయమై అధికమాసము విడువగూడదని కాత్యాయనుడును, శ్రాద్ధదినము సంభవించినప్పుడు అధికమాసము వచ్చినయెడల రెండు మాసములయందును జేయవలయును అందువలన దోషము లేదని ప్రచేతసుడును, మలమాసము వచ్చినప్పుడు అరువదిదినములుగల మాసమగును అప్పుడు ఉత్తరమాసములో దేవకార్యములు పితృకార్యములు రెండుమాసములయందును జేయవచ్చునని వ్యాసుడును చెప్పిరి. గాని అవిమాసిక విషయములుగా జూచుకొనవలయును. ఈవిషయములో సత్యవ్రతుడు చెప్పినదేమనగా, బ్రాహ్మణులు తమ పితృదేవతా సంబంధమగు ప్రత్యాబ్దికము పంన్రెండవమాసములో జేయవలయును. ఒకానొకప్పుడు ప్రథమాబ్దికముగాక ప్రత్యాబ్దికము వచ్చినప్పుడు పదమూఁడవ మాసమునందును జేయవచ్చునని చెప్పెను. అనగా మృతినొందిన మాసము మొదలు పంన్రెండవమాసము మలమాసమైనయెడల అప్పుడే సంవత్సర సంబంధమైన పిండక్రియాది సమస్తప్రేత శ్రాద్ధ

ము సమాప్తిచేయవలయునని చెప్పెను. సంక్రమణము లేక పోయినప్పటి కిని మలమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును మాసికమును సపిండీకరణ మును జేయవచ్చునని హారీతుడును చెప్పెను. మలమాసము వచ్చినప్పుడు పండ్రెండవమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును ఇతరములగు ఆబ్దికములు పదమూడవ మాసమునందును పెట్టవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. అయితే ప్రత్యాబ్దికము పండ్రెండవ మాసములో చేయవలయునని యున్నట్టి వచనము గుఱించి యెట్లనగా పండ్రెండవ మాసము పూర్తియైన పిమ్మట పదమూడవమాసములో పెట్టవలయునని చెప్పినట్లు గ్రహించుకొనవలయును. ప్రథమాబ్దికము మలమాసమైనను పండ్రెండవ మాసమునందు పెట్టవలయును. ప్రత్యాబ్దికము పదమూడవ మాసమునందు పెట్టవలయునని యముడును చెప్పెను. సంవత్సరాంతమునందు సపిండీకరణము జేయబడిన పిమ్మట నూతనప్రత్యాబ్దికము మలమాసమైనప్పటికిని పండ్రెండవమాసమునందే చేయవలయునని జాబాలియు స్పష్టముగా జెప్పెను. శుద్ధమాసములో మృతినొందినవారి విషయమును గుఱించి మృతమాసమధికమగునేని యితరమైనవి యుత్తరమాసమునందును ప్రథమాబ్దికముమాత్ర మధికమాసములోను పెట్టవలయును. సంవత్సరమునకు లోపుగా నధికమాసము వచ్చినప్పుడు రెండుమాసములయందును మృతదినములయందును మాసికములను పెట్టవలయును. మలమాసములో మృతినొందినవారియొక్క ప్రతిసంవత్సరమునందు వచ్చుచుండెడి ప్రత్యాబ్దికమైనను తిరిగి యెప్పుడైన మలమాసము సంభవించినప్పు డామాసములోనే పెట్టవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. శుద్ధమాసములో మృతులైన వారికి ప్రథమాబ్దికము మలమాసములోను రెండవయాబ్దికము మొదలగునవి శుద్ధమాసములోను చేయవలయునని చెప్పునట్టివాక్యము మాసిక ఉదకుంభశ్రాద్ధ దర్శశ్రాద్ధవిషయమని పూర్వము చెప్పబడినది తల్లిదండ్రులయొక్క ప్రతిసంవత్సరమునందు వచ్చుచుండెడి మృతదినములయందు చేయతగిన శ్రాద్ధమును మలమాసము సంభవించినప్పుడు రెండుమాసములయందును జేయవలయునని గాలవుడును ప్రతిమాస సంబంధమగు మాసికములును ప్రతిసంవత్సరాబ్దికమును మన్వాది యుగాదిశ్రాద్ధములును రెండుమాసములయందును జేయవలయునని మరీచియు చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పియున్నందున ఆచారప్రకారముగా చేసికొనవలయును. ఆగ్నాధేయము, ప్రతిష్ఠ, యజ్ఞము, దానము, వ్రతములు, వేదవ్రతములు, వృషో

త్సర్గము, చూడాకర్మ, ఉపనయనము, మాంగళ్యము, అభిషేకము, మొద లగునవి మలమాసములో జేయకూడదనియు శుక్రుడస్తంగతుడైనను మలమాసములయందు సమస్తకర్మలను జేయుగూడదు. నూతనముగా దేవతాదర్శనము జేయగూడదని వృద్ధమనువు చెప్పెను.

వృషోత్సర్జన విధానము.

303—శ్లో. కామ్యమనియు నైమిత్తికమనియు వృషోత్సర్జనము రెండువిధములు. కార్తికమాసమునందుగాని వైశాఖమాసమునందుగాని కామ్యవృషోత్సర్జనము జేయవలయును. మృతినొందినవానియొక్క పదకొండవదినమునందు నైమిత్తిక వృషోత్సర్జనము చేయవలయును. స్వర్గఫలమును గోరినవాడు మలమాసములో వృషోత్సర్జనము చేయకూడదనియు పదకొండవదినమునందు జేయునప్పుడు మలమాసమైనను చేయవచ్చునని గర్గుడు చెప్పెను. మలమాసములో మృతినొందినవారికి పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణము జరిగినప్పటికి, నిజమాసములో తిరిగి ఆద్యమాసికమును పెట్టవలయును. దక్షుడును ఈప్రకారము చెప్పుచు మలమాసములో మృతినొందినవారినిగురించి ఆద్యమాసికమునకు ఆవృత్తి కలదనియు నిజమాసములో మృతినొందినప్పు డితరమాసికములకేగాని ఆద్యమాసికమున కావృత్తిలేదని చెప్పెను. మలమాసములో మృతినొందినవారిని గుఱించి పదమూడవమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును పెట్టవలయును. మధ్యను అధికమాసమువచ్చిన నీప్రకారము చేయవలయును. చివర నధికమాసము వచ్చినయెడల పండ్రెండవ మాసమునందే చేయవలయునని యితర స్మృతులలో నున్నది. మధ్యనధికమాసము వచ్చినప్పుడు ఊనాబ్దికము 355-వ దినమునందు చేయకూడదనియు 385-వ దినమందాచరింపవలయు ననియు ధర్మవేత్తలు చెప్పిరి. ఈప్రకారము మలమాసములో జేయునప్పుడు వృషోత్సర్జన ఊనాబ్దికాదుల విషయమై చెప్పిరి.

ఇట్లు భారద్వాజసగోత్రుడును, తలముడివంశమునందు జనియించిన యల్లాజియను విద్వాంసుఁడు సమస్త ధర్మశాస్త్రములను సత్పురుషుల యాచారమును భారద్వాజసూత్రమును వారిచే జేయఁబడిన భాష్యమును ఆపస్తంబసూత్రమును ఇతర మునీశ్వరసూత్రములను వారివారి భాష్య

ములను అన్నియుఁ జూచి పైతృమేధికమును ఆహితాగ్నిని గురించి బ్రహ్మ
మేధమును మన్వాదిస్మృతుల నాలోచించి పైతృమేధికము గ్రంథ
మును లోకోపకారము కొఱకు ప్రయోగ ప్రాయశ్చిత్త
ధర్మశాస్త్ర సహితముగా నుండు నటుల వ్రాసిన
మూల గ్రంథమునకు ఆంధ్ర తాత్పర్యము
గ్రంథాంతమందు చేర్పించి
ముద్రింపఁబడెను